metis

Türkçe Sorunları Kılavuzu

Necmiye Alpay

Gözden Geçirilmiş
Beşinci Baskı

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Başvuru
Türkçe Sorunları Kılavuzu
Necmiye Alpay

© Necmiye Alpay, 2000
© Metis Yayınları, 2000, 2013

İlk Basım: Kasım 2000
Beşinci Basım: Ekim 2015

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No. 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-292-5

Necmiye Alpay

Türkçe Sorunları Kılavuzu

Gözden Geçirilmiş
Beşinci Basım

metis

İçindekiler

Sunuş 7

Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı Dolayısıyla 9

Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler 10

Kılavuz 11

İngilizcenin Tuzaklarına Karşı 262

Kaynakça 268

Sorunlu Örneklerin Alındığı Kaynaklar 270

SUNUŞ

Türkçe Sorunları Kılavuzu'nda, Türkçe konuşup yazanların karşılaştığı güncel sorunlar ele alınıyor: Yazım (imla) sorunları, söyleyiş (telaffuz) sorunları, yerinde kullanılmayan terim ve kavramlar, cümle yapılarındaki yaygın sorunlar vb. Kuşkusuz, çözüm önerileriyle birlikte.

Kılavuzun amacı, dil bilincinin gelişmesi yönünde ufuk açmaya çalışmak.

Türkçe Sorunları Kılavuzu, aranan bilgilerin kolaylıkla bulunabilmesi için alfabetik ve göndermeli olarak düzenlendi. Girişlere ilişkin açıklamalar, "Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler" başlıklı bölümde.

Dilbilgisi terimlerine yabancı olanların da yararlanabilmesi için, sorunların gösterilmesinde örneklere ağırlık verildi. Okur, *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'nda rastlayacağı dilbilgisi terimlerinden korkmasın; sorunlar, bu terimlerin yanı sıra, gündelik dildeki karşılıklarıyla ve örneklerle de tanıdık kılınmaya çalışıldı. Örneklerin, tipik sorunları temsil etmesine dikkat edildi.*

İşin güçlüğü biliniyor: Türkçenin kuralları konusunda görüş birliği bulunmadığı gibi, bazı konularda neredeyse dilci, hatta yazar sayısı kadar "doğru" var. Bu arada, birbirinden farklı anlayışlarda çok sayıda yazım kılavuzu ve dilbilgisi kitabıyla karşı karşıyayız.

Türkçe Sorunları Kılavuzu için, varolan yazım kılavuzları içinde kanımca en az sorunlu olanı, Dil Derneği'nin *Yazım Kılavuzu* ve *Türkçe Sözlük*'ü temel alındı.

Kaynakça'da göreceğiniz diğer kaynakların en akla yakın olanları, üniversiteye giriş sınavları doğrultusunda hazırlanmış olanlar.

* Sorunlu örneklerin kaynağını göstermekten amaç bağcıyı dövmek değil. Üstelik, sık sık başıma geldiği için, bu örneklerden bir bölümünün "dizgi hatası" olabileceğini biliyorum. Bununla birlikte, örnekleri kaynağında incelemek isteyen dilciler olabileceğinden, kaynak göstermek kaçınılmazdı. Yıllar önce bir yazımda örneklerimin kaynağını vermediğim için eleştirilmiştim (Bengi, s. 39). Dilciler, örneği yerinde (kendi bağlamı içinde) görmek istemekte haklılar: Her örnek, ister istemez bir cımbızlama oluyor; oysa dil demek, bağlam demek.

Sorunların saptanmasında kullandığım kaynakların başında ise yıllardır birikip duran notlarım geliyor. Türkçeyi yakın takibe almış Ömer Asım Aksoy, Füsun Akatlı, Işın Bengi, Feyza Hepçilingirler, Sevgi Özel, Yusuf Çotuksöken, Emre Kongar, Şiar Yalçın, Yurdanur Salman, Şengül A. Özerkan, Hakkı Devrim, Kemal Ateş, Ülkü Giray, Vural Sözer gibi yazarların da böyle yapmış olduğu anlaşılıyor. Kuşkusuz, kendi notlarımı onların yazı ve kitaplarıyla karşılaştırdım, katılmadığım noktalar da içinde, tümünden yararlandım.

Bu kılavuz elinizdeyken büyük olasılıkla *Yazım Kılavuzu*'na gereksinmeniz olmayacak. Buna karşılık, bu kılavuzun bir imla kılavuzu, sözlük ya da ansiklopedi olmadığı, Türkçedeki tüm sözcükleri değil, kullanımı sorunlu görünen sözcük, söz, söyleyiş ve konuları içermeyi hedeflediği unutulmamalı.

Kılavuz şu bölümlerden oluşuyor:

1. Ana dizin (s. 11),
2. "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı" başlıklı küçük dizin (s. 261),
3. Kaynakça (s. 267),
4. "Sorunlu Örneklerin Alındığı Kaynaklar" listesi (s. 269).

Kılavuza "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı" başlıklı bir İngilizce-Türkçe dizin eklenmesinin nedeni, Türkçe sorunlarının bir bölümünün İngilizceyle bağlantılı görünmesi. "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı", bu türden sorunları kaynağında sorgulamak isteyenlere yardımcı olabilir.

Kuşkusuz, bu kılavuzun sık sık güncellenmesi gerekecek. Kılavuzun kusursuz olduğunu düşünsek bile, bugün "sorunlu" görünen pek çok kullanım bir süre sonra yerleşik duruma gelip sorunlu olmaktan çıkacak, buna karşılık başka sorunlu kullanımlar doğacaktır. Kaldı ki kılavuzun şu halinin de herhalde pek çok eksiği ve kusuru vardır. Yeter ki işe yarayabileceği, eleştiri ve önerilerle geliştirilip düzeltilebileceği düşünülsün. Bu yönde işaret verip hatırı sayılır katkılarda bulunan Müge Gürsoy Sökmen, Semih Sökmen, Sedat Ateş ve Emine Bora'ya teşekkürlerimle.

Necmiye Alpay
İstanbul, 2000

Eleştiri ve önerileriniz için:
necmiyealpay@gmail.com

Gözden Geçirilmiş
Yeni Baskılar Dolayısıyla

Kılavuzun düzeni ve kullanılan işaretler için ilk baskıda verilen açıklamaları bir sonraki sayfada bulacaksınız. Onlara eklenecek bir tek nokta var. Bu kılavuzun kullanımı kadar, imla kılavuzlarının kullanımıyla da ilgili bir nokta: Hangi sözler bitişik hangileri ayrı yazılacak diye bakan okurlar, ayrı yazılan sözlere ilke olarak kılavuzlarda yer verilmediğini bilmeli. Örneğin, "evsahibi" mi "ev sahibi" mi, "açıkdeniz" mi "açık deniz" mi diye bakıp dizinde bu girişleri bulamıyorsak, "ev sahibi" ve "açık deniz" biçiminde ayrı yazacağız demektir. Bu ilkenin fark edilememesinin bir nedeni kılavuzlarda açıkça belirtilmemesiyse, bir nedeni de ayrı yazılan sözlere gitgide daha çok yer verilmesidir sanıyorum.

Türkçe Sorunları Kılavuzu'nun ikinci baskısına okurların katkısı büyük. Özellikle, ilk baskıdaki sayısız noktayı sorgulayıp bazılarını değiştirmemi sağlayan K. Deniz Öğüt'e; söyleyişe ilişkin açıklamaları eleştirip yol gösteren Yusuf Çotuksöken'e; eksikler saptayıp önerilerde bulunan Murat Demiraydın'a; "-gil" ekiyle ilgili katkısı için Ceren Alpay'a; mektuplarıyla ufuk açan Gürhan Uçkan, Halil Gökhan, N. Kumru, İsmet Gülal, Dr. Tuncer Yalçınyuva, Ahmet Kurtulmuş, Aynur Demirdirek, İpek Gürkaynak, Ergun Kocabıyık, Prof. Dr. Zafer Öztek, Tevfik Taş, Mustafa Safî Beşe, Yaman Aksu, Doç. Dr. Mehmet Aydın, Beril Eyüboğlu ve Tevfik Turan'a; ve ilk baskıdaki gibi kitabın düzeni kadar içeriğiyle de ilgilenip önerilerde bulunan Metis çalışanlarına teşekkür ederim.

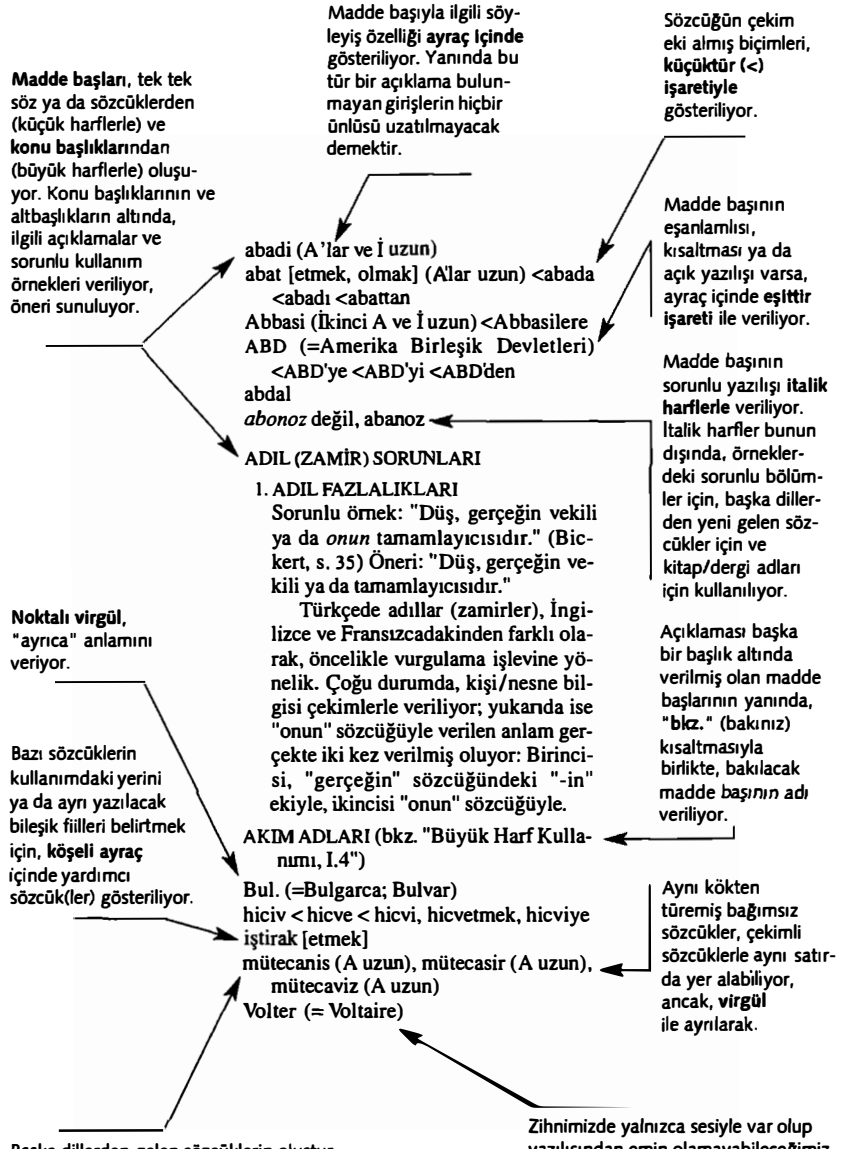
* Gözden geçirilmiş üçüncü baskı dolayısıyla Prof. Dr. Attila Akgül, Oktay Etiman, Emre Aköz ve Nail Satlıgan'a teşekkür ederim.

Necmiye Alpay
İstanbul, Ekim 2007

* Gözden geçirilmiş beşinci baskı dolayısıyla, Enes Taştan ve Ebru Aydın'a teşekkür ederim.

Necmiye Alpay
İstanbul, Eylül 2015

Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler

A

a. (=ad)
A. (=A lay)
AA (=Anadolu Ajansı) <AA'ya <AA'dan
AB (=Avrupa Birliği) <AB'ye <AB'den
abadi (A'lar ve İ uzun)
abaküs <abaküsten
Abana'ya (=Abana ilçesine), Abanalı <Abanalılara
abandone olmak
abani (A'larve İ uzun)
abanoz
abaşo
abat [etmek, olmak] (A'lar uzun) <abada <abadı <abattan
Abaza <Abazalardan
Abbas yolcu
Abbasi (İkinci A ve İ uzun) <Abbasilere
ABD (=Amerika Birleşik Devletleri) <ABD'ye <ABD'yi <ABD'den (Ayrıca bkz. "Amerika")
abdal
Abdal
abdest (=aptes)
Abdülaziz
Abdülbaki Gölpınarlı (İkinci A uzun)
abdülleziz
Abhaz <Abhazlara
abıhayat (İlk A uzun) <abıhayattan
abi (A uzun) Yazı dilindeki biçimi: "ağabey". (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
abide (A uzun), abidevi (A ve son İ uzun)
Abide-i Hürriyet (A uzun)
Abidin (A uzun)
abiye [giysi, giyinmek]
Abdülhak Hâmid Tarhan
Abdülhamîd
abondone olmak değil, abandone olmak
abonoz değil, abanoz
Abraham Lincoln
abstraksiyon, abstraksiyonizm, abstre
absürd
Abu Dabi'ye, Abu Dabili (=Abu Dabi'li) <Abu Dabililere
abuhava (İlk A ve son A uzun)
abuk sabuk
abullabut <abullabuta <abullabutu <abullabuttan
abur cubur
abuzambak (=abuk sabuk) <abuzambağa <abuzambağı <abuzambaktan
ABS (=*anti-block system* [İng.]; motorlu taşıtlarda fren sistemi)
acaba
acayip (İkinci A uzun)
aceba değil, acaba
Acele Posta Servisi (=APS)
Acem <Acemlere, Acemce <Acemceden
acemaşiran (İ uzun), acemborusu, acembuselik (U uzun)
acemi
Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.
acemkürdi (İ uzun), acemlalesi
acente, acentelik
aceze
acıağaç, acıbadem, acıbakla, acıbalık, acıçiğdem
acıdaş <acıdaştan, acıelma, acıhıyar, acımarul, acıot, acıyonca, acırak
acımtrak değil, acımtırak
Acıpayam'a, Acıpayamlı <Acıpayamlılara
acil (A uzun), acilen
acitato
aciz <acze <aczi, aceze
"Güçsüzlük, beceriksizlik" demek. "Acze düştü" örneğindeki gibi. "Âciz" le aralarında söyleyiş, çekim ve anlam farkı var.
âciz <âcize <âcizi
"Güçsüz, beceriksiz" anlamına geliyor. "Âciz kaldım" örneğindeki gibi. "Aciz"le olan söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.
âcizane (A'lar uzun)
acul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <acule <aculü <aculden
acuze (U uzun)
acyo, acyocu
aç <aça <açı <açtan
aç acına, aç açık, aç bii laç
açacak <açacağa <açacağı <açacaktan
aççelerando
açelya (=azelya)
açgözlü
Açık Öğretim Fakültesi (=AÖF)
açık saçık, açık seçik, açıkça
açıkağız, açıkgöz, açıkgözlük, açıkkalpli, açıklıkölçer, açıkoturum, açıköğre-

tim, açıksözlü, açıktohumlular, açıkyürekli
açıortay, açıölçer, açıölçüm
açış konuşması
açkı, açkıcı, açkılamak
ad (=a.)
ad. (=adıl)
AD TAMLAMASI (=Ad Takımı; İsim Tamlaması) (bkz. "Belirtisiz Tamlama" ve "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")
ADA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
adabalığı
adabımuaşeret (A'lar uzun) <adabımuaşerete <adabımuaşereti <adabımuaşeretten
adacyo
adaçayı
adak <adağa <adağı <adaktan
Adalar'a (=Adalar ilçesine), Adalı <Adalılara
adale, adali (İ uzun)
adalet (İkinci A uzun) <adalete <adaleti <adaletten
adam başı ikişer
Sorunlu örnek: "*Adam başı ikişer* kefil bulun." "İkişer" sözcüğü "adam başı" anlamını zaten içerdiğinden, özel bir vurgulama amacı olmadıkça, yanı sıra "adam başı" demek gerekmiyor. Öneri: "Adam başı iki kefil bulun." Ya da: "İkişer kefil bulun."
adam boyu, adamakıllı, adamkökü, adamotu, adamsendeci
Adana'ya, Adanalı <Adanalılara
adap (A'lar uzun) <adaba <adabı <adaptan
Adapazarı'na <Adapazarı'ndan, Adapazarlı <Adapazarlılara
adaptasyon, adapte [etmek], adaptör
adasoğanı, adatavşanı
adavet (İkinci A uzun) <adavete <adaveti <adavetten
ADB (=*Asian Development Bank* [İng.]; Asya Kalkınma Bankası) <ADB'ye <ADB'den
adbilim, adcılık, adçekme
addetmek, addedilmek, addolunmak
Bu fiile, "olarak" ya da "gibi" eklemek gerekmiyor. Sorunlu örnek: "Bunlardan yararlanmak hırsızlık *olarak* addolunmaz." (*Hece* dergisi, No. 43, s. 85. Ayrıca bkz. "gibi, 1".)
adele değil, adale
adem (A ve E kısa)
"Yokluk" demek. "Ademi merkeziyet" örneğindeki gibi. Âdem'le karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.
âdem, âdembaba, âdemelması, âdemoğlu, âdemotu
Âdem Baba
ademimerkeziyet, ademimerkeziyetçilik, ademitakibat
adenit <adenite <adeniti <adenitten
adet (A ve E kısa) <adede <adedi <adetten
"Sayı", "tane" gibi anlamları var. "Âdet"le karıştırılmamalı.
âdet <âdete <âdeti <âdetten
Düzeltme işaretiyle yazılmazsa "adet" le karışabilir.
âdeta (A'lar uzun)
adeylem (=adfiil =eylemlik =isimfiil =mastar)
adfiil (=adeylem =eylemlik =isimfiil =mastar)

ADFİİLLERE EK GETİRİLMESİ
"Yemeye" mi, "yemeğe" mi?
Adfiiller ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında araya Y harfinin girmesi gerekiyor: "Baklavayı yemeye başladık", "yemek yemeyi unutma!" vb. Adfiiller, sesteş oldukları adlarla karıştırılmamalı. Örneğin, "yemek" sözcüğü ad olarak kullanıldığında, ünlü harfle başlayan bir ek alınca sondaki K harfinin yerini Y değil, Ğ harfi alır: "Yemeğe tuz koydun mu?", "bu yemeği unutma!" gibi.

Eskiler genellikle her iki durumda da Ğ harfini kullanırlardı: "Düşünmeğe çalışıyorum" gibi. Bugün de rastlanabilen bir uygulama.

adı geçen yapıt (=agy=a.g.y.)
adı geçen yerde (=agy=a.g.y.)
adı geçen eser (=age=a.g.e.)

ADIL (ZAMİR) SORUNLARI

1. ADIL FAZLALIKLARI
Sorunlu örnek: "Düş, gerçeğin vekili ya da *onun* tamamlayıcısıdır." (Bickert, s. 35) Öneri: "Düş, gerçeğin veki-

li ya da tamamlayıcısıdır."

Türkçede adıllar (zamirler), İngilizce ve Fransızcadakinden farklı olarak, öncelikle vurgulama işlevine yönelik. Çoğu durumda, kişi/nesne bilgisi çekimlerle veriliyor; yukarıda ise "onun" sözcüğüyle verilen anlam gerçekte iki kez verilmiş oluyor: Birincisi, "gerçeğin" sözcüğündeki "-in" ekiyle, ikincisi "onun" sözcüğüyle. Başka bir deyişle, bu örnekteki gibi durumlarda adıl kullanılması ("onun" eklenmesi) gereksiz anlamsal yinelemeler yaratıyor. Türkçede, genellikle, vurgulama amacı yoksa adıl da yok. Ancak, Batı dillerinin etkisiyle olmalı, özellikle üçüncü kişi adıllarının (o, ona, onun, onda, ondan) fazladan kullanıldığına sık sık rastlanıyor. Fazla adıllar, gereksiz anlamsal yinelemelerden başka, anlam farklılaşmalarına da yol açabiliyor. Örnek: "Margaret Atwood'un 1980'lerde kaleme aldığı bu güçlü romanda, yalnızca *onun* edebi gücü değil, çevre ve politik bilinci de birinci planda apaçık parlamaktadır." (Buket Uzuner, *Cumhuriyet Kitap*, No. 149, s. 5) Bu örnekteki "Atwood'un (...) onun" yinelemesi nedeniyle, "yalnızca onun edebi gücü değil" öbeğini okuduğumuz an, zihnimizde "başka kim(ler)in edebi gücü?" sorusu oluşuyor; oysa cümlenin devamından, böyle bir kasıt olmadığını anlıyoruz. Öneri: "Margaret Atwood'un, 1980' lerde kaleme aldığı bu güçlü romanda yazarın yalnızca edebi gücü değil, çevre ve politik bilinci de birinci planda apaçık parlamaktadır."

Benzer durumlarda çözüm çoğu kez virgül oluyor. Sorunlu örnek: "... çünkü insanların birbirlerini insanlıktan çıkarmalarına ve parçalamalarına karşın, *onların* layık olduğu bir şeydir mutluluk." (Canetti, s. 293) Öneri: "... çünkü insanların, birbirlerini insanlıktan çıkarmalarına ve parçalamalarına karşın layık oldukları bir şeydir mutluluk."

Gereksiz anlamsal yineleme yaratan adıl fazlalığına bir örnek daha: "'İnsanların varlığını belirleyen, onların bilinçleri değildir; aksine, bilinçlerini belirleyen, *onların* toplumsal varlıklarıdır.'" (Marks'ın sözü. Aktaran: Thomson, s. 37) Bu cümledeki anlamsal yineleme nedeniyle, noktalı virgüle geldiğimiz an, zihnimizde "ya kimin bilincidir?" sorusu, dolayısıyla bir anlam karışıklığı doğuyor; böyle bir kasıt olmadığı ancak cümlenin devamından anlaşılıyor. Bu örnekteki iki "onların"ı da çıkarabiliriz: "İnsanların varlığını belirleyen, bilinçleri değildir; aksine, bilinçlerini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır."

Adıl fazlalıklarının en tartışılası türüne tipik bir örnek: "Çünkü işkencede, kişiye sadece '*ondan* öğrenmek istediklerinizi' değil, *ona* 'söyletmek istediklerinizi' de söyletebilirsiniz." (Engin, s. 3) Bu sorunu dilbilgisi terimleriyle şöyle dile getirebiliriz: Bileşik cümlelerdeki farklı yüklemlerin farklı ad çekimleri gerektiren geçişli fiillerden oluşması durumunda, söz konusu çekimler her durumda uygulanmalı mı? Uygulanırsa bazı durumlarda yukarıdaki gibi bir adıl fazlalığı doğuyor. Cümleyi adılsız yazalım: "Çünkü işkencede, kişiye sadece 'öğrenmek istediklerinizi' değil, 'söyletmek istediklerinizi' de söyletebilirsiniz."

Kısacası, yazdığımız her adılı, fazla mı diye bir yoklamakta yarar var. Yoksa adıl fazlalıkları, Türkçenin vurgulama (pekiştirme) olanaklarından, dolayısıyla inceliklerinden birini kullanılamaz duruma getirebilir.

2. ADILLARIN, YERİNİ TUTTUKLARI ADDAN ÖNCE KULLANILMASI SORUNU

Olağan Türkçe cümlede adıllar, göndergelerinden (yerini tuttukları addan) önce gelmez (bkz. Özsoy, s. 54). Levent Kavas, 9.10.1999 tarihli *Star* gazetesindeki yazısında bu konuya değinerek şu sorunlu örneği veriyor: "Tıpkı şu sırada bir kamuoyu araştırması yaparak, mahkemenin *onlar* adına karar vereceği Türkiye vatandaşla-

rına (...) diye soramayacağınız gibi." Görüldüğü üzere, "Türkiye vatandaşları"nın yerini tutan "onlar" adılı önden koşuyor. Fazladan kullanılmış adıllar gibi, istimi arkadan gelen bu adıllar da okurun takılmasına neden olduğu için sorunlu. Öneri: "Tıpkı şu sırada bir kamuoyu araştırması yaparak, mahkemece adlarına karar verilecek Türkiye vatandaşlarına (...)"

Levent Kavas aynı yazısında şu sorunlu örneği de veriyor: "Kız istemeye *onsuz* gidilmeyen hanım akrabalar vardır (...)" Bu cümlede, adılın ("onsuz") tekil, yerinituttuğuadın("hanım akrabalar") çoğul olmasından doğan bir sorun da var. İlk öneri, benzer durumlarda Türkçede ayrıcalıklı bir konumu olan "kendi" adılının yeğlenmesi olabilir: "Kendileri olmadan kız istemeye gidilmeyen hanım akrabalar vardır (...)"

Bazı yazarların Türkçe kökenli değil diye sevmedikleri "ki" bağlacı da kullanılabilir: "Öyle hanım akrabalar vardır ki kız istemeye onlarsız gidilmez."

adım adım, adım başı

adına

Bu sözcük "için" ve "açısından" yerine fazlaca kullanılır oldu. "İçin" belki enflasyon yaratıyordur ama, arada bir "açısından" demeyi de düşünmekte yarar var. "Türkçe adına" değil, "Türkçe açısından".

Adıyaman'a, Adıyamanlı <Adıyamanlılara

adi (A ve İ uzun)

adil (A uzun), adilane (A'lar uzun)

Adilcevaz'a, Adilcevazlı <Adilcevazlılara

ADLAR, ART ARDA (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 7, 8")

ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Özel Adlara Ek Getirilmesi", "Bileşik Özel Adların Yazılması" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")

adli (İ uzun), adliye

adrenalin

aerobik <aerobiğe <aerobiği <aerobikten

aerodinamik <aerodinamiğe <aerodinamiği, <aerodinamikten, aerodinamikçi

af <affa <affı <aftan, affetmek, affolunmak

afak (İlk A uzun), afaki (A'lar ve İ uzun)

afaroz değil, aforoz

afat (İlk A uzun) <afata (İlk iki A uzun) <afatı <afattan

afazi

AFDB (=*African Development Bank* [İng.]; Afrika Kalkınma Bankası) <AFDB'ye <AFDB'den

aferin (A uzun)

afet (A uzun) <afete <afeti <afetten, afetzede

affabile (İt.)

affetmek

affettuoso (İt.)

Afganistan'a, Afganlı <Afganlılara

afi, afili

afiyet (A uzun) <afiyete <afiyeti <afiyetten

AFL-CIO (=*American Federation of Labor - Congress of Industrial Organizations* [İng.]; Amerikan İşçi Sendikaları Federasyonu) <AFL-CIO'ya <AFL-CIO'dan

afoni

aforoz [etmek]

AFP (=*Agence France Press* [Fr.]; Fransız Basın Ajansı) <AFP'ye <AFP'den

afra tafra

Afrika Birliği Örgütü (=OAU; *Organisation for African Unity* [İng.])

Afrika Kalkınma Bankası (=AFDB; *African Development Bank* [İng.])

Afrika'ya, Afrikalı <Afrikalılara

afrikadomuzu, afrikamenekşesi

Afroamerikalı <Afroamerikalılara

AFSAD (=Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği) <AFSAD'a <AFSAD'dan

afsun, afsuncu, afsunlamak

Afşin'e, Afşinli <Afşinlilere

aftos <aftostan

afurtafur

Afyon'a, Afyonlu <Afyonlulara, afyonkeş, <afyonkeşten, afyonruhu

agâh [olmak] (İlk A uzun, G ince) <agâhtan

agaragar

Agatha Christie

age (=a.g.e.; adı geçen eser)
agel
Agence France Presse (=AFP [Fr.]; Fransız Basın Ajansı)
AGİK (=Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) <AGİK'e <AGİK'ten
AGİT (=Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) <AGİT'e <AGİT'ten
aglütinasyon, aglütinin
agnosi, agnostik <agnostiğe <agnostiği <agnostikten, agnostisizm
agorafobi
agraf <agraftan
agrafi
agrandisman
agrandizör değil, agrandisör
agreje
agreman
AGSK (=Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği) <AGSK'ya <AGSK'dan
agu, agucuk <agucuğa <agucuğu <agucuktan
agy (=a.g.y.; adı geçen yapıt; adı geçen yerde; adı geçen yazı)
ağababa, ağabey <ağabeye <ağabeyi <ağabeyine <ağabeyini (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
ağaç <ağaca <ağacı <ağaçtan
ağaçbalı, ağaççileği, ağaçkakan, ağaçkavunu, ağaçkesen
ağaççık, ağaçsı, ağaçminesi, ağaçsansarı
ağartmak
ağbenek <ağbeneğe <ağbeneği <ağbenekten
ağda, ağdalı, ağdalaşmak
ağı (=ağu)
ağılıböcek, ağılamak, ağılı, ağıotu
ağıl
Ağın'a, Ağınlı <Ağınlılara
ağır ağır, ağır aksak, ağırayak, ağırbaşlı, ağırküre
ağırsemai (Son A ve İ uzun), ağırsıklet, ağırsu, ağıryağ
ağırşak <ağırşağa <ağırşağı <ağırşaktan, ağırşaklanmak
ağış, ağmak
ağıt <ağıta <ağıtı <ağıttan, ağıtçı
ağız <ağza <ağzı, ağızbirliği, ağızlık, ağızlıkçı, ağızotu
ağkepçe, ağkurdu
Ağlasun'a, Ağlasunlu <Ağlasunlulara
ağmantarlar
ağnam, ağnamak
Ağrı'ya, Ağrılı <Ağrılılara
ağrı sızı, ağrık <ağrığa <ağrığı <ağrıktan, ağrıkesen, ağrıkesici
ağsı, ağtabaka, ağtonos <ağtonostan
ağu (=ağı)
ağustosböceği
ağyar (İkinci A uzun)
ah vah
ahacık
ahali (İkinci A uzun)
ahar (İlk A uzun), aharlamak
Hattatların kullandığı bir bileşimin adı. Yaygın bir biçimde "aher" deniyor. "Aher" sözcüğü, "başka, diğer" anlamına gelen "âher"le karışabilir.
ahbap (İkinci A uzun) <ahbaba <ahbabı <ahbaptan, ahbapça
ahçı, ahçıbaşı değil, aşçı, aşçıbaşı
ahde vefa
ahdetmek
Ahdiatik (Ünlüyle başlayan ek aldığında son İ uzun), Ahdicedit (Ünlüyle başlayan ek aldığında son İ uzun)
ahenk (A uzun) <ahenge <ahengi <ahenkten, ahenkli
âher (bkz. "ahar")
aheste (A uzun), aheste beste
ahfat (İkinci A uzun) <ahfada <ahfadı <ahfattan
ahım şahım (A'lar uzun)
ahır (bkz. "âhır")
âhır (A uzun) (=ahir)
"Son/sonraki" demek. "Ahır"la karıştırılmamalı.
Ahi <Ahilere, Ahilik
ahir (A uzun) (=âhır), ahiren, ahiret <ahirete <ahireti <ahiretten
ahit <ahde <ahdi <ahitten
Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
ahitleşmek, ahitname (Yalnızca ikinci A uzun)
ahize (A uzun)
ahkâm (K ince)
ahlak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun) <ahlaka <ahlakı <ahlaktan (Ayrıca bkz. "etik")
ahlakbilim, ahlakçı, ahlakdışı, ahlakdışçılık

ahlakıyat (İkinci ve üçüncü A uzun) <ahlakıyata <ahlakıyatı <ahlakıyattan
ahlaki (İkinci A ve İ uzun)
ahlat <ahlata <ahlatı <ahlattan
Ahlat'a <Ahlat'tan, Ahlatlı <Ahlatlılara
ahmakça
Ahmet Arif değil, Ahmed Arif
Ahmet Muhip Dranas değil, Ahmet Muhip Dıranas
ahraz
ahret <ahrete <ahreti <ahretten, ahretlik
ahşa (İkinci A uzun)
ahşap <ahşaba <ahşabı, ahşaptan
ahtapot <ahtapota <ahtapotu <ahtapottan
ahu (A ve U uzun)
ahududu (A uzun)
ahval (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun) <ahvale <ahvali <ahvalden
ahzetmek, ahzüita (İ ve son A uzun)
ahzıkabz değil, ahzükabz
AI (=*Amnesty International* [İng.]; Uluslararası Af Örgütü) <AI'ye <AI'den
AI (=*artificial intelligence* [İng.]; yapay zekâ)
AID (=*Agency for International Development*; Uluslararası Kalkınma Örgütü) <AID'ye <AID'den
AIDS (=*acquired immune deficiency syndrome* [İng.]; edinilmiş bağışıklık yetersizliği sendromu) <AIDS'e <AIDS'ten
aidat (A'lar uzun) <aidata <aidatı <aidattan
aidiyet (A uzun) <aidiyete <aidiyeti <aidiyetten
AİHM (=Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) <AİHM'ye <AİHM'den <AİHM'nin
ailevi (A ve son İ uzun)
Aimé Césaire ("Eme Sezer" okunur)
ajan/görevli
Batı dillerindeki her "agent" Türkçedeki "ajan"a denk düşmüyor. Türkçede ajan yalnızca gizli servislerin elemanlarına ya da gizlice birinin hesabına iş gören kişilere denir. Son zamanlarda, yazar temsilcisi ya da danışmanı yerine "yazar ajanı" diyenlere, sinema filmlerinde bildiğimiz devlet ya da şirket görevlisi kimselere de "ajan" dendiğine rastlanıyor.
ajanda
ajitasyon, ajitatör
ajur, ajurlu
AK (=Avrupa Konseyi) <AK'ya <AK'dan
ak <aka <[gözünün] akı <aktan, ak pak, akağaç
akabinde (A'lar kısa)
akaç <akaca <akacı <akaçtan, akaçlamak
akait (K kalın, ikinci A uzun) <akaide <akaidi <akaitten
akaju (=maun [A uzun] =mahagoni)
akamet (K kalın, ikinci A uzun) <akamete [uğramak] <akameti <akametten
akanyıldız
akapunktur değil, akupunktur
akaramber
akaret (İkinci A uzun) <akarete <akareti <akaretten
AKARSU ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
akaryakıt
akasma, akbalık, akbalıkçıl, akbasma, akbaş, akbenek, akburçak, akciğer, akça pakça, akçaağaç
Akçaabat'a <Akçaabat'tan, Akçaabatlı <Akçaabatlılara
Akçaağaç'a (Okunuşu: "Akçaağaca") <Akçaağaç'tan, Akçaağaçlı <Akçaağaçlılara
akçaçiçeği, akçakavak, akçayel
Akçadağ'a, Akçadağlı <Akçadağlılara
Akçakale'ye, Akçakaleli <Akçakalelilere
Akçakoca'ya, Akçakocalı <Akçakocalılara
akçe
akçöplerne
Akdağmadeni'ne, Akdağmadenli <Akdağmadenlilere
akdarı, akdemir, akdiken, akdoğan, akgünlük, akhardal
Akdeniz'e, Akdenizli <Akdenizlilere
akdetmek
AKDTYK (=Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu) <AKDTYK'ya <AKDTYK'dan
Akhisar'a, Akhisarlı <Akhisarlılara
akı
akıbet (A uzun, K kalın) <akıbete <akıbeti <akıbetten
akıl <akla <aklı, akıl fikir, akıl sır, akılcı, akıldışı, akıldişi, akıllı uslu

AKIM ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")
akımölçer, akımtoplar
akındırık <akındırığa <akındırığı <akındırıktan
akışkan
akide (İ uzun)
akik <akiğe <akiği <akikten
akil (A uzun), akil adam, akilane (A'lar uzun)
akim [kalmak] (İ uzun)
akis <akse <aksi <akisten
akit <akde <akdi <akitten, akdetmek
"Âkit"le karışmaması için, A'yı uzatmamak gerekiyor.
âkit
Anlaşmanın (akdin) tarafları birer "âkit"tir. "Akit"le karışmaması için düzeltme işaretiyle yazılmalı.
AKKA (=Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması) <AKKA'ya <AKKA'dan
akkan, akkarınca, akkavak, akkefal, akkelebek, akkor
Akkışla'ya, Akkışlalı <Akkışlalılara
Akkuş'a <Akkuş'tan, Akkuşlu <Akkuşlulara
akkuyruk <akkuyruğa <akkuyruğu <akkuyruktan
aklıselim
Bu sözcüğün Türkçesi, sağduyu. Açılımı, "akl-ı selim", yani iyicil akıl. Dolayısıyla, kişiyi nitelerken "aklıselim kişi" değil, "aklıselim sahibi kişi" demek gerekiyor.
akli (İ uzun), akliyat (Son A uzun), akliye, akliyeci
AKM (=Atatürk Kültür Merkezi) <AKM'ye <AKM'den
akmadde, akmantar, akpas <akpastan
akonitin
akont <akonta <akontu <akonttan
akordeon
akort [etmek] <akorda <akordu <akorttan, akortçu
Akpınar'a, Akpınarlı <Akpınarlılara
AKPM (=Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi) <AKPM'ye <AKPM'den
Akpürçek'e (Okunuşu: "Akpürçeğe") <Akpürçek'ten, Akpürçekli <Akpürçeklilere
AKRABALIK BELİRTEN SANLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
akran
akreditif <akreditife <akreditifi <akreditiften
akrep <akrebe <akrebi <akrepten
Akrep Burcu'ndan
akrobasi, akrobat <akrobata <akrobatı <akrobattan
akrofobi, akromatik, akromatin, akromatopsi
akropol <akropole <akropolü <akropolden
akrostiş <akrostişten
aks <aksa <aksı <akstan
aksakal, aksedir
aksam (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun)
Arapça kökenli, çoğul bir sözcük. "Kısımlar" demek. Ancak, Türkçede "makine parçası" biçiminde tekil bir anlam kazandığından, çoğul eki getirilerek "aksamlar" denmesi artık yanlış sayılmamalı.
Aksaray'a, Aksaraylı <Aksaraylılara
aksedir
Akseki'ye, Aksekili <Aksekililere
akselerograf <akselerografan, akselerometre
akseptans <akseptanstan
aksesuar, aksesuarcı
aksiseda
aksiyom
aksöğüt, aksülümen
aksülamel
akşam akşam, akşamsefası, akşamüstü, akşamüzeri
Akşamyıldızı'na
Akşehir'e, Akşehirli <Akşehirlilere
akşın
aktariye, aktarlık
AKTARMA SÖZLERİN YAZILMASI (bkz. "Alıntıların Yazılması")
aktavşan
aktinit <aktinide <aktinidi <aktinitten, aktinyum
aktöre, aktöreli, aktöresel
aktris <aktristen
aktüalite, aktüel
akupunktur

AKUT (=Arama Kurtarma Derneği) <AKUT'tan
akümülatör
akvam (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun)
akvarel, akvaryum
akyabalığı
Akyazı'ya, Akyazılı <Akyazılılara
akyel, akyem, akyuvar, akzambak
Akyurt'a (Okunuşu: "Akyurda") <Akyurt'tan, Akyurtlu <Akyurtlulara
âlâ
alabacak, alabalık, alaçam
alabora
alabros <alabrostan
alacabalıkçık, alacakaranlık, alacamenekşe
Alaca'ya, Alacalı <Alacalılara
Alaçam'a, Alaçamlı <Alaçamlılara
alafranga, alafrangalaşmak
alagarson
alageyik, alagün, alakarga
alaimisema (İkinci ve sonuncu A uzun, L ince)
alaka (İkinci A uzun, L ince), alakadar, alakalı
alakart, alakok
alalamak
alamana, alamana ağı
alamet (İkinci A uzun, L ince) <alamete <alameti <alametten
alameti farika ("Farika"daki ilk A uzun)
alaminüt (L ince) <alaminüte <alaminütü <alaminütten
ALAN (MEYDAN) ADLARI
İlk harflerini büyük yazmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Kızılay Meydanı'na" örneğindeki gibi.
alantopu
Alanya'ya, Alanyalı <Alanyalılara
alasulu, alatav, alavere
Alaşehir'e, Alaşehirli <Alaşehirlilere
alay [askeri terim olarak](=A.), alaybozan
alay-ı hümayun (Son A ve U uzun)
âlây-ı vâlâ
alayiş (A'lar uzun, L ince) <alayişten
Alb. (=Albay)
albastı
albatros <albatrostan
albeni, albenili
Albert Einstein
albino (L ince)
albümin
alçakça, alçakgönüllü
alçıtaşı
aldağan
aldehit <aldehide <aldehidi <aldehitten
alegori, alegorik
alelacayip (Son A uzun), alelacele, alelade (Son A uzun)
alelhesap, alelumum, alelusul
alem (A ve E kısa)
Minare, kubbe, sancak direği vb.nin tepesinde bulunan ay, yıldız gibi simgelerin adı. "Âlem"le karışmaması için, A'yı uzatmamak gerekiyor.
âlem (A uzun)
"Alem"le karışmaması için, A harfi düzeltme işaretiyle yazılmalı.
alemdar
âlemşümul (A ve U uzun, L ince) <âlemşümule <âlemşümulü <âlemşümulden
alenen, aleni, aleniyet, alenileşmek
alerji, alerjik
alet (A uzun) <alete <aleti <aletten
Alevi <Alevilere, Alevilik <Aleviliğe <Aleviliği <Alevilikten
aleyh <aleyhte <aleyhten, aleyhtar
aleykümselam
aleykümüsselam (L'ler ince)
alfabe, alfabetik, Alfabe Devrimi
A'ları uzatmamak gerekiyor.
alg (L ince) <alge <algi <algden <algler
algarina (L ince)
algoritma (L ince)
alım satım
alın <alna <alnı, alınteri, alınyazısı
alındı, alındılı
alıntı, alıntılamak
Türkçe Sözlük'teki tanımı şöyle: "Bir yazıya başka bir yazarın yazısından alınmış parça, aktarma; iktibas." Alıntılamak: "Bir yazıya başka bir yazarın yazısından tümce ya da tümceler almak, alıntı yapmak, aktarmak, iktibas etmek." Ancak, "alıntı" sözcüğünü doğrudan "almak" anlamında kullananlar da oluyor. Örneklerin başında, *İmlâ Kılavuzu*'ndaki kullanım geliyor.

İmlâ Kılavuzu'nda "alıntı kelime" sözcüğü pek çok kez, "başka dillerden gelen sözcük" anlamında kullanılmış; ancak, yer yer de yukarıda verilen olağan anlamında kullanılmış.

"Alıntı" sözcüğünü bu anlamda kullanan başka yazarlar da var (Özerkan, s. 118; Prof. Dr. Talat Tekin, *Cumhuriyet* gazetesi, 19.8.1997). Mehmet Ölmez de, yazısının "Alıntı Sözlükleri" altbaşlığındaki "alıntı" sözcüğünü bu anlamda kullanıyor. Ancak, çok memnun olmamalı ki, aynı anlamda ve aynı bölümde "ödünçleme" terimini ve "ödünç sözcükler" sözünü de kullanmış. (Ölmez, s. 180) Kâmile İmer başta olmak üzere, başka dillerden alınan sözcükleri kastederken "alıntı" terimini değil, "ödünçleme"yi kullanan başka yazarlar da olduğunu belirtelim. Ancak, Türkçede "ödünç" kavramı geri vermek niyetiyle almak anlamına geldiğinden, belki en doğrusu "alıntı" sözcüğünün sözlük tanımına yukarıdaki anlamı da eklemek olacak.

ALINTILARIN YAZILMASI

1. Alıntıları çift tırnak içinde, aslına uygun olarak yazmak ve kaynak göstermek gerekiyor (bkz. "Kaynak Gösterilmesi").
2. ALINTININ İÇİNDEKİ –VARSA– ÇİFT TIRNAK İŞARETLERİ tek tırnağa dönüştürülmeli.
3. ALINTILANAN METNİN İSTENMEYEN BÖLÜMLERİnin yerine üç nokta konabilir. Üç noktanın, alıntılanan metne mi yoksa alıntılayan metne mi ait olduğu karışabilecekse, bu üç nokta, (...) biçiminde ayraç içine alınmalı.
4. Alıntılanan metinde yapılacak büyük harf/ küçük harf değişiklikleri ve alıntılayan kişinin araya sokacağı sözler köşeli ayraç içine alınmalı.
5. SÖYLENMİŞ KISA SÖZLER, tırnağa alınmadan aktarılabilir. Şöyle: Üzüm sevmem, dedi.
6. ALINTILANAN METİN CÜMLE YAPISINDAYSA o cümlenin sonuna nokta konmalı mı? (bkz. "Nokta, 3")
7. Alıntılanan metnin bir küçük harfini büyüterek ya da büyük harfini küçülterek almak istiyorsak, değişen harfi köşeli ayraç içine almamız gerekiyor. Örneğin, "[n]eden böyle söylediğini anlamadım" biçiminde yazılmış bir alıntı, baştaki "n" harfinin asıl metinde büyük harf olduğu anlamına gelir.

alışveriş <alışverişten
âli (A ve İ uzun)
âlicenap <âlicenaba (A'lar uzun) <âlicenabı <âlicenaptan
Ali Şîr Nevaî
alicengiz
alil (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
alim
"Bilici" demek. "Âlim"le karışmaması için, A'yı değil, İ'yi uzatarak okumak gerekiyor.
âlim, âlimlik
"Alim"le karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmakta yarar var.
alimallah
aliminyum değil, alüminyum
aliterasyon
alivre
alkali (L ince), alkalik, alkalimetre, alkalölçer
alkol (L'ler ince) <alkole <alkolü <alkolden, alkollü
alkolölçer, alkolik <alkoliğe <alkoliği <alkolikten, alkolizm
Allah (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun) <Allah'ın <Allah'tan <Allah Allah, allahaısmarladık, allahlık <allahlığa <allahlıktan, allahsız
Allahisen değil, Allasen (İkinci A uzun)
allak bullak
allame (İkinci A uzun, L'ler ince)
Allasen (İkinci A uzun)
"Allah'ını seversen"in konuşma dilinde kısalmış biçimi.
allegretto, allegro (İt.)
allı güllü
Alm. (=Almanca) (L kalın)
Almaata'ya, Almaatalı <Almaatalılara
almaç <almaca <almacı <almaçtan
Alman (L kalın) <Almanlara, Almanya'ya (=Almanya Federal Cumhuriyeti'ne)

Alman Markı (=DM), Almanca (=Alm.), almangümüşü
almanak <almanağa <almanağı <almanaktan
almaşık <almaşığa <almaşığı <almaşıktan
Almata (=Almati)
Almus'a <Almus'tan, Almuslu <Almuslulara
alnaç <alnaca <alnacı <alnaçtan
alotropi (L ince)
alp <alpa <alpı, alpyıldızı
Alp (L ince) <Alp'e <Alplere
alpaks <alpakstan
ALT ALTA SIRALAMALARDA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
alt alta
Altaylar (=Altay Dağları) <Altaylara
Altayist, Altayistik <Altayistiğe <Altayistiği <Altayistikten
altbaşlık <altbaşlıktan
altbölüm, altcins <altcinsten
altçene, altdamak, altderi, altdudak
alternatif <alternatiften, alternatör
altgeçit <altgeçide <altgeçidi <altgeçitten, altfamilya
altıgen
altında
İngilizcenin etkisiyle olmalı, "döneminde", "koşullarında" ya da "yönetiminde" yerine "altında" dendiğine rastlanıyor: "Napolyon *altında*", "feodalizm *altında*", "YÖK *altında*" (ya da "YÖK'ün *altında*") örneklerindeki gibi. Olağan kullanım: "Napolyon döneminde", "feodalizmde" (ya da "feodalizm koşullarında"), "YÖK yönetiminde" vb.
Altındağ'a, Altındağlı <Altındağlılara
altınkökü (=ipeka), altınoluk
Altınoluk'a (Okunuşu: "Altınoluğa") <Altınoluk'tan, Altınoluklu <Altınoluklulara
Altınözü'ne <Altınözü'nden, Altınözülü <Altınözülülere
altınsuyu, altıntop
Altıntaş'a <Altıntaş'tan, Altıntaşlı <Altıntaşlılara
Altınyayla'ya, Altınyaylalı <Altınyaylalılara
altıparmak, altıpatlar, altız
altimetre
altkarşıt <altkarşıta <altkarşıtı <altkarşıttan, altkatman, altkurul, altkültür, altküme, altlı üstlü
altmış
1960'da değil, 1960'ta. Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.
altmışaltı, altmışdörtlük
altsınıf, altsoy, altşube, alttakım, alttür
Altunhisar'a, Altunhisarlı <Altunhisarlılara
altuni (U ve İ uzun)
altüst, altyapı, altyazı, altyazılı
Alucra'ya, Alucralı <Alucralılara
alüfte (A uzun)
alümin, alüminyum
alüvyon
alyuvar
alzaymır
a.m. (=*ante meridiem* [Lat.]; öğleden önce)
aman Allah, aman Allah'ım
ama ne var ki (Ayrıca bkz. "fakat")
Karşıtlık bildiren iki bağlacın bir arada kullanılması gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Ama" yada "ne var ki" yeterli olabilir.
âmâ
amaç <amaca <amacı <amaçtan, amaçsız
amade (A'lar uzun)
amal (A'lar uzun, L ince) <amale <amali <amalden
Amasra'ya, Amasralı <Amasralılara
Amasya'ya, Amasyalı <Amasyalılara
amatör, amatörce
ambalaj
ambale [olmak, etmek]
ambar
ambargo
amber, amberağacı, amberbalığı, amberbaris, amberbu, amberçiçeği
amblem
ambroziya (<ambrosia'dan)
ambulans (L ince) <ambulanstan
amca (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
amcazade (Son A uzun)
ameli (İ uzun), amelimanda
ameliyat <ameliyata <ameliyatı <ameliyattan

ameliyathane (Son A uzun), ameliye
amenna (A'lar uzun)
Amerika
Bu sözcük gerçekte bir kıtanın adı. Gelgelelim, "ABD"nin ilk sözcüğü olmasından mıdır, yoksa egemenlerinin her şeye el koyma eğiliminden mi, Amerika aynı zamanda ABD anlamında kullanılıyor. Ancak, kendimizi ABD dışındaki Amerikalıların (Brezilyalı, Şilili, Kübalı, vb. Amerikalıların) yerine koyduğumuzda, ABD'ye Amerika demenin sakıncaları ortaya çıkıyor.
Amerika Birleşik Devletleri (=ABD)
Amerika Yabancılara Yardım Fonu (=FOA; *Foreign Operations Administration* [İng.])
amerikaarmudu, amerikabademi, amerikaelması, amerikapiresi
Amerikalı <Amerikalılara, Amerika'ya
amerikan
Pamuklu bir bez türü ("amerikan bezi" ya da "kaput bezi" de denir). Amerikan ulusunu gösteren sıfatla karışmaması için küçük harfle yazılmalı.
Amerikan
Amerika kıtasına aidiyet belirten sıfat. Yer adlarından türetilmiş diğer sıfatlar gibi, büyük harfle başlıyor.
Amerikan Haberler Ajansı (=AP; *Associated Press* [İng.])
amerikatavşanı, amerikaüzümü
amerikyum, amerisyum
ametal <ametale <ametali <ametalden
ametist <ametiste <ametisti <ametistten
amfi, amfiteatr <amfiteatra <amfiteatrı
amfibi, amfibol <amfibole <amfibolü <amfibolden, amfibyumlar
amfor (=amfora)
amil (A uzun)
amilaz
amin
Bir kimya terimi. A'yı uzatmamak gerekiyor.
âmin
amir (A uzun)
amiral (L ince) <amirale <amirali <amiralden, amiralbattı
amiyane (A'lar uzun)
amme
amnezi
amonyum
amortisman, amortisör
ampermetre, amperölçer, ampersaat
ampirik <ampiriğe <ampiriği <ampirikten, ampirist, ampirizm
amplifikatör
ampul (L ince) <ampulden
Amsterdam'a, Amsterdamlı <Amsterdamlılara
amudi (U ve İ uzun), amudufikari (İlk U ve İ uzun)
amut <amuda <amudu <amuttan
amyant <amyanta <amyantı <amyanttan
an, ân
Anlamların karışabileceği durumlarda düzeltme işareti kullanılması ilkesine göre, "en kısa zaman parçası" anlamındaki "ân"ın işaretli yazılması gerekir. Çoğu yazar öyle yapıyor.
ana kız, ana oğul, anaarı, anabilim dalı, anacadde, anadeniz, anadenizbilim
anaç <anaca <anacı <anaçtan, anaçlaşmak
anadil
"Anadili" ile karışabilir. "Anadil", *Türkçe Sözlük*'e göre, "başka diller türetmiş olan dil" demek. "Anadili" ise "insanın çocukken anasından, evindekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil".
anadili (bkz. "anadil")
Anadolu Ajansı (=AA)
Anadoluhisarı'na, Anadoluhisarlı <Anadoluhisarlılara
Anadolu'ya, Anadolulu <Anadolululara
anadut, anadüşünce, anaerki, anaerkil, anafikir
anafilaksi (=alerji)
anafor
anakara, anakent, anakök
anakent <anakente <anakenti <anakentten
analiz, analist, analitik
analjezi, analjezik <analjeziğe <analjeziği <analjezikten
analepsi, analeptik
analoji
anamal, anamalcılık
anamnez
Anamur'a, Anamurlu <Anamurlulara

anan
İkinci elden alıntı yapıp kaynak gösterirken, anmak fiilinden hareketle "anan" demek güzel olmuyor. Bunun yerine "aktaran" ya da "alıntılayan" denebilir. "Aktaran: Talat Tekin, *Türkoloji Eleştirileri*, Simurg Yay., 1997, s. 282" örneğindeki gibi.
anane, ananevi (İ uzun)
anaokulu, anapara, anasaat, anasanlı, anasınıfı, anaterim
anarmonik, anartri
anasır (İkinci A uzun)
anatema
anatomi
anavasya
anavatan
anayasa
Belirli bir anayasadan söz edilirken, her yasa adı gibi onu da büyük harfle başlatmak ve aldığı çekim eklerinden kesmeyle ayırmak gerekiyor: Bunun dışında, cins adı olarak kullanılan "anayasa" sözcüğünü özel ad gibi yazmak gerekmiyor.
anayol, anayön
anayurt <anayurda <anayurdu <anayurttan
anbean

ancak (Ayrıca bkz. "ise")
1. *ancak ne var ki, ancak gel gör ki*
Karşıtlık bildiren iki bağlacın bir arada kullanılması gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Ancak" ya da "ne var ki" (ya da "gel gör ki" vb.) yeterli olabilir.
2. Bağlaç olarak kullanılan "ancak"tan sonra virgül koymakta yarar var; virgülsüz "ancak"ın "yalnızca" anlamına gelmesi nedeniyle anlam karışıklığı doğabiliyor.

ançüez
andaç <andaca <andacı <andaçtan
andante, andantino
andezin, andezit <andezite <andeziti <andezitten
Andırın'a, Andırınlı <Andırınlılara
andızotu
André Gide ("Andre Jid" okunur)
androfobi, androit, androjen, andropoz, androsefal (L ince)
anekdot <anekdota <anekdotu <anekdottan
anele
anemometre
aneroit <aneroide <aneroidi <aneroitten
anestezi
anevrizma
angajman
angarya
angıç <angıca <angıcı <angıçtan
Anglikan, Anglikanist, Anglikanizm
Anglosakson <Anglosaksonlara
Angola'ya, Angolalı <Angolalılara
angström
angudi (U ve İ uzun), angut <anguda <angudu <anguttan
anhidrit
anıt <anıta <anıtı <anıttan, Anıtkabir'e, anıtmezar
ani (A ve İ uzun), aniden
animato, animizm
anjin, anjiyo, anjiyokardiyograf, anjiyokardiyografi
Ankara (=Ank.) <Ankara'ya, Ankaralı <Ankaralılara
Ankara Sanat Tiyatrosu (=AST)
Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi (=AŞTİ)
Ankara Üniversitesi (=AÜ)
ankastre
ankesör
anket <ankete <anketi <anketten, anketçi
ankiloz
anksiyete
anlam karmaşası (bkz. "karmaşa")
anlamazlıktan gelmek
anlambilim, anlambilimsel, anlamdaş <anlamdaştan
anlamı (...) demektir
Sorunlu örnek: "(...) *bu sözün esas anlamı 'demet, deste' demektir*." (Zülfikar, s. 29) Gereksiz anlamsal yinelemeden kurtulmak için öneri: "(...) bu sözün esas anlamı 'demet, deste'dir."
anlaşma (bkz. "antlaşma")
anlatım (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
anlatımbilim
anlı şanlı

anlık, anlıkçılık
ANNA (=*Association of National Numbering Agencies* [İng.]; Uluslararası Menkul Kıymetler Kodlama Birliği)
anneanne
anofor değil, anafor
anoloji değil, analoji
anomali
Anonim Ortaklık (=AO), Anonim Şirket (=AŞ)
anoreksi
anormal (L ince) <anormale <anormali <anormalden, anormallik
Son dönemlerde, olumlu sayılan büyüklükleri ya da çoklukları anlatmak için "anormal" dendiğine rastlanıyor. "Okumayı *anormal* seviyor" örneğindeki gibi. Oysa, bilindiği üzere "anormal" kavramı, olağan (normal) ölçünün aşıldığını anlatmaya yarar; bir olumluluğun fazlalığından doğan olumsuzluğu anlatır. Olumlu büyüklükleri anlatmak için "anormal" sözcüğünün değil, "son derece", "çok", "büyük" vb. sıfatların kullanılması beklenir. Ayrıca bkz. "aşırı".
anot <anota <anotu <anottan
anotomi değil, anatomi
ansefal (L ince) <ansefale <ansefali <ansefalden
ansiklopedi, ansiklopedik
ant [içmek] <anda <andı <anttan
antagonik, antagonizm
Antakya'ya, Antakyalı <Antakyalılara
Antalya'ya, Antalyalı <Antalyalılara
antant <antanta <antantı <antanttan
Antarktika <Antarktika'dan
ante meridiem (=a.m. [Lat.]; öğleden önce)
antepfıstığı
anterit <anterite <anteriti <anteritten
antet <antete <anteti <antetten <antetli [kâğıt]
antialerjik, antibiyotik, antidemokratik, antidot, antiemperyalist, antienflasyonist, antifaşist, antifriz, antijen, antikapitalist, antikatot
antikçağ, antikemalizm, antikite
antikiklon, antikomünist, antikor
antilop (L ince) <antiloba <antilobu <antiloptan
antimon
antinomi, antioksidan
anti parantez değil, antrparantez
Fransızcadan geliyor (*entre parenthèse*). "Parantez içinde şunu da belirteyim ki", "bir de şu var" demek.
antipati
antireman değil, antrenman
antisemit, antisemitizm, antisepsi, antiseptik, antisovyetizm
antisiklon, antitez, antitoksin
antlaşma (=pakt)
Yalnızca devletler arasındaki belirli türden anlaşmalara verilen ad. "Anlaşma"yla karıştırılıyor. "Anlaşma" yalnızca devletler arasında değil, kişiler ya da kuruluşlar arasında da olabilir.
ANTLAŞMA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.10")
antoloji
Anton Çehov
antrakt <antrakta <antraktı <antrakttan
antrasit <antrasite <antrasiti <antrasitten
antrenman, antrenmanlı, antrenör
antrepo
antrkot <antrkota <antrkotu <antrkottan
antrok <antroka <antroku <antroktan
antropolog (L ince) <antropoloğa <antropoloğu <antropologdan, antropoloji
antropomorfizm, antroposantrizm, antropozoik
antrparantez
anut <anuta <anutu <anuttan
AO (=Anonim Ortaklık) <AO'ya <AO'dan
AOÇ (=Atatürk Orman Çiftliği) <AOÇ'ye <AOÇ'den
aort <aorta <aortu <aorttan
AÖF (=Açık Öğretim Fakültesi)
AP (=*Associated Press* (İng.); Amerikan Haberler Ajansı) <AP'ye <AP'den
apak
apandis <apandisten
apandisit <apandisite <apandisiti <apandisitten
apansız, apansızın
apar topar
apartayd (=apartheid <apartheid'den) <apartayddan
aparatif değil, aperitif
apartotel, apartman (=Apt.)

apaydınlık, apayrı
aperitif <aperitiften
aplazi
apolet <apolete <apoleti <apoletten
apopleksi
aposteriori
APOSTROF (bkz. "Kesme İşareti") <apostroftan
appasionato (İt.)
apraksi
apre
apriori
apsent <apsente <apsenti <apsentten
APS (=Acele Posta Servisi) <APS'ye <APS'den
Apt. (=Apartman)
aptal
aptes (=abdest) <aptesten, aptesbozan, apteshane, aptesli, aptessiz
apukurya
Ar. (=Arapça) <Ar.dan
ara sıra, arabirim, arabulucu
Araban'a (=Araban ilçesine), Arabanlı <Arabanlılara
arabaşlık <arabaşlıktan
arabesk <arabeskten, arabeskçi
Arabi (İ uzun), Arabistan'a, Arabistanlı <Arabistanlılara
arabistandefnesi
arabozan, arabozucu, arabulma, arabulucu
ARACÜMLELERDEN ÖNCE VE SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
araç <araca <aracı <araçtan, araççılık
Araç'a (=Araç ilçesine) (Okunuşu: "Araca") <Araç'tan, Araçlı <Araçlılara
arada sırada, aradeniz
arakçı
arakesit <arakesite <arakesiti <arakesitten
arakıye
Araklı'ya, Araklılı <Araklılılara (=Araklılara)
arakonakçı, aranağme
Aralık'a (=Aralık ilçesine) (Okunuşu: "Aralığa") <Aralık'tan, Aralıklı <Aralıklılara
aranje etmek, aranjman, aranjör
[müziğin] *aranjesi* değil, aranjmanı (Türkçesi: düzenlenmesi)
Arap <Araba <Arabı <Araplara, Arapça (=Ar.), Arapçadan
ARAPÇA KÖKENLİ, ÇOĞUL İÇERİKLİ SÖZCÜKLER (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.2")
Arapkir'e, Arapkirli <Arapkirlilere
arapsabunu, arapsaçı, arapzamkı
araseçim, arasöz
arasında (bkz. "ila")
ARASÖZLERDEN ÖNCE VE SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
araşit <araşite <araşiti <araşitten
ARATÜMCE (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
arayön
araz (İki A da uzun)
arazbar (Son A uzun)
arazi (İkinci A İ uzun)
arazöz (=arozöz)
arbede
arbitraj
Ardahan'a, Ardahanlı <Ardahanlılara
Ardanuç'a (Okunuşu: "Ardanuca") <Ardanuç'tan, Ardanuçlu <Ardanuçlulara
Ardeşen'e, Ardeşenli <Ardeşenlilere
ardı ardına, ardı arkası, ardı sıra, ardın ardın
ardıçkuşu
ardiye
arduvaz
areometre
Ar-Ge (=Araştırma-Geliştirme) <Ar-Ge'cilere
ARGO (bkz. "Dil Yanlışı / Dil Düzeyi Sorunu")
argonot <argonota <argonotu <argonottan
Arguvan'a, Arguvanlı <Arguvanlılara
Arhavi'ye, Arhavili <Arhavililere
arıbeyi <arıbeyine <arıbeyini
arıkuşu, arısütü
arıtımevi
arızi (A ve İ uzun)
Ari (A ve İ uzun)
arif (A uzun) <ariften, arifane (A'lar uzun)
arife (Üç ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.)
Aristocu, Aristoculuk, Aristotelesçi, Aristotelesçilik
aristokrat <aristokrata <aristokratlara <aristokrattan
aritmi, aritmik

ariyet (A uzun) <ariyete <ariyeti <ariyetten
ark <arka <arkı <arktan
arka fon
"Fon" sözcüğü de "arka, dip" anlamına geldiğinden, "*arka fon*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "*Fon dip*" ya da "*ful dolu*"nun tersine, ironi amacıyla kullanılma olasılığı düşük bir söz. Yaygınlaşmasının nedeni, "fon"un da "arka" anlamını taşıdığının bilinmemesi olabilir. İlle de Batılı bir sözcük kullanmak isteyenler hiç değilse yalnızca "fon" diyebilirler.
arkadaşça
arkaik, arkaizm
arkaüstü
arkebüz
arkeolog <arkeoloğa <arkeoloğu <arkeologdan, arkeoloji
arkeopteriks <arkeopteriksten
arkoz
armada, armador
armatör
armatur
armoni, armonik, armonika
armonyum
armudi (U ve İ uzun), armudiye, armutkabağı, armuttop
arnavutbiberi, arnavutciğeri, arnavutkaldırımı
Arnavut <Arnavutlara, Arnavutça
Arnavutluk'a (Okunuşu: "Arnavutluğa") <Arnavutluk'tan
arozöz
arp (=harp <harpa <harpı <harptan)
Arpaçay'a, Arpaçaylı <Arpaçaylılara
arpasuyu
arpej
arslan değil, aslan
arşidük <arşidüke <arşidükü <arşidükten
ART ARDA GELEN ADLARDA EKLER (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 8")
ART ARDA GELEN ADLARIN TÜRDEŞLİĞİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 7")
ART ARDA GELEN FİİLLERDE EDİLGEN ÇATI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 4")
ART ARDA GELEN SIFATLAR (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 5")
artniyet
artağan, artakalan, artavurt, artbölge, artçı, artdamak
arter, arterit <arterite <arteriti <arteritten
artezyen
artık bundan böyle
İkisi bir arada kullanıldığında, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor. "Artık" ya da "bundan böyle" yeterli olabilir.
artıkdeğer (=artıdeğer)
artıkemek, artıkgün, artıkyıl, artırmak
artıuç <artıuca <artıucu <artıuçtan
artist <artiste <artisti <artistten
artmak/yükselmek
"Kıdem tazminatı tavanı arttı." (4.1.2001 tarihli *Cumhuriyet*) Öneri: "Kıdem tazminatı tavanı yükseldi."
artoda
Artova'ya, Artovalı <Artovalılara
arttırmak değil, artırmak
"Arttırmak" biçimindeki imla, "artırmak" fiilinin ettirgen çekimi olarak kullanılabiliyor. "Artırma işini birinin yapmasını sağlamak" anlamında.
Artvin'e, Artvinli <Artvinlilere
artzamanlı, artzamanlılık
Aryanizm
aryoso [İt.]
arz [etmek], arziyat
arzuhal (L ince) <arzuhale <arzuhali <arzuhalden, arzuhalci
arzani (İkinci A ve İ uzun)
As. (=Askeri), As. İz. (=Askeri İnzibat)
asa (İki A da uzun)
ASA (=*American Standart Association* [İng.]; Amerikan Standartlar Birliği) <ASA'ya <ASA'dan
asabi (İ uzun), asabiye, asabiyeci, asabiyet
Asaf Hâlet Çelebi (İlk A uzun)
asalakbilim
asalet (İkinci A uzun), asaleten
asamble
asansör
asap (A'lar uzun) <asaba <asabı <asaptan
asar (İki A da uzun)
asarıatika (âsâr-ı atîka) (İlk iki A ve İ uzun)
asayiş (A'lar uzun) <asayişten
asbest <asbeste <asbesti <asbestten
ASCII (=*American Standart Code for In-*

formation Exchange [İng.]; Standart Amerikan Bilgi Değiştokuş Kodu)

ASEAN (=*Association of Southeast Asian Nations* [İng.]; Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) <ASEAN'a <ASEAN'dan

asenkron

aseksüel

asesbaşı

asfalt <asfalta <asfaltı <asfalttan, asfaltlamak

asgari

ashap <ashaba <ashabı <ashaptan

asıl <asla <aslı

asır <asra <asrı

asi (A ve İ uzun)

aside (İ uzun)

asidimetre

asilzade (İkinci A uzun)

asimetri, asimetrik

asimilasyon

asimptot <asimptota <asimptotu <asimptottan

asistan (=Ass.)

asitölçer

askarit <askarite <askariti <askaritten

askat <askata <askatı <askattan

asker, askeri (İ uzun) (=As.), askeriye (Ayrıca bkz. "Düzeltme İşareti, 6")

Askeri Elektronik Sanayii (=ASELSAN)

Askeri İnzibat (=As.İz.)

askospor

asla (İkinci A uzun)

"Asla" sözcüğü son on-on beş yıldır yeniden yaygınlaştı. Daha önce, özleştirmenin etkisiyle olmalı, eskimiş, dilden neredeyse dışlanmış, ağdalı sayılan, dolayısıyla kaçınılan bir sözcüktü. Herkes özlemiş olmalı ki bu kez fazladan kullanılır oldu. Bunda, İngilizcedeki her "*never*" sözcüğünü "asla" diye çevirenlerin de payı olabilir. Oysa "*never*" sözcüğünü yerine göre, "hiç" ya da "hiçbir zaman" diye çevirmek gerekebilir. Örneğin, "Bu ülkeye asla alışmayacaktı (...)" sözünü ele alalım (*Cumhuriyet Kitap*, 15.11.1998, s. 6). Bu söz, ilgili kişinin o ülkeye alışmamak konusunda kararlı olduğunu düşündürüyor. Oysa (bağlama bakılırsa) yazarın kastı şu: "Bu ülkeye hiçbir zaman alışmayacaktı."

Kısacası, "asla" sözcüğünü anımsarken, "hiç"i ve "hiçbir"i unutmamakta yarar var.

aslan, aslanağzı, aslankuyruğu, aslanpençesi

aslı astarı, aslı faslı, aslı nesli

asli (İ uzun)

asmabahçe, asmabiti, asmakabağı

asmakat <asmakata <asmakatı <asmakattan

asmolen

aspidistra

aspiratör

Asrı Saadet'ten

asri (İ uzun), asrileşmek

Ass. (=Asistan)

assai

Associated Press (=AP [İng.]; Amerikan Haberler Ajansı)

Assos <Assos'tan <Assoslulara

AST (=Ankara Sanat Tiyatrosu) <AST'a <AST'tan

astasım, astbaşkan, asteğmen (=Atgm.)

astigmat <astigmata <astigmatı <astigmattan, astigmatizm

astragan

astrofizik, astrolog <astroloğa <astroloğu <astrologdan

astroloji

astronot <astronota <astronotu <astronottan

astsubay (=Astsb.), astyön

asude (A ve U uzun)

Asurlu <Asurlulara, Asurca

asvalt değil, asfalt

Asya Kalkınma Bankası (=ADB; *Asian Development Bank* [İng.])

Asya'ya, Asyalı <Asyalılara

AŞ (=Anonim Şirket) <AŞ'ye <AŞ'den

aşağı yukarı (bkz. "ortalama"), aşağılamak, aşağısı, aşağıya <aşağıyı

âşâr, aşari (A'lar ve İ uzun),

aşçı, aşçıbaşı, aşçılık, aşermek, aşevi, aşhane

aşıboyalı, aşıboyası

aşık [atmak]

Bir kemiğin ve bir oyunun adı. "Yarışmak" anlamına gelen "aşık atmak" deyimindeki aşık. "Âşık"la karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

âşık, âşıkane (A'lar uzun, K kalın), âşıktaş

<âşıktaştan
Âşık Veysel
Âşıkpaşazade
aşır <aşra <aşrı <aşırdan

aşırı
Türkçede "aşırı" sözcüğü olumsuz çoklukları anlatır. Son dönemlerde, İngilizcenin etkisini düşündüren bir biçimde, olumlu büyüklükleri ya da çoklukları anlatmak için de "aşırı" dendiğine rastlanıyor.

Sorunlu örnek: "Bestelerindeki doğallık ve rafinelik *aşırı* dikkat çekiciydi." (Kahyaoğlu, s. 35) Bu örnekte kastedilen dikkat çekicilik, istenmeyen ölçülerde mi? Olamaz, çünkü "doğallık" ve "rafinelik" genellikle istenmeyen özelliklerden değil. O zaman, neden "aşırı"? Öneri: "Bestelerindeki doğallık ve rafinelik son derece dikkat çekiciydi."

Olumlu çoklukları ya da büyüklükleri olumsuzluk anlatan bir sözcükle karşılama eğilimi, "anormal" sözcüğü için de saptanabiliyor. Bunun nedeni belki de Türkçede "çok" kavramını dile getiren sözcüklerin yetersizliği ya da çabuk eskimesidir. Gerçekten de, "çok" kavramına yeni karşılıklar olarak, gerek "süper", "ultra", "mega" vb. başka dillerden sözcük alma yöntemine, gerekse "aşırı", "anormal" sözcüklerinde görüldüğü gibi anlamı zorlama/kaydırma yoluna başvurulduğu görülüyor. Önceki yıllarda da "korkunç" sözcüğü benzer bir evrim geçirmiş, daha önce hep olumsuz bağlamlarda kullanılan bu sözcük, "korkunç güzel", "korkunç sürükleyici bir roman" örneklerindeki gibi, olumluluk yüküyle de kullanılır olmuştu.

Her durumda, kastımızın net olarak anlaşılması için, "aşırı"nın yukarıda açıklanan anlamını dikkate almakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *aşırı* anlaşılmaz sözcükler" (Özerkan, s. 55). Bir miktar anlaşılmaz olmak sözcükler için kabul edilebilir bir nitelik olabilir mi? Değilse, kastın net anlatılması için öneri: "Son derece anlaşılmaz sözcükler", "hiç anlaşılmayan sözcükler" vb.

Çevirilerde de "*extreme*" sözcüğünün karşılığı olarak olur olmaz yerde "aşırı" dendiğine rastlanıyor: "İmgenin gücünü yaratan şey, onun *aşırı* yoğunluğudur." (Joubert, s. 62) Yazar, imgenin yoğunluğu ölçüyü aşmaktadır, diyor olabilir mi? Hayır; imge yoğunluğu için böyle denmesi beklenemez. Bu noktanın net olması isteniyorsa, öneri: "İmgenin gücünü yaratan şey, son derece yoğun olmasıdır."

aşırıbellem, aşırıbesi, aşırıdoyma, aşırıduyu, aşırıergime
aşıtaşı
aşifte değil, aşüfte
aşikâr (A'lar uzun, K ince), aşikâre
Aşil topuğu
aşina (A'lar uzun)
aşiran (Son A uzun)
aşiret (İ uzun) <aşirete <aşireti <aşiretten
aşk yapmak
Batı dillerinden ("*make love* [İng.]", "*faire l'amour* [Fr.]" vb.) sözcüğü sözcüğüne çeviri. Türkçesi: sevişmek.
Aşkabat'a <Aşkabat'tan, Aşkabatlı <Aşkabatlılara
Aşkale'ye, Aşkaleli <Aşkalelilere
aşkolsun
aşna fişne
aşocağı
AŞTİ (=Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi) <AŞTİ'ye <AŞTİ'nin
aşüfte
AT (=Avrupa Topluluğu) <AT'ye <AT'den
Atabey'e, Atabeyli <Atabeylilere
ataç/ataş
Ataç sözcüğü, "atalarla ilgili" anlamına geliyor. Kâğıt mandalı anlamına gelen, Fransızca kökenli "ataş"la karıştırılmamalı.
ataerki, ataerkil, atasözü
atalet (İkinci A uzun) <atalete <ataleti <ataletten
ataraksiya
atardamar, atarkanal
ataş (bkz. "ataç")
ataşe (*ateşe* değil)

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (=AKDTYK)
Atatürkçülüğe
Atatürk Kültür Merkezi (=AKM)
Atatürk Orman Çiftliği (=AOÇ)
atavik <ataviğe <ataviği <atavikten, atavizm
atbaklası, atbalığı, atbaşı [gitmek], atçı, atçılık
ateh [getirmek] <atehten
ateist <ateiste <ateisti <ateistten, ateizm
atelye (=atölye=işlik)
ateşbalığı, ateşböceği, ateşçi, ateşçiçeği
ateşbaz (A'lar uzun), ateşkayığı
ateşe
Böyle yazılınca, "ateş" sözcüğünün "-e" eki almış durumu olur. "Elçiliğe bağlı uzman" kastediliyorsa, "ataşe" biçiminde yazmak gerekiyor.
ateşin (A ve İ uzun) (=ateşli)
ateşkes <ateşkesten, ateşperest, ateşetapan
Atğm. (=Asteğmen)
atıf <atfa <atfı <atıftan, atfen, atıfta bulunmak, atfetmek
atıfet (A uzun) <atıfete <atıfeti <atıfetten
atık <atığa <atığı <atıktan, atıksu
âtıl (=hareketsiz)
atışbilim
ati (A ve İ uzun)
atik <atiğe <atiği <atikten
Atilla İlhan değil, Attilâ İlhan
Atina'ya, Atinalı <Atinalılara
atkestanesi, atkuyruğu, atsineği
atlasağacı, atlasçiçeği
atlıkarınca
atm. (=atmosfer)
ATM (=*automatic teller machine* [İng.]; paraçekmemakinesi) <ATM'ye <ATM'den
atmosfer (=atm.)
atol (L ince) <atole <atolü <atolden
atombilim
atonal (L ince) <atonale <atonali <atonalden
atölye (=atelye=işlik)
Attilâ İlhan
aut <auta <autu <auttan
AÜ (=Ankara Üniversitesi; Anadolu Üniversitesi; Atatürk Üniversitesi) <AÜ'ye <AÜ'den
Av. (=Avukat)
aval aval
avane değil, avene
avangard
Avanos'a <Avanos'tan, Avanoslu <Avanoslulara
avara (A'lar kısa), avare (A'lar uzun)
avarya
avcıotu
avdet [etmek] <avdete <avdeti <avdetten
avene
averaj
avgın
avisto
avize (İ uzun), avizeağacı
avro (bkz. "euro")
Avrupa Atom Enerjisi Birliği (=EAEC; *European Atomic Energy Community* [İng.])
Avrupa Demokratlar Birliği (=EDU; *European Democratics Union* [İng.])
Avrupa Ekonomik Topluluğu (=AET)
Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (=AGSK)
Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü (=OEEC; *Organization for European Economic Cooperation* [İng.])
Avrupa İktisadi Kalkınma Örgütü (=OEED; *Organization for European Economic Development* [İng.])
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (=AİHM)
Avrupa Konseyi (=AK)
Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (=AKPM)
Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (=AKKA)
Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (=ECSC; *European Coal and Steel Community* [İng.])
Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi (=CERN; *Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire* [Fr.])
Avrupa Nükleer Enerji Ajansı (=ENEA; *European Nuclear Energy Agency* [İng.])
Avrupa Para Birimi (=ECU; *European Currency Unit* [İng.])
Avrupa Para Birliği Anlaşması (=EMA; *European Monetary Agreement* [İng.])

Avrupa Savunma Birliği (=EDC; *European Defence Community* [İng.])
Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (=EFTA; *European Free Trade Area* [İng.])
Avrupa Topluluğu (=AT)
Avrupa Uzay Ajansı (=ESA; *European Space Agency* [İng.])
Avrupa Yatırım Bankası (=EIB; *European Investment Bank* [İng.])
Avrupa Yayın Birliği (=EBU; *European Broadcasting Union* [İng.])
Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (=EBRD =*European Bank for Reconstruction and Development*)
Avrupai (Son A ve İ uzun), Avrupalı <Avrupalılara
Avsin'e, Avsinli <Avsinlilere
avuç <avuca <avucu <avuçtan
avukat (=Av.) <avukata <avukatı <avukattan
avunç <avunca <avuncu <avunçtan
avurt <avurda <avurdu <avurttan
Avustralya'ya, Avustralyalı <Avustralyalılara
Avusturya'ya, Avusturyalı <Avusturyalılara
a.y. (=aynı yerde)
ay, Ay
Dünyanın uydusu olan Ay, astronomi ve coğrafya bağlamlarında büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlıyor: "Biliyorsunuz, Ay, Dünya'nın tek uydusudur", "Dün akşam ay haleliydi" örneklerindeki gibi. Zaman birimi olan "ay" ise her zaman küçük A'yla başlıyor: "dokuz ay on gün", "üç ay sonra" vb.
AY VE GÜN ADLARININ YAZILMASI (bkz. "Tarihlerin Yazılması")
ayakaltı, ayakbastı
ayakçak <ayakçağa <ayakçağı <ayakçaktan
ayakçı, ayakkabı, ayaktakımı, ayaktaş, ayakteri, ayaktopu, ayakucu, ayaküstü, ayaküzeri, ayakyolu
ayal (İki A da uzun, L ince) <ayale <ayali <ayalden
ayan beyan
Ayancık'a (Okunuşu: "Ayancığa") <Ayancık'tan, Ayancıklı <Ayancıklılara
ayar (İki A da kısa)
Ayaş'a <Ayaş'tan, Ayaşlı <Ayaşlılara
aybalığı
Aybastı'ya, Aybastılı <Aybastılılara
aybaşı, aybeay, ayçiçeği, ayçöreği, aydede
Aydın'a, Aydınlı <Aydınlılara
aydınger
Aydınlanma [devri]
aydınlıkölçer
ayet (A uzun) <ayete <ayeti <ayetten
ayevi
aygıt <aygıta <aygıtı <aygıttan
ayıbacağı, ayıbalığı, ayıboğan, ayıgülü, ayıkulağı
ayıraç <ayıraca <ayıracı <ayıraçtan "Ayrıştırmaya yarayan ölçü, miyar" demek. "Parantez" anlamına gelen "ayraç"la karıştırılmamalı.
ayırt etmek, ayırtı
ayıüzümü, ayıyoncası
ayin (A uzun)
aykırı (bkz. "'-lik' Eki")
aylakçı
aylandız
aylarca önce, aylarca sonra (bkz. "yıllarca")
aylıkçı
aynabakar, aynataşı

aynı

1. "Tıpkı" yerine kullanılması anlam karışıklığına yol açabiliyor: Sorunlu örnek: "Çünkü insan hakikati, *aynı estetiğin kardeş alanları olan ahlak ve bilişsellikte olduğu gibi*, (...) estetiğin yüce alanında dile gelir." (Sayın, s. 130) Bağlamdan anlaşıldığına göre, kasıt şu: "Çünkü insan hakikati, tıpkı estetiğin kardeş alanları olan ahlak ve bilişsellikte olduğu gibi, (...) estetiğin yüce alanında dile gelir."

   Sorunlu örnek: "*Aynı ilkokul müsameresinde* fındık, üzüm, nar kılığına sokulmuş (aslında Zagor filan olmak isteyen) oğlanlar gibi." (Perihan Mağden, 31.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi) Bu örnekte de yazarın kastı ancak bağlamdan çıkarılabiliyor. Oysa yazar "aynı" yerine "tıpkı" demiş olsa cümleden de çıkarılabilecek.

2. "Aynı" mı, "aynısı" mı?
"Aynı" sözcüğü, sıfat; "aynısı" ise adıl (zamir) işlevi görüyor. Sözgelimi, "aynı kitap" yerine "aynısı" diyebiliyoruz. (Dikkat, "*aynını*" değil: "Ayn", göz demek.)
3. "Ayni"yle karıştırmamak gerekiyor (bkz. "ayni").

aynısefa (Son A uzun)
aynıyla
ayni (İ uzun)
"Eşyasal" demek. "Ayni yardım" sözündeki gibi. "Aynı" yerine kullanmamak gerekiyor.
ayniyat (Son A uzun) <ayniyata <ayniyatı <ayniyattan
"Maddi varlıklar" demek.
ayniyet (İ uzun) <ayniyete <ayniyeti <ayniyetten
"Aynı oluş" demek.
aynştaynyum, Albert Einstein

AYRAÇ (PARANTEZ) SORUNLARI

1. AYRAÇ MI KISA ÇİZGİ Mİ?
Cümle içinde arasözlerle ayrıntı niteliğindeki açıklamaların paketlenmesinde ne zaman ayraç, ne zaman kısa çizgi kullanmalı? Türkçede, cümleden tümüyle bağımsız ayrıntıları ayraç içine, cümleye bağımlı olanları iki kısa çizgi arasına alma eğilimi var. (Bkz. "Kısa Çizgi, 2")

2. BÜTÜNÜ AYRAÇ İÇİNDE OLAN CÜMLELERİN NOKTASI
(Şu an okumakta olduğunuz cümle gibi, bütünü ayraç içinde olan cümlelerin, noktasını da ayracın içinde bırakmak gerekiyor.)

3. AYRAÇTAN HEMEN ÖNCEKİ SÖZCÜĞE AİT ÇEKİM EKLERİ
Cümle içinde ayraçtan önceki sözcüğe ait çekim eklerinin ayraçtan sonraya bırakılması okumayı aksatıyor. Sorunlu örnek: "*Açıklanan sözcüğün çekim eki, ayraç kapandıktan sonra da yazılabilir: 'A. Hikmet, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi)yi bitirdikten sonra...*" (*Yazım Kılavuzu*, Dil Derneği Yay., 5. baskı, s. 61)
Verilen örneği, ekin yerini düzelterek yazalım: "A. Hikmet, Mekteb-i Sultani'yi (Galatasaray Lisesi) bitirdikten sonra..." Cümlede bu durumuyla bir aksama olduğu kanısında değilim. Tersine, ayraç sonrasındaki bocalamayı ortadan kaldırıyor.
Başka örnekler: "(...) *Friedrich Rückert (1788-1866)'dir*" (*Düşler* dergisi, No. 9, s. 39) Öneri: "(...) Friedrich Rückert'tir (1788-1866)."
"*Anayasa (1961) nın aşağıda gösterilen maddelerinde* (...)" (Aksoy, s. 54) Öneri: "Anayasa'nın (1961) aşağıda gösterilen maddelerinde (...)"
Bir örnek de *İmlâ Kılavuzu*'ndan (s. 68): "*İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı* şahıs ekleriyle çekilir." Öneri: "İmek fiilinin (ek fiildir) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir."
Bu konudaki bir başka tavır da, ünlü uyumunu ayracın içine göre düzenlemek. Örnek: "(...) *New Conformists (Londra: Verso, 1989)'a ek.*" (Ahmad, s. 249). Bu düzenlemede, yüksek sesle okumadaki ünlü uyumu sorunu ortadan kalkıyor görünse de bu kez ayracın içi bağımsızlığını yitirdiği için mantıksal tutarsızlık doğuyor.
Kısacası, ayraçtan önceki sözcüğü eklerinden ayırmamakta yarar var gibi görünüyor. Aynı sorun, ekler kadar, bir önceki sözcükle ünlü uyumuna girmesi gereken "de" bağlacı ve "mi" soru eki için de geçerli:

4. "DE" BAĞLACIYLA "Mİ" SORU EKİNİN AYRAÇLA İLİŞKİSİ
Cümle içindeki bir ayracın hemen öncesinde "de" bağlacı varsa, bu bağlacın ayraçtan önce mi sonra mı yer alacağı konusunda farklı uygulamalara rastlanıyor. İskender Savaşır, "de" bağlacını ayracın öncesinde bırakıyor ama ayracın içinde yineliyor. Şöyle: "Hesiodos'a göre yalnızca açlık ve unutuş değil logos da (söz de) çatışmanın, Eris'in ürünlerinden biridir." (s. 99) Bu çözüm, "mi" soru eki için de uygun görünüyor.
Sorunlu örnek: "*Basınımız 'sadist' (eziyet yapmaktan hoşlanan) mi?*"

(Ahmet Taner Kışlalı, 19.3.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 17)

Öneri: "Basınımız 'sadist' mi (eziyet yapmaktan hoşlanıyor mu)?"

5. AYRAÇ VE BÜYÜK HARF

Ayraç içindeki sözlerin büyük harfle başlatılması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "İşte Şiar Yalçın'ın 'ambar' ve 'amber' sözcükleri için düştüğü 'galat-ı meşhur' (*Ünlü* yanlış demek, yanlış olmasına rağmen benimsenmiş sözcükler için kullanılır) notu bu zorunluluktan doğmuştur." (Hepçilingirler 1997, s. 160) Öneri: "(...) 'galat-ı meşhur' (ünlü yanlış demek; yanlış olmasına rağmen benimsenmiş sözcükler için kullanılır) notu (...)"

ayrı (bkz. "'-lik' Eki"), ayrı ayrı, ayrı gayrı, ayrıbasım

ayrıcalık

"İmtiyaz" ("üstün tutma", "kayırma") demek. "Fark" ve "üstünlük" kavramlarıyla karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Bu konuda, yalnızca, 'zaman' kavramı veren *belirteç tümlecinin bir ayrıcalığı var*: Zaman belirteci, daha çok, cümle başında vurgu çeker (...)" (Şimşek, s. 31) Öneri: "Bu konuda yalnızca, 'zaman' kavramı veren belirteç tümleci farklılık gösteriyor: (...)"

Sorunlu örnek: "Özenli baskı, ayrıntılı bibliyografya ve bir yazar eleştirmen tarafından kaleme alınmış nitelikli metin, bu yapıtlara önemli *ayrıcalık* kazandırmaktadır." (Sağlam, s. 31) Öneri: "(...) bir üstünlük kazandırmaktadır."

ayrıcinsten, ayrışık, ayrıkotu, ayrılık (bkz. "'-lik' Eki")

ayrışmak (bkz. İşteş Fiiller)

aysberg

ayşekadın

Ayvacık'a (Okunuşu: "Ayvacığa") <Ayvacık'tan, Ayvacıklı <Ayvacıklılara

Ayvalık'a (Okunuşu: "Ayvalığa") <Ayvalık'tan, Ayvalıklı <Ayvalıklılara

Ayvazovski (=İvan Konstantinoviç Ayvazovski)

ayvan

ayyıldızlı

ayyuk <ayyuka [çıkmak] <ayyuku <ayyuktan

Ayzenştayn (=Sergey Mihayloviç Ayzenştayn)

az az, az buçuk, az buz, az çok, azaltmak

aza (İki A da uzun)

azade (A'lar uzun)

azamet <azamete <azameti <azametten, azametli

Tüm ünlüleri kısa. A'ları uzatmamak gerekiyor.

azami (İlk A ve İ uzun)

azap (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun) <azaba <azabı <azaptan

azarazar

azat [etmek] (A'lar uzun) <azada <azadı <azattan, azatlı

Azdavay'a, Azdavaylı <Azdavaylılara

azelya

Azerbaycan'a (İlk A uzun), Azerbaycanlı <Azerbaycanlılara

Azeri (A ve İ uzun) <Azerilere, Azerice

azgelişmiş <azgelişmişten, azgelişmişlik

azıdişi

azık <azığa <azığı <azıktan

azil <azle <azli, azletmek, azledilmek, azlolunmak

azim <azme <azmi, azimli, azmetmek

azimet (İ uzun) <azimete <azimeti <azimetten

aziz (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), azize

Aziz Nikolas <Aziz Nikolas'tan

aznif <azniften

azoik <azoiğe <azoiği <azoikten

Azor Adaları'ndan

azot <azota <azotu <azottan, azotometre

Azrail (İkinci A uzun)

Aztek <Azteklere <Aztek'ten

B

B. Elçi (=Büyükelçi)

BA (=*bachelor of arts* [İng.]; toplumsal bilimlerde lisans derecesi)

baba kız, baba oğul, babaanne, babacığımcılık

babaç <babaca <babacı <babaçtan, babaçko, babaevi, babafingo

Babaeski'ye, Babaeskili <Babaeskililere
Babai (İkinci A ve İ uzun) <Babailere
Babailik <Babailiğe <Babailiği <Babailikten
babaköş <babaköşten, babatatlısı, babayani, babayiğit
Babıâli (A'lar ve İ uzun)
background <*background*'u <*background*'dan
İngilizceden geldi. "Birikim", "temel", "arka plan" yerine kullanılıyor.
baç <baça <baçı <baçtan
badas <badastan
badat<badada <badadı <badattan
bade (A uzun)
badehu (A ve U uzun), badema (A'lar uzun)
bademezmesi, bademşekeri, bademyağı
badıç <badıca <badıcı <badıçtan
badi badi
badik <badiğe <badiği <badikten, badiklemek
badire (A uzun)
BAE (=Birleşik Arap Emirlikleri) <BAE'ye <BAE'den
Bafra'ya, Bafralı <Bafralılara
bağ. (=bağlaç)
Bağ-Kur (=Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigorta Kurumu)
bağbozumu
bağdaşık, bağdaşmak
Bağdat'a <Bağdat'tan, Bağdatlı <Bağdatlılara
bağdoku, bağıldeğer, bağılnem
bağfiil (=bağeylem=ulaç) (bkz. "Virgül Sorunları, 1")
bağır <bağra <bağrı
bağırmak, bağırtı, bağırtkan, bağrış <bağrıştan, bağrışma
bağırsak <bağırsağa <bağırsağı <bağırsaktan
bağış <bağıştan, bağışlamak, bağış yapmak, bağışta bulunmak
bağışık, bağışıklıkbilim, bağışıklıkbilimsel
bağıt <bağıttan, bağıtçı, bağıtlamak, bağıtlaşmak, bağıtlı
bağkesen
bağlaç <bağlaca <bağlacı <bağlaçtan
"VE" VE "İLE" BAĞLAÇLARINDAN SONRA YA DA ÖNCE VİRGÜL KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül Sorunları, 7")
bağlı (bkz. "*koşulu... -e bağlı*")
bağlık bahçelik
bağrıkara
bağrışmak
Bahai (Son A ve İ uzun) <Bahailere
Bahailik <Bahailiğe <Bahailiği <Bahailikten
bahane (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.) (bkz. "mazeret")
baharat <baharata <baharatı <baharattan, baharatçı
Bahayî
Bahçesaray'a, Bahçesaraylı <Bahçesaraylılara
Bahçe'ye (=Bahçe ilçesine), Bahçeli <Bahçelilere
bahçıvan
bahis <bahse <bahsi <bahisten, bahsetmek
bahname (Yalnızca ikinci A uzun)
Bahreyn'e, Bahreynli <Bahreynlilere
bahşetmek
baht <bahta <bahtı <bahttan, bahtiyar, bahtlı, bahtsız
bahusus (A uzun)
bak. (=bkz.; bakınız)
bakaç <bakaca <bakacı <bakaçtan
bakalit <bakalite <bakaliti <bakalitten
bakalorya
bakam (=bakkam)
bakarkör
bakaya
bakımevi, bakımyurdu
bakınız (=bkz. =bak.)
Bakırköy'e, Bakırköylü <Bakırköylülere, bakırrengi, bakırtaşı
bakışmak (bkz. "İşteş Fiiller")
baki (A ve İ uzun)
Bakî
bakir (A uzun), bakire
bakiye (Üç ünlüsü de kısa.)
bakkaliye (İkinci A uzun)
bakkam (=bakam)
baklaçiçeği, baklakırı, bakliyat <bakliyattan
bakraç <bakraca <bakracı <bakraçtan
bakteri, bakteridi, bakterisit
bakteriyolog <bakteriyoloğa <bakteriyoloğu, bakteriyoloji

Bakû'ya, Bakûlu <Bakûlulara
bala
"Yavru, çocuk" demek. "Bâlâ"yla karışabilir.
bâlâ
"Üst, yüce" anlamına geliyor. "Bala"yla karışmaması için düzeltme işaretleriyle yazmak gerekiyor.
Bâlâ'ya, Bâlâlı <Bâlâlılara
balabankuşu
balad <balada <baladı <baladdan
balalayka
balarısı, balayı, balgümeci
balast <balasta <balastı <balasttan
balçak <balçağa <balçağı <balçaktan
balçık <balçığa <balçığı <balçıktan, balçıklı
baldır bacak, baldırı çıplak, baldırıkara, baldırkemiği
baldudak
balgamtaşı
balıkadam, balıkağzı, balıkçı, balıkçıl, balıkçın, balıketi, balıketinde, balıkgözü
Balıkesir'e, Balıkesirli <Balıkesirlilere
balıkhane, balıkkartalı, balıklava, balıkotu, balıksırtı, balıkyağı, balıkyumurtası
baliğ [olmak] (A uzun)
balkabağı
Balkanlar'a, Balkanlı <Balkanlılara
Balkar (=Malkar) <Balkarlara, Balkarca
balkelebeği, ballıbaba, ballıbasra, balmumu
balotaj
balözü, balrengi, balsıra, balüzümü
baltabaş <baltabaştan, baltaburun, baltacı, baltalamak
Baltimore'a, Baltimore'lulara <Baltimore'dan
Balya'ya, Balyalı <Balyalılara
balyos <balyostan
balyoz, balyozlamak
bambaşka
bamteli
banağacı
Banaz'a, Banazlı <Banazlılara
banço
bandıra
Bandırma'ya, Bandırmalı <Bandırmalılara
bandrol (L ince) <bandrole <bandrolü <bandrolden
bangır bangır, bangırdamak
Bangkok'a <Bangkok'tan, Bangkoklu <Bangkoklulara
Bangladeş'e (L ince) <Bangladeş'ten, Bangladeşli <Bangladeşlilere
bani (A ve İ uzun)
bank <banka <bankı <banktan
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (=BDDK)
banket <bankete <banketi <banketten
bankiz
banknot <banknota <banknotu <banknottan
banko
banliyö, banliyö treni
banotu, banyağı
bant <banda <bandı <banttan
baobap <baobapa <baobapı <baobaptan
bap (A uzun) <baba <babı <baptan
bar bar bağırmak
baraj
barak <barağa <barağı <baraktan
Barbados'tan
barbakan, barbata
barbar, barbarizm, barbarlık, barbarlaşmak
barbekü
barbut <barbuta <barbutu <barbuttan
barça
bardakeriği
barfiks <barfiksten
bargam
barhana
barışçı, barışsever
bari (A uzun)
barikat <barikata <barikatı <barikattan
barisfer
barit <barite <bariti <baritten
bariz (A uzun)
barkarol <barkarole <barkarolü <barkarolden
barograf <barograftan, barometre
baroskop <baroskoba <baroskobu <baroskoptan
barparalel
barsak değil, bağırsak
Bartın'a, Bartınlı <Bartınlılara
barudi (U ve İ uzun)
barut <baruta <barutu <baruttan, barutçu,

baruthane, barutluk
baryum
bas. (=baskı)
bas bas bağırmak
basbariton
basbayağı
basen
"basım" mı, "baskı" mı?
Türkçe Sözlük'e göre, "bir yapıtın basılarak yinelenen her bir kezi" anlamında, "baskı" kullanılır; "sözlüğün altıncı baskısı" vb. Aynı anlamda "basım" sözcüğünü kullananlara da rastlanıyor. Bir dönem, yenilik içeren baskılara "basım" denmesi önerilmişti. Tersini önerenler de oldu. Bu öneriler pek genel kabul görmedi.
basımevi
basınçölçer, basıölçer
basiret (İ uzun) <basirete <basireti <basiretten, basiretli
basit <basite <basiti <basitten
basitçe
İngilizce "*simply*" sözcüğü her seferinde "basitçe" diye çevrildiğinden olmalı, bir "basitçe" bolluğu görülmeye başlandı. Oysa "*simply*" sözcüğü, yerine göre, "düpedüz", "ibaret", "-den başka bir şey değil" diye çevrilebilir.
Örnek: "Bu bakımdan Yomeshta da haklı olabilir; *bu yetenek sadece basitçe öndeyi değil,* her şeyi bir anda görme gücü." (Le Guin 1993, s. 175) Öneri: "(...) bu yetenek öndeyiden ibaret değil, (...)"
Bask <Basklara <Bask'tan, Baskça
basketbol <basketbole <basketbolü <basketbolden, basketçi
baskı (bkz. "basım"), baskın (bkz. "*şok baskın*")
Baskil'e, Baskilli <Baskillilere
basklarnet
baskül
basmahane (Son A uzun), basmakalıp
Basmane'ye, Basmaneli <Basmanelilere
Basra'ya, Basralı <Basralılara
bastıbacak
bastika
basurotu
basübadelmevt
baş başa
baş göz etmek, başabaş, başağaç, başağırlık, başaltı, başasistan
Başak Burcu'ndan
başakçı
başbakan
Diğer unvanlar gibi bu unvanı da belirli bir kişiden söz ederken büyük harfle başlatmak gerekiyor. "Kapıdan Başbakan'ın görünmesiyle birlikte (...)" örneğindeki gibi.
başbuğ, başçavuş (=Bçvş.), başçı, başdanışman, başdenetçi, başdenetmen, başdizgici, başdonatımcı, başeczacı, başeser, başgardiyan, başgarson, başgedikli, başgiysici, başhakem, başhekim, başhemşire, başimam, başıboş, başıbozuk, başıkabak
BAŞKA DİLLERDEN GELEN SÖZCÜKLERİN YAZILMASI (bkz. "YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLERİN YAZILMASI")
başka/başkası
"Başka" sözcüğü, sıfat; "başkası" sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanıyoruz. Sözgelimi, "başka kitap" yerine "başkası" diyebiliyoruz.
başka/diğer (bkz. "diğer/başka")
başkaldırı, başkaldırmak
Başkale'ye, Başkaleli <Başkalelilere
başkan (=Bşk.)
başkâtip <başkâtibe <başkâtibi <başkâtipten
başkemancı, başkent, başkesit, başkilise, başkişi, başkomutan (=BŞK), başkonakçı, başkonsolos <başkonsolostan, başköşe, başkumandan
Başkurt <Başkurtlara, Başkurtça
başlahana, başlıbaşına, başmakale

BAŞLIKLARIN YAZILMASI

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında, "ile", "ve", "de", "ki", "ya", "ya da" bağlaçlarıyla "mi" soru ekini küçük harfle, diğer tüm sözcükleri ise büyük harfle başlatmak gerekiyor.
2. Başlık tümüyle büyük harflerle yazılacaksa, söz konusu bağlaçlarla "mi" soru eki de tümüyle büyük harflerden oluşmak zorunda.
3. Başlığın sonunda soru ve ünlem işaretleri dışında noktalama işareti kul-

lanmamak gerekiyor. Başlıklar hitaplarla karıştırılmamalı. Hitaplar için, bkz. "Hitapların Yazılması".

başmakçı
başmal, başmuhabir (İkinci A uzun), başmuharrir, başmurakıp, başmüdür, başmüfettiş, başmühendis, başmürettip, başmüşavir, başoyuncu, başöğretmen, başörtü (=başörtüsü), başörtülü, başpapaz, başparmak, başpehlivan, başpiskopos
başrol (L ince) <başrole <başrolü <başrolden
başsağlığı [dilemek], başsavcı, başşehir, baştaban, baştabip (=Bştbp.), baştanımazlık, baştankara
baştarde (=baştarda)
başucu, başuzman, başvekil, başvekâlet
başvurmak / *başvuruda bulunmak*
Daha akıcı bir anlatım için, "başvurmak" denebilir.
başyapıt <başyapıttan, başyardımcı, başyargıcı, başyaver, başyazar, başyazı, başyazman, başyıldız
bata çıka
batakçı, batakçıl, batakçulluğu, batakhane, bataklıkbaykuşu, bataklıkketeni
batarya
bateri, baterist
batı, Batı (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")
Batı Anadolu'ya, Batı Anadolulu <Batı Anadolululara
Batılı <Batılılara <Batılıları, Batılılaşmak
batın <batna <batnı
Batını (A ve İ uzun) <Batınilere, Batıniye (Yalnızca A uzun)
bati (İ uzun)
batik <batiğe <batiği <batikten
batiskaf <batiskaftan
Batman'a, Batmanlı <Batmanlılara
batonsale
Battalgazi
battaniye (İkinci A uzun)
bav, bavcı, bavlımak
Bavyera'ya, Bavyeralı <Bavyeralılara
bayağı, bayağıkesir
bayan (=Bn.)
bayati (İkinci A ve İ uzun)
Bayat'a (=Bayat ilçesine) <Bayat'tan, Bayatlı <Bayatlılara
Bayburt'a <Bayburt'tan, Bayburtlu <Bayburtlulara
Bayındır'a, Bayındırlı <Bayındırlılara
bayırkuşu, bayırturpu
bayi <bayiye <bayiyi <bayinin <bayiden <[gazete] bayisi
Daha önce, "bayi <bayie <bayii" biçiminde yazılıyordu. Ancak, zaman içinde Türkçenin ses yapısına daha uygun olan "gazete bayisi", "bayiye", "bayiyi", "bayinin" vb. biçimindeki kullanım yaygınlaştı ve *Yazım Kılavuzu*'na girdi. Sözcüğün yalın durumunun "*bayii*" değil "bayi" olduğunu unutmamak gerekiyor. "Gazetenizi *bayiiden* alabilirsiniz" değil, "gazetenizi bayiden alabilirsiniz".
Baykan'a, Baykanlı <Baykanlılara
baykuş <baykuştan
baypas <baypastan
bayraktar
BAYRAM ADLARI
Yazım Kılavuzu'na göre (kurban bayramı, paskalya, 23 Nisan egemenlik ve çocuk bayramı gibi) küçük harfle başlatmak gerekmekle birlikte, belirli bir bayramın söz konusu olduğu durumlarda yaygın bir biçimde büyük harfle yazılıyor.
Bayramiç'e <Bayramiç'ten, Bayramiçli <Bayramiçlilere
Bayramören'e, Bayramörenli <Bayramörenlilere, bayramyeri
baysungur
bayt <bayta <baytı <bayttan
baz almak
Batı dillerinden geldi ("base"). "Temel almak", "taban kabul etmek" anlamına geliyor.
bazal <bazale <bazali <bazalden
bazalt <bazalta <bazaltı <bazalttan
bazen (A uzun)
bazı (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, III")
bazı/bazısı
"Bazı" sözcüğü, sıfat; "bazısı" (ya da "bazıları") sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanıyoruz. "Bazı çocukları idare etmek zordur; bazısı da fazla kı-

rılgandır" örneğindeki gibi.
bazidiyospor
bazilika
bazit <bazite <baziti <bazitten, bazitlimantarlar
bazuka
Bb. (=Başbakan)
BBC (=*British Broadcasting Corporation* [İng.]; İngiliz Radyo Televizyon Kurumu) <BBC'ye <BBC'den
Bçvş. (≈Başçavuş)
BDDK (=Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) <BDDK'ya BDDK'dan
BDT (=Bağımsız Devletler Topluluğu) <BDT'ye <BDT'den
be. (=belirteç=zarf)
Beatles'dan
beaujolais (=bojole [Fr.])
B.Elçi (=Büyükelçi)
Beberuhi (U uzun)
becayiş (A uzun) <becayişten
[-bilme] becerisi (bkz. "-bilmek")
becet <becete <beceti <becetten
beçtavuğu
bedahet (A uzun) <bedahate <bedahati <bedahatten
bedbaht <bedbahta <bedbahtı <bedbahttan, bedbin, beddua
bedeli pahalı
Sorunlu örnek: "Güzel kokmanın *bedeli biraz pahalı*." (Ufuk A. Özlem, *Cumhuriyet* gazetesi, 8.8.1993) "Pahalı" sözcüğü "fiyat" ya da "bedel" anlamını zaten içerdiğinden, ikisini bir arada kullanmak gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Güzel kokmanın bedeli biraz yüksek." Ya da: "Güzel kokmak biraz pahalı."
bedevi (İ uzun)
Bedevi <Bedevilere, Bedevilik <Bedevilikten
"Bedevi topluluğunun ya da tarikatının mensubu" anlamında kullanıldığında büyük harfle, "göçer" anlamında kullanıldığında küçük harfle başlatmak gerekiyor.
bedhah <bedhahtan
bedihi (İ'ler uzun)
bedii (İ'ler uzun), bediiyat (İ'ler ve A uzun)
bedir <bedre <bedri <bedirden
bednam (A uzun)
Bedri Rahmi Eyuboğlu (*Eyüboğlu* değil, Eyuboğlu)
Beethoven'dan (=Ludwig van Beethoven)
begonya
begüm
beğeni
"Zevk sahibidir" derken kastettiğimiz "zevk" anlamına geliyor: "Gelişmiş bir beğenisi var" örneğindeki gibi. Ancak, yaygın olarak, "*beğeni topladı*" biçiminde, "takdir" anlamında kullanılır oldu. Oysa bu anlamda kısaca "beğenildi" denebilir.
Behçet hastalığı
behavyorizm
behemehal
behey
behimi (İ'ler uzun)
beis <be'se <be'si <beisten
bej
beka (K kalın, A uzun)
bekar (K kalın, A kısa)
Bir müzik terimi: "Diyezli ya da bemollü bir sesin eski durumuna getirilmesini gösteren nota imi" anlamına geliyor. (*Türkçe Sözlük*) "Bekâr"la karışmaması için K'yı kalın söylemek ve A'yı uzatmamak gerekiyor.
bekâr, bekâret <bekârete <bekâreti <bekâretten, bekârlık
bekas <bekastan
bekitmek
beklenmedik sürpriz
Gereksiz bir anlamsal yineleme. Sürpriz, zaten beklenmedik olana denir.
Bektaşi <Bektaşilere, Bektaşilik <Bektaşiliğe
bektaşikavuğu, bektaşiüzümü
bel bel bakmak
belagat (L ince, ilk A uzun) <belagate <belagati <belagatten
belahat (L ince, ilk A uzun) <belahate <belahati <belahatten
Belçika'ya, Belçikalı <Belçikalılara
BELDE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
belek <beleğe <beleği <belekten, belemek

beleşçi
Belfast'a <Belfast'tan, Belfastlılara
belgegeçer
Belgrad'a, Belgradlı <Belgradlılara
beliğ (İ uzun)
BELİRTEÇ (ZARF) KULLANIMI (bkz. "ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")
belirtibilim, belirtke

BELİRTİSİZ TAMLAMA (Ayrıca bkz. "bir", "eski" ve "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")

Belirtisiz tamlama Türkçenin iyi bir anlatım olanağı. Ne var ki ya sık sık unutulup yerine belirtili tamlama kullanılıyor ya da (İngilizcenin etkisiyle olmalı) belirtisiz yapı için ille de "bir" kullanılıyor. Aşağıda, gereksiz belirtili tamlama örnekleri bulacaksınız. İkinci sorun için, bkz. "bir".

Sorunlu örnek: "Sistemin yöneteceği *bilginin aylık sayısı*". Öneri: "Sistemin yöneteceği aylık bilgi sayısı".

Sorunlu örnek: "(...) nesnel ve bilimsel bir *değerlendirme dizgesinin eleştirinin başlıca ilkesi* durumuna gelmesi(...)" (İnce, s. 5) Öneri: "(...) nesnel ve bilimsel bir değerlendirme dizgesinin başlıca eleştiri ilkesi durumuna gelmesi (...)"

Sorunlu örnek: "*Noktalama iminin kullanımı*nı gerektiren bağlaçlar yok mu?" (Hepçilingirler 1997, s. 174) Öneri: "Noktalama imi gerektiren bağlaçlar yok mu?"

Sorunlu örnek: "*Virgülün Eksik Kullanımı*na Örnekler" (Özerkan, s. 102). Öneri: "Virgül Eksikliğine Örnekler".

belit <belite <beliti <belitten, belitke
belkemiği
belladonna
belki ... -meyebileceğini

Gereksiz anlamsal yinelemelerden biri. Sorunlu örnek: "*Belki isminin yayınlanmasını istemeyebileceğini tahmin ettiğim* bir okurumun şu altı sorusunu cevaplıyorum (...)" (Yalçın, Ş., s. 197) Öneri: "İsminin yayınlanmasını istemeyebileceğini tahmin ettiğim bir okurumun (...)"

belli belirsiz, bellibaşlı
belsoğukluğu
bembeyaz
bemol <bemole <bemolü <bemolden
benbenci
bencilik <benciliğe <bencilikten

"Megaloman"lık demek. "Bencilik"le karışmaması için tek L'yle yazmaya dikkat etmek gerekiyor.

bencillik <bencilliğe <bencilliği <bencillikten
bendegân
Benedictus [Papa XVI.] <Benedictus'tan
Benelüks [Devletleri] <Benelüks'ten
bengisu
*Benglades*ş değil, Bangladeş
beniâdem (İ ve A uzun)
beniçinci, benmerkezci
benmari
beniz <benze <benzi <benizden
bent <bende <bendi <bentten
benzeşmek (bkz. "İşteş Fiiller")
BENZETME AMAÇLI ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, I")
benzol <benzole <benzolü <benzolden
beraat [etmek] <beraata <beraatı <beraattan (bkz. "berat")
beraber (bkz. "paylaşmak")
berat <berata <beratı <berattan

"Patent" demek: "İhtira beratı" vb. "Beraat"la karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

Berat [Kandili, gecesi]
berberbalığı, berberbaşı
Berberi (İ uzun) <Berberilere
berdevam
bereket <berekete <bereketi <bereketten
Bergama'ya, Bergamalı <Bergamalılara
bergamot <bergamota <bergamotu <bergamottan
bergüzar (A uzun)
berhane (A uzun)
berhava (Son A uzun)
berhudar (Son A uzun)

beri (=bu yana)

- "Beri" ("bu yana") sözcüğü, belirli bir tarih, saat ya da olgu sözkonusuysa gerekli oluyor: "1970'ten beri", "uyandığımdan beri", "fiyatların düşmeye başlamasından bu yana" vb.

Süre belirten zaman sözcüklerinden ya da sözlerinden sonra ise "-dir" eki yetiyor: "*Uzun bir süreden bu yana*" yerine "uzun süredir"; "*günlerden beri* ilk kez" yerine, "günlerdir ilk kez" gibi. Süre belirten zaman sözcüklerinden sonra "-dir" eki yerine "beri" ya da "bu yana" kullanılması hem fazlalık yaratıyor, hem de anlam karışıklığına neden olabiliyor. Örnek: "İthal ikameci modelin *gözden düştüğü on beş yıldan bu yana*, ciddi bir sanayi ve teknoloji politikası tartışması gündem dışı tutuldu." (*Cumhuriyet Kitap*, No. 177, s. 20) Bu cümlede hangi on beş yıldan söz edildiğini anlayabilmek için, ithal ikameci modelin ne zaman gözden düştüğünü bilmek gerekir. Oysa bağlamdan anlaşıldığına göre, son on beş yıldan söz edilmektedir.

Sorunlu örnek: "Doğrusu *Cumhuriyet*'te yazmaya *başlayalı beri* çok şey öğrendim." (Kongar, s. 137) Öneri: "(...) yazmaya başlayalı çok şey öğrendim." Ya da: "(...) başladığımdan beri çok şey öğrendim."

beriberi
beriki
berilyum
berkelyum
bermutat (U ve A uzun)
Bernard Shaw
berri (İ uzun)
bertaraf

Üç ünlüsü de kısa. A'ları uzatmamak gerekiyor.

Bertrand Russell'dan
berzah <berzahtan
besbelli, besbeter
besidoku, besisuyu
Besni'ye, Besnili <Besnililere
besteci, bestekâr, bestenigâr
beş

"*2005'de*" değil, "2005'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

beşaret (A uzun) <beşarete <beşareti <beşaretten
beşbıyık <beşbıyığa <beşbıyığı <beşbıyıktan
beşer onar, beşgen, beşibirarada, beşibirlik, beşibiryerde
beşikçi, beşikörtüsü
Beşikdüzü'ne, Beşikdüzülü <Beşikdüzülülere
Beşiktaş'a <Beşiktaş'tan, Beşiktaşlı <Beşiktaşlılara
Beşir Fuad'dan
Beşiri'ye, Beşirili <Beşirililere
beşkardeş <beşkardeşten, beşparmakotu, beşpençe
Beşşar Esad
beştaş
bet beniz, bet bereket
betatron
betonarme, betonkarar, betonyer
bevliye, bevliyeci
bevvap (A uzun) <bevvaba <bevvabı <bevvaptan
beyaban (A'lar uzun)
Beyağaç'a (Okunuşu: "Beyağaca") <Beyağaç'tan, Beyağaçlı <Beyağaçlılara
beyanat (A'lar uzun) <beyanata <beyanatı <beyanattan, beyanname
Beyaz Rusya'ya, Beyaz Rusyalı <Beyaz Rusyalılara
beyazcam
beyazımtrak değil, beyazımtırak
Beyazıt'a <Beyazıt'tan, Beyazıtlı <Beyazıtlılara
beyazkömür, beyazperde, beyazpeynir, beyazsinek, beyazzehir
beybaba, beyefendi
beyeni değil, beğeni
beygirgücü (=HP; *horsepower* [İng.])
beyhude (U uzun)
beyin <beyne <beyni, beyinorağı, beyinüçgeni
beyit <beyte <beyti <beyitten
Beylerbeyi'ne, Beylerbeyili <Beylerbeyililere
Beykoz'a, Beykozlu <Beykozlulara
beynamaz (=binamaz)
beynelmilel
Beyoğlu'na <Beyoğlu'ndan
Beypazarı'na <Beypazarı'ndan, Beypazarlı <Beypazarlılara
Beyrut'a <Beyrut'tan, Beyrutlu <Beyrutlulara
Beyşehir'e, Beyşehirli <Beyşehirlilere
beytülmal (A uzun) <beytülmale <bey-

tülmali <beytülmalden
Beytüşşebap'a (Okunuşu: "Beytüşşebaba") <Beytüşşebap'tan, Beytüşşebaplı <Beytüşşebaplılara
beyzade (A uzun)
beyzbol
beyzi (İ uzun)
bezekçi
bezir <bezre <bezri, beziryağı
bezirgân, bezirgânbaşı
beztüyler
bıçkıevi, bıçkıhane
bıyıklıbalık
biat (İ uzun) <biate <biati <biatten
bibliyofil, bibliyograf <bibliyograftan
bibliyografi
BİBLİYOGRAFYA (=KAYNAKÇA) (bkz. "Kaynak Gösterilmesi")
bibliyoman, bibliyomani
biçare (İ ve A uzun)
biçembilim
biçerbağlar, biçerdöğer
biçimbilgisi, biçimbilim, biçimbirim, biçimbozumu
biçimine dönüşmek (bkz. "dönüşmek")
bidayet (A uzun) <bidayete <bidayeti <bidayetten
bidüziye
bienal <bienale <bienali <bienalden
Bigadiç'e <Bigadiç'ten, Bigadiçli <Bigadiçlilere
Biga'ya, Bigalı <Bigalılara
bigâne (İ ve A uzun)
bigudi
bigünah (İ uzun) <bigünahtan, bihaber (İ uzun)
bihaber (İ uzun)
bihakkın (Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.)
bihuş (İ uzun) <bihuştan, bihuzur (İ uzun)
bikes (İ uzun) <bikesten
bijuteri
bikarbonat <bikarbonata <bikarbonatı <bikarbonattan
bikir <bikre <bikri <bikirden
biladerağacı
bilahare (L ince, ilk A uzun)
bilaistisna (A'lar uzun, L ince)
bilakis/bilhassa
Bu iki belirteç (zarf) birbirine karıştırılıyor. "Bilhassa" sözcüğü, "özellikle" anlamına geliyor. "Bilakis" ise, "tersine" anlamına. "Ben hareketli bir hayatı, bilhassa akşam yürüyüşlerini severdim. Eşim içinse bilakis, evden çıkmak bir sorundu" örneğindeki gibi.
bilanço
bilavasıta (İlk iki A uzun, L ince)
bilcümle
bile bile
-bileceği ihtimali (bkz. "-bilmek")
Bilecik'e (Okunuşu: "Bileciğe") <Bilecik'ten, Bilecikli <Bileciklilere
bileğitaşı

BİLEŞİK FİİLLERİN YAZILMASI

1. "Etmek", "olmak", "kılmak", "eylemek" fiilleriyle yapılan bileşik fiilleri ayrı yazmak gerekiyor ("söz etmek", "kötülük etmek", "ilan etmek", "geçersiz kılmak", "hasta olmak", "ilan eylemek" vb.). Ancak, istisnalar var. Arapça kökenli bazı fiilleri bitişik yazmak gerekiyor. Bileşik duruma gelirken ilk bölümünün harflerinde değişiklik olan fiiller bunlar. Örneğin, "devir", "fetih", "fesih", "haciz", "hiciv", "kayıt" gibi adlar fiil durumuna gelirken son hecelerinden bir harf düşüyor: "devretmek", "devrolmak", "fethetmek", "feshetmek", "haczetmek", "hicvetmek", "kaydetmek", "kaydolmak" vb.

   Yine Arapça kökenli olan başka bazı adlar ise fiile dönüşürken fazladan bir harf gerektiriyor: "hissetmek", "affetmek", "affolunmak", "zannetmek", "reddetmek", "halletmek", "hallolmak" gibi. Bunları da bitişik yazmak gerekiyor.

2. "Bilmek", "durmak", "gelmek", "kalmak", "vermek", "yazmak" fiilleriyle yapılan bileşik fiilleri her zaman bitişik yazmak gerekiyor: "yüzebilmek", "gidedurmak", "düşünegelmek", "uyuyakalmak", "yapıvermek", "düşeyazmak" vb. (Bileşik fiillerde edilgen çatı sorunları için, bkz. "Çifte Edilgen Sorunu".)

BİLEŞİK ÖZEL ADLARIN YAZILMASI

Bileşik özel adlara ek getirirken, bile-

şimlerindeki ikinci ada göre davranmak gerekiyor: "Mecidiyeköy'den", "Beyoğlu'ndan", "Tekirdağ'dan", "Kırklareli'nden", "Saraydüzü'nden", "Şehzadebaşı'ndan", "Adapazarı'ndan" vb.

BİLEŞİK SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİ (bkz. "Kısa Çizgi, 1")

biletçi

bilfarz, bilfiil

bilgi

Sorunlu örnek: "(...) seçtiğiniz *kitapların bilgileri*ne ulaşabiliyorsunuz." (*Virgül* dergisi, No. 21, s. 19)

İnternetten söz edilirken kurulmuş olan bu cümleye göre, seçtiğimiz kitaplara ilişkin bilgilere mi ulaşabiliyoruz, yoksa o kitapların içeriğini oluşturan bilgilere mi? Çok net değil. Sorunun yanıtını bağlamdan da çıkaramıyorsunuz. Net olması için, hangisi kastediliyorsa, "kitaplara ilişkin bilgilere" ya da "kitaplardaki bilgilere" denmesi yeterdi.

"Ahmet'in bilgisi" sözünden ne anlaşılır? "Ahmet'e ilişkin bilgi" mi, yoksa "Ahmet'in bildikleri" mi? Kanımca, ikincisini anlamak gerekir. Eşyayı bilgi sahibi sayan yapıya Türkçede son on beş yirmi yıldır rastlanıyor. İngilizcenin etkisi olabilir. Daha önce, bilginin iyesi (sahibi) yalnızca insanlardı. "Matematik bilgisi", "olaya ilişkin/dair bilgi" vb. denirdi; "*matematiğin bilgisi*", "*olayın bilgisi*" değil. Yukarıdaki türden anlam kargaşalarını önlemek için yine öyle yapmakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *uzakların bilgisi*" (Benjamin, s. 27). Öneri: "(...) uzaklara ilişkin bilgi".

Bilgi Üniversitesi (=BÜ)

bilgibilim, bilgiişlem, bilgiişlemci, bilgisayar, bilgiyazar

bilgiç <bilgice <bilgici <bilgiçten

bilhassa/bilakis (bkz. "bilakis/bilhassa")

bililtizam

bilimci, bilimdışı, biliminsanı, bilimkurgu, bilimsever

BİLİM DİLİ/KESİNLEYİCİ DİL

Bilim dili kesinleyici mi olmalıdır?

"Kesin" olmakla "net" olmak birbirine karıştırılıyor. Bilimin, önermelerinde her zaman bir kuşku payı bırakması, bu nedenle de kesinleyici bir dil kullanmamaya dikkat etmesi beklenir. Buna karşılık, edebiyattakinin tersine, bilim dilinde çift anlamlılığa yer olmadığı düşünülür.

Özellikle 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında bilim adamlarına kesinleyici olmadıkları eleştirisini yöneltenler, bu ikisini birbirine karıştırıyorlardı. Kanımca, Türkçeye özgü bir kesinleyiciliği olan "-dir" koşaçlı yüklemler de ("şu şudur, bu budur" kalıbı) bilimsel dil için uygun değil. Kesinleyici kipler ("-miştir" kipi vb. de içinde) daha çok resmi dil için uygun.

bilinç <bilince <bilinci <bilinçten, bilinçaltı, bilinçdışı

bilir bilmez [konuşmak]

bilirkişi

bilistifade (A uzun)

bilişim (=enformasyon)

Bilkent Üniversitesi (=BÜ)

billahi (A uzun)

billur, billurcisim, billuriye, billurlaşma, billursu

-bilmek (Ayrıca bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2" ve "Çifte Edilgen Sorunu - Bileşik Fiillerde Çifte Edilgen")

Bu fiille yapılmış bileşik fiiller sık sık gereksiz anlamsal yinelemelere yol açacak biçimde kullanılıyor. Örnekler aşağıda:

1. *-bileceği ihtimali*

Sorunlu örnek: "Görevin 'tarafsız isim' sıfatıyla kendilerinden birine *verilebileceği ihtimali* DYP'de rahatsızlık yarattı." (*Radikal* gazetesi, 12.12.1998, s. 6) "İhtimal" anlamı hem "-bileceği" ekiyle hem de "ihtimal" sözcüğüyle verildiğinden, bu tür kullanımlar gereksiz birer anlamsal yineleme oluşturuyor. Yerine göre, "-mesi ihtimali" ya da yalnızca "-bileceği" yeterli. Öneri: "(...) verilmesi ihtimali (...)"

Sorunlu örnek: "Yetkililer, Paris'ten gelen genç kadının Amerikalı sevgilisi tarafından 'yalnızca seks için kullanılıp kapı dışarı *edilebileceği' ihtimali* üzerinde durduklarını söyledi." (*Radikal* gazetesi, 6.3.1999) Öneri: "(...) edilmesi ihtimali (...)"

Sorunlu örnek: "Her an, her yerden tehlike *gelebileceği olasılığı* ağır bastığı için gözümüzü sürekli açık tutmak zorundayız." (Hepçilingirler 1999, s. 23) Öneri: "(...) gelmesi olasılığı (...)"

2. *-bilme becerisi*

"Beceri" kavramı zaten bir işi yapabilme anlamını içerdiğinden, "*yazabilme becerisi*", "*toparlayabilme becerisi*" vb. sözler gereksiz birer anlamsal yineleme oluşturuyor. "Yazma becerisi", "toparlama becerisi" vb. yeterli.

3. *-bilme olanağı*

Sorunlu örnek: "(...) başka türlü *açıklanabilmesi olanaksız* etkileri göz önünde tutarak(...)" (Canetti, s. 25) "Olanak" sözcüğü zaten "-bilme" anlamını içeriyor; "-bilme"nin yinelenmesine gerek yok. Öneri: "(...) başka türlü açıklanması olanaksız etkileri göz önünde tutarak(...)"

Sorunlu örnek: "Ama bu da bir *karşılaştırma yapabilme olanağını* vermez." (Canetti, s. 146) Öneri: "Ama bu da bir karşılaştırma olanağı vermez."

4. *-bilme yeteneği*

Sorunlu örnek: "İlişkileri yürütebilme yeteneğinin gelişmesi (...)" Öneri: "İlişkileri yürütme yeteneğinin gelişmesi (...)"

5. *-bilmek mümkündür*

Sorunlu örnek: "Ancak yukarıdaki araştırma sonucunda Cüceloğlu'nun da vurguladığı gibi, bir 'ilişkiden' *söz edebilmek mümkündür*." (Özerkan, s. 133) Öneri: "(...) söz etmek mümkündür." Ya da: "(...) söz edilebilir."

Sorunlu örnek: "Kimliklerini *gizleyebilmeleri mümkün olduğu* için tartışmalar sınır tanımıyor." (Ceyhun Cambazoğlu, 20.9.1998 tarihli *Gazete Pazar*) Öneri: "Kimliklerini gizleyebilmeleri mümkün olduğu için tartışmalar sınır tanımıyor." Ya da: "Kimliklerini gizleyebildikleri için tartışmalar sınır tanımıyor."

bilmukabele (A uzun, K kalın)

bilumum, bilvasıta (İlk A uzun)

bilye

bilyon

binaen (A uzun), binaenaleyh (İlk A uzun)

binamaz (=beynamaz) (İ uzun)

binbaşı (=Bnb.)

bindallı, binyaprak <binyaprağa <binyaprağı <binyapraktan

binektaşı

Bingöl'e, Bingöllü <Bingöllülere

BİNLER BASAMAKLARINI AYIRMAK İÇİN

Türkçede, binler basamaklarını ayırmak için nokta, ondalık basamaklarını ayırmak için virgül kullanılır: "335.425,25" vb. İngilizcenin etkisiyle tersini yapanlara rastlanıyor: "*335,425.25*" gibi.

binlerce (bkz. "Çoğul Eki Sorunları")

binyıl (=milenyum)

BİO (=Barış İçin Ortaklık)

biopsi değil, biyopsi

biperva (İ ve A uzun)

BIPM (=*Bureau International des Poids et Mesures* [Fr.]; Uluslararası Ağırlıklar ve Ölçüler Bürosu) <BIPM'ye <BIPM'den

bir

"Bir" sıfatı, adların belirtisiz kılınmasına yaramakla birlikte, İngilizce vb. Batı dillerinin tersine, Türkçede belirtisiz tamlama yapmak için "bir"e her zaman gerek olmadığına dikkat edilmeli. Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere, fazladan kullanılan "bir"ler, tıpkı eksik "bir"ler gibi, anlamsal kargaşaya yol açabiliyor.

1. "BİR" FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "*Hem bir yıllık, hem de antoloji niteliğinde*." (Metin Celâl, *Öküz* dergisi, No. 58, s. 38, bir kitaba ilişkin kısa açıklamanın ilk cümlesi.) Bu örnekte ilk anda, söz konusu kitap çıkalı bir yıl olmuş sanıyoruz. Yazarın

kastının bu olmadığı bağlamdan anlaşılıyor. Öneri: "Hem yıllık hem de antoloji niteliğinde".

Çeviri kokan bu "bir" fazlalığına başka örnekler: "*Bir Lider Olabilmek*" (Kitap adı, Çev. Utku Teksöz, Sistem Yay.). "*Melissa şimdiden bir kahraman oldu.*" (2.3.1991 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 11) "*Artık oduncu olarak bir iş bulamıyordu.*" (Paasilinna, s. 74) "*Bir aktör ve bir şair*" (Yazı başlığı, *Radikal Cumartesi*, 31.10.1998, s. 3). Bu cümlelerin tümünden "bir"leri atabiliriz.

Sorunlu örnek: "*Normal olarak bir yolculukta yanına hiçbir zaman böyle bir şey almaz, bir çiçek dostu değildir.*" (Canetti, s. 259) Bu cümledeki üç adet "bir"in ikisi her durumda fazla görünüyor. Öneri: "Normal olarak yolculukta yanına hiçbir zaman böyle bir şey almaz; çiçek dostu değildir."

Sorunlu örnek: "Rolon-Roloff (Bir taşıtı gemiye bindirme-indirme)" (*Yazım Kılavuzu*, s. 312). Öneri: "(...) Gemiye taşıt bindirme-indirme."

BELİRTİSİZ TAMLAMA MI?

Aşağıdaki türden cümleler arasındaki anlam farkına dikkat:

"İşte üst raflardaki bir dosyayı almak için kullandığımız merdiven."

"İşte üst raflardan dosya almak için kullandığımız merdiven."

Yazım Kılavuzu'nun 2. baskısında şöyle bir cümle vardı: "*Kimi eylemler, bir oluş bildirirler.*" (s. 40) Bu cümledeki "bir oluş" sözü, "birleşme" anlamını da verebiliyor. Oysa kasıt bu değil. "Bir"i atarak (yüklemdeki fazladan çoğul ekini de kaldırarak) yazalım: "Kimi eylemler oluş bildirir." Bu düzeltme, 3. baskıda yapılmış durumda.

2. "BİR" EKSİKLİĞİ

Sorunlu örnek: "*Konya'da iki katlı evin çökmesi* sonucu (...)" (TRT Radyo 3, 14.00 Haberleri, 9.5.1996) Konya'da iki katlı tek bir ev bulunsaydı, bu anlatımı sorunsuz sayabilirdik. Ama öyle değil. Öneri: "Konya'da iki katlı bir evin çökmesi sonucu (...)"

Sorunlu örnek: "*Bu tartışmada herkesin haklı olduğu taraf vardır.*" (Sezer, s. 123) Öneri: "Bu tartışmada herkesin haklı olduğu bir taraf vardır."

3. ÇOĞUL EKİ YERİNE "BİR"

Çoğul eki yerine "bir" kullanılması, ancak vurgulama gereği duyulduğunda yerinde oluyor. Örnek: "Bir pratisyen doktor bütün ilaçları bilmek zorunda değildir."

Vurgulama gereği duyulmayıp olağan bir bilgi aktarımı amaçlanıyorsa aynı cümlenin şöyle kurulması beklenir: "Pratisyen doktorlar bütün ilaçları bilmek zorunda değildir."

"Bir" sözcüğünün, çoğul anlamı vermek için fazlaca yaygın bir biçimde kullanılması, vurgulama (pekiştirme) olanağı olarak gücünü yitirmesine yol açıyor. "Bir" yaygınlığı, vurgulama isteğinin artması kadar, Batı dillerinin etkisine de bağlanabilir. İngilizce ve Fransızca gibi dillerde adın yalın olarak kullanılamadığını, başında ille de "bir", "bazı" ya da belirli tanımlıkların bulunduğunu anımsayalım. Örneğin, aşağıdaki cümle Fransızcadan yapılmış bir çeviri:

"Şiirsel bir bildiride bir gösterilen bir göstereni belirttiği ölçüde bir göstergeolur." (Yalçın, M., 1/s. 61)

Ünlü bir tekerlemeyi anımsatan bu cümlede, genel bir çoğulu anlatmak amacıyla dört kez "bir" denmiş. Şu var ki, ünlü tekerlemede, belirsiz iki berber söz konusu; genel olarak berberler değil: "Bir berber bir berbere, bire berber, gel beraber berberlik yapalım, demiş." Örnekte ise belirsiz birtakım şiirsel bildirilerden değil, tüm şiirsel bildirilerden ve o bildirilerdeki gösterilenlerden söz ediliyor. Fransızcada kaçınılmaz olan o "bir"lerin hiçbiri Türkçede gerekli değil. Cümleyi "bir"siz yazıp bakalım: "Şiirsel bildirilerde, gösterilen, göstereni belirttiği ölçüde gösterge olur." Vurgulamak istiyorsak birinci "bir"i alıkoyabiliriz.

4. "HER" Mİ, "BİR" Mİ?

Sorunlu örnek: "*Bir şiir, kendisinden önce var olan bir 'şiirler dünyası' olduğu için vardır.*" (*AnaBritannica*, 1993, Cilt 20, s. 280) Öneri: "Her şiir, kendisinden önce bir 'şiirler dünyası' olduğu için vardır."

bir arada, bir araya [gelmek, getirmek]

bir dizi, bir grup, bir örnek / birörnek (bkz. "birörnek"), bir sürü, bir yığın

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi, "bir dizi", "bir grup", "bir sürü", "bir yığın" vb. bileşik sıfatlardan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.

Sorunlu örnek: "Kurban Bayramı tatilinin 9 gün olarak belirlenmesine tepki gösteren değişik kesimler, uzun tatilin *bir dizi sorunları da* beraberinde getirdiğini savundular." (5.3.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "(...) bir dizi sorunu da (...)"

Dikkat: Bazı yazarlara göre, insanlar söz konusu olduğunda "bir sürü" demek ayıptır. (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

bir şey

bir takım

"Bazı" anlamındaki "birtakım"la karıştırılıyor. Ayrı yazıldığında, "başarılı bir takım", "şık bir takım" örneklerindeki gibi, "takım" anlamını kazanıyor. "Bazı" anlamını verebilmek için, "birtakım insanlar" örneğindeki gibi bitişik yazmak gerekiyor.

bir yığın (bkz. "bir dizi, ...")

birader

birahane

biraradalık

birazcık, birazdan

birbiri, birbirine (bkz. "İşteş Fiiller")

birbirini / birbirlerini

Sorunlu örnek: "*Bu iki kavram, sürekli birbirlerini doğururlar.*" (Şahin Yenişehirlioğlu, *Cumhuriyet Kitap*, No. 61, s. 21) Bu örnekteki gibi yalnızca iki öğe söz konusu olduğunda, "birbirlerini"deki çoğul eki fazla geliyor. (Özne gizli olmadığından, yüklemdeki çoğul eki de öyle.) Öneri: "Bu iki kavram sürekli birbirini doğurur." İkiden fazla öğe varsa "birbirlerini" demek gerekebilir.

birci, bircilik, bircinsten

birçok <birçoğuna <birçoğunu

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "birçok"tan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.

Sorunlu örnek: "(...) *bir çok nimetler* (...)" (Baydar, s. 123) Öneri: "(...) birçok nimet (...)"

Sorunlu örnek: "(...) imlâ kılavuzunda *birçok eksikliklerin olması* tabiîdir." (*İmlâ Kılavuzu*, s. VII) Öneri: "(...) birçok eksiklik olması (...)" (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

birden(bire) ... -vermek

Sorunlu örnek: "Ortalık *birden kararıverir*." (*Brando*, s. 445) Diğer tüm tezlik fiilleri gibi "kararıvermek" fiili de "birden(bire)" anlamını zaten içeriyor. İki anlatım aracını bir arada kullanmak iyi değil. Öneri: "Ortalık birden kararır."

birdenbire, birdirbir

bire bir [veren toprak], [bu ilaç] birebir

Birecik'e (Okunuşu: "Bireciğe") <Birecik'ten, Birecikli <Bireciklilere

birer (bkz. "her bir" ve "*her... birer*")

birevcikli

bireyüstü

birgözeli, birhücreli

birhaber değil, bihaber (İ uzun)

biri yekdiğerinin

"*Biri yekdiğerinin*" sözü, eskiden kalma gereksiz anlamsal yinelemelerden. "Yek" de "bir" demek. Anlamsal yinelemeye yol açmamak için, "biri diğerinin" ya da yalnızca "yekdiğerinin" denmeli.

birincasıf <birincasıftan, birincizar

birisi

Sorunlu örnek: "*Birisi bu konuda insanın öğretmeni olabilir mi?*" (*Cumhuriyet Bilim Teknik*, No. 200, s.17) "*Birisi bu bilgiyi öğrenebilir mi?*" (Aynı yerde.) Bu örneklerin yer aldığı bağlama bakılırsa, denmek istenen, sırasıyla şöyle: "Bu konuda öğretmenlik yapılabilir mi?" ve "Bu bilgi öğrenilebilir mi?"

Bu türden sorunlu kullanımların nedeni, İngilizcede edilgen cümle yapımında kullanılan "*one*" adılını "birisi" diye çevirmekte ısrar edilmesi olabilir.

birkaç, birkaçı
Birleşik Arap Emirlikleri'ne
BİRLEŞİK FİİLLER (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")
Birleşik Krallık'a (Okunuşu: "Birleşik Krallığa") <Birleşik Krallık'tan
Birleşmiş Milletler (=BM)
Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR; *United Nations High Commissioner for Refugees* [İng.])
Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (=UNICEF; *United Nations International Children's Emergency Fund* [İng.])
Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü (=UNAC; *United Nations Aid Chidren* [İng.])
Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı (=UNCLOS; *United Nations Conference on the Law of Sea* [İng.])
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (=UNESCO; *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization* [İng.])
Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kurulu (=ECOSOC; *United Nations Economic and Social Council* [İng.])
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (=FAO; *Food and Agriculture Organization* [İng.])
Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (=UNSC; *United Nations Security Council* [İng.])
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (=UNDP; *United Nations Development Programme* [İng.])
Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (=UNIDO; *United Nations Industrial Development Organisation* [İng.])
Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı/Örgütü (=UNCTAD; *United Nations Conference on Trade and Development* [İng.])
BİRLEŞTİRME ÇİZGİSİ (bkz. "Kısa Çizgi")
birlikte paylaşmak (bkz. "paylaşmak")
Birmanya'ya (=Myanmar Birliği=Burma), Birmanyalı <Birmanyalılara
birörnek
"Aynı" demek. "Birörnek giyinmişler" vb. Ayrı yazılışla karıştırılmamalı.
birtakım (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, III")
"Bazı" demek. Ayrı yazılırsa "bazı" anlamına gelmiyor; "şık birtakım" örneğindeki gibi, "takım" anlamı korunmuş oluyor.
birterimli
biryantin değil, briyantin
biseksüel (=çiftcinsel)
bisiklet <bisikletten, bisikletçi
bisküvi
Bismil'e, Bismilli <Bismillilere
bismillah (A uzun)
bisturi
Bişkek'e (Okunuşu: "Bişkeğe") <Bişkek'ten, Bişkekli <Bişkeklilere
bitap (İ ve A uzun), bitaraf (İ uzun) <bitaraftan
biteviye
bitiş yapmak (bkz. "yapmak, 3")
bitişik [yazmak]
bitişken
bitkibilim (=bitb.), bitkibilimci, bitkisütü
Bitlis'e <Bitlis'ten, Bitlisli <Bitlislilere
bitnik <bitniğe <bitniği <bitnikten
bitotu, bitpazarı
bittabi (Son İ uzun)
bitter
bitüm, bitümlü, bitümlemek
bityeniği
bivefa (İ uzun)
biyel
biyocoğrafya, biyoelektrik, biyofizik, biyografi, biyografik
biyojeografi, biyokatalizör, biyokimya
biyolog <biyoloğa <biyoloğu <biyologdan, biyoloji (=biy.)
biyometeoroloji, biyonik, biyopsi, biyosfer, biyoşimi
biyotit <biyotite <biyotiti <biyotitten
biz bize
Bizans'a <Bizans'tan, Bizanslı <Bizanslılara

bizar (İ ve A uzun)
bizatihi (A uzun) (bkz. "bizzat")
bizmut <bizmuta <bizmutu <bizmuttan
bizzat
"Kendisi" anlamına geliyor. "Toplantıya temsilci yollamak yerine bizzat katılmayı seçti" örneğindeki gibi.
"Bizzat", "bizatihi" ile karıştırılmamalı. "Bizatihi" sözcüğü, "kendiliğinden, kendi kendine" anlamına geliyor ve yalnızca insanlar için değil, her tür varlık için kullanılabiliyor. Örneğin, "müteharrik bizatihi" tamlamasının anlamı, "bizzat kendisi hareketli olan", Fransızcadan gelen adıyla, "otomatik"; Türkçe adıyla, kendiişler.
BJK (=Beşiktaş Jimnastik Kulübü) <BJK'ya <BJK'dan
BKG (=balistokardiyografi) <BKG'ye <BKG'yi
bkz. (=bak.; bakınız)
Bl. (=Bölük), Bl.K. (=Bölük Komutanı / Komutanlığı)
blastula
blender
İngilizceden geldi. "Blendır" okunuyor. "Karıştırma aygıtı, karıştırıcı" demek.
blok (L ince) <bloğa <bloğu <bloktan
blokaj, bloklaşmak, bloksuz, bloke etmek
bloknot <bloknota <bloknotu <bloknottan
blöf <blöften, blöfçü
blucin (L ince)
blum (L ince)
bluz (L ince)
BM (=Birleşmiş Milletler) <BM'ye <BM'den, BMT (=Birleşmiş Milletler Teşkilatı)
Bn. (=Bayan)
Bnb. (=Binbaşı)
BND (=*Bundesnachrichtendienst*; Alman Federal Haber Alma Servisi) <BND'ye <BND'den
boa yılanı
"*Boğa yılanı*" biçiminde yazmamak gerekiyor.
bobin, bobinaj
bobstil (=bopstil)
bocurgat <bocurgattan
Bodrum'a, Bodrumlu <Bodrumlulara
boduç <boduca <boducu <boduçtan
bodurağaç, bodurpas <bodurpastan
Bogota'ya, Bogotalı <Bogotalılara
boğa yılanı değil, boa yılanı
boğanotu
BOĞAZ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.7")
Boğaz'a (=Boğaziçi'ne)
Boğaziçi Üniversitesi (=BÜ)
Boğazkesen'e, Boğazkesenli <Boğazkesenlilere
Boğazköy'e, Boğazköylü <Boğazköylülere
Boğazlıyan'a, Boğazlıyanlı <Boğazlıyanlılara
boğmaklıkuş
bohçaböreği
bokböceği
boks, boksör
boksit <boksite <boksiti <boksitten
bol, bol bol
Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "bol"dan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.
Sorunlu örnek: "İlkeler mümkün olduğu kadar ayrıntılı olmalı ve *bol örneklerle* açıklanmalıdır." (*İmlâ Kılavuzu*, s. IX) Öneri: "İlkeler olabildiğince ayrıntılı olmalı ve bol bol örneklendirilmelidir." (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
bol (L ince) <bole <bolü <bolden
bolalmak, bolarmak, bollaşmak
bolero
Bolivya'ya, Bolivyalı <Bolivyalılara
bolometre
Bolşevik <Bolşeviklere <Bolşevikten, Bolşevizm
Bolu'ya, Bolulu <Bolululara
Bolvadin'e, Bolvadinli <Bolvadinlilere
bombardıman
Bombay'a, Bombaylı <Bombaylılara
bomboş, bomboz
bonbon
bone
bonfile, bonjur, bonkör, bonservis
Bonn'a <Bonn'lulara
bonsai
bopstil (=bobstil)
Bor'a, Borlu <Borlulara

borak <boraktan, boraks <borakstan
boranbulut <boranbuluta <boranbulutu <boranbuluttan
borani (A uzun)
borasit <borasite <borasiti <borasitten
borat <borata <boratı <borattan
borazancıbaşı
borç çorbası
Borçka'ya, Borçkalı <Borçkalılara
borç harç
Bordeaux'ya <Bordeaux'lulara, Bordeaux'dan
bordo
Bordo (=Bordeaux)
bordro
Bornova'ya, Bornovalı <Bornovalılara
bornoz
boru hattı, boruçiçeği, borukabağı, boruyolu
Bosna-Hersek'e (Okunuşu: "Bosna-Herseğe") <Bosna-Hersek'ten, Bosna-Hersekli <Bosna-Herseklilere
bostanpatlıcanı
boşa heba etmek
"Heba etmek" sözü zaten "boşa harcamak" anlamına geldiğinden, "heba etmek" derken ayrıca "boşa" demek gerekmiyor. "Boşa harcamak" ya da "heba etmek" yeterli olur.
boşboğaz
Boşnak <Boşnaklara, Boşnakça
bot <bota <botu <bottan
botanik (=bot.) <botaniğe <botaniği <botanikten, botanikçi
bowling
Boyabat'a, Boyabatlı <Boyabatlılara
boyahane, boyarmadde
boydan boya, boydaş <boydaştan
boykot <boykota <boykotu <boykottan, boykotaj, boykotçu
boyler
boyotu
boyun <boyna <boynu <boynun
boyunbağı
boyut <boyuta <boyutu <boyuttan, boyutlandırmak
bozbakkal
Bozcaada'ya, Bozcaadalı <Bozcaadalılara
Bozdoğan'a, Bozdoğanlı <Bozdoğanlılara
Bozkır'a, Bozkırlı <Bozkırlılara
Bozkurt'a <Bozkurt'tan, Bozkurtlu <Bozkurtlulara
bozlak <bozlağa <bozlağı <bozlaktan
bozmadde
Bozova'ya, Bozovalı <Bozovalılara
bozrak <bozrağa <bozrağı <bozraktan
BOZUK CÜMLELER (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
bozukdüzen
Bozüyük'e (Okunuşu: "Bozüyüğe") <Bozüyük'ten, Bozüyüklü <Bozüyüklülere
Bozyazı'ya, Bozyazılı <Bozyazılılara
bozyürük <bozyürüğe <bozyürüğü <bozyürükten
böbreküstübezi
böcekbaşı, böcekbilim, böcekçil, böcekhane, böcekkabuğu, böcekkapan
böfstrogonof <böfstrogonoftan
böğrek değil, börek
"*Böğrek*", yerel bir söyleyiş.
böğür <böğre <böğrü
böğürmek, böğürtü
böğürtlen
BÖLGE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.8")
bölük (=Bl.) <bölüğe <bölüğü <bölükten, bölük pörçük
BÖLÜMCE (§) İŞARETİ (bkz. "Çengel İşareti")
börek (bkz. "*böğrek*"), börekçi
börk <börke <börkü <börkten
börtü böcek
Brahma, Brahman, Brahmanizm, Brahmanlık
brakisefal <brakisefale <brakisefali <brakisefalden
branda
branş <branştan
Bratislava'ya <Bratislava'lılara
bravo
bre
Brezilya'ya, Brezilyalı <Brezilyalılara
briç <briçe <briçi <briçten
brief
İngilizceden geldi. "Brif" diyen de var. "Kısa" demek. Daha çok, "*briefing*" yerine kullanılıyor. ("Briefing"in anlamı, "kısa bilgilendirme toplantısı".)
brifing (=*briefing*)

İngilizceden geldi. Türkçesi: bilgilendirme toplantısı.

briket <brikete <briketi <briketten

Britanya'ya, Britanyalı <Britanyalılara (bkz. "İngiltere")

briyantin

brizbiz

brokar

broker

İngilizceden geldi. "Brokır" okunuyor. "Simsar" demek. Dahaçok "borsa simsarı" anlamında kullanılıyor.

bromür

bronş <bronştan, bronşçuk

bronşit <bronşite <bronşiti <bronşitten

bronz, bronzlaşmak

broş <broştan

broşür

brovning (=brovnik) <brovniğe <brovniği <brovnikten

bröve

brunch (=branç)

Türkçesi: kuşluk yemeği.

Brüksel'e, Brükselli <Brüksellilere, brüksellahanası

brülör

brüt

BS (=*bachelor of science* [İng.]; fen bilimlerinde lisans derecesi

Bşk. (=Başkan), BŞK (=Başkomutan), Bştbp. (=Baştabip)

bu gün/bugün

İkisi arasındaki farkı ortaya koyan iki örnek:

– "26 Eylül, Dil Bayramı'dır. Bu günü Avrupalılar da Avrupa Diller Günü olarak kutluyor."

– "Bugün hava bulutlu."

bu günlerde/bugünlerde

İkisinin anlamı farklı. Özgül bazı günlerden söz edilmişse, tıpkı "o günlerde" ya da "şu günlerde" der gibi "bu günlerde" denebilir. Bunun dışında, içinde bulunulan günler kastediliyorsa "bugünlerde" denmesi beklenir.

bu minval üzerine değil, bu minval üzere (=bu minval üzre)

bu nedenden dolayı, bu sebepten dolayı, bu nedenden ötürü, bu sebepten ötürü

"Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü "neden (sebep)" anlamını zaten içerdiğinden, yukarıdaki sözler gereksiz birer anlamsal yineleme oluşturuyor. "Bu nedenle" ("bu sebeple") ya da "bundan dolayı" ("bundan ötürü") yeterli olur.

bu takdirde

bu yana (bkz. "beri")

bu yüzden

Yalnızca olumsuz bağlamlar için kullanmak gerekiyor. Olumlu ya da yansız bağlamlar için "bu nedenle", yalnızca olumlu bağlamlar içinse "bu sayede" denmesi uygun sayılıyor.

bu zaman süresince

"Süre" sözcüğü "zaman" anlamını zaten içerdiğinden, "bu süre içinde", "bu süre boyunca" vb. denmeli.

BUCAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

Bucak'a (=Bucak ilçesine) (Okunuşu: "Bucağa") <Bucak'tan, Bucaklı <Bucaklılara

Buda, Budist <Budistlere <Budistten, Budizm

Budapeşte'ye, Budapeşteli <Budapeştelilere

budunbilim, budunbetim

bugün <bugünkü (Ayrıca bkz. "bu gün/bugün")

Buğdan'a, Buğdanlı <Buğdanlılara

buğdaybiti, buğdaygüvesi, buğdaypası, buğdaysürmesi

buğuevi

Buharkent'e, Buharkentli <Buharkentlilere

buhran (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

buhurdan, buhurdanlık

buhurumeryem (İkinci U uzun)

buji

bukağı

bukalemun

Bul. (=Bulgarca; Bulvar)

bulamaç <bulamaca <bulamacı <bulamaçtan

Bulancak'a (Okunuşu: "Bulancağa") <Bulancak'tan, Bulancaklı <Bulancaklılara

Bulanık'a (Okunuşu: "Bulanığa") <Bulanık'tan, Bulanıklı <Bulanıklılara

Buldan'a <Buldan'dan, Buldanlı <Buldanlılara
buldok <buldoğa <buldoğu <buldoktan
buldozer
Bulgarca (=Bul.)
buluğ (bkz. "ergenlik/erinlik")
bulunç <bulunca <buluncu <bulunçtan
BULUNMA EKİ (bkz. "'-de' Durum Eki")

bulunmak

Yüklemlerde, "-miştir" ekiyle yetinmek yerine "-miş bulunmaktadır", "-miş bulunan" vb., fazladan "bulunmak" fiili içeren yapılar yaygınlaşıyor. Sözgelimi, rahatlıkla "(...) ifade edilmiştir" denebilecek yerde, "(...) ifade edilmiş bulunmaktadır" deniyor.

Bu fazlalıkların temelinde iki etken bulunabilir:

1. Daha ciddi olsun diye ağdalı bir dil kullanma eğilimi.
2. İngilizceden yansıyan "*present perfect*" yapısının yarattığı bocalama.

"Bulunmak" fiilinin "ne yazık ki" anlamını veren bir kullanımı da olduğunu anımsayalım. Özellikle "-di'li geçmiş zaman" kipinde kullanılınca: "Olmaz, demiş bulundum" örneğindeki gibi. Fiilin "-miş bulunmak" yapısıyla fazladan kullanımı yaygınlaştıkça bu olanak unutuluyor.

bulut <buluta <bulutu <buluttan
buluz değil, bluz
BULVAR ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
bumbar
bumerang

buna karşılık / buna karşın

Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Buna karşılık" dediğimizde yalnızca bir zıtlığa işaret ederiz; zıtlar arasında bir neden-sonuç ilişkisi yoktur. "Buna karşın"da ise yine bir zıtlığa işaret edilmekle birlikte, söz konusu olan, zıtlardan birinin gerektirdiği sonucu diğerinde bulamamış olmaktır. Başka bir deyişle, arada neden-sonuç ilişkisi bulunur. ("Karşın" sözcüğü "rağmen" anlamına geliyor.)

Sorunlu örnek: "Şiirde uyak kullanılır, *buna karşın* uyak kullanılması, şiirdeki tümcelerde devrikleşmeye neden olur." (Özünlü, s. 73) Öneri: "Şiirde uyak kullanılır, buna karşılık, uyak kullanılması şiirdeki tümcelerde devrikleşmeye neden olur."

Sorunlu örnek: "Bir renk uzmanı binlerce rengi tanır ve adlandırır, *buna karşın* sokaktaki adam ancak az sayıdaki rengi bilir ve söze döker." (Eco 1995, s. 34) Öneri: "Bir renk uzmanı binlerce rengi tanır ve adlandırır, buna karşılık sokaktaki adam ancak az sayıdaki rengi bilir ve söze döker."

Sorunlu örnek: "Anne tarafından Batı kültürüyle yetişmiş olmasına *karşın* (...) baba tarafında geleneksel Osmanlı kültürüne bağlı kişiler (...) çoğunluktaydı." (Gürsel, s. 345) Bu örnekte de yazar büyük olasılıkla "karşın" değil, "buna karşılık" demek istemektedir.

Sorunlu örnek: "Kaliforniya'da yapılan bir araştırmada, haftada 1 veya 4 tane ceviz yiyen kişilerde kalp krizi riskinin yüzde 78 olduğu *buna karşın* haftada 5'ten fazla ceviz yiyen kişilerde bu riskin yüzde 49'a düştüğü tespit edildi." (*Cumhuriyet* gazetesi, 18.3. 1999) Öneri: "(...) buna karşılık haftada beşten fazla ceviz yiyen kişilerde (...)."

"Buna karşın" kavramı böylesine sorunlu olunca, bilimsel bir metinde rastladığımız "buna karşın"ın da "buna karşılık" yerine kullanılmış olabileceğini düşünmeden edemiyoruz. Örnek, bir dilbilimcinin yazısından: "Yaklaşım açısından, Greenberg ve Comrie evrensellere *çok sayıda dille*rin karşılaştırılması sonucu varmışlardır; *buna karşın* Chomsky evrensellere ancak dillerin teker teker derinlemesine incelenmesi sonucu varılabileceği görüşünü savunmaktadır." (Özsoy, s. 46) Bağlamın düşündürdüğü, yazarın "(...) buna karşılık Chomsky (...)" demek istediği. (Bkz. "Bilim Dili/Kesinleyici Dil")

bunca (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
bungalov

burağan
buram buram
BURÇ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.5")
burç<burca<burcu<burçtan
Burdur'a, Burdurlu <Burdurlulara
burgaç<burgaca<burgacı<burgaçtan
burgata
Burgaz Adası'ndan
Burhaniye'ye, Burhaniyeli <Burhaniyelilere
burjuva, burjuvazi
Burma'ya (=Birmanya=Myanmar Birliği), Burmalı <Burmalılara
Bursa'ya, Bursalı <Bursalılara
burun <burna <burnu, burun buruna, burunotu
buse (U uzun), buselik (U uzun)
buut<buuta<buutu<buuttan
buzağı
buzçözer
İngilizcesini kullananlar da var: "*defroster*" yazılıp "*difrostır*" okunuyor.
buzdağı, buzdolabı, buzhane, buzkıran, buzlucam, buzluğan
buzulbilim, buzulkar, buzulmasası, buzultaş, buzulyalağı
büfe, büfecilik
BÜ (=Boğaziçi Üniversitesi; Bilgi Üniversitesi; Bilkent Üniversitesi) <BÜ'ye<BÜ'den
büğe (=büğelek=büve=büvelek)
büğemek, büğet <büğetten
büğlü
Bükreş'e, Bükreşli <Bükreşlilere
bükülgen
bülbülyuvası
bülûğ değil, buluğ
Bünyan'a, Bünyanlı <Bünyanlılara
bürokrasi
Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
bürokrat <bürokrata <bürokratı <bürokrattan
bürudet (U uzun) <bürudete <bürudeti <bürudetten
büst<büste<büstü<büstten
bütün/tüm
"Tüm" kavramı "birkaç"ın, "belli sayıda"nın karşıtı. "Bütün" ise "parça"nın, "bir bölüm"ün. İkisi birbirine karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Tek bir yöne, sadece bireyin durumuna ya da toplumsal değişime bakmak yerine yaşamı *tümüyle* kavramaya çalışıyordu." (Celâl, 1 / s. 8) Öneri: "(...) yaşamı bütünüyle kavramaya çalışıyordu."

büve (büvelek=büğe=büğelek)
Büyük Britanya'ya, Büyük Britanyalı <Büyük Britanyalılara

BÜYÜK HARF KULLANIMI

I. Aşağıdaki sözcük türlerinin ilk harflerini büyük yazmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle (apostrof) ayırmak gerekiyor:

1. KİŞİ ADLARI (Bu konuda dikkat edilmesi gereken bir istisna var: Kendi seçişleri sonucu, adları küçük harfle yazılan kişiler. Bunlardan ilk akla geleni, adını her geçtiği yerde küçük harfle yazılmış gördüğümüz ABD'li şair e.e. cummings (1894-1962). Türkiyeli şair küçük İskender ise ilk adını küçük harfle başlatıyor. Bunlar, ad sahiplerinin bilinçli seçişi olduğundan, herkesin uyması beklenen uygulamalar.)

2. HAYVANLARA VERİLEN ADLAR

3. YER ADLARI: ülke, kent, il, ilçe, belde, bucak, kasaba, köy, köprü, mahalle, sokak, cadde, bulvar, meydan, yapı, gemi vb. adları ("Fas'tan", "Yozgat'tan", "İçel ilinden", "Kavaklar köyünden", "Fatih Köprüsü'ne", "Moda semtinde", "Selamlık Mahallesi'ni", "Behçet Necatigil Sokağı'nda", "Meşrutiyet Caddesi'yle", "Atatürk Bulvarı'nı", "Taksim Meydanı'nda", "Valide Sultan Camii'nin", "Roma Hamamları'nda", "Sansaryan Hanı'nda", "Galata Kulesi'nin", "Denizcilik Müzesi'ne", "Köprülü Kemeri'nin", "Ziya Gökalp Şilebi'nde", "Gülek Geçidi'yle" vb.).

(Yer adları, yasalarda ya da resmi makamlarca belirlenmiş biçimlerine göre yazılıyor. Yazılışından emin olamadığınız il ve ilçe adlarını elinizdeki

kılavuzda bulabilirsiniz. Alfabetik sırasına bakın.)

4. SANAT AKIMI, YAPIT, ÖREN VB. ADLARI ("Barbaros Heykeli'ne", "Mavili Kadın'dan", "Divan Edebiyatı'ndan", "İkinci Yeni'ye", "Gotik'ten", "Tilbeşar Kalesi'nden", "Efes Harabeleri' nin" vb.)

5. GEZEGEN, YILDIZ VE BURÇ ADLARI ("Sabah Yıldızı'nın belirdiği an" gibi). "Dünya", "Güneş" ve "Ay" sözcüklerini, astronomi ve coğrafya bağlamında büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlatmak gerekiyor.

6. KURUM VE KURULUŞ ADLARI ("Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde", "Anayasa Mahkemesi'ne", "Milli Eğitim Bakanlığı'nın", "Tarih Vakfı'yla", "Haydarpaşa Lisesi'nden", "Kurtuluş İlköğretim Okulu'nu", "Hacettepe Üniversitesi'nden" vb.).

7. COĞRAFYA ADLARI (dağ, ova, deniz, göl, akarsu, boğaz, orman, ada, kıta vb.) "Toroslar'dan", "Ağrı Dağı'nın", "İznik Ovası'ndan", "Marmara Denizi' nde", "Atlas Okyanusu'nu", "Eğridir Gölü'nden", "Sakarya Irmağı'nda", "Nil Nehri'nde", "Simav Çayı'nı", "Gülek Boğazı'nın", "Belgrat Ormanı' ndan", "Heybeliada'dan", "Meis Adası'na", "Akçay Deresi'ne", "Asya'yı" gibi.

Resmî kılavuzlara uymak isteyenler yukarıdaki gibi yazmalı. Ancak, coğrafi ad tamlamalarındaki ikinci adı büyük harfle başlatma kuralı bana göre yersizdir.

"Kazdağ"ı elbette bitişik yazacağız, çünkü dağ sözcüğü bu adın ayrılmaz bir parçasıdır, tıpkı "Eskişehir" adındaki "şehir" sözcüğü, "Şarköy" deki "köy" sözcüğü gibi. Bunları ayıramayız. Ancak, "Süphan Dağı'nda" yerine "Süphan dağında" yazmanın sakıncası bulunmuyor. Bu durumda "Dağı'nda" biçiminde yazmamız, yazıyı kılçıklandıran büyük harflerin ve kesme işaretlerinin sayısını artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

8. BÖLGE ADLARI ("Kuzey Anadolu' da", "Batı Anadolu", "Kuzeybatı Anadolu", "İç Anadolu", "İçbatı Anadolu", "Güney Anadolu", "Güneydoğu Anadolu", "Güney Afrika", "Kuzey Amerika", "Orta Amerika" vb.).

9. YÖN ADLARI (doğu, batı, kuzey, güney, kuzeydoğu, güneydoğu, kuzeybatı, güneybatı) küçük harfle başlıyor: "Köyün güneyindeki kayalıklar(...)" vb. Dünyanın bölgeleri anlamında kullanılan yön adlarının ise büyük harfle başlatılması gerekiyor: "Tüm Doğu uygarlıkları", "Batı kültürüne", "Kuzey ülkeleri" vb.

10. SAVAŞ, ANTLAŞMA VE DEVLET ADLARI ("Birinci Dünya Savaşı'nda", "Körfez Savaşı'nı", "Otuz Yıl Savaşları'ndan", "Haçlı Seferleri'nden", "Ankara Antlaşması'na", "Atlantik Paktı'na", "Norveç Krallığı'ndan", "Türkiye Cumhuriyeti'ne" vb.).

11. ULUS VE MİLLİYET ADLARI Ulus ve milliyet belirten adlarla sıfatların büyük harfle başlatılması ve belirli (özel) bir kişi söz konusu olduğunda aldıkları ekin kesme işaretiyle ayırılması gerekiyor: "Şu Ukraynalı'nın", "Japon'a", "İtalyan'dan", "Türk'ten", "Çerkez'e"

gibi. Ancak, bu adlar belirsiz bir kişi için kullanıldığında ya da çoğul eki aldığında kesme işaretiyle ayırılması gerekmiyor: "Bir Amerikalıyla bir Japon (...)", "Gürcülerle Türklerin" vb.

12. BELİRLİ TARİHSEL DÖNEM VE OLAY ADLARI (Aydınlanma Devri/Dönemi", "Kıyafet Devrimi", vb.).

II. KESME İŞARETİYLE AYIRILMASI GEREKMEYEN DİĞER SÖZCÜK TÜRLERİ

Aşağıdaki sözcük türlerinin ilk harflerini de büyük yazmak gerekiyor. Ancak, aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekmiyor:

1. DİN VE MEZHEP ADLARI (İslamiyete, Hıristiyanlığa, Budizmin, Aleviliğin, Sünniliğe, Protestanlığa vb.)

2. DİNSEL SIFATLARDAN YAPILAN ADLAR (Müslümanlar, İslamcıları, Hıristiyanlardan, Budistten, Alevileri, Sünniden, Protestana vb.)

3. DİL ADLARI (Türkçede, Sanskritçede, Japoncaya, Almancadan vb.)

4. ÖZEL ADLARDAN TÜREMİŞ AD, FİİL VE SIFATLAR (Türkçeleştirmek, İstanbullu, Rizelilerin, Atatürkçülüğü, Marksizmde, Batılıların vb. Yalnızca, "Bordeauxlu" örneğindeki gibi karışıklık doğurabilecek yabancı adlar kesme işaretiyle ayırılabiliyor: "Bordeaux'lu" vb.)

III. Bunun dışında:

1. Özel adlardan önce ya da sonra gelen UNVAN, AKRABALIK, SAYGI VE SAN SÖZCÜKLERİ ile TAKMA ADLARI büyük harfle başlatmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Profesör Bedri Gürsoy'a", "Albay Ahmet Saltık'ın" (Okunuşu: "Saltığın"), "Ayşe Teyze'ye", "Şerafettin Amca'ya", "Saadet Hanım'a", "Bayan Saadet'in", "Aslan Yürekli Rişar'ın", "İnce Memed'den", "Diş Hekimi Ahmet Sanlı'ya" vb.

2. Belirli bir kişiden söz ediliyorsa unvanın ilk harfini büyük yazıp aldığı eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Kimse Müdür Bey'in odasına bakmamış" örneğindeki gibi.

3. Seslenme sözcüklerinin (HİTAPLAR) her sözcüğünü büyük harfle başlatmak ve sonuna virgül koymak gerekiyor. "Sevgili Kardeşim,"; "Sayın Başbakan,"; "Beyoğlu Kaymakamlığı'na," gibi. (Ayrıca bkz. "Hitapların Yazılması")

4. RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELERin rakamdan sonraki sözcüğünü büyük harfle başlatmak gerekmiyor.

5. İKİ NOKTA İŞARETİNDEN SONRAKİ SÖZLERin büyük harfle başlatılması gerekiyor. Ancak, iki noktadan sonra yalnızca art arda sıralanan adlar, örnekler ya da sözcük grupları varsa büyük harf gerekmiyor.

6. KİTAP, DERGİ, GAZETE VE YASA ADLARI VE YAZI BAŞLIKLARINDA, "ve", "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki dışındaki tüm sözcüklerin büyük harfle başlatılması gerekiyor. (Başlığın tümü büyük harfle yazılıyorsa, söz konusu bağlaçlarla ek de büyük harfle yazılır.) "Gazete", "dergi" ve "yasa" (ya da "kanun") sözcüklerini ise, "*Resmi Gazete*", "*Pazar Gazetesi*", "*Yeni Dergi*", "Medeni Kanun" örneklerindeki gibi başlığa (özel ada) dahilse büyük, değilse küçük harfle başlatmak gerekiyor: "*Yeni Yüzyıl* gazetesinde yer alan bir habere göre (...)", "*Varlık* dergisinde yayımlanan bir makalede (...)" gibi.

7. AYRAÇ İÇİNDEKİ SÖZLER VE BÜYÜK HARF
Ayraç içindeki sözlerin büyük harfle başlatılması gerekmiyor.

8. HİÇ BÜYÜK HARF KULLANMAYAN YA DA CİNS ADLARI VB. İÇİN BÜYÜK HARF KULLANAN YAZARLAR
Tıpkı kendi adlarını küçük harfle yazmayı seçen yazarlar gibi, yazılarında hiç büyük harf kullanmamayı (Ayşe Düzkan) ya da olağan yazılışı küçük harfle olan şu ya da bu adı ("Doğa" vb.) büyük harfle başlatmayı seçen yazarların da bilerek yapılan bu seçişlerine saygı duyulmasında yarar var: Bu yöntemin de bir anlatım aracı olduğu unutulmamalı.

BÜYÜK SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması")

Büyükada <Büyükada'dan <Büyükadalı <Büyükadalılardan

büyükamiral, büyükana, büyükanne

Büyükayı'ya <Büyükayı'dan

büyükbaba, büyükbaldıran, büyükbaş <büyükbaştan

Büyükçekmece'ye, Büyükçekmeceli <Büyükçekmecelilere

büyükelçi, büyükhanım, büyükşehir

BÜYÜKTÜR (>) İŞARETİ
Karşılaştırmada büyüklük belirtir ("15 > 10" gibi). Sözcükler vb. için köken belirtmek amacıyla da kullanılıyor: "ne için>niçin" gibi.

büyülteç <büyültece <büyülteci <büyülteçten, büyültmek
büyüteç <büyütece <büyüteçten
by-pass değil, baypas

C

c. (=*circa*; yaklaşık)
C. (=Cilt)
Cad. (=Cadde)
cadaloz, cadısüpürgesi

CADDE ADLARI
CADDE, SOKAK, EV, APARTMAN, DAİRE NUMARALARI her zaman rakamla yazılır: "IV. Cadde, 19. Sokak" vb. (*Yazım Kılavuzu*, s. 42. Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

cafcaflı
Caferi (A ve İ uzun) <Caferilere, Caferilik <Caferilikten
cahilane (A'lar uzun), cahiliye
caiz (A uzun)
Cakarta'ya, Cakartalı <Cakartalılara
calip (A uzun) <calibe <calibi <calipten
cambaz, cambazhane, cambazlık
camekân, camgöbeği, camgöz, camgüzeli
camız

cami <camiye <camiyi <caminin <[Hacıbayram] Camisi
Daha önce, "<cami <camie <[Hacıbayram] Camii" biçiminde yazılıyordu. Ancak zaman içinde Türkçenin ses yapısına daha uygun olan "Hacıbayram Camisi", "camiye", "camiyi", "caminin" biçimindeki kullanım yaygınlaştı ve *Yazım Kılavuzu*'na girdi.
Tamlama biçimiyle karıştıranlar, sözcüğün yalın biçimini de iki İ'yle ("*camiiye gidiyor*" vb. biçiminde) yazıyor. "*Camiiye*" biçimi, sözcüğün eski yazılışına da, yenisine de aykırı.

camia (A'lar uzun)
camkanatlılar, campamuğu, camsuyu, camyünü
Cb. (=Cumhurbaşkanı)
can güvenliği tehlikede
Tehlikede olan, güvenlik mi, can mı? Öneri: "Can güvenliği yok" ya da "hayatı tehlikede".

canavarotu
canciğer, caneriği, canfeza (Son A uzun), canhıraş, cankurtaran
canıgönülden
cani (A uzun), canice, caniyane (A'lar uzun)

cansiperane (Son A uzun)
Bu sözcük Farsçadan geliyor. Aslı "*cansiparane*" olduğu için, doğrusunun da "*cansiparane*" olduğunu düşünenler var. Ancak, Türkçede böyle değil, "cansiperane" biçiminde yerleşti. *Yazım Kılavuzu*'nda da, *Türkçe Sözlük*'te de böyle.

cansuyu
Cape Town'a <Cape Town'lılara
car car [konuşmak]

carcar
"Geveze" anlamında, sıfat: "Carcarın teki" örneğindeki gibi.

cari (A ve İ uzun)
cascavlak
caz, cazcı, cazbant <cazbanta <cazbantı <cazbanttan
cazırcuzur
cazip (A uzun), cazibe
CBD, c.b.d. (=*cash before delivery* [İng.]; teslimden önce peşin)
CC (=*corps consulaire* [Fr.]; konsolosluk topluluğu)
cc (=*cubic centimeter* [İng.]; santimetreküp) "Sîsî" okunuyor. <cc.ye <cc. den
CD (=*compact disc* [İng.]; kompakt disk)
İngilizlerin ve Amerikalıların okuduğu gibi "sîdî" diye okunması yerleşti. "Plak" diyenler de var. <CD'ye <CD' den
CD (=*corps diplomatique* [Fr.]; kordiplomatik)
Cd (=kadmiyum)
cebbar (A uzun)
Cebelitarık'a (Okunuşu: "Cebelitarığa") <Cebelitarık'tan
ceberut (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <ceberuta <ceberuttan
cebin (İ uzun)

cebir <cebre <cebri, cebren, cebretmek, cebrinefs, cebriye
"Cebir" sözcüğünün iki ayrı anlamı var ve *Yazım Kılavuzu*'na göre her

iki "cebir" de yukarıdaki gibi ("cebir <cebre <cebri") yazılır.

Kanımca, "zor, zorlayış" anlamına gelen "cebir" ek aldığında "cebri" ve "cebre" biçiminde yazılmasında sorun yok: "cebre başvurmak" vb. Ancak, bir matematik dalı olan "cebir"in ekleri pek yukarıdaki gibi kullanılmıyor. Dolayısıyla bu ikinci cebir ek aldığında "cebire" ve "cebiri" biçiminde yazılabilmeli: "Cebiri anlamak sanıldığı kadar zor değil" örneğindeki gibi.

Cebrail
Cedi (İ uzun)
cedit <cedide <cedidi <ceditten
cefa (A uzun), cefakâr, cefakeş <cefakeşten
ceffelkalem
cehalet (A uzun) <cehalete <cehaleti <cehaletten
cehennemi (İ uzun), cehennemtaşı
cehil <cehle <cehli
Celâl Sahir Erozan
Celâl Sılay
Celali (A ve İ uzun)
cellat <cellata <cellatı <cellattan
celp <celbe <celbi <celpten, celpname
cemaat <cemaate <cemaati <cemaatten
cemal <cemale <cemali <cemalden, ceman, cemetmek, cemi (İ uzun)
Cemal Süreya
cemaziyülâhır (A'lar uzun), cemaziyülevvel (A uzun)
cemevi <cemevleri <cemevlerinden
cenabet (A uzun) <cenabete <cenabeti <cenabetten
cenap <cenaba <cenabı <cenaptan
Cenap Şahabettin
Ceneviz'e, Cenevizli <Cenevizlilere
Cenevre'ye, Cenevreli <Cenevrelilere
cengâver
cengel
cenk <cenge <cengi <cenkten, cenkçi, cenkleşmek
cennetbalığı, cennetkuşu, cennetmekân
Cenova'ya, Cenovalı <Cenovalılara
center
İngilizceden geldi. "Sentır" okunuyor. "Merkez" demek. Biraz "uluslararası" görünme niyeti, biraz da özentiyle, bina adlarında vb. kullanılıyor.
centilmen, centilmenlik
cenup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <cenubu, cenubi (U ve İ uzun)
cepdefteri, cepkitabı
cephane, cephanelik
cepken
cerahat <cerahate <cerahati <cerahatten, cerahatli, cerahatlenmek
ceride (İ uzun)
ceriha (İ uzun)
Cermen <Cermenlere, Cermence
CERN (=*Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire* [Fr.]; Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi)
cerrah <cerrahtan, cerrahi (A ve İ uzun), Cerrahpaşa
cerrar
cesamet (A uzun) <cesamete <cesameti <cesametten, cesametli
ceset <cesede <cesedi <cesetten
cesim
cet <cedde <ceddi <cetten
cevap <cevaba (İlk A uzun) <cevabı <cevaptan, cevaben, cevabi (A ve İ uzun)
cevval <cevvale <cevvali <cevvalden
Ceyhan'a, Ceyhanlı <Ceyhanlılara
ceza (A uzun), cezaevi, cezai (A ve İ uzun)
ceza-i ehliyet değil, cezai ehliyet
Cezayir'e, Cezayirli <Cezayirlilere, cezayirmenekşesi
cezbe, cezbetmek
cezir <cezre <cezri
cf. (=*confer, compare, carried from* [İng.]; krş.; karşılaştırınız; bkz.; bakınız)
CGS (=Santimetre, Gram, Saniye [Sistemi]) <CGS'ye <CGS'den
Chicago'ya <Chicago'lulara
Churchill (=Sir Winston Churchill)
CIA (Okunuşu: Siayey) (=*Central Intelligence Agency*; ABD Merkezi Haber Alma Örgütü) CIA'ya <CIA'dan (=CIA'e, CIA'den)
CIF, c.i.f. (=*cost, insurance, freight* [İng.]; maliyet, sigorta, navlun) <CIF'e <CIF'ten
cılk <cılka <cılkı <cılktan
cımbız, cımbızlamak
cımbar, cımbarlamak
cır cır [ötmek], cırboğa, cırcırböceği
cırnalamak, cırnaklamak, cırnık <cırnı-

ğa <cırnığı <cırnıktan
cıva, cıvalı
cıvadra
cıvata
cıyırdamak, cıyırtı
cızbız, cızsineği
cibilliyet <cibilliyetten
Cibuti'ye, Cibutili <Cibutililere
cici bici, cicianne
cidal (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <cidale <cidali <cidalden
Cide'ye, Cideli <Cidelilere
cidden, ciddi (İ uzun), ciddiyet
cif (bkz. "CIF")
cife (İ uzun)
ciğerdeldi, ciğerotu, ciğerpare (A uzun)
Cihanbeyli'ye, Cihanbeylili <Cihanbeylililere
cihannüma (Son A uzun), cihanşümul (U uzun)
cihar, cihardı, cihanse
cihanyek <cihanyeke <cihanyeki <cihanyekten
cihet <cihete <ciheti <cihetten, [bu] cihetçe
cilbent <cilbende <cilbendi <cilbentten
cildiye, cildiyeci
cilt <cilde <cildi <ciltten, ciltçi, ciltevi, ciltlemek

cilt/ten/deri
İnsanlarda "cilt" ya da "ten", hayvanlarda "deri".

cima (A uzun) <cimaa <cimaı
cimbakuka
cimnastik değil, jimnastik
cinai (A ve son İ uzun)
cindarısı, cinmısırı, cinsaçı
cinnet geçirmek
"Cinnet getirmek" yerine, yanlışlıkla kullanılıyor.
cinslikbilim, cinsliksiz
cip <cipe <cipi <cipten
cips (=jips) <cipsten
ciranta

cirim <cirme <cirmi
"Hacim" demek. "Ateş olsa cirmi kadar yer yakar" deyişi, yanlışlıkla "Ateş olsa *cürmü kadar* yer yakar" biçiminde kullanılıyor. "Cürüm"ün anlamı "suç".

cirit <ciride <ciridi <ciritten
cisim <cisme <cismi, cismen, cismani (A ve son İ uzun)
civa değil, cıva
civankaşı, civanmert, civanperçemi
civar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
civata değil, cıvata
Cizre'ye, Cizreli <Cizrelilere
Cizvit <Cizvitlere <Cizvitliğe
CLASC (=Latin Amerika Hıristiyan Sendikalistler Konfederasyonu) <CLASC'ye <CLASC'den
cm (santimetre) <cm'lik
CMUK (=Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu) <CMUK'a <CMUK'tan
CNN (=*Cables National Network* [İng.]) <CNN'e <CNN'den
c/o (=dikkatine)
coğrafik değil, coğrafi
COĞRAFYA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
cokey (=jokey)
CMW (=*Commonwealth* [İng.]=Uluslar Topluluğu)
c/o
Uluslararası posta simgesi. "Dikkatine" anlamına gelen İngilizce sözün ("care of") kısaltması. Türkçede "eliyle" ya da "dikkatine" sözcükleriyle verilen bilgi.
C/O (=*certificat of origin* [İng.]; menşe şahadetnamesi)
C.O.D. (=*cash on delivery* [İng.]; ödemeli) <C.O.D.'ye <C.O.D.'den
conta
cop <copa <copu <coptan, coplamak
Copernicus (=Kopernik)
Costa Rica'ya, <Costa Rica'lılara
Côte d'Azur <Côte d'Azur'a
cönk <cönke <cönkü <cönkten
CPJ (=*Committee to Protect Journalists* [İng.]; Gazetecileri Koruma Komitesi) <CPJ'ye <CPJ'den
crescendo (=kreşendo)
CRR (=Cemal Reşit Rey Konser Salonu) <CRR'ye <CRR'den
CS (=Cumhuriyet Savcısı) <CS'ye <CS'den
C.S.F. (=*cost and freight* [İng.]; maliyet ve navlun) <CSF'ye <CSF'den

CSO (=Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) <CSO'ya <CSO'dan
CSU (=*Christlich-Soziale Union* [Alm.]; Hıristiyan Sosyal Birlik) <CSU'ya
cudam
cumba
cumhurbaşkanı (=Cumh.Bşk.), cumhuriyetçi
cumhuriyet/Cumhuriyet
Yönetim biçimi olarak cumhuriyetten söz edilirken küçük harfle başlıyor: "Devlet yöneticilerinin göreve seçim yoluyla geldiği yönetim biçimlerine cumhuriyet adı verilir" örneğindeki gibi. Belirli bir cumhuriyetten söz ederken büyük harfle başlatmak gerekiyor. "Kuruluşunun 10. yıldönümünde Cumhuriyet'in nasıl kutlandığı hatırlardadır" örneğindeki gibi.
cumhuriyet altını, cumhuriyet dönemi, cumhuriyet öğretmenleri
cumhuriyet savcısı (=CS), Cumhuriyet Üniversitesi (=CÜ)
cunda
Bir denizcilik terimi.
cunta, cuntacı
cuşiş (U uzun) <cuşişten
CÜ (=Cumhuriyet Üniversitesi) <CÜ'ye <CÜ'den
cüda (A uzun)
cülus <cülustan
cümbür cemaat
cümbüş <cümbüşten, cümbüşçü
CÜMLE BOZUKLUKLARI (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
CÜMLENİN BAŞINDA RAKAM VARSA (bkz. "Sayıların Yazılması, 6")
cümudiye (U uzun)
cünun (U uzun)
cünüp <cünübe <cünübü <cünüpten
cüppe
cüret <cürete <cüreti <cüretten, cüretkâr, cüretkârlık
cüruf <cüruftan
cürüm <cürme <cürmü (bkz. "cirim"), cürmü meşhût
cüsse
cüz <cüze <cüzü
cüzam (=cüzzam), cüzamlı
cüzi (İ uzun)
CV (bkz. "özgeçmiş")

Ç

çabukça
çaçabalığı
Çad <Çad'a, Çadlı <Çadlılara
çadırçiçeği, çadıruşağı
çağanoz
Çağatayca
Çağdaş Gazeteciler Derneği (=ÇGD)
Çağdaş Hukukçular Derneği (=ÇHD)
çağdışı, çağdışılık
çağırmak, çağırıcı, çağırış <çağırıştan, çağırtı
çağrı merkezi
İngilizceden geldi ("call [center]"). "İlgili konuda telefonla başvurulabilecek yer" demek.
çakalboğan, çakaleriği
çakırdiken, çakırdoğan, çakırkanat, çakırkeyf, çakırpençe
çakmaktaşı
Çal'a (=Çal ilçesine), Çallı <Çallılara
çalakalem, çalakamçı, çalakaşık, çalakürek
çalçene
çalgıcıotu
çalıbülbülü, çalıdikeni, çalıfasulyesi, çalıhorozu, çalıkavak, çalıkuşu
Çamardı'na, Çamardılı <Çamardılılara
çamaşırhane
Çameli'ne <Çameli'nden, Çamelili <Çamelililere
çamfıstığı, çamsakızı
Çamlıdere'ye, Çamlıdereli <Çamlıderelilere
Çamlıhemşin'e, Çamlıhemşinli <Çamlıhemşinlilere
Çamlıyayla'ya, Çamlıyaylalı <Çamlıyaylalılara
Çamoluk'a (Okunuşu: "Çamoluğa") <Çamoluk'tan, Çamoluklu <Çamoluklulara
Çan Kay-şek
Çan'a (=Çan ilçesine), Çanlı <Çanlılara
Çanakkale'ye, Çanakkaleli <Çanakkalelilere
çanakyaprak
çançiçeği
Çankaya'ya, Çankayalı <Çankayalılara
çapaçul

çapanoğlu
çaprazölçer
çaput <çaputa <çaputu <çaputtan
Çardak'a (Okunuşu: "Çardağa") <Çardak'tan, Çardaklı <Çardaklılara
çargâh (A'lar uzun) <çargâhtan
çariçe
çark <çarka <çarkı <çarktan, çarkçıbaşı, çarkıfelek
çarnaçar
çarpanbalığı
Çarşamba'ya (=Çarşamba ilçesine), Çarşambalı <Çarşambalılara
çarşıbaşı
çasar (A'lar uzun)
Çat'a <Çat'tan, Çatlı <Çatlılara
çat pat [konuşmak]
Çatak'a (Okunuşu: "Çatağa") <Çatak'tan, Çataklı <Çataklılara
çatalağız
Çatalca'ya, Çatalcalı <Çatalcalılara
Çatalzeytin'e, Çatalzeytinli <Çatalzeytinlilere
çatapat <çatapata <çatapatı <çatapattan
çatır çatır
çavdarmahmuzu
çavela
çavuş (=Çvş.) <çavuştan, çavuşkuşu, çavuşüzümü
ÇAY ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
Çay'a (=Çay ilçesine), Çaylı <Çaylılara
Çaybaşı'na <Çaybaşı'ndan, Çaybaşılı <Çaybaşılılara
Çaycuma'ya, Çaycumalı <Çaycumalılara
Çayeli'ne <Çayeli'nden, Çayelili <Çayelililere
çayevi, çayhane
Çayıralan'a, Çayıralanlı <Çayıralanlılara
çayırgüzeli, çayırkuşu, çayırmantarı, çayırmelikesi
Çayırlı'ya, Çayırlılı <Çayırlılılara
çayırotu, çayırpeyniri, çayırsedefi, çayırtavuğu, çayırteresi, çayıryulafı
Çaykara'ya, Çaykaralı <Çaykaralılara
Çaykovski (=Peter İliç Çaykovski)
Çay-Kur (=Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü)
çaylak <çaylağa <çaylağı <çaylaktan, çaylakça
Çeçen <Çeçenlere, Çeçence, Çeçenya
çeçesineği
Çehov (=Anton Çehov)
çek etmek
İngilizceden geldi. Türkçesi: denetlemek, doğruluğunu araştırmak, sağlamasını yapmak.
ÇEK (=Çocuk Esirgeme Kurumu) <ÇEK'e <ÇEK'ten
Çek <Çeklere, Çekçe, Çek Cumhuriyeti
çekal <çekala <çekalı <çekaldan
Gazete ve dergilerin içindeki bağımsız sayfalara verilen ad. "Çekyat"la aynı biçimde türetilmiş. İngilizcesini ("insert") kullananlar da var.
çekap <çekaba <çekabı <çekaptan
çekçek <çekçeğe <çekçeği <çekçekten
Çekerek'e (Okunuşu: "Çekereğe") <Çekerek'ten, Çekerekli <Çekereklilere
çekiçhane, çekiçkemiği
çekidüzen vermek
çekimölçer
çekimser
"Belirli seçeneklerin hiçbirini istemeyen" demek. "Çekimser oy verenlerin oranı yüzde biri bile bulmuyor" örneğindeki gibi. "Çekimser" sözcüğü, "çekingen"le karıştırılıyor. "*Çekimser karakterli* biridir" değil, "çekingen karakterli biridir".
çekince, çekinik
çekinser (=çekimser)
çekip çevirmek
çekirdek <çekirdeğe <çekirdeği <çekirdekten
çekirgekuşu
çekmekat <çekmekata <çekmekatı <çekmekattan
Çekoslovakya'ya, Çekoslovakyalı <Çekoslovakyalılara
çelenk <çelenge <çelengi <çelenkten
çelikçomak <çelikçomağa <çelikçomağı <çelikçomaktan, çelikpamuğu
çello
Çeltik'e (Okunuşu: "Çeltiğe") <Çeltik'ten, Çeltikli <Çeltiklilere
çembalo
Çemişgezek'e (Okunuşu: "Çemişgezeğe") <Çemişgezek'ten, Çemişgezekli <Çemişgezeklilere
çenebaz

ÇENGEL / PARAGRAF / BÖLÜMCE (§) İŞARETİ
Paragraf türü bölümlemelerde tek başına ya da paragraf numarasıyla birlikte kullanıldığı gibi, sözlükçülükte, sözlük girişine ilişkin anlam açıklaması bitip deyimlere geçilirken de kullanılabiliyor. *Yazım Kılavuzu*'nda verilen örnek: "*aşağı* 1. Bir şeyin alt bölümü. 2. Benzerleri arasında altta bulunan...§ Aşağı yukarı..."

çengelçeneliler, çengelliiğne, çengelsakızı

çepçevre (=çepeçevre)

çepiç <çepice <çepici <çepiçten

çerçi

çerçöp <çerçöpe <çerçöpü <çerçöpten, çerden çöpten

çeribaşı

Çerkeş'e <Çerkeş'ten, Çerkeşli <Çerkeşlilere

Çerkez <Çerkezlere, Çerkezce

Çerkezköy'e, Çerkezköylü <Çerkezköylülere, çerkeztavuğu

Çermik'e (Okunuşu: "Çermiğe") <Çermik'ten, Çermikli <Çermiklilere

Çernişevski (=Nikolay Gavriloviç Çernişevski)

çeşit <çeşide <çeşidi <çeşitten, çeşitkenar

Çeşme'ye, Çeşmeli <Çeşmelilere

çeşmibülbül

çeşnicibaşı

çet <çete <çeti <çetten, çetleşmek
İngilizceden geldi ("chat"). İnternet kanalıyla çene çalmak demek.

çev. (=çeviren)
Kısaltmanın noktasından sonra ayrıca iki nokta koymak gerekmediğine dikkat edilmeli.

çevgen

çeviribilim

çevreaçı, çevrebilim, çevrebilimsel, çevreteker

çevriharf <çevriharften, çevriyazı

çevrimdışı, çevrimiçi, çevrimsel

çeyiz, çeyiz çimen

ÇGD (=Çağdaş Gazeteciler Derneği) <ÇGD'ye <ÇGD'den

ÇHD (=Çağdaş Hukukçular Derneği) <ÇHD'ye <ÇHD'den

çığırtkan, çığırtkanca

çıkagelmek

çıkarma
"Çıkartma"yla karışabilir.
Çıkartma, ıslatılarak sert zeminlere çıkartılan resimlere verilen ad. Ayrıca, "çıkarmak" fiilinin ettirgen biçimi.
"Çıkarma" ise, eylemin adı. Aynı zamanda, matematikte ve askerlikte de ayrı anlamlar kazanan bir terim.

çıkarsamak (bkz. "*sonuç çıkarsamak*")

çıkıkçı

çıkıt (=çıkak) <çıkıta <çıkıtı <çıkıttan

çıkrıkçı

Çıldır'a, Çıldırlı <Çıldırlılara

Çınar'a, Çınarlı <Çınarlılara

çıngıraklıyılan, çıngırdak

çıplaktohumlular

çıramoz

çırçıplak (=çırılçıplak)

çıt çıt [sesleri], çıtçıt <çıtçıta <çıtçıtı, çıtçıtlamak

çıtı pıtı, çıtır çıtır, çıtkırıldım

çıtpıt <çıtpıta <çıtpıtı <çıtpıttan

çıvgar

çiçekbiti, çiçekbozuğu, çiçekçi

Çiçekdağı'na <Çiçekdağı'ndan, Çiçekdağlı <Çiçekdağlılara

çiçekevi, çiçeksuyu, çiçektacı, çiçektozu, çiçekyaprağı

ÇİFT TIRNAK (") İŞARETİ (bkz. "Tırnak İşareti")

çift v (=W; dublve)

çiftayaklılar, çiftcinsel (=biseksüel), çiftdesimetre, çiftdişliler

ÇİFTE EDİLGEN SORUNU

1. Edilgen yapma olanaklarının üst üste kullanılması, aynı anlamın iki kez verilmesine (gereksiz anlamsal yinelemelere) yol açıyor.
Sorunlu örnek: "İmgenin yanlış *kavranıldığını* da düşünmek istemiyorum (...)" (Budak, s. 15) Bilindiği üzere, Türkçe fiillerle edilgen çatı kurmak için N ya da L sesi kullanılır. "Oku-n-mak", "sevi-l-mek" vb. Bu örnekte fiil ("kavramak"), çoğu kez görüldüğü üzere hem N hem de L ünsüzüyle donatılıp iki kez edilgen kılınmış. Oysa

N yeterliydi: "İmgenin yanlış kavrandığını (...)"

Sık rastlanan bu soruna, Türkçe fiillerden bazılarında edilgen yapılmadan önce de bulunan N ve L seslerinin yol açtığı düşünülebilir. Örneğin, "denemek" fiilinin etken çatıda şimdiki zaman çekimi olan "deniyor" biçimi, "demek" fiilinin edilgen çatıda şimdiki zaman çekimiyle aynı:

"Bir de o pantolonu deniyor."

"Benzine zam gelecek deniyor."

Dolayısıyla, ikisinin karıştırılabileceği kuşkusu, ikincisinin "deniliyor" biçiminde kullanılmasına yol açıyor olabilir. Benzer sorunlar, aşağıdakiler gibi fiil çiftlerinde de ortaya çıkıyor. Dikkat edilirse her çiftteki ikinci fiilin bünyesinde, edilgenlikle ilgisi olmayan bir N var:

[yemek] yemek - [kavgada] yenmek, [tabağı masaya] koymak - [kuş dala] konmak, [kâğıdı] katlamak - [yoksulluğa] katlanmak, [şarkı] söylemek - [öfkeyle] söylenmek, [bir şey] almak - [bir sözden] alınmak, [bir şey] bulmak - [bir davranışta] bulunmak, [kamyona] yüklemek - [birine] yüklenmek, [eşyaları] toplamak - [bir salonda] toplanmak, [bir şeyi] saklamak - [bir yere] saklanmak...

2. BİLEŞİK FİİLLERDE ÇİFTE EDİLGEN

"Konuşabilmek", "gidedurmak", "uyuyakalmak", "üşüteyazmak" gibi bileşik fiillerin yalnızca birinci bölümünü edilgenleştirmek gerektiği halde, bakıyorsunuz iki bölüm birden edilgenleştirilmiş. Sorunlu örnek: "Hastalığın erişkinlerde de *görülebileneceği* unutulmamalıdır." Öneri: "(...) görülebileceği (...)"

Bileşik fiilin birinci bölümü yerine ikinci bölümünün edilgenleştirilmesi de anlatım sorunu doğuruyor. Örnek: "Salt dil düzeyinde *çalışabilinir*." (Tura, s. 77) Öneri: "Salt dil düzeyinde çalışılabilir."

Bileşik fiilin birinci bölümünü iki kez edilgenleştirenlere de rastlanıyor. Örnek: "Bunlar, Peygamberefendimizin doğumu zamanında olmuş ve o doğumun habercisi olarak *yorumlanılagelmiştir*." (Eroğlu, s. 67) Bu örnekte de, "yorumlanagelmiştir" yeterli. (Ayrıca bkz. "görmezden gelmek/...")

ÇİFTE İYELİK SORUNU (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

çiftehane, çiftenağra, çiftetelli, çiftkanatlılar

Çifteler'e, Çiftelerli <Çiftelerlilere

çiftkapı, çiftküme, çiftparmaklılar, çiftpencere, çiftsayı, çiftteker, çiftyıldız

Çigan <Çiganlara

çiğ

"Pişmemiş" demek. "Çiy"le karıştırılabiliyor. "Çiy", bazı sabahlar toprakta ve yapraklarda bulduğumuz küçük su damlaları anlamına gelir.

çiğbörek, çiğköfte, çiğrenkçilik

çiğdemgiller

çiğit, çiğitli

çiğnek <çiğneğe <çiğneği <çiğnekten

çiklet <çiklete <çikleti <çikletten

çikolata

çimbali

çimçek <çimçeğe <çimçeği <çimçekten

çimdik, çimdiklemek

çimek <çimeğe <çimeği <çimekten

çimento, çimentolamak

çinakop <çinakopa <çinakoptan

çinanasonu <çinanasonuna <çinanasonunu

Çin'e, Çinli <Çinlilere, Çince

Çin Seddi'nden

Çine'ye (=Çine ilçesine), Çineli <Çinelilere

çinekop değil, çinakop

çinçilya, çinçilyagiller

Çingene <Çingenelere, Çingenece

çingenepalamudu, çingenepembesi

çingülü, çinleylağı

çinkograf <çinkograftan, çinkografi

çintan

çipil çipil

çipura

çirişotu

çirkefçe

çiroz

çis <çisten

çise, çisemek, çiselemek, çisenti

çiskin
çişik <çişiğe <çişiği <çişikten
çitar
çitari
çitlembik <çitlembiğe <çitlembiği <çitlembikten
çitsarmaşığı
çividi (İkinci ve üçüncü İ uzun), çivitotu, çivitrengi
çiviyazısı
Çivril'e, Çivrilli <Çivrillilere
çiy (bkz. "çiğ")
çizeç <çizece <çizeci <çizeçten

çizgisel
"Çizgisel" mi, "doğrusal" mı, "düzçizgisel" mi?

Aynı kavramı (*linear* [İng.]) karşılamak amacıyla bu üç sözcük de kullanılıyor. Kanımca "doğrusal" ya da "düzçizgisel" yeğlenebilir. "Çizgisel" sözcüğü, kuramsal olarak, eğik çizgileri de kapsıyor.

çiziktirmek
ç.n. (=çevirenin notu)
çobanaldatan, çobançantası, çobandağarcığı, çobandeğneği, çobandüdüğü, çobaniğnesi, çobanmerhemi, çobanminaresi, çobanpüskülü, çobansalatası, çobansüzgeci, çobantarağı, çobantuzluğu
Çobanyıldızı'ndan
Çocuk Esirgeme Kurumu (=ÇEK)
çocukbilim, çocukça
çoğaltmak

çoğu
Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "çoğu"dan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "Sayın Erkan Altınsoy (...) bazı kelimelerin yanlış söylenişini eleştiriyor ve düzeltiyor. *Çoğu yazdıkları* doğru da, egzost ve egsoz'un yanlış olduğunu ve doğrusunun egzoz olduğunu söylerken yanılıyor." (Yalçın, Ş., s. 129) Öneri: "(...) Yazdıklarının çoğu doğru da, (...)" (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

ÇOĞUL EKİ SORUNLARI (Ayrıca bkz. "bir, 3")

I. BENZETME AMAÇLI ÇOĞUL EKLERİ

Özel adlara getirilen benzetme amaçlı çoğul eklerini kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Yaşar Kemal'ler, Yunus Emre'ler" gibi.

II. TOPLULUK ANLAMI VERMEYE YÖNELİK ÇOĞUL EKLERİ

Özel adlara getirilen çoğul ekleri topluluk anlamı vermeye yönelikse kesme işaretiyle ayırılmaları gerekmiyor: "Ayşelere gidiyoruz", "Ayşe Teyzelere gidiyoruz", "Araplara", "Alplerden", "İnönülerin ailecek gezdiği yerler" vb.

III. ÇOĞUL EKİ EKSİKLİĞİ

Çokluk belirten diğer sıfatların tersine, "bazı (kimi)" ve "birtakım"dan sonra gelen adlar çoğul eki gerektiriyor.

Sorunlu örnek: "Büyük İngiliz deneyimi ortada, *birtakım akıllı kapitalistin* deneyimi ortada." (Lafargue, s. 49) Öneri: "(...) birtakım akıllı kapitalistlerin (...)."

Bazı dilciler "bazı" ve "birtakım" sıfatlarındaki çoğulluk anlamının kesin olmadığını belirtiyorsa da, "bazı"nın ya da "birtakım"ın tekil bir adla kullanıldığına pek rastlanmadığına göre, haklı sayılmaları güç. Benim rastladığım tek örnek, yukarıdaki. O da büyük olasılıkla dizgi hatasıdır. Dolayısıyla, "bazı" ile "birtakım"a, çokluk belirten sıfatlar arasında istisna demek daha doğru görünüyor.

IV. ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

1. "Çok", "çoğu", "birçok", "pek çok", "birkaç", "çok az", "her tür(lü)", "her çeşit", "bir dizi", "bir grup", "bir sürü", "bir yığın", "yüzlerce", "binlerce", "milyonlarca", "bunca", "onca", "sayısız", "epey", "epeyce", "fazla", "bol bol" gibi çokluk belirten sıfatlardan sonra gelen adın çoğul olması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "(...) yaptığınız *bunca kötülükler* olsa olsa bir çöp kadar yer tutar." (*Brando*, s. 375) Öneri: "(...) bunca kötülük (...)"

Sorunlu örnek: "(...) *çok acılar* çekmiş (...)" (agy., s. 221) Öneri: "(...) çok acı çekmiş (...)"

Sorunlu örnek: "Napolyon'un *çok portreleri* yapılmıştır." (Tahsin Yücel, 24.1.1995 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Napolyon'un pek çok portresi yapılmıştır."

Sorunlu örnek: "[Büyük harf] *Her çeşit özel adların başında* kullanılır." (*Ana Yazım Kılavuzu*, s. 45, yeni baskıda s. 47) Öneri: "Her çeşit özel adın başında kullanılır."

Sorunlu örnek: "(...) *pek çok dil yanlışlarına* rastlıyorum." (Aypar Altınel, *Cumhuriyet Bilim Teknik*, No. 330) Öneri: "(...) pek çok dil yanlışına rastlıyorum."

Sorunlu örnek: "(...) *her türlü geçişler* (...) " (15.9.1991, *Cumhuriyet*, s. 17) Öneri: "(...) her türlü geçiş (...)"

Sorunlu örnek: "(...) *onbinlerce dönüm hazine toprakları* (...)" (*Cumhuriyet Kitap*, No. 120, s. 10) Öneri: "(...) on binlerce dönüm hazine toprağı(...)"

Sorunlu örnek: "(...) yazılarında *fazla Arapça-Farsça kökenli kelimeler* kullanıyorsun." (Yalçın, Ş., s. 36) Öneri: "(...) yazılarında fazla Arapça-Farsça kökenli kelime kullanıyorsun."

Aşağıdaki sözcükler tekil içerikli olduğundan, ardından gelen adlara çoğul eki getirilmemesi gerekiyor: "Hangisi", "kimisi", "bazısı", "kimse", "hiç kimse", "her", "herkes", "tümü", "hepsi", "hiçbiri" vb.

2. ÇOĞUL İÇERİKLİ YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

"Mahlukat", "mürettebat", "tahribat", "icraat", "hayvanat", "zayiat" vb. çoğul içerikli yabancı kökenli sözcüklere çoğul eki getirilmesi gerekmiyor.

Bu konuda zaman içinde farklı türden gelişmeler gözleniyor. Bunlardan birinin örneği, "hayvanat" sözcüğü. "Hayvanat", Arapçada "hayvanlar" demek. Günümüzde bu sözcük yalnızca "hayvanat bahçesi" deyiminde yaşıyor. Bu deyimin dışında, "hayvan"ı çoğul yaparken Arapça çoğul eki değil, Türkçe çoğul eki kullanılıyor: "hayvanlar".

İkinci bir tür gelişmenin örneği, "evrak" sözcüğü. Bu sözcük de Osmanlı Türkçesinde çoğul içerikliydi. Günümüzde ise tekili (varak) iyice unutulduğundan, kendisi tekil içerikli oldu. Çoğulunu elde etmek için "-lar" eki kullanılıyor ve kimse bunu yanlış saymıyor: "evraklar".

"İcraat" sözcüğü de benzer bir gelişme içinde ama henüz tam olarak tekilleşmiş sayılmaz. Dolayısıyla, "icraatlar" denince gereksiz bir anlamsal yineleme doğmuş oluyor.

Birde, hem tekili hem çoğulu tarihsel metinlerde kalan sözcükler var: Yerini "yaratıklar"a bırakan "mahlukat" gibi.

3. YOKLUK BİLDİRİMİNDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

Yokluk bildiren cümlelerde, yokluğu bildirilen nesnenin adına çoğul eki getirilmesi, belirsiz olması beklenen o nesneye belirlilik anlamı kazandırdığı için anlam karışıklığına yol açıyor.

Sorunlu örnek: "(...) o gençlik günlerimizde henüz *gramofon ve sesli filmler dışında ses kayıt cihazları olmadığı için* belki bize inanmayanlar olabilir." (Yalçın, Ş., s. 206) Öneri: "(...) gramofon ve sesli filmler dışında ses kayıt cihazı olmadığı için bize inanılmayabilir."

4. TAMLAMALARDA ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "Bu *farelerin en çarpıcı yanları*, büyük, içi biraz çukurca ve uçları sivri olan *pençeleriydi*." (Canetti, s. 256)

Bu örnekte "yanları" diyebilmemiz için, farelerin birden çok yanından söz ediyor olmamız gerekirdi. Oysa tek bir yanından söz ediliyor. Öneri: "Bu farelerin en çarpıcı yanı, büyük, içi biraz çukurca ve uçları sivri olan pençeleriydi."

Sorunlu örnek: "Dergide yayımlanan *yazıların sorumlulukları* sahiplerine aittir." (TÖMER'in internette yayımlanan *Anadili* dergisi)

Bu örnekte de "sorumlulukları" diyebilmemiz için, yazılara ait birden çok sorumluluk olması gerekirdi. Oysa tek bir sorumluluk söz konusu. Öneri: "Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu sahiplerine aittir."

Kanımca, belirtisiz tamlamalarda, ikinci sözcük çoğulluk anlamı içeriyorsa ilkine çoğul eki konması gerekmez. Tıpkı "kızlar lisesi" demeyip "kız lisesi" dediğimiz gibi. Örnekler: "*Sözcükler Dizelgesi*" (Aksoy, s. 52). Öneri: "Sözcük Dizelgesi". "*Adlar Dizini*". Öneri: "Ad Dizini". "*Makaleler Bibliyografyası*". Öneri: "Makale Bibliyografyası".

5. YÜKLEMDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Yüklemde Çoğul Eki")

çok, çok az (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

ÇOK HANELİ SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması, 4")

çok/fazla (bkz. "fazla")

çok sayıda (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

çokamaçlı, çokanlamlı, çokayaklılar, çokçu, çokdilli, çokdillilik, çokdilcilik, çokdisiplinli, çokdüzlemli, çokeşli, çokevli, çokfazlı, çokgen, çokgözeli, çokhücreli, çokkarılı, çokkocalı

çokkültürlü, çokkültürlülük

Aynı kavramın, "çok kültürlü", "çok kültürlülük" biçiminde yazıldığına rastlanıyor. Anlam karışıklığına yol açabildiğinden, ayrı yazmaktan kaçınmaktayarar var. Ayrı yazmanın nitelik olarak çokluğu, bitişik yazmanın ise nicelik olarak çokluğu anlattığına dikkat edilmeli.

çokortamlı

çokrağan, çokramak

çoksatan, çoksatar, çoksesli, çoktanrıcı, çoktanrıcılık, çoktanrılı, çoktasım, çokterimli, çoktürlü, çokuluslu, çokyüzlü

çoluk çocuk <çoluk çocuktan

çoprabalığı, çopurina

çorap <çoraba <çorabı <çoraptan, çorapçılık

Çorlu'ya, Çorlulu <Çorlululara

Çorum'a, Çorumlu <Çorumlulara

çotira

çotra

çotuk <çotuğa <çotuğu <çotuktan, çotuksöken

çöğüncek, çöğünmek

çöğür, çöğürcü

çökek <çökeğe <çökeği <çökekten

çökelek <çökeleğe <çökeleği <çökelekten

Çölemerik'e (Okunuşu: "Çölemeriğe") <Çölemerik'ten, Çölemerikli <Çölemeriklilere

çömlekçi

çöngül

çöpçatan, çöpçü

çörek <çöreğe <çöreği <çörekten, çöreotu

çöven

çözümlemek

"Analiz etmek" demek. "Çözmek"le karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "(...) *bu sorunu yüksek öğretimi yabancı dilde yapmakla çözümleyemeyiz* (...)" (Yücel, s. 82) Öneri: "(...) bu sorunu yüksek öğretimi yabancı dilde yapmakla çözemeyiz (...)"

ÇS (=Çimento Sanayii) <ÇS'ye <ÇS'den

Çubuk'a (=Çubuk ilçesine) (Okunuşu: "Çubuğa") <Çubuk'tan, Çubuklu <Çubuklulara

çubukağacı, çubukçu

çuhaçiçeği

ÇUKOBİRLİK (=Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği)

çukulata değil, çikolata

Çukurca'ya, Çukurcalı <Çukurcalılara

Çukurova'ya, Çukurovalı <Çukurovalılara

Çukurova Üniversitesi (=ÇÜ)

çul çaput, çulhakuşu

Çumra'ya, Çumralı <Çumralılara

çupra değil, çipura

çurçur

ÇUŞ (=çokuluslu şirket) <ÇUŞ'lara <ÇUŞ'tan
Çuvaş <Çuvaşlara, Çuvaşça
ÇÜ (=Çukurova Üniversitesi) <ÇÜ'ye <ÇÜ'den
Çüngüş'e <Çüngüş'ten, Çüngüşlü <Çüngüşlülere
çünki değil, çünkü

çünkü... de ondan, çünkü... de onun için
Sorunlu örnek: "*Çünkü iki 'l'nin arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır da ondan.*" (Yalçın, Ş., s. 124) "Çünkü" ile "de ondan" aynı anlamı verdiğinden, özel bir vurgulama amacı olmadıkça aynı cümlede kullanılmaları, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Çünkü iki 'l'nin arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır." Ya da: "İki 'l'nin arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır da ondan."

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı koltuğu neden öne konur? Çünkü o devleti temsil ediyor da onun için." (Oral Çalışlar, *Cumhuriyet* gazetesi, 21.5.2000) Öneri: "Çünkü o, devleti temsil ediyor." Ya da: "O, devleti temsil ediyor da onun için."

çürük çarık, çürükçül
Çvş. (=Çavuş) <Çvş.un <Çvş.tan

D

d. (=doğum; doğum tarihi; dolar; dinar)
dadacılık, dadaizm
Daday'a (=Daday ilçesine), Dadaylı <Dadaylılara
dagr. (=dekagram)
DAĞ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
dağalası
dağar, dağarcık <dağarcığa <dağarcığı <dağarcıktan
dağ başı, dağdağa, dağdağalı
dağınık <dağınığa <dağınığı <dağınıktan
Dağıstan'a, Dağıstanlı <Dağıstanlılara
dağıtımevi
dağkeçisi, dağkırlangıcı, dağlağı, dağlalesi, dağservisi, dağsıçanı
dağlıç <dağlıca <dağlıcı <dağlıçtan
daha (bkz. "henüz")

daha önceleri, daha sonraları
"Daha önceleri" diyebilmek için, önce "önceleri" demiş olmak gerekli. ("Daha sonraları" için de, "sonraları" demiş olmak.)

Sorunlu örnek: "'Kiminle beraberdi?' '*Daha önceleri* pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle.'" (Gordimer, s. 132) Öneri: "Önceleri pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle." Ya da: "Daha önce pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle."

dahi
A ve İ kısa. "Bile" ve "de" anlamlarına geliyor. "Yiyecek dahi vermemişler" örneğindeki gibi. "Dâhi"yle karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

dâhi (A ve İ uzun), dâhilik, dâhiyane (A'lar uzun)
dahil (A uzun), dahilen (A uzun), dahili (A ve son İ uzun)
içine dahil [etmek]
"Dahil" sözcüğü "içine" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "içine" demek gerekmiyor. "Dahil etmek" sözü yeterli.
dahiliye, dahiliyeci, dahletmek
daim (A uzun), daima (A'lar uzun), daimi (A ve son İ uzun)
dairesel, dairevi
dak. (=dk=dakika)
dakik (İ uzun) <dakike <dakiki <dakikten
daktilograf <daktilograftan, daktilografi, daktiloskopi
dal budak
dalakotu
dalalet (İkinci A uzun) <dalalete <dalaleti <dalaletten
"Sapkınlık" demek. "Delalet"le karıştırılıyor. "Delalet" sözcüğünün, "kanıt (delil) olma", "yol gösterme", "işaret etme" vb. anlamları var.
dalavere, dalaverecilik
dalbastı
daldız
dalga geçmek, dalgakıran
dalgıçböceği, dalgıçkuşu

dalız
dalkavuk <dalkavuğa <dalkavuğu <dalkavuktan, dalkavukça
dalkıran, dalkurutan, dallı budaklı, dalyasan
Dallas'a <Dallas'tan, Dallaslı <Dallaslılara
dalt. (=dekalitre)
daltaban
dam. (=dekametre)
damardaraltan, damargenişleten
damasko
damkoruğu
damlasakızı, damlataş <damlataştan, damlataşı
Damlataş'tan
damper, damperli
damping
dan dan, dan dun, dangul dungul
danaayağı, danaburnu, danakıranotu
Danıştay'a
Danca, Danimarka'ya, Danimarkalı <Danimarkalılara
dansimetre
dansing, dansör, dansöz
dantel, dantelağacı
darağacı
daraç <daraca <daracı <daraçtan
darbetmek
darbımesel
darboğaz
Darende'ye, Darendeli <Darendelilere
Dargeçit'e (Okunuşu: "Dargeçide") <Dargeçit'ten, Dargeçitli <Dargeçitlilere
darıdünya (A'lar uzun)
darmadağın, darmadağınık, darmaduman
darp <darba <darbı <darptan, darbetmek, darphane
Darülaceze (İlk A uzun), Darülbedayi (A'lar uzun)
darülfünun (A ve U uzun)
Darüsselam (İlk A uzun), Darüşşafaka (İlk A uzun)
Darvincilik <Darvinciliğe <Darvinciliği <Darvincilikten
Darwin (=Charles Robert Darwin)
dasit <dasite <dasiti <dasitten
Datça'ya, Datçalı <Datçalılara
daüssıla (İlk A uzun)
dava (İki A da uzun)
"Dava" mı, "mahkeme" mi, "duruşma" mı? Bu üç kavram birbirine karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Jet-Pa'nın patronu Fadıl Akgündüz, (...) yaklaşık elli gazeteci ve ona yakın gazeteye zincirleme *mahkeme açmış*." (Mine Kırıkkanat, 3.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi) Açılan, "mahkeme" değil "dava" olmalı. Tanımlar şöyle:

Mahkeme: Yargı işlerini gören devlet kuruluşları. *Dava*: Yargı konusu edilen anlaşmazlık. *Duruşma*: "Davacı ile davalının yargıç karşısında hazır bulundukları yargılama evresi" (*Türkçe Sözlük*).

Sorunlu örnek: "Filancanın *mahkemesi ertelendi*." Öneri: "Filancanın duruşması ertelendi."

Sorunsuz örnek: "X'ın İstanbul 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davası gelecek duruşmada sonuçlanabilir."

davavekili (A'lar uzun)
davetçi (A uzun), davetkâr, davetname (A'lar uzun)
David Oyştrah'tan
davlumbaz
davranışçılık
davudi
Davut'tan
davya <davyaya <davyayı
dayı (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
dayızade (İkinci A uzun)
dazara dazar
Dazkırı'ya, Dazkırılı <Dazkırılılara
dazlak <dazlağa <dazlağı <dazlaktan
DCL (=*Doctor of Civil Law* [İng.]; Medeni Hukuk Doktoru)
DÇM (=dövize çevrilebilir mevduat hesabı) <DÇM'ye <DÇM'den
DD (=*Doctor of Divinity* [İng.]; İlahiyat Doktoru)
DDS (=*Doctor of Dental Surgery* [İng.]; Diş Doktoru)
DDY (=Devlet Deniz Yolları) <DDY'ye <DDY'den

"DE" BAĞLACININ YAZILMASI
(Ayrıca bkz. "Ayraç Sorunları, 4")

I. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "de" bağlacını, tıpkı "ve", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

II. "De" bağlacı ayrı bir sözcük; anlamayı ve anlatmayı kolaylaştırmak için, her zaman ayrı yazılması gerekiyor.

Sorunlu örnek: "Avrupalıların yalnızca tahakküm hakları değil, tahakküm *yükümlülükleride* bulunduğu savına dayalı bir bakış açısı." (Said, s. 546 [arka kapak]) Öneri: "Avrupalıların yalnızca tahakküm hakları değil, tahakküm yükümlülükleri de bulunduğu savına dayalı bir bakış açısı."

"De" bağlacı ayrı bir sözcük ama, kendisinden önce gelen sözcükle ünlü uyumuna girerek "de" ya da "da" biçimini alıyor. "Gitsek de bir, kalsak da." Buna karşılık, ünsüz uyumuna uymuyor ("te" ya da "ta" biçimini almıyor): "Burada *kalıp ta* kalabalık etme" değil, "Burada kalıp da kalabalık etme".

III. Bağlaç olup olmadığını bilemediği "de"leri kesme işaretiyle ayırma eğiliminde olanlar var:

Sorunlu örnek: "*İşadamı Evcil'de Fransa'da mı?*" (Kanal D televizyonunda altyazı, 29.8.1998. "Evcil", bir soyadı.) Öneri: "İşadamı Evcil de Fransa'da mı?"

Sorunlu örnek: "Onlara (...) *İlhan Berk'de katıldı.*" (Celâl, 1/s. 12) Öneri: "(...) İlhan Berk de katıldı."

Kısacası, özel adlardan kesme işaretiyle ayrılan "-de" ektir, bağlaç değil. "De" bağlacı, kendisinden önce gelen özel addan kesme işaretiyle ayırılmaz, düpedüz ayrı yazılır.

Bağlaç ile ekin ayırt edilmesinde kolaylık sağlayacak bir yöntem de, söyleyişte bu ikisinin arasında ortaya çıkan vurgu farkına dikkat etmek olabilir. Ayrı yazılan "de", bir önceki sözcükten belirgin bir biçimde ayrı söylenir.

IV. "DE" BAĞLACI KALDIRILINCA CÜMLE BOZULMAZ MI?

"'De' bağlacı kaldırılınca cümle bozulmaz" diye öğretmek/öğrenmek iyi olmuyor; çünkü bu bilgi, "de" sözcüğünün yalnızca bazı kullanımları için geçerli. Bazı kullanımlarında, "de" sözcüğü kaldırılınca cümle bütünüyle bozuluyor. Sözgelimi, "Gitsen de olur gitmesen de" cümlesinden "de"leri çıkaralım: "Gitsen olur gitmesen". Görüldüğü gibi cümlenin anlamı yitip gidiyor.

V. DE BAĞLACININ FARKLI KULLANIMLARI

"De" bağlacını ayırt edebilmek için bu bağlacın "dahi" anlamına geldiğini öğretmek/öğrenmek de işe yaramıyor; çünkü bu bilgi eksik. Evet, "de" bağlacının "dahi" anlamını veren bir kullanımı *da* var; ancak, "dahi" anlamı, "de" bağlacının verebildiği on küsur anlamdan yalnızca biri:

1. Ekleme/eklenme belirten ("dahi" anlamındaki) "de":
   "Gökhan da çalışmıyor."
   "Bilgisayar da bozuldu."
2. Azarlama, övme, korkutma vb. anlamını veren "de":
   "Sus da dinle!"
   "Ye de gör!"
3. Küçümseme, önemsememe anlamını veren "de":
   "[Canım] sen de."
   "[Aman] sende."
4. "Bile" anlamını veren "de":
   "Siz de anlamadıktan sonra."
   "Sen gelmesen de ben gideceğim."
5. "İse", "-e gelince" anlamını veren "de":
   "Cumhurbaşkanı Kahire'ye, Başbakan da Belçika'ya hareket etti."
   "Bunlar bitti, kalanları da sonra temizlerim."
6. İkilemelerde:
   "Coştu da coştu."
   "Ağladı da ağladı."
   "Yol da yolmuş doğrusu."
7. Vurgulama, pekiştirme işlevi gören "de":
   "Çok da zor değilmiş."
   "Hiç de güzel sayılmaz."

8. Yinelenerek pekiştiren "de":
"Şuymuş da, buymuş da..."
"Gitsen de olur gitmesen de."

9. Eksiltili tümcelerde, açıklama anlamı veren "de":
"Biraz rahatsızım da."
"Çoktandır görüşmemiştik de."

10. Eksiltili tümcelerde, sonraya bırakma anlamı veren "de":
"Paramız olsun da."
"Şu işi bitirelim de."

11. "Tümü birden" anlamını veren "de":
"İkisi de gelsin."
"İkisini de alıyorum."

12. "Bir de" deyimindeki "de" ("oysa" anlamını veren):
"Bir de ne göreyim, hepsini yememişler mi!"
"Bir de çok çalışıyorum dersin!"

13. "Yerine" anlamını veren "de":
"Niyetim yok demiyor da, bin dereden su getiriyor."

VI. "DE" SÖZCÜĞÜNÜ AYIRT ETMENİN KOLAY YOLU

"De" sözcüğünü bitişik yazanlar, sözcükle "'-de' durum eki"ni (ismin "-de" hali) birbirine karıştırıyor. Dolayısıyla, sözcüğü ayırt etmenin en kolay yolu, "-de" eki olup olmadığına dikkat etmek. Ekse, "ismin '-de' hali"yse (ad durum eki), adı üstünde, her zaman eklenecek, bitişik yazılacak. Değilse her zaman ayrı. Seslendirmedeki vurgu farkına dikkat etmek de ayırt etmeyi kolaylaştırıyor.

"-DE" DURUM EKİ (=BULUNMA EKİ=İSMİN "-DE" HALİ)

• Yer, zaman, olay belirten ek. "Kahvede otururken...", "haftada bir...", "bende kalem yok, sizde de mi yok?", "savaşta yaralanmış" örneklerindeki gibi.

"-De" eki, eklendiği sözcükle büyük ünlü uyumuna da, ünsüz uyumuna da girip "-de", "-da", "-te" ya da "-ta" olabiliyor: "teyzesigilde gördükleri", "aşağıda kaldı", "Paris'te karşılaşmışlardı", "Salacak'ta büyüdü" vb.

• Üç, dört, beş, kırk, altmış ve yetmiş sayılarına dikkat! Bu sayılar sert ünsüzle bittiği için, ister harfle ister rakamla yazılsın, aldıkları eklerin de sert ünsüzle başlatılması gerekiyor. Sorunlu örnekler: "saat *3'de*", "*1960'da*". Öneri: "saat 3'te", "1960'ta".

debbe
debil
debriyaj
Deccal <Deccal'a <Deccal'ı
"Dinsel inanışlara göre kıyamete yakın bir zamanda çıkacağına inanılan yalancı." (*Türkçe Sözlük*'teki bu tanımda bir gereksiz yineleme var. Öneri: "Dinsel inanışlara göre kıyamete yakın bir zamanda çıkacak olan yalancı.")
deccal <deccala <deccalı
"Yalancı, fesat" demek. Büyük harfle yazmak gerekmiyor (bkz. "Deccal").
dedektif (=detektif) <dedektiften, dedektör (=detektör)
dedikodu, dedikoducu
dedüksiyon
defa
defaten (A kısa)
Anlamı, "defalarca" değil, "bir defada".
defetmek, defolmak
defile
Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.
defin <defne <defni, defnetmek, define (İ uzun)
defneyaprağı
deforme [olmak], deformasyon
defroster (Okunuşu: "difrostır")
İngilizceden geldi. "Buzçözer" demek.
defterhane
degajman
degüstatör, degüstasyon
değer (bkz. "paha")
değerbilir, değerbilmez, değerdüşürümü
değgin
... değil, ama..., ...değil, fakat... (bkz. "fakat")
değirmentaşı
değiş tokuş

değme, değmek, değnek, değnekçilik
deha (A uzun)
dehalet (A uzun) <dehalete <dehaleti <dehaletten
dehliz
dekadan, dekadanlık
dekagram (=dagr.), dekalitre (=dalt.), dekametre (=dam.)
Dekart (=Descartes)
Dekartçı, Dekartçılık <Dekartçılığa <Dekartçılığı <Dekartçılıktan
dekatlon
-deki mevcut (bkz. "mevcut")
deklanşör
deklare etmek, deklarasyon
dekolte
dekont <dekonta <dekontu <dekonttan
dekorasyon, dekoratif, dekoratör, dekorcu, dekore etmek
dekovil
dekreşendo
dekstrin
dekupaj, dekupe [edilmiş]
delalet (A uzun) <delalete <delaleti <delaletten (bkz. "dalalet")
Delhi'ye, Delhili <Delhililere
delibalta, delibozuk, delidolu, deliduman, delifişek
Delice'ye, Deliceli <Delicelilere
delik deşik
delikanlı, deliotu
Deliorman'a, Deliormanlı <Deliormanlılara
deltakası
demagog <demagoğa <demagoğu <demagogdan, demagoji
demek <deyince <denen <diyor <deniliyor
demet <demete <demeti <demetten
demin, demincek, deminki
demirağacı, demirbaş, demirhane, demirhindi, demirkapan
Demirci'ye, Demircili <Demircililere
Demirköy'e, Demirköylü <Demirköylülere
demirlibeton, demirperde, demiryolu, demiryolcu
demode
demograf <demograftan, demografi
Demokles
demokrasi (Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.)
Den Haag (=La Hey)
"-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 5")
-den beri / -dir (bkz. "beri")
-den dolayı (-den ötürü)

Şu iki örneği karşılaştıralım:

1. "Şiirin varoluşu sorununu, şairin varoluşu sorunundan ayrı ve önce *düşünmediğimden dolayı Şiirin İlk Atlası*'nı önemli bir yapıt olarak görüyorum." (Kayıran, 1 / s. 95)
2. "Kardeşinden ötürü ondan da kuşkulanıyorlar."

Birinci örnekte "dolayı" sözcüğü gereksiz bir anlamsal yineleme yaratıyor. Düzeltmek için yerine virgül koymak yeterli: "Şiirin varoluşu sorununu şairin varoluşu sorunundan ayrı ve önce düşünmediğimden, *Şiirin İlk Atlası*'nı önemli bir yapıt olarak görüyorum."

İkinci örnekte ise "ötürü"den vazgeçemeyiz. Aradaki fark, "-den" eklenen sözcüğün fiil kökenli ya da ad kökenli olmasından ibaret. Fiil kökenli sözcüklerden sonra kullanılan "-den" eki zaten "dolayı", "için" anlamını verdiğinden, virgül yeterli oluyor; yanı sıra "dolayı", "ötürü" vb. eklemek gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "*Seçtikleriniz 10 adeti aştığından dolayı* yeni site eklenememiştir." (Turk.Net internet sağlayıcısı, ileti metni) Öneri: "Seçtikleriniz 10 adedi aştığından, yeni site eklenememiştir."

-den gelmek (bkz. "gelmek")
DENDEN İŞARETİ (")

Bir alt satırda, aynı hizada yinelenecek sözcük ya da işaretleri yeniden yazmamak için o hizaya konan çift tırnak (") işaretinin adı.

denektaşı, denetçi, denetçilik
denetim (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
deney tüpü, deneykap, deneyselcilik, deneyüstü
dengi dengine
DENİZ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

Deniz Ataşesi (=Dz.Ataş.)
Deniz Harp Okulu (=Dz.HO)
Deniz Komutanı / Komutanlığı (=Dz.K.)
Deniz Kuvvetleri (=Dz.Kuv.)
Deniz Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı (=Dz.Kuv.K.)
denizaltı, denizanası, denizaşırı, denizaygırı, denizayısı, denizbilim, denizçakısı, denizçulluğu, denizdanteli, denizevi, denizgergedanı, denizhıyarı, denizısırganı, deniziğnesi, denizineği, denizkadayıfı, denizkaplumbağaları, denizkazı, denizkedisi, denizkestanesi, denizkırlangıcı, denizkızı, denizkozalağı, denizköpüğü, denizkulağı, denizlaleleri
Denizli'ye, Denizlili <Denizlililere
denizmarulu, denizmaymunu, denizmenekşesi, denizminaresi, denizördeği, denizörümceği, denizpalamudu, denizpeliti, denizperçemi, denizperisi, denizpırasası, denizrezenesi, denizsalkımı, denizserçesi, denizşakayığı, deniztarağı, deniztavşancılı, deniztavşanı, denizyılanı, denizyıldızı, denizyolu
denk <denge <dengi <denkten, denkteş <denkteşten
denli (bkz. "ne kadar")
deodorant değil, deodoran
deontoloji
departman
deplasman
depozit (=depozito) <depozite <depoziti <depozitten
deppoy
deprembilim, deprembilimsel, depremölçer, depremyazar, depremzede
depresyon
derakap
Deraliye (A uzun) (=İstanbul)
derdest [etmek] <derdeste <derdesti <derdestten
DERE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
derebeyi, dereotu
Dereli'ye (=Dereli ilçesine), Derelili <Derelililere
dergâh <dergâhtan
DERGİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")
deri/cilt/ten (bkz. "cilt/ten/deri")
derialtı, derisidikenliler
Derik'e (Okunuşu: "Deriğe") <Derik'ten, Derikli <Deriklilere
Derinkuyu'ya, Derinkuyulu <Derinkuyululara
derkenar
derli toplu
dermatolog <dermatoloğa <dermatoloğu <dermatologdan, dermatoloji
derme çatma
Dernekpazarı'na <Dernekpazarı'ndan, Dernekpazarlı <Dernekpazarlılara
derpiş etmek
Dersaadet'e (İkinci A uzun) <Dersaadet'ten
dersane, derslik <dersliğe <dersliği <derslikten
dert <derde <derdi <dertten
dertop
deruhte etmek
derun (U uzun), deruni (U ve İ uzun)
deryadil (A uzun)
derz
Descartes'a (=René Descartes) <Descartes'tan
desigram (=dgr.), desilitre (=dl.), desimetre (=dm.), desister
desimal <desimale <desimali <desimalden
desinatör
desise (İ uzun)
despot <despota <despotu <despottan, despotizm, despotluk
dessas (A uzun) <dessastan
destekdoku
destroyer
destur
deşarj [etmek]
deşifre etmek
detant <detanta <detantı <detanttan
detektif (=dedektif)
detektör (=dedektör)
deterjan
determinant, determinist, determinizm
detveyt ton (*deadweight ton*; dwt)
DEÜ (=Dokuz Eylül Üniversitesi) <DEÜ'ye <DEÜ'den
deva (A uzun)
devaimisk (A uzun) <devaimiske <devaimiski <devaimiskten

devalüasyon, devalüe etmek
devasa (A'lar uzun), devanası, devaynası
deveran
devebağırtan, deveboynu, devedikeni, devedişi, deveelması, devekuşu, devetabanı, devetımarı, devetüyü
Develi'ye, Develili <Develililere
devimbilim, devimbilimci, devimduyum, devimölçer
devir <devre <devri, devretmek, devralmak
devirdaim değil, devridaim
DEVLET ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.10")
Devlet Deniz Yolları (=DDY)
Devlet Güvenlik Mahkemesi (=DGM)
Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (=DGSA)
Devlet Hava Meydanları İşletmesi (=DHMİ)
Devlet İstatistik Enstitüsü (=DİE)
Devlet Malzeme Ofisi (=DMO)
Devlet Planlama Teşkilatı (=DPT)
Devlet Su İşleri (=DSİ)
devletçilik, devlethane, devletlerarası, devletli (=devletlu)
devonik, devoniyen
devralmak, devretmek
devran (A uzun)
Devrek'e (Okunuşu: "Devreğe") <Devrek'ten, Devrekli <Devreklilere
Devrekâni'ye, Devrekânili <Devrekânililere
devremülk
devridaim (A uzun), devrisi (=ertesi)
devrik cümle
"Düşük cümle"yle karıştırılıyor. "Düşük cümle", sorunlu cümle (=sorunlu sözdizimi) demek. "Devrik cümle" ise sorunlu değil, yüklemi yer değiştirmiş cümle anlamına geliyor. "Öyle demedim ki ben" örneğindeki gibi.
deyyus <deyyustan
dezavantaj
dezenfektan, dezenfekte etmek
dezenformasyon
DGB (=*Deutscher Gewerkschaftsbund*; Alman Sendikalar Federasyonu) <DGB'ye <DGB'den
DGM (=Devlet Güvenlik Mahkemesi) <DGM'ye <DGM'den
dgr. (=desigram) <dgr.a <dgr.dan
DGSA (=Devlet Güzel Sanatlar Akademisi) <DGSA'ya <DGSA'dan
DHMİ (=Devlet Hava Meydanları İşletmesi) <DHMİ'ye <DHMİ'den
-dığı ihtimali (bkz. "'-mesi/-meleri' Eki")
dımbırdatmak
dımdızlak
Dımışk'a <Dımışk'tan, Dımışklı <Dımışklılara
dır dır [etmek], dırdır, dırdırcı, dırdırlanmak
Dıranas (Ahmet Muhip)
dışaçı, dışadönük, dışadönüklük, dışalım
dışarı, dışarısı (=dışarsı), dışarlık, dışarlıklı
dışasalak <dışasalağa <dışasalağı <dışasalaktan
dışavurum, dışavurumculuk, dışbaşkalaşım, dışbeslenen, dışbeslenme, dışbükey, dışderi, dışevlilik, dışgöç
dışık <dışığa <dışığı <dışıktan

dışında
"Dışında" ya da "hariç" sözcüğünün, "istisna", "başka" gibi sözcüklerle birlikte kullanılması, gereksiz anlamsal yinelemelere yol açıyor.
Sorunlu örnek: "*Birkaç istisna dışında* tümü iyileşti." Öneri: "Birkaç istisnayla tümü iyileşti." Ya da: "Birkaçı dışında tümü iyileşti."
Sorunlu örnek: "Bunalımın ve itirafların estetize edilmesi *dışında başka* çare yok mudur? ("Bir Sanat Hareketi Düşüncesi" adlı bildirge) Öneri: "Bunalımın ve itirafların estetize edilmesinden başka çare yok mudur?" Ya da: "Bunalımın ve itirafların estetize edilmesi dışında çare yok mudur?"
Sorunlu örnek: "İngilizce dışında başka hiçbir dil (...)" (Eco 1995, s. 109) Öneri: "İngilizceden başka hiçbir dil (...)" Ya da: "İngilizce dışında hiçbir dil (...)"

dışınlı, dışişleri, dışkulak, dışkutsal
dışlamak
dışmerkezli, dışplazma
dışrak <dışrağa <dışrağı <dışraktan, dışsatım, dıştersaçı
dıştalamak değil, dışlamak

dışyarıçap, dışyüz, dışzar
dızdızcı
dızlak
dialkol, diapozitif <diapozitiften
dialog değil, diyalog
diba (İ ve A uzun)
Dicle'ye, Dicleli <Diclelilere
didaktik
didar (İ ve A uzun)
didik didik
DİE (=Devlet İstatistik Enstitüsü) <DİE'ye <DİE'den
diferansiyel
difraksiyon
difteri
diftong
Digor'a, Digorlu <Digorlulara

diğer/başka
Bu ikisinin eşanlamlı olmadığına dikkat edilmeli. "Başka", belirsizlik içeren bir sıfat, "diğer" ise belirtili. Aşağıdaki iki cümlede görüldüğü gibi:
"Başka arkadaşın yok mu?"
"Diğer arkadaşın yok mu?"

diğergâm değil, diğerkâm
dikaçı, dikçe, dikdörtgen
dikendutu, dikenlibalık, dikenlisalyangoz, dikenliyılan, dikenliyüzgeçliler
dikgen, dikilitaş
Dikili'ye, Dikilili <Dikilililere
dikimevi, dikişçi
dikit <dikite <dikiti <dikitten
diksiyon (bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar")
diktafon, diktatör, diktatörlük <diktatörlükten
diküçgen
DİL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.3")

DİL YANLIŞI / DİL DÜZEYİ SORUNU
Dilbilimcilerin "dil düzeyi" dediği olgu dikkate alınmıyor olmalı ki, "Türkçe yanlışları", "dil yanlışları" türünden başlıklar altında sözü edilen sorunların bir bölümü daha çok "dil düzeyi sorunu" sayılması gereken türden.
Kullanılan dil (sözcük seçimi vb.), içinde bulunulan toplumsal ortama göre farklılık gösterir. Bu çerçevede, "özenli", "resmi", "ciddi", "bilimsel", "gündelik", "arkadaşça", "dostça", "argo" vb. ayrımları yapılır. Bu ayrımın dilbilimdeki başlığı, "dil düzeyleri". Toplumsal yaşam, bize bu düzeylere ilişkin bir sezgi kazandırıyor. Sözgelimi, tanımadığımız insanlarla konuşurken mesafeli bir dili yeğliyor, argoya kaçan sözcüklerden kaçınıyoruz. Böyle yapmazsak bir "dil düzeyi" sorunu doğuyor.
"Şok oldum", "şov yapma", "yalan konuşma", "panik yapma" vb. sözlerin, öğrenci kantini gibi argoya elverişli ortamları aşarak "özenli dil" gerektiren ortamlarda kullanılması, "yanlış"tan çok "düzey sorunu" sayılmalı. Her soruna, giderek yerel dil ("ağız") kaynaklı söyleyişlere bile "yanlış" denmesi, dil bilincini geliştirmeye elverişli bir tavra benzemiyor.

dilaltı
dilatometre
dilb. (=dilbilgisi)
dilbalığı, dilbasan, dilpeyniri
dilberdudağı
dilbilgisi (=dilb.), dilbilim, dilbilimci, dilci, dilbirim
dilekçe [vermek]
dilemma
dillidüdük, dilmaç <dilmaca <dilmacı <dilmaçtan
diline pelesenk etmek değil, diline persenk etmek (bkz. "pelesenk")
dilyetisi, dilsever
dilüviyum
dimağ, dimağçe

dimi
"Sıkı dokunmuş bir tür pamuklu kumaş" demek (*Türkçe Sözlük*).
"Değil mi" sözünün konuşma dilindeki çeşidi: "Di mi?"

diminuendo
Dimyat'a <Dimyat'tan, Dimyatlı <Dimyatlılara
dimyat <dimyata <dimyatı <dimyattan
DİN VE MEZHEP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.1")
dinamizm, dinamo, dinamometre
dinar

Dinar'a, Dinarlı <Dinarlılara
dinazor değil, dinozor
dincelmek, dinçleşmek
dindaş <dindaştan, dindışı, dinöncesi
dinozor
DİNSEL SIFATLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.2")
dipçik <dipçiğe <dipçiği <dipçikten
dipdinç, dipdiri
dipfriz
dipkoçanı
diplarya
Dipl. (=diploma)
diplomasi Dört ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
dipnot <dipnota <dipnotu <dipnottan
DİPNOTLARIN YAZILMASI (bkz. "Kaynak Gösterilmesi" ve "Noktalama İşaretleri")
dipyüzey
"-dir" KOŞAÇLI YÜKLEMLER (bkz. "Bilim Dili/Kesinleyici Dil")
dirayet (A uzun) <dirayete <dirayeti <dirayetten
direkt
"Doğrudan" demek. "Direk" biçiminde yazmamaya dikkat.
Direktuvar
direnişçi
dirimbilim, dirimkurgu
disimilasyon
diskalifiye [etmek, olmak]
DİSK (=Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) <DİSK'e <DİSK'ten
diskcokey
dispeç <dispece <dispeci <dispeçten, dispeççi
disponibilite
disprosyum
distribütör
diş doktoru (=DDS; *doctor of dental surgery* [İng.]; Dt.; *dentist* [İng.])
dişbademi, dişbudak, dişbuğdayı, dişe diş, dişeti, dişetleri
dişeği
dişiorgan
dişindirik <dişindiriğe <dişindiriği <dişindirikten
dişotu, dişözü, dištacı
ditmek
Divan Edebiyatı'nda
divanıâli (A'lar ve İ'ler uzun)
divanıharp (İ ve ilk A uzun) <divanıharbe <divanıharbi <divanıharpten
divanımuhasebat (İ ve A'lar uzun)
divansazı
Divanü Lugati't-Türk
divertimento
divik <diviğe <diviği <divikten
divit <divite <diviti <divitten
Divriği'ye, Divriğili <Divriğililere
diyabet <diyabete <diyabeti <diyabetten
Diyadin'e, Diyadinli <Diyadinlilere
diyafram, diyagonal, diyagram, diyaklaz, diyakoz, diyakroni
diyalaj, diyaleks <diyaleksten
diyalekt, diyalektoloji
diyalel
diyaliz
diyalog <diyaloğa <diyaloğu <diyalogdan (bkz. "*ikili diyalog*")
diyanet (A uzun) <diyanetten
diyapozon değil, diyapazon, diyapozitif <diyapozitiften, diyastaz
diyastol, diyatom
Diyarbakır'a, Diyarbakırlı <Diyarbakırlılara
diye geçinmek (bkz. "geçinmek")
diye tabir edilen
"Tabir edilen" sözü zaten "diye adlandırılan" anlamına geliyor. Dolayısıyla, ikisinden biri seçilmeli: "... diye adlandırılan" yada "... tabir edilen".
diyet <diyete <diyeti <diyetten, diyetetik, diyetisyen
diyez
Diyojen
diyoptri
diyorit <diyorite <diyoriti <diyoritten
diz dize, dizbağı, dizkapağı, dizüstü
dizayn
dizgi yanlışı
dizgiyeri
dizibilim, dizimbilim
dizyem
DJ (=*Disc jockey* [İng.] =disk cokey =dicey
dk (=dak. =dakika)
dl. (=desilitre)
D.Litt. (=*Doctor of Litterature* [İng.]; Edebiyat Doktoru)

DM (=*deutsche mark*; Alman Markı) <DM'ye<DM'den
dm. (=desimetre)
DMO (=Devlet Malzeme Ofisi) <DMO'ya <DMO'dan
DNA (=dioksiribo nükleik asit) <DNA'ya <DNA'dan
doanahtarı
dobra dobra
Doç. (=Doçent) <Doç.ten
dodekafoni, dodekafonik, dodekafonizm
dogma, dogmacılık, dogmatizm, dogmatik
doğ. (=d.=doğum; doğum tarihi)
doğabilim, doğadışı, doğaçlama, doğaçtan, doğalgaz
Doğakent'e, Doğakentli <Doğakentlilere
Doğanhisar'a, Doğanhisarlı <Doğanhisarlılara
Doğanşehir'e, Doğanşehirli <Doğanşehirlilere
Doğanyurt'a <Doğanyurt'tan, Doğanyurtlu <Doğanyurtlulara
doğaötesi, doğatanrıcılık, doğaüstü
doğru
Gereksiz olarak "yönelmek"le birlikte kullanılıyor: Sorunlu örnek: "Sinemaya *doğru yöneldi*." Öneri: "Sinemaya yöneldi."
doğru açı, doğru akım, doğru dürüst
doğrultmaç <doğrultmaca <doğrultmacı <doğrultmaçtan
doğrusal (bkz. "çizgisel")
doğu, Doğu (bkz. "Büyük Harf Kullanımı", I.9")
Doğu Anadolu'ya, Doğu Anadolulu <Doğu Anadolululara
Doğubeyazıt'a (=Doğubayazıt'a) <Doğubeyazıt'tan, Doğubeyazıtlı <Doğubeyazıtlılara
doğubilim, doğubilimci
Doğulu <Doğululara, Doğululuk <Doğululuğa
doğum tarihi (=d.=doğ.), doğumevi, doğurgan
dok <doka <doku <doktan
doktor (=Dr.)
doktrin, doktriner
dokubilim
Dokuz Eylül Üniversitesi (=DEÜ)
dokuztaş <dokuztaştan
doküman
• "Belge" demek. "Döküm"le karıştırılıyor.
Sorunlu örnek: "Telefon faturalarının *dökümanlı* olarak düzenlenmesi..." Öneri: "Telefon faturalarının dökümlü olarak düzenlenmesi..."
• "*Döküman*" değil.
Sorunlu örnek: "Dördüncü ve son bölümde ise dünyada gelişebilecek ve olabilecek olayların bir *dökümanı* yapılıyor." (Metin Cengiz, *Cumhuriyet Kitap*, No. 381, s. 19) Metnin bağlamına bakılırsa bu örnekte de "döküman"dan değil, "döküm"den söz edilmektedir.
dokümanter
dolamaotu, dolambaçlı
dolantaşı
dolapçı
dolar (L kalın)
dolayısiyle değil, dolayısıyla (bkz. "ile, 2")
dolaykutupsal
dolikosefal <dolikosefale <dolikosefali <dolikosefalden
dolmabiber, dolmakalem
dolmen
dolmuşçu, doludizgin, dolunay
dolomit <dolomite <dolomiti <dolomitten
Domaniç'e <Domaniç'ten, Domaniçli <Domaniçlilere
dominant
Dominik'e (Okunuşu: "Dominiğe") <Dominik'ten, Dominikli <Dominiklilere
dominyon
domur domur
domuzayağı, domuzbalığı, domuzdamı, domuztırnağı
donakalmak, donduraç <donduraca <donduracı <donduraçtan, donyağı
Don Juan, donjuan, donjuanlık
Don Kişot (=*Don Quijote* [İsp.])
donkişot <donkişota <donkişotu <donkişottan, donkişotluk
doping
dostane (A uzun), dostça
Dostoyevski (=Fyodor Mihayloviç Dostoyevski)

doya doya, doyumevi

doyumsuz
"Tatminsiz" demek. "Tadına doyulmaz"la karıştırılıyor. "Sanatçının *verdiği doyumsuz müzik ziyafeti*..." örneğindeki gibi. Öneri: "Sanatçının verdiği tadına doyulmaz müzik ziyafeti..."

dozaj
dozer
Dögol (=Charles de Gaulle)
döğme, döğmeci, döğmek, döğüş, döğüşmek değil, dövme, dövmeci, dövmek, dövüş, dövüşmek
döküm (bkz. "doküman")
döküman değil, doküman
dökümevi, dökümhane, döküntü
döleşi, dölüt <dölüte <dölütü <dölütten, dölyatağı, dölyolu
dömifinal <dömifinale <dömifinali <dömifinalden
dönbaba, dönekçe
döneminde (bkz. "altında")
dönerkebap <dönerkebaba <dönerkebabı <dönerkebaptan
döngelorucu
dönüş yapmak (bkz. "yapmak, 3")

dönüşmek, dönüştürmek
haline dönüşmek,
biçimine dönüşmek,
şekline dönüşmek
"Dönüşmek" sözcüğü, "durumun/biçimin değişmesi" anlamına geldiğinden, durum (hal) ve biçim (şekil) anlamlarını zaten içeriyor. Dolayısıyla yukarıdaki yapılarda yer alan "haline/biçimine/şekline" sözcükleri gereksiz birer anlamsal yineleme yaratıcısı.

Sorunlu örnek: "(...) 'te' ve 'ta' *şekline dönüşmediğini* (...)" (Şiar Yalçın, Doğru Türkçe sütunu, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 17.7.1995) Öneri: "(...) 'te' ve 'ta'ya dönüşmediğini (...)"

Sorunlu örnek: "Örneğin, Arapça divar, müdir, müşkil, müfti, anbar, attar... sözcükleri giderek, duvar, müdür, müşkül, müftü, ambar, aktar... *biçimine dönüşmüştür*."

Yukarıdaki örnek, *Yazım Kılavuzu*'nun Eylül 1989 baskısından (s. 10). 1995 baskısında, cümle bilgisel açıdan düzeltilmiş ama sözünü ettiğim sorun duruyor: "Örneğin, Arapça müdir, müfti, müşkil, attar; Farsça anbar, divar sözcükleri giderek, müdür, müftü, müşkül, aktar; ambar, duvar *biçimine dönüşmüştür*." Öneri: "(...) biçimini almıştır."

Sorunlu örnek: "[ünlü bir kervansaray] *otel haline dönüştürülmüş*" (Ceyhun, s. 340). Öneri: "(...) otele dönüştürülmüş". Ya da: "(...) otel haline getirilmiş".

döpiyes <döpiyesten

dört
"*2004'de*" değil, "2004'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

dört dörtlük, dört köşe, dörtayak, dörtcihar, dörtgen, dörtkaşlı, dörtkenar
dörtlük <dörtlüğe <dörtlüğü <dörtlükten
dörtnal, dörtnala, dörtyüzlü, dörtyol
Dörtyol'a, Dörtyollu <Dörtyollulara
döteryum
döveç <dövece <döveci <döveçten
döven [sürmek]
döviz çıpası
İngilizceden geldi ("*exchange anchor*"). "Çapa" yerine "Çıpa" dendi.
dövme, dövmeci, dövmek, dövüş, dövüşmek
DPT (=Devlet Planlama Teşkilatı) <DPT'ye <DPT'den
Dr. (=Doktor) <Dr.a <Dr.dan
dragon
drahmi
drahoma
draje
dramatize [etmek], dramatizasyon
dramaturg, dramaturgi (=dramaturji)
Dranas değil, [Ahmet Muhip] Dıranas
dren, drenaj
dretnot <dretnota <dretnotu <dretnottan
Dreyfus (=Alfred Dreyfus)
drezin
DRHS (=Devlet Resim ve Heykel Sergisi) <DRHS'ye <DRHS'den
drosera
DS (=Derleme Sözlüğü) <DS'ye <DS'den

DSİ (=Devlet Su İşleri) <DSİ'ye <DSİ'den
DT (=Devlet Tiyatroları) <DT'ye <DT'den
Dt. (=*Dentist* [İng.]; Diş Doktoru)
DTCF (=Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi) <DTCF'ye <DTCF'den
DTÖ (=Dünya Ticaret Örgütü) <DTÖ'ye <DTÖ'den
duahan (A'lar uzun)
duayen
Dubai'ye, Dubaili (=Dubai'li) <Dubaililere
DUBLAJ TÜRKÇESİ (bkz. "Hollywood Türkçesi")
dublajcı, dubleks <dubleksten, dublör, dublve
duçar (U ve A uzun)
-duğu ihtimali (bkz. "bilmek")
duhul (L ince) <duhule (İkinci U uzun) <duhulü <duhulden, duhuliye (İkinci U uzun)
duka, dukalık
dulaptalotu, dulavratotu
dumanrengi
dumdum
Dumlupınar'a, Dumlupınarlı <Dumlupınarlılara
Durağan'a, Durağanlı <Durağanlılara
durakalmak
Duras (=Marguerite Duras) (Okunuşu: *Düra* değil, Düras) <Duras'tan
durendiş (U ve İ uzun) <durendişten
durma yapmak (bkz. "yapmak, 3")
-durmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2")
Dursunbey'e, Dursunbeyli <Dursunbeylilere
duruşma (bkz. "dava")
duşak <duşağa <duşağı <duşaktan, duşaklamak
Duşanbe'ye, Duşanbeli (=Duşanbe'li) <Duşanbelilere
dut <duta <dutu <duttan
duvak <duvağa <duvağı <duvaktan
duyarkat <duyarkata <duyarkatı <duyarkattan

duyarlık/duyarlılık
İkisi de kullanılıyor ve aynı anlama geliyor: "Duyarlı olma durumu". Dilin tutumluluk ilkesine göre, "duyarlık" yeğlenmeli.

duyarlıkölçer

DUYGU BELİRTEN EKLER
"Anneciğim, Zehracığım, Masisçiğim" örneklerindeki gibi duygu belirten ekler yapım eki olduğundan, bunların kesme işaretiyle ayrılması gerekmiyor.

duygudaş <duygudaştan
duymazdan gelmek
duyumölçer, duyuüstü, duyuyitimi
düalist, düalizm
dübeş <dübeşten
düello, düet <düete <düeti <düetten, düetto
düğünçiçeği, düğünçorbası
düğürcük <düğürcüğe <düğürcüğü <düğürcükten
dük <düke <dükten, düklük <düklüğe
dükkân
dülgerbalığı
dümdüz
dümtek
dünit <dünite <düniti <dünitten
dünki değil, dünkü

dünya (A uzun), Dünya
Astronomi ve coğrafya bağlamında "Dünya" biçiminde büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlatmak gerekiyor: "Jüpiter gezegeni, Dünya'dan da, diğer gezegenlerden de büyükmüş"; "dünya kadar para harcadı, çatı yine akıyor" örneklerindeki gibi.

dünya ahret, dünya âlem, dünya evi, dünyevi (İ uzun)
Dünya Bankası (=WB; *World Bank* [İng.]; IBRD; *International Bank for Reconstruction and Development* [İng.]; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (=WIPO; *World Intellectual Property Organisation* [İng.])
Dünya Gıda Konseyi (=WFC; *World Food Council* [İng.])
Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (=WFTU; *World Federation of Trade Unions* [İng.])
Dünya Sağlık Örgütü (=WHO; *World Health Organization* [İng.])

Dünya Sanayi İşçileri Birliği (=IWW; *Industrial Workers of the World* [İng.])
Dünya Ticaret Örgütü (=DTÖ=WTO; *World Trade Organization* [İng.])
düo
düpedüz
Dürzi (İ uzun) <Dürzilere, Dürzilik <Dürziliğe
dürzü
düse, düşeş, düyek
düstur
düşbilim, düşçü
düşe kalka
düşes <düşesten
düşeyazmak, düşkünlerevi, düşmez kalkmaz
düşgelmek
DÜŞÜK CÜMLE (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
düşüt (=düşük)
düve, düvel, düvesimek
düyek
düyun (U uzun), düyunu umumiye ("umumiye"de ikinci U uzun)
düzanlam, düzayak, düzbaskı
Düzce'ye, Düzceli <Düzcelilere
düzçizgisel (bkz. "çizgisel")
düzeç <düzece <düzeçten, düzeçlemek
düzey (bkz. "seviye")

DÜZELTME (ŞAPKA) İŞARETİ (^)

Elinizdeki *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'nda, düzeltme işareti kullanılması gereken sözcük ve çekimler tek tek gösterildi. Meraketlenler için, ayrıntılar aşağıda.

Düzeltme (şapka) işaretinin iki ayrı etkisi var: Kullanıldığı ünlünün uzun, kendisinden önce gelen ünsüzün ince okunmasını sağlamak. Daha çok, başka dillerden gelen sözcüklerde gerekli oluyor.

Tek işarete iki ayrı işlev yüklenmesi, "ikamet", "istikamet" gibi "ka" içeren sözcüklerdeki uzun A sesi için bu işaretin kullanılamamasına yol açıyor. Çünkü A'da kullanılacak düzeltme işareti, A'nın uzun okunmasını sağlayacak ama, bu arada K harfinin ince okunmasını da gerektirecek. Oysa, söz konusu sözcüklerdeki K harfi, kalın. Zaman içinde, çoğu kişi K sorununa dikkat etmeden "ikâmet" biçiminde yazdığı için bugün bazı gençler "ikamet"i ince K ile söylüyor. (Ayrıca bkz. "laik".)

Eski Türk Dil Kurumu, bunun gibi sakıncaları nedeniyle ve yazıda tüm seslere tam olarak sadık kalmanın olanaksızlığı düşüncesiyle, düzeltme işareti kullanımını en aza indirme ilkesini benimsemişti. Bu ilkeye göre:

1. Yazılışları aynı olmakla birlikte anlamları ve okunuşları farklı olan Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri ayırt etmek için düzeltme işareti kullanmak gerekiyor: kar, kâr; hala, hâlâ; adet, âdet vb.
2. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde K ve G harflerinden sonra gelen A ve U harflerinde düzeltme işareti var: kâğıt, dükkân, mekân, rüzgâr, dergâh, sükûn vb. (Bu kullanım uygulamada giderek ortadan kalkıyor. İnsanlar ya "şapkalar kalktı" söylentisine inanıyor ya da bu işareti koyma zahmetinden kurtulmak için inanmış gibi yapıyor.)
3. *Yazım Kılavuzu*'na göre, başka dillerden gelen sözcüklerde L harfinden sonra gelen A ve U harflerinde düzeltme işareti kullanılmamalı: billur, klakson, lakin, lazım, plan, reklam, selam, üslup vb.
4. Yine başka dillerden gelen sözcüklerin uzun ünlülerinde de düzeltme işareti kullanmak gerekmiyor: "Adalet, bademı, idare, rica, şair, vali..."
5. Kişilerin ve yerlerin resmi kayıtlara geçmiş adlarında bulunan düzeltme işaretlerine uymak gerekiyor: "Kâmil", "Lâpseki" vb.
6. NİSPET EKİ

Yazım Kılavuzu, Arapçadan gelen nispet ("-i") ekine düzeltme işareti konmayacağını belirtiyor ve "hukuki, iktisadi, insani, milli, siyasi" örneklerini veriyor. Ancak, *Yazım Kılavuzu*'nda "milli" gibi bazı sıfatlar, "yazılışları aynı olmakla birlikte anlamları ve

okunuşları farklı olan Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri ayırt etmek için düzeltme işareti kullanılır" ilkesine aykırı olarak, şapkasız veriliyor. Oysa, sözgelimi "milli toprak", "askeri, bedensel ve zihinsel açılardan eğitmek", "resmi inceleme" örneklerindeki gibi karışıklıklara razı olmak yerine, var olan ilkeye uyulabilir.

düzenbaz, düzenteker
düzine
düzkanatlılar
Düzköy'e, Düzköylü <Düzköylülere
düzlemküre, düztaban

düzyazı
"Nesir" (koşuk ya da şiir olmayan) demek. "Harf" kavramıyla karıştırılıyor. Sorunlu örnek: "*Türkçede cümle başına –tarihler dışında– gelen sayılar, kaç basamaklı olursa olsun, düzyazıyla gösterilir.*" (Özerkan, s. 73) Öneri: "Türkçede cümle başına –tarihler dışında– gelen sayılar, kaç basamaklı olursa olsun, harfle yazılır."

düzyazısal şiir
DVD (=*digital video display* [İng.]; sayısal video) <DVD'ye <DVD'den
DVM (=*Doctor of Veterinary* [İng.]; Veteriner Doktor)
dwt (=detveyt ton [*dead weight ton* - İng.]) <dwt'a <dwt'u <dwt'dan <dwt'luk
Dz.Ataş. (=Deniz Ataşesi)
Dz.HO (=Deniz Harp Okulu)
Dz.K. (=Deniz Komutanı / Komutanlığı)
Dz.Kuv. (=Deniz Kuvvetleri)
Dz.Kuv.K. (=Deniz Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı)

E

e. (=edat)
"-E" EKİ ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")
EAEC (=*European Atomic Energy Community* [İng.]; Avrupa Atom Enerjisi Birliği) <EAEC'ye <EAEC'den
ebabil (A ve İ uzun)
EBK (=Et ve Balık Kurumu) <EBK'ya <EBK'dan
ebat (A uzun) <ebada <ebadı <ebattan
ebced
ebebulguru, ebegümeci, ebekuşağı (=ebemkuşağı)
ebedi (İ uzun), ebediyen, ebet
ebediyet <ebediyete <ebediyeti <ebediyetten
ebeveyn
ebleh <eblehten
EBOB (=en büyük ortak bölen) <EBOB'a <EBOB'dan
ebonit <ebonite <eboniti <ebonitten
EBRD (*European Bank for Reconstruction and Development*; Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası)
ebruli (U ve İ uzun)
EBU (=*European Broadcasting Union* [İng.]; Avrupa Yayın Birliği) <EBU'ya <EBU'dan
ebucehilkarpuzu
ebülyoskop <ebülyoskopa <ebülyoskopu <ebülyoskoptan
ecdat (A uzun) <ecdada <ecdattan
Eceabat'a <Eceabat'tan, Eceabatlı <Eceabatlılara
ecir [sabır] <ecre <ecri
eciş bücüş
ecnebi
ECOSOC (=*United Nations Economic and Social Council* [İng.]; Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kurulu) <ECOSOC'a <ECOSOC'tan
ECSC (=*European Coal and Steel Community* [İng.]; Avrupa Kömür ve Çelik Birliği) <ECSC'ye <ECSC'den
Ecz. (=eczacı; eczane)
ed. (=edebiyat; editör)
edat <edata <edatı <edattan
EDC (=*European Defence Community* [İng.]; Avrupa Savunma Birliği) <EDC'ye <EDC'den
edebi (İ uzun)
EDEBİYAT AKIMLARINA VERİLEN ADLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")
edebiyat doktoru (=D.Litt.; *doctor of litterature* [İng.])
Edebiyat Fakültesi (=Ed.F), edebiyatçı
Edebiyat-ı Cedide (A ve son İ uzun)
edep <edebe <edebi <edepten, edepli
edevat (A uzun)

Ed.F. (=EdebiyatFakültesi)
EDİLGEN (PASİF) ÇATI (bkz. "birisi", "Çifte Edilgen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları, 4")
edimbilim
edinç <edince <edinci <edinçten
edip <edibe <edibi <edipten
Edirne'ye, Edirneli <Edirnelilere
Edison (=Thomas Alva Edison)
Edith Piaf'tan
editoryal
Edremit'e <Edremit'ten, Edremitli <Edremitlilere
EDU (=*European Democratics Union* [İng.]; Avrupa Demokratlar Birliği) <EDU'ya <EDU'dan
e. e. cummings
EEG (=elektroansefalografi) <EEG'ye <EEG'den
efekt <efekte <efekti <efekten
efektif <efektiften
efkaf değil, evkaf
efkâr, efkârlanmak, efkârumumiye
Eflâk'a (Okunuşu: "Eflağa") <Eflâk'tan, Eflâklı <Eflâklılara ("eflak"la olan yazılış, söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.)
eflak (A uzun) <eflake <eflaki <eflakten "Felekler" demek. (Bkz. "Eflâk")
Eflani'ye, Eflanili <Eflanililere
Eflâtun Cem Güney
eflatun, eflatuni (A ve İ uzun)
efrat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <efrada <efradı <efrattan
efsanevi (A ve İ uzun)
efsunkâr
EFT (=elektronik fon transferi) <EFT'ye <EFT'den
EFTA (=*European Free Trade Area / Association* [İng.]; Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi / Birliği) <EFTA'ya <EFTA'dan
Ege Üniversitesi (=EÜ)
eglog <egloğa <egloğu <eglogdan
egoizm, egoist, egosantrik, egosantrizm
egotizm
EGO (=Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri, Ankara) <EGO'ya <EGO'dan
egzama
egzantrik değil, eksantrik
egzersiz
egzistansiyalist, egzistansiyalizm
egzogami, egzomorfizm, egzotik, egzotizm
egzotermik değil, ekzotermik
egzoz

eğer
- "Eyer"le karıştırılabiliyor. "Eyer", "binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne" demek.

eğer (...) takdirde,
eğer (...) halinde,
eğer (...) ise

Özel bir vurgulama amacı olmadığı sürece, "eğer" sözcüğünü, "takdirde", "halinde" ya da "ise" ile aynı cümlede kullanmamakta yarar var.

Sorunlu örnek: "*Eğer böyle bir imkân olmadığı takdirde* (...)" Öneri: "Eğer böyle bir imkân olmazsa (...)" Ya da: "Böyle bir imkân olmadığı takdirde (...)"

Sorunlu örnek: "*Eğer tedbir alınmaması halinde* (...)" Öneri: "Eğer tedbir alınmazsa (...)" Ya da: "Tedbir alınmaması halinde (...)"

EĞİK ÇİZGİ (/) İŞARETİ
- İki sözcük arasında kullanıldığında, "ya da" (veya) anlamına geliyor.
- Yan yana yazılan dizelerin arasında dize ayırıcı olarak kullanılıyor.
- Tarih ayırıcı olarak da kullanılabiliyor: 24/11/1998 örneğindeki gibi.

eğimölçer
eğin <eğne <eğni
Eğirdir'e, Eğirdirli <Eğirdirlilere
eğirmek
eğitbilim

eğitim/öğrenim

Sorunlu örnek: "*(...) ilk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da yaptı.*" (15.8.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) "Eğitim" kavramı, eğiten tarafı anlatmak için elverişli; eğitilen tarafı anlatan bir biçimi yok. Eğitilen taraftan söz ediyorsak, "öğrenim"i kullanmak daha iyi oluyor. "Öğretmek" fiili iki taraflı çünkü: "öğretim" ve "öğrenim".

Öneri: "(...) ilk, orta ve lise öğrenimini Diyarbakır'da gördü."

eğleşik
eğmeç <eğmece <eğmeci <eğmeçten
eğreltiotu
eğreti (=iğreti), eğretileme (=iğretileme)
eğri büğrü
ehil <ehle <ehli
ehlibeyt <ehlibeyte <ehlibeyti <ehlibeytten, ehlidil, ehlihibre
ehlikeyf <ehlikeyfin
ehlisalip <ehlisalibe <ehlisalibi <ehlisalipten
ehlisünnet, ehlivukuf
ehvenişer
EIB (=*European Investment Bank* [İng.]; Avrupa Yatırım Bankası) <EIB'den <EIB'ye
EİEİ (=Elektrik İşleri Etüd İdaresi) <EİEİ'ye <EİEİ'den
Eiffel (=Alexandre Gustave Eiffel), Eyfel Kulesi'nden
ejderha
ejektör

EK ALAN BİLEŞİK ADLAR (bkz. BİLEŞİK ÖZELADLARIN YAZILMASI)

EK ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

EK ALINCA YAZILIŞLARI AYNI OLAN SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİLMESİ (bkz. "Kesme İşareti, 7")

EK EKSİKLİĞİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

EK FAZLALIĞI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

ekâbir
ekalliyet (K kalın) <ekalliyete <ekalliyeti <ekalliyetten
Eke'ye (=Eke ilçesine), Ekeli <Ekelilere
ekeylem, ekfiil
EKG (=elektrokardiyografi) <EKG'ye <EKG'den
ekinbiti, ekinkargası
ekinokok <ekinokoğa <ekinokoğu <ekinokoktan
ekinoks <ekinokstan
Ekinözü'ne, Ekinözlü <Ekinözülülere
ekip <ekibe <ekibi <ekipten
eklektik, eklektizm
eklembacaklılar
eklipüklü
"*Ekli büklü*" biçiminde kullanıldığı da oluyor.
eklimetre
ekmekağacı, ekmekayvası, ekmekkadayıfı, ekmektatlısı
ekmekçi, ekmekçilik
EKOK (=en küçük ortak kat) <EKOK'a <EKOK'tan
ekol <ekole <ekolü <ekolden
ekolali
ekoloji, ekolojik
ekonomi (K kalın), ekonometri, ekonomist <ekonomistten
ekopraksi
ekose
ekoylum, eködeme
eksantrik <eksantriğe <eksantriği <eksantrikten
ekselans <ekselanstan
ekseri, ekseriya, ekseriyet <ekseriyetten
eksersis değil, egzersiz
eksiuç <eksiuca <eksiucu <eksiuçtan
ekskavatör
eksper, ekspertiz
eksperimantalizm
ekspresyonist, ekspresyonizm
ekstra, ekstrem, ekstrafor
ekşimtırak, ekşiyonca
ektoderm
ekvator, ekvatoral
Ekvator'a, Ekvatorlu <Ekvatorlulara
Ekvator Ginesi'ne, Ekvator Gineli <Ekvator Ginelilere
ekzotermik
el ele, el [etmek], el kızı, elâlem, elaltı
El Greco
elaman [demek]
elan
elastik (L ince), elastikiyet <elastikiyetten
Elazığ'a, Elazığlı <Elazığlılara
elbezi, elbirliği, eldenetimi
Elbistan'a, Elbistanlı <Elbistanlılara
elden düşme (bkz. "ikinci el")
Eldivan'a, Eldivanlı <Eldivanlılara
elebaşı/elebaşısı
İkisi de geçerli: "Çetenin elebaşı", "çetenin elebaşısı". Dilin tutumluluk ilkesine göre, "elebaşı" yeğlenmeli.

eleğimsağma, elekçi
Elektra
Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri, Ankara (=EGO)
elektrik, elektrifikasyon, elektrikçi
elektro, elektroakumetre, elektroansefalografi, elektrobiyoloji, elektrodinamik, elektrodinamometre, elektrofon, elektrojen, elektrokardiyograf, elektrokardiyografi (=EKG)
elektrolit <elektrolite <elektroliti <elektrolitten, elektroliz
elektromanyetik, elektromanyetizma, elektrometalürji, elektrometre, elektromıknatıs, elektromotor
elektron
elektronegatif, elektropozitif
elektronik posta (=e-posta), elektronik ticaret (=e-ticaret)
elektroradyolog <elektroradyoloğa <elektroradyoloğu
elektroradyoloji
elektroskop <elektroskopa <elektroskopu <elektroskoptan
elektrostatik <elektrostatiğe <elektrostatiği <elektrostatikten
elektroşok <elektroşoka <elektroşoku <elektroşoktan
elektrot <elektrota <elektrotu <elektrottan
elektroteknik
eleman
Eleşkirt'e <Eleşkirt'ten, Eleşkirtli <Eleşkirtlilere

eleştirmek (Ayrıca bkz. "karşı")
"Yermek"le karıştırılıyor. "Eleştirmek", sorgulayarak incelemek demek. Eleştirirken olumsuz ya da olumlu bir yargıya varılabileceği gibi, herhangi bir yargıya varılmaması da olanaklı.

elhamdülillah
elhasıl (A uzun)
eliaçık
elifba
elinin körü
elips, eliptik, elipsoit
elipsoidal <elipsoidale <elipsoidali <elipsoidalden
elisıkı, elişi, elkitabı
elmacıkkemiği
Elmadağ'a, Elmadağlı <Elmadağlılara
Elmalı'ya, Elmalılı <Elmalılılara
elmasiye (A uzun), elmastıraş
elmaşekeri
eloğlu
eltası, eltopu, elulağı
elveda
elverişli, elverişsiz, elvermek, elvermemek, elyazması
ely. (=elyazması)
EMA (=*European Monetary Agreement* [İng.]; Avrupa Para Birliği Anlaşması) <EMA'ya <EMA'dan
emanetçi
emare (A uzun)
emaret (A uzun) <emarete <emareti <emaretten
embriyoloji, embriyon
emeç <emece <emeci <emeçten
emekçi
Emekli Sandığı (=ES)
emektar
Emet'e <Emet'ten, Emetli <Emetlilere
EMG (=elektromiyografi) <EMG'den

emin olmak
Sorunlu kullanım: "*Modemin bilgisayara ve telefon hattına doğru bağlandığına emin olun.*" (*Windows 98* bilgisayar programının "Türkçe"si)
Kötü çeviri sonucu oluşan Türkçe sorunlarından biri bu: İngilizcedeki "*make sure*" sözü "*be sure*" ile karıştırıldığından, "emin olun" diye çevriliyor. "*Be sure*"u "emin olun" diye çevirebiliriz; "*make sure*" deyiminin Türkçesi ise "emin olun" değil, "-masını sağlayın", "-masına dikkat edin" vb. olmalı. Türkçede "emin olun" denmesi, diyenin bir güvence verdiğini gösterir. Oysa yukarıdaki örnekte kimse kimseye güvence vermiyor. Dolayısıyla, öneri: "Modemin bilgisayara ve telefon hattına doğru bağlanmış olmasına dikkat edin."

Eminönü'ne <Eminönü'nden, Eminönülü <Eminönülülere
emir <emre <emri, emretmek
emirber
Emirdağ'a <Emirdağ'dan, Emirdağlı

<Emirdağlılara
Emirgazi'ye, Emirgazili <Emirgazililere
emirname
EMK (=elektromotor kuvvet) <EMK'ya <EMK'dan
emlak (A uzun, L ve K ince) <emlake <emlaki <emlakten
emlakçı, emlakçılık
emmebasma
emoroit (=hemoroit) <emoroite <emoroiti <emoroitten
empati
İngilizceden geldi. Türkçesi: eşduyum.
empoze etmek
empresyon, empresyonizm
emprezaryo
emrihak <emrihakka <emrihakkı <emrihaktan
emrivaki (A uzun) <emrivakiye <emrivakiyi <emrivakinin
emsal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <emsale <emsalden

emtia <emtiaya <emtiayı
"Metalar" (mallar) demek. Çoğul içerikli olduğu için, "-lar" eki getirmemek gerekiyor: "*Emtialar*" değil, "metalar" ya da "mallar".

emval <emvale <emvali <emvalden

en
Bazı yazarlar, her bütün için tek bir "en" olabileceği, birden fazla "en"den söz etmenin yanlış olacağı kanısında. Feyza Hepçilingirler'in verdiği örnek, "Tam 144 en güzel renk" diyen boya reklamı. Hepçilingirler, "144 tane 'en güzel' olamaz" diyor (1999, s. 175).

Burada kavramsal bir sorun var. Tek bir boyut (toplam 144 boya türünün birbiriyle ilişkisi) göz önüne alınırsa, Hepçilingirler haklı, çünkü tüm boya türleri en güzel olunca ortada karşılaştırma öğesi (daha az güzel olan boya) kalmıyor. Ancak, 144 boyadan her birinin kendi kategorisindeki boyalarla, örneğin sarı rengin diğer sarılarla ilişkisi, kırmızı rengin diğer kırmızılarla ilişkisi vd. göz önüne alınırsa, örneğimiz "yanlış" sayılamaz. Tıpkı her ülkenin kendi "en güzel"ini seçip yolladığı "dünya güzeli" yarışmalarındaki gibi.

Bir de, "dünya güzeli" yarışmasına katılan güzeller arasından birinci, ikinci ve üçüncü seçilenlere "dünyanın en güzel üç genç kızı" denebilip denemeyeceği sorusu var. Başka bir deyişle, karşılaştırma öğesi bulunan durumlarda birden çok "en ..." olabilir mi sorusu. Bu da yanıtını kendi içinde taşıyan bir soru: Örneğimizdeki "dünyanın en güzel üç genç kızı" fikrini dile getirebileceğimiz başka bir yapı yok. Kısacası, "en", "tam" gibi kavramları o kadar da mutlaklaştırmamakta yarar var.

en azından
"Hiç değilse" demek. "En az"la karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Asya ve Afrika'da, modern bir aydının *en azından* bir Avrupa dilini bilmemesi ender görülen bir durumdur." (*Kültür ve Toplum* dergisi, No. 1, s. 41) "En azından" sözü daha çok nitel bir belirtimde bulunuyor, "en az" ise nicel. Bu örnekte bağlamdan anlaşılan kasıt, sayı olarak bir -adet- Avrupa dili olduğuna göre, öneri: "Asya ve Afrika'da, modern bir aydının en az bir Avrupa dilini bilmemesi ender görülen bir durumdur."

enbiya (A uzun)
en çok
endaze (A uzun)
endeks <endeksten, endeksli, endekslenmek
endoderm
endogami
endokrin, endokrinoloji
Endonezya'ya, Endonezyalı <Endonezyalılara
endotermik <endotermiğe <endotermiği <endotermikten
endüksiyon
Endülüs'e <Endülüs'ten, Endülüslü <Endülüslülere
endüstri, endüstriyalizm
ENEA (=*European Nuclear Energy Agency* [İng.]; Avrupa Nükleer Enerji Ajansı) <ENEA'ya <ENEA'dan

Enez'e, Enezli <Enezlilere
enfarktüs <enfarktüsten
enfeksiyon
enflasyon, enflasyonist
enflüanza
enformasyon (=bilişim)
enfraruj
enfüsi (İ uzun)
engelbalığı
engerekotu
engizisyon
enikonu
eninde sonunda, enine boyuna
eniyilemek
enjeksiyon, enjektör

enkırmen
İngilizceden geldi ("anchorman"). "Sorumlu haber sunucusu" ya da "başmuhabir" demek.

enöte
Ens. (=Enstitü/Enstitüsü)
ensest <enseste <ensesti <ensestten
enstalasyon
Türkçesi: yerleştirme.
enstantane
enstelasyon değil, enstalasyon
Türkçesi: yerleştirme.
enstrüman, enstrümantal, enstrümantalizm
ensülin
entegre, entegrasyon
entelekt, entelektüalizm, entelektüel
Türkçede tek L'yle yazıldığına dikkat.
enteresan
enternasyonal, enternasyonalizm
Enternasyonal'e <Enternasyonal'i <Enternasyonal'den
enterne etmek
entertip <entertipe <entertipi <entertipten
entipüften
entomoloji, entomolojist
entrika, entrikacı
enüstün, enüstünlük
enva (A uzun) <envaa <envaı
envai çeşit (A uzun), envai türlü
eogen, eosen
epey, epeyce, epeyi (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
epidemi, epidemioloji
epiderm
epifit
epigenez
epigrafi
epikerem
Epikür, Epikürcülük <Epikürcülüğe <Epikürcülüğü <Epikürcülükten
epilog <epiloğa <epiloğu <epilogdan
epistemoloji
epitelyum
epizot <epizoda <epizodu <epizottan
epope
e-posta (=elektronik posta), e-ticaret
EQ (=*emotional quotient* [İng.]; duygu katsayısı) <EQ'ya <EQ'dan
er geç
erat (A uzun) <erata <eratı <erattan
Erbaa'ya, Erbaalı <Erbaalılara
erbain
erbap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <erbaba <erbabı <erbaptan
erbezi
Erciş'e <Erciş'ten, Ercişli <Ercişlilere
Ercüment Ekrem Talû
Erdek'e (Okunuşu: "Erdeğe") <Erdek'ten, Erdekli <Erdeklilere
Erdemli'ye, Erdemlili <Erdemlililere (=Erdemlilere)
erdişi, erdişilik
Ereğli'ye, Ereğlili <Ereğlililere
erekbilim, erekbilimsel
erezyon değil, erozyon
Erfelek'e (Okunuşu: "Erfeleğe") <Erfelek'ten, Erfelekli <Erfeleklilere
Ergani'ye, Erganili <Erganililere
erganun

ergenlik/erinlik
Ergenlik, çocuklukla erişkinlik arasında kalan ve Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 10-20 yaşlar arasını kapsayan dönem. İngilizcedeki "adolescence" kavramının karşılığı.
"Erinlik" ise cinsel gelişmenin başlaması ve tamamlanması sürecinin adı. İngilizcesi "puberty", Arapça kökenli eski adı "buluğ".

ergonomi
erguvan, erguvani (A ve İ uzun)
erinç <erince <erinci <erinçten
eristik <eristiğe <eristiği <eristikten

eritrosit
eriyik <eriyiğe <eriyiği <eriyikten
erkân, erkânıharp <erkânıharbe <erkânıharbi <erkânıharpten
erkeç <erkece <erkeci <erkeçten
erkeçsakalı
erkekçe, erkekçil
erkekdemir, erkekorgan

erken
Son yıllarda, "ilk dönem" anlamında "erken", "son dönem" anlamında da "geç" denir oldu. Rönesans'ın ilk dönemlerine "*erken Rönesans*", Hititlerin son dönemlerine "*geç Hitit*" vb. dendiğine sık sık rastlanıyor. Bu yaygınlaşmanın nedeni, İngilizceden ("*early*", "*late*") sözcüğü sözcüğüne çeviriler ya da Türkçesini anımsama zahmetine katlanılmaması olabilir. Bir başka olasılık da, söyleyiş kolaylığı: "Paleolitiğin son dönemi", ne de olsa "geç paleolitik"ten daha zor söyleniyor.

erkete
Erm. (=Ermenice)
Ermenek'e (Okunuşu: "Ermeneğe") <Ermenek'ten, Ermenekli <Ermeneklilere
eroin, eroinman
eros <erostan, erosal, erosçu, erosçuluk, erotik, erotizm
erozyon
ersuyu

erteli
"Tecilli" anlamında kullanılıyor. "Askerliğim bir yıl ertelidir" örneğindeki gibi.

"ertesi gün" mü, "ertesi günü" mü?
Belirli bir olayın ertesinden söz ediliyorsa, ikincisi. "Taşındıklarının ertesi günü komşuları ziyarete geldi" örneğindeki gibi. Söze devam edilirken, doğrudan bir sonraki gün söz konusu ediliyorsa, "ertesi gün". "Taşındılar. Ertesi gün, komşuları ziyarete geldi" vb.

Eruh'a <Eruh'tan, Eruhlu <Eruhlulara
Eryatağı'na <Eryatağı'ndan, Eryatağılı <Eryatağılılara

erzak <erzaka <erzakı <erzaktan
Erzincan'a, Erzincanlı <Erzincanlılara
Erzurum'a, Erzurumlu <Erzurumlulara
ES (=Emekli Sandığı) <ES'ye <ES'den
ESA (=*European Space Agency* [İng.]; Avrupa Uzay Ajansı) <ESA'ya <ESA'dan
esami (A ve İ uzun)
esatir (A ve İ uzun)
esbap <esbaba <esbabı <eshaptan, esbabı mucibe
ESER İSİMLERİ (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.1 ve 4")
esericedit [kâğıdı] <esericedide <esericedidi <esericeditten
esham
ESHOT (=Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs, Tramvay İşletmesi, İzmir) <ESHOT'a <ESHOT'tan
eskatologya
eskavatör değil, ekskavatör
eskaza değil, ezkaza

eski
Tüm eleştirilere karşın (Füsun Akatlı yazalı on yılı aştı), "*maliye eski bakanı*" vb. demeyi sürdürenler var. Oysa bu yapı, "*fizik eski öğretmenimiz*" ya da "*mahalle eski muhtarı*" ile aynı: Tümü de belirtisiz zincirleme tamlamalar. Öneri: "Eski maliye bakanı", "eski fizik öğretmenimiz", "eski mahalle muhtarı"...
Sorunlu örnek: "*Yargıtay eski üyesi bir okuyucum...*", "*Yargıtay emekli üyesi okurum...*" (Oral Çalışlar, 29.4.2000 tarihli *Cumhuriyet*.) Öneri: "Eski Yargıtay üyesi bir okurum...", "Emekli Yargıtay üyesi okurum..."

eski püskü, eskiçağ, Eskidünya
Eskimo <Eskimolara, Eskimoca
Eskipazar'a, Eskipazarlı <Eskipazarlılara
Eskişehir'e, Eskişehirli <Eskişehirlilere, eskişehirtaşı
eskivarlıkbilim
eskiz
eskrim
esmeramber, esmerküf <esmerküften
espas <espastan, espaslamak, espaslı
Esperanto
esperi

espiri değil, espri
Espiye'ye, Espiyeli <Espiyelilere
espressivo/espresso
Birincisi bir müzik terimi; "duygu yüklü" anlamına geliyor. "Espresso" ise İtalyan usulü kahve demek.
espri, espritüel
esrarengiz, esrarkeş <esrarkeşten

estağfurullah
"*Estağfirullah*" biçiminde yazmamak gerekiyor.
Yeni kuşaklar, "estağfurullah demek, 'aynen öyle' demektir" şakasını ciddiye almışa benzerler. Hayır, "estağfurullah" sözcüğü "aynen öyle" anlamına gelmiyor. Teşekkür eden birine yanıt olarak söylenen, "rica ederim" ve "bir şey değil" gibi sözlerle aynı anlamda, saygı tonu belki biraz daha yüksek olan, Arapça kökenli bir sözcük. Sözcük anlamı, "Allah'tan bağışlanma dilemek".

estamp, estampaj
Estçe
estek köstek
estet, estetikçi
estetik <estetiğe <estetiği <estetikten, estetizm
estomp
Estonya'ya, Estonyalı <Estonyalılara
esvap <esvaba <esvabı <esvaptan, esvaplık [kumaş]
eş dost
eş genel başkan
eşaçılı, eşadlı, eşanlam, eşanlamlı, eşanlamlılık
eşantiyon
eşbacaklılar, eşbasınç, eşbaşkan <eşbaşkanlar, eşbiçim, eşbiçimli, eşbiçimlilik, eşcinsel, eşcinsellik, eşdeğer, eşdeğerlilik, eşdeprem, eşduyum (=empati)
eşekarısı, eşekçe, eşekdikeni, eşekhıyarı, eşekkulağı, eşekmarulu, eşekotu, eşeksırtı
eşelmobil
eşgal (bkz. "eşkal")
eşgüdüm, eşgüdümlü, eşgüdümcü, eşgüdümlemek
eşit <eşite <eşiti <eşitten, eşitçi, eşitçilik

eşkâl değil, eşkal (K kalın, L ince, ünlüyle başlayanek aldığında A uzun) <eşkale <eşkali <eşkalden
"Eşgal" ile karıştırılıyor. "Eşgal" sözcüğü, "meşguliyet"in çoğulu. "Eşkal" ise "şekil"in çoğulu ve "tip, görünüş" anlamına geliyor. "Sanığın eşkali basına dağıtıldı" örneğindeki gibi.

eşkanatlı, eşkenar

eşkıya, eşkıyalık
Yazım Kılavuzu'nda "eşkıya" ve "eşkıyalık" olarak, *Türkçe Sözlük*'te ise "eşkiya" ve "eşkiyalık" olarak veriliyor.

eşkoşmak, eşmerkezli
EŞLİK FİİLLERİ (bkz. "İşteş Fiiller")
Eşme'ye, Eşmeli <Eşmelilere
eşortman değil, eşofman
eşölçer, eşölçülü, eşsesli, eşsıcak
eşyağış, eşyükselti, eşzamanlı
etajer
etalon
etap <etaba <etabı <etaptan
etçi, etçil, etçiller
etilalkol
Et ve Balık Kurumu (=EBK)

etik <etiğe <etiği <etikten
Ahlak sözcüğünün yerine de "etik" kullanılır oldu. Oysa bu iki sözcüğün anlamları farklı. "Etik" sözcüğü, ahlak bilimi ve ahlak felsefesi anlamına geliyor.

Etimesgut'a <Etimesgut'tan, Etimesgutlu <Etimesgutlulara
etimolog <etimoloğa <etimoloğu <etimologdan, etimoloji
etioloji
Etiyopya'ya, Etiyopyalı <Etiyopyalılara
etkanat, etkesimi

etken
"Etkin"le karıştırılıyor. "Etkin", faal (aktif) demek. "Etken" ise, sıfat olarak kullanıldığında "etkili", ad olarak kullanıldığında "faktör" anlamına geliyor. Eski adıyla, âmil.

etki etmek, etkileşim (bkz. "İşteş Fiiller")

etkinlik
Sorunlu örnek: "Her tür *spor etkinliğinin yapılabileceği* açık ve kapalı alan-

lar (...)" "Etkinlik" sözcüğü, "faaliyet" anlamına geldiğinden, "yapmak" anlamını zaten içeriyor; yanı sıra "yapmak" demek gerekmiyor. Öneri: "Her tür sporun yapılabileceği (...)" Ya da: "Her tür spor etkinliğine elverişli (...)"

etli butlu

etmek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 1")

ETNİK AİDİYET ADLARI (bkz. "Ulus, Milliyet ya da Kavim...")

etnograf <etnografan, etnografya

etnolog <etnoloğa <etnoloğu <etnologdan, etnoloji

etobur

etokrasi

etol <etole <etolü <etolden

Etrak (A uzun) <Etraka <Etrakı <Etraktan

Etrüsk <Etrüsklere <Etrüsk'ten

etsineği, etşeftalisi, ettoprak, etyaran, etyemez

etüt [etmek] <etüde <etüdü <etütten

etüv

Euripides'ten

euro

İngilizceden geldi. Türkçe karşılık olarak "avro" önerildi.

Eurovizyon değil, Eurovision ya da Örovizyon)

EÜ (=Ege Üniversitesi) <EÜ'ye <EÜ'den

ev bark, ev içi

ev sahibi/evsahibi

Ayrı yazıldığında, "sahibi olduğu bir evi var" anlamına geliyor, "ev sahibi olabilmek için çok uğraştı" örneğindeki gibi. Bitişik yazıldığında ise, belirli bir evin sahibinden söz ediliyor demektir. "Evsahibi kirayı artırmak istiyordu" vb.

evaze

evdemonizm

evelallah

evet

Televizyon muhabirlerinin ve sunucuların söze başlama sıkıntısından kurtulmak için bolca kullanmaları sonucunda, onaylayıcı "evet" sözcüğü bu işlevinin yanı sıra, İngilizcedeki "*well*" gibi içi boş sözcük işlevini de üstleniyor.

Everest'e <Everest'ten

evham, evhamlı, evhamlanmak

eviç (=evç) <evice <evici <eviçten

evkaf <evkafa <evkafı <evkaftan

evladiyelik (A uzun)

evliyaotu

evrak <evraka <evrakı <evraktan

evrenbilim, evrenbilimsel, evrendoğum, evrendoğumsal, evrenpulu

evropiyum

evsaf <evsafa <evsafı <evsaftan

evsahibi (Ayrıca bkz. "ev sahibi")

evsineği

evvel, evvela (A uzun), evvelce, evvelen, evvelden, evvelemir, evvelemirde, evveli, evveliyat (A uzun), evvelki, evvelsi

eyer, eyerlemek

"Eyer" sözcüğü, "binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne" anlamına geliyor (*Türkçe Sözlük*). "Eğer"le karışmaması için Y'yle yazılmalı.

Eyfel Kulesi'nden, Alexandre Gustave Eiffel

eylemek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")

EYLEMLİKLERE EK GETİRİLMESİ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

Eynesil'e, Eynesilli <Eynesillilere

Eyüp'e (Okunuşu: "Eyübe") <Eyüp'ten, Eyüplü <Eyüplülere

eyvallah

eyyam, eyyamcı

eyyamı bahur

ezani (A ve İ uzun)

ezcümle

Ezidi <Ezidilere, Ezidilik <Eziditiğe <Eziditiği <Ezidilikten

ezimevi

Ezine'ye, Ezineli <Ezinelilere

ezinç <ezince <ezinci <ezinçten

Ezop (=Aisopos) <Ezop'a <Ezop'u <Ezop'tan

ezkaza

F

f. (=fiil)
F. (=fiyat)

faaliyet (İkinci A uzun)
Sorunlu örnek: "Belediyemizin *yaptığı faaliyetler* (...)" "Faaliyet" sözcüğü "yapmak" anlamını zaten içerdiğinden, "yapmak" sözcüğünü eklemek gerekmiyor. Öneri: "Belediyemizin faaliyetleri (...)"

faanahtarı
fabl <fabla <fablı <fabldan
fabrikatör
facia (İlk A uzun)
façeta
façuna
fagosit <fagosite <fagositi <fagositten, fagositoz
fagot <fagota <fagotu <fagottan
fağfur
fahiş (A uzun) <fahişten
fahrenhayt <fahrenhayta <fahrenhaytı <fahrenhayttan
faik (A uzun) <faike <faiki <faikten, faikıyet
faili meçhul (A uzun, vurgu ikinci İ'de)
"Faili bilinmeyen" demek.
Fak. (=Fakülte/Fakültesi)
fak <faka <fakı <faktan

fakat
"FAKAT" FAZLALIĞI
• *fakat buna rağmen* (Ayrıca bkz. "ise")
İkisi de karşıtlık anlattığından, art arda kullanılınca gereksiz bir anlamsal yineleme doğuyor. "Fakat" ya da "buna rağmen" yeterli olabilir.
• *... değil, fakat ...; değil, ama ...*
Batı dillerinin (*not... but...; non pas... mais* vb.) etkisiyle olmalı, "değil" sözcüğüne, olumsuzluk anlatan bir sözcük ekleyenlere rastlanıyor.
Sorunlu örnek: " (...) estetik dersleri veren bir öğretim elemanının da amacı, sadece öğrencilere onların uygulamaya hangi noktalarda bağlayabileceklerini kestirmekten aciz kaldıkları estetik kuramlarını ezberletmek *değil, fakat* bu kuramlar aracılığıyla kendi uygulamalarında hep göz önünde tutabilecekleri estetik ölçütleri kazandırmak olmalıdır." (Ahmet Cemal, 3.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)
Bu ve benzeri örneklerdeki "fakat" ya da "ama"yı attığımızda cümlede anlamsal bir eksilme olmuyor.

fakfon
fakir fukara, fakirhane
fakülte (=Fak.)
faks <fakstan, faksimile
faktitif
falan feşmekân, falan filan
falanjist <falanjiste <falanjisti <falanjistten
falçata (=falçete)
falihayır (İlk A uzun)
falyanos <falyanostan
fantasma, fantastik, fantazya
fantazi değil, fantezi
FAO (=*Food and Agriculture Organization* [İng.]; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) <FAO'ya <FAO'dan
Far. (=Farsça)
faranjit değil, farenjit <farenjitten
faraza (Son A uzun), farazi (İ uzun), faraziyat (Son A uzun), faraziye
farbala
farekulağı, fareotu
farenjit <farenjitten
fariğ (A uzun)
farika (İlk A uzun)
Farisi (A ve son İ uzun)
fariza (İ uzun)
fark (bkz. "'-lik' Eki") <farka <farkı <farktan
fark etmek
farmakodinami, farmakodinamik, farmasötik
farmakolog>, farmakoloğa <farmakoloğu <farmakologdan, farmakoloji
Farsça (=Far.) <Farsçaya
farzımuhal (Lince)
FAS, f.a.s. (=*free alongside ship* [İng.]; gemi bordasında teslim) <FAS'a <FAS'tan
Fas'a <Fas'tan, Faslı <Faslılara
fasa fiso

fasıl <fasla <faslı, fasletmek
fasıla (A uzun), fasılalı
fasih <fasihten
fasit (A uzun), fasit daire
fason, fasone
fasulye
faş etmek (A uzun) (=açığa vurmak)
Fatımiler (A ve İ uzun) <Fatımilerden
Fatih'e (=Fatih ilçesine) <Fatih'ten, Fatihli <Fatihlilere
Fatma Aliye'ye
Fatsa'ya, Fatsalı <Fatsalılara
faul <faule <faulü <faulden, faullü
fauna
fava
favori

fay
"Fay" sözcüğü "eski yer kırığı" anlamına geldiğinden, "*fay kırığı*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Ancak, "fayın kırılması"nda gereksiz yineleme yok; tıpkı kırılıp kaynamış bir kemiğin yeniden kırılması gibi bir süreç anlatıyor.

fayans <fayanstan
faz
fazıl (A uzun)
fazilet (İ uzun) <fazilete <fazileti <faziletten

fazla
"Çok", "pek" yada "daha fazla" ile karıştırılıyor. Sorunlu örnek: "[Hela] sözcüğün[ün] de bir süre sonra imaj olarak *fazla nazik bulunmamasıyla*, 'tuvalet' ve dilde hiçbir çağrışımı, türevi olmayan 'wc' sözcüklerine geçilmiştir." (Özerkan, s. 55) Öneri: "(...) imaj olarak pek nazik bulunmamasıyla, (...)"

Aynı yazardan bir örnek daha: "Kitabın ikinci bölümünde, *dilbilgisi kitaplarında fazla yer almayan, ancak bazılarına dilbilimi kitaplarında rastlanan konulara yer verdim*." ("Önsöz"ün son sayfası) Öneri: "Kitabın ikinci bölümünde, dilbilgisi kitaplarında pek yer almayan, ancak bazılarına dilbilimi kitaplarında rastlanan konulara yer verdim."

Bir reklamdan: "*Fazla bilgi için*: (...)" (16.9.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 8) Öneri: "Ek bilgi için (...)" Ya da: "Daha fazla bilgi için (...)"

FB (=Fenerbahçe Spor Kulübü) <FB'ye <FB'den
FBI (=*Federal Bureau of Investigation* [İng.]; Amerikan Milli Emniyeti) <FBI'a <FBI'dan ("Efbiay" okunuyor.)
FDD (=floppy disk drive [İng.]; disket sürücüsü) <FDD'ye <FDD'den
fecaat <fecaate <fecaati <fecaatten
fecir <fecre <fecri, Fecr-i Ati (A ve son İ uzun)
fedai, fedakâr
federal ◄federale <federali <federalden, federe, federalizm
fehamet (A uzun)
felah <felahtan
Felâhiye'ye, Felâhiyeli <Felâhiyelilere
felaketzade değil, felaketzede (A uzun)
feldispat <feldispata <feldispatı <feldispattan
feldmareşal
felek <feleğe <feleği ◄felekten, felekiyat (A uzun)
Felemenk'e (Okunuşu: "Felemenge"), Felemenkçe, Felemenkli <Felemenklilere
felfecir değil, velfecir
felfelek, felfellemek
fellah <fellahtan
fellik fellik
felsefik değil, felsefi
Fenerbahçe Spor Kulübü (=FB)
fenerbalığı
Fenike'ye, Fenikeli <Fenikelilere
fenomen, fenomenizm, fenomenoloji
fenol <fenole <fenolü <fenolden
fent <fende <fendi <fentten
feodal <feodale ◄feodali <feodalden, feodalizm
ferace (A uzun)
feragat (İlk A uzun, G kalın) <feragate <feragati <feragatten
ferağ
ferahfeza
ferahi (A ve İ uzun)
feraset (A uzun) <ferasete <feraseti <ferasetten

fermantasyon
fermejüp <fermejüpe <fermejüpü <fermejüpten
ferment <fermente <fermenti <fermentten
fermiyum
fermuar
ferroelektrik, ferrokrom, ferromanyetik
"-fersa" eki
Bitişik yazmak gerekiyor. "Tahammülfersa", dayanılacak gibi değil, tahammül ötesi" anlamına geliyor.
fert <ferde <ferdi <fertten, ferdi (İ uzun)
ferz
fesahat (İlk A uzun) <fesahate <fesahati <fesahatten
fesat <fesada <fesadı <fesattan, fesatça, fesatçı
fesetmek değil, feshetmek
fesih ◄feshe <feshi <fesihten, feshetmek
"*Fesetmek*" biçiminde yazmamak gerekiyor.
fesleğen
fesrengi
festival <festivale <festivali <festivalden
fesuphanallah (İlk A ve son A uzun)
feşmekân
Fethiye'ye, Fethiyeli <Fethiyelilere
fetih <fethe <fethi <fetihten, fethetmek, fetheylemek
fevk <fevke <fevki <fevkten, fevkalade (Lince, ikinci A uzun)
fevri (İ uzun)
feyiz <feyze <feyzi <feyizden
feylesof <feylesoftan
feyyaz
feza (A uzun)
ff. (=*following, forward from, folios* [İng.]; vd.; ve devamı)
fıçıbalığı
FIDE (=*Fédération Internationale des Echecs* [Fr.]; Uluslararası Santranç Federasyonu) <FIDE'ye <FIDE'den
FIFA (=*Fédération Internationale de Football Associations* [Fr.]; Uluslararası Futbol Federasyonu) <FIFA'dan
fıkıh <fıkha <fıkhı <fıkıhtan
fıkra
İki ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
fındıkfaresi, fındıki (İ uzun)
fındıkkurdu, fındıkrengi, fındıksıçanı
Fındıklı'ya, Fındıklılı <Fındıklılılara
FIR (=*Flight Information Region* [İng.]; Uçuş Bildirim Bölgesi) <FIR'dan
fır fır [dönmek] (bkz. "fırfır")
Fırat'a <Fırat'tan
fırdolayı, fırdöndü, fırıldakçı, fırıldakçıçeği
fırfır
"Farbala" demek. "Fır fır dönmek"le yazılış, söyleyiş ve anlam farkına dikkat.
fırka
fırkata
fırkateyn
fırlak <fırlağa <fırlağı <fırlaktan
fırsat <fırsata <fırsatı <fırsattan, fırsatçı
fırtınakuşu
fırtırmak (=fıttırmak)
fıs fıs [diye ses çıkarmak], fısır fısır
fısfıs <fısfıstan
Sıvı püskürtme aracının adı.
fıskıye
Yazım Kılavuzu'nda böyle. Ancak, sık sık "*fiskiye*" biçiminde yazılıyor.
fıstıkçamı, fıstıkçı, fıstıki (İ uzun)
fış fış, fışırtı
fışkı
fışkın
fıtık <fıtığa <fıtığı <fıtıktan
Fıtnat Hanım
fıtrat <fıtrata <fıtratı <fıtrattan, fıtri, fıtriye
fıttırmak (=fırttırmak)
fiat değil, fiyat
fiberglas <fiberglastan
fidanbiti
fideizm
fidye
fitre
figan (G kalın, A uzun), Figani (G kalın, A ve İ uzun)

figür
"Şekil", "biçim birimi", "söz sanatı" gibi anlamları var. Son dönemlerde, Batı dillerindeki diğer anlamlarıyla da girdi Türkçeye: "sima", "roman kişisi" ve "sayı" yada "rakam".
"Sima" ya da "roman kişisi" yerine "figür" diyenler, edebiyatçılar. "Sayı"

ya da "rakam" yerine "figür" demeye başlayanlar ise, daha çok, televizyonlarda konuşan borsa simsarları.

figüran, figüratif <figüratiften
fığ
fihrist <fihriste <fihristi <fihristten

FİİL FAZLALIĞI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

fiilen, fiili (Son İ uzun), fiiliyat (A uzun)
fiilî livata değil, fiil-i livata (İlk A uzun)

FİİLLERDE ÇOĞUL EKİ (bkz. "Yüklemde Çoğul Eki")

FİİLLERDE EDİLGEN (PASİF) ÇATI (bkz. "Çifte Edilgen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları, 4")

fikir <fikre <fikri, fikrisabit (A uzun), fikritakip (A uzun)
filaman
filan, filanca
filariz, filarizlemek
filarmoni, filarmonik
fildekoz
Fildişi Kıyısı'na <Fildişi Kıyısı'ndan
fildişi, filelması, filfaresi
filenk <filenge <filengi <filenkten
filhakika (İkinci İ uzun)
filibit (=flebit) <filibite <filibiti <filibitten
filigran, filigranlı
filim değil, film
filit değil, flit
Filipinler'e, Filipinli <Filipinlilere
filizkıran
filkulağı
film <filme <filmi, filmbilim, filmografi, filmoloji
filogenez
filoksera
filolog <filoloğa <filoloğu <filologdan, filoloji
filotilla
filoz
filozof <filozoftan, filozofça
filtre
filum
filvaki (A uzun)
Fin <Finlere, Fin halkına, Fin hamamı Fince
final <finale <finali <finalden, finalizm
finans <finanstan, finanse [etmek], finansman
fincanböreği
Finike'ye, Finikeli <Finikelilere
fink atmak
firak (A uzun) <firaka <firakı <firaktan
firar (A uzun), firari (A ve son İ uzun)
firavunfaresi, firavuninciri
fire [vermek]
firkat <firkate <firkati <firkatten
firkateyn
firuze (U uzun)
fisebilillah (İlk iki İ uzun)
FİSKOBİRLİK (=Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) <FİSKOBİRLİK'e (Okunuşu: "Fiskobirliğe") <FİSKOBİRLİK'ten
fiskos <fiskostan
fistül
fişekçi, fişekhane
fişka
fit [olmak]
fit <fite <fiti <fitten
İngiliz uzunluk ölçüsü birimi "*feet*" ten.

fitne fücur
Yazım Kılavuzu'nda "*fitne ficur*" biçimindeyse de, bunun bir dizgi hatası olması olasıdır. Önceki baskılarda ve *Türkçe Sözlük*'te, "fitne fücur".

fitness
"Dinçlik, dinçliğini koruma" demek. Eskiden sırasıyla, Farsçadan "zindelik, zindeliğini koruma", Fransızcadan da "form tutma, formda kalma, formunu koruma" gelmişti. Şimdi de İngilizceden, "*fitness*" geliyor.

Bu tür örnekler, ya ilgili sözcüklerin hızlı eskidiğini ya da yabancı sözcük girişinde özenti etkeninin oynadığı rolü gösteriyor olmalı.

fitre [vermek]

fiyat (=F)
1. *fiyatı pahalı*
"Pahalı" sözcüğü "fiyatı yüksek" demek olduğundan, "fiyat" anlamını zaten içeriyor.

Sorunlu örnek: "Kitap *fiyatlarını pahalı bulanlar* (...)" (Erkan Altuğ,

6.11.1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 7) Öneri: "Kitapları pahalı bulanlar (...) Ya da: "Kitap fiyatlarını yüksek bulanlar (...)"

2. "Fiyat" mı, "ücret" mi?
Malların parasal karşılığı söz konusu olduğunda "ücret" değil, "fiyat" demek gerekiyor; "ücret", insan emeğinin parasal karşılığı.

fiyonk <fiyonga <fiyongu <fiyonktan
fiyort <fiyorttan
fizibilite
fiz. (=fizik)
fizikokimya, fizikötesi, fizyokrat <fizyokrata <fizyokratı <fizyokrattan
fizyolog <fizyoloğa <fizyoloğu <fizyologdan
fizyoloji, fizyolojist, fizyonomi, fizyoterapi
FKB (=Fizik, Kimya, Biyoloji) <FKB'ye <FKB'den
flama
Flaman <Flamanlara, Flamanca, flamankuşu
flandrabalığı
flanel
flavta
flaş <flaştan
flebit <flebite <flebiti <flebitten
flegmon
fleol <fleole <fleolü <fleolden
flit <flite <fliti <flitten, flitlemek
flor, flüor
flora, Florance Nightingale
Floransa'ya, Floransalı <Floransalılara
floresans <floresanstan
flori, florin
floş <floştan
flöre
flört <flörte <flörtü <flörtten
flurcun
flurya
flüor, flüorışı, flüorin, flüorit, flüorür
flüt <flüte <flütü <flütten, flütçü
FM (=*frequency modulation* [İng.]; frekans modülasyonu [=sıklık kiplenimi]) <FM'den ("efem" okunuyor)
FOA (=*Foreign Operations Administration* [İng.]; Amerika Yabancılara Yardım Fonu) <FOA'ya <FOA'dan
FOB, f.o.b. (=*free on board* [İng.]; gemide teslim satış) <FOB'a <FOB'dan
fobi
"Yerleşik ve yersiz korku" demek. "Hobi"yle karıştırılıyor. "Hobi", ana meslek dışındaki meraklar anlamına geliyor.
Foça'ya, Foçalı <Foçalılara
fodla
fodra
fok [balığı] <foka <foku <foktan
fokstrot <fokstrota <fokstrotu <fokstrottan
folklor <folklora <folkloru, folklorcu, folklorik
folk. (=folklor)
folklör değil, folklor
fon dip
"Fon" sözcüğü de "dip" anlamına geldiğinden, bu tamlama ötedenberi gereksiz anlamsal yinelemelerden sayılıyor. Ancak, ironi içeren bir sürecin sonucunda da olsa, bu sözün artık daha özgül anlamlar kazandığı söylenebilir: mekân söz konusuysa "en arkadaki yer", içecek söz konusuysa "bardaktaki sıvının bitirilmesi" vb.
fondan
fondöten
fonem, fonemik, fonetik
fonksiyon, fonksiyonel
fonograf <fonografta, fonografi, fonojenik
fonoloji, fonolog <fonoloğa <fonoloğu <fonologdan
font <fonta <fontu <fonttan
FOR, f.o.r. (=*free on rail* [İng.]; demiryolunda teslim) <FOR'a <FOR'dan
formaldehit <formaldehite <formaldehiti <formaldehitten
formikasit
formol <formole <formolü <formolden
forseps <forsepsten
forsmajör
fortepiyano, fortissimo (=*ff*), *fortississimo* (=*fff*)
forvet <forvete <forveti <forvetten
fosforışı, fosforışıl
foseptik <foseptiğe <foseptikten

fosur fosur
Foto. (=Fotoğrafçı)
fotoakım, fotoelektrik, fotofiniş <fotofinişten, fotoflaş <fotoflaştan, fotoğraf <fotoğraftan, fotoğrafçı, fotoğrafhane, fotojen, fotojenik, fotokimya, fotokinezi, fotokopi, fotolitografi, fotomekanik, fotometre, fotometri, fotomodel, fotomontaj, fotomorfoz, fotoroman, fotosentez, fotosfer, fotoskop <fotoskopa <fotoskopu <fotoskoptan, fotoşimi, fototaktizm, fototek, fototerapi, fototropizm
FOW, f.o.w. (=*free on waggon* [İng.]; vagonda teslim) <FOW'a <FOW'dan
fötr <fötre <fötrü <fötrden
Fr. (=Fransızca) <Fr.dan
fragman
frak <fraka <frakı <fraktan
fraksiyon
Frankfurt'a <Frankfurt'tan, Frankfurtlu <Frankfurtlulara
Fransız Basın Ajansı (=AFP; *Agence France Press* [Fr.])
Fransız Frangı (=FF), Fransızca (=Fr.)
fransiyum
frapan
frekans <frekanstan
free-lance
"Serbest çalışma"nın İngilizcesi.
fren, frenci, frenleyici, frenkasması
frengi, frengili
Frengistan, Frenk <Frenklere, Frenkçe, frenkçileği, frenkgömleği, frenkinciri, frenklahanası, frenküzümü
frenoloji
fresk <freske <freski <freskten
freze
fribord
frigo, frigorifik <frigorifiğe <frigorifiği <frigorifikten
frijider, frijit <frijitten
frikik <frikiğe <frikiği <frikikten
friksiyon
frisa
frişka
friz
früktoz
Ft. (=*foot* [İng.] = ayak = 30,48 cm.)
fuar
fuaye
fuel-oil
İngilizceden geldi. Türkçesi: yağyakıt (=fuyloyl).
fuhuş <fuhşa <fuhşu <fuhuştan
fujer
Fujiyama (=Fuji Dağı)
fukara (Son A uzun)
fukusgiller
ful (L ince) <fule <fulü <fulden
ful dolu
"Ful" sözcüğü de "dolu" anlamına geldiğinden, bu tamlama ötedenberi, gereksiz anlamsal yinelemelerden sayılıyor.
Şu var ki, belirli bir ironiyle de olsa, "ful dolu" sözünün artık "ağzına kadar dolu", "tıka basa dolu" gibi özgül bir anlam kazandığı söylenebilir.
fular
fultaym
fulyabalığı
fundasıçanı, fundatavuğu
funya
furgon
furya
fut (=Ft.) <futa <futu <futtan (bkz. "Ft.")
fuzuli (Son U ve İ uzun), Fuzulî
fücceten
fücur
füg <füge <fügü <fügden
fülüs <fülüsten
füme
fümerol <fümerole <fümerolü <fümerolden
Fürs <Fürslere <Fürs'ten
füru (U uzun) <fürua <füruu
fürumaye (U ve A uzun)
füsunkâr
fütuhat (U ve A uzun) <fütuhata <fütuhatı <fütuhattan
fütursuz, fütursuzca
fütürist <fütüristten
fütürizm
Yazım Kılavuzu'nda böyle verilmekle birlikte, sanat akımlarının adları büyük harfle başlatılacaksa ("Divan Edebiyatı", "Garip" vb.) "Fütürizm" biçiminde, büyük harfle başlanarak yazılması gerekir.

füzeatar
füzen
füzyometre

G

g. (=gram)
G. (=Güney)

G HARFİYLE BİTEN YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLER EK ALINCA
"Arkeolog", "biyolog", "demagog", "diyalog", "filolog", "jeolog", "katalog", "monolog", "pedagog", "psikolog", "sosyolog", "sinagog", "ürolog" gibi yabancı kökenli sözcükler ünlüyle başlayan bir ek alınca, sondaki G harfi Ğ harfine dönüşür. "Biyoloğun" örneğindeki gibi.

gabavet (İkinci A uzun) <gabavete <gabaveti <gabavetten
gabi (İ uzun)
gabro
gabya
Gabon
gacır gucur, gacırdamak, gacırtı
gadir <gadre <gadri, gadretmek, gadrolmak, gaddar
gadolinyum
gaffar
gafil (G kalın, A uzun)
Gagarin (=Yuri Alekseyeviç Gagarin)
Gagavuz <Gagavuzlara, Gagavuzca
gâh
gaile (G kalın, A uzun)
gaip (G kalın, A uzun) <gaibe <gaibi <gaipten
gaita (İlk A uzun)
galat <galata <galatı <galattan, galatıhis, galatımeşhur
galeta
galebe [çalmak] A'yı ve E'leri uzatmamak gerekiyor.
galibarda
Galiçya'ya, Galiçyalı <Galiçyalılara
Galile (=Galileo Galilei)
galip (G kalın, A uzun) <galibe <galibi <galipten
galiz (A'yı uzatmamak gerekiyor.)
Galce, Galler, Galli <Gallilere
galsame
galvaniz, galvanize [etmek], galvanizm, galvanokoter, galvanometre, galvanoplasti, galvanotip
galvanoskop <galvanoskopa <galvanoskopu <galvanoskoptan
Galya'ya, Galyalı <Galyalılara
galyot <galyota <galyotu <galyottan
galyum
gamaglobülin
gambot <gambota <gambotu <gambottan
gamet <gamete <gameti <gametten
Gandhi (=Mahatma Gandhi)
gangster
ganimet (İ uzun)
Ganj Nehri'nden
GAP (=Güneydoğu Anadolu Projesi) <GAP'a <GAP'tan
garabet (İkinci A uzun) <garabetten
garaip (İkinci A uzun) <garaibe <garaibi <garaipten
garami (İkinci A ve İ uzun)
garantör
gardenparti
gardıfren
gardırop <gardıroba <gardırobu <gardıroptan
garez
gariban

Garip <Garip'e (Okunuşu: "Garibe") <Garip'i <Garip'ten
Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday tarafından 1941 yılında yayımlanan *Garip* adlı ortak kitabın simgelediği şiir akımı.

garip <garibe <garibi <garipten, garibine gitmek
gark olmak
garplı(lık)
garsoniyer
gasbetmek değil, gaspetmek
gaseyan
gasil <gasle <gasli <gasilden, gasletmek
gasp <gaspa <gaspı <gasptan, gaspetmek
gassal <gassale <gassali <gassalden
gastrit, gastroentrolog <gastroentroloğa <gastroentroloğu
gastroentroloji
gaşiy <gaşye <gaşyi <gaşiyden, gaşyolmak

GATA (=Gülhane Askeri Tıp Akademisi) <GATA'ya <GATA'dan

GATT (=*General Agreement on Tariffs and Trade* [İng.]; Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) <GATT'a <GATT'tan

gauss <gausstan

gavot (G kalın) <gavota <gavotu <gavottan
Fransız halk dansı.

gâvur

gayakol

gaybubet (U uzun)

gayle değil, gaile (G kalın, A uzun)

gayrı/gayri
Sözcüklere olumsuzluk anlamı vermede kullanılan ve ayrıca, "başka, diğer" anlamınagelen "gayri" ile, "artık" anlamına gelen "gayrı"yı birbirine karıştırmamak gerekiyor.

gayriahlaki, gayriciddi, gayriihtiyari, gayrimemnun, gayrimenkul <gayrimenkule <gayrimenkulü <gayrimenkulden, gayrimeşru, gayrimümkün, gayrimüslim, gayrinizami, gayriresmî, gayrisafi, gayritabiî

Gayri Safi Milli Hasıla (=GSMH)

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (=GSYH)

gayur (U uzun)

Gayya (İkinci A uzun), gayya [kuyusu]

gaz lambası, gaz ocağı

gazap <gazaba <gazabı <gazaptan (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.)

gazelhan

GAZETE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")

Gazetecileri Koruma Komitesi (=CPJ; *Committee to Protect Journalists* [İng.])

gazhane

gazi (G kalın, A ve İ uzun)

Gazi Osmanpaşa Üniversitesi (=GOÜ)

Gazi Üniversitesi (=GÜ)

Gaziantep'e (Okunuşu: "Gaziantebe") <Gaziantep'ten, Gaziantepli <Gazianteplilere

gazibiği

Gazipaşa'ya, Gazipaşalı <Gazipaşalılara

gazocağı, gazoil, gazojen, gazolin, gazometre, gazometri, gazölçer, gazölçüm, gaztaşı

gazup (U uzun) <gazuba <gazubu <gazuptan

gazve

gazyağı, gazyuvarı

GB (=Gümrük Birliği; *Great Britain* [İng.] = Büyük Britanya; *gigabite*) <GB'ye <GB'den

Gb (cigabayt) <Gb'lık <Gb'tan

gebreotu

Gebze'ye, Gebzeli <Gebzelilere

gece gündüz, gecekondu, gecesefası, geceyanığı

geç (bkz. "erken")

geçeğen

geçek <geçeğe <geçeği <geçekten

geçerlik/geçerlilik
İkisi de kullanılıyor ve aynı anlama geliyor: "Geçerli olma durumu". Dilin tutumluluk ilkesine göre, "geçerlik" yeğlenmeli.

geçinmek
Sorunlu örnek: "'*Şair gibi geçinen*' söz yazarları (...)" (*Cumhuriyet* gazetesi, Kültür Servisi, 4.4.1998) Öneri: "Şair geçinen (...)"

Sorunlu örnek: "Halkla ilişkiler mesleğindekiler *halkla ilişkilerciyim diye geçinenler*den bıktı." (Aslı Çakır, *GazetePazar*, 6.9.1998, s. 5) Öneri: "Halkla ilişkiler mesleğindekiler halkla ilişkilerci geçinenlerden bıktı."

geçit <geçide <geçidi <geçitten

geçtiğimiz hafta/ay/...
Bazı yazarlar bu sözü hatalı buluyor, geçme işini yapanın insanlar değil zaman olduğunu, dolayısıyla "geçtiğimiz" değil, "geçen" dememiz gerektiğini düşünüyorlar.

Kanımca, zamanı insanların geçtiği bir yol gibi düşünenler de olduğuna göre, "geçtiğimiz" denmesi hatalı sayılmamalı. Kaldı ki, artık geçerli sayılmasını gerektirecek kadar yaygınlaştı.

Gediz'e, Gedizli <Gedizlilere

gelecekbilim, gelecekbilimci

gelecekçi, gelecekçilik (bkz. "fütürizm")

geleğen
gelembe
Gelendost'a <Gelendost'tan, Gelendostlu <Gelendostlulara
gelenekçi
gelgeç, gelgelelim, gelgit <gelgite <gelgiti <gelgitten
Gelibolu'ya, Gelibolulu <Gelibolululara
gelinboğan, gelincikböceği, gelinçiçeği, gelinfeneri, gelinhavası, gelinkuşu, gelinotu, gelinparmağı, gelinsaçı
gelir gelmez, gelişigüzel, gelişimbilim

gelmek
"*Anlamamazlıktan gelmek, görmemezlikten gelmek*" biçimi, art arda iki olumsuzluk eki içerdiğinden, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Anlamazdan gelmek", "görmezden gelmek" biçimi, dilde tasarruf ilkesi açısından da yeğlenmeli.

-gelmek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2")
gelmiç<gelmice<gelmici<gelmiçten
Gemerek'e (Okunuşu: "Gemereğe")<Gemerek'ten, Gemerekli <Gemereklilere
GEMİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
gemide teslim satış (=FOB, f.o.b.; *free on board* [İng.])
gemiye taşıt bindirme-indirme (=Ro-Ro.; *rolon-roloff* [İng.])
Gemlik'e (Okunuşu: "Gemliğe") <Gemlik'ten, Gemlikli <Gemliklilere
Gen. (=General) <Gen.e <Gen.den
gencelmek
genç <gence <genci <gençten
Genç'e (=Genç ilçesine; okunuşu: "Gence") <Genç'ten, Gençli <Gençlilere

genelde
"Genel planda" demek; "özelde"nin tersi. "Genellikle" ile karıştırılıyor. "Genellikle" sözcüğü, istisnaların da bulunduğu ya da bulunabileceği durumlarda kullanılmalı.

genelev
genelkurmay (=Gn.Kur.)
general (=Gen.) <generale <generali <generalden
genişaçı
genitif<genitiften
geniz <genze <genzi, genizsi
genleşmeölçer
genom
genosit <genosite <genositi <genositten
gensoru
genzek<genzeğe<genzeği<genzekten
genzel
geoit <geoide <geoidi <geoitten
geometri, geometrik
Georgetown'a <Georgetown'lılara
gepegenç
Gercüş'e <Gercüş'ten, Gercüşlü <Gercüşlülere

gerçek
Bu sözcük "doğru, sahih, sahici, hakiki, reel, asıl" gibi anlamları karşılamak üzere kullanılabiliyor. Dili yoksullaştırmamak ve ne dediğimizi birazcık daha belirginleştirmek istiyorsak, yerine göre diğer sözcükleri de devreye sokmakta yarar var.

gerçekanlam, gerçekçi, gerçekdışı

gerçekleşmek
Çeşitli yazarlarca bu sözcüğü olumsuz içerikle kullanmanın doğru olmayacağı yazıldıysa da, yerine başkası önerilmediği sürece bu eleştiriye katılmak zor. Gerçekleşmek fiili, artık eskimiş olan "vukua gelmek"in yerini tutma eğiliminde.

gerçeküstü, gerçeküstücü
gerdaniye (A uzun)
Gerede'ye, Geredeli <Geredelilere
gerekçe
gerekseme/gereksinim/gereksinme
Üçü de kullanılıyor ve aynı anlama geliyor: "ihtiyaç".
gergedanböceği
gergef <gergeften
Gerger'e, Gergerli <Gergerlilere

geri aramak
İngilizceden geldi ("*to call back*"). Telefonla aranan kişinin, kendisini arayanı araması demek.

geri dönmek
Dönülen yer belirtiliyorsa "geri" demek gerekmeyebilir. Örnek: "Şimdi,

'niçin Tanpınar ve İstanbul?' *sorusuna geri dönelim*." (Köroğlu, s. 29) Öneri: "Şimdi, 'niçin Tanpınar ve İstanbul?' sorusuna dönelim."

geri hizmet

geri iade etmek
"İade etmek" sözü zaten "geri vermek" anlamına geldiğinden, "geri iade etmek" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "İade etmek" ya da "geri vermek" yeterli.

geri kafalı, gerialım, geribeslenme, geribildirim, geridöndürülemezlik, gerikalmışlık
gerilek <gerileğe <gerileği <gerilekten
gerilimölçer, gerilimölçüm
gerilla
gerisingeri, gerisingeriye
geriz
Germanist, Germanofil
germanyum
Germencik'e (Okunuşu: "Germenciğe") <Germencik'ten, Germencikli <Germenciklilere
gerundium
Gerze'ye, Gerzeli <Gerzelilere
geştalt <geştalta <geştaltı <geştalttan
geto değil, getto
GeV (giga elektron volt) <GeV'lik
Gevaş'a <Gevaş'tan, <Gevaşlılara
gevher, Gevherî
gevişgetirenler
gevrekçi
gey <geylerden
geyikböceği, geyikdikeni, geyikdili, geyikotu
Geyve'ye, Geyveli <Geyvelilere
GEZEGEN ADLARI (bkz. Büyük Harf Kullanımı, I.5" ve "gezeğen")

gezeğen
"Çok gezen (kimse), gezenti" demek (*Türkçe Sözlük*). "Güneşin uyduları" anlamına gelen "gezegen"le yazılış farkına dikkat.
gezerçalar (=*walkman*)
gezge
gezip tozmak
gıcır gıcır, gıcırdamak
gık [demek]
gına [gelmek, getirmek] (A uzun)
gır gır [sesi], gırgır [geçmek]
gırnata
gıyabi (A ve İ uzun)
gıyap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <gıyaba <gıyabı, gıyaben, gıyabında
gıybet [etmek] <gıybete <gıybeti <gıybetten

gibi
1. *gibi addetmek*
Sorunlu örnek: "Hitler'in kamplarında onlarla birlikte aynı akıbeti paylaşan çingene, eşcinsel ya da komünistleri anmak, nedense Yahudilerin anısına bir *saygısızlıkmış gibi addedilir*." (Gündüz Vassaf, 18.4.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) "Addetmek" fiili "gibi" anlamını zaten içerdiğinden, "gibi" sözcüğünü eklemek gerekmiyor. Öneri: "(...) anısına saygısızlık addedilir."
2. "*gibi geçinmek*" (bkz. "geçinmek")
3. "*pek yok gibi*", "*hemen hemen... gibi*"
Sorunlu örnek: "(...) iki arabanın yanyana sığabileceği yer *pek yok gibi*ydi." (Süskind, s. 195) Buradaki "pek" ve "gibi" sözcükleri anlam açısından aynı işlevi görüyor. "Pek yoktu" ya da "yok gibiydi" yeterli olabilir.
Sorunlu örnek: "Bu malın tüketilme olasılığı *hemen hemen yok gibidir*." İkisinden biri fazla. Öneri: "Bu malın tüketilme olasılığı yok gibidir." Ya da: "Bu malın tüketilme olasılığı hemen hemen yoktur."
4. "*vb. gibi*", "*vs. gibi*"
"Vb.", "vs." kısaltmaları "ve benzeri, ve bunun gibi" anlamına geldiğinden, "gibi" diye eklemek gerekmiyor.
5. "GİBİ" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 2")

gicişmek, gidişmek
gidedurmak, gideğen, giderayak
gidişat (A uzun), gidişgeliş
gidon

"-gil(ler)" EKİ
Yapım eki olduğundan, her zaman bitişik yazmak gerekiyor: "Teyzemgil", "Şermingillere", "turunçgillerden",

vb. Bu ek standart Türkçede topluluk adı yapımında kullanılıyor. Teyzemgil dediğimiz zaman, "Teyzem ve yanındakiler / teyzem ve ailesi" (=Teyzemler) demiş oluyoruz. Ancak, bazı ağızlarda bu ekin tek bir kişi için kullanıldığına da rastlanabiliyor; "teyzemgil" diyen biri, yalnızca teyzesini kastediyor olabilir.

girdap <girdaba <girdabı <girdaptan
Giresun'a, Giresunlu <Giresunlulara
girift, giriftzen
giriş yapmak (bkz. "yapmak, 3")
girişimölçer, girişimölçme
Girit'e <Girit'ten, Giritli <Giritlilere, giritlalesi
girizgâh <girizgâhtan
gitgide, gittikçe
giyimevi, giyim kuşam
Giyom Tel (=Guillaume Tell)
gizilgüç
gladyatör
glase, glasyoloji
glayöl
glikol, glikojen, glikoz, glikozit, glikoziiri
gliserin
globülin
glokom
glokoni
glüten
GMP (=*good manufacturing practices* [İng.]; uygun imalat usulleri) <GMP'ye <GMP'den
Gmr. (=gümrük)
GMT (=*Greenwich mean time* [İng.]; Griniç saat ayarı) <GMT'ye <GMT'den
Gn.Kur. (=Genelkurmay)
gnays <gnaystan
Godot'yu Beklerken
"*Godot'u*" değil. (T'yi okumamak gerekiyor.)
Goebbels (=Joseph Paul Goebbels)
Goethe (=Johann Wolfgang Goethe)
gofret <gofrete <gofreti <gofretten
gol <gole <golü <golden
golfstrim
gomalak <gomalağa <gomalağı <gomalaktan
gondol <gondole <gondolü <gondolden
Gorki (=Maksim Gorki)
goşist <goşistten, goşizm
GOÜ (=Gazi Osmanpaşa Üniversitesi) <GOÜ'ye <GOÜ'den
Goya (=Francisco José de Goya y Lucientes)
göbekbağı, göbektaşı
göbelez
göce
göcen
göç <göçe <göçü <göçten
göçerkonar, göçken, göçkün
gödenbağırsağı
göğermek (=gövermek), göğerti
göğüs <göğüse <göğsü <göğüsten
gökada, gökbilim, gökcismi, gökçeyazın
Gökçeada'ya, Gökçeadalı <Gökçeadalılara
Gökçebey'e, Gökçebeyli <Gökçebeylilere
gökçül, gökdelen, gökekseni, gökeşleği, gökevi, gökfiziği
Gökırmak, gökkır, gökkumu, gökkuşağı, gökkutbu, gökkuzgun
gökküresi, Gökova, gökölçümü
Göksun'a, Göksunlu <Göksunlulara
göktaşı, gökyüzü
Göktürk <Göktürklere, Göktürkçe, gökyakut, Gökyolu
GÖL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
gölalası, gölayağı, gölbaşı
Gölbaşı'na <Gölbaşı'ndan, Gölbaşılı <Gölbaşılılara
gölbilim
Gölcük'e (Okunuşu: "Gölcüğe") <Gölcük'ten, Gölcüklü <Gölcüklülere, gölcük
gölet <gölete <göleti <göletten
Göle'ye, Göleli <Gölelilere
gölgebalığı
Gölhisar'a, Gölhisarlı <Gölhisarlılara
gölgeolay, gölgeolaycı
gölkestanesi
Gölköy'e, Gölköylü <Gölköylülere
Gölmarmara'ya, Gölmarmaralı <Gölmarmaralılara
Gölova'ya, Gölovalı <Gölovalılara
Gölpazarı'na, Gölpazarlı <Gölpazarlılara
Gölyaka'ya, Gölyakalı <Gölyakalılara
Gölyalı'ya, Gölyalılı <Gölyalılılara
gömeç (=gümeç) <gömece <gömeci

<gömeçten
Gömeç'e (=Gömeç ilçesine) (Okunuşu: "Gömece") <Gömeç'ten, Gömeçli <Gömeçlilere
gömgök
gömlekçi
gömük <gömüğe <gömüğü <gömükten
gömüt <gömüte <gömütü <gömütten, gömütlük
Gön. (=gönderen)
gönç <gönce <göncü <gönçten
gönenç <gönence <gönenci <gönençten
Gönen'e, Gönenli <Gönenlilere
gönül <gönüle <gönlü, gönülbirliği, gönüldeş

görece/göreli/göreceli
"Görece" mi, "göreli" mi, "*göreceli*" mi? "Görece" ya da "göreli". Anlamları aynı. *Yazım Kılavuzu*'nda ve *Türkçe Sözlük*'te bu ikisi var. "*Göreceli*" yok; gerekli de görünmüyor.

Gördes'e <Gördes'ten, Gördesli <Gördeslilere
Görele'ye, Göreleli <Görelelilere
görenek <görenekten, görenekçi, görenekçilik, göreneksel
görevdeş <görevdeşten
görgü, görgücülük, görmegözesi

görmezden gelmek/*görmemezlikten gelmek*
İkincisi de kullanılmakla birlikte, dilin tutumluluk ilkesine göre birincisi yeğlenmeli.
Sorunlu örnek: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da *görülmemezlikten gelinmekte*dir." (Av. Dr. Cengiz Abbasgil, *Cumhuriyet* gazetesi, 6.9.1998)
"*Görülmemezlikten gelinmekte*" sözünde çifte edilgen sorunu da var. İki fiilden oluşan deyimlerde, asıl fiilin edilgen yapılması yeterli oluyor. Öneri: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da görmezden gelinmektedir."

görselişitsel, görüngübilim, görüntüalıcı
gösterge, göstergebilim, göstermeparmağı
Göteburg'a <Göteburg'lulara
gövdebilim
gövek <göveğe <göveği <gövekten
gövemeriği
göv ermek, göverti
Göynücek'e (Okunuşu: "Göynüceğe") <Göynücek'ten, Göynücekli <Göynüceklilere
Göynük'e (Okunuşu: "Göynüğe") <Göynük'ten, Göynüklü <Göynüklülere
göz [etmek], gözetmek

göz hapsine almak
/gözaltına almak (=gözetim altına almak=nezarete almak)
/gözlem altına almak
"Göz hapsine almak"la "göz altına almak", "göz altına almak"la "gözlem altına almak", "gözlem altına almak"la "gözetim altına almak" vb... birbirine karıştırılıyor.
Sorunlu örnek: "Hükümette onun ortağı olmayı üstlenmiş durumdaki DYP Başkanı ise *Refah Partisi'ni gözaltında tutacağını* sanıyor." (9.7.1996 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)
"Gözaltında tutmak", polisin yakalaması ve nezarete (=gözetim altına) alması demek. Refah Partisi'ne yapılan, herhalde bu olamaz; "hiçbir davranışını gözden kaçırmamak" anlamına gelen "göz hapsine almak" olabilir. Öneri: "(...) Refah Partisi'ni göz hapsinde tutacağını sanıyor."
"Göz hapsi" deyimini unutup yerine "gözaltı" diyenler bu karışıklıktan rahatsızlık duyuyor olmalılar ki, yerinde kullanılmayan "gözaltı" sözcüğünü tırnağa alma gereği duyuyorlar: "*Gülen okulları 'gözaltında*'" (28.10. 1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 6). Öneri: "Gülen okulları göz hapsinde".
"Gözlem altına almak" deyimi de, "gözaltına (=gözetim altına=nezarete) almak"la karıştırılıyor. "Gözlem altına almak", bilgi edinmek amacıyla gözlemlemek demek.

göz önüne almak
"Göze almak"la karıştırılıyor. "Göze almak" deyiminin anlamı, "riski kabul etmek"tir. "Göz önüne almak" ise "dikkate almak" demek.

gözakı, gözalıcı, gözaltı (bkz. "göz hapsi"), gözaşısı, gözbağı, gözbağcı, gözbebeği, gözbilim, gözboncuğu, gözdağı [vermek], gözdemiri, gözdikeği, gözdişi

gözden geçirmek
Gözden geçirme işlemi ilk kez yapılıyor olsa bile "*yeniden gözden geçirmek*", "*tekrar gözden geçirmek*" deme eğilimi belirdi. Batı dillerinin (*to revise*) etkisi olabilir. İlk gözden geçirme için "yeniden" ya da "tekrar" demek gerekmiyor.

gözdişi
göze, gözebilim, gözebilimsel, gözelerası
göze almak (bkz. "göz önüne almak")
gözerimi, gözevi
gözetim altına almak (bkz. "göz hapsine almak")
gözeyutarlığı
gözkapağı
gözlem altına almak (bkz. "göz hapsine almak", gözlemevi
gözlükçü, gözlüklüyılan, gözpencere, gözpınarı, göztaşı, gözyaşı, gözyuvarı, gözyuvası
grado
grafit <grafite <grafiti <grafitten
grafiti, grafoloji, grafometre
Graham Green
gram (=g.), gramağırlık, gramaj, gramkuvvet, gramsantimetre
gramofon
grandük <grandüke <grandükü <grandükten
granülin, granülit <granülite <granüliti <granülitten
gravür
gravyer
Gregoryen
Grek <Greklere, Grekçe, grekoromen
gren
grena
gresyağı
greyder
greyfrut <greyfruttan
Grimm Kardeşler
Griniç (=Greenwich), Griniç saat ayarı (=GMT; *Greenwich mean time* [İng.])
grip <gribe <gribi <gripten
grizu, grizumetre, grizuölçer
grosa
grossomodo, groston, grostonluk
grotesk <groteske <groteski <groteskten
Grönland'dan

grup <gruba <grubu <gruptan
"Öbek" demek. "Gurup"la karıştırılıyor. "Gurup" sözcüğü "güneşin batışı" anlamına geliyor.

GS (=Galatasaray) <GS'ye <GS'den
GSMH (=Gayri Safi Milli Hasıla) <GSMH'ye <GSMH'den
GSYH (=Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) <GSYH'ye <GSYH'den
Guadeloupe'a <Guadeloupe'lulara
guano
Guatemala'ya <Guatemala'lılara
guatr
gudubet <gudubete <gudubeti <gudubetten
guguçiçeği
Guillaume Tell (=Giyom Tel)
gulyabani
gurbetçi

gurup (İkinci U uzun) <guruba <gurubu <guruptan
"Güneşin batışı" demek. "Öbek" anlamına gelen "grup" sözcüğüyle karıştırılıyor.

gusto
gusül <gusle <guslü <gusülden, gusülhane, gusletmek
guşa (A uzun)
gut <guta <gutu <guttan
Gutenberg (=Johann Gutenberg)
guvaş <guvaştan
guvernör
Guyana'ya <Guyanalılara
GÜ (=Gazi Üniversitesi) <GÜ'ye <GÜ'den
gübreböceği
gücü
gücük <gücüğe <gücüğü <gücükten
güçbela, güçbirliği, güçölçer
Güçlükonak'a (Okunuşu: "Güçlükonağa") <Güçlükonak'tan, Güçlükonaklı <Güçlükonaklılara
Güdül'e, Güdüllü <Güdüllülere

güdümbilim
güherçile
gülabdan
Gülağaç'a (Okunuşu: "Gülağaca") <Gülağaç'tan, Gülağaçlı <Gülağaçlılara
gülbank <gülbanka <gülbankı <gülbanktan, gülbeşeker, güldeste
güle güle
Gülhane Askeri Tıp Akademisi (=GATA)
Gülhane Hatt-ı Hümayunu
gülhatmi, gülkurusu
güllabi, güllabici
güllaç <güllaca <güllacı <güllaçtan
Gülnar'a, Gülnarlı <Gülnarlılara
Gülseli İnal
gülsuyu
Gülşehir'e, Gülşehirli <Gülşehirlilere
gülüt <gülüte <gülütü <gülütten
gülyağı, gülyağcı, gülyağcılık
güme
gümeç (=gömeç) <gümece <gümeci <gümeçten
gümele
gümrah <gümrahtan
gümrük (=Gmr.) <gümrükten, gümrükçü
Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (=GATT; *General Agreement on Tariffs and Trade* [İng.])
gümüşbalığı, gümüşçü, gümüşrengi, gümüşservi
Gümüşhacıköy'e, Gümüşhacıköylü <Gümüşhacıköylülere
Gümüşhane'ye, Gümüşhaneli <Gümüşhanelilere
GÜN ADLARININ YAZILMASI (bkz. "Tarihlerin Yazılması")
günahkâr
günâşık, günaşırı, günaydın, günbalı, günbalığı, günbatımı, günbatısı, günbegün, günberi, günce
güncek <günceğe <günceği <güncekten
günçiçeği, gündelik, gündelikçi, gündelikli
gündelik (bkz. "günlük/gündelik")
Gündoğmuş'a <Gündoğmuş'tan, Gündoğmuşlu <Gündoğmuşlulara
gündoğrusu, gündoğusu, gündöndü, gündönümü, gündüzsefası, günebakan
güneç <günece <güneci <güneçten
güneş/Güneş
Astronomi ve coğrafya bağlamında büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlatmak gerekiyor. "Samanyolu Gökadası'nın bir yerlerinde bir yıldızdı Güneş" ve "hava kararmış, güneş bulutlara gömülmüştü" örneklerindeki gibi.
güneştopu
güney (=G.), Güney (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.9")
Güney Afrika, Güney Amerika, Güney Yemen
güneybalığı, güneybatı, güneydoğu
Güneydoğu Anadolu Projesi (=GAP)
Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (=ASEAN; *Association of Southeast Asian Nations* [İng.]) <ASEAN'a <ASEAN'dan
Güney'e (=Güney ilçesine), Güneyli <Güneylilere
güneyli
günindi, *günlerce önce* (bkz. "yıllarca")
günlük/gündelik
"Günlük" sözcüğü, "anı defteri" anlamına gelmesinin yanı sıra, bir sıfat dizisine dahil: günlük, haftalık, aylık, yıllık. Bu bağlamda "günlük" sözcüğü "her gün [olan/oluşan]" anlamına geliyor: "günlük gazete, günlük yumurta, bir günlüğüne bir yere gitme" örneklerindeki gibi.
"Gündelik" sözcüğü ise, "günlük ücret" anlamının yanı sıra, "tören dışı, resmiyet dışı" anlamına geliyor: gündelik dil, gündelik kıyafet, gündelik yaşam vb.
günlükçü, günmerkezli, günorta, günöte
Günseli İnal değil, Gülseli İnal
günsüler, günübirlik <günübirliğine, günyayı, güpegündüz
güpgüzel
Gürcistan'a, Gürcüce, Gürcü <Gürcülere
güre, gürecilik
güreşçi
gürgen
Gürgentepe'ye, Gürgentepeli <Gürgentepelilere
Güroymak'a (Okunuşu: "Güroymağa") <Güroymak'tan, Güroymaklı <Güroymaklılara
Gürpınar'a, Gürpınarlı <Gürpınarlılara

güruh <güruhtan
"Kalabalık" ya da "topluluk" kavramlarıyla karıştırılıyor. "Güruh", herhangi bir topluluk değil, "değersiz, aşağı görülen, küçümsenen topluluk" demek (*Türkçe Sözlük*).

Gürün'e, Gürünlü <Gürünlülere
gütaperka
güveç <güvece <güveci <güveçten
güvemeriği

güvence
Bu sözcük ilk önerildiğinde "teminat" demekti. Bugün "güvenli ortam" anlamında da kullanılıyor. "Çocuklar artık güvencede" örneğindeki gibi. Ülkü Tamer (22.5.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) ve Yıldırım Türker (13.6.1999 tarihli *Radikal İki*) gibi yazarlar kullandığına göre, bu yeni anlamın da sözlüğe geçirilmesi gerekiyor.

güvenç <güvence <güvenci <güvençten
güvenışığı, güvenoylaması, güvenoyu
güvercingöğsü
güvey <güveye <güveyi (=güveysi), güveyfeneri
güvez
güya (Ü ve A uzun)
güzaf (A uzun)
güzçiğdemi

güzel
Olumsuz saptamalara örnek verilirken "bunun en güzel örneği" yerine "en açık örneği", "en tipik örneği" vb. denebilir.

güzelavratotu, güzelduyu, güzelhatunçiçeği

güzergâh <güzergâhtan
"*Yol güzergâhı*" demeyip, "güzergâh" la yetinmek gerek. "Güzergâh" sözcüğü "geçilecek/geçilen yol" anlamına geldiğinden, "*yol güzergâhı*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor.

güzide (İ uzun)
güzlük <güzlüğe <güzlüğü <güzlükten

Ğ

Ğ / Y (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

H

h
Bu harfin yasadaki adı "he" (1.11.1928 gün ve 1353 sayılı yasa). Ancak, uygulamada dönem dönem "ha" olarak okundu ve öğretildi.

H. (=Hicri)
HA (=Haber Ajansı; Harp Akademisi) <HA'ya <HA'dan
ha. (=hektar)
habanera
habaset (İkinci A uzun) <habasetten
habbe
Haber Ajansı (=HA)
haberdar
Habeş (=Habeşi) <Habeşlere (=Habeşilere) <Habeş'ten
HABITAT (= UNCHS = *United Nations Centre for Human Settlements* [İng.]; Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi) <HABITAT'a <HABITAT'tan
hac <hacca <haccı, haccetmek
hacet (A uzun) <hacete <haceti <hacetten
Hacettepe Üniversitesi (=HÜ)
hacıağa
Hacıbektaş'a <Hacıbektaş'tan, Hacıbektaşlı <Hacıbektaşlılara
Hacı Bektaş Veli
hacıbektaştaşı
hacıkadın, hacılarkuşağı, hacıyağı, hacıyatmaz
hacim <hacme <hacmi <hacimden, hacimli
hacir <hacre <hacri <hacirden
Hacivat'tan
haciz <hacze <haczi <hacizden, hacizli, haczetmek

hacker
İngilizceden geldi. "Hekır" okunuyor. "Şifre kırıcı" demek.

haç <haça <haçı <haçtan, Haçlılara
Haçaturyan (=Aram İliç Haçaturyan)
had <hadde <haddi <hadden (bkz. "hâd")
"Sınır, sınırlama" demek. "Haddini

bilmek/bildirmek", "haddi hesabı yok" örneklerindeki gibi. "Haddi zatında" ise "gerçekte", "aslına bakılırsa" anlamına geliyor. ("*Hattı zatında*" biçiminde kullanmamaya dikkat.)

hâd <hâdde <hâddi <hâdden
"Şiddetli, akut" gibi anlamları var. "Hâd safhada" örneğindeki gibi. Düzeltme işaretiyle yazılmazsa "had"le karışabilir.

hadde, haddelemek
haddi zatında (bkz. "had")
Hadım'a (=Hadım ilçesine), Hadımlı <Hadımlılara
hadımağası
hadis <hadisten
Yalnızca İ uzun. A'yı uzatmamak gerekiyor.
hadise (A uzun)
hadisişerif
hafakan
hafazanallah, hafıza (Yalnızca ilk A uzun), hafızakütüp
hafifçe, hafifmeşrep, hafifsıklet
Hafik'e (Okunuşu: "Hafiğe") <Hafik'ten, Hafikli <Hafiklilere
hafit (İ uzun) <hafide <hafidi <hafitten
hafiye
Üç ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
hafniyum

hafriyat (Son A uzun)
"Kazı çalışmaları" demek. "*Harfiyat*" biçiminde kullanmamak gerekiyor. "*Harfiyat*" diye bir sözcük yok.

hafsala değil, havsala
hafta başı, hafta sonu
haftaym
haham, hahambaşı, hahamhane
hahnyum
haiku (<hayku)
hail (A uzun), haile (A uzun)
hain
Haiti'ye, Haitili <Haitililere

haiz
"Sahip" sözcüğüyle karıştırılarak "-e" durum ekiyle kullanılıyor. Örneğin, "gerekli şartlara sahip adaylar" der gibi, "... *şartlara haiz* adaylar" deniyor. Oysa "malik, taşıyan" anlamındaki "haiz" sözcüğünü "-i" durum ekiyle kullanmak gerekiyor: "Gerekli şartları haiz adaylar..." örneğindeki gibi.

Sorunlu örnek: "(...) her tür *konfora haiz* (...)" (Zeki Coşkun, 23.4.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) Öneri: "(...) her tür konforu haiz (...)"

Sorunlu örnek: "Şiir olma *vasfına haiz* (...)" (Asaf Güven Aksel, *Papirüs* dergisi, Haziran 1999) Öneri: "Şiir olma vasfını haiz (...)"

Hak
"Tanrının adlarından biri" (*Türkçe Sözlük*). Her zaman büyük harfle başlatılıyor, ek aldığında çift K ile yazılıyor ve genellikle kesme işaretiyle ayırılmıyor. "Hakkın rahmetine kavuşmak" örneğindeki gibi.

İlhan Başgöz, Yunus Emre şiirlerinden hazırladığı güldestede, "-ı" eki aldığında "Hakk'ı", "-a" eki aldığında "Hak'ka" biçiminde ayırmış. (s. 118)

hâk <hâkke <hâkki <hâkten
"Toprak" demek. "Hâk ile yeksan olmak" (=yerle bir olmak) örneğindeki gibi.

hak [etmek] <hakka <hakkı <haktan
"Hak hukuk" derken kastettiğimiz hak. Kişiye tanınan, maddi ya da manevi edinim olanağı. "Övgüyü hak ediyor" gibi. "Hak etmek" fiili, "hakketmek"le karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Şimdi bu nitelikleri *hakketmek* için vargücümüzle çalışmamız gerektiğini biliyoruz." (*E* dergisi, No. 12, s. 1) "Hakketmek", "kakmak" (sedef vb. için) anlamına geliyor. Örneği aldığım yazıdaki bağlam, "hakketmek" yazarken "hak etmek" fiilinin kastedildiğini gösteriyor.

hakça, hakçası
hakem
A ve E kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
hakeza (Son A uzun)
haki (A ve İ uzun)
hakikat (İ uzun) <hakikate <hakikati <hakikatten, hakikaten

hakiki (İ'ler uzun)
hakim (A kısa, İ uzun)
"Bilge" demek. "Hâkim"le karıştırılmamalı. "Yargıç", "egemen", "ağır basan" gibi anlamları olan "hâkim" sözcüğünde düzeltme işareti var.
hâkim, hâkimane (A'lar uzun), hâkimiyet, hâkimevi (bkz. "hakim")
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (=HSYK)
hakir (İ uzun)
hakkâk <hakkâke <hakkâki <hakkâkten
hakkaniyet (K'lar kalın, ikinci A uzun) <hakkaniyetten
Hakkâri'ye, Hakkârili <Hakkârililere
hakketmek (bkz. "hak [etmek]")
hakkıhıyar, hakkıhuzur
hakkısükût <hakkısükûta <hakkısükûtu <hakkısükûttan
hakkıyla, hakperest, haksever, hakşinas, haktanır, haksızlık (bkz. "karşı")
hakuran
hal (A kısa) <hale <hali <halden
"Üstü kapalı pazar yeri" demek.
hâl (A uzun) <hâle <hâli <hâlden
"Durum" demek. "Bu hâle nasıl geldi?" örneğindeki gibi.
hal etmek
"Tahttan indirmek" demek.
halletmek, [meselenin] halli
hala (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1" ve "hâlâ"), halazade (Son A uzun)
hâlâ (Ayrıca bkz. "henüz")
"Şu âna (ya da verili âna) kadar" demek. İki A'yı da düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.
Halaççça
halas (L ince) <halastan, halaskâr
halavet (İkinci A uzun) <halavetten
halaza
halbuki
hale (A uzun)
halef <haleften
halel, haleldar (Son A uzun)
halen (A uzun)
halet (A uzun) <halete <haleti <haletten, haletiruhiye (A ve U uzun)
halfa
Halfeti'ye, Halfetili <Halfetililere
halhal <halhale <halhali <halhalden
Haliç'e (Okunuşu: "Halice") <Haliç'ten
İstanbul'daki halicin adı.
haliç <halice <halici <haliçten
"Akarsu ağızlarının huni biçiminde genişlemiş durumu" demek. (Ayrıca bkz. "Haliç")
hal-i pür-melal (=halipürmelal; A'lar uzun, L'ler ince)
Halide Nusret Zorlutuna (İlk A uzun)
halife (İ uzun)
halihazır (İlk A uzun)
halik (A uzun) <halika <halikı <haliktan
halim (İ uzun), halim selim
halinde (A uzun)(bkz. "eğer")

haline çevirmek, haline çevrilmek
Bu sözlerdeki "çevirmek" fiilleri, durumun/biçimin değiştirilmesi anlamına geldiğinden, hal (durum) anlamını zaten içeriyor. Gereksiz anlamsal yinelemelere yol açmamak için, yanı sıra "haline" sözcüğünü kullanmamakta yarar var.
Sorunlu örnek: "(...) kalabalıkları saldırgan sürüsü *haline çeviren* (...)" (*Brando*, s. 216) Öneri: "(...) kalabalıkları saldırgan sürüsüne çeviren (...)" Ya da: "(...) kalabalıkları saldırgan sürüsü haline getiren (...)"

haline dönüşmek (bkz. "dönüşmek")
halis (A uzun), halisane (A'lar uzun)
halita (İ uzun)
halkadizilişli, halkalıdamar
Halkapınar'a, Halkapınarlı <Halkapınarlılara
halkbilim, halkbilimci, halkbilimsel
halkçılık, halkevi, halkiyat (Son A uzun)
halkodası, halkoylaması, halkoyu
hallaç <hallaca <hallacı <hallaçtan
halletmek, hallolunmak, hallihamur [olmak]
halojen
haluk (L ince) <haluka <haluku <haluktan
halvet <halvete <halveti <halvetten, Halveti (İ uzun)
hamail (İkinci A uzun)
hamak <hamağa <hamağı <hamaktan
hamakat (İkinci A uzun) <hamakate <hamakati <hamakatten
hamalbaşı, hamaliye (İkinci A uzun)

hamamanası, hamamböceği, hamamotu, hamamtası
Hamamönü'ne
hamaset (İkinci A uzun) <hamasete <hamaseti <hamasetten, hamasi (İkinci A ve İ uzun)
hamdetmek değil, hamt etmek
hamdolsun
hamhalat <hamhalata <hamhalatı <hamhalattan
hamız
hami (A veİ uzun)
hamil (A uzun) <hamile <hamili <hamilden <hamiline
haminne
hamiş (A uzun)(=P.S.; *post scriptum* [Lat.]) <hamişten
hamiyet <hamiyete <hamiyeti <hamiyetten
hamletmek
hammadde
hamse
hampayı
hamsikuşu
hamsin (İ uzun)
hamt [etmek], hamt olsun (=hamdolsun)
hamule (U uzun)
Hamur'a (=Hamur ilçesine), Hamurlu <Hamurlulara
hamurboya, hamurkâr
hamut <hamuda <hamudu <hamuttan
Hanak'a (=Hanak ilçesine) (Okunuşu: "Hanağa") <Hanak'tan, Hanaklı <Hanaklılara
hand ball (=*hentbol*)
handikap <handikaba <handikabı <handikaptan
handiyse
hane (A uzun), hanedan (A'lar uzun)
Hanefi <Hanefilere, Hanefilik
hanende (A uzun)
hangi/hangisi
"Hangi" sözcüğü, sıfat; "hangisi" sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanıyoruz. Örneğin, "hangi kitap" yerine "hangisi" diyebiliyoruz.
hanımanne, hanımböceği, hanımefendi
hanımeli, hanımgöbeği, hanımparmağı
haniya
Hani'ye (=Hani ilçesine), Hanili <Hanililere
Hanoi'a <Hanoi'lulara, Hanoi'dan
Hanönü'ne, Hanönülü <Hanönülülere
hanüman (A'lar uzun)
hapçı
hapis <hapse <hapsi <hapisten, hapsetmek, hapishane
haploloji
hapşırık <hapşırığa <hapşırığı <hapşırıktan
hapt etmek
hapur hupur
har
harhar
hara (A'lar kısa)
"At üretme çiftliği" demek. A'ları uzatmamak gerekiyor.
hara (A'lar uzun)
"Hare" sözcüğünün eski hali.
harabat (Son iki A uzun) <harabata <harabatı <harabattan
harabati (Son iki A ve İ uzun)
haraç <haraca <haracı <haraçtan, haraççı
harakiri
harami (İkinci A ve İ uzun), haramzade (Üçüncü A uzun)
harap [etmek, olmak] (İkinci A uzun) <haraba <harabı <haraptan
harabe
hararet (İkinci A uzun) <hararetten
haraşo
harcıâlem
harcırah <harcırahtan
harddisk <harddiskten
hare (A uzun), hareli
Harekât Başkanı/Başkanlığı (=Hrk. Bşk.)
harem, haremağası
harf <harfe <harfi <harften, harfler
harfendaz (Son A uzun)
harfiyat değil, hafriyat (bkz. "hafriyat")
harfiyen
harharyas <harharyastan
harıl harıl
haricen (A uzun)
harici (A ve son İ uzun), hariciye, haricieci
hariç (A uzun) <harice <harici <hariçten (bkz. "dışında")
harici (A ve son İ uzun)
harika (İlk A uzun)
harikulade (İkinci A uzun, L ince)
harim (İ uzun)

haris <haristen
harmandalı
harmani (İkinci A uzun), harmaniye
harmonyum
harnup <harnuba <harnubu <harnuptan
harp <harpa <harpı <harptan
"Arp" demek. (Bir çalgı.) Savaş anlamına gelen "harp"le aralarındaki çekim farkına dikkat.
harp <harbe <harbi <harpten
"Savaş" demek.
Harp Akademisi (=Hrp.Ak.), Harp Okulu (=HO)
Harp Tarihi Dairesi Başkanı/Başkanlığı (=Hrp.TD.Bşk.)
harrangürra
hart hart, hart hurt, hartadak, hartadan, harttadak
hartuç <hartuca <hartucu <hartuçtan
Harvard Üniversitesi (*Harward* değil)
Harza'ya, Harzalı <Harzalılara
Hasan Âli Ediz, Hasan Âli Yücel
Hasankeyf'e <Hasankeyf'ten, Hasankeyfli <Hasankeyflilere
hasar (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun)
hasat <hasada <hasadı <hasattan
hasbelkader
hasbıhal <hasbıhale (İkinci A uzun) <hasbıhali <hasbıhalden
hasebiyle (Tüm ünlüleri kısa)
"Dolayısıyla", "nedeniyle" gibi anlamları var. "Hasebiyle" yerine "*hesabıyla*" dendiğine de rastlanıyor.
hasekiküpesi
hasenat (Son A uzun) <hasenattan
hasep <hasebe <hasebi <hasepten
haset [etmek] <hasede <hasedi <hasetten
hasıl (A kısa)
"Yeni başak tutmaya başlamış ekin" demek (*Türkçe Sözlük*). "Hâsıl"la karıştırılmamalı.
hâsıl [olmak], hâsılat (A'lar uzun), hâsılı
"Hasıl"la karışmaması için, düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.
hâsıla
Yalnızca ilk A uzun. İkinciyi uzatmamak gerekiyor.
hasım <hasma <hasmı <hasımdan, hasımlık
hasırotu
hasiyet (A uzun) <hasiyete <hasiyeti <hasiyetten
hasretmek, hasrolunmak
hassa, hassasiyet (İkinci A uzun), hassaten (Üç ünlüsü de kısa)
Hassa'ya (=Hassa ilçesine), Hassalı <Hassalılara
hastabakıcı, hastane (=Hst.)
hasut (U uzun) <hasuda <hasudu <hasuttan
haşa
"Binek hayvanlarının sırtına vurulan kalın kumaş ya da keçe" demek.
hâşâ
"Kesinlikle hayır", "cüretim bağışlansın" gibi anlamları var. Düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.
haşarat (Üçüncü A uzun) <haşarattan
"Haşerat" biçiminde kullanıldığına da rastlanıyor.
haşere
haşhaşyağı
haşır haşır, haşır huşur, haşir neşir
haşiv <haşve <haşvi <haşivden
haşiye (A uzun), haşviyat (Son A uzun)
hat <hatta <hattı <hattan
Hat sözcüğünün, "bağlantı" ve "çizgi" gibi anlamları var. "Sınır" anlamına gelen "had"la karıştırılmamalı.
hat safhada değil, had safhada
hata (İkinci A uzun)
Hatay'a, Hataylı <Hataylılara
Hatayî
hatbakıcı
hatır, hatır gönül, hatır hatır, hatır hutur
hatıra (=anı)
İlk A uzun. İkinci A'yı uzatmamak gerekiyor.
hatırat (A'lar uzun) <hatırattan
hatırşinas (Son A uzun) <hatırşinastan
hatim [indirmek] <hatme <hatmi <hatimden, hatmetmek
hatime (A uzun)
hatip <hatibe <hatibi <hatipten
hatmi
hattat <hattata <hattatı <hattattan
hattı zatında değil, haddi zatında
hattıhareket <hattıharekete <hattıhareketi <hattıhareketten
hav, havlı

hava (=Hv.), Hava Kuvvetleri (=Hv. Kuv.)
havaalanı, havaaltı, havabilgisi
havacılar için uyarım bildirimi (=NOTAM)
havacıva, havadeğişimi
havadis (İkinci A uzun) <havadisten
havagazı, havai (İkinci A ve İ uzun)
havai fişek, havaimavi, havaiyat, havaküre
havale [etmek] (İkinci A uzun), havalename (İkinci ve üçüncü A uzun)
havali (İkinci A uzun)
havalimanı, havaölçer
havaneli
havari (İkinci A uzun)
havas <havastan
"Avam"ın karşıtı; "ayrıcalıklı sınıf" demek.
havâs
"Duyumlar" demek.
HAVAŞ (=Havaalanları ve Yer Hizmetleri Genel Müdürlüğü) <HAVAŞ'tan
havataşı, havayolu, havayuvarı
havi (A ve İ uzun)
Havran'a, Havranlı <Havranlılara
Havsa'ya, Havsalı <Havsalılara
havsala
havut <havuda <havudu <havuttan
havya
Hawaii <Hawaii'ye <Hawaii'den
hayâ, hayâsız, hayâsızlık
"Utanç" demek. "Haya"yla karışabilir.
haya (İki A da kısa)
Erkek üreme organının adı. "Hayâ" sözcüğüyle karışmaması için ikinci A'yı uzatmamak gerekiyor.
hayal <hayale <hayali <hayalden, hayalet, hayal gücü
hayal meyal, hayalhane, hayalperest <hayalperestten
hayat (bkz. "yaşantı")
hayat standardı
"Artar" mı, "yükselir" mi? Yükselir (ya da düşer).
hayatağacı, hayati (İ uzun), hayatiyet
Haydarabat'a <Haydarabat'tan, Haydarabatlı <Haydarabatlılara
haydari
haydisene
Haydn (=Franz Joseph Haydn)
hayhay, hayhuy
hayıf <hayfa <hayfı <hayıftan, hayıflanmak

hayır (A kısa)
Türkçede iki "hayır" sözcüğü var: Evet'in tersi olan "hayır" ve "iyilik" anlamındaki "hayır". İki hayırın da A'sı kısa. Aradaki söyleyiş farkı yalnızca vurguda. Evet'in tersi olan "hayır"ı söylerken vurgu A'da, "iyilik" anlamındaki "hayır"ı söylerken vurgu I'da.

hayır <hayra <hayrı <hayırdan
"İyilik" demek.
hayırdua, hayırhah <hayırhahtan, hayırsever
Hayırkolu'na <Hayırkolu'ndan, Hayırkolulu <Hayırkolululara
hayin değil, hain
hayku (=haiku)
Haymana'ya, Haymanalı <Haymanalılara
Hayrabolu'ya, Hayrabolulu <Hayrabolululara
hayranlık (bkz. "karşı") <hayranlıktan
hayrat (İkinci A uzun) <hayrata <hayratı <hayrattan
hayrola
hayvanbilim, hayvani (İ uzun), hayvankömürü
HAYVANLARA VERİLEN ADLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.2")
Hayyam (=Ömer Hayyam)

haz. (=hazırlayan)
Kısaltmanın noktasından sonra ayrıca iki nokta koymak gerekmediğine dikkat etmeli.

haz <hazza <hazzı, hazzetmek
hazakat (İkinci A uzun) <hazakate <hazakati <hazakatten
Hazarca
hazar, hazari (İ uzun)
hazık (A uzun) <hazıka <hazıktan
hazım <hazma <hazmı <hazımdan
hazır kahve
hazırcevap, hazırlop <hazırlopa <hazırlopu <hazırloptan
hazine (bkz. "hazne/hazine")
haziranböceği

hazmetmek

hazne/hazine
"Hazne" sözcüğü, "hazine" anlamına da gelmekle birlikte, daha genel bir "depo" anlamı taşıyor. "Bilgi kaynağı", "kelime kaynağı" gibi anlamları karşılamak için, ikisi de (ayrıca, "dağarcık") kullanılabiliyor: "Sözcük haznesi", "sözcük hazinesi", "sözcük dağarcığı", "bilgi dağarcığı" vb.

hazret <hazrete <hazreti <hazretten, Hazreti Fatma
Hazro'ya, Hazrolu <Hazrolulara
hazzetmek
heba [etmek]
hebenneka
hece vezni <hece vezniyle <hece vezninden
HECELERİN BÖLÜNMESİ (bkz. "Kısa Çizgi")
hecin
hedonist, hedonizm
hegemoni, hegemonya, hegemonik
hekimbaşı
Hekimhan'a, Hekimhanlı <Hekimhanlılara
hektar (=ha.)
hektogram (=Hgr.), hektolitre (=Hlt.), hektometre (=Hm.)
helak (A uzun) [etmek, olmak] <helake <helaki <helakten
helal (A uzun, L'ler ince) [etmek] <helale <helali <helalden
helalzade (A'lar uzun)
helecan, heyecan
Helen, Helenist, Helenistik, Helenizm
helezon, helezonlu, helezoni (İ uzun)
helik, helikoit <helikoitten, helikon
helikopter
helis <helisten, helisel
helmintoloji
helvacıkabağı, helvacıkökü, helvahane
helyodor, helyograf, helyosta, helyostacı, helyoterapi
helyum

hem... hemde
"Ne... nede" bağlacıyla karıştırılıyor.
Sorunlu örnek: "*İlk defa bir seçimde hem aday hem de seçmen olamadığını belirten Tayyip Erdoğan*(...)" (Kanal 7, 18.4.1999, 18.30 haberleri) Bağlamdan anlaşıldığına göre kastedilen, ne aday ne de seçmen olabilme durumu. Böyle durumlarda, anlam karışıklığına yol açmamak için, olumsuzluk anlatan "ne... ne de" bağlacını ya da yansız bir anlam içeren "ya da" bağlacını kullanmak yerinde oluyor. Öneri: "İlk defa bir seçimde ne aday ne de seçmen olabildiğini belirten (...)" Ya da: "İlk defa bir seçimde aday ya da seçmen olamadığını belirten (...)

hematolog <hematoloğa <hematoloğu <hematologdan, hematoloji
hemayar, hemcins, hemdert, hemfikir, hemhal, hemhudut

hemen ...-vermek
Sorunlu örnek: "(...) ha deyince *hemen oluvermez* bir iş." (Saraç, s. 1041) İkisinden biri fazla. Öneri: "(...) ha deyince oluvermez bir iş." Ya da: "(...) ha deyince hemen olmaz bir iş."

hemen hemen... gibi (bkz. "gibi, 3")
Hemingway (=Ernest Hemingway)
hemodiyaliz, hemofil, hemofili, hemoglobin
hemoroit (=emoroit) <hemoroite <hemoroiti <hemoroitten
hempa (A uzun)
hemşehri değil, hemşeri
hemşire
hemzemin
Hendek'e (Okunuşu: "Hendeğe") <Hendek'ten, Hendekli <Hendeklilere
hendese, hendesi (İ uzun)
hengâme
hentbol <hentbola <hentbolu <hentboldan, hentbolcu

henüz
"Daha", "hâlâ" ve "yeni" ile karıştırılıyor.
Sorunlu örnek: "Vatanen kendi kendine hayatın sürprizlerle dolu olduğunu düşünüyordu; *henüz bir ay kadar önce* (...) bu yanan çölün ortasında koşturmaktaydı." (Paasilinna, s. 46) Öneri: "(...) daha bir ay kadar önce (...)"
Sorunlu örnek: "*O sıralar (...) İsmet Özel'i gerici bir dünya görüşüne*

sarılmış olmasına karşın, sevebiliyordum henüz." (Ege, s. 69) Öneri: "(...) sevebiliyordum hâlâ."

Sorunlu örnek: "*Çünkü henüz yola çıkan hiç kimse, kendi iç dünyasında ne bulacağını bilemez.* Henüz bir şey bulunmadığı için, bulacağının ne olduğunu sezmesi de olanaksızdır." (Canetti, s. 62)

Örnekteki iki "henüz"den ikincisi yerli yerindeyken, birincisi "yeni" yerine kullanılmış. ("Henüz" sözcüğünün sözlük karşılıklarından biri "yeni" olmakla birlikte, "henüz" ile "yeni"nin tüm kullanımları çakışmıyor.) Öneri: "Çünkü yola yeni çıkan hiç kimse, kendi iç dünyasında ne bulacağını bilemez. (...)"

hepyek <hepyeke <hepyeki <hepyekten

her

Sorunlu örnek: "*özgün her bilginin* (...), *tanrısal her şeyin* (...)" (Eco 1995, s. 149) Öneri: "her özgün bilginin (...), tanrısal olan her şeyin (...)"

her/bir (bkz. "bir, 4")

herbir

İngilizcenin (*each*) etkisiyle olmalı, "tek tek" ve "her" yerine kullanılır oldu.

Sorunlu örnek: "*Şiirimizin bu oluşumda yerini alan, her bir şairi* bunun tanıklığını yapar." (Feridun Andaç, *Cumhuriyet Kitap*, No. 320) Öneri: "... her şair bunun tanıklığını yapar."

her:.. birer

"Her"le aynı yapı içinde "birer" demek genellikle uygun düşmüyor.

Sorunlu örnek: "(...) her sanat ürünü, dolayısıyla da *her şiir, birer güzelduyu nesnesi olarak düşünülebilirler.*" (Yalçın, M., 2 / s. 61) Öneri: "(...) her sanat ürünü, dolayısıyla her şiir bir güzelduyu nesnesi olarak düşünülebilir."

Sorunlu örnek: "Şimdilik iki kitaptan oluşan yazıların *her biri tek tek* ele alındığında ilk göze çarpan ise her yazının *tek tek birer* kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur." (Peker, s. 33) Öneri: "Şimdilik iki kitapta toplanan yazılar tek tek ele alındığında ilk göze çarpan ise her yazının bir kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur." Ya da: "Şimdilik iki kitapta toplanan yazılar tek tek ele alındığında ilk göze çarpan ise yazıların birer kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur."

Sorunlu örnek: "İngilizce eğitim yapan okullar hemen hemen *her ilde birer tane* olmak üzere yaygınlaştırıldı (...)" (Hepçilingirler 1999, s. 154) Öneri: "(...) hemen hemen her ilde bir tane olmak üzere (...)" Ya da: "(...) hemen tüm illerde birer tane olmak üzere (...)"

her biri -er:..

Sorunlu örnek: "*Her biri sekizer* kişilik iki sıradan oluşan keşif kolu (...)" (Russell, s. 12) Öneri: "Her biri sekiz kişilik (...)" Ya da: "Sekizer kişilik (...)"

her çeşit (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

her halükârda

her/hiç

Sorunlu örnek: "(...) *her türlü şiddet eyleminin düşünceyi ifade özgürlüğü içinde yer almadığını da biliyorum.*" (Deniz Som, 26.10.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Bu cümleye göre, bazı şiddet eylemi türleri düşünceyi ifade özgürlüğü içinde yer alıyor. Oysa bağlama bakıldığında, yazarın şunu kastettiği anlaşılıyor: "(...) hiçbir şiddet eyleminin düşünceyi ifade özgürlüğü içinde yer almadığını da biliyorum."

her:.. -er:..

Sorunlu örnek: "(...) *her kitabını en az yirmişer kez* elden geçirmişimdir". (Cemal Süreya, s. 74) Öneri: "(...) her kitabını en az yirmi kez elden geçirmişimdir." Ya da: "(...) kitaplarını en az yirmişer kez elden geçirmişimdir".

her ne kadar

her şey

her tür, her türlü (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

herzaman
hercai (A uzun), hercaimenekşe
hercümerç [etmek] <hercümerce <hercümerci <hercümerçten

herhalde... olsa gerek,
herhalde... olacak,
herhalde... olmalı
İkisinden biri fazla.
Sorunlu örnek: "(...) bazı milletvekilleri, *herhalde iyi Fransızca bilmediklerinden olacak*, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler." (Yalçın, Ş., s. 122) Öneri: "(...) bazı milletvekilleri, iyi Fransızca bilmediklerinden olacak, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler." Ya da: "(...) bazı milletvekilleri, herhalde iyi Fransızca bilmediklerinden, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler."
Sorunlu örnek: "Yukardaki haberi kaleme alan da *herhalde 've' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş olacak ki* (...)" (Yalçın, Ş., s. 202) Öneri: "Yukardaki haberi kaleme alan da herhalde 've' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş ki (...)" Ya da: "Yukardaki haberi kaleme alan da 've' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş olacak ki (...)"
Sorunlu örnek: "(...) Tansu Çiller de, *herhalde dersine çok iyi çalışmış olmalı ki*, yemin metnini mükemmel bir şekilde okudu." (Yalçın, Ş., s. 122) Öneri: "(...) Tansu Çiller de, herhalde dersine çok iyi çalışmış ki, (...)" Ya da: "(...) Tansu Çiller de, dersine çok iyi çalışmış olmalı ki, (...)"

herhangi bir
"Bir" ve "her tür" ile karıştırılıyor. İngilizce "*any*" sözcüğünün ille de "herhangi bir" diye çevrilmesinin etkisi olabilir.
Sorunlu örnek: "Gerçekten de, Kutsal Kitap'ın ilk dilin doğası üzerine net *herhangi bir şey* söylemediği düşüncesiyle birçokları (...)" (Eco 1995, s. 94) Öneri: "Gerçekten de, Kutsal Kitap'ın ilk dilin doğası üzerine net bir şey söylemediği düşüncesiyle (...)"
Sorunlu örnek: "Plutarkhos'a göre de, soyunun hayranlığını kazanan Lykurgos'un 'insanların en bilgesi' sayılması, *herhangi bir mesleği yasaklayarak devletin yurttaşlarına boş zaman sağlamasın*dan kaynaklanıyordu." (Lafargue, s. 63) Lykurgos, herhangi bir mesleği yasaklamıyor; her tür mesleği (tüm meslekleri) yasaklıyor. Öneri: "Plutarkhos'a göre de, soyunun hayranlığını kazanan Lykurgos'un 'insanların en bilgesi' sayılması, her tür mesleği yasaklayarak devletin yurttaşlarına boş zaman sağlamasından kaynaklanıyordu."
herifçioğlu
herk [etmek] <herge <hergi <herkten
herkes <herkesten
herkes/kimse (bkz. "kimse/herkes")
herkez değil, herkes
hermafrodit <hermafrodite <hermafroditi <hermafroditten
herşey değil, her şey
hertz (=Hz.)
heryerdelik <heryerdeliğe <heryerdeliği <heryerdelikten
herze, herzevekil
hesabıyla (bkz. "hasebiyle")
hesabi (A ve İ uzun)
hesap [etmek] <hesaba <hesabı <hesaptan, hesapça
hesap uzmanı (=hs. uz.)
heterojen, heteropati, heteroseksüel, heterotrof, heterotrofi
hevenk <hevenge <hevengi <hevenkten
heveskâr
heyamola
heyelan (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
heyhat
heykeltraş değil, heykeltıraş
heyula (U ve A uzun)
hezaren (A uzun)
hezeyan
hezimet (İ uzun) <hezimete <hezimeti <hezimetten
HF (=*high frequency* [İng.]; yüksek frekans; Hukuk Fakültesi) <HF'ye <HF'den
hıdiv
hıdrellez
hıfz <hıfza <hıfzı, hıfzetmek, hıfzıssıhha

hık mık
hım hım [konuşmak], hımhım [kişi]
hıncahınç
hırdavatçı
Hıntıs'a <Hıntıs'tan, Hıntıslı <Hıntıslılara
hır gür, hırgür
hırıl hırıl, hırıldamak
Hıristiyan <Hıristiyanlardan, Hıristiyanlık <Hıristiyanlıktan
hıristo
Hırka-i Saadet Dairesi, Hırka-i Şerif Camisi
hırpani (A ve İ uzun)
hırtapoz, hırtlamba
Hırvat <Hırvatlara, Hırvatistan'a <Hırvatça
hısım <hısıma <hısımı
hışım <hışma <hışmı
hışır hışır
HIV
AIDS'e neden olan virüs. İngilizce okunuşu: "Eycayvî".
hıyanet (A uzun) <hıyanetten
hıyarşembe
Hızır'a
hızma
hızölçer
hibe (İ uzun)
hicap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <hicaba <hicabı <hicaptan
Hicaz'a, Hicazlı <Hicazlılara, hicaz (A uzun), hicazkâr
hiciv <hicve <hicvi, hicvetmek, hicviye
Hicret'e <Hicret'i <Hicret'ten
Hicri (İkinci İ uzun) (=H.)
hiç bir, *hiç bir şey* ya da *hiç biri* değil, hiçbir, hiçbir şey, hiçbiri
hiçbir/tüm
Olumlu bağlamlar için "tüm", olumsuzlar için "hiçbir". "Tüm" sözcüğünün olumsuz bağlamlarda kullanılması, kısmi bir geçerlilik anlatır. Örneğin, "(...) bu yürekli dostlar, *tüm kısıtlamalara da ödün vermiyorlar*." (*Hergele* dergisi, No. 2-3) cümlesi, söz konusu dostların bazı kısıtlamalara ödün verdiğini anlatıyor. Oysa bağlamdan anlaşıldığına göre kasıt şu: "(...) bu yürekli dostlar, hiçbir kısıtlamaya ödün vermiyorlar."

Aynı sorunun görüldüğü bir örnek daha: "Disiplin cezası alan diş hekimleri, TDB kongrelerine tebliğ sunamaz, konuşmacı olarak yer alamaz ve *meslek odalarındaki tüm bilimsel faaliyetlere katkıcı olamaz*." (*Cumhuriyet Bilim Teknik*, 20.3.1999, s. 17) Öneri: "Disiplin cezası alan diş hekimleri, TDB kongrelerine tebliğ sunamaz, konuşmacı olarak katılamaz ve meslek odalarındaki hiçbir bilimsel faaliyete katkıcı olamaz."

hiççi, hiççilik <hiççiliğe <hiççiliği <hiççilikten
hidayet (A uzun) <hidayete <hidayeti <hidayetten
hiddet, hiddetli, hiddetlenmek
hidrasit
hidrat <hidrata <hidratı <hidrattan
hidrobiyoloji, hidrodinamik, hidroelektrik, hidrofil, hidrofobi, hidrofor, hidrograf, hidrografi, hidrojen, hidrojeoloji, hidrokarbon, hidrokarbür, hidroklorikasit, hidroksil, hidroksit, hidrolik, hidroliz
hidrolog <hidroloğa <hidroloğu <hidrologdan, hidroloji, hidrometre, hidrosefal, hidrosefali, hidrosfer, hidrosiyanik, hidroskopi, hidrostatik, hidroterapi
hidrozol <hidrozole <hidrozolü <hidrozolden
hidrür
higrofil, higrometre
higroskop <higroskopa <higroskopu <higroskoptan
higroskopik, higrostat <higrostata <higrostatı <higrostattan, higrotropizm
hijyen, hijyenik
hikâye
hilaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <hilaftan, hilaf-ı hakikat
hilafet (A uzun) <hilafete <hilafeti <hilafetten
hilal (A uzun, L'ler ince) <hilale <hilali <hilalden
Hilaliahmer (İlk A uzun, L'ler ince)
hilat (A uzun, L ince) <hilate <hilati <hilatten
hilebaz, hilekâr

hilkat <hilkate <hilkati <hilkatten, hilkaten
hilozoizm
Hilvan'a, Hilvanlı <Hilvanlılara
himaye [etmek] (A uzun)
hindiba
hindistancevizi, hindistansülünü
Hindolog <Hingoloğa <Hindoloğu <Hindologdan, Hindoloji
Hindu
Hinduizm
hinoğlu, hinoğluhin
Hintli <Hintlilere
hintarmudu, hintbademi, hintbezelyesi, hintdarısı, Hintçe
hinterlant<hinterlanda<hinterlandı<hinterlanttan
hintfıstığı, hintfulü, hintgüreşi, hinthıyarı, hinthurması, hintinciri, hintirmiği, hintkamışı, hintkeneviri, hintkertenkelesi, hintkestanesi, hintkirazı, hintpirinci, hintsafranı, hintsarısı, hintyağı
hiperaktif <hiperaktiften
hiperbol <hiperbole <hiperbolü <hiperbolden, hiperbolik
hiperboloidal <hiperboloidale <hiperboloidali <hiperboloidalden
hiperboloit <hiperboloide <hiperboloidi <hiperboloitten
hipermetrop <hipermetropa <hipermetropu <hipermetroptan
hipertansiyon
hipi değil, hippi
hipnotizma, hipnoz
hipoderm
hipodrom
hipoglisemi
hipopotam
hipostaz, hipotansiyon
hipotenüs <hipotenüsten
hipotetik, hipotez
hippi, hippilik
his <hisse <hissi <histen
Hiroşima'ya, Hiroşimalı <Hiroşimalılara
hissi (İkinci İ uzun)
hisarbuselik (U uzun) <hisarbuseliğe <hisarbuseliği
Hisarcık'a (Okunuşu: "Hisarcığa") <Hisarcık'tan, Hisarcıklı <Hisarcıklılara
hisseişayia (İlk A uzun)
hissetmek

Son dönemlerde, "kendini (...) hissetmek" yerine tek başına "hissetmek" fiili kullanılır oldu: "*İyi hissetmiyorum*" vb. Bağlamdan belli ki "*I do not feel well*" gibi bir sözün sözcüğü sözcüğüne çevirisi. Hollywood Türkçesi istemiyorsak, "kendimi"yi eklememiz gerekiyor: "Kendimi iyi hissetmiyorum." Çünkü Türkçede "hissetmek", geçişli bir fiil. İlle de bir şeyi hissediyoruz. Isıyı vb. Tek başına "iyi hissetmiyorum" sözünü işiten ve Hollywood Türkçesi konuşmayan biri, "neyi?" diye sorabilir.

hissikablelvuku
hissiselim, hissiyat (A uzun) <hissiyattan
histerezis <histerezisten
histoloji
hitabe (A uzun), hitaben, hitabet <hitabetten
hitam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
hitan (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

HİTAPLARIN YAZILMASI (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.3")

Resmi yazışmalarda ve iş yazışmalarında, belirli durumlar için belirli hitap kalıpları var:

• Yazıyı okuyacak kişi belliyse,

"Prof. Ahmet Ertürk
Pedagoji Bölümü Başkanı

Sayın Profesör,"

yada:

"Sn. Mehmet Kılıçkaya
Beyoğlu Kaymakamı

Sayın Kılıçkaya,"

örneklerindeki gibi yazılıyor.

• Yazıyı okuyacak kişi tam olarak belli değilse, doğrudan makama hitap ediliyor:

"Beyoğlu Nüfus Müdürlüğüne,"

örneğindeki gibi.

• Hangi makamın okuyacağı da belli değilse, hitap bölümüne, duruma göre, "İlgili Makama," ya da "İlgililerin Dikkatine," yazmak gerekiyor.

Hititçe
Hititolog <Hititoloğa <Hititoloğu <Hititologdan, Hititoloji
hiyerarşi
hiyeroglif <hiyerogliften
Hizan'a (=Hizan ilçesine), Hizanlı <Hizanlılara
hizip <hizbe <hizbi <hizipten, hizipçi
hizmet (=Hz.) <hizmete <hizmeti <hizmetten, hizmetçi, hizmetkâr
hl. (=hektolitre)
hlk. (=halk ağzı)
hm. (=hektometre)
HMUK (=Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu) <HMUK'a <HMUK'tan
HO (=Harp Okulu) <HO'ya <HO'dan
hobi (bkz. "fobi")
hodbehot
hodbin, hodkâm, hodpesent
hodri meydan
hokey
hokka, hokkabaz
hol (L ince) <hole <holü <holden
holding

HOLLYWOOD TÜRKÇESİ (=DUBLAJ TÜRKÇESİ)
Film çevirilerinde, ama en çok TV filmi çeviri ve seslendirmelerinde görülen Amerikan özentisi konuşma biçimi. Bu konuşma biçimi, TV filmlerinde kalmayıp herkesin Türkçesine yansıyabiliyor. Elinizdeki kılavuzun sonunda, Hollywood Türkçesinden kaçınmak isteyenlerin de yararlanabileceği, en yaygın birkaç çeviri sorununu içeren küçük bir dizin bulacaksınız: "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı". Yalnızca çevirmenlere değil, İngilizceyle ilgilenen herkese yönelik küçük bir İngilizce-Türkçe dizin.

holmiyum
holosen
holotüritler (L ince)
homojen, homolog <homoloğa <homoloğu <homologdan
homonim, homoseksüel, homoteti, homotetik
Hong Kong'a <Hong Kong'lulara, Hong Kong'dan
hoparlör
Hopa'ya, Hopalı <Hopalılara
horanta
horasani (Son A ve İ uzun)
Horasan'a, Horasanlı <Horasanlılara
horda
hornblent <hornblende <hornblendi <hornblentten
horozağırlık, horozsıklet, horozayağı, horozbina, horozcukotu, horozgözü, horozibiği, horozşekeri
hoş bulduk, hoş geldin(iz), hoşça kal(ın)
hoşbeş <hoşbeşten, hoşgörü, hoşsohbet
hotoz
Hozat'a <Hozat'tan, Hozatlı <Hozatlılara
HP (=*horse power* [İng.]; beygirgücü) <HP'ye <HP'den
Hristiyan değil, Hıristiyan
Hrk.Bşk. (=Harekât Başkanı/Başkanlığı)
Hrp.Ak. (=Harp Akademisi)
Hrp.TD.Bşk. (=Harp Tarihi Dairesi Başkanı/Başkanlığı)
Hst. (=hastane)
Hs.Uz. (=Hesap Uzmanı)
HSYK (=Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) <HSYK'ya <HSYK'dan
hububat (İkinci U ve A uzun) <hububattan

huda
"Hile", "düzen" gibi anlamları var. Büyük harfle başlatılan ve "tanrı" anlamına gelen "Huda"yla karışabilir.

Huda/hüda (A uzun)
"Huda", tanrı anlamına geliyor. "Hüda" ise hidayet (doğru yolu göstermek) demek.

hudayinabit (A'lar uzun) <hudayinabite <hudayinabiti <hudayinabitten
hudut (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hududa <hududu <huduttan
hukuk (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hukuka <hukuku <hukuktan, hukukçu, hukuken (Ayrıca bkz. "mevzuat")
hulasa (L ince, ilk A uzun)
hulul (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hulule <hululü <hululden
hulus (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-

ğında ikinci U uzun) <hulustan, huluskâr
humbara, humbarahane
HUMK (=Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu) <HUMK'a <HUMK'tan
humma, hummalı
humor
hurafe (A uzun)
hurç <hurca <hurcu <hurçtan
huri (U uzun)
huruç (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <huruca <hurucu <huruçtan
hurufat (İkinci U ve A uzun) <hurufattan, Hurufilik (İkinci U ve ilk İ uzun)
husul (İkinci U uzun, L ince) <husule <husulü <husulden
husumet (İkinci U uzun) <husumete <husumeti <husumetten
hususiyet (İkinci U uzun) <hususiyetten
husye
huş <huştan
huşu (İkinci U uzun)
huşunet (İkinci U uzun) <huşunete <huşuneti <huşunetten
hutbe
huzur hakkı, huzurevi
HÜ (=Hacettepe Üniversitesi) <HÜ'ye <HÜ'den
hüccet <hüccete <hücceti <hüccetten
hücrebilim, hücrelerarası, hücreyutarlığı
hücumbot (=hücumbotu) <hücumbottan
hüda (bkz. "Huda")
hükmetmek, hükmi, hüküm <hükme <hükmü, hükümet, hükümran
HÜKÜMDARLARIN SIRA NUMARASI
İngilizcenin etkisiyle "*Hasan IV*" vb. biçiminde yazılır oldu. Türkçede "IV. Hasan" biçimindedir.
hülasa
hümanist, hümanizm, hümanizma
"Eco, Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olan Bologna Üniversitesi'nde, *hümanist çalışmalar* yapılacak bir 'Süper Okul'un açılmasına öncülük ediyor." (30.1.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 12)

Türkçede "hümanist" sözcüğü "insancı", "hümanizm" sözcüğü de "insancılık" anlamına geliyordu. Sözlükte bu anlamlara "insan bilimleri" anlamını eklemek gerekecek: Bazı çevirmenler "hümanist" sözcüğünü olduğu gibi kullanıp rahat etmeyi seçiyor. Örnekte "hümanist çalışmalar"dan kasıt, "insan bilimleri (beşeri bilimler) alanında çalışmalar" olmalı.
hümayun (A ve U uzun)
hünkâr, hünkârbeğendi
hünsa (A uzun)
hürriyetçi
Hüseyin Avni Lifij
hüseyni (İ uzun), hüseyniaşiran (İ'ler uzun)
hüsnühal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <hüsnühale <hüsnühali <hüsnühalden
hüsnükabul <hüsnükabule <hüsnükabulü <hüsnükabulden
hüsnükuruntu, hüsnüniyet, hüsnütelakki, hüsnüyusuf <hüsnüyusuftan
hüsran (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
hüsün <hüsne <hüsnü <hüsünden
hüthüt
Hüyük'e (Okunuşu: "Hüyüğe") <Hüyük'ten, Hüyüklü <Hüyüklülere
hüzün <hüzne <hüznü
hüzzam
Hv. (=Hava)
Hv.Kuv. (=Hava Kuvvetleri)
Hz. (=Hertz; Hazreti; Hizmet)

I

IAAF (=*International Amateur Athletic Federation* [İng.]; Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu) <IAAF'ye <IAAF'den
IAEA (=*International Atomic Energy Agency* [İng.]; Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı) <IAEA'ya <IAEA'dan
IATA (=*International Air Transport Association* [İng.]; Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği) <IATA'ya <IATA'dan
IAU (=*International Association of Universities* [İng.]; Uluslararası Üniversiteler Birliği) <IAU'ya <IAU'dan
IBA (=*International Bars Association* [İng.]; Uluslararası Barolar Birliği) <IBA'ya <IBA'dan

IBRD (=*International Bank for Reconstruction and Development* [İng.]; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası; Dünya Bankası) <IBRD'ye <IBRD'den

ICAO (=*International Civil Aviation Organization* [İng.]; Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü) <ICAO'ya <ICAO'dan

ıcığı cıcığı

ICC (=*International Chamber of Commerce* [İng.]; Uluslararası Ticaret Odası; UTO)

ICFTU (=*International Confederation of Free Trade Unions* [İng.]; Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) <ICFTU'ya <ICFTU'dan

ICOM (=*International Council of Museums* [İng.]; Uluslararası Müzeler Konseyi) <ICOM'a <ICOM'dan

ICOMOS (=*International Council of Monuments and Sites* [İng.]; Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) <ICOMOS'a <ICOMOS'tan

IDB (=*Islamic Development Bank* [İng.]; İslam Kalkınma Bankası; İKB)

IFAD (=*International Fund for Agricultural Development* [İng.]; Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu) <IFAD'a <IFAD'dan

IFC (=*International Finance Corporation* [İng.]; Uluslararası Finans Kurumu) <IFC'ye <IFC'den

Iğdır'a, Iğdırlı <Iğdırlılara

ığıl ığıl

ığralamak

ığrıp <ığrıba <ığrıbı <ığrıptan

ıhlamur

Ilgaz'a, Ilgazlı <Ilgazlılara

Ilgın'a, Ilgınlı <Ilgınlılara

ILO (=*International Labour Organization* [İng.]; Uluslararası Çalışma Örgütü; UÇÖ)

"-IM / -İM / -M" YAPIM EKİYLE TÜRETİLMİŞ SÖZCÜKLER (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

IMF (=*International Monetary Fund* [İng.]; Uluslararası Para Fonu) <IMF'ye <IMF'den

IMO (=*International Maritime Organization* [İng.]; Uluslararası Denizcilik Örgütü) <IMO'ya IMO'dan

INS (=*International News Service* [İng.]; Uluslararası Haber Servisi) <INS'ye <INS'den

Internet
Türkçede "internet" olarak yerleşti. (İ'yle yazılıyor.)

IOC (=*International Olympic Committee* [İng.]; Uluslararası Olimpiyat Komitesi; UOK) <IOC'ye <IOC'den

IPA (=*International Phonetic Alphabet* [İng.]; Uluslararası Sesçil Alfabe) <IPA'ya <IPA'dan

IPI (=*International Press Institute* [İng.]; Uluslararası Basın Enstitüsü) <IPI'ye <IPI'den

IPRA (=*International Public Relations Association* [İng.]; Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği) <IPRA'ya <IPRA'dan

IQ (=*intelligence quotient* [İng.]; zekâ katsayısı; "aykü" okunuyor) IQ'ya <IQ'dan

ırabilim

ırak <ırağa <ırağı <ıraktan, ıraklaşmak

Irak'a (Okunuşu: "Irağa") <Irak'tan, Iraklı <Iraklılara
I'yı uzatmamak gerekiyor.

ırakgörür, ırakiletişim, ıraksak

ırkçı, ırki (İ uzun), ırkiyat, ırktaş <ırktaştan

IRMAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

IRO (=*International Refugee Organization* [İng.]; Uluslararası Mülteci Örgütü) <IRO'ya <IRO'dan

ırsi değil, irsi

ISBN (=*International Standard Book Number* [İng.]; Uluslararası Standart Kitap Numarası) <ISBN'ye <ISBN'den

ısdar

Isfahan'a, Isfahanlı <Isfahanlılara

ısı (bkz. "sıcaklık")

ısıalan, ısıcam, ısıdenetir, ısıölçer, ısıölçüm, ısıyayar

ısırgan

ıskaça

ıskala
"Cetvel", "ölçü göstergeleri" vb. anlamları olan bu sözcük, *Yazım Kılavuzu*'nda ve *Türkçe Sözlük*'te böyle verilmekle birlikte çoğu kişi tarafından

"*skala*" biçiminde kullanılıyor. Bunun nedeni, Batı dillerinin etkisi kadar, "ıskalamak" fiiliyle olan ses benzerliğinden kaçma eğilimi de olabilir.
ıskalamak
ıskarça
ıskarta
ıskat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıskata <ıskatı, ıskatçı
ıskuna
ıslah <ıslahtan
ıslahat (A'lar uzun) <ıslahata <ıslahatı <ıslahattan
ıslahatçı, ıslahevi, ıslahhane
ISO (=*International Organization for Standardization* [İng.]; Uluslararası Standartlar Örgütü) <ISO'ya <ISO'dan
ısparmaça
Isparta'ya, Ispartalı <Ispartalılara
ıspatula
ıspavli
ıspazmoz
ısraf değil, israf
ISSN (=*International Standard Serial Number* [İng.]; Uluslararası Standart Dizi Numarası) <ISSN'ye <ISSN'den
ıstaka değil, isteka
ıstakoz
ıstampa
Istanbul değil, İstanbul
ıstavroz
ıstıfa (A uzun)
ıstılah (A uzun) <ıstılahtan
ıstırap <ıstıraba <ıstırabı, ıstıraplı <ıstıraptan
ıstırar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ıstırari (A ve İ uzun)
ışığadoğrulum, ışığagöçüm, ışıkçı
ışıkgözü, ışıkküre, ışıkölçer, ışıkölçüm
ışılküf
ışınbilim, ışınetkin, ışınımölçer, ışınölçer
ITI (=*International Theatre Institute* [İng.]; Uluslararası Tiyatro Enstitüsü; UTE)
ıtır <ıtıra <ıtırı <ıtırdan
ıtlak [olunmak] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtlaka <ıtlakı <ıtlaktan
ıtnap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtnaba <ıtnabı <ıtnaptan
ITO (=*International Trade Organization* [İng.]; Uluslararası Ticaret Örgütü; UTÖ)
ıtrah [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtrahtan
ıtri (İ uzun), ıtriyat (A uzun), ıtriyatçı, Itrî
ıttıla (A uzun) <ıttılaa <ıttılaı <ıttılaın
ITU (=*International Telecommunication Union* [İng.]; Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) <ITU'ya <ITU'dan
ıvır zıvır
IWW (=*Industrial Workers of the World* [İng.]; Dünya Sanayi İşçileri Birliği) <IWW'ye <IWW'den
ızbandut <ızbanduda <ızbandudu <ızbanduttan
ızdırap değil, ıstırap

İ

"-İ" EKİ ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")
"-Î" EKİ (bkz. "Düzeltme [Şapka] İşareti, 6")
iade [etmek] (bkz. "*geri iade etmek*")
iade-i ziyaret (=iadei ziyaret)
iane (A uzun)
iare (A uzun)
iaşe (A uzun)
ibadethane (A'lar uzun)
ibadullah (İlk A uzun)
ibare (A uzun)
ibaret (A uzun) (Ayrıca bkz. "yalnızca, 3")
ibate (A uzun)
ibda (A uzun) <ibdaa <ibdaı
ibid. (=*ibidem*=agy; aynı yerde; adı geçen yerde)
iblağ [etmek] (A uzun)
İbn Haldun, İbn Sina
ibra (A uzun), ibraname (A'lar uzun)
İbranca, İbrani (A uzun), İbranice (=İbr.)
ibraz [etmek] (A uzun)
ibriktar
icabet [etmek] (A uzun) <icabete <icabeti <icabetten
icap [etmek] (İ ve A uzun) <icaba <icabı <icaptan
icar (İ ve A uzun)
icat [etmek] (İ ve A uzun) <icada <icadı <icattan
icazet (A uzun) <icazete <icazeti <icazet-

ten, icazetname
icbar [etmek] (A uzun)
icmal [etmek] (A uzun) <icmale <icmali <icmalden
icra [etmek] (A uzun)
icraat <icraata <icraatı <icraattan
"Yapılan işler", "uygulamalar" demek. Çoğul içerikli bir sözcük olduğundan, çoğul eki getirmemek, "*icraatlar*" dememek gerekiyor. (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, 2")
iç içe, içağa, içasalak, içbatı, içbaşkalaşım, içbükey, içcümle, iççokgen, içdeniz, içderi, içdonu, içebakış, içedönük
içek <içeke <içeki <içekten
İçel'e, İçelli <İçellilere
içekapanık, içekapanış
içeri (=içerisi=içersi) <içeriye <içeriyi
içerik (bkz. "öz/içerik")
içevli, içevlilik, içeyönelik, içgöbek, içgöç, içgörü, içgüdü
içgüvey (=içgüveyi=içgüveyisi=içgüveysi)
içiletişim

için

1. İngilizcedeki her "*for*" sözcüğünün (ve her "*to*"nun) ille de "için" diye çevrilmesi nedeniyle, aşağıdaki türden cümleler türedi:

   Sorunlu örnek: "*Çocuk dediğin rasyonel kararlara ve yargılara varabilmek için henüz çok gençtir.*" (*Brando*, s. 378) Bu cümlede, "[-meyecek] kadar" yerine "için" deniyor. Öneri: "Çocuk dediğin henüz rasyonel kararlara ve yargılara varamayacak kadar gençtir."

   Sorunlu örnek: "*Bir köylü için gerçekten çok nazik.*" Şu İngilizce cümlenin sözcüğü sözcüğüne çevirisi olmalı: "*He is really too nice for a peasant.*" Öneri: "Gerçekten de, köylü olamayacak kadar nazik."

2. Sorunlu örnek: "*Anna Ahmatova için yazmak büyük bir serüven, şevkle yapılan bir ayin olduğu kadar, çaba ve alçakgönüllülükle yerine getirilen bir eylemdir.*" (Bickert, s. 75)

   Sizce bu örnekten, aşağıdakilerden hangisini anlamamız gerekiyor?

   1) Anna Ahmatova hakkında yazmak büyük bir (...).

   2) Anna Ahmatova'ya göre, yazmak büyük bir (...).

   İngilizcenin etkisiyle olmalı, yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere "[birisine] göre" anlamında da "için" demeeğilimi belirdi.

   Sorunlu örnek: "*Tarihçiler için modern dediğimiz çağın da başlangıcıdır aydınlanma.*" (Atayman, s. 48)

   Yazarın kastının aşağıdaki gibi olduğunu ancak yazısının bağlamından çıkarabiliyoruz:

   "Tarihçilere göre, modern dediğimiz çağın da başlangıcıdır aydınlanma."

için için

içinde mündemiç

"Mündemiç" sözcüğü zaten "içinde var olan" (içkin) anlamına geldiğinden, yanı sıra "içinde" demek gerekmiyor.

içine dahil edilmek (bkz. "dahil")
İçişleri Bakanlığı'ndan, içişleri
içit <içite <içiti <içitten
içkin, içkulak, içlek, içlidışlı, içliköfte, içmimar, içoğlanı, içplazma, içrek, içsalgı, içsalgıbezi, içsalgıbilim, içses, içtepi, içtersaçı
içtihat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <içtihada <içtihadı <içtihattan

içtima (A uzun) <içtimaya <içtimayı <içtimanın

Eskiden "içtima <içtimaa <içtimaı <içtimaın" biçiminde yazılıyordu: "Sabah içtimaının tamamlanmasını müteakip" vb. Arapçadan gelmiş olan bu yapı kılavuzlardaki yerini Türkçe yapıya bırakmış durumda. Artık "sabah içtiması" diye yazılabiliyor.

içtimai (A ve son İ uzun), içtimaiyat
içtinap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <içtinaba <içtinabı <içtinaptan
içtümce, içtüzük, içyağı, içyapı, içyarıçap, içyüz, içzar
id. (=*idem* [Lat.]; aynı yazar)
idadi (İ'ler ve A uzun)

idam (İ ve A uzun)
idame [etmek, ettirmek] (A uzun)
idarehane (A'lar uzun), idareimaslahat, idari (A ve son İ uzun)
ideal, idealist, idealizm, idealleştirmek
iddianame (A'lar uzun)
ideolog <ideoloğa <ideoloğu <ideologdan
İdil'e (=İdil ilçesine), İdilli <İdillilere
idiopati
idrak (A uzun) <idrake <idraki <idrakten, idraksiz
idrarzoru
idrisotu
İDRHM (=İstanbul Devlet Resim ve Heykel Müzesi) <İDRHM'ye <İDRHM'den
İETT (=İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi) <İETT'ye <İETT'den
İF (=İlahiyat Fakültesi) <İF'ye <İF'den
ifa [etmek] (İ ve A uzun)
iffet <iffete <iffeti <iffetten
iflah [olmak] <iflahtan
iflas [etmek] <iflastan
ifna [etmek] (A uzun)
ifrağ [etmek] (A uzun)
ifrat (A uzun) <ifrata <ifratı <ifrattan
ifraz (A uzun), ifrazat (A'lar uzun)
İFSAK (=İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği) <İFSAK'a <İFSAK'tan
ifsat (A uzun) <ifsata <ifsatı <ifsattan
ifşa (A uzun) <ifşaya <ifşayı <ifşanın, ifşaat
Eskiden "ifşa <ifşaa <ifşaı <ifşaın" biçiminde yazılıyordu: "Hadisenin ifşaını müteakip" vb. Arapçadan gelmiş olan bu tür çekimler yerini azar azar Türkçe yapıya bırakıyor.
iftahar değil, iftihar
iftariye (A uzun), iftarlık
iftihar [etmek]
iguana
iğağacı, iğdemir
iğdiş [etmek] <iğdişten
iğfal [etmek] (A uzun) <iğfale <iğfali <iğfalden
iğneardı, iğnedenlik, iğneyapraklı
iğreti (=eğreti), iğretileme (=eğretileme)
iğtinam
ihale [etmek] (A uzun)
ihata [etmek] (İlk A uzun)
ihbariye (A uzun), ihbarname (İkinci A uzun)
İHD (=İnsan Hakları Derneği) <İHD'ye <İHD'den
ihdas [etmek] (A uzun) <ihdastan
İHF (=İstanbul Hukuk Fakültesi) <İHF'ye <İHF'den
ihlal [etmek] (A uzun, L'ler ince) <ihlale <ihlali <ihlalden
ihmal [etmek] (A uzun, L ince) <ihmale <ihmali, ihmalkâr
ihracat (A'lar uzun) <ihracattan, ihracatçı, ihraç [etmek] <ihraca <ihracı <ihraçtan
ihram
ihraz [etmek] (A uzun)
İhsangazi'ye, İhsangazili <İhsangazililere
İhsaniye'ye, İhsaniyeli <İhsaniyelilere
ihsas [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihsastan
"Hissettirmek" demek. Bu anlamda sık sık, "*ihsas ettirmek*" dendiğine rastlanıyor. "*İhsas ettirmek*" sözünün, "ihsas etme işini bir başkasına yaptırmak" anlamına geldiğine dikkat edilmeli.
ihtar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ihtarname (İkinci A uzun)
ihtida (A uzun)
ihtifal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtifale <ihtifalden
ihtikâr
ihtilaç [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtilaca <ihtilacı <ihtilaçtan
ihtilaf (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtilafa <ihtilafı <ihtilaftan
ihtilal (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtilale <ihtilali <ihtilalden, ihtilalci
ihtilas (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtilastan
ihtilat (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında) <ihtilata <ihtilatı <ithalattan
ihtimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) (=olasılık) <ihtimale <ihtimali <ihtimalden

"Zor bir ihtimal" değil, "düşük bir ihtimal. (Ayrıca bkz. "-bilmek", "'-mesi/meleri' Eki" ve "olası")

ihtimali (A ve son İ uzun)
"Olasılı" demek; sıfat. "İhtimali bir değerlendirme bahis konusudur" örneğindeki gibi.

ihtimam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtimama <ihtimamı

ihtira (A uzun) <ihtiraya <ihtirayı <ihtiranın, ihtira beratı

ihtiram (A uzun)

ihtiras (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtirastan

ihtiraz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihtisar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihtisas (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtisastan

ihtiva [etmek] (A uzun)

ihtiyaç <ihtiyaca <ihtiyacı <ihtiyaçtan

ihtiyari (A ve son İ uzun)

ihtiyat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihtiyata <ihtiyatı, ihtiyaten, ihtiyatkâr

ihtiyati (A ve son İ uzun)

ihtizaz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihvan (A uzun)

ihya [etmek] (A uzun)

ihzar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ihzari (A ve son İ uzun)
"İhzar" sözcüğü "hazır bulundurma [emri]" anlamına geliyor. "İzhar" la karıştırılmamalı. İzhar, Arapça "zuhur"dan geliyor; "göstermek" demek.

İİBK (=İş ve İşçi Bulma Kurumu) <İİBK'ya <İİBK'dan

ikame etmek (K kalın, A uzun)
yerine ikame etmek
"İkame etmek" fiili "yerine koymak" anlamına geldiğinden, yanı sıra "yerine" demek gerekmiyor.
Sorunlu örnek: "(...) 'yapmak' fiilinin *yerine ne ikame edilebileceğini* düşünelim." (Yalçın, Ş., s. 16) Öneri: "(...) 'yapmak' fiilinin yerine ne konulabileceğini düşünelim." Ya da: "(...) 'yapmak' fiiline neyin ikame edilebileceğini düşünelim."
Sorunlu örnek: "(...) halkın asırlardan beri kullandığı yüzlerce kelimeyi sırf Arapça ve Farsça kökenli diye *tukaka ilân edip* dilimizden kovmaya ve yerlerine ne idüğü belirsiz *uydurma kelimeler ikame etmeye* hayır!" (Yalçın, Ş., s. 38) Öneri: "(...) tukaka edip (...) yerlerine ne idüğü belirsiz uydurma kelimeler koymaya hayır!"
Sorunlu örnek: "*Emekçinin yerine robot ikame edilecek!*" (İlhan Selçuk, 1.1.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Emekçinin yerine robot konulacak!"

ikamet [etmek] (K kalın, A uzun) <ikamete <ikameti <ikametten
"*İkâmet*" biçiminde yazmamak gerekiyor.

ikametgâh (A'lar uzun, K kalın, G ince) <ikametgâhtan

ikaz (İ ve A uzun)

İKB (=İslam Kalkınma Bankası) <İKB'ye <İKB'den

ikbal (A uzun) <ikbale <ikbali <ikbalden

ikebana

iken (bkz. "ise")

İKİ ADDAN OLUŞMUŞ ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması")

İKİ FİİLDEN YAPILMIŞ FİİLLERİN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")

iki kere tekrar etmek
Sorunlu örnek: "Türkçe'ye yabancı dillerden geçmiş sözcüklerin çoğul şekillerinin bilinmeyişi yanlışlara yol açarak, genellikle çoğul ekinin *iki kere tekrar edilmesine* sebep olmaktadır." (Özerkan, s. 66)
Yukarıdaki anlatımda unutulan nokta şu: İki kere tekrar edilen çoğul eki, üç kez kullanılmış olur. Oysa belirtilen durumda yalnızca iki kez kullanılmış oluyor. Çoğul ekinin ya iki kere kullanıldığı belirtilmeli ya da tekrar edildiği. Öneri: "(...) çoğul ekinin tekrar edilmesine sebep olmaktadır."

İKİ NOKTA (:) İŞARETİ

Ardından bir açıklama, konuşma, alıntı ya da bir dizi örnek gelecek olan sözcük ya da cümlelerden sonra iki nokta kullanılabilir. İki noktadan sonra gelen açıklama cümlelerini büyük harfle başlatmak gerekiyor. Ancak, iki noktadan sonra yalnızca örnekler sıralanacaksa, büyük harfle başlamak gerekmiyor. İki nokta yerine virgül kullanılması, aşağıdaki gibi cümle düşüklüklerine yol açabiliyor:

"*Psikologların hepsinin paylaştığı ortak kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde.*" (*Radikal* gazetesi, 28.8.1998, s. 10) Öneri: "Psikologların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde." İki nokta kullanmak istemiyorsak, cümlenin öznesiyle yüklemini uyumlu kılmak gerekiyor: "Psikologların hepsi, Başkan'ın davranışının kişilik bozukluğu sınırları içinde olduğu kanısında."

BAZI KISALTMALARIN SONUNA KONAN NOKTADAN SONRA ayrıca iki nokta gerekli mi? Kanımca hayır. Haz.: ya da çev.: değil, haz. ya da çev.

ikianlamlı, ikiboyutlu, ikibuçukluk, ikicanlı, ikicinsli, ikiçenekli, ikiçenetli
ikide bir
ikidilli <ikidillilik, ikidurumlu, ikidüzlemli, ikieşeyli, ikievcikli, ikifazlı, ikikanatlı

ikili diyalog

"Diyalog" sözcüğü Latinceden geliyor: "İkili" demek. (Tek kişinin konuşması "monolog", üç kişinin birbiriyle konuşması "trilog" vb.) Dolayısıyla bir kez daha "ikili" demek gerekmiyor. "İkili konuşma" ya da tek başına "diyalog" denmeli.

ikinci el

İngilizceden geldi ("*second hand*"). "Elden düşme" anlamında kullanılıyor. "Elden düşme"nin gözden düşmesinin nedeni, "elden düşme" deyimindeki "düşme" sözcüğünün alıcıya ve satıcıya hoş gelmeyişi de olabilir.

İkinci Yeni'den
ikindileyin, ikindiüstü
ikiterimli, ikiyaşayışlı, ikiyüzlü
ikizanlam, ikizkenar, ikizyüzlü
İkizdere'ye, İkizdereli <İkizderelilere
iklimbilim
ikmal (A uzun, L ince) <ikmale <ikmali <ikmalden
ikna [etmek, olmak] (A uzun)
ikona, ikonografi
İKÖ (=İslam Konferansı Örgütü) <İKÖ'ye <İKÖ'den
ikrah [etmek, getirmek] <ikrahtan
iks <iksten
iktisadi (A ve son İ uzun), iktisadiyat <iktisadiyattan
İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (=OECD; *Organization for Economic Cooperation and Development* [İng.]) <OECD'ye <OECD'den
iktisat <iktisada <iktisadı <iktisattan, iktisatçı, iktisatlı
iktiza [etmek] (A uzun)
İL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, *I.3*")

ila (A uzun)

"Arasında" demek. Daha çok, sayılarda alt ve üst sınırları belirtmek için kullanılır. Sorunlu örnek: "*Yüz ila yüz elli arasında...*" "İla" sözcüğü de "arasında" anlamına geldiğinden, bu örnekteki gibi kullanımlar gereksiz anlamsal yinelemelerden. Öneri: "Yüz ila yüz elli..." Ya da: "Yüz ile yüz elli arasında..."

ilaç (L ince) <ilaçtan
ilah (L ince) <ilahtan
ilahiyat doktoru (=DD; *doctor of divinity* [İng.])
İlahiyat Fakültesi (=İF)
ilam (İ ve A uzun)
ilamaşallah (İlk iki A uzun)
ilan (İ ve A uzun, L ince)
ilarya
ilave (A uzun, L ince)
İLÇE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

ile

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ile" sözcü-

günü, tıpkı "ve", "de", "ki", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. "İLE" SÖZCÜĞÜ: AYRI MI BİTİŞİK Mİ? Yerleşik bir kural yok. "Ve" anlamına gelen "ile"nin ayrı yazılması daha uygun olabilir: "Yusuf ile Züleyha" örneğindeki gibi. "Birlikte" ya da "kullanarak" anlamına gelen "ile"ler ise bitişik yazılıyor: "Ayşe'yle konuştun mu?" ve "kaşıkla yedirip sapıyla gözünü çıkarmak" örneklerindeki gibi.

"İle" sözcüğü, bitişik yazıldığı sözcüğün son ünlüsüne her zaman uyum gösterme eğiliminde. İlk yazım kılavuzlarında *dolayısiyle, tabiatiyle* biçiminde yazılan sözcükler de artık "dolayısıyla", "tabiatıyla" diye yazılıyor.

3. "İLE" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA YA DA ÖNCE VİRGÜL KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül Sorunları, 7")

ilelebet

ilenç <ilence <ilenci <ilençten, ilençlemek

ileri gelmek (bkz. "*nedeni... -den ileri gelir*")

iletişim ağı, iletken

ilga [etmek](A uzun)

ilgeç <ilgece <ilgeci <ilgeçten

ilgiçliğne

ilgili

1. "İlgili" sıfatı, "güzel", "iyi" gibi bazı sıfatların tersine, aynı zamanda belirteç (zarf) değil. Belirteç işlevinde (örneğin, fiillerden önce) kullanırken, "ilgili olarak" denmediğinde anlatımda boşluk doğuyor.

Sorunlu örnek: "Russel'la *ilgili hatırladığım* en güzel olaylardan biri de (...)" (*Brando*, s. 185) Öneri: "Russel'la ilgili olarak hatırladığım en güzel olaylardan biri de (...)"

Sorunlu örnek: "Eski notlarımı karıştırıyorum, tamlamayla *ilgili saptadığım* pek çok yanlış bundan, tamlayan (ilgi) ekinin eksikliğinden kaynaklanan yanlışlar." (Hepçilingirler 1997, s. 109) Öneri: "(...) ilgili olarak saptadığım (...)"

Sorunlu örnek: "İbranicenin ilk dil oluşu ile *ilgili söylenenlere* gelince (...)" (Eco 1995, s. 98) Öneri: "İbranicenin ilk dil oluşu konusunda söylenenlere gelince (...)"

Sorunlu örnek: "Çotuksöken'in yazısında dilbilgisi kitaplarında görülen tutarsızlıklarla *ilgili verdiği örnekler* içinde temel dilbilgisi kavramları ile ilgili bir şey bulunmamaktadır." (Sezer, s. 125) Öneri: "(...) tutarsızlıklarla ilgili olarak verdiği örnekler (...)"

2. "İlgili" sözcüğünden sonra kullanılan fiil kökenli sözcük çoğu durumda gereksiz.

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, konuyla *ilgili yaptığı* açıklamada (...)" (Ahmet Türk, 15.9.1996 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, konuyla ilgili açıklamasında (...)"

Sorunlu örnek: "Amacımız bu *konuyla ilgili yapılmış çalışmalara* bir katkıda bulunmaktır." (Dr. Hasan Boynukara, Önsöz) Öneri: "Amacımız bu konuda yapılmış çalışmalara katkıda bulunmaktır."

Sorunlu örnek: "Enflasyonla *ilgili getirilen* yeni düzenlemeler (...) Öneri: "Enflasyonla ilgili yeni düzenlemeler (...)"

Sorunlu örnek: "Bu oran çeviri *programlarla ilgili yapılan döküm* çerçevesinde değerlendirilebilir." (Bengi, s. 56) Öneri: "Bu oran çeviri programlarla ilgili döküm çerçevesinde değerlendirilebilir."

Sorunlu örnek: "Bugüne kadar 162 duruşması yapılan Pecorelli'nin *öldürülmesiyle ilgili görülen dava*, İtalya'daki (...)" (25.9.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Bu örnekteki "ilgili görülen" sözü, "ilgili olduğu düşünülen" gibi bir anlam da yaratabiliyor. Oysa, bağlamdan anlaşıldığına göre öyle değil; dava düpedüz, Pecorelli adlı kişiyle ilgili. Dolayısıyla, öneri: "Bugüne kadar 162 duruşması yapılan, Pecorelli'nin öldürülmesiyle ilgili dava, İtalya'daki (...)"

ilhak [etmek] (A uzun) <ilhaka <ilhakı <ilhaktan

"Avusturya'nın ilhakı" sözünden ne anlamak gerekir? Avusturya'nın (bir yeri) ilhak etmesini mi yoksa Avusturya'nın (örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından) ilhak edilmesini mi? Bu nokta yoruma bırakılmak istenmiyorsa "ilhak" sözcüğü etmek/edilmek" fiiliyle birlikte kullanılmalı.

İliç'e (=İliç ilçesine) <İliç'ten, İliçli <İliçlilere

ilişkin

1. Bu sıfatın cümledeki yerine dikkat etmek gerekiyor.

   Sorunlu örnek: "Bir sahnenin nasıl olacağına *ilişkin aramızda* sık sık yaratıcı tartışmalar olurdu." (*Brando*, s. 168) Öneri: "Aramızda sık sık, bir sahnenin nasıl olacağına ilişkin yaratıcı tartışmalar geçerdi."

2. "İlgili" sıfatı gibi "ilişkin"i de belirteç (zarf) işlevinde (örneğin, fiillerden önce) kullanırken, "ilişkin olarak" demekte yarar var.

   Sorunlu örnek: "Enzensberger, romanına *ilişkin şunları* da yazmadan yapamıyor: (...)" (Gültekin Emre, *Cumhuriyet Kitap*, No. 178, s. 9) Öneri: "Enzensberger, romanına ilişkin olarak şunları da yazmadan yapamıyor: (...)"

3. "İlgili"den sonraki fiil soylu sözcükler gibi, "ilişkin"den sonraki fiil soylu sözcükler de çoğu kez gereksiz oluyor:

   Sorunlu örnek: "Devlet Bakanı Recep Önal, *IMF heyetinin gelişine ilişkin yaptığı değerlendirmede* şunları söyledi: (...)" (Mustafa Balbay, 18.2.2000 tarihli *Cumhuriyet*) Öneri: "(...) IMF heyetinin gelişine ilişkin değerlendirmesinde (...)"

   Sorunlu örnek: "(...) insanın kendi varlığına *ilişkin duyduğu* endişeyi ortadan kaldırmaktır." (Yaşar Çabuklu, s. 74) Öneri: "(...) insanın kendi varlığına ilişkin endişesini ortadan kaldırmaktır."

   Sorunlu örnek: "Başbakanlık Takip Kurulu'nun (BTK) irticai faaliyet gösterdiği ileri sürülen özel okullara *ilişkin yaptığı* kapsamlı çalışma dün MGK'ya sunuldu." (*Cumhuriyet*, 28.10.1999, s. 6) Öneri: "(...) özel okullara ilişkin kapsamlı çalışması (...)"

   Sorunlu örnek: "Sonra Musa oğlu Hızır'ın ağzının şarap koktuğuna *ilişkin tutulan* kaydı okudum." (Pamuk, *Sessiz Ev*, s. 118) Öneri: "Sonra Musa oğlu Hızır'ın ağzının şarap koktuğuna ilişkin kaydı okudum."

   Sorunlu örnek: "Rahmi Koç konuya ilişkin yaptığı açıklamada (...)" (*Cumhuriyet*, 4.11.1993) Öneri: "Rahmi Koç konuya ilişkin açıklamasında (...)"

4. "İlişkin" sözcüğü, "ilgili"yle karıştırılabiliyor.

   Sorunlu örnek: "Tıpkı *şiirin üretimine ilişkin akımlar*da olduğu gibi, bilimsel inceleme anlayışları arasında da birbirinden ayrı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır." (Yalçın, M., 3/s. 45) Öneri: "Tıpkı şiirin üretimiyle ilgili akımlarda olduğu gibi (...)"

ilkah [etmek] (A uzun) <ilkahtan

ilkbahar, ilkçağ, ilkdördün, ilkkânun

ilkokul, ilköğrenim, ilköğretim, ilkönce, ilksezi, ilksizlik

ilköğrenim/ilköğretim

Öğrenci açısından "ilköğrenim", öğretenler açısından "ilköğretim". Sorunlu örnek: "*İlköğretimini köyde tamamladı.*" Öneri: "İlköğrenimini köyde tamamladı."

ilkten, ilkteşrin, ilkyardım, ilkyaz

illallah

illa (A uzun), illaki

illüstrasyon

illüzyon, illüzyonist, illüzyonizm

ilmihal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ilmihale <ilmihali <ilmihalden

ilmühaber

iltibas (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <iltibastan

iltihak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <iltihaka <iltihakı <iltihaktan

iltihap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <iltihaba <iltihabı <iltihaptan
iltizam [etmek] (A uzun)
İlya Ehrenburg
İlyada ve Odysseia
ilzam [etmek] (A uzun)
"-İM" EKİ (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
ima [etmek] (İve A uzun)
imaj
"İmge" demekti. Artık, "izlenim" anlamında kullanılıyor: "Amaç bilgi vermek değil, *farklılık imajı* yaratmak ve bilinmezliğin gizeminden bilinçli olarak yararlanmaya çalışmaktır." (Özerkan, s. 55) Öneri: "Amaç bilgi vermek değil, farklılık izlenimi yaratmak (...)"
imalat (İ ve A'lar uzun) <imalata <imalatı <imalattan, imalathane
imale (A uzun)
imambayıldı, imame (A uzun)
imar [etmek] (İ ve A uzun)
imaret (A uzun) <imarete <imareti <imaretten, imarethane (A'lar uzun)
imbat <imbata <imbatı <imbattan
imbilim
imbisat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <imbisattan
imkân
İMKB (=İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) <İMKB'ye <İMKB'den
imla
imleç <imlece <imleci <imleçten, imlemek
immoral, immoralizm
immünolog <immünoloğa <immünoloğu <immünologdan, immünoloji
İmp. (=İmparatorluk; İmparator), imparatorotu
imrahor
İmranlı'ya (=İmranlı ilçesine), İmranlılı <İmranlılara (=İmranlılılara)
İmroz'a, İmrozlu <İmrozlulara
imsak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <imsaka <imsakı <imsaktan, imsakiye
imtahan değil imtihan
imtina [etmek] (A uzun)
imtisal [etmek] (A uzun)
imtizaç [etmek] (A uzun) <imtizaca <imtizacı <imtizaçtan
inak <inağa <inağı <inaktan, inakçılık
"-İN" (TAMLAMA DURUMU / İYELİK) EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")
inayet (A uzun) <inayete <inayeti <inayetten
incebağırsak, incehastalık
İncehisar'a, İncehisarlı <İncehisarlılara
İNCELTME İŞARETİ (bkz. "Düzeltme İşareti")
incesaz
İncesu'ya, İncesulu <İncesululara
incibalığı, inciçiçeği
incirkuşu
İncirliova'ya, İncirliovalı <İncirliovalılara
incitaşı
incitmebeni
inç <ince <inci <inçten
indeks <indeksten
indeterminist, indeterminizm
indifa [etmek] (A uzun)
İndira Gandhi
indis <indisten
indiyum
İnebolu'ya, İnebolulu <İnebolululara
ineç <inece <ineci <ineçten
İnegöl'e, İnegöllü <İnegöllülere
infaz (A uzun)
"Yargı kararlarının uygulanması" demek. Son dönemlerde düpedüz "cinayet" anlamında kullanılıyor. Neredeyse, "öldürmek" fiilinin yerini "infaz etmek" fiili aldı.

infaz uygulamaları
"Türkiye'de *infaz uygulamalarının* gelişimi" (*Cumhuriyet* gazetesi, 11.1. 2000). "İnfaz" sözcüğü zaten uygulama anlamına geldiğinden, "*infaz uygulamaları*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Türkiye'de infazın gelişimi."

infial (A uzun, L ince) <infiale <infiali <infialden
infilak (A uzun, K kalın) <infilaka <infilakı <infilaktan
infisah (A uzun) <infisahtan
İng. (=İngilizce), ingilizanahtarı, ingiliztuzu

İngilizce (=İng.) <İngilizceye <İngilizceden

İngiltere
İngiltere (=England) gerçekte Britanya'yı (=Büyük Britanya) oluşturan birkaç ülkeden yalnızca biri. Türkçede "İngiltere" sözcüğü "Büyük Britanya" anlamında kullanılıyor. Ne var ki, böyle yapmakla İskoçyalıların, Gallilerin ve bir kullanıma göre de Kuzey İrlandalıların toprağını İngiltere'ye katmış oluyoruz. Bundan kaçınmak isteyenler, İngiltere/Britanya ayrımına dikkat etmeli.

inhidam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
inhilal (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inhilale <inhilali <inhilalden
inhina (A uzun)
inhiraf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inhiraftan
inhisar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
inhitat [etmek] (A uzun) <inhitata <inhitatı <inhitattan
inikâs (K ince) <inikâstan
inikat (K kalın, A uzun) <inikada <inikadı <inikattan
inisiyatif <inisiyatiften
inkâr
inkıbaz
inkılap (K kalın, L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inkılaba <inkılabı <inkılaptan, inkılapçı
inkilap değil.
inkıraz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
inkısam (A uzun)
inkıta (A uzun) <inkıtaa [uğramak] <inkıtaı <inkıtaın
inkilab <inkilaba <inkilabı <inkilabdan
"Köpekleşme" demek. "İnkılap"la karıştırmamak gerekiyor.
inkisar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
inorganik
İnsan Hakları Derneği (=İHD)
insanbiçimci, insanbiçimcilik, insanbilim, insancı, insancılık, insangiller, insaniçinci, insaniçincilik, insaniyet, insanoğlu, insanüstü
insicam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), insicamlı
insiraf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <insiraftan
insiyak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <insiyaka <insiyakı, insiyaki (A ve son İ uzun)
insiyatif değil, inisiyatif
inşa [etmek] <inşaya <inşayı, inşaat <inşaata <inşaatı <inşaattan (bkz. "inşat")
inşallah
inşat [etmek] (A uzun) <inşata <inşatı <inşattan
"Topluluk önünde, yüksek sesle edebiyat yapıtı okumak" demek. "İnşaat"la karışabilir.
intaç [etmek] (A uzun) <intaca <intacı <intaçtan
intak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <intaka <intakı <intaktan
intan <intani (A ve son İ uzun), intaniye
integral, integrasyon, integre
Yazım Kılavuzu'nda, bu girişlerin yanı sıra daha önceki kuşakların kullandığı, Fransızcadan gelme "entegrasyon" ve "entegre" de var, ancak "entegral" yok.
interaktif
İngilizceden geldi. Türkçesi, "etkileşimli".
interferometre, interferometri
interkinez
intermezzo
internet <internete <interneti <internetten
İnterpol <İnterpol'e <İnterpol'ü <İnterpol'den
intiba (A uzun) <intibaya <intibayı <intibanın
Eskiden "intiba <intibaa <intibaı <intibaın" biçiminde yazılıyordu.
intibak [etmek] (A uzun) <intibaka <intibakı <intibaktan
intifa (A uzun) <intifaya <intifayı <intifanın, intifa hakkı
Eskiden "intifa <intifaa <intifaı <intifaın" biçiminde yazılıyordu.
intiha (A uzun)
intihal (A uzun, L ince) <intihale <intihali

<intihalden
intihap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <intihaba <intihabı <intihaptan, intihabat (A'lar uzun)
intikal [etmek] (K kalın, A uzun, L ince) <intikale <intikali <intikalden
"Ulaşmak", "gelmek" yerine fazlaca kullanılır oldu: "Malzemeler geldi" yerine "malzemeler buraya intikal etti" örneğindeki gibi. Özenti izlenimi uyandırıyor.
intisap [etmek] (A uzun) <intisaba <intisabı <intisaptan
inzal (A uzun, L ince) <inzale <inzali <inzalden
inzibat <inzibata <inzibatı, inzibati (A ve son İ uzun)
inziva (A uzun) <inzivaya <inzivayı
İÖ (=İsa'dan önce)
ipeka
ipekağacı, ipekböceği, ipekçiçeği, ipekhane, ipekmatı
ipipullah
ipka [etmek] (A uzun)
iplikçi, iplikhane, ipliksolucanlar
ipnotize [etmek], ipnotizma, ipnoz
İpsala'ya, İpsalalı <İpsalalılara
iptal [etmek] <iptale <iptali <iptalden
iptida (A uzun), iptidai (A ve son İ uzun)
iptila (A uzun)
iptizal (A uzun, L ince) <iptizale <iptizali <iptizalden
ipucu
iradedışı (A uzun), iradi (A ve son İ uzun)
İran'a, İranlı <İranlılara
irap (İ uzun) <iraba <irabı, irapta mahalli yok
irat (İ ve A uzun) <irada <iradı <irattan
irca [etmek] (A uzun) <ircaya <ircayı <ircanın
iribaş, irikıyım, iriyarı
iridyum
irrasyonal, irrasyonalizm
irredantizm
irs, irsi (İkinci İ uzun)
irsal (A uzun) <irsale <irsali <irsalden, irsaliye
irşat [etmek] (A uzun) <irşada <irşadı <irşattan
İrt.Sb. (=İrtibat Subayı)
irtibat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <irtibata <irtibatı <irtibattan
İrtibat Subayı (=İrt.Sb.)
irtica (A uzun) <irticaya <irticayı <irticanın
Eskiden "irtica <irticaa <irticaı <irticaın" biçiminde yazılıyordu.
irticai (A ve İ uzun)
irtical (A uzun, L ince) <irticalen
irtifa (A uzun) <irtifaya <irtifayı <irtifanın
Eskiden "irtifa <irtifaa <irtifaı <irtifaın" biçiminde yazılıyordu.
irtifak [hakkı] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <irtifaka <irtifakı <irtifaktan
irtihal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <irtihale <irtihali <irtihalden
irtikâp (K ince, A uzun) <irtikâba <irtikâbı <irtikâptan
irtişa (A uzun)
İS (=İsa'dan sonra)
isabet (A uzun) <isabetten
İsa'dan önce (=İÖ)
İsa'dan sonra (=İS)
isaf (A uzun) <isaftan
isal (İ ve A uzun) <isale <isali <isalden
isbat değil, ispat

ise (Ayrıca bkz. "eğer")

- *ama (...) ise,*
  ancak (...) ise,
  -e karşılık (...) ise,
  fakat (...) ise,
  iken (...) ise,
  oysa (...) ise

"İse" sözcüğünün karşıtlık anlamı veren kullanımı, "ama", "fakat", "ancak", "-e karşılık", "iken", "oysa" gibi karşıtlık anlatan başka bir sözcükle aynı cümlede, aynı işlevi görmek üzere bir araya gelirse ortaya yine gereksiz anlamsal yinelemeler çıkıyor. "İse" ya da diğer sözcük yeterli olabilir.

Sorunlu örnek: "Bir televizyon kanalı doktora hak *verirken bir diğeri ise* tacize uğramış olan bayanı sonuna kadar destekliyordu." Öneri: "Bir televizyon kanalı doktora hak verirken, bir diğeri, tacize uğramış olan bayanı sonuna kadar destekliyordu."

Sorunlu örnek: "*Ancakbilimadamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği ise* tartışma konusu". (*Cumhuriyet Bilim Teknik*, No. 558, s. 6) Öneri: "Ancak, bilim adamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği tartışma konusu". Ya da: "Bilim adamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği ise tartışma konusu".

Sorunlu örnek: "*Ancak, yabancı uzmanlar ise büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor.*" (29 Eylül 1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesi, s. 10) Öneri: "Ancak, yabancı uzmanlar büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor." Ya da: "Yabancı uzmanlar ise büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor."

• "İse": AYRI MI BİTİŞİK Mİ?

"İse" sözcüğü ayrı mı yazılmalı, bitişik mi? Yerleşik bir kural yok. Bununla birlikte, "-e gelince" anlamına gelen "ise"nin ayrı yazılması daha uygun olabilir. "Ayşe hasta. Ahmet ise koşturup duruyor" gibi.

"Eğer" anlamına gelen "ise"ye gelince, bitişik yazıldığında anlam yitimine uğramadığı söylenebilir. Örnek: "Son sözünüz buysa artık konuşmayalım".

İsevi (İ'ler uzun)
isfendan (A uzun)
ishakkuşu
ishal <ishale <ishali <ishalden
İSİM TAMLAMASI (bkz. "Belirtisiz Tamlama")
İSİMFİİLLERE EK GETİRİLMESİ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")
İSİMLER, PEŞ PEŞE (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 8")
İSİMLERİN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması", "Büyük Harf Kullanımı", "Özel Adlara Ek Getirilmesi" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")
iskalarya
iskân
iskandil
İskandinavya'ya, İskandinavyalı <İskandinavyalılara
iskarpela
iskarto
iskelekuşu
İskenderun'a, İskenderunlu <İskenderunlulara
İSKİ (=İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi) <İSKİ'ye <İSKİ'den
İskilip'e (Okunuşu: "İskilibe") <İskilip'ten, İskilipli <İskiliplilere
İskit <İskitlere, İskitçe
İskoçya'ya, İskoçyalı <İskoçyalılara, İskoçça
iskonto [yapmak]
iskorbüt <iskorbüte <iskorbütü <iskorbütten
iskorçina
iskorpit <iskorpite <iskorpiti <iskorpitten
iskota
islah değil, ıslah
İslâhiye'ye, İslâhiyeli <İslâhiyelilere
İslam, İslamiyet <İslamiyete <İslamiyeti <İslamiyetten, İslamlık
İslam Kalkınma Bankası (=IDB; *Islamic Development Bank* [İng.])
İslam Konferansı Örgütü (=İKÖ)
İslamabad (İkinci A uzun) <İslamabadlılardan
İslamcı (bkz. "Müslüman/İslamcı") <İslamcılardan
İslav, İslavca
isliküf <isliküften
islim (=istim)
İsmail Habib Sevük
İsmail Hâmi Danişmend
İSMİN -DE HALİ (bkz. "'-De' Durum Eki")
isnat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <isnada <isnadı <isnattan
"İstinat"la karıştırılmamalı. (Bkz. "istinat")
İSO (=İstanbul Sanayi Odası) <İSO'ya <İSO'dan
İsp. (=İspanyolca) <İsp.dan
ispalya
ispari
İsparta değil, Isparta
ispat [etmek] <ispata <ispatı <ispattan
ispati
ispenç <ispence <ispenci <ispençten

ispençiyari (A uzun)
ispermeçet <ispermeçete <ispermeçeti <ispermeçetten
ispinoz
İspir'e, İspirli <İspirlilere
ispritizma
israf <israftan
İsrafil
İst. (=İstanbul)
istadya
istalagmit <istalagmite <istalagmiti <istalagmitten
istalaktit <istalaktite <istalaktiti <istalaktitten
İstanbul (=İst.) <İstanbul'a, İstanbullu <İstanbullulara
İstanbul Boğazı'ndan
İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi (=İETT)
İstanbul Hukuk Fakültesi (=İHF)
İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (=İMKB)
İstanbul Sanayi Odası (=İSO)
İstanbul Ticaret Odası (=İTO)
İstanbul Teknik Üniversitesi (=İTÜ)
İstanbul Üniversitesi (=İÜ)
istanbulin
istarahat değil, istirahat
isteka (=istika)
istemek (bkz. "İngilizcenin Tuzakları" bölümünde "*want*")
istenç <istence <istenci <istençten, istenççi, istençdışı
isteri, isterik <isterikten
istiane [etmek] (A uzun)
istiap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istiaba <istiabı <istiaptan, istiap haddi
istiare (A uzun)
istibat [etmek] (A uzun) <istibattan
istibdat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istibdada <istibdadı <istibdattan
istical [etmek] (İkinci İ ve A uzun, L ince) <isticale <isticali <isticalden
isticar [etmek] (İ ve A uzun)
isticvap (A uzun) <isticvaba <isticvabı <isticvaptan
istidaname (A'laruzun)
istidat (A uzun) <istidada <istidadı <istidattan
istidlal [etmek] (A uzun) <istidlale <istidlali <istidlalden
istifa [etmek] (Yalnızca A uzun), istifaname
"İşten ayrılmak" demek. "İstîfâ" ile karışabilir. "İstîfâ", borcun vb. "tümünü almak" anlamına geliyor.
istîfâ (bkz. "istifa")
istifçi
istifham
istifrağ [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
istifsar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
istiğfar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
istiğna
istiğrak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istiğraka <istiğrakı <istiğraktan
istihale [etmek] (A uzun)
istihare (A uzun), istihareye yatmak
istihdaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihdaftan
istihfaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihfaftan
istihkak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihkaka <istihkakı <istihkaktan
istihkâm
istihkar [etmek] (A uzun, K ince)
istihlak [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihlake <istihlaki <istihlakten
istihsal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihsale <istihsali <istihsalden
istihza
istika (=isteka)
istikamet (K kalın, A uzun) <istikametten
istikbal (K ve L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istikbale <istikbali <istikbalden
istiklal (K ve L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istiklale <istiklali <istiklalden
istikrah (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istikrahtan
istila [etmek] (A uzun)
istilzam [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

istim (=islim)
istimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istimale <istimali <istimalden
istimator
istimbot
istimdat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istimdada <istimdadı <istimdattan
istimlak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun, K ince) <istimlake <istimlaki <istimlakten
istimzaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istimzaca <istimzacı <istimzaçtan
istinabe (A uzun)
istinaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istinaftan
istinas (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istinastan
istinat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istinaden (A uzun) <istinattan, istinatgâh
"İstinat" sözcüğü "isnat"la karıştırılıyor. "İstinat"ın, "dayanma, dayandırma" gibi anlamları var: "istinat duvarı" örneğindeki gibi. "İsnat" ise "yöneltmek, yüklemek, atfetmek" demek: "suç isnat etmek" örneğindeki gibi.
istinga
istinkâf [etmek] <istinkâftan
istinsah [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istinsahtan
istintaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istintaca <istintacı <istintaçtan
istintak [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istintaka <istintakı <istintaktan
istirahat [etmek]
istirdat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istirdada <istirdadı <istirdattan
istiskal [etmek] (K kalın, A uzun, L ince) <istiskale <istiskali <istiskalden
istisna dışında, istisna hariç (bkz. "dışında")
istisnai (A ve İ uzun)
istişare (A uzun)
istitrat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istitrattan
istiva (A uzun)
istizah [etmek] (İkinci İ ve A uzun) <istizahtan
istizan [etmek] (İkinci İ ve A uzun)
istop <istoptan
istor
istralya
istrongilos <istrongilostan
İsveç'e <İsveç'i <İsveç'ten, İsveçli <İsveçlilere, İsveççe <İsveççeden
isyankâr
iş güç, işadamı
-i işaret etmek / -e işaret etmek
"[Bir şey]i işaret etmek" biçimindeki kullanım, "işaret etmek" ile "işaretlemek" arasındaki farkın unutulmasından kaynaklanıyor olabilir. Anımsamakta yarar var: [bir şey]e (hususa, noktaya) işaret etmek, [bir şey]i işaretlemek, [bir şey]in işareti olmak.
Sorunlu örnek: "Ama bu olsa olsa, modelin dil olgusunu betimlemekteki *yetersizliğini işaret etmektedir, onun tutarsızlığını değil.*" (Sezer, s. 127) Öneri: "(...) yetersizliğine işaret etmektedir, tutarsızlığına değil."
işaretparmağı
işba (A uzun)
işbaşı, işbırakımcı, işbırakımı, işbilim
işbirliği, işbirlikçi, işbitirici, işbölümü
işbu
işgal [etmek] (G kalın, A uzun, L ince) <işgale <işgali <işgalden
"İşkâl"le karıştırmamak gerekiyor.
işgücü, işgüder, işgünü, işgüzar
işkâl [etmek] <işkâle <işkâli <işkâlden
"Zorlaştırmak" demek. "İşgal"le karıştırılmamalı.
işkolu, işleç <işlece <işleci <işleçten
işmar [etmek]
İŞOT (=İstanbul Şehirlerarası Otobüs Terminali) <İŞOT'a <İŞOT'tan
işsiz güçsüz
İŞTEŞ FİİLLER
"-Şmek" ekiyle yapılan ve "işteş" adı verilen fiiller en az iki öznenin fiili olduğundan, "birbiri", "karşılıklı" gibi sözcükleri gereksiz kılar. Dolayısıyla, "*birbirinden ayrışmak*", "*birbirine bakışmak*", "*birbirlerine benzeşmek*"

gibi sözlere dikkat edilmeli. Bunlar yerine, "birbirinden ayrılmak" ya da "ayrışmak", "birbirine bakmak" ya da "bakışmak", "birbirine benzemek" ya da "benzeşmek" demek yerinde olur.

Sorunlu örnek: "*İki kişiyi birbirine tanıştırma.*" (Som, s. 99) Öneri: "İki kişiyi tanıştırma."

Aynı biçimde, "*karşılıklı etkileşim*", "*karşılıklı uzlaşım*", "*karşılıklı bakışma*", "*karşılıklı yardımlaşma*", "*karşılıklı mektuplaşma*" gibi tamlamaların tümünde "karşılıklı" sözcüğü fazla, çünkü, işteş fiillerden türetilmiş birer ad olan ikinci sözcükler "karşılıklı" anlamını zaten içeriyor.

Sorunlu örnek: "Bunların *birbirlerini karşılıklı olarak etkilemeleri* (...)" (Yalçın, M., 4 / s. 73) Öneri: "Bunların birbirlerini etkilemesi (...)" Ya da: "Bunların etkileşimi (...)"

iştial [etmek] (A uzun) <iştiale <iştiali <iştialden

iştigal [etmek] (A uzun) <iştigale <iştigali <iştigalden

iştihar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

iştikak [etmek] (A uzun) <iştikaka <iştikakı <iştikaktan

iştira [etmek] (A uzun)

iştirak [etmek] (A uzun) <iştirake <iştiraki <iştirakten, iştirakçi

iştiyak (A uzun) <iştiyaka <iştiyakı <iştiyaktan

işyeri

İt. (=İtalyanca) <İt.dan

ita (İ ve A uzun), ita emri, ita amiri

itaat [etmek] <itaate <itaati <itaatten, itaatsizlik

İtalyanca (=İt.)

itap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <itaba <itabı <itaptan

itboğan, itburnu, itdirseği, ithıyarı, itüzümü

ite kaka

iterbiyum

itfa[etmek] (A uzun), itfaiye

ithaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ithaftan

ithal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ithale <ithali <ithalden, ithalat (A'lar uzun) <ithalattan, ithalatçı

itham [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ithamname (İkinci A uzun)

itibar (İlk İ ve A uzun), itibaren (İlk İ ve A uzun)

itibarıyla

itibari (İlk ve son İ'lerle A uzun)

itidal (İlk İ ve A uzun) <itidale <itidali <itidalden

itikâf (İlk İ ve A uzun) <itikâftan

itikat (İlk İ ve A uzun) <itikata <itikatı <itikattan

itila (İlk İ ve A uzun)

itilaf (İlk İ ve A uzun) <itilaftan

itimat [etmek] (İlk İ ve A uzun) <itimada <itimadı <itimattan

itimatname (İlk İ ve A'lar uzun)

itiş kakış <itiş kakıştan

itiyat [edinmek] (İlk İ ve A uzun) <itiyattan

itizar [etmek] (İlk İ ve A uzun)

itlaf [etmek] (A uzun) <itlaftan

itmam [etmek] (A uzun)

itminan (İkinci İ ve A uzun)

İTO (=İstanbul Ticaret Odası) <İTO'ya <İTO'dan

itriyum

ittahat değil, ittihat

ittırat (A uzun) <ittırattan

ittifak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ittifaka <ittifakı <ittifaktan, ittifakla

ittihat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ittihattan, ittihatçı

ittihaz [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ittisal (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ittisale <ittisali <ittisalden

İTÜ (=İstanbul Teknik Üniversitesi) <İTÜ'ye <İTÜ'den

İÜ (=İstanbul Üniversitesi) <İÜ'ye <İÜ'den

ivaz

ivmeölçer, ivmeyazar

İvrindi'ye, İvrindili <İvrindililere

İYELİK EKİ SORUNLARI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

["-İN"] İYELİK EKİNDEN SONRAKİ VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")

iyi kötü, iyilikbilir, iyilikbilmez, iyiliksever
iyodin değil, iyot
iyodür
iyon, iyonik, iyonlanma, iyonlaşma, iyonlaştırma, iyonyuvarı
iyot <iyottan
izabe (A uzun)
izaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <izaca <izacı <izaçtan
izafe [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
izafet (A uzun) <izafetten, izafeten, izafi (A ve İ uzun), izafiye, izafiyet <izafiyetten
izah [etmek] (İ ve A uzun) <izahtan, izahat (İ ve A'lar uzun)
izale [etmek] (A uzun), izalei şüyu (A ve U uzun)
izam [etmek] (İ ve A uzun)
izan [etmek] (A uzun), izanlı
izaz [etmek] (İ ve A uzun)
izbandut değil, ızbandut
izbiro
izdiham
izdivaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <izdivaca <izdivacı <izdivaçtan
izdüşüm
izhar [etmek] (bkz. "ihzar")
izin vermek
İngilizcenin etkisiyle yeni bir anlam kazandı: "olanak vermek".
izinname
İzlanda'ya, İzlandalı <İzlandalılara, İzlandaca
izmihlal (A uzun) <izmihlale <izmihlali <izmihlalden
İzmir (=İzm.) <İzmir'e, İzmirli <İzmirlilere
İzmit'e <İzmit'ten, İzmitli <İzmitlilere
İznik'e (Okunuşu: "İzniğe") <İznik'ten, İznikli <İziklilere
izobar, izohips <izohipsten
izolasyon, izolatör, izole etmek
izomer, izomeri, izomorf, izomorfik, izomorfizm, izoterm
izotop <izotopa <izotopu <izotoptan
İzzet Yaşar değil, İzzet Yasar
izzetinefis <izzetinefse <izzetnefsi <izzetinefisten

J

J. (=Jandarma)
jagar
jaguar
Jakarta'ya <Jakarta'lılara
jaketatay
jakoben, jakobenizm
JAL (=*Japan Airlines* [İng.]; Japon Havayolları) <JAL'ye <JAL'den
jaluzi
Jamaika'ya <Jamaika'lılara
jandarma (=J.)
Jandarma Genel Komutanı / Komutanlığı (=JGK)
jant <janta <jantı <janttan
Jap. (=Japonca)
japone, japonelması, japongülü, japonsarmaşığı
jartiyer
jelatin
jeloz
jeneratör
jenerik <jeneriğe <jeneriği <jenerikten
jeobotanik, jeodezi, jeodinamik, jeofizik, jeokimya
jeolog <jeoloğa <jeoloğu <jeologdan, jeoloji
jeomorfolog <jeomorfoloğa <jeomorfoloğu, jeomorfoloji
jeopolitik <jeopolitiğe <jeopolitiği <jeopolitikten
jeosantrik, jeosantrizm
jeosenklinal, jeosismik, jeotermal, jeotermi, jeotermik
jeotropizma
jeton
JGK (=Jandarma Genel Komutanı / Komutanlığı) <JGK'ya <JGK'dan
jigolo
jikle
jilet <jiletten
jimnastik <jimnastiğe <jimnastiği <jimnastikten
jinekofobi, jinekolog <jinekoloğa <jinekoloğu, jinekoloji
jips (=cips)
JİTEM (=Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele) <JİTEM'e <JİTEM'den
jiujitsu
Joan Baez

joker
jokey (=cokey)
jorjet <jorjete <jorjeti <jorjetten
jöle
jönprömiye
jul <jule <julü <julden

K

k
Bu harfin yasadaki adı "ke" (1.11.1928 gün ve 1353 sayılı yasa). Ancak, uygulamada dönem dönem "ka" diye okundu ve öğretildi. H harfi de öyle.
K. (=Kara; Komutan / Komutanlık)
K İLE BİTEN ÖZEL ADLARIN YAZILMASI VE OKUNMASI (bkz. "KESME İŞARETİ" ve "ÖZEL ADLARIN YAZILMASI")
kaale almak (İkinci A uzun)
kaba saba
Kabadüz'e, Kabadüzlü <Kabadüzlülere
kabakçı
kabakulak <kabakulaktan
kabalist
kabasakal, kabataslak, kabayel
Kâbe
kabız [olmak] <kabza <kabzı <kabızdan
kabil (K kalın, İ uzun)
"Gibi, soy, sınıf, tür" demek. "Mucize kabilinden bir olay" örneğindeki gibi. A'yı uzatmamak, uzun A'lı "kabil"le ve "Kâbil"le karıştırmamak gerekiyor.
kabil (K kalın, A uzun)
"Olanaklı" demek. "Kabil değil, gidemezsin" örneğindeki gibi. Kısa A'lı "kabil"le ve "Kâbil"le karıştırılmamalı.
Kâbil (K ince, A uzun) <Kâbil'e, Kâbilli <Kâbillilere
Afganistan'ın başkenti.
kabile (K kalın, İ uzun)
kabiliyet (K kalın, A uzun) <kabiliyetten
kabine (Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.)
kabir <kabre <kabri <kabirden
kablelmilat, kablelvuku <kablelvukua <kablelvukuu
kabotaj
kabristan
kabul <kabule <kabulü <kabulden
kâbus <kâbustan
kabzımal
kaçakçı, kaçgöç <kaçgöçe <kaçgöçü <kaçgöçten, kaçkın
kadar (=denli) (Ayrıca bkz. "ne kadar")
"Gidene kadar" mı, "gidinceye kadar" mı? İkisi de kullanılıyor. İkincisinde kentlilik özelliği ağır basıyor.
kadastro
kadehçik
kademhane
kader kısmet
Kadıköy'e, Kadıköylü <Kadıköylülere, kadıköytaşı
kadınbudu, kadıngöbeği
Kadınhanı'na <Kadınhanı'ndan, Kadınhanılı <Kadınhanılılara
kadırgabalığı
Kadışehri'ne <Kadışehri'nden, Kadışehrili <Kadışehrililere
kadınne
kadim
kadir <kadre <kadri <kadirden, kadirbilir, kadirimutlak
Kadiri (Son İ uzun), Kadirilik
Kadirli'ye, Kadirlili <Kadirlililere (=Kadirlilere)
kadirşinas <kadirşinastan
kadit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <kadide <kadidi [çıkmak] <kaditten
kadmiyum
kadük [olmak] <kadüğe <kadükten
kafadanbacaklılar, kafaiçi, kafakâğıdı, kafakol, kafakola almak, kafatasçı
Kafdağı'na <Kafdağı'ndan
kafein
kafesçi
kafeterya
kâfi
kafile (K kalın, A uzun)
kâfir
kafiye (K kalın, A uzun)
Kafkasya'ya, Kafkasyalı <Kafkasyalılara
İngilizcedeki her "*Caucasian*" sözcüğünün "Kafkasyalı" diye çevrilmesi nedeniyle, bazı televizyon filmlerinde yerli yersiz "Kafkasyalı" dendiğine rastlanıyor. Bunların önemli bir bölü-

mü (yerine göre), "beyaz [ırktan] kişi" olmalı.
kâfur (=kâfuru)
kâgir
kağan
kâğıt <kâğıttan, kâğıt mendil, kâğıtağacı, kâğıtbalığı, kâğıtçı, kâğıtdutu
Kâğıthane'ye, Kâğıthaneli <Kâğıthanelilere
kâğıthelvası
Kağızman'a, Kağızmanlı <Kağızmanlılara
kağnı
kağşak
kâh
kahır <kahra <kahrı <kahırdan, kahırlanmak
kâhil
kâhin
kahir (K kalın, A uzun)
kahkahaçiçeği
Kahramanmaraş'a, Kahramanmaraşlı <Kahramanmaraşlılara
kahretmek, kahrolmak
Kâhta'ya, Kâhtalı <Kâhtalılara
kahvaltı, kahvehane, kahverengi
kâhya
kaide (K kalın, A uzun)
kail (K kalın, A uzun)
kaim (K kalın, A uzun), kaime
kâin
kâinat <kâinata <kâinatı <kâinattan
kak <kaka <kakı <kaktan
kaka [yapmak]
kakafoni değil, kakofoni
kakao, kakaoyağı
kakofoni (=kakışım)
kakule
kâkül
kal (A uzun, L ince) (=kaal) <kale <kali
kal gelmek
kalastra
kalaşnikof <kalaşnikoftan, Mihail Kalaşnikov
kalburkemiği, kalburüstü
kaldıraç <kaldıraca <kaldıraçtan
*kale alma*k değil, kaale almak
kalebent <kalebende <kalebendi <kalebentten
Kalecik'e (Okunuşu: "Kaleciğe") <Kalecik'ten, Kalecikli <Kaleciklilere
kalemaşısı, kalemkâr, kalemşor, kalemtıraş <kalemtıraştan
kalensöve
kaleska
kalevi
kaleydoskop <kaleydoskopa <kaleydoskopu <kaleydoskoptan
Kale'ye (=Kale ilçesine), Kaleli <Kalelilere
kalhane
kalınbağırsak, kalınyağ
kalıp <kalıba <kalıbı <kalıptan, kalıpçı
kalıt <kalıta <kalıtı <kalıttan, kalıtımbilim, kalıtyazı
kaliborit <kaliborite <kaliboriti <kaliboritten
kaliforniyum
kaligrafi
kalinis <kalinisten
kalinos <kalinostan
kalipso
kalite
"Artar (azalır)" mı, "yükselir (düşer)" mi? Olağan söyleyişe göre kalite yükselir ya da düşer.
kalkanbezi, kalkanböcekleri
Kalkandere'ye, Kalkandereli <Kalkandereli lere
kalkojen
kalkolitik <kalkolitiğe <kalkolitiği <kalkolitikten
Kalküta'ya, Kalkütalı <Kalkütalılara
kallavi (İkinci A uzun)
kalleşçe
-kalmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2")
kalmak (bkz. "yalnızca, 3")
kalorifer, kalorimetre, kalorimetri
kalp (L ince) <kalbe <kalbi <kalpten
"Yürek" demek. Kalın L'li "kalp"la olan, söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat. "Kalp etmek" fiiliyle olan anlam farkına da.
kalp [etmek] (L ince) <kalbe <kalbi <kalpten
"Bir durumdan başka bir duruma çevirme, dönüştürme. § *kalp etmek* bir durumdan başka bir duruma çevirmek, dönüştürmek." (*Türkçe Sözlük*)

kalp (L kalın) <kalpa <kalpı <kalptan, kalplaşmak
"Bozuk", "güvenilmez", "sahte" gibi anlamları var. "Kalp para" örneğindeki gibi. "Yürek" anlamına gelen, ince L'li "kalp"le olan farkına dikkat etmek gerekiyor. Bir de, yine ince L'li, "kalp etmek" fiili var.

kalpakçı
kalseduan
kalsit <kalsite <kalsiti <kalsitten
kalubela (K kalın, A'lar uzun)
Kalvenci, Kalvencilik, Kalvenizm

Kam
Şamanlıkta, "din adamı" demek. "Kâm [almak]" ile karıştırmamak gerekiyor.

kâm [almak]
"Dilek", "dileğin yerine gelmesi" demek.

Kaman'a (=Kaman ilçesine), Kamanlı <Kamanlılara
kamançо [etmek]
kamarot <kamarota <kamarotu <kamarottan
kambiyo
Kamboçya'ya, Kamboçyalı <Kamboçyalılara, Kamboççа
kambriyen
kambriyum
kambur
kamelya
kameraman
kamerbalığı, kameriye
Kamerun'a, Kamerunlu <Kamerunlulara
kamet [getirmek] <kamete <kameti <kametten
kamga
kamışkalem, kamışkulak
kâmil, kâmilen
kamineto
kamping, kampüs <kampüsten
Kâmran Yüce
kamu iktisadi teşekkülü (=KİT)
kamuflaj, kamufle etmek
kamuoyu
Kâmuran Şipal
kamus (K kalın, A uzun) <kamustan
kamutanrıcılık
kamyonet <kamyonete <kamyonetten
kana kana
kanaat <kanaate <kanaati <kanaatten, kanaatkâr
kanaktarım
kanalizasyon
kanape değil, kanepe
kanaryaçiçeği, kanaryaotu
kanat <kanada <kanadı <kanattan
kanbilim
kancalıiğne, kancalıkurt
kancıkça
kançılarya
Kandıra'ya, Kandıralı <Kandıralılara, kandırağacı, kandıraotu
kandilçiçeği
kandoku
kanepe
kangren, kangrenleşmek
kanguru
kanırtmaç <kanırtmaca <kanırtmacı <kanırtmaçtan
kanıt <kanıta <kanıtı <kanıttan
kani [olmak] (K kalın, A uzun)
kaniş <kanişten
kankan
kankurutan, kanlı canlı

kanon
İngilizceden geldi (*canon*). "Büyük yapıtlar", "sanat otoriteleri" vb. anlamında kullanılıyor.

Kansal'a, Kansallı <Kansallılara
kanserbilim, kanserojen, kanserolоji
kant <kanta <kantı <kanttan
kantaşı
kantonit <kantonitten
KANUN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")
Kanun Hükmünde Kararname (=KHK)
kanundışı (K kalın, A uzun), kanunen (A ve U uzun)
kanuni (K kalın, A, U ve İ uzun)
Kanuni Sultan Süleyman
kanunname (K kalın, A'lar uzun)
kanunuesasi (K kalın, A'lar, ilk U ve İ uzun)
kânunuevvel, kânunusani
kanyak <kanyağa <kanyağı <kanyaktan
kanyon
kaolin, kaolinit <kaolinitten
kaos <kaostan

kap <kaba <kabı <kaptan, kap kacak
kapalıçarşı, kapalıtohumlular
kapamaç <kapamaca <kapamacı <kapamaçtan
kapamak/kapatmak
"Kapamak"ın tüm kullanımları için "kapatmak" da denebilir. Buna karşılık, "ucuza kapatmak", "gazete kapatmak" gibi daha etken kavramlar için "kapatmak" daha uygun. Şimdiki zaman çekiminde ise, "kapmak" fiiliyle karışmaması için, "kapatmak"ı yeğlemekte yarar var: "Kapıyor" değil, "kapatıyor".
kapanduygu
kaparo
kaparoz, kaparozcu, kaparozlamak
kapasite
kapatmak (bkz. "kapamak")
kapçak <kapçağa <kapçağı <kapçaktan
kapela
kapıkule, kapıkulu, kapıoğlanı
kapılgan
kapital <kapitale <kapitali <kapitalden, kapitalist, kapitalizm
kapitone
kapitülasyon
kapkaççı
kaplanboğan, kaplanböcek
kaplumbağa
kaporta, kaportacı
kapriçyo
kapsül
kaptanıderya
kaptıkaçtı
kaputbezi
kapuz
kapüşon
kâr, kârlı
"Kar", "karlı" vb. sözcüklerle karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.
Kara Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı (=KKK)
karaağaç <karaağaca <karaağacı <karaağaçtan
Karaağaç'a (Okunuşu: "Karaağaca") <Karaağaç'tan, Karaağaçlı <Karaağaçlılara
karaardıç <karaardıca <karaardıcı <karaardıçtan
karabacak, karabaldır, karabasan, karabaş, karabatak
karabet (İkinci A uzun) <karabetten
karabiber
karabina, karabinyer
karaborsa, karaboya, karabuğday, karabulut, karaburçak
Karabük'e (Okunuşu: "Karabüğe") <Karabük'ten, Karabüklü <Karabüklülere
Karacabey'e, Karacabeyli <Karacabeylilere
karacadarısı, karacaot
Karacasu'ya, Karacasulu <Karacasululara
karaciğer, karaçalı, karaçam, karaçayır
Karaçoban'a, Karaçobanlı <Karaçobanlılara
Karadağ'a, Karadağlı <Karadağlılara
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (=KEİ)
Karadeniz Teknik Üniversitesi (=KTÜ)
karadul
karadut <karaduta <karaduttan
karaduygu, karaelmas, karafatma, karagöz, Karagöz
karafaki
Karahallı'ya, Karahallılı <Karahallılılara (=Karahallılara)
karahindiba, karahumma, karaiğne
Karahisar'a, Karahisarlı <Karahisarlılara
Karaim <Karaimlere, Karaimce
Karaisalı'ya, Karaisalılı <Karaisalılılara (=Karaisalılara)
karakabarcık, karakaçan, karakafes, karakalem, karakarga, karakavak, karakavza, karakeçi, karakehribar, karakılçık, karakış <karakıştan, karakoca
Karakoçan'a, Karakoçanlı <Karakoçanlılara
karakoncolos <karakoncolostan
Karaköse'ye, Karaköseli <Karaköselilere
karakter

karakteristik özellik
"Karakteristik" sözcüğü "ayırt edici özellik" anlamına geldiğinden, "özellik" anlamını zaten içeriyor. Bu anlamsal yinelemeden kaçınmak için, "belirgin özellik", "belirleyici özellik" ya da "ayırt edici özellik" denebilir.

karakterize etmek, karakteroloji
karakucak, karakul, karakulak

karakullukçu, karakurbağası, karakusmuk
karakuş
karakuşi (U ve İ uzun)
karalahana, karaleylek
Karalımsın'a, Karalımsınlı <Karalımsınlılara
Karaman'a, Karamanlı <Karamanlılara
karamandola
karambol <karambole [getirmek] <karambolü <karambolden
karamela
karamuk <karamuktan
karamusal
Karamürsel'e, Karamürselli <Karamürsellilere
karanfil, karanfilyağı
karantina
Karapınar'a, Karapınarlı <Karapınarlılara
karar (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun), karargâh <karargâhtan, kararname, karasaban, karasevda, karasığır, karasinek
Karasu'ya, Karasulu <Karasulula ra
karasuları, karataban, karatahta, karatavuk
Karataş'a, Karataşlı <Karataşlılara
karate
karaturp
karavaş <karavaştan
karavela, karavide, karayaka, karayandık, karayanık, karayazı
Karayazı'ya, Karayazılı <Karayazılılara
karayel, karayer, karayılan
Karayipler (=Antiller) <Karayipliler <Karayiplilerin
karayolu, karayosunları
karboksil, karboksili
karbonado, karbonat <karbonata <karbonatı <karbonattan
karbondioksit, karbonhidrat, karbonifer, karbonik
karbonil, karbonmonoksit, karborundum
karbür, karbüratör
karcığar
karçiçeği, karda kışta, kardelen, kardikeni
kardeşkanı
kardinal <kardinale <kardinali <kardinalden, kardinalkuşu
kardiyograf <kardiyografta n, kardiyografi, kardiyogram
kardiyolog <kardiyoloğa <kardiyoloğu, kardiyoloji
kardiyopati, kardiyoskleroz, kardiyoskop, kardiyoskopi
karekök
karekter değil, karakter
kareograf, kareografi değil, koreograf, koreografi (=koregraf, koregrafi)
karfiçe
kargaburnu, kargabüken, kargadelen
kargacık burgacık
kargaşa (bkz. "karmaşa")
kargatulumba
kargış, kargışlamak, kargışlı
Kargı'ya, Kargılı <Kargılılara
kargo
karha
karıkoca, karıkocalık
karın <karna <karnı, karınçatlağı
karıncayiyen
karındanbacaklılar, karındankonuşan, karındaş <karındaştan
karınsa
karınzarı
kari (K kalın, A ve İ uzun) <karie <karii <kariin
karides <karidesten
kariha (K kalın, İ uzun)
karikatür, karikatürcü, karikatürist <karikatüristten, karikatürize etmek
karina [etmek], karinaya basmak
karine (K kalın, İ uzun)
kariyer, kariyerizm
karizma, karizmatik
Karkamış'a, Karkamışlı <Karkamışlılara
karkara
karkas <karkastan
karkuşu, karlı
Kara Kuvvetleri (=K.Kuv.)
Karlıova'ya, Karlıovalı <Karlıovalılara
karmaç <karmaca <karmacı <karmaçtan
karmakarışık, karman çorman
karmanyola

karmaşa
"Kompleks" demek. "Oidipus karmaşası" örneğindeki gibi. "Kargaşa"yla karıştırılıyor. "*Anlam karmaşası*", "*dil karmaşası*" vb. sözleriyle çoğu kez

kastedilen, "anlam kargaşası", "dil kargaşası".

Sorunlu örnek: "Bu olgu hukuk sâhasına da sirayet ederse, *anlam karmaşasına* sebebiyet verebilir ve belki bazı hallerde adaletin gereği gibi tecellisine de engel olur." (Şiar Yalçın, 12.1.1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesi) Öneri: "(...) anlam kargaşasına (...)"

karmık <karmığa <karmığı <karmıktan

karmuk <karmuğa <karmuğu <karmuktan

karnabahar (=karnabit <karnabite <karnabiti <karnabitten)

karnıkara, karnıyarık <karnıyarığa <karnıyarığı <karnıyarıktan

karni

karo

karoser

karpit <karpite <karpiti <karpitten

Kars'a <Kars'tan, Karslı <Karslılara

karsak <karsağa <karsağı <karsaktan

karst <karsttan

karşı

Sık sık fazladan kullanılan sözcüklerden biri. Atılmasının hiçbir anlam yitimine yol açmadığı örnekler: "*Şiire karşı, sevgiyle ve vefayla yaklaşıyor.*" (Ege, s. 75) "(...) *birine karşı yapılan haksızlığı* (...)" (*Brando*, s. 427). "(...) *ikna edilmeye karşı olan yatkınlığı* (...)" (*Brando*, s. 437) "Yeni türetilen *sözcüklere karşı yöneltilen eleştirileri* saygıyla karşılamalıdırlar." (Cemal Süreya, s. 83) "(...) *makineye karşı duyulan hayranlığı* dile getiriyor (...)" (Gürsel, s. 25) "Hani *'resmi' TDK'ye karşı haksızlık mı* ediyorum acaba (...)" (Hepçilingirler 1999, s. 199)

karşı karşıya, karşıcı, karşıdevrim, karşıdevrimci, karşıgelim

karşılaştırın (=krş.)

[-e] karşılık (bkz. "ise")

karşılık (bkz. "buna karşılık/buna karşın"), karşılıklı (bkz. "İşteş Fiiller")

karşın (bkz. "buna karşılık/buna karşın")

karşıoy, karşısav

karşıt/karşıtlık (bkz. "'-lik' Eki")

karşıtanlam, karşıtanlamlı, karşıtçı, karşıtduygu, karşıtlam

Karşıyaka'ya, Karşıyakalı <Karşıyakalılara

Kartal'a (=Kartal ilçesine), Kartallı <Kartallılara, kartalağacı

kartaloş <kartaloştan, kartaloz

kartela

kartezyen

kartograf <kartograftan, kartografi, kartografik

kartonpiyer

kartopu

kartoteks değil, kartotek <kartotekten

kartuk <kartuğa <kartuğu <kartuktan

kartpostal, kartvizit <kartvizitten

karyağdı

karyokinez

KASABA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

kasadar

kasaphane (Son A uzun)

kasavet (İkinci A uzun) <kasavete <kasaveti <kasavetten, kasavetli

kâse

kasem

kaset <kasete <kaseti <kasetten, kasetçalar

kasıkbağcı, kasıkbağı, kasıkbiti, kasıkçatlağı, kasıkotu

kasılduyum

kasımpatı

kasıp kavurmak

kasır <kasra <kasrı <kasırdan

kasıt <kasta <kastı <kasıttan, kasıtlı

kaside (İ uzun), kasideci

kasis <kasisten

kasiyer

kasket <kaskete <kasketten, kasketçi

kasko

kasnakçı

kast <kasta <kastı <kasttan

Kastamonu'ya, Kastamonulu <Kastamonululara

kastanyet <kastanyete <kastanyeti <kastanyetten, kastanyola

kastar, kastarlamak

kasten, kastetmek, kasti (İ uzun)

kastor

kasvet <kasvete <kasveti <kasvetten, kasvetli

Kaş'a (=Kaş ilçesine) <Kaş'tan, Kaşlı <Kaşlılara

kaşağı, kaşağılamak
kaşalot <kaşalota <kaşalotu <kaşalottan
kâşane
kaşarpeyniri
kaşbastı
kaşıkçı, kaşıkçıkuşu, kaşıkçın, kaşıkotu
kâşif <kâşiften
kaşkariko
kaşkaval
kaşkorse
katabolizma
katafalk <katafalka <katafalkı <katafalktan
katafot <katafota <katafotu <katafottan
katakomp <katakompa <katakompu <katakomptan
katakulli
katalepsi, kataleptik
kataliz, katalizleyen, katalizör
katalog <kataloğa <kataloğu <katalogdan, kataloglamak
Katar Emirliği <Katar Emirliği'nden
katarakt <katarakttan
katavasya
katedral <katedrale <katedrali <katedralden
kategori, kategorik
katetmek
katgüt

katıksız
"Katıksız" sözcüğü "katışıksız"la karıştırılıyor. "Katık", ekmeğin yanı sıra verilen ya da yenen yiyeceğin adı. "Katıksız hapis" ise, "hükümlüye yalnızca ekmek verilen hapis cezası" anlamına geliyor.
Sorunlu örnek: "(...) sözcüklerine daha *katıksız bir anlam* yüklemek." Öneri: "(...) sözcüklerine daha katışıksız bir anlam yüklemek."

katılgandoku
katırboncuğu, katırkuyruğu, katırtırnağı, katıryılanı
katışıksız (bkz. "katıksız")
katışmaç <katışmaca <katışmacı <katışmaçtan
katıyağ
kati (İuzun)
kâtip <kâtibe <kâtibi <kâtipten, kâtibiadil, kâtibiadli
katil (K kalın, A uzun) <katile <katili <katilden
"Öldüren, cani" demek. Kısa A'lı "katil"le karıştırılmamalı.

katil (K kalın, A ve İ kısa) <katle <katli <katilden, katletmek
Uzun A'lı "katil"le karıştırmamak gerekiyor. Aralarındaki söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat. Kısa A'lı "katil" sözcüğünün, "öldürmek", "cinayet" gibi anlamları var. "Katil zanlısı" sözü, "cinayet zanlısı" anlamına geldiğinden, "katil"in uzatmadan söylenmesi gerekiyor.

Kâtip Çelebi
katiyen, katiyet <katiyete <katiyeti <katiyetten
katletmek, katliam (İkinci A uzun)
Katma Değer Vergisi (=KDV)
katmanbilgisi, katmanbulut, katmanlaşmak
katmerlibadem
Katolik <Katoliğe <Katoliği <Katolikten
katrak <katrağa <katrağı <katraktan
katranağacı, katrançamı, katranköpüğü, katranruhu, katrantaşı, katranyağı
katrat <katrata <katratı <katrattan
katrilyon
katsayı
katyon
katyuvarı
kauçuk <kauçuğa <kauçuğu <kauçuktan
kavaf <kavaftan, kavafhane
kavakçı
Kavaklıdere'ye, Kavaklıdereli <Kavaklıderelilere
kavalkemiği
kavalye
kavanço
kavas <kavastan
kavasya
kavat <kavata <kavatı <kavattan
kavata
kavela
kavgımak
kavil <kavle <kavli, kavilleşmek
kavi (İuzun), kavileşme, kavileştirme
kavim <kavme <kavmi <kavimden (Ayrıca bkz. "Ulus, Milliyet ya da Kavim...")

kavis [çizmek] <kavse <kavsi <kavisten
kavlıç <kavlıca <kavlıcı <kavlıçtan
kavmantarı
kavraç <kavraca <kavracı <kavraçtan
Kavrak'a (Okunuşu: "Kavrağa") <Kavrak'tan, Kavraklı <Kavraklılara
kavrambilim, kavramcılık
kavuniçi
kavurmaç <kavurmaca <kavurmacı <kavurmaçtan
kavuşumdevri
kavut <kavuda <kavudu <kavuttan
kavuz, kavuzlular
kay [etmek] <kayya <kayyı
kayabalığı, kayabaşı
kayaçbilim
kayagüvercini, kayahorozu
kayağantaş
kayakçı
kayakeleri
kayalifi, kayameşesi, kayaörümceği, kayatuzu
Kayaş'a <Kayaş'tan, Kayaşlı <Kayaşlılara
kaybetmek
kaydıhayat
kaydırak <kaydırağa <kaydırağı <kaydıraktan
kaydiye
kayıkçı, kayıkhane
kayın [ağacı] <kayına <kayını
kayın <kayna <kaynı, kayınbirader, kayınpeder, kayınvalide
kayıp <kayba <kaybı <kayıptan, kaybetmek
kayışbalığı, kayışçı, kayışdili, kayışkıran
kayıt <kayda <kaydı <kayıttan, kaydetmek, kaydolmak, kaydedici
kaymakkâğıdı, kaymaktaşı
kayme
kaynaç <kaynaca <kaynacı <kaynaçtan, kaynaçtaşı
kaynakça
kaynakçı

KAYNAK GÖSTERİLMESİ

Yazı (makale, tez, rapor, kitap vb.) yazarken alıntıların ya da diğer göndermelerin kaynağını göstermek için kullanılabilecek birkaç yöntem var. Birincisi, metnin içinde göndermede bulunurken dipnot işareti (yıldız ya da küçük punto rakam) kullanmak ve kaynağa ilişkin bilgileri, başka bir deyişle kaynağın künyesini, alıntı söz konusuysa sayfa numarasıyla birlikte, aynı sayfanın altında ya da yazının/bölümün/kitabın sonunda dipnot olarak vermek.

Örnek olarak, bir çeviri kitap*, bir telif kitap** ve bir derlemede yer alan makale*** için künye yazalım (alıntı değil de genel bir gönderme söz konusuysa, sayfa numarası olmaz):

* Aristoteles, *Poetika,* çev. İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976, s. 34.

** Necatigil, Behçet, *Eski Toprak*, Varlık Yay., İstanbul, 1956, s. 12.

*** Toprak, Zafer, "Aydın, Ulus-Devlet ve Popülizm", *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu* içinde, yay. haz. Sabahattin Şen, Bağlam Yay., İstanbul, 1995, s. 39-81.

İkinci yöntemde ise metin içinde dipnot işareti değil, ayraç içinde olmak üzere kaynağın yazarının soyadı ve kitabın yayımlandığı tarih belirtiliyor: (Necatigil 1956) gibi. Bu durumda dipnottaki künye şöyle düzenleniyor:

Necatigil, Behçet (1956), *Eski Toprak,* Varlık Yay., İstanbul, s. 12.

Künyeler dipnotlarda değil de yalnızca kaynakçada verilecekse, sayfa numarasını metin içinde gönderme yaparken vermek gerekiyor: "(Necatigil 1956: 12)" örneğindeki gibi. Kent ve yayınevi adı için de, aşağıdaki seçenek var:

Necatigil, Behçet (1956), *Eski Toprak* (İstanbul: Varlık Yay.), s. 12.

Aynı yazarın aynı yıl içinde yayımlanmış birden çok kitabı varsa göndermelerin karışmaması için ayraç içindeki yılın yanına a, b, c... eklenebilir. Örnek:

Necatigil Behçet (1956a), *Eski Toprak,* Varlık Yay., İstanbul, 1956, s. 12.

Metin içinde bu kaynağa gönderme yapılırken, (Necatigil 1956a) diye yazmak gerekiyor.

Kaynak verme biçimleri unutuldu-

ğunda, güvenilir bir bilimsel yazı ya da kitap (bu arada, elinizdeki kılavuz) örnek alınabilir. Önemli olan tutarlılık; kaynak gösterirken hiç değilse aynı yazı içinde hep aynı yöntemi kullanmak.

kaynana
Dil düzeyi açısından inceliksiz bir adlandırma sayılır. Daha saygılı ve sevecen olan sözcük: kayınvalide (ikinci A uzun)

kaynanadili, kaynanazırıltısı
Kaynarca'ya, Kaynarcalı <Kaynarcalılara
Kayseri'ye, Kayserili <Kayserililere
kayşat <kayşata <kayşatı <kayşattan
kaytak <kaytağa <kaytağı <kaytaktan
kayyum
kazaen
kazak <kazağa <kazağı <kazaktan
Kazak <Kazaklara, Kazakça, Kazakistan
kazamat <kazamata <kazamattan
kazandibi, kazantaşı
kazaratar (=ekskavatör)
kazaska
kazasker
kazayağı
kazazade değil, kazazede (Yalnızca ikinci A uzun)
kazboku
kazein
kazevi
kazıbilim
kazıkçı, kazıklıhumma
kaziyei muhakeme değil, kaziyei muhkeme
kazkanadı
kazmadiş
kazulet <kazulete <kazuleti <kazuletten
kazurat (U ve son A uzun) <kazurata <kazuratı <kazurattan
Kb (kilobayt) <Kb'lık <Kb'tan
KBB (=Kulak, Burun, Boğaz) <KBB'ye <KBB'den
Kd. (=Kıdemli)
KDV (=katma değer vergisi) <KDV'ye <KDV'den
Keban'a, Kebanlı <Kebanlılara
kebap <kebaba <kebabı <kebaptan, kebapçı
kebe
kebze
keçiayağı
Keçiborlu'ya, Keçiborlulu <Keçiborlulu-lara
keçiboynuzu, keçimantarı, keçisağan, keçisakalı, keçisedefi, keçisöğüdü, keçiturnağı, keçiyemişi, keçiyolu
kediayağı, kedibalı, kedibalığı, kedibastı, kedidili, kedigözü, kedinanesi, kediotu
keenlemyekün
kefaf (A uzun) (=kifaf) <kefaftan, kefaf-ı nefs [etmek]
kefal <kefale <kefali <kefalden
kefalet (A uzun) <kefalete <kefaleti <kefaletten
kefaleten, kefaletname, kefillik
kefaret (A uzun) <kefarete <kefareti <kefaretten
kefeki
kefne
kehanet (A uzun) <kehanete <kehaneti <kehanetten
Kehkeşan
kehle
kehribar
KEİ (=Karadeniz Ekonomik İşbirliği) <KEİ'ye <KEİ'den
Keith Jarrett
kekâ
kekikyağı
kelam, Kelamıkadim (L kalın, A ve İ uzun), kelamıkibar
kelebekcamı, kelebekgözlük, kelebekotu
kelerbalığı
Keles'e <Keles'ten, Kelesli <Keleslilere
kelime
Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.

kelime hazinesi / kelime haznesi (bkz. "hazne/hazine")
kelime-i şahadet
KELİMELERİN CÜMLEDEKİ YERİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
Kelkit'e <Kelkit'ten, Kelkitli <Kelkitlilere
kellifelli (=kerliferli)
Keloğlan
kem küm
Kemah'a <Kemah'tan, Kemahlı <Kemahlılara

Kemalettin Kamu
Kemalist <Kemalistten, Kemalizm
Kemaliye'ye, Kemaliyeli <Kemaliyelilere
Kemalpaşa'ya (=Kemalpaşa ilçesine), Kemalpaşalı <Kemalpaşalılara
kemane (A uzun), kemani (A ve İ uzun), kemankeş <kemankeşten
kemerpatlıcanı
kemgöz
kemha (A uzun)
kemikbilim, kemikdoku
kemiyet <kemiyete <kemiyeti <kemiyetten
"-KEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 4")
-ken (...) ise (bkz. "ise")
kenarortay, kenarsuyu

kendi/kendisi
"Kendi" adılının kişilere göre çekiminde üçüncü tekil kişi "kendi" ya da "kendisi" olabiliyor:

kendim	kendimiz
kendin	kendiniz
kendi (kendisi)	kendileri

(bkz. Gencan, s. 131).

Bazı yazarlar, bu bilgiden, "kendisi" biçiminin hiçbir koşulda gerekli olmadığı, her zaman "kendi" denebileceği sonucunu çıkarıyor. Oysa, "kendi" sözcüğü, "kendi hatası" vb. tamlamalar dışında kullanıldığı durumlarda yetersiz kalıyor. Örnekler: "41 yaşındaki Melanie Griffith, *kendi gibi bir oyuncu olan* 64 yaşındaki annesi Tippi Hedren ile arkadaş gibi." (9.5.1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 2) Öneri: "41 yaşındaki Melanie Griffith, kendisi gibi bir oyuncu olan 64 yaşındaki annesi Tippi Hedren ile arkadaş gibi."

Sorunlu örnek: "Ama Blythe Danner, *kızının yanında kendinin çok daha sönük kaldığını* düşünüyor." (*Agy*) Öneri: "Ama Blythe Danner, kızının yanında kendisinin çok sönük kaldığını düşünüyor."

Sorunlu örnek: "Çiller, Cevheri'nin yanında oturan ve *kendine doğru hafifçe doğrulan* Mehmet Ağar'ı görmezden geldi." (19.6.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) Öneri: "Çiller, Cevheri'nin yanında oturan ve kendisine doğru hafifçe doğrulan Mehmet Ağar'ı görmezden geldi."

"Kendi" FAZLALIĞI

"Kendi" adılıyla ilgili bir başka sorun, dönüşlü yapılarda "kendi" sözcüğü kullanıldığında oluşan gereksiz anlamsal yinelemeler.

Sorunlu örnek: "Gürer Aykal, çokseslilliğin yaygınlaşması için yeni orkestralar kurmayı *kendine görev edindi*" (*Radikal* gazetesi, 10.5.1999, s. 23). Öneri: "(...) yeni orkestralar kurmayı görev edindi."

kendine özgü / kendine özel
Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Kendine özel" sözünün, "başkalarının kullanımına açık değil", "başkalarınca kullanılamaz" gibi anlamları var ("kişiye özel", "şahsa mahsus" gibi). "Kendine özgü" ise, başkalarına kapalı olmayı değil, başkalarında bulunmayışı anlatıyor. "Bu çiçeğin kendine özgü bir kokusu var" örneğindeki gibi.

Sorunlu örnek: "Dilsizlerin *kendilerine özel* bir dilleri olduğu bilinir." Öneri: "Dilsizlerin kendilerine özgü bir dilleri olduğu bilinir." Ya da: "Dilsizlerin özel bir dilleri olduğu bilinir."

kendine özgün (bkz. "özgü/özgün")
kenegöz, keneotu
kengersakızı
KENT ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
kentbilim, kentçilik <kentçilikten, kenttaş <kenttaştan
kentet <kentete <kenteti <kentetten
kentilyon
kentsoylu <kentsoyluluk <kentsoyluluktan
Kenya'ya, Kenyalı <Kenyalılara
kepçekulak, kepçekuyruk, kepçesurat
Kepsut'a <Kepsut'tan, Kepsutlu <Kepsutlulara
kerahat değil, kerahet (A uzun) <kerahete <keraheti <kerahetten
keramet (A uzun) <kerametten, keramette bulunmak

keratin
kerempe
kerevit <kerevite <kereviti <kerevitten, kerevides <kerevidesten
kerhane, kerhaneci
kerih (İ uzun), kerhen
kerim (İ uzun), kerime
Kerkük <Kerkük'e (Okunuşu: "Kerküğe") <Kerküklülere
kerliferli (=kellifelli)
kerpeten
kerpiç <kerpice <kerpici <kerpiçten
kerrat <kerrata <kerratı <kerrattan
kertenkele
kervanbaşı, kervansaray
kesafet (A uzun) <kesafete <kesafeti <kesafetten
kesedar, kesekâğıdı
kesenekçi, kesicidiş, kesimevi
KESİN OLMADIĞI BELİRTİLEN SAYILARIN YAZILMASI (bkz. "Sayıların Yazılması, 5")
kesinkes
KESİNLEYİCİ DİL (bkz. "Bilim Dili / Kesinleyici Dil")

kesinlikle
"Toplantının başlayıp başlamadığını kesinlikle bilmiyoruz." Bu tür cümleleri muhabirler kullanıyor. Cümleden, toplantının başlayıp başlamadığı hakkında hiç bilgileri olmadığını anlamak gerekiyor. Oysa genellikle, muhabirin ilgili olduğu bağlam bunu göstermiyor; toplantının başlayıp başlamadığı konusunda kesin bir bilgileri olmadığını anlamamız istendiği anlaşılıyor. Bu isteğin doğru anlaşılması için, "Toplantının başlayıp başlamadığı konusunda kesin bir bilgimiz yok", "Toplantının başlayıp başlamadığından emin değiliz" ya da "Toplantının başlayıp başlamadığı belli değil" gibi bir cümle kurulabilir.

kesir <kesre <kesri
kesit <kesite <kesiti <kesitten
Keskin'e, Keskinli <Keskinlilere

KESME İŞARETİ (') (APOSTROF)
Özel adları, kısaltmaları, sayıları, tek başlarına yazılması gereken harfleri... aldıkları çekim ekinden ayırmak için kesme işareti kullanmak gerekiyor: "Reşat Nuri'ye", "Eskişehir' den", "TCDD'nin", "1970'teki", "A'lar uzun" örneklerindeki gibi.

Yapım eklerini ve ardından gelen ekleri kesme işaretiyle ayırmak gerekmiyor: "Türkçedeki", "İstanbullular", "Muratçığım" vb. (Yapım ekinin kökle karışabileceği yabancı özel adlar bu kuralın dışında. Örneğin, "Dubaililere" biçimindeki yazım, çoğu kişiye ilk bakışta fazla karışık gelebilir. Bunun gibi durumlarda, "Dubai'lilere" biçiminde ayırmak gerekiyor.)

1. KESME İŞARETİYLE AYIRILACAK SÖZCÜK TÜRLERİ (bkz. "Büyük Harf Kullanımı")
2. ÖZEL ADLARA GETİRİLEN BENZETME AMAÇLI ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, I")
3. TOPLULUK ANLAMI VERMEYE YÖNELİK ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, II")
4. KESME İŞARETİ SATIR SONUNA DENK GELİYORSA
   Ayrıca kısa çizgi koymak gerekmiyor. Örnek: "....*Türkiye'nin*" değil, "....Türkiye'nin"
5. TIRNAK İÇİNDEKİ SON SÖZCÜK EK ALIYORSA (bkz. "Tırnak İşareti, 3")
6. KONUŞMA DİLİ YAZIYA GEÇİRİLİRKEN
   Konuşma dilinde düşen bazı ünlü harfler, yazıda kesme işaretiyle temsil edilebiliyor: "N'olur", "n'apıcaksın" vb.
7. EK ALINCA YAZILIŞLARI AYNI OLAN SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİLMESİNDE
   Günümüzde görülen bir eğilim, ek alınca yazılışları aynı olduğundan anlamları karışabilecek sözcükleri eklerinden kesme işareti ile ayırmak: "yazı'nın" - "yazın'ın" - "yaz'ının", "soru'nun" - "sorun'un" gibi. Ancak, anlam karışıklığı tehlikesi olmadan da fazladan kesme işareti kullanma eğilimi dikkat çekiyor. Bu eğilim, ayırılan

sözcüğü vurgulama gereksinmesinden doğuyor olabilir. Bilindiği üzere şimdiye değin vurgulama amacıyla çift tırnak ya da tek tırnak kullanılıyordu; şimdi buna kesme işareti de eklenecek gibi görünüyor.

8. "GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE", "ON DOKUZUNCU YÜZYIL FRANSA'SINDA", "NAZİ ALMANYA'SINDA", "1917 TEMMUZ'UNDA" VB.
Yer adlarına ve belirli tarihlere gelen çekim eklerini kesme işaretiyle ayırdığımıza göre, buradaki ekleri de ayıracağız demektir.

Ancak, yer adlarına gelen yapım eklerini ayırmak gerekmediğine dikkat edilmeli. Örneğin, "bölgenin Balkanlaştırılması" gibi bir örnekteki "Balkan" sözcüğü yapım eki almıştır ve artık "Balkan" adıyla bilinen bölgeyi değil, başka bir bölgeyi anlatmaktadır.

Başka dillerden gelen ve geldikleri imlaya göre yazılan adlar söz konusuysa, ekleriyle karışmasınlar diye, adın bittiği yere kesme işareti koymak gerekiyor, yapım ekleri dahil: "Antalya bizim Nice'imiz sayılır", "sticker'lar" vb. (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı", "'De' Bağlacının Yazılması, III", "Kısaltmaların Yazılması" ve "Tırnak İşareti".)

kesmeşeker
kestanefişeği, kestanekabağı, kestanekargası, kestaneşekeri
Keşan'a, Keşanlı <Keşanlılara
Keşap'a (Okunuşu: "Keşaba") <Keşap'tan, Keşaplı <Keşaplılara
keşfetmek
keşide (İ uzun)
keşif <keşfe <keşfi <keşiften, keşfetmek
keşişhane
keşişleme
keşke
keşkülüfukara
keşmekeş <keşmekeşten
keşşaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <keşşaftan
keşvetmek değil, keşfetmek
ketal <ketale <ketali <ketalden
ketçap <ketçaba <ketçabı <ketçaptan
ketempere
ketenhelva (=ketenhelvası), ketenkuşu, ketentohumu, ketenyağı
kethüda (A uzun)
keton
kevgir
keyif <keyfe <keyfi <keyiften, keyfetmek
keyfiyet
"Keyfilik"le karıştırılıyor. "Keyfiyet" sözcüğünün, "durum", "nitelik" gibi anlamları var; "keyfilik"le ilgisi yok. Sözgelimi, "keyfiyetin farkında mısınız bilmem" sözü, "durumun farkında mısınız bilmem" anlamına gelir.
keylus (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) (=kilüs) <keylustan
keymus (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) (=kimüs) <keymustan
keza (A uzun)
kezzap <kezzaba <kezzabı <kezzaptan
kg. (=kilogram) <kg.lık
KGB (=*Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti* [Rus.]; SSCB İstihbarat Örgütü) <KGB'ye <KGB'den
KHK (=Kanun Hükmünde Kararname) <KHK'ya <KHK'dan
kHz. (=kilohertz) <kHz.den
kıble, kıblegâhı <kıblegâhtan, kıblenüma (A uzun)
Kıbrıs'a <Kıbrıs'tan, Kıbrıslı <Kıbrıslılara
Kıbrıscık'a (=Kıbrıscık ilçesine) (Okunuşu: "Kıbrıscığa") <Kıbrıscık'tan, Kıbrıscıklı <Kıbrıscıklılara
kıdemli (=Kd.)
kıkırdakdoku
kılaptan
kılavuz
kılburun
kılıçbacak <kılıçbacağa <kılıçbacağı <kılıçbacaktan, kılıçbalığı
kılıçgagalı, kılıçhane, kılıçkuyruk, kılıçoyunu
kılık kıyafet <kılık kıyafetten
kilişe değil, klişe
kınaçiçeği, kınagecesi, kınakına, kınalıkeklik
Kınalıada'ya, Kınalıadalı <Kınalıadalılara, kınalıyapıncak
kındıraç <kındıraca <kındıracı <kındı-

raçtan
Kınık'a (Okunuşu: "Kınığa") <Kınık'tan, Kınıklı <Kınıklılara
kınkanatlılar
kınnap<kınnaba<kınnabı<kınnaptan
Kıpçak <Kıpçaklara, Kıpçakça
kıpır kıpır
kıpkırmızı, kıpkızıl
Kıpti (İ uzun), Kıptilik
kıraat [etmek] <kıraate <kıraati <kıraatten, kıraathane
kıraç <kıraca <kıraçtan, kıraçlaşmak
kıraça
kırağı
kıral değil, kral
kıran kırana
kıranta
kırat<kırata<kıratı<kırattan
kırbaç <kırbaca <kırbacı <kırbaçtan, kırbaçkurdu
kırcın
kırç<kırca<kırcı<kırçtan
kırçıl
Kırgız <Kırgızlara, Kırgızca, Kırgızistan'a
kırık dökük, kırıkçı
Kırıkhan'a, Kırıkhanlı <Kırıkhanlılara
Kırıkkale'ye, Kırıkkaleli <Kırıkkalelilere
Kırıkkale Üniversitesi (=KÜ)
kırıkkırak, kırılgan, kırıp geçirmek
kırıtkan
kırk
"*1940'da*" değil, "1940'ta". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.
kırkağaç
Kırkağaç'a (Okunuşu: "Kırkağaca") <Kırkağaç'tan, Kırkağaçlı <Kırkağaçlılara
kırkambar, kırkayak, kırkbayır, kırkgeçit, kırkikindi, kırklamak
Kırklareli'ne, Kırklarelili <Kırklarelililere
kırkmerak, kırkmerdiven, kırkyaprak
kırlangıçbalığı, kırlangıçdönümü, kırlangıçfırtınası, kırlangıçotu
kırlent<kırlente<kırlenti<kırlentten
kırmızböceği
kırmızıağaç, kırmızıbiber, kırmızılahana, kırmızıturp
kırnak
kırnap değil, kınnap
kırnav
Kırşehir'e, Kırşehirli <Kırşehirlilere
kırtasiye
kırtıpil
kıs kıs [gülmek]

KISA ÇİZGİ (-) (=BİRLEŞTİRME ÇİZGİSİ = TİRE) (Ayrıca bkz. "Tırnak İşareti, 3" ve "Kesme İşareti, 4")

1. SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİNDE

Satır sonlarına sığmayan sözcükler kısa çizgi kullanılarak hecelerinden bölünür. Bileşik sözcükleri de (bitişme noktasından değil) hecelerinden bölmeye dikkat etmek gerekiyor. Örneğin, ... Ulubatlı *İlk-okulu*..... değil, ... Ulubatlı İl-kokulu.....

2. CÜMLE İÇİNDE ARASÖZLERLE AYRINTI NİTELİĞİNDEKİ AÇIKLAMALARIN PAKETLENMESİNDE

Cümleye bağımlı ayrıntılar, iki virgül arasına alınabileceği gibi, iki kısa çizgi arasına da alınabilir. Örnek: Gazetecilerin, etik kurallarına uyması -hediye almaması, özel yaşama saygılı olması- gerekir."

Kuruluş olarak cümleye bağımlı olmayan ayrıntı ve arasözler içinse ayraç kullanmak daha yerinde oluyor: "Gazetecilerin, etik kurallarına uyması (hediye almamak bunlardan biridir) gerekir" örneğindeki gibi.

İLK KISA ÇİZGİDEN HEMEN ÖNCEKİ SÖZCÜĞE AİT ÇEKİM EKLERİ

İlk kısa çizgiden ya da ayraçtan önceki eklerin sonraya bırakılması, yüksek sesle okuma olasılığını yok sayıyor. Herhangi bir kolaylık da sağlamıyor.

Aynı sorun, önceki sözcükle ünlü uyumuna girmesi gereken "de" bağlacı için de geçerli.

Sorunlu örnek: "(...) fikirlerinin doğrudan *üreticilerinin -yazarlar- de onları tüketenlerin -okurlar- de* tercihleri üzerinde (...)" (Ertuğrul Kürkçü, *Gündem* gazetesi, 8.11.1992) Öneri: "(...) fikirlerinin doğrudan üreticileri-

nin de (yazarlar), onları tüketenlerin de (okurlar) tercihleri üzerinde (...)"

3. KISA ÇİZGİNİN DİĞER KULLANIM ALANLARI

- İKİAD YA DA SIFAT ARASINDAKİ ORTAKLIK YA DA KARŞITLIK İLİŞKİSİNİN BELİRTİLMESİNDE: "Hint-Avrupa dilleri", "Türk-Yunan dostluğu", "Arjantin-Belçika maçı", "ulus-devlet oluşturulurken", "sosyo-ekonomik gelişmeler", "genç-yaşlı demeden" vb. (Bu yöntemin bileşik sözcük yapma yöntemi olmadığına dikkat edilmeli.)
- BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ GÖSTEREN TARİH, SAAT, YER VB. ARASINDA: "1939-1943", "saat 14.00-17.30" arasında", "İstanbul-Adana uçağı" örneklerindeki gibi.
- "ARASINDA", "İLA" ANLAMINDA: "20-30'ar kişilik gruplar" örneğindeki gibi, sayısal verilerin alt ve üst sınırları belirtilirken (ayrıca bkz. "ila").
- ARAPÇA YA DA FARSÇADAN GELMİŞ TAMLAMALARDA: "Düyun-ı Umumiye", "kelime-i şahadet" vb.
- DİLBİLGİSİNDE, KÖKLERİN VE EKLERİN GÖSTERİLMESİNDE: "açık-lamak", "-ler/-lareki" vb.
- TARİH AYIRICI OLARAK: "29-10-1923" gibi.
- SIRALAMALARDA, HARF YA DA RAKAMDAN SONRA.

KISALTMALARIN YAZILMASI

1. KURUM VE KURULUŞ ADLARININ BAŞ HARFLERİNDEN OLUŞAN KISALTMALARDA harflerin arasına nokta koymak gerekmiyor: Örneğin, "T.B.M.M." değil, "TBMM".

   Bu kısaltmalara ek getirilirken, sözcüklerin açık haline göre değil, son harfin okunuşuna göre ek getirmek gerekiyor. Örneğin, Birleşmiş Milletler'i gösteren BM kısaltması, "BM'i" ya da "BM'e" biçiminde değil, "BM'yi" ya da "BM'ye" biçiminde ek alıyor.

   Harf harf değil de bütün olarak okunan kısaltmalar ise, bütünün okunuşuna göre ek alıyor: "AKUT'tan", "NATO'dan", "DİSK'ten" gibi.

2. KÜÇÜK HARFLE YAZILAN KISALTMALAR, büyük harfle yazılanların tersine, son harfin okunuşuna göre değil, son sözcüğün açık okunuşuna göre ek alıyor. Örneğin, "vb.ye" değil, "vb.ne" (=ve benzerine).

3. YERLEŞİK BİR KISALTMASI BULUNMAYAN (KILAVUZLARDA BULAMADIĞIMIZ) BİR SÖZCÜĞÜN KISALTILMASI gerektiğinde, sözcüğün ilk üç harfini alıp birde nokta koymak yetiyor (haziran ayı için "Haz.", Jüpiter gezegeni için "Jüp." gibi).

4. BİLEŞİK SÖZCÜKLER KISALTILIRKEN, bitişik iki sözcükten ilkinin ilk üç harfiyle ikincisinin ilk harfi alınıyor ve sonuna nokta konuyor: "Toplumbilim"in kısaltması: "topb."

   İlk sözcükte üçten az harf varsa, olanla yetinmek gerekiyor: "Adbilim"in, "adb." olarak kısaltılması gibi.

5. TEK HECELİ SÖZCÜKLER KISALTILIRKEN sözcüğün ilk harfini almak yetiyor. Örneğin, "cilt" sözcüğünün kısaltması, "C.".

6. BAŞKA DİLLERDEN GELEN KISALTMALAR

   Bu tür kısaltmalar, yerleşmiş bir okunuşları varsa ona göre ek almalı. Sözgelimi, TV kanalı CNN İngilizce okunuşuyla ("sienen") yerleştiğinden, "CNN'e", "CNN'den", "CNN'in" biçiminde yazılmalı. Yerleşik olmayan yabancı kısaltmalara ise Türkçe yazım kuralları uygulanmalı.

7. NOKTAYLA BİTEN KISALTMALAR ek aldığında, kesme işareti kullanmak gerekmiyor: "vb.ne", "vd.da", "yy. da".

kısakafalı
kısım <kısma <kısmı
kısırdöngü
kısırganmak
kıskaç <kıskaca <kıskacı <kıskaçtan
kıskanç <kıskanca <kıskancı <kıskançtan

kıssadan hisse
kıstelyevm
kış kıyamet <kış kıyametten
kıt kanaat
KITA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
kıtaat (İkinci A uzun) <kıtaattan
kıtal (A uzun, L ince) <kıtale <kıtali <kıtalden
kıtı kıtına
kıtıpiyos <kıtıpiyostan
kıtır kıtır
kıtipiyoz değil, kıtıpiyos
kıvanç <kıvanca <kıvancı <kıvançtan
kıvıl kıvıl
kıya, kıyacı
kıyam (A uzun), kıyamet <kıyametten
kıymet-i harbiye
kıyye
kız kardeş
Kız Kulesi'nden
kızamıkçık <kızamıkçığa <kızamıkçığı <kızamıkçıktan
kızböceği
kızılağaç, kızılaltı, kızılayak
Kızılbaş <Kızılbaşlara <Kızılbaştan
Kızılcahamam'a, Kızılcahamamlı <Kızılcahamamlılara
Kızılderili <Kızılderililere
Kızılhaç (=RC; *Red Cross* [İng.]) <Kızılhaç'a <Kızılhaç'tan
Kızılırmak'a (Okunuşu: "Kızılırmağa") <Kızılırmak'tan
kızılkanat, kızılkantaron, kızılkök, kızılkuyruk
Kızılören'e, Kızılörenli <Kızılörenlilere
kızılötesi, kızılsuyosunları, kızılşap <kızılşaptan
Kızıltepe'ye, Kızıltepeli <Kızıltepelilere
kızılyaprak, kızılyara, kızılyörük
kızkalbi, kızkuşu, kızmemesi
kızmabirader

"Kİ" BAĞLACININ YAZILMASI (Ayrıca bkz. "Virgül Sorunları, 7")

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ki" bağlacını, tıpkı "ve", "de", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. Ayrı bir sözcük olduğu için her zaman ayrı yazılması gereken "ki" bağlacı, "-ki" ekiyle karıştırılıyor. "-ki" eki, "buradaki çöp", "Paris'teki olaylar", "sendeki kitap", "sabahki kalabalık", "dünkü söylentiler", "savaştaki kayıplar" örneklerindeki gibi, yer, kişi, zaman, olay ilgisi kuran sıfatlar ve "evinki", "okulunki", "kardeşiminki" vb. adıllar (zamirler) üretir.

3. "Kİ" BAĞLACI FAZLALIĞI

"Ki" bağlacı kendisinden sonra gelen sözcüklere açıklayıcılık özelliği kazandırdığından, aynı işlevi gören (açıklayıcılık özelliği kazandıran) başka sözcük ya da yapılarla bir arada kullanılması fazlalığa yol açıyor.

Sorunlu örnek: "Birhan Keskin'in şiirlerini ise yaşlı gözlerle *okumadım, ki beğendiğim gözlerimden anlaşılsın diye!*" (Haydar Ergülen, *Cumhuriyet Kitap*, No. 252, s. 9) Öneri: "Birhan Keskin'in şiirlerini ise yaşlı gözlerle okumadım, beğendiğim gözlerimden anlaşılsın diye!"

"-Kİ" EKİ FAZLALIĞI (Ayrıca bkz. "mevcut, 1")

Sorunlu örnek: "Abby Rockefeller, *1948'deki ölümünden bir yıl önce* (...)" (*Cumhuriyet*, 1.11.1998, s. 13) Öneri: "Abby Rockefeller, 1948'de ölmesinden bir yıl önce (...)" Ya da: "Abby Rockefeller, ölümünden (1948) bir yıl önce (...)"

Sorunlu örnek: "*Akşamki gördüğüm film* (...)" Öneri: "Akşam gördüğüm film (...)" Ya da: "Akşamki film (...)"

Sorunlu örnek: "*Temmuz ayından sonra başlayan faizdeki yükselme eğilimi sürüyor.*" (*Cumhuriyet*, 6.12.1990) Öneri: "Faizde temmuz ayından sonra başlayan yükselme eğilimi sürüyor."

Sorunlu örnek: "(...) *söyleyişteki yapılan değişikliğin yazıya yansımasında* (...)" (Özel, s. 83) Öneri: "(...) söyleyişte yapılan değişikliğin yazıya yansımasında (...)" Ya da: "(...) söyleyişteki değişikliğin yazıya yansımasında (...)"

Kibele (=Kybele)
kibir
Kiev'e <Kiev'lilere
kifaf (=kefaf) <kifaftan, kifafınefs <kifafınefsten
kifayet (A uzun) <kifayete <kifayeti <kifayetten
Kiğı'ya (=Kiğı ilçesine), Kiğılı <Kiğılılara
KİK (=kamu iktisadi kuruluşu) <KİK'e <KİK'ten
kikla
kiklon (=siklon)
kiklotron
kilermeni
Kilis'e <Kilis'ten, Kilisli <Kilislilere
kilizbalığı, kilizman
kiloamper, kilogram (=kg.), kilogrammetre
kilohertz (=kHz.)
kilojul <kilojule <kilojulü <kilojulden
kilokalori, kilometre (=km.), kilosikl (=KS), kiloton
kiloş değil, kloş
kilot değil, külot
kilovat (=kw.) <kilovattan, kilovolt <kilovolttan
kilükal (K'lar kalın, İ ve A uzun, L'ler ince) <kilükale <kilükali <kilükalden
kilüs (=keylus) <kilüsten
kimbilir
kimi/kimisi
"Kimi" (bazı) sözcüğü, sıfat. "Kimisi" (ya da "kimileri") sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanabiliyoruz. Örneğin, "kimi kişi" yerine "kimisi" ya da "kimi insanlar" yerine "kimileri" diyoruz.
kimono
kimse/herkes
"Kimse" olumsuz bağlamlarda, "herkes" ise olumlu bağlamlarda kullanılır. "Kimse görmedi" - "herkes gördü" gibi. Aradaki anlam farkını gösteren iki örnek: "Kimse yazmasın." (Hiç kimse yazmayacaktır.) "Herkes yazmasın." (Belirli kişiler yazacaktır.)
kimüs (=keymus) <kimüsten
kimya (A uzun)
kimyadoğrulumu, kimyager, kimyagöçümü, kimyevi (İ uzun)
kimyon, kimyoni (İ uzun)
kinaye (A uzun), kinayeli
kinematik, kineskop, kinestezi, kinetik
kinik, kinizm
Kinşasa'ya <Kinşasa'lılara
kip <kipe <kipi <kipten, kiplik <kiplikten
Kiraz'a (=Kiraz ilçesine), Kirazlı <Kirazlılara, kirazelması
kireççi, kireçkaymağı, kireçsilemek, kireçsütü, kireçtaşı, kireçyeren
kiremitrengi
kirizma [yapmak], kirizmalamak
kirkit <kirkite <kirkiti <kirkitten
kirlihanımpeyniri, kirlikan, kirloz (=kirloş)
kispet <kispete <kispeti <kispetten
kisve

KİŞİ ADLARI
İlk harflerini büyük yazmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Nelson Mandela'ya" vb.
Kişi adlarının nasıl yazılacağı, nüfus cüzdanındaki kayda bağlı. Tıpkı yerleşim yeri adları gibi kişi adları için de resmî kayıtlardaki imla geçerli.

kişilikdışı, kişioğlu, kişizade, kişisel bilgisayar (=PC)
kişmiş <kişmişten
kişniş <kişnişten, kişnişşekeri
KİT (=kamu iktisadi teşekkülü) <KİT'e <KİT'lere <KİT'ten
kitabe (A uzun), kitabet, kitabi (Son İ uzun), kitabevi
Kitab-ı Mukaddes'ten
KİTAP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")
kitaplıkbilim, kitapsarayı, kitapsever
kitre
kiyanus <kiyanustan
kiyaset (A uzun) <kiyasete <kiyaseti <kiyasetten
kizir
KKK (=Kara Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı) <KKK'ya <KKK'dan
KKTC (=Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) <KKTC'ye <KKTC'den
K.Kuv. (=Kara Kuvvetleri)
klakson
klan (L ince)
klapa

klape
klarnet, klarnetçi

klasisizm (L ince), Klasisizm
Sanat akımı adı olarak kullanıldığında büyük harfle, yalnızca bir eğilim adı olarak kullanıldığında küçük harfle başlatmak gerekiyor. Tıpkı her simgecinin ille de Sembolizm mensubu olmayışı gibi, her klasisizm belirtisi de akıma mensup olma anlamına gelmiyor.

klasman, klasör
klavsen
klavuz değil, kılavuz
klavye (L ince)
kleptoman, kleptomani
klerikalizm
klima, klimatolog <klimatoloğa <klimatoloğu, klimatoloji
klinker
klinometre
klips <klipsten
kliring
klişe, klişeleşmek
klitoris <klitoristen
KLM (=Hollanda Kraliyet Havayolları) <KLM'ye <KLM'den
klon (L ince), klonlamak
klor, klorhidrat, klorhidrik, klorik, klorlamak
klorin değil, klor (L ince)
klorofil, kloroform, klorometri, kloromisetin, kloroplast
kloroz, klorölçer, klorür
klostrofobi
kloş <kloştan
klüp değil, kulüp
klüz
km. (=kilometre) <km.lik
Knut Hamsun
koalisyon
kobalt <kobalttan
kobaltin
KOBİ (=Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler)
kocabaş <kocabaştan
Kocaeli'ne <Kocaeli'nden, Kocaelili <Kocaelililere
kocakarı, kocayemiş
kocuşmak
Koçarlı'ya, Koçarlılı <Koçarlılılara (=Koçarlılara)
koçbaşı, koçboynuzu
Koçhisar'a, Koçhisarlı <Koçhisarlılara
koçkar
koçu
koçyumurtası
kodein
kodeks <kodeksten
kofana
Kofçaz'a, Kofçazlı <Kofçazlılara
koğmak değil, kovmak
koğuk değil, kovuk ("dişimin kovuğu" örneğindeki gibi).
koğuşturma değil, kovuşturma
koğuş <koğuştan
kohenit <kohenitten
kok <koka <koku <koktan, kokkömürü
kokain, kokainoman
kokarağaç
kokimbit <kokimbite <kokimbitten
kokoreç <kokorece <kokoreci <kokoreçten
kokoroz, kokorozlanmak
kokoz, kokozlamak
kokpit <kokpite <kokpiti <kokpitten
"Pilot kabini" demek. İngilizceden (*cockpit*) geldi.
kokteyl
kol gezmek
Kol.Şti. (=kolektif şirket)
kolaçan [etmek], kolağası, kolbaşı
kolaj

kolayca ...-vermek
Sorunlu örnek: "Devlete (ve hükümete) sırtını dayamanın sağladığı olanakla Dolmabahçe Sarayı'nın kapıları resmi kuruma *kolayca açılıverdi*". (Hepçilingirler 1999, s. 197) "Vermek" fiiliyle yapılan bileşik fiiller "kolayca" anlamını zaten içeriyor. Bu örnekte, "kolayca açıldı" ya da yalnızca "açılıverdi" demek yeterli olabilir.

kolböreği
kolçak <kolçağa <kolçağı <kolçaktan
koldaş <koldaştan
kolej
koleksiyon, kolektif, kolektivist, kolektivizm
kolektif şirket (=Kol.Şti.)

kolektör
kolemanit <kolemanitten
kolesterin
kolesterol <kolesterole <kolesterolü <kolesterolden
kolhoz
kolibasili
kolibri
kolleksiyon değil, koleksiyon
kolodyum (L ince)
kolofan
koloidal <koloidale <koloidali <koloidalden, koloit <koloitten
kolokyum
Kolombiya'ya, Kolombiyalı <Kolombiyalılara
kolombiyum
koloni (L ince), kolonileşme, kolonizasyon, kolonyalizm
Batı dillerinden geldi. Türkçesi, sömürge, sömürgeleşme, sömürgeleştirme ve sömürgecilik. "Koloni" sözcüğünün doğa bilimleri alanında "topluluk" anlamında kullanıldığına dikkat edilmeli.
kolordu (=Kor.)
koloridye
kolorimetre (=renkölçer), kolorimetri
kolostrum
kolsuayaklılar
koltukçu
kolyoz
Kom. (=komisyon)
Kom.Şti. (=komandit şirket)
komandite, komanditer
kombina, kombinezon
kominist, kominizm değil, komünist, komünizm
komisyon (=Kom.)
kompartıman
komplo
"Komple" ile karıştırılıyor. "Komple" sözcüğünün, "takım halinde, tümüyle, tam" gibi anlamları var. "Komplo" sözcüğünün tanımı ise şöyle: "1. Bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar. 2. Topluca ve gizlice yürütülen herhangi bir tasar." (*Türkçe Sözlük*)
kompozitör
kompresör, komprime
komutan/komutanlık (=K.)
komünikasyon
komünist, <komünistten, komünizm
komütatör
konargöçer
konca (=gonca)
konç <konca <koncu <konçtan
konçina
kondansatör
kondüktör
kondüvit <kondüvite <kondüviti <kondüvitten
konfederasyon, konfederatif, konfedere
konferansçı
konfeti
konfigürasyon
Batı dillerinden geldi. Türkçesi, gruplaş(tır)ma, öbekleş(tir)me ya da tanımlama.
Konfüçyüs, Konfüçyüsçülük
konglomera
kongövde
kongre
konjonktür, konjonktürel
konkasör
konkordato
konkurhipik <konkurhipiğe <konkurhipiği <konkurhipikten

konsantrasyon, konsantre [olmak]
Fiille ad birbirine karıştırılarak "*konsantrem bozuldu*" vb. biçiminde kullanılıyor (Dr. M. Taner Küçükçelebi'nin saptaması; aktaran Kongar, s. 90 vd.). Öneri: "Konsantrasyonum bozuldu." Ya da: "Dikkatim dağıldı."
Aynı durum, "organizasyon, organize [etmek]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. sözcük çiftleri için de geçerli.

konsensüs <konsensüsten
konsept <konseptten
Batı dillerinden geldi. "Ana fikir" yerine kullanılıyor. "Kavram", "anlayış" gibi anlamları da var.
konseptüalizm
konservatör, konservatuvar
konsolit <konsolide <konsolidi <konsolitten, konsolitçi

konsoloshane
konsomatris <konsomatristen
konsonant <konsonanta <konsonantı <konsonanttan
konsorsiyum
konstrüktivist, konstrüktivizm
konsulto, konsül, konsültasyon
kontak [yapmak], kontakanahtarı, kontaklens
kontekst <kontekstten
kontör
Türkçesi: sayaç.
kontralto
kontratabla, kontratak <kontrataktan, kontrbas, kontrfile, kontrgerilla
kontrol <kontrole <kontrolü <kontrolden, kontrolör
kontrplak <kontrplağa <kontrplağı <kontrplaktan
konu komşu
konukevi, konuksever
KONUŞMA ÇİZGİSİ (bkz. "Uzun Çizgi")

KONUŞMA DİLİ - YAZI DİLİ (Ayrıca bkz. "Dil Yanlışı / Dil Düzeyi Sorunu", "Kesme İşareti, 6", "Sözlü Anlatımda Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")
Konuşma dilinde genellikle "*alıcağı*", "*başlıyan*", "*bitiricek*", "*söyliyerek*", "*gidiyo*" vb. biçiminde söylenen fiil soylu sözcükleri yazarken, konuşulduğu gibi değil, "alacağı", "başlayan", "bitirecek", "söyleyerek", "gidiyor" vb. biçiminde, sesleri daraltmadan ve atlamadan yazmak gerekiyor.
Bilindiği üzere bunun tek istisnası, konuşmayı sesleriyle kaydetmeyi amaçlayan, edebiyat ya da dilbilim çerçevesindeki yazılar. Bu tür yazılarda konuşma sesleri, ağızlar, olduğu gibi yazılmaya çalışılır. Bazı ünlü harflerin yerine kesme işareti konmasından ("n'olur ki" gibi) tutun, "Celil Emmi" yerine "Cellemmi" yazmaya kadar giden biçimlere rastlanabilir.

konuşma yapmak (bkz. "yapmak, 3")

[-e] konuşmak
İngilizcenin etkisiyle olmalı, "seslenmek" ya da "(...) ile konuşmak" fiillerinin yerine kullanılıyor.
Sorunlu örnek: "(...) *onlara konuşmayı bile denedim* (...)" (*Brando*, s. 416) Öneri: "(...) onlarla konuşmayı bile denedim (...)" Ya da: "(...) onlara seslenmeyi bile denedim (...)"

konvansiyonel
konveks
konvektör
konvertibilite, konvertisör
Konya'ya, Konyalı <Konyalılara
kooperatif <kooperatiften, kooperatifçi, kooperatifleşmek
koordinat <koordinata <koordinatı <koordinattan

koordine etmek, koordinasyon
"İşin *koordinesini yapmak*", "işin *koordinesi için*" vb. değil, "işi koordine etmek", "işin koordinasyonunu yapmak", "işin koordinasyonu için" vb.

Kopenhag'a, Kopenhaglı <Kopenhaglılara
Kopernik (=Copernicus)
kopkoyu
kopolimer
kopuz
kopya [etmek], kopyalamak, kopyasını çıkarmak (Ayrıca bkz. "İngilizceden gelenler" bölümünde "*copy*" maddesi.)
Kor. (=Kolordu)
Kora. (=Koramiral)
koral (L ince) (=koroyla söylenen) <korale <korali <koralden
koramiral (=Kora.) <koramirale <koramirali <koramiralden
kordiplomatik (=CD) <kordiplomatiğe <kordiplomatiği <kordiplomatikten
korelasyon
koreograf <koreografta, koreografi
Korg. (=Korgeneral)
Korgan'a, Korganlı <Korganlılara
korindon
korkunç (bkz. "aşırı")
Korkuteli'ne <Korkuteli'nden, Korkutelili <Korkutelililere
kornea
korniş <kornişten
kornişon
korobaşı
kortej
korundokusu

korvet<korvete<korveti <korvetten
kosinüs <kosinüsten
kosmos değil, kozmos
Kosta Rika <Kosta Rika'ya <Kosta Rikalılardan
kostik <kostiğe <kostiği <kostikten
koşa koşa
[-dir] KOŞAÇLI YÜKLEMLER (bkz. "Bilim Dili / Kesinleyici Dil")
koşnil
koşuk
"Vezin"le karıştırılıyor. "Vezin", şiirde "ölçü" demek: "hece ölçüsü", "aruz ölçüsü" vb. "Koşuk" sözcüğü ise "nazım" (vezinli, kafiyeli söz) anlamına geliyor.
koşullarında (bkz. "altında")
koşulu... -e bağlı
Sorunlu örnek: "Hegemonik *konumunu sürdürebilmesinin (...) koşulu, yeni rakiplerin ortaya çıkmasını önlemeye (...) bağlı*." (Fikret Başkaya, *Özgür Gündem* gazetesi, 7.1.1993) Öneri: "Hegemonik konumunu sürdürebilmesi (...), yeni rakiplerin ortaya çıkmasını önlemeye (...) bağlı." Ya da: "(...) koşulu, yeni rakiplerin ortaya çıkmasını önlemek (...)"
kotlet<kotlete <kotleti <kotletten, kotletpane
kotonperle
kovcu, kovmak, kovuk, kovuşturma
koyulan yasaklar değil, "konan yasaklar" ya da "konulan yasaklar"
Koyulhisar'a, Koyulhisarlı <Koyulhisarlılara
koyun <koyna <[insanın] koynu, koyun koyuna [yatmak]
koyun <koyuna <koyunu, koyungözü
Kozaklı'ya, Kozaklılı <Kozaklılılara
Kozan'a, Kozanlı <Kozanlılara
kozhelva (=kozhelvası)
Kozluk'a (Okunuşu: "Kozluğa") <Kozluk'tan, Kozluklu <Kozluklulara
kozmetik <kozmetiğe <kozmetiği <kozmetikten
kozmogoni, kozmografya, kozmoloji
kozmonot <kozmonota <kozmonotu <kozmonottan
kozmopolit, kozmopolitizm
kozmos <kozmostan
köçekçe
köftehor
kök <köke <kökü <kökten <kökanlam, kökbacaklılar, kökbilgisi, kökboyası, kökenbilim, kökkırmızısı, kökkurdu, kökmantar, köknar
köksap <köksapa <köksapı <köksaptan
köktenci, köktendinci, kökteş <kökteşten
Köln <Kölnlülere
kömürkalem
köpekayası, köpekbalığı, köpekdişi, köpekkuyruğu, köpekmemesi, köpeküzümü, köpoğlu (=köpoğlusu)
KÖPRÜ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
köprübaşı, köprücükkemiği
Köprüköy'e, Köprüköylü <Köprüköylülere
körağaç, körbağırsak, kördüğüm, körebe, köreşe, körfare, körkandil, körkaya, körköstebek, körkuyu, körkütük, körocak, köryılan
körükçü
kös kös
köseği
köseletaşı
köstebek <köstebeğe <köstebeği <köstebekten
köşe bucak, köşebent <köşebende <köşebendi <köşebentten, köşegen
KÖŞELİ AYRAÇ ([ ]; KÖŞELİ PARANTEZ)
1. Ayraç içindeki sözlerden bir bölümünün yeniden ayraç içine alınması gerektiğinde bu kez köşeli ayraç kullanmak gerekiyor. (Matematikte, tersi: Köşeli ayraç dışta, yay ayraç içte.)
2. Alıntıladığı sözlerin arasına kendi sözlerini katmak isteyen yazar, kendi sözlerini köşeli ayraç içine alabiliyor.
KÖY ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
Köyceğiz'e, Köyceğizli <Köyceğizlilere
köyodası
kral, kraliçe, kraliyet, <kraliyetten, krallık
KRALLARIN SIRA NUMARASI (bkz. "Hükümdarların Sıra Numarası")
kramp <krampa <krampı <kramptan
kraniyoloji

krank <kranka <kranкı <kranktan
krater
kravat <kravata <kravatı <kravattan
kravl
kreasyon, kreatör
kredi, kredibilite
krem, krema
krematoryum
kreozot <kreozota <kreozotu <kreozottan
krep <krepe <krepi <krepten
kreplin
krepon
kreşendo
kretase
kreten, kretenizm
kreton
krezol
kriket <krikete <kriketi <kriketten
kriko
kriminolog <kriminoloğa <kriminoloğu, kriminoloji
kripto, kriptolog <kriptoloğa <kriptoloğu, kriptoloji
kripton
kristal (L ince) <kristale <kristali <kristalden, kristaloit
Kristof Kolomb
kritik <kritiğe <kritiği <kritikten, kritisizm
kriyoskopi
krizalit <krizalite <krizaliti <krizalitten
krizantem
krizolit <krizolitten
kroki
krokodil
krom, kromaj
kromatik, kromatin, kromatofor, kromoplast, kromosfer
kromotropizm
kromozom, kromatit <kromatitten
kron
kronaksi, kronik, kronograf <kronografтan, kronoloji, kronometre
kros <krostan
krş. (=karşılaştırın; kuruş)
krupiye
Kruşçev (=Nikita Kruşçev)
kruvaze, kruvazör
KS (=kilosikl)
ksenon
ksilofon
KTÜ (=Karadeniz Teknik Üniversitesi) <KTÜ'ye <KTÜ'den
kuaför
kuars, kuarsit <kuarsite <kuarsiti <kuarsitten
kuartet <kuartete <kuarteti <kuartetten
kubbealtı
kuduzböceği, kuduzotu
kudüm
kûfi (U ve İ uzun)
kukuleta
kul köle
kulakaltıbezi, kulakçık, kulakdavulu, kulakdemiri, kulakkepçesi, kulakmemesi, kulaktozu
Kula'ya, Kulalı <Kulalılara

kullanım

"-M" ekiyle türetilmiş diğer sözcükler gibi "kullanım" sözcüğü de, "-mesi" ya da "-me" ekiyle yapılmış akraba sözcüklerle ("kullanılması" ya da "kullanma") karıştırılıyor. Aşağıdaki iki cümle arasında anlam farkı var mı diye bakalım:

1. "Tarihi binaların depo, toptancı, imalathâne olarak kullanımı yanlıştı." (Yazgülü Aldoğan, 21.3.1999 tarihli *Radikal İki*)
2. "Tarihi binaların depo, toptancı, imalathâne olarak kullanılması yanlıştı."

Bir ilacın yanlış kullanımından söz ediliyorsa o ilaç fazladan alınıyordur, ayrı alınması gereken besinlerle birlikte alınıyordur ya da gereken saatte alınmıyordur, vb. Tıpkı bunun gibi, bir binanın, diyelim depo olarak yanlış kullanımı, uygun olmayan eşyanın depolanmasında kullanılması vb. olarak düşünülebilir. Sözgelimi, nemli bir ortam olduğu için şarap depolamaya elverdiği halde, tutmuş kitap depolamışlardır. Sonuçta, yukarıdaki ilk cümlemizden böyle bir anlam çıkıyor.

Oysa, cümlenin alındığı yazının bağlamına bakılacak olursa yazar, binanın bu sayılan amaçlar için doğru kullanılmasını değil, o amaçlar için hiç kullanılmamasını istiyor. Bu amaca uygun olan cümle ise ikincisi.

"Kullanım" sözcüğüyle ilgili bu sorun genellikle, "kullanma" ya da "kullanılması" denebilecek yerlerde "kullanım" denmesiyle ortaya çıkıyor. Başka bir deyişle, hayli yaygın olan bu sorundan kaçınmak için, emin olamadığımız an, "burada '-ma' ya da '-ması' eki kullanabilir miyim" diye sınamakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *Türkçe'nin hatalı kullanımıyla* ilgili sorunları (...)" (Özerkan, s. 1) Öneri: "(...) Türkçenin hatalı kullanılmasıyla (...)"

Sorunlu örnek: "*Türkçeyi yanlış kullanım suçuna* para cezası kesilecekse bütçe açığının önemlice bir bölümü bu yolla kapatılabilir." (Hepçilingirler 1997, s. 73) Öneri: "Türkçeyi yanlış kullanma suçuna para cezası (...)"

Sorunlu örnek: "Yeni dönem çevirilerde en önemli çarpıtmalardan birisi de *gereğinden çok -sel/ -sal kullanımıdır*." (Ahmet Kocaman, s. 44) Öneri: "(...) gereğinden çok -sel/ -sal kullanılmasıdır."

Sorunlu örnek: "Ancak *çevirilerde kırma/ karma bir dil kullanımının* daha sağlıklı bir yol olduğu söylenemez." (agy., s. 45) Öneri: "Ancak çevirilerde kırma/karma bir dil kullanılmasının (...)"

Sorunlu örnek: "*Yabancı Sözcüklerin Gereksiz Kullanımına Örnekler*" (Özerkan, s. 57). Öneri: "Gereksiz Yabancı Sözcük Kullanımına Örnekler".

Sorunlu örnek: "*Türkçe'nin yanlış kullanımının* vardığı boyutları sergileyen yazılar, medyanın da ilgisini çekiyor artık." (*Varlık* dergisi, No. 1091, s. 3) Öneri: "Yanlış Türkçe kullanımının vardığı boyutları sergileyen yazılar, medyanın da ilgisini çekiyor artık."

kullanım şekli

"Kullanım" sözcüğü "şekli" anlamını zaten içerdiğinden, ayrıca "şekli" demek gerekmiyor.

kullap <kullaba <kullabı <kullaptan
kullukçu, kuloğlanı
kulp <kulpa <kulpu <kulptan <kulpundan
Kulp'a (=Kulp ilçesine) <Kulp'tan, Kulplu <Kulplulara
Kulu'ya, Kululu <Kulululara
kulübe
kulüp <kulübe <kulübü <kulüpten
kulvar
kumarhane (A uzun)
kumbalığı, kumkazan, kumotu, kumtaşı
kumbarahane (Son A uzun) (=humbarahane)
kumkuma
Kumluca'ya, Kumlucalı <Kumlucalılara
Kumru'ya (=Kumru ilçesine), Kumrulu <Kumrululara
kumrugöğsü
kumuç <kumuca <kumucu <kumuçtan
kundakçı
kunt <kunta <kuntu <kunttan
kupes <kupesten
kupkuru
kupür
Kur. (=Kurmay), Kur.Bşk. (=Kurmay Başkanı/ Başkanlığı)
kuraldışı
Kuran, Kuranıkerim
kurbağaadam, kurbağaotu, kurbağazehiri
kurdele, kurdelebalığı
kurmay (=Kur.), Kurmay Başkanı / Başkanlığı (=Kur.Bşk.)
kurşunkalem, kurşunrengi
Kurşunlu'ya (=Kurşunlu ilçesine), Kurşunlulu <Kurşunlulara
kurt adam, kurtağzı, kurtayağı, kurtbağrı, kurtbilim, kurtboğan
Kurtalan'a, Kurtalanlı <Kurtalanlılara
kurtçuk <kurtçuktan, kurtkapanı
Kurtköy'e, Kurtköylü <Kurtköylülere
kurtmantarı, kurtmasalı, kurtpençesi, kurttırnağı
kuru kuru
Kurucaşile'ye, Kurucaşileli <Kurucaşilelilere
kurukafa, kurukahve
KURUM VE KURULUŞ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.6" ve "Kısaltmaların Yazılması")
kurusıkı
kuruş (=krş.) <kuruştan
kurutaç <kurutaca <kurutacı <kurutaçtan

kurutmaç <kurutmaca <kurutmacı <kurutmaçtan
kuruyemiş <kuruyemişten
kurvaze değil, kruvaze
Kuşadası'na <Kuşadası'ndan, Kuşadalı <Kuşadalılara
kuşaktaş
kuşbakışı, kuşbaz, kuşbilim, kuşburnu, kuşçu, kuşdili
kuşe kâğıt
Yayın dünyasında çalışan okurlara göre, tıpkı "birinci hamur kâğıt" dediğimiz gibi, "kuşe kâğıt" diyoruz ve öylece de yazıyoruz. "Kuşe" sözcüğünün, "130 gram mat kuşe" örneğindeki gibi "kâğıt" sözcüğü olmadan da kullanıldığı anlaşılıyor. Tıpkı "pelür kâğıdı" yerine yalnızca "pelür" denebildiği gibi.
kuşekmeği, kuşgömü, kuşhane (=kuşane), kuşkanadı, kuşkonmaz, kuşlokumu, kuşmar, kuşsütü, kuştüyü, kuşüzümü, kuşyemi, kuşpalazı
Kutadgu Bilig
kutlamak
Üzüntülü olayların anılması bağlamında kullanmamak, yalnızca sevinçli olayların anılması anlamında kullanmak gerekiyor. Üzüntülü olaylar için "anmak" ("anma toplantısı", "anma günü" vb.) denebilir.
kutsi (İ uzun), kutsiyet <kutsiyetten
kutup <kutba <kutbu <kutuptan, kutupengel, Kutupyıldızı
kutur<kutra<kutru <kuturdan
Kuv. (=kuvvet)
kuvayimilliye (=kuvayı milliye), kuvvet (=Kuv.), kuvvetölçer
Kuveyt'e <Kuveyt'ten, Kuveytli <Kuveytlilere
kuvöz (=küvöz)
kuyrukkakan, kuyrukkemiği, kuyruklu yıldız, kuyruksallayan, kuyruksokumu, kuyrukyağı
Kuyucak'a (Okunuşu: "Kuyucağa") <Kuyucak'tan, Kuyucaklı <Kuyucaklılara
kuyudat (İkinci U ve A uzun) <kuyudata <kuyudatı <kuyudattan
Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması (=NAFTA; *North America Free Trade Agreement* [İng.])
Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (=NATO)
Kuzey İrlanda'ya, Kuzey İrlandalı <Kuzey İrlandalılara
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (= KKTC)
kuzey, Kuzey (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 9"), kuzeybatı, kuzeydoğu, kuzeyli
kuzguni (İkinci U ve İ uzun), kuzgunkılıcı
kuzudişi, kuzugöbeği, kuzukestanesi, kuzukulağı
KÜ (=Kırıkkale Üniversitesi) <KÜ'ye <KÜ'den
KÜÇÜK HARFLE YAZILAN KISALTMALAR (bkz. "Kısaltmaların Yazılması")
KÜÇÜK SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması, 2")
Küçükayı'ya, küçükbaş, küçükbey
Küçükçekmece'ye, Küçükçekmeceli <Küçükçekmecelilere
küçükdil, küçükhanım, küçükşalgam
KÜÇÜKTÜR (<) İŞARETİ
Karşılaştırmada küçüklük belirtir ("10 < 15" gibi). Sözcükler vb. için köken belirtmek amacıyla da kullanılıyor: "niçin<ne içün" gibi.
Elinizdeki kılavuzda bu işaret özel bir amaçla, ilgili sözcüğün çekimli biçimlerini belirtmek için kullanıldı.
KÜÇÜLTME EKİNİN YAZILMASI
Küçültme eki bir yapım eki olduğundan, özel adlara getirdiğimiz küçültme eklerini kesme işaretiyle ayırmamız gerekmiyor: "Muratçığım" örneğindeki gibi bitişik yazabiliyoruz.
küçürek <küçüreğe <küçüreği <küçürekten
küfran (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
küfür <küfre <küfrü, küfretmek
külah <külahtan, külahçı
külot <külota <külotu <külottan
külrengi
kültivatör
kültürel çalışmalar/kültür incelemeleri
İngilizceden geldi ("cultural studies"). Yeni sayılabilecek bir bilimsel disiplinin adı. Türkçede iki türlü de karşılanabilmekle birlikte, ikinci tanım içeri-

ğe daha uygun görünüyor.
kültürfizik
külünk <külünge <külüngü <külünkten
kümbet <kümbete <kümbeti <kümbetten
kümebulut
kümülatif
künh, künhüne varmak
küpeçiçeği
küpür değil, kupür
kürdi (İ uzun), kürdili hicazkâr
küratoryal
kürekayaklılar, kürekçi, kürekkemiği
Küre'ye (=Küre ilçesine), Küreli <Kürelilere
küreyve
küriyum
kürkas <kürkastan
kürkböceği, kürkçü
kürtaj
Kürt <Kürde <Kürdü <Kürtlerden, Kürtçe
kürtün
küspe
küstere
küstümotu
küsuf (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <küsuftan
küsur (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun), küsurat (U ve A uzun)
Yaygın bir biçimde, "küsür" olarak kullanılıyor.
küşat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <küşada <küşadı <küşattan
Kütahya'ya, Kütahyalı <Kütahyalılara
kütikül
kütin
küt küt [atmak]
kütüphane
küvet <küvete <küveti <küvetten
küvöz (=kuvöz)
kw. (=kilovat) <kw.tan

L

l. (litre) <l.si
La Fontaine (=Jean de la Fontaine)
labirent <labirente <labirenti <labirentten
laborant <laboranta <laborantı <laboranttan
laboratuvar
labrador
labut değil, lobut
lacivert <laciverde <laciverdi <lacivertten
laçin
laçka
Lâdik'e (Okunuşu: "Lâdiğe") <Lâdik'ten, Lâdikli <Lâdiklilere
ladin
ladini (A ve İ'ler uzun), laedri (A ve İ uzun), laedriye
lafçı, lafebesi, lafız <lafza <lafzı
Lafonten (=Jean de la Fontaine)
lafügüzaf
LAFTA (=*Latin American Free Trade Association* [İng.]; Latin Amerika Serbest Ticaret Birliği) <LAFTA'ya <LAFTA'dan
lagar (İlk A uzun)
lagün
lağım
lağıv <lağva <lağvı, lağvetmek, lağvolmak
lahavle (İlk A uzun)
Lahey'e (=Den Haag) <Laheyli <Laheylilere
lahika (İlk A uzun)
lahit <lahte <lahti <lahitten
lahmacun
Lahor'a, Lahorlu <Lahorlulara, lahuri (A, U ve İ uzun)
lahuti (U ve İ uzun)
lahza, lahzada

laik <laikten
L ince, A ve İ kısa. Uzatmamak gerekiyor. A'nın uzatılmasında, bu sözcüğü düzeltme işaretiyle ("lâik" biçiminde) yazan bazı kılavuzların etkisi olabilir. Kılavuz hazırlayanlar, "laik" sözcüğündeki L'nin ince okunacağını belirtmek istemiş olabilirler. Ne var ki düzeltme işaretinin, kendinden önceki ünsüz harfi inceltirken, kullanıldığı ünlüyü de uzattığı unutulunca böyle sonuçlar doğabiliyor.

lakap (İki A da kısa, L ince) <lakaba <lakabı <lakaptan
LAKAPLARIN YAZILIŞI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")

lakaydi (L ince, ilk A ve İ uzun), lakayt <lakayttan
lakin (L ince, A uzun)
lal (L'ler ince, A uzun) <lale <lali <lalden
Lalapaşa'ya, Lalapaşalı <Lalapaşalılara
laleağacı (L'ler ince, ilk A uzun)
lalettayin (L'ler ince, A'lar uzun)
lambri (L ince)
laminarya (L ince)
lamise (L ince, A uzun)
lanarkit (L ince) <lanarkitten
lanet (L ince, A uzun) <lanete <laneti <lanetten
langur lungur
langust <langusta <langustu <langusttan
lanolin (L ince)
lanse etmek (L ince)
Laos'a <Laos'tan, Laoslu <Laoslulara
lap lap, lapa lapa
lapina
Lapon <Laponlara, Laponca, Laponya'ya
lappadak
Lâpseki'ye, Lâpsekili <Lâpsekililere
"-lar, -ler" EKİ (bkz. "Çoğul Eki")
larenjit (L ince) <larenjite <larenjiti <larenjitten
largetto, largo
larp <larpa <larpı <larptan, larpadak
laskine
lasta
lasteks (L ince) <lasteksten, lastikağacı, lastikotin
Lat. (=Latince) (L ince)
lateks (L ince) <lateksten
laterit (L ince) <laterite <lateriti <lateritten
latilokum (A uzun)
LATİN ALFABESİNİN KULLANILDIĞI / KULLANILMADIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Yabancı Özel Adların Yazılması")
Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (=LAFTA; *Latin America Free Trade Area* [İng.])
Latince (=Lat.), latinçiçekleri
laubali (A'lar uzun, L'ler ince), laubalileşmek
lavabo (L ince), lavaj (L ince)
lavantaçiçeği (L ince)
lavdanom (L ince)
lavta, lavtacı
layık (A uzun, L ince) <layığa <layığı
layiha (L ince, ilk A uzun)
laytmotif <laytmotiften
lazer
L/C (=*letter of credit* [İng.]; teminat mektubu)
LCV (=lütfen cevap verin)
lebaleb (A uzun), lebiderya
leblebi
ledün <ledünne <ledünnü
lef <leffe <leffi <leften, leffetmek
Lefkoşe'ye, Lefkoşeli <Lefkoşelilere
legato
legorn
leğen
Leh (=Lehli) <Lehlere (=Lehlilere) <Leh'ten, Lehçe, Lehistan (bkz. "lehçe")

lehçe, lehçebilim
Dillerin, ses, yapı ve sözdizimi özellikleriyle ayrılan kollarına "lehçe" deniyor. "Azeri lehçesi" örneğindeki gibi. "Polonya dili" anlamına gelen "Lehçe"yle karıştırılmamalı.

lejyon
lekelihumma
leksikograf <leksikograftan, leksikografi
leksikolog <leksikoloğa <leksikoloğu, leksikoloji
lektör
lemis <lemse <lemsi <lemisten
lenduha (U uzun)
lenf <lenften, lenfatik, lenatizm, lenfosit <lenfositten
lengüistik (=linguistik) <lengüistiğe <lengüistiği <lengüistikten
Lenin (=Vladimir İliç Ulyanov), Leninci (=Leninist), Leninizm
Leningrad'a, Leningradlı <Leningradlılara
Leonardo da Vinci
leopar
lep [demeden leblebiyi anlamak]
"-ler, -lar" EKİ (bkz. "Çoğul Eki")
lesepase
leş <leşten, leşçil, leşkargası
letafet (A uzun) <letafete <letafeti <letafetten, letaifname (A'lar uzun)
letarji
Let (=Leton) <Letlere (=Letonlara), Letonya'ya, Letonca

letrizm
Levanten <Levantenlere
levazım (A uzun) (=Lv.), Levazım Satın Alma Komisyonu (=Lv.Sa.Al.Kom.)
levent <levente <leventi <leventten
Levent'e [=Levent Semti'ne] <Levent'ten
levha (E ve A kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
levüloz
levye
Leylâ Hanım
leylak <leylağa <leylağı <leylaktan
leylekgagası
lezyon
lığ, lığlanmak
liberalizm, libretto
Lice'ye, Liceli <Licelilere
Liechtenstein'a <Liechtenstein'lılara, Liechtenstein'dan

"-lik" EKİ

Durum anlatan adlar yapmaya yarayan bir ek. Örneğin, "ayrılık" sözcüğü, "ayrı olma durumu" anlamına geliyor. "Aykırı/aykırılık", "farklı/farklılık", "karşıt/karşıtlık", "yanlış/yanlışlık" vb. çiftleri hep aynı ilişki içinde. Ne var ki, "fark"la "farklılık", "yanlış"la "yanlışlık" vb. birbirine karıştırılabiliyor.

Sorunlu örnek: "*[Kısa çizgi] karşıtlıklar arasına konur: Alman-Fransız savaşı.* (...)" (*Ana Yazım Kılavuzu*, s. 58) "Karşıtlık" sözcüğü, "karşıt olma durumu" anlamına geldiğinden, "-lik" eki burada fazla görünüyor. Öneri: "[Kısa çizgi] karşıtlar arasına konur (...)" Ya da: "[Kısa çizgi], karşıtlıkları belirtmekte de kullanılır (...)."

Sorunlu örnek: "Acele ile yapılan bu ilk baskıda hem baskı hataları, hem de önemli ölçüde *yazım yanlışlıkları* meydana geldi." (Dr. Hasan Boynukara, "Önsöz") Bu cümlenin yer aldığı yazının bağlamına bakılınca, yazarın "yazım yanlışlıkları"ndan değil, "yazım yanlışları"ndan söz ettiği anlaşılıyor. Öneri: "Aceleyle yapılan bu ilk baskıda hem baskı hataları, hem de önemli yazım yanlışları meydana geldi."

lika
likidasyon, likide etmek, likidite, likit <likitten
likorinoz
lime lime
limitet (=Ltd.) <limitete <limiteti <limitetten
limoni (O uzun), limonküfü, limontuzu
lineer
linet (İ uzun) <linete <lineti <linetten
linguistik (=lengüistik)
link <linke <linki <linkten
linolyum
linotip <linotipe <linotipi <linotipten
lipari, liparit <liparite <lipariti <liparitten
lipit <lipide <lipidi <lipitten
lipom
lipsos <lipsostan
lira
liret <lirete <lireti <liretten
lisan (İ uzun. Ünlüyle başlayan ek aldığında Ada uzun), lisaniyat (A'lar uzun)
lisansüstü
Liszt (=Franz Liszt) <Liszt'ten
litografya, litoloji, litosfer
litre (=l.)
liturya (=kudas)
Litvanya'ya, Litvanyalı <Litvanyalılara
lityum
liyakat (İlk A uzun) <liyakate <liyakati <liyakatten
lizol (=krezol) <lizole <lizolü <lizolden
LLD (=*Doctor of Laws* [İng.]; Hukuk Doktoru)
LNG (=*liquefied natural gas* [İng.]; sıvılaştırılmış doğalgaz) LNG'ye <LNG'den
lobelya (L'ler ince)
lobut (L ince) <lobuta <lobutu <lobuttan
loc. cit. (=agy; adı geçen yerde)
loça (L ince)
logaritma (L ince)
loğ (L ince), loğlamak
loğusa (L ince), loğusahumması, loğusaotu, loğusa şekeri, loğusa şerbeti
lojistik (L ince)
lokal (L'ler ince) <lokale <lokali, lokatif <lokatiften
lokavt (L ince) <lokavta <lokavtı <lokavttan
lokmagöz (L ince)

lokmanruhu
lombar (L ince)
lomboz (L ince)
longpley (=LP) (L'ler ince)
lop (L ince) <lopa <lopu <loptan, lopçuk, loppadak, lopur lopur
lorentiyum (L ince)
Los Angeles'tan
lostra, lostracı (L ince)
lostromo (L ince)
lota (L ince), lotarya (L ince)
lök <löke <lökü <lökten
lökeşe
lökoplast <lökoplasta <lökoplastı <lökoplasttan
lökosit <lökosite <lökositi <lökositten
lökün
löpür löpür
LP (=*long-play* [İng.]; uzunçalar) <LP'ye <LP'den
LPG (=*liquefied petroleum gas* [İng.]; sıvılaştırılmış petrol gazı) <LPG'ye <LPG'den
LPO (=*London Philarmonic Orchestra* [İng.]; Londra Filarmoni Orkestrası) <LPO'ya <LPO'dan
LSD (=liserjik asit dietilamit) <LSD'ye <LSD'den
lunapark <lunaparktan
Ltd. (=limitet) <Ltd.ten
Lût Gölü (=Ölüdeniz), luti (U ve İ uzun)
lutr
lügat <lügate <lügati <lügatten, lügatçe
lüksmetre
Lüksemburg'a, Lüksemburglu <Lüksemburglulara
Lüleburgaz'a, Lüleburgazlı <Lüleburgazlılara, lületaşı
lümpen
lüpçü
Lüterci, Lütercilik
lütesyum
lütfetmek, lütfeylemek, lütuf <lütfa <lütfu <lütuftan
lüzum
Lv. (=Levazım) <Lv.dan, Lv.Sa.Al.Kom. (=Levazım Satın Alma Komisyonu)

M

M (=mega)
m. (metre) <m.si
M. (=Milat; Miladi)

"-M" YAPIM EKİYLE TÜRETİLMİŞ SÖZCÜKLER (Ayrıca bkz. "kullanım")

"Anlatım", "denetim", "istem", "kullanım", "seçim", "yaklaşım", "yazım", "yazılım" gibi "-m" yapım ekiyle türetilmiş sözcükler, "-me" ya da "-mesi" eki almış akrabalarıyla karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Gerçeküstücülük bir şiir oyunu değil, *gerçeğe ulaşmanın ve onu daha etkili anlatımın yeni yollarının aranmasıydı.*" (Turgay Fişekçi, 5.4.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "(...) gerçeğe ulaşmanın ve onu daha etkili bir biçimde anlatmanın (...)"

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in istemi üzerine, *devlet sanatçısı olacakların nitelikleri, seçimleri ve görevleri hakkında yeni bir yönetmelik* taslağı hazırlandığı bildirildi." (Aralık 1999, *Cumhuriyet* gazetesi) "Devlet sanatçısı olacakların seçimi" sözü başka bir bağlamda yer alsa, sanatçıların yaptığı bir seçim söz konusu sanılır. "Vatandaş seçimini yaptı", "Sophie'nin Seçimi" örneklerindeki gibi. Oysa, haberin bağlamından anlaşılıyor ki burada kastedilen, sanatçıların seçmesi değil, seçilmesidir. Bu durumda, öneri: "(...) devlet sanatçısı olacakların nitelikleri, seçilmeleri ve görevleri (...)"

Sorunlu örnek: "İslam'ın *devlet tarafından denetimine* dayalı laiklik modeli" (Ufuk Uras, *Cumhuriyet* gazetesi, 1998). Öneri: "İslam'ın devlet tarafından denetlenmesine dayalı laiklik modeli".

Sorunlu örnek: "'Mantıksal-Felsefi Yazı'nın ön çalışmalarına Wittgenstein, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başlamıştı. *Yazım, 1918'de tamamlandı.*" (Soykan, s. 299) Öneri: "Yazılması 1918'de tamamlandı."

Sorunlu örnek: "Bu kitaptaki iki öykü *o ağıtların başka türlü yazımından ibarettir*." (Mağden, s. 7) Öneri: "Bu kitaptaki iki öykü o ağıtların başka türlü yazılmasından ibarettir."

MA (=Master of Arts [İng.]=mastır derecesi) <MA'ya <MA'dan
Toplum ve insan bilimlerinde yüksek lisans derecesi.

maada (İlk ve son A uzun)
maaile
maalesef, maalmemnuniye (U uzun)
maarif <maariften, maarifçi
maaşallah değil, maşallah
maatteessüf
maazallah
mabat (A'lar uzun) <mabada <mabadı <mabattan
mabet (A uzun) <mabede <mabedi <mabetten
mabeyin (A uzun) <mabeyne <mabeyni, mabeyinci
mabude (A ve U uzun), mabut (A uzun) <mabuda <mabudu <mabuttan
Mac. (=Macarca)
maceraperest (A'lar uzun)
Maçka'ya, Maçkalı <Maçkalılara
maçuna
Madam Küri (=Marie Curie)
madden değil, maddeten

mademki
"Ki" bağlacının bitişik yazıldığı iki yeni istisnadan biri. (Diğeri, "oysaki". Eski, alışılmış istisnalar: "çünkü", "sanki", "halbuki"...)

Maden Tetkik Arama Enstitüsü (=MTA)
Maden'e (=Maden ilçesine), Madenli <Madenlilere
madeni (İ uzun), madenkırmız, madenkömürü, madensuyu, madenyünü
maderşahi (A'lar uzun)
madreporlar
Madrid'e <Madrid'den, Madridli <Madridlilere
madrup <madruba <madrubu <madruptan
madun (A ve U uzun)
maestoso
maestro
mafiş
magma, magmatik
magri
mağarabilim
Mağara'ya (=Mağara ilçesine), Mağaralı <Mağaralılara
mağdur, mağduriyet <mağduriyetten
mağfiret <mağfirete <mağfireti <mağfiretten
mağlubiyet <mağlubiyetten, mağlup (U uzun) <mağluba <mağlubu <mağluptan
mağma değil, magma
mağmum (U uzun)
Mağribi (Son İ uzun), mağrip <mağribe <mağribi <mağripten
mağrifet değil, marifet
mağşuş
Mah. (=Mahalle; Mahkeme)
mahagoni (=maun [A uzun] =akaju)
mahal (A'lar kısa, L ince) <mahalle <[suç] mahalli <mahalden
MAHALLE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
mahalli (İ uzun) (=yerel)
maharet <maharete <mahareti <maharetten, maharetli
Mahatma Gandhi
mahcup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mahcuba <mahcubu <mahcuptan, mahcubiyet
mahcur
mahcuz
mahçup değil, mahcup
mahdut [miktarda]
mahfaza (=muhafaza=koruncak)
mahfe, mahfil, mahfuz
mahfolmak, *mahfetmek* değil, mahvolmak, mahvetmek
mahıv <mahva <mahvı
mahiye (A uzun)
mahiyet (A uzun)
"Nelik, nitelik" demek. "Maiyet"le karıştırılıyor. "Maiyet" sözcüğü, "yanındaki(ler)" anlamına gelir.
mahkeme (bkz. "dava")
mahkûkat (U ve son A uzun) <mahkûkata <mahkûkatı <mahkûkattan
mahkûmiyet <mahkûmiyete <mahkûmiyeti <mahkûmiyetten
mahlas <mahlastan (L ince)
mahlep <mahlebe <mahlebi <mahlepten

mahluk (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mahluka <mahluku <mahluktan

mahlukat (L ince, U ve son A uzun) "Mahluk" (yaratık) sözcüğünün çoğulu. Dolayısıyla, çoğul yapmak için "*mahlukatlar*" demek gerekmiyor; "mahlukat" yeterli. (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, 2")

mahlul (L'ler ince, U uzun) <mahlule <mahlulü <mahlulden

mahlut (L ince, U uzun) <mahluta <mahlutu <mahluttan

mahmude (U uzun), mahmudiye

Mahmudiye'ye, Mahmudiyeli <Mahmudiyelilere

mahmul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mahmule <mahmulü <mahmulden

mahmurçiçeği

mahmuz

mahpus (=mapus) <mahpustan, mahpushane

mahra

mahrama

mahreç <mahrece <mahreci <mahreçten

mahrek <mahreke <mahreki <mahrekten

mahrem, mahremiyet <mahremiyetten

mahrukat (K kalın, U ve son A uzun) <mahrukata <mahrukatı <mahrukattan

mahruti (U ve İ uzun)

mahsup [etmek] (U uzun), mahsuben

mahsul <mahsule <mahsulü <mahsulden, mahsuldar

mahsun (bkz. "mahzun")

mahsur (bkz. "mahzur")

mahsus <mahsustan

mahşer, mahşeri (İ uzun)

mahşeri vicdan değil, maşeri vicdan (İlk A vurgulu, ilk İ uzun) "Toplum vicdanı" demek.

mahunya

mahur (A uzun)

mahut (A uzun)

mahvolmak, mahvetmek

mahviyet <mahviyetten

mahzar

mahzun "Hüzünlü" demek. "Mahsun"la karıştırmamak gerekiyor. "Mahsun" sözcüğü "güçlendirilmiş" anlamına gelir.

mahzur "Sakınca" demek: "Bence bir mahzuru yok" vb. "Mahzur", "mahsur"la karıştırılıyor. "Mahsur" sözcüğünün, "kapalı kalmış", "kuşatılmış", "sınırlı" gibi anlamları var. "Çatıda mahsur kalan kazazedeler kurtarıldı" örneğindeki gibi.

mail [olmak] (A uzun), maile (A uzun)

mail atmak, mailleşmek "E-posta göndermek", "e-postayla haberleşmek" vb. yerine bunları kullananlara rastlanıyor.

"*Mail*" sözcüğü Türkçeleşmiş olmadığından, ille de İngilizcesini kullanmak isteyenler sözcüğü ayırt edici bir biçimde (tırnak içinde, koyu ya da italik vb.) yazmalı.

maişet (A uzun) <maişete <maişeti <maişetten

maiyet <maiyete <maiyeti <maiyetten (bkz. "mahiyet")

majör, majüskül

makabil (K kalın, ikinci A uzun) <makable <makabli

makam (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun)

Makarios (=Mihail Hristodolu Muskos) <Makarios'tan

makasçı, makaslıböcek, makastar

makat <makata <makatı <makattan

makbul <makbule <makbulü <makbulden

Makedonca, Makedonya'ya, Makedonyalı <Makedonyalılara

maketçi

makine, makineci, makineyağı, makinist

Makine Kimya Endüstrisi (=MKE)

makrama (=mahrama)

makrame

makrosefal

maksure (U uzun)

makta <maktaa <maktaı

maktu (U uzun) <maktua <maktuu

maktul (U uzun, L ince) <maktule <maktulü <maktulden

makul (A uzun, L ince, ünlüyle başlayan

ek aldığında U uzun) <makule <makulü <makulden
makûs (A ve U uzun)
Makyavelcilik <Makyavelciliğe <Makyavelciliği <Makyavelcilikten, Makyavelizm
mal mülk
mal olmak (İlk A uzun, L ince)
malaga
malakit <malakite <malakiti <malakitten
Malatya'ya, Malatyalı <Malatyalılara
malayani (A'lar ve İ uzun)
Malayca, Malaysiya'ya (=Malezya'ya)
Malaysiyalı <Malaysiyalılara
malaz
Malazgirt'e <Malazgirt'ten, Malazgirtli <Malazgirtlilere
malesef değil, maalesef
Malezya'ya (=Malaysiya'ya), Malezyalı <Malezyalılara
malıtaşı
mali (A ve İ uzun)
mali portre değil, mali porte
"Porte" sözcüğü Fransızcadan geliyor (*portée*). Buradaki anlamı, "kapsam", "yük", "değer".
Mali'ye, Malililere
malihulya (A'lar uzun)
malik (A uzun) <malike <maliki <malikten, malikâne
Maliki (A ve son İ uzun)
maliye (A uzun)
maliyet, sigorta, navlun (=CIF, c.i.f.; *cost, insurance, freight* [İng.])
Malkar(=Balkar), Malkarca (=Balkarca)
Malkara'ya, Malkaralı <Malkaralılara
malkıran
Mallarmé (=Stéphane Mallarmé)
malmüdürü
maltaeriği, maltahumması, maltapalamudu, maltataşı
maltızkeçisi
malul (A ve U uzun, L'ler ince) <malule <malulü, malulen, maluliyet <maluliyetten, malullük <malullükten
malum (A uzun, L ince)
malumat (A'lar ve U uzun, L ince) <malumata <malumatı <malumattan, malumatfuruş <malumatfuruştan
malumu ilam (A'lar ve İ uzun)
"İlam", haber vermek, bildirmek anlamına geliyor.
malvarlığı
mamafih (A'lar uzun)
mamaliga
mamelek (A uzun) <mameleke <mamelekten
mamul (A uzun, L ince) <mamule <mamulü <mamulden
mamur (A ve U uzun), mamure
mamut <mamuta <mamutu <mamuttan
mânâ (=anlam)
mana
Polinezya kültüründe, bir doğaüstü güç. "Anlam" anlamındaki "mânâ"yla karıştırılmamalı.
Manavgat'a <Manavgat'tan, Manavgatlı <Manavgatlılara
mancelina
mancınıkçı
Mançu <Mançulara, Mançuca
mandagözü
mandalina
mandapost <mandaposta <mandapostu <mandaposttan, mandater
mandelina değil, mandalina
mandepsi, mandepsiye basmak, mandepsiye düşmek
mandıra, mandıracı
manej
manen (A uzun), manevi (A ve İ uzun), maneviyat (A'lar uzun) <maneviyattan
mangalkömürü
mango
Mani, Manicilik <Maniciliğe <Maniciliği <Manicilikten
mani (A ve İ kısa) (=manya)
"Duygu, düşünce ve hareketlerde görülen aşırı taşkınlık durumu" (*Ana Britannica*). "Mâni"yle karıştırmamak gerekiyor.
mâni (A ve İ uzun) <mâniye <mâniyi
1) Engel, 2) Halk şiirinin türlerinden biri.
mânia
manidar (A'lar ve İ uzun)
manifatura
manifesto
manika
maniple
Telgrafçılıkta kullanılan bir aygıt. "Manipüle etmek"le karıştırılmamalı.

manipülatör
"Maniple" ve "maniple kullanmak" anlamına geliyor. "Manipülasyon"la ilgisi yok.
manipüle etmek, manipülasyon
Manisa'ya, Manisalı <Manisalılara, manisalalesi
manivela
manometre
mantarağacı, mantarbilim, mantardoğuran, mantarözü
mantıkdışı, mantıki (İ uzun), mantıköncesi
mantis <mantisten
Manyas'a <Manyas'tan, Manyaslı <Manyaslılara
manyat <manyattan
manyetik, manyetit <manyetitten, manyetize, manyetizma, manyeto, manyetometre
manyezi, manyezit <manyezitten
manyok <manyoka <manyoku <manyoktan
Mao Zedong (=Mao Çe-Tung=Mao Zedung), Maoculuk, Maoizm
marangozbalığı
maranta
Marat (=Jean Paul Marat) (Okunuşu: "Mara") <Marat'ya <Marat'nın
maraz, marazi (İ uzun) İki A da kısa. Uzatmamak gerekiyor.
Mardin'e, Mardinli <Mardinlilere
mareşal (=Mrşl.) <mareşale <mareşali <mareşalden
Marie Curie
marifet (A uzun) <marifetten
mariyuana (=mariuana)
markizet <markizete <markizeti <markizetten
Marksçı, Marksçılık <Marksçılığa <Marksçılığı <Marksçılıktan
Marksist <Marksiste <Marksisti <Marksisttten, Marksizm <Marksizmden
Marmara Üniversitesi (=MÜ)
Marmaraereğlisi
Marmaris'e <Marmaris'ten, Marmarisli <Marmarislilere
marmelat <marmelata <marmelatı <marmelattan
marnlamak
marpuç <marpuca <marpucu <marpuçtan, marpuççu
mars [etmek, olmak] <marstan
Mars'a <Mars'tan
marsıvanotu
Marsilya (=*Marseilles* [Fr.]) <Marsilya'ya, Marsilyalı <Marsilyalılara
Martinik'e (Okunuşu: "Martiniğe") <Martinik'ten, Martinikli <Martiniklilere
maruf (A uzun)
Maruni (A ve İ uzun) <Marunilere
maruz (A uzun) [kalmak], maruzat (A'lar ve U uzun) <maruzattan
marya
mas [etmek], massa <massı <massetmek
masaj
masarif (İkinci A uzun) <masariften
masarika
masat <masada <masadı <masattan
masatenisi, masatopu
mashar değil, mazhar
masif
masiko
maskanyin
maskarata (=maskarat)
maskot <maskota <maskotu <maskottan
maslahat <maslahata <maslahattan
maslahatgüzar (Ünlüyle başlayan ek aldığında son A uzun)
masör
masruf (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)
MASTARLARA EK GETİRİLMESİ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")
mastı, mastıçiçeği
mastır [derecesi] (=MA; *master* [İng.])
masturi
mastürbasyon
masum (A uzun), masumane (A'lar uzun), masumiyet <masumiyetten
masun (A uzun), masuniyet (A ve U uzun) <masuniyetten
maşaallah değil, maşallah (İlk A uzun)
maşatlık <maşatlığa <maşatlığı <maşatlıktan
maşeri vicdan
maşlah <maşlahtan
maşrık <maşrıka <maşrıkı <maşrıktan
maşuk (A uzun) <maşuka (A ve U uzun) <maşuku <maşuktan
Mat. (=matematik)

mat [etmek] <mata <matı <mattan
matafora
matafyon
matah
matbaa, matbu <matbua <matbuu, matbuat <matbuattan
matematik (=Mat.) <matematiğe <matematiği, matematikçi
materyal <materyale <materyali <materyalden
materyalist, materyalizm
matkap <matkaba <matkabı <matkaptan
matla (Son A uzun) <matlaya <matlayı <matlanın
Eskiden "matla <matlaa <matlaı <matlaın" biçiminde yazılıyordu.
matlup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <matluba <matlubu <matluptan
matrah <matrahtan
matriarkal <matriarkale <matriarkali <matriarkalden
matuf (A uzun)
matuh (A uzun) <matuhtan
maun (A uzun) (=mahagoni =akaju)
mavera (A'lar uzun)
mavimtrak değil, mavimtırak
mayaağacı, mayabozan
mayısböceği
mayi (A uzun) <mayie <mayii
mayistra
maymunbalığı
mayna
mazarrat <mazarrata <mazarratı <mazarrattan
mazbut <mazbuta <mazbutu <mazbuttan
mazeret (A uzun)
"Bahane"yle karıştırılıyor. Mazeret, belirli bir beklentinin yerine getirilmesini önleyen olay ya da durum anlamına geliyor. "Bahane" ise gerçek olmayan mazeret demek.
Mazgirt'e <Mazgirt'ten, Mazgirtli <Mazgirtlilere
mazhar, mazhariyet <mazhariyetten
Mazıdağı'na <Mazıdağı'ndan, Mazıdağlı <Mazıdağlılara
mazi (A ve İ uzun)
mazoşist, mazoşizm
mazot <mazota <mazotu <mazottan
Mb (megabayt) <Mb'lık <Mb'tan
Md. (=Müd.=Müdür; Müdürlük) <Md. den
M.D. (=*doctor of medicine* [İng.]; tıp doktoru)
meal (A uzun, L ince), mealen
MEB (=Milli Eğitim Bakanlığı) <MEB'e <MEB'den
mebde <mebdee <mebdei
mebiz (İ uzun)
meblağ
mebzul (L ince) <mebzule <mebzulü <mebzulden
mec. (=mecaz)
mecal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mecale <mecali <mecalden
mecaz, mecazen, mecazi
meccani (A ve İ uzun)
mecidit <mecidide <mecididi <mecidditten
mecidiye
Mecitözü'ne <Mecitözü'nden, Mecitözülü <Mecitözülülere
meclis <meclisten İ'yi uzatmamak gerekiyor.
Meclis-i Ayan (A'lar uzun), Meclis-i Mebusan (A uzun)
meclup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mecluba <mecluptan
mecmu (U uzun) <mecmua <mecmuu, mecmua
mecruh <mecruhtan
Mecus (U uzun), Mecusi (U ve İ uzun), Mecusilik <Mecusiliğe
meczup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <meczuba <meczubu <meczuptan
meç <meçe <meçi <meçten
meçhul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <meçhule <meçhulü <meçhulden
med değil, met
"Denizin kabarması" anlamında kullanılıyor.
medar (A uzun), medarı iftihar
meddah <meddahtan
meddücezir
medeni hukuk doktoru (=DCL; *doctor of civil law* [İng.])
medinekurdu
mediyastin

mefahir(A uzun)

mefhum (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)
"Kavram" demek. "Mevhum"la karıştırılıyor. "Mevhum" sözcüğü "sanal" anlamına gelir.

mefhumu muhalif <mefhumu muhaliften
mefkûre
mefluç (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mefluca <meflucu <mefluçtan
mefruşat (U ve A uzun) <mefruşata <mefruşatı <mefruşattan
mefsuh (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mefsuhtan
meftun (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun), meftuniyet
mefta değil, mevta
meful (U uzun, L ince) <mefule <mefulü <mefulden
megahertz, megametre, megaton, megavat <megavattan
meğerki, meğerse
mehabet (A uzun) <mehabete <mehabeti <mehabetten
mehil (İki ünlüsü de kısa) <mehle <mehli
Mehmet Âkif Ersoy
mehtap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mehtaba <mehtabı <mehtaptan
mehterbaşı, mehterhane
mekân
mekanik (İlk K kalın), mekanikçilik, mekanize, mekanizm, mekanizma
meknuz (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)
mekruh (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mekruhtan
Meksika'ya, Meksikalı <Meksikalılara, Meksiko
mektuplaşmak (bkz. "İşteş Fiiller")
mel mel
melaike (A uzun)
melal (A uzun, L'ler ince) <melale <melali <melalden
Melami (A ve İ uzun) <Melamilere, Melamilik
melanet (A uzun) <melanete <melaneti <melanetten
melankoli <melankolik
melanurya
melas <melastan
Melbourne'a <Melbourne'lulara, Melbourne'dan
melekotu
melengiç <melengice <melengici <melengiçten
melik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <melike <meliki <melikten
melinit <melinite <meliniti <melinitten
melodram, melodramatik
melun
melül
memalik (A uzun) <memaliğe <memaliği <memalikten
memat (A uzun) <memata <mematı <memattan
memba <membaa <membaı
MemetFuat
-memezlikten gelmek/-mezden gelmek (bkz. "gelmek")
memişhane (A uzun)
memluk (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <memluke <memlukü
menajer
menapoz değil, menopoz
mendelevyum
menejer değil, menajer
menekşegülü, menekşerengi
Menemen'e, Menemenli <Menemenlilere
menenjit <menenjiti <menenjitten
menetmek
menfaat <menfaate <menfaati <menfaatten, menfaatçi, menfaatperest <menfaatperestten
Mengen'e, Mengenli <Mengenlilere
menhiyat (İ ve A uzun) <menhiyattan
menhus
menisk <meniske <meniski <meniskten
menisküs <menisküsten (= menüsküs <menüsküsten)
menkıbe
menkul (L ince) <menkule <menkulü <menkulden
menopoz
mensup (U uzun) <mensuba <mensubu <mensuptan, mensubiyet <mensubiyetten
menşe <menşee <menşei
menşe şahadetnamesi (=C.O.; *certificat of origin* [İng.])

Menşevik <Menşeviklere <Menşevikten, Menşevizm
mentol <mentole <mentolü <mentolden
menus (E ve U uzun) <menustan
menü (=mönü)
menüsküs <menüsküsten (= menisküs <menisküsten)
merak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <meraka <merakı <meraktan
merbut <merbuta <merbutu <merbuttan
mercanada, mercanbalığı, mercanköşk, mercanotu, mercanyılanı
merci <mercie <mercii
merdane (A uzun)

merhum (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun), merhume
Müslümanlar için kullanılıyor. Gayri Müslimler için "müteveffa" demek gerekiyor.

meri (İ uzun), meriyet <meriyetten
Meriç'e <Meriç'ten, Meriçli <Meriçlilere
meridyen
meristem
merkep <merkebe <merkebi <merkepten, merkepçi
Merkez Yönetim Kurulu (=MYK), merkeziyetçi, merkezkaç
merlanos <merlanostan
merlengeç (=merlengiç) <merlengece <merlengeci <merlengeçten
mermerşahi
mersinbalığı, mersinmorinası
Mersin'e, Mersinli <Mersinlilere
mertçe
meryemanaasması, meryemanaeldiveni, meryempelesengi
Merzifon'a, Merzifonlu <Merzifonlulara
mesabe (A uzun)
mesaha (İlk A uzun)
mesai (A ve İ uzun)
mesame (A uzun), mesamat (A'lar uzun) <mesamattan
mesane (A uzun)
mesela
meserret <meserrete <meserreti <meserretten
mesh, meshetmek

"-mesi/-meleri" EKİ
Bu ekin kullanılmasını gerektiren pek çok örnekte, yerine başka eklerin kullanıldığına rastlanıyor. Neredeyse bir kaçınma durumundan söz edilebilir.

Sorunlu örnek: "*Harfler önden ve sondan bitiştiklerine ya da hiç bitişmediklerine göre, az çok değişik biçimlerde yazılırlar.*" (*Ana Yazım Kılavuzu*, s. 15) Öneri: "Harfler, bitişip bitişmemelerine ya da önden/sondan bitişmelerine göre az çok değişen biçimlerde yazılır."

Sorunlu örnek: "*Gurbet romanının yazılımı* 2-2,5 yıl sürdü." (Nihat Behram, *Cumhuriyet Kitap*, No. 425, s. 5) Öneri: "*Gurbet* romanının yazılması 2-2,5 yıl sürdü."

• *-duğu ihtimali*

Sorunlu örnek: "Üç gündür haber alınamayan yelkenlinin *batmış olduğu ihtimali* ağırlık kazandı." Öneri: "(...) batmış olması ihtimali ağırlık kazandı."

Sorunlu örnek: "Doğu dinlerinin, hermetik gizemlerin az ya da çok yozlaşmış bir biçiminden başka bir şey *olmadığı olasılığına* değinir." (Eco 1995, s. 159) Öneri: "(...) olmaması olasılığına değinir."

(Ayrıcabkz. "-bilmek, 1", "'-ki' Eki Fazlalığı" ve "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

mesire (İ uzun)
meskûkât <meskûkâta <meskûkâtı <meskûkâttan
meskûn
meskût [geçmek] <meskûta <meskûtu <meskûttan
meslek <mesleğe <mesleği <meslekten, mesleki (İ uzun)

meslektaş/mevkidaş
Bu ikisi biribirine karıştırılıyor. İki ülkenin dışişleri bakanları için "mevkidaş", iki eczacı için "meslektaş" demek yerinde olur.

mesnevi (İ uzun)
mest [etmek, olmak] <meste <mesti <mestten
Mesudiye'ye, Mesudiyeli <Mesudiyelilere
mesul (U uzun, L ince) <mesule <mesulü,

mesuliyet <mesuliyetten
meşakkat <meşakkate <meşakkati <meşakkatten
meşbu (U uzun)
meşgale, meşgul <meşgule <meşgulü <meşgulden, meşguliyet <meşguliyetten
meşhet <meşhede <meşhedi <meşhetten
meşime (İ uzun)
meşk <meşke <meşki <meşkten
meşkûk <meşkûke <meşkûkü <meşkûkten
meşrep <meşrebe <meşrebi <meşrepten
meşru (U uzun), meşruiyet <meşruiyetten
meşruhat (U ve A uzun) <meşruhata <meşruhatı <meşruhattan
meşruti (U ve İ uzun), meşrutiyet <meşrutiyetten
meşum
meşveret <meşverete <meşvereti <meşveretten
met <medde <meddi <metten
metâ <metâya <metâyı, metâlar (=emtia =mallar)
meta-
"Değişmiş", "üst", "öte" gibi anlamlar veren Latince kökenli bir önek: "metafizik, metamorfoz, metastaz" örneklerindeki gibi. "Mal" anlamına gelen ve A'nın uzun okunduğu Arapça kökenli "metâ" ile karıştırılmamalı.
metabolizma
metalbilim, metalograf <metalograftan, metalografi
metaloit <metaloitten, metalurji
metamorfik, metamorfizm, metamorfoz
metanet (A uzun) <metanete <metaneti <metanetten
metapsişik, metatez
metastaz
metazori
meteor, meteorit, meteoroloji, meteortaşı
metfun
meth <methe <methi, methetmek, methiye
methal <methale <methali <methalden
metin <metne <metni
metis <metisten
metodoloji, metot <metoda <metodu <metottan
metraj
metrdotel
metre (=m.), metrekare (=m^2)
metreküp (=m^3) <metrekübe <metrekübü
metropol <metropole <metropolü <metropolden
metropoliten, metropolit <metropolite <metropoliti <metropolitten
metruk, metrukât (U uzun, K ince, A uzun) <metrukâttan
metrukiyet <metrukiyetten
mevcudat (U ve A uzun) <mevcudattan, mevcudiyet <mevcudiyetten

mevcut (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)

1. -ki mevcut

Sorunlu örnek: "*Dildeki mevcut kök ve gövdeler*den, uygun yapım ekleri kullanılarak yeni sözcükler oluşturulması." (Özerkan, s. 130) "Mevcut" sözcüğü sıfat olarak kullanılıyorsa, "-ki mevcut" yapısı, yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Dildeki kök ve gövdelerden (...)" Ya da: "Dilde mevcut kök ve gövdelerden (...)"

"Mevcut" sözcüğü sıfat değil de ad olarak kullanıldığında, "-ki mevcut" yapısı sorun yaratmıyor: "Eldeki mevcut, ay sonuna kadar yeter" örneğindeki gibi.

2. *mevcut status quo/ mevcut statüko*

"Statüko" sözcüğü "mevcut durum" anlamına geldiğinden, yanı sıra "mevcut" demek gerekmiyor. Yalnızca "statüko", ya da "mevcut durum" denmeli.

mevdu (U uzun) <mevdua <mevduu, mevduat <mevduattan
mevhum (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) (bkz. "mefhum")
mevki <mevkiye <mevkiyi <mevkinin
Eskiden "mevki <mevkie <mevkii <mevkiin" biçiminde yazılıyordu.
mevkidaş
mevkuf (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mevkuftan, mevkufen
mevkut (Ünlüyle başlayan ek aldığında

U uzun) <mevkuta <mevkutu <mevkuttan, mevkute

Mevla (A uzun)

Mevlânâ Celaleddin Rumi, Mevlevi, Mevlevihane (İ ve A uzun)

Mevlid-i Şerif (Tüm ünlüleri kısa) <Mevlid-i Şerif'ten

mevlit <mevlide <mevlidi <mevlitten, mevlithan

mevsuk (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mevsuka <mevsuku <mevsuktan

mevta (A uzun)

mevzi (İ uzun) <mevziye <mevziyi <mevzinin

mevzii (Son İ uzun) (=yerel)

mevzu (U uzun) <mevzuya <mevzuyu <mevzunun
Eskiden "mevzu <mevzua <mevzuu <mevzuun" biçiminde yazılıyordu.

mevzuat (A uzun) <mevzuata <mevzuatı <mevzuattan
"Yürürlükteki yasa ve yönetmelikler" demek. "Bu konular" anlamında kullanmamak gerekiyor.
"Hukuk mevzuatı", "yasal mevzuat" gibi kullanımlar ise gereksiz birer anlamsız yineleme, çünkü "mevzuat" kavramı hukuk ve yasa anlamlarını zaten içeriyor.

mevzubahis [etmek] (Tüm ünlüleri kısa)

mevzun
"Vezinli", "ölçülü", "biçimli" demek. "Mezun" sözcüğüyle karıştırılıyor. "Mezun" sözcüğünün, "okulu bitirmiş", "izinli" gibi anlamları var.

Mey. (=Meydan)

meyanbalı, meyankökü

meyane (A uzun)

MEYDAN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

meydana gelmek
Tüm ünlüleri kısa. "*Meydâna*" değil; A'yı uzatmamak gerekiyor.

meydansazı

meyhane (A uzun), meyhaneciotu

meyil <meyle <meyli, meyilli, meyletmek

meyl <meyl atmak <meylleşmek
İngilizceden geldi ("e-mail"). Türkçe karşılık olarak "elmek" önerildi. (Ayrıca bkz. "*mail atmak*".)

meyus

meyve, meyvedışı, meyvehoş, meyveiçi, meyveortası, meyveyaprak

meyyal (L ince)

mezalim (A uzun)

mezamir (A ve İ uzun)

mezbele
"Mezbelelik"le karıştırılıyor. "Mezbelelik" sözcüğü, "mezbele oluş" anlamına gelir.

-mezden gelmek / -memezlikten gelmek" (bkz. "gelmek")

MEZHEP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.1 ve2")

mezkûr

mezoderm, Mezopotamya'ya, Mezopotamyalı <Mezopotamyalılara, mezosfer, mezozoik <mezozoiğe <mezozoiği <mezozoikten

mezru (U uzun)

mezun (E uzun) (bkz. "mevzun")

mezür (=mezura)

mezzosoprano

mf (=*mezzo forte* [İt.])

MFA (=*Master of Fine Arts* [İng.]; güzel sanatlar alanında "master" derecesi)

mg (=miligram) <mg.dan

MGK (=Milli Güvenlik Kurulu) <MGK'ya <MGK'dan

mHz (=megahertz) <mHz.e <mHz.i <mHz.den

mıh, mıhlamak, mıhsıçtı

mısırfulü, mısırözü, mısırtavuğu, mısırturnası, mısıryağı

mısra (A uzun) <mısraya <mısrayı <mısranın
Eskiden "mısra <mısraa < mısraı < mısraın" biçiminde yazılıyordu.

-mış bulunmak
Bu yapı, özellikle geçmiş zaman kipinde, "ne yazık ki" anlamını vermek için kullanılır(dı): "Sevmiş bulundum güzelim gayrı ne çare" dizesindeki gibi. Bu olanak gitgide unutuluyor ve "-mış bulunmak" genellikle gereksiz yere kullanılıyor. İngilizcedeki "*perfect*

tense"in etkisi olabilir.

Sorunlu örnek: "*Anlatım Terimleri Sözlüğü*, Türkçede bu alanın terimlerini toplamış *bulunan* ilk kitaptır." (Beşir Göğüş, arka kapak) Öneri: "(...), Türkçede bu alanın terimlerini toplayan ilk kitaptır."

MIT (=*Massachusetts Institute of Technology* [İng.]; Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) <MIT'e <MIT'ten

mızıkçı

"Mİ" SORU EKİ (Ayrıca bkz. "Ayraç Sorunları, 4"

1. "Mi" soru ekini her zaman ayrı yazmak gerekiyor. "Mi" eki, bir önceki sözcüğün son ünlüsüne uyumlu kılınır, ardından gelen başka ekler varsa onlar da "mi" soru ekine bitiştirilerek yazılır: "Siz misiniz?" "Acaba okumuşlar mıdır?" "Yürür müsün?" "Bu muydu?" vb.
2. "Mi" soru ekini izleyen bağlaçlar yine ayrı yazılır: "Acaba o mu ki?", "Okumuşlar mı da konuşuyorlar?" örneklerindeki gibi.
3. KİTAP, DERGİ, GAZETE VB. ADLARIYLA YAZI BAŞLIKLARINDA yer alan "mi" soru eki, büyük değil, küçük harfle başlatılır.

miat <miada <miadı <miattan, miadını doldurmak

mibzer

mide, midevi

Midyat'a <Midyat'tan, Midyatlı <Midyatlılara

migmatit <migmatitten

miğfer

Mihalgazi'ye, Mihalgazili <Mihalgazililere

Mihalıççık'a (Okunuşu: "Mihalıççığa") <Mihalıççık'tan, Mihalıççıklı <Mihalıççıklılara

mihaniki (A ve son İ uzun)

mihrace (A uzun)

mihrak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mihraka <mihrakı <mihraktan

mihrap (A uzun) <mihraba <mihrabı <mihraptan

mikâp <mikâba <mikâbı <mikâptan

mikaşist <mikaşistten

Miki Fare'den (=*Mickey Mouse*)

mikoloji, mikoz

mikroamper, mikrobiyolog <mikrobiyoloğa <mikrobiyoloğu, mikrobiyoloji, mikroçip, mikrodalga, mikrofilm, mikroizlenceleme, mikrokok <mikrokoka <mikrokoku <mikrokoktan

mikrolit <mikrolite <mikroliti <mikrolitten

mikrometre, mikroorganizma

mikrop <mikroba <mikrobu <mikroptan

mikrosefal <mikrosefale <mikrosefali <mikrosefalden

mikrosinema, mikrosinematografi

mikroskop <mikroskoba <mikroskobu <mikroskoptan

Milas'a <Milas'tan, Milaslı <Milaslılara

milat (İ ve A uzun) (=M.) <milada <miladı <milattan

miladi (İ'ler ve A uzun)

Milattan Önce (=MÖ), Milattan Sonra (=MS)

mildiyu

milföy

milibar (=mb), miligram (=mg), mililitre (=ml), milimetre (=mm.), milimikron

MİLLET ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.11")

milletlerarası, milletvekili (=Mv.)

Milli Eğitim Bakanlığı (=MEB)

Milli Güvenlik Kurulu (=MGK)

Milli İstihbarat Teşkilatı (=MİT)

Milli Piyango (=MP)

Milli Prodüktivite Merkezi (=MPM)

Milli Savunma Bakanlığı (=MSB)

milli [toprak] (bkz. "Düzeltme İşareti, 6")

milliyetçi, milliyetperver

Mimar Sinan Üniversitesi (=MSÜ)

mimarbaşı

minakop <minakopa <minakopu <minakoptan

minber

mineçiçeği

mineral <minerale <minerali <mineralden, mineralbilim, mineraloji

mineralog <mineraloğa <mineraloğu

minibilgisayar, minibüs, minidalga, minifilm, minimetre

minimal <minimale <minimali <minimalden, minimini

minisküs değil, menisküs (=menüsküs)
minkale
Minsk'e <Minsk'lilere, Minsk'ten
minübüs değil, minibüs
minüskül
minval <minvale <minvali <minvalden
miraç (İ ve A uzun) <miraca <miracı <miraçtan
mirasçı, mirasyedi
misafirhane (A'lar uzun), misafirperver
misak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <misaka <misakı, <misaktan, Misakımilli (=Misak-ı Milli)
misal (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <misale <misali <misalden
misil <misle <misli, misilleme, misillemede bulunmak
misk <miske <miski <miskten
miskinhane
misvak <misvaka <misvakı <misvaktan
-miş bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
mitil
MİT (=Milli İstihbarat Teşkilatı) <MİT'e <MİT'ten

miting
İ'ler kısa; uzatmamak gerekiyor. Pek çok kez yazıldığı üzere, bu sözcük İngilizceden gelmiş olmakla birlikte, okunuşu da, anlamı da farklılaşmış durumda. Türkçede "miting", İngilizcedeki "*meeting*"in tersine, her tür toplantı anlamına gelmeyip yalnızca sokak ve meydanlardaki kalabalık toplantılar anlamına geliyor.

mitos <mitostan
mitoz
mitral
mitralyöz
miyad değil, miat
miyar (İ ve A uzun)
miyaz
miyokart <miyokarttan
miyop <miyoba <miyobu <miyoptan
mizaç (A uzun) <mizaca <mizacı <mizaçtan, mizaçgir
mizah (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mizahtan, mizahçı, mizahi (A ve son İ uzun)
mizan (İ ve A uzun)
mizanpaj, mizanpili, mizansen
MKE (=Makine Kimya Endüstrisi) <MKE'ye <MKE'den
MKS (=Metre, Kilogram, Saat [Sistemi]) <MKS'ye <MKS'den
MKYK (=Merkez Karar Yönetim Kurulu) <MKYK'ya <MKYK'dan
mm. (=milimetre)
modaevi, modelaj
moderato
modernite
Fransızcadan geldi. Türkçesi, yerine göre, "modern dönem" yada "modernlik".
modistra
modül, modüler, modülasyon, modülatör
Mogadişu'ya, Mogadişulu <Mogadişululara
molas <molastan
Moldova ([eski adı]=Moldavya), Moldovalı <Moldovalılara, Moldavanca
molibden
molibdin
molotofkokteyli
MonaLisa
monadizm (=monatçılık)
Monako'ya <Monakolu <Monakolulara
Mondros'a <Mondros'tan, Mondroslu <Mondroslulara
monokl <monokle <monoklü <monokolden
monolog <monoloğa <monoloğu
monopol <monopole <monopolü <monopolden
monoteist <monoteiste <monoteisti <monoteistten, monoteizm
Montaigne (=Michel de Montaigne) <Montaigne'e
montaj, monte etmek
Montevideo'ya <Montevideo'lulara
Montreal'e <Montreal'lilere, Montreal'den
Montrö (=Montreux) <Montrö'ye, Montrölü <Montrölülere
moral (L ince) <morale <morali <moralden, moralizm
moratoryum
Moritanya'ya, Moritanyalı <Moritanyalılara
morötesi, morsalkım
morumtrak değil, morumtırak
moskofcamı, moskoftoprağı

mosmor
MOSSAD (=İsrail istihbarat örgütü) <MOSSAD'a <MOSSAD'dan
mostralık
motif <motife <motifi <motiften, motivasyon
motopomp, motorbot, motoryağı, motosiklet, mototren
motris <motristen
mozaik <mozaikten, mozaikçi
mozak <mozağa <mozağı <mozaktan
mozale değil, mozole
Mozambik'e (Okunuşu: "Mozambiğe") <Mozambik'ten, Mozambikli <Mozambiklilere
mozole
MÖ (=Milattan Önce)
möble
mönü
MP (=Milli Piyango), MPİ (=Milli Piyango İdaresi) <MP'ye <MP'den
MPM (=Milli Prodüktivite Merkezi) <MPM'ye <MPM'den
Mrşl. (=Mareşal) <Mrşl.den
ms. (=*manuscripts* [İng.; çoğulu: *mss.*]; ely.; elyazması)
MS (=Milattan Sonra)
MS (=*Master of Science* [İng.]=mastırderecesi)
Pozitif bilimlerde yüksek lisans derecesi.
MSB (=Milli Savunma Bakanlığı) <MSB'ye <MSB'den
MSÜ (=Mimar Sinan Üniversitesi) <MSÜ'ye <MSÜ'den
MTA (=Maden Tetkik Arama Enstitüsü) <MTA'ya <MTA'dan
mts (=Metre, Ton, Saniye [Sistemi])
Mu. (=Muhabere) <Mu.ye
muaccel [olmak]
muaddel
muadele (A uzun), muadelet <muadeletten, muadil
muaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) [olmak, tutulmak], muafiyet <muafiyetten
muaffak değil, muvaffak
muahede (A uzun)
muaheze (A uzun) [etmek]
muahhar
muallak <muallaka <muallakı <muallaktan
muallel
muamelat (A'lar uzun) <muamelata <muamelatı <muamelattan
muamma (Son A uzun)
muannit <muannite <muanniti <muannitten
muare
muarefe (A uzun)
muarız (A uzun)
muassır değil, muasır (A uzun)
muaşeret (A uzun) <muaşerete <muaşereti <muaşeretten
muattal
muattar
muavenet (A uzun) [etmek] <muavenetten, muavin
muayede (A uzun)
muayene (A uzun), muayenehane, muayyen
muazzaf değil, muvazzaf
muazzam
muazzep [etmek, olmak]
muazzez
Muazzez Tahsin Berkand
mubah
mubassır
mubayaa [etmek] (İlk A uzun), mubayaacı
mucip, mucibince
"*Hayretimize mucip oldu*" değil, "hayretimizi mucip oldu".
mucir (U uzun)
mucit (U uzun) <mucide <mucidi <mucitten
mucize (U uzun) (bkz. "Sıfat Sorunları, 3"), mucizevi (U ve ikinci İ uzun)
mucuk <mucuğa <mucuğu <mucuktan
Mucur'a, Mucurlu <Mucurlulara
Mudanya'ya, Mudanyalı <Mudanyalılara
mudi (U ve İ uzun)
mudil (U uzun)
Mudurnu'ya, Mudurnulu <Mudurnulula-ra
mufassal
mugaddi (İ uzun)
mugalata (İlk A uzun, G kalın)
muganni (İ uzun), muganniye
mugayir (A uzun, G kalın)
muğber [olmak]

Muğla'ya, Muğlalı <Muğlalılara
muğlak <muğlaka <muğlakı <muğlaktan
muğlakta kalmak değil, muallakta kalmak
muhabbetçiçeği, muhabbetkuşu
muhabere (A uzun) (=Mu.), muhabir
muhaceret (A uzun), <muhaceretten, muhacir
muhacim (A uzun)
muhafaza (A uzun), muhafazakâr
muhakeme (A uzun)
muhakkik <muhakkike <muhakkiki <muhakkikten
muhal (A uzun, L ince) <muhale < muhali <muhalden
muhalif (A uzun) <muhaliften, muhalefet <muhalefetten
[Hz.] Muhammed (=Hazreti Muhammed), Muhammedi (İ uzun)
muhammen
muhammes <muhammesten
muhammin
muhannet <muhannete <muhanneti <muhannetten
muharebe (A uzun), muharip <muharibe <muharibi <muharipten
muharrem
muharrer, muharrir
muharrik <muharrike <muharriki <muharrikten
muhasamat (İlk ve son A uzun) <muhasamata <muhasamatı <muhasamattan
muhasara (İlk A uzun)
muhasebat (A'lar uzun) <muhasebattan, muhasip <muhasibe <muhasibi <muhasipten
muhat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <muhata <muhatı <muhattan
muhatap [olmak](İlk A uzun) <muhataba <muhatabı <muhataptan
muhatara (İlk A uzun)
muhavere [etmek] (A uzun)
muhayyel, muhayyile
muhayyerbuselik, muhayyerkürdi (İ uzun)
muhkem
muhrip <muhribe <muhribi <muhripten
muhtaç [olmak] <muhtaca <muhtacı <muhtaçtan
muhtar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), muhtariyet <muhtariyetten
muhtasar
muhtekir
muhtelit <muhtelite <muhteliti <muhtelitten
muhtemel (=olası) (bkz. "olası")
muhteri (İ uzun)
muhteris
"Hırslı" demek. "Çekingen" anlamındaki "muhteriz"le karışabilir.
muhteriz (bkz. "muhteris")
muhteva (A uzun), muhtevi (İ uzun), muhteviyat (A uzun) <muhteviyattan
muhtıra
muin (İ uzun)
mujik <mujiğe <mujiği <mujikten
mukaar (Son A uzun)
mukabele [etmek] (K kalın, A uzun), mukabil
mukaddem (K kalın)
mukadder, mukadderat (A uzun) <mukadderattan
mukaddes <mukaddesten, mukaddesat (A uzun) <mukaddesattan
mukallit <mukallite <mukalliti <mukallitten
mukannen
mukarrer
mukassem
mukassi (İ uzun)
mukattar
mukavele (A uzun), mukavelename (A'lar uzun)
mukavemet (A uzun) <mukavemetten, mukavemetçi, mukavim
mukavva
mukayese (A uzun)
mukayyet, mukayyit <mukayyitten
mukim (İ uzun)
mukoza
muktesit <mukteside <muktesitten
mulaj
multi-
"Çoklu" anlamını veren önek. Türkçeye Fransızcadan gelen mültimilyoner, mültimilyarder gibi sözcüklerden sonra yakın zamanlarda da *multimedia* türünden İngilizce sözcüklerle geliyor. Bunları "çok" yada "çoklu" sözcükleriyle karşılayabiliyoruz: "çokortamlı" yada "çoklu ortam" biçiminde.
multivizyon

mumağacı, mumboyası, mumcilası, mumçiçeği, mumpalmiyesi
mundar (=murdar)
munis (U uzun)
munzam
murabaha (İlk A uzun)
murabba (Son A uzun) <murabbaya <murabbayı <murabbanın
Eskiden "murabba <murabbaa <murabbaı <murabbaın" biçiminde yazılıyordu.
murabut (A uzun) <murabuta <murabutu <murabuttan, murabutkuşu
Muradiye'ye, Muradiyeli <Muradiyelilere
murafaa (İlk ve son A uzun)
murahhas
murakabe (İlk A uzun), murakıp <murakıba <murakıbı <murakıptan
murana
Muratlı'ya, Muratlılı <Muratlılılara (=Muratlılara)
murdar (=mundar), murdarilik
Murgul'a, Murgullu <Murgullulara
muris (U uzun) <muristen
musahabe (İlk A uzun)
musahhih <musahhihten
musahip (A uzun) <musahibe <musahibi <musahipten
Musahipzade Celâl
musakka
musalla
musallat <musallata <musallatı <musallattan
musandıra
musanna (Son A uzun)
Musevi <Musevilere, Musevilik <Museviliğe <Musevilikten
Mushaf'tan
musibet (İ uzun) <musibete <musibeti <musibetten
musiki (U ve son İ uzun), musikişinas <musikişinastan
muskaböreği
muslin
muslukçu
Mussorgski (=Modest Mussorgski)
Mustafa Kemalpaşa'ya, M.Kemalpaşalı <M.Kemalpaşalılara
mustarip (=muzdarip) <mustaribe <mustaribi <mustaripten
-muş bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
Muş'a <Muş'tan, Muşlu <Muşlulara
Mut'a <Mut'tan, Mutlu <Mutlulara
muta (U ve A uzun)
mutaassıp <mutaassıba <mutaassıbı <mutaassıptan
mutabakat (İlk A uzun) <mutabakata <mutabakatı <mutabakattan
mutabık (A uzun) <mutabıka <mutabıkı <mutabıktan
mutasavver
mutasavvıf <mutasavvıftan
mutasyon, mutasyonist, mutasyonizm
mutat (U ve A uzun) <mutada <mutadı <mutattan
mutavaat (İlk A uzun) <mutavaata <mutavaatı <mutavaattan
mutavassıt <mutavassıta <mutavassıtı <mutavassıttan
mutazarrır
muteber
mutedil (U uzun)
mutekit (U uzun, ünlüyle başlayan ek aldığında İ de uzun) <mutekide <mutekidi <mutekitten
mutemet (U uzun) <mutemede <mutemedi <mutemetten
mutena (U ve A uzun)
muti (İ uzun) <mutie <mutii
Mutki'ye (=Mutki ilçesine), Mutkili <Mutkililere
mutlak, mutlakiyet <mutlakiyetten
mutlaka... şartsa
Sorunlu örnek: "Üç yüz altmış derece yerine–*mutlaka dereceli bir ifade kullanılması şartsa*– 180 derece ifadesi kullanılmalıydı." (Özerkan, s. 37) "Şart" kavramının "mutlaka" anlamını içerdiğine dikkat etmek gerekiyor. İkisi bir arada kullanılınca, özel bir vurgulama amacı sezilmedikçe, gereksiz bir anlamsal yineleme ortaya çıkıyor. Öneri: "(...) –mutlaka dereceli bir ifade kullanılacaksa– (...)" Ya da: "(...) –dereceli bir ifade kullanılması şartsa– (...)"
mutmain [olmak] (Üç ünlüsü de kısa)
muttali (İ uzun) <muttalie <muttalii
muttarit <muttaride <muttaridi <muttaritten
muttasıl

muvacehe (A uzun)
muvafakat (İlk A uzun) <muvafakate <muvafakati <muvafakatten
muvaffak, muvaffakıyet (İkinci A uzun) <muvaffakıyetten
muvafık (A uzun)
muvakkat <muvakkate <muvakkati <muvakkatten, muvakkaten
muvasalat [etmek] (İlk A uzun) <muvasalata <muvasalatı <muvasalattan
muvazaa (İlk A uzun), muvazaalı
muvazene (A uzun)
muvazi (A ve İ uzun)
muvazzaf <muvazzaftan
muylu
muymul
Muzaffer Buyrukçu
muzaheret (A uzun) <muzaheretten, muzahir
muzdarip (=mustarip)
muzır <muzırra <muzırrı
muzip (U uzun) <muzibe <muzibi <muzipten
MÜ (=Marmara Üniversitesi) <MÜ'ye <MÜ'den
mübadele [etmek] (A uzun), mübadil
mübalağa (İlk A uzun, L ince)
mübarek (A uzun) <mübareğe <mübareği <mübarekten, mübarekotu
mübareze (A uzun)
mübaşir (A uzun)
mübayenet (A uzun) <mübayenete <mübayeneti <mübayenetten
mübrem
mücahit (A uzun) <mücahide <mücahidi <mücahitten
mücavir (A uzun)
mücazat (A'lar uzun) <mücazata <mücazatı <mücazattan
mücbir [sebep]
mücehhez
mücella (A uzun)
mücellit <mücellide <mücellidi <mücellitten, mücellithane
mücerrep <mücerrebe <mücerrebi <mücerrepten
mücerret <mücerrede <mücerredi <mücerretten
mücessem
mücevherat <mücevherata <mücevheratı <mücevherattan
mücver
müçtehit <müçtehide <müçtehidi <müçtehitten
Müd. (=Md.=Müdür; Müdürlük) <Müd. den
müdafaa [etmek] (İlk A uzun), müdafaaname (İlk ve son A uzun)
müdafi (A ve İ uzun) <müdafie <müdafii <müdafiinden
müdahele değil, müdahale
müdana [etmek] (A'lar uzun)
müdavi (A ve İ uzun)
müdavim (A uzun)
müddeiumumi (İkinci U uzun)
müdebbir
müdekkik (İ uzun) <müdekkike <müdekkiki <müdekkikten
müdellel
müddet <müddetten
müdevven, müdevvenat (A uzun) <müdevvenattan
müdevver
müdire
"Bayan müdür" demek. "*Müdüre*" biçiminde yazmamak gerekiyor.
müdrik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <müdrike <müdriki <müdrikten
müdrir
müdüre (bkz. "müdire")
müdüriyet <müdüriyete <müdüriyeti <müdüriyetten
müebbet <müebbede <müebbedi <müebbetten
müellif <müelliften
müemmen
müennes <müennesten
müesses [nizam], müessese, müessis <müessisten
müessif
müessir, müessiriyet <müessiriyetten
müeyyide
müezzin
müfekkire
müfredat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <müfredata <müfredattan
müfret <müfrede <müfredi <müfretten
müfrez, müfreze
müfrit <müfride <müfridi <müfritten
müfsit <müfside <müfsidi <müfsitten
müfteri

Müh. (=Mühendis) <Müh.ten
mühim, mühimmat (A uzun) <mühimmattan
mühlet <mühlete <mühleti <mühletten
mühmel
mühür <mühre <mührü, mühürdar (A uzun), mühürlemek
mükâfat (A'lar uzun) <mükâfata <mükâfatı <mükâfattan
mükâleme
mükedder
mükellef <mükelleften
mükellefiyet <mükellefiyete <mükellefiyeti <mükellefiyetten
mükemmeliyet <mükemmeliyete <mükemmeliyeti <mükemmeliyetten
mükerrer
mükerrim
müktesebat (A uzun) <müktesebata <müktesebatı <müktesebattan
müktesep
mülahaza (İlk A uzun, L ince), mülahazat (İlk A ve son A uzun, L ince) <mülahazattan
mülakat (A'lar uzun, L ince) <mülakata <mülakatı <mülakattan
mülaki (A ve İ uzun, L ince)
mülayim (A uzun, L ince), mülayemet <mülayemete <mülayemeti <mülayemetten
mülazım (A uzun, L ince)
mülemma (A uzun) <mülemmaa <mülemmaı
mülevves <mülevvesten
mülga (A uzun, G kalın)
mülhak <mülhakka <mülhakkı <mülhaktan
mülk <mülke <mülkü <mülkten, mülki (İ uzun)
mülkiye müfettişi
Buradaki "mülkiye" sözcüğünün anlamı, "asker olmayan devlet memurları"dır.
Mülkiye'ye (=Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi), Mülkiyelilere
mülkiyet <mülkiyetten
mültefit <mültefite <mültefiti <mültefitten
mültipleks <mültipleksten
mümanaat [etmek] (İlk A uzun) <mümanaata <mümanaatı <mümanaattan
mümarese (A uzun)
mümas (A uzun) <mümastan
mümasil (A uzun)
mümbit <mümbite <mümbiti <mümbitten
mümessil
mümeyyiz
mümin
[-bilmek] mümkün (bkz. "-bilmek, 5")
münacat (A'lar uzun) <münacata <münacatı <münacattan
münafık (A uzun) <münafığa <münafığı <münafıktan
münakalat (İlk A ve son A uzun) <münakalata <münakalatı <münakalattan, münakale
münakasa (İlk A uzun)
münasebet (A uzun) <münasebete <münasebeti, münasip <münasipten
münavebe (A uzun)
münazaa (İlk A uzun)
münbit değil, mümbit
müncer [olmak] <müncerre <müncerri
mündemiç (bkz. "*içinde mündemiç*")
münderacat değil, münderecat (A uzun) <münderecata <münderecatı <münderecattan
münebbih <münebbihten
müneccim
münekkit <münekkide <münekkidi <münekkitten
münferit, münferiden
Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.
münfesih <münfesihten
münhal (L ince) <münhale <münhali <münhalden
münhani (İ uzun)
münharif <münhariften
münhasır, münhasıran
Münih (=*München*) <Münih'e <Münih'ten, Münihli <Münihlilere
münkariz
münşeat <münşeata <münşeattan
münşi (İ uzun)
müntahabat (Son A uzun) <müntahabata <müntahabatı <müntahabattan
müntehi (İ uzun)
müntesip <müntesibe <müntesibi <müntesipten
münzevi (İ uzun)

müphem, müphemiyet <müphemiyetten
müptedi (İ uzun)
müptela (A uzun)
müptezel
müracaat [etmek] (İlk A uzun) (=mür.) <müracaata <müracaatı <müracaattan
mürai (A ve İ uzun)
mürdesenk <mürdesenge <mürdesengi <mürdesenkten
mürdümeriği
mürebbi (İ uzun), mürebbiye
müreffeh
mürekkep <mürekkebe <mürekkebi <mürekkepten
mürekkepçi, mürekkepbalığı
mürettebat (A uzun) <mürettebata <mürettebatı <mürettebata <mürettebattan
Gemi ya da uçak görevlilerinin her birine değil, bütününe verilen ad. "Dört mürettebat" değil, "dört kişilik mürettebat". "Bir mürettebat" değil, "mürettebattan bir kişi".
mürettep
mürettip <mürettibe <mürettibi <mürettipten, mürettiphane
mürit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <müride <müridi <müritten
mürşit <mürşide <mürşidi <mürşitten
mürteci (İ uzun) <mürteciye <mürteciyi <mürtecinin
Eskiden "<mürtecie <mürtecii <mürteciin" biçiminde yazılıyordu.
mürtekip <mürtekibe <mürtekibi <mürtekipten
mürtesem
mürur (U uzun), müruruzaman
mürüvvet <mürüvvete <mürüvveti <mürüvvetten
müsaade [etmek]
müsabaka (İlk A uzun), müsabık (A uzun) <müsabıktan
müsait (A uzun)
müsamaha [etmek] (İlk A uzun), müsamahakâr
müsavat (A'lar uzun) <müsavata <müsavatı <müsavattan, müsavi (A ve İ uzun)
müsebbip <müsebbibe <müsebbibi <müsebbipten
müseccel
müseddes <müseddesten
müsekkin
müsellem
müselles <müsellesten, müsellesat (A uzun) <müsellesattan
müsemma (A uzun)
müshil
MÜSİAD (=Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) <MÜSİAD'a <MÜSİAD'dan
müskirat (A uzun) <müskirata <müskiratı <müskirattan
Müslim, Müslüman <Müslümanlara
müslin değil, muslin
Müslüman/İslamcı
Bu ikisinin ayrı kavramlar olduğu unutulmamalı. "Müslüman" dinsel bir kavram, "İslamcı" ise siyasal.
Müslümanlık <Müslümanlığa <Müslümanlığı <Müslümanlıktan
müspet <müspete <müspeti <müspetten
müstacel (A uzun), müstacelen, müstaceliyet <müstaceliyetten
müstafi (A ve İ uzun)
müstağni (İ uzun)
müstahak [olmak] <müstahakka <müstahakkı <müstahaktan
müstahdem, müstahkem, müstahsil, müstahzar
müstahzarat (Son A uzun) <müstahzarata <müstahzaratı <müstahzarattan
müstakar <müstakarra <müstakarrı
Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (=MÜSİAD)
müstamel (A uzun)
müstantik <müstantiğe <müstantiği <müstantikten
müstear, müstebit <müstebitten
müstecir
müstefit (İ uzun) <müstefitten
müstehak <müstehakka <müstehakkı <müstehaktan
müstehcen
müstehlik <müstehlike <müstehliki <müstehlikten
müstehzi
müstenit <müstenitten, müsteniden
Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.
müstenkif <müstenkiften
müstensih <müstensihten
müsterih [olmak] <müsterihten

müsteşrik <müsteşrike <müsteşriki <müsteşrikten
müstevi (İ uzun)
müstevli (İ uzun)
müstezat (A uzun) <müstezattan
müsvette değil, müsvedde
-müş bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
müşabehet (A uzun) <müşabehete <müşabeheti <müşabehetten
müşabih <müşabihten
müşahede [etmek]
müşahhas <müşahhastan
müşahit (A uzun) <müşahide <müşahidi <müşahitten
müşareket [etmek] (A uzun) <müşareketе <müşareketi <müşareketten
müşavere (A uzun)
müşfik <müşfike <müşfiki <müşfikten
müşir (İ uzun)
"Mareşal" demek. Kısa İ'li "müşir"le karıştırmamak gerekiyor.
müşir
"1) Yazı ile bildiren, haberveren. 2) fiz. Gösterge" (*Türkçe Sözlük*). Uzun İ'li "müşir"le karıştırılmamalı.
müşkül, müşkülat (A uzun) <müşkülattan, müşkülpesent, müşküle
müştak <müştakka <müştakkı <müştaktan
"Türev" demek. Uzun A'lı "müştak"la olan söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.
müştak (A uzun) <müştaka <müştakı <müştaktan
"Özleyen, göresi gelen" demek. Kısa A'lı "müştak"la karıştırılmamalı.
müşteki (İ uzun)
müştemilat (A uzun) <müştemilata <müştemilatı <müştemilattan
müşterek, müştereken
mütahit değil, müteahhit
mütalaa (İlk A uzun, L ince)
mütareke (A uzun)
müteaddit
müteahhit <müteahhide <müteahhide <müteahhitten
müteakiben (A uzun), müteakip
müteallik
mütebaki (A uzun)
mütebasbıs <mütebasbıstan
mütecanis (A uzun), mütecasir (A uzun), mütecaviz (A uzun)
mütecessis <mütecessisten, mütedavil (A uzun)
müteessif, müteessir, mütefekkir, müteferrik, müteferrika
mütegallibe
mütehakkim, mütehammil
müteharrik <müteharrike <müteharriki <müteharrikten
mütehassıs <mütehassıstan
"Uzman" demek. "Mütehassis"le karıştırmamak gerekiyor.
mütehassis <mütehassisten
"Duygulanmış" demek. "Mütehassıs"la karıştırılmamalı.
mütekabil (K kalın, A uzun), mütekabiliyet <mütekabiliyetten
mütekait (K kalın, A uzun) <mütekaitten, mütekâmil, mütekellim
mütemadi (A ve İ uzun), mütemadiyen
mütemayil (A uzun), mütemayiz (A uzun)
mütemmim
mütenakıs (A uzun), mütenasip (A uzun), mütenavip (A uzun)
mütenazır (A uzun), mütenevvi (İ uzun), müteradif (A uzun)
müterakim (A uzun), müterakki (İ uzun)
Mütercim Âsım
müteredді (İ uzun)
müteredddit <müteredddide <müteredddi <müteredditten
mütesanit (A uzun) <mütesanide <mütesanidi <mütesanitten
müteselsil, müteselsilen
müteşekkir, mütevakkıf
mütevazı
"Alçakgönüllü" demek. "Mütevazi" yle karıştırılmamalı.
mütevazi
"Birbirine koşut (paralel)" demek. "Mütevazı"yla karıştırılmamalı.
müteveccih, müteveccihen
müteveffa (A uzun), mütevekkil
mütevelli (İ uzun), mütevellit, müteyakkız
müttefik <müttefike <müttefiki <müttefikten, müttefikan
müttehit <müttehitten, müttehiden
müvekkil, müverrih, müvesvis <müvesvisten

müvezzi <müvezziye <müvezziyi <müvezziden
Eskiden "müvezzi <müvezzie <müvezzii" diye yazılıyordu.
müyesser
Müz <Müzlere
müzahir (A uzun)

müzakere (A uzun)
"Görüşme", "inceleme" gibi anlamları var. "Müzekkere" ile karıştırılıyor. (*CNN Türk* 12.00 Haberleri, 13.9.2000). "Müzekkere", yargı makamlarınca uygulama makamlarına yazılan yazılara deniyor: "tevkif müzekkeresi", "yakalama müzekkeresi" vb.

müzayaka (A uzun), müzayede (A uzun)
müzekker
müzekkere (bkz. "müzakere")
müziç <müzice <müzici <müziçten
müzikbilim, müzikçi, müzikevi, müzikhol (L ince), müzikal (L ince) <müzikale <müzikali <müzikalden, müzikolog <müzikoloğa <müzikoloğu <müzikologdan, müzikoloji, müziksever, müzisyen
Mv. (=milletvekili)
Myanmar Birliği'ne (=Burma=Birmanya), Myanmar'a <Myanmar'lılara
MYK (=Merkez Yönetim Kurulu) <MYK'ya <MYK'dan

N

naaş <naaştan
naat <naata <naatı <naattan
nabız <nabza <nabzı <nabızdan
nacak <nacağa <nacağı <nacaktan
naçar (İlk A uzun)
naçiz (A uzun), naçizane (A'lar uzun)
nadan (İlk A uzun)
nadide (A ve İ uzun)
nadim [olmak] (A uzun)
nafıa (İlk A uzun)
NAFTA (=*North American Free Trade Agreement* [İng.]; Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması)
Nagasaki'ye <Nagasaki'lilere
nağme
nahak [yere] (İlk A uzun) <nahakka <nahakkı <nahaktan

nahif <nahiften
"Zayıf, çelimsiz" demek. "Naif"le karıştırılmamalı. "Naif", "çocuksu" anlamına geliyor.

nahiv <nahve <nahvi
nahiye (A uzun)
nahoş (A uzun) <nahoştan
naif (A ve İ kısa) (bkz. "nahif") <naiften
Naimâ
naip (A uzun) <naibe <naibi <naipten
naiv değil, naif
nakarat (A'lar kısa) <nakarata <nakaratı <nakarattan
Nairobi'ye <Nairobi'lilere
nakavt <nakavta <nakavtı <nakavttan
nakıs (A uzun)
nakış <nakıştan, nakşetmek, nakşolmak
nakız <nakza <nakzı, nakzetmek, nakzen
nakil <nakle <nakli, nakletmek, nakliyat <nakliyattan, nakliye

nâkil
"Nakleden" demek. "Nakil"le karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.

nakit <nakde <nakdi <nakitten
nakkare (İkinci A uzun)
Nakşibendi <Nakşibendilere, Nakşibendilik
naldöken
Nallıhan'a, Nallıhanlı <Nallıhanlılara
namahrem (İlk A uzun)
namazgâh <namazgâhtan

nam-ı değer ya da *namı değer* değil, namı diğer (=namıdiğer) (A uzun)
"Diğer adıyla" demek.

nam-ı hesabına değil, namü hesabına (İlk A uzun)
namına (İlk A uzun)
Namibya'ya, Namibyalı <Namibyalılara
namü hesabına (İlk iki A uzun)
namütenahi (A'lar ve İ uzun)
nanemolla, naneruhu, naneşekeri
nansuk <nansuğa <nansuğu <nansuktan
napalm [bombası] (L ince) <napalme <napalmi <napalmden
Napoli'ye, Napolili <Napolililere
Napolyon Bonapart'tan

nar
Bu sözcüğün, A kısa okunduğunda meyve adı, uzun okunduğunda "ateş" anlamını kazandığına dikkat etmek gerekiyor.

nara (İlk A uzun)
narçiçeği
narh <narhtan
Narman'a, Narmanlı <Narmanlılara

narsisizm
Freud, "daha kısa ve daha az kakofonik" olduğu gerekçesiyle, terimi "narsizm" biçiminde kullanıyordu.

narsist <narsistten
NASA (=*National Aeronautics and Space Administration* [İng.]; Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi) <NASA'ya <NASA'dan
nasfet (=nısfet) <nısfetten

nasılsa/nasıl olsa
Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Nasılsa" ya da "her nasılsa" dediğimizde, nedenini anlamadığımız bir olaydan söz ediyoruz demektir. "Çocuk nasılsa eline geçirdiği paslı bir demiri savurup duruyordu" örneğindeki gibi.
"Nasıl olsa" dediğimizde ise, "her durumda", "elde bir" demiş oluyoruz: "Nasıl olsa gelmez, boşuna hazırlanmayalım" vb.

nasihat <nasihate <nasihati <nasihatten
Nasrani <Nasranilere, Nasranilik <Nasranilikten
Nasreddin Hoca

nasyonal sosyalizm (=nazizm)
Bu tarihsel akım adının küçük harfle yazılan biçimi de yeterince özel olduğundan, diğer siyasal akım adları (liberalizm, faşizm, radikalizm, sosyalizm, anarşizm, vb.) gibi küçük harfle yazılmalı. Büyük harfle yazanlar "Nasyonal Sosyalist Parti" adından ve Almancanın büyük harfçiliğinden etkilenmiş olabilir.

naşi (A ve İ uzun)
naşir (A uzun)
natamam (İlk A uzun)
natıka (İlk A uzun)
NATO (=*North Atlantic Treaty Organization* [İng.]; Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı) <NATO'ya <NATO'dan
natürmort <natürmorta <natürmortu <natürmorttan
navçağan
nazarı dikkat, nazarı itibar, nazaran
nazariyat (Son A uzun) <nazariyattan, nazariye
nazenin (A uzun)

nazım (A ve I kısa), nazma, nazmı
"Koşuk" demek. "Nâzım"la karışabilir. "Nâzım", "düzenleyici" anlamına geliyor.

nâzım, Nâzım Hikmet
Nazımiye'ye, Nazımiyeli <Nazımiyelilere
nazır (A uzun)
nazi <nazilere
nazik (A uzun) <naziğe <naziği <nazikten, nazikâne
nazil (A uzun)
Nazilli'ye, Nazillili <Nazillililere
Nazimiye'ye, Nazimiyeli <Nazimiyelilere
nazire (İ uzun)
nazizm
NB (=*nota bene* [Lat.]; dikkat)

ne kadar (=ne denli)
Bir duruma dikkat çekmek için kullanılan "ne kadar" sözü, "ne ölçüde" ile karıştırılıyor. Bilinen durumlar için "ne kadar" (ya da "ne denli"), sorgulama belirtmek için ise "ne ölçüde" demek yerinde olur. Aradaki farkın önemini gösteren iki örnek: "Ne kadar zararsız olduğunu gördük." "Ne ölçüde zararsız olduğunu anlayacağız."
Sorunlu örnek: "(...) *şairin bu sesleri ne denli sık kullandığını bularak* şiirdeki sesbilgisel tabloyu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır." (Özünlü, s. 72) Öneri: "(...) şairin bu sesleri ne ölçüde sık kullandığını bularak (...)"
Sorunlu örnek: "Önemli olan, İslamcı kimliğiyle siyaset yapanların, demokrasiye *ne kadar yatkın olup olmadıkları*." (Oral Çalışlar, 12.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: " Önemli olan, İslamcı kimliğiyle siya-

set yapanların demokrasiye ne ölçüde yatkın oldukları."

ne... ne de...

1. YÜKLEM OLUMLU MU OLACAK, OLUMSUZ MU?

Örneğin, aşağıdakilerden hangisi?

"Bulunduğu yeri ne ailesine ne de arkadaşlarına haber veriyordu."

"Bulunduğu yeri ne ailesine ne de arkadaşlarına haber vermiyordu."

Türkçenin tartışmalı noktalarından biri. Çoğunluk olumlu yüklemden yana gibi. Türkçenin yinelemesizlik özelliği düşünüldüğünde, mantıklı olan da o. (Yüklemin başta yer aldığı cümleler dışında; yüklem baştaysa, olumsuzluk bilgisinin hemen verilmesi için yüklemi de olumsuz yapmak gerekiyor.)

Akıcı bir anlatım için devrik yapıya başvurulabilir: "Bulunduğu yeri ne ailesine haber veriyordu, ne de arkadaşlarına" örneğindeki gibi.

2. "Ne de" bağlacı yakın zamanlara kadar tek başına kullanılmazdı. Her zaman "ne" ile birlikte ve iki olumsuzluğun aynı cümlede yer alması durumunda kullanılırdı: "Ne sen acıktın ne de ben", "ne uyuyabiliyorum ne de düşünebiliyorum" örneklerindeki gibi. Batı dillerinin etkisiyle olmalı, bu durum değişiyor.

Sorunlu örnek: "Yine de listeler *tamamlanmış değildir. Ne de dünyanın sonuna kadar tamamlanabilecektir.*" (Le Guin 1994, s. 49)

Türkçede olumsuz bir belirtime karşılık veren kişinin o belirtime katılması durumunda vereceği olağan yanıt, olumlu yapıdadır. Örneğin, "ben acıkmadım" diyenin yanındaki kişi de acıkmadıysa, "ben de acıkmadım" ya da kısaca, "ben de" der. "Ne de ben", demez.

Yukarıdaki örnek için olağan kullanıma uygun öneri: "Yine de listeler tamamlanmış değildir. Dünyanın sonuna kadar da tamamlanamayacaktır." Bütünü iyi çevrilmiş olan bu kitapta, söz konusu "ne de" yapısı sık sık yineleniyor (bkz. s. 22, 127, 135, 148, 176, 178). (Benzer bir sorun için, bkz. "yada".)

Bu yenilik, yalnızca çevirilerde değil, doğrudan Türkçe yazılmış yapıtlarda da görülüyor (bkz. Bengi, s. 61). Adalet Ağaoğlu'nun "*Ruh Üşümesi*" adlı romanından örnek: "*Çok küçük bir burun değil bu, ıslak da değil, ne de kara.*" (s. 65)

Bir başka örnek: "... *bu resmi adının değiştirilmesi için yeterli bir sebep değildir. Ne de bizim geçen haftaki yazımızda (...) düzeltmesi için.*" (Şiar Yalçın, "Doğru Türkçe" sütunu, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 24.7.1995)

Belki bu kullanım yerleşecektir. İlk elde Türkçeye zararlı görünmüyor. Bununla birlikte, olumsuz belirtime olumsuz katılımın yolu açıldığında bazı sorunlar doğabilir.

ne ölçüde (bkz. "ne kadar")
nebat (A uzun) <nebata <nebatı <nebattan
nebatat <nebatata <nebatatı <nebatattan, nebati (A ve İ uzun)
nebevi (İ uzun)
nebi (İ uzun)
nebülöz
necabet (A uzun) <necabete <necabeti <necabetten
necaset (A uzun) <necasete <necaseti <necasetten
neceftaşı
Necip Fazıl Kısakürek'ten
nedamet (A uzun) <nedamete <nedameti <nedametten
nedenbilim

[bu] nedenden dolayı,
[bu] nedenden ötürü

"Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü "neden" anlamını zaten içerdiğinden, ikisinden biri fazla. "Bu nedenle" ("bu sebeple") ya da "bundan dolayı" ("bundan ötürü") yeterli olur.

(...) nedenden kaynaklanır;
nedeni (...) -den ileri gelir,
nedeni (...) -den kaynaklanır;
nedeni (...) -dendir,

nedenini (...) -e bağlar,
nedeni (...) içindir

Yukarıdaki yapıların her biri bir gereksiz anlamsal yineleme örneği; tümüne de sık sık rastlanıyor. Aynı anlamı vermek için iki ayrı olanağı birden kullanmak istemeyenler, birinden birini seçmeli.

Sorunlu örnek: "*Bunun nedeni, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasından ileri gelir.*" (*Brando*, s. 217) Öneri: "Bunun nedeni, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasıdır." Ya da: "Bu, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasından ileri gelir."

Sorunlu örnek: "(...) *özne olarak karşımıza çıkan sözcüklere 'sözde özne' denmesinin nedeni, bu öznenin gerçek bir özne olmadığını, 'sahte' olduğunu vurgulamak içindir.*" (Hepçilingirler, Mart 2000, s. 60) Öneri: "(...) özne olarak karşımıza çıkan sözcüklere 'sözde özne' denmesi, bu öznenin gerçek bir özne olmadığını, 'sahte' olduğunu vurgulamak içindir."

nedeni olmak

İngilizcenin etkisiyle, artık, yalnızca olayların ya da olguların değil, kişilerin de "nedeninden" söz ediliyor. Örneğin, film çevirilerinde sık rastladığımız sözlerden biri şöyle: "Umarım bunun için iyi bir nedenin vardır." Eskiden Türkçede bu nedene duruma göre, "gerekçe" ya da "mazeret" denirdi.

"NEDENİYLE" ANLAMINA GELEN "-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 5")

nedenler yüzünden

"Yüzünden" sözcüğü "neden" (sebep) kavramını zaten içerdiğinden, bu söz gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Nedenlerle" ya da "(...) yüzünden" denmesi yeterli.

Sorunlu örnek: "*Bu ve benzeri nedenler yüzünden*, (...)" Öneri: "Bu ve benzeri nedenlerle, (...)"

nedim, nedime (İ uzun)

nedret <nedrete <nedreti <nedretten

nefaset (A uzun) <nefasete <nefaseti <nefasetten

nefes nefese

Nef'î

nefir (İ uzun)

nefis (Eve İ kısa) <nefse <nefsi <nefisten "Öz varlık, kişilik" (*Türkçe Sözlük*).

nefis (İ uzun) "Pek hoş, istek uyandıran, çok güzel" (*Türkçe Sözlük*).

nefrit <nefrite <nefriti <nefritten

neft <nefte <nefti <neftten, neftyağı, nefti (İ uzun)

nehari (A ve İ uzun)

nehir <nehre <nehri

NEHİR ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

Nehru (=Cavaharlal Nehru)

nekahat değil, nekahet (K kalın, A uzun) <nekahete <nekaheti <nekahatten

nekbet <nekbete <nekbeti <nekbetten

nema (A uzun), nemalandırmak

A'yı kısa söylememeye dikkat.

Nemçe

nemçeker, nemdenetir, nemeyönelim, nemölçer

nemelazımcı

nemf <nemften

nemrut <nemruta <nemrutu <nemruttan

Nemrut'a <Nemrut'tan, Nemrutlu <Nemrutlulara

neodim, neogen, neolitik, neolojizm

neomisin, neoplazma, neozoik

neon

neonazi <neonazilerden

NEP (=*Novaya Ekonomiçeskaya Politika* [Rus.]; Yeni Ekonomi Politikası) <NEP'e <NEP'ten

Nepalce, Nepal'e, Nepalli <Nepallilere

neptünyum

nergis <nergisten, nergiszambağı

neritel, neritik <neritiğe <neritiği <neritikten

nervür

nesep <nesebe <nesebi <nesepten

nesebi sahih, nesebi gayri sahih

nesiç <nesce <nesci <nesiçten

nesih <neshe <neshi <nesihten

nesil <nesle <nesli

Nesimî

nesir <nesre <nesri
Nesturi (U ve İ uzun) <Nesturi <Nesturilere, Nesturilik <Nesturiliğe <Nesturiliği <Nesturilikten
Neşatî
neşe
neşet [etmek] <neşete <neşeti <neşetten
neşir <neşre <neşri, neşretmek, neşriyat (A uzun) <neşriyattan
neşvünema (A uzun)
netameli (A uzun)
network ağı
"*Network*" sözcüğü İngilizceden geldi; "ağ" demek. Dolayısıyla, "*network ağı*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "İletişim ağı" demek yerinde olur.
neuzübillah (U uzun)
neva (A uzun), Neva Kâr
nevale (A uzun)
nevazil (A uzun)
nevi (=nev'i)
nev-i şahsına münhasır değil, nevi şahsına münhasır
nevir <nevre <nevri
Nev'izade Atâyi
nevralji, nevraljik <nevraljiğe <nevraljiği <nevraljikten
nevrasteni
nevroloji, nevropat <nevropata <nevropatı <nevropattan, nevroz
nevruz, nevruzotu
Nevşehir'e, Nevşehirli <Nevşehirlilere
nevton
New York'a <New York'tan, New Yorklu <New Yorklulara
Newton (=Sir Isaac Newton)
neyçe

neye/niye
Ana Yazım Kılavuzu'nda şöyle deniyor (s. 18): "Örneğin 'ne' sözcüğü '-e' durumuna girince 'neye' olur, ama söylenişi 'niye' olduğundan 'niye' biçiminde yazılır."
Bu cümledeki bilgi yanıltıcı olabilir. Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, "neye" ile "niye" arasında bir anlam farkı oluşmuş durumda:
"Niye bakıyorsun?"
"Neye bakıyorsun?"

nezaket (A uzun) <nezakete <nezaketi <nezaketten, nezaketen
nezaret (A uzun) <nezarete <nezareti <nezaretten, nezarethane (A'lar uzun)
nezarete almak (bkz. "göz hapsine almak/...")
nezih
nezir [etmek] <nezre <nezri
nezleotu
nıkris <nıkristen
nısfet (=nasfet) <nısfetten
nısıf <nısfa <nısfı <nısıftan, nısfınnehar (A uzun), nısfiye
nışadır, nışadırkaymağı, nışadırruhu
Nikaragua'ya <Nikaragua'lılara
Nice'e (Okunuşu: Nis'e) <Nice'ten, Nice'li <Nice'lilere
nice nice
nida (A uzun)
Nietzsche (=Friedrich Wilhelm Nietzsche)
nifak [sokmak] <nifaka <nifakı <nifaktan
Nigâr Hanım
Nigoğos Ağa
Niğde'ye, Niğdeli <Niğdelilere
nihai (A ve İ uzun)
nihale (A uzun)
nihavent (A uzun) <nihavente <nihaventi <nihaventten
nihilist <nihilistten, nihilizm
Nijerya'ya, Nijeryalı <Nijeryalılara
nikâh <nikâhtan, nikâhlamak, nikâhlanmak
nikelaj
nikriz
Niksar'a, Niksarlı <Niksarlılara
nimbus <nimbustan
nimetşinas (İlk İ ve A uzun) <nimetşinastan
nisai (A ve son İ uzun), nisaiyeci
nisanbalığı
nisap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <nisaba <nisabı <nisaptan
nisbi değil, nispi (Son İ uzun)
nispet <nispete <nispeti <nispetten
NİSPET EKİ (bkz. "Düzeltme [Şapka] İşareti, 6")
nispetçi, nispeten, nispi (Son İ uzun)
nişaburek (A uzun) <nişabureğe <nişabureği <nişaburekten

nişadır değil, nışadır
nişane (A uzun), nişangâh <nişangâhtan
nişangeç <nişangece <nişangeci <nişangeçten

nitelik
Sorunlu örnek: "*Belgesel niteliği taşıyan* ve ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan [yazı] (...)" (*Lodos* dergisi, No. 1, s. 38)
"Belgesel" gibi "-sel" eki getirilmiş sözcükler "nitelik" anlamını zaten içeriyor. Dolayısıyla ya "-sel" ekinden vazgeçilmeli ya "niteliği" sözcüğünden. Öneri: "Belge niteliği taşıyan ve ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan (...)" Ya da: "Ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan bu belgesel yazı (...)"

nitramit <nitramide <nitramidi <nitramitten
nitrat <nitrata <nitratı <nitrattan
nitrogliserin, nitrojen, nitroselüloz
niyabet (A uzun) <niyabete <niyabeti <niyabetten
Niyagara Şelalesi'nden
niye (bkz. "neye")
niyobyum
niza (A uzun)
nizam, nizami (A ve İ uzun), nizamiye (A uzun), nizamname (Son A uzun)
Nizip'e <Nizip'ten, Nizipli <Niziplilere
NMR (=nükleer manyetik rezonans) <NMR'ye <NMR'den
No. (=numara) <No'dan <No'lu
nobelyum
nodul, nodullamak
nodül
Nogay <Nogaylara, Nogayca
nohudi (U ve İ uzun)

NOKTA
Cümlenin bütünü ayraç içindeyse, noktası da ayracın içinde olur. Cümlemizin içinde tırnak içine alınmış bir başka cümle varsa bu iç cümlenin sonuna nokta koymalı mıyız? Bazı yazarlar koymalıyız diye düşünüyor ve öyle de yapıyor. Örnek: "Yanılıp 'Sanatçıyım.' deseniz 'Nerede çalıp söylüyorsunuz?' gibi bir soruyla karşılaşabilirsiniz" (Hepçilingirler 1997, s. 228). Nokta değil virgül konmalı diye düşünenler de var.

Kanımca nokta yalnızca asıl cümlenin sonuna konmalı. İçerideki nokta, okumada tökezleme yaratabiliyor. Alıntının sona erdiğini nasıl olsa tırnak işareti bildiriyor ve nasıl olsa, alıntıyı istediğimiz yerde (demek noktadan önce de) kesebiliyoruz.

Cümle içi cümlenin sonunda ünlem ya da soru işareti kullanılmasına gelince: Onlar da nokta değerinde olmakla birlikte, duygu iletimi işlevleri öne çıkabildiğinden, kullanılabilmeli, derim. (Tıpkı yazı, kitap vb. başlıkları gibi: Oralarda da nokta kullanılmadığını, buna karşılık ünlem ya da soru işareti kullanılabildiğini anımsayalım.)

SAYILARIN YAZILMASINDA NOKTA (bkz. "Sayıların Yazılması, 1 ve 8")

noktainazar

NOKTALAMA İŞARETLERİ

.	(bkz. Nokta)
,	(bkz. Virgül)
;	(bkz. Noktalı Virgül)
:	(bkz. İki Nokta)
...	(bkz. Üç Nokta)
()	(bkz. Ayraç)
[]	(bkz. Köşeli Ayraç)
/	(bkz. Eğik Çizgi)
' '	(bkz. Tek Tırnak)
" "	(bkz. Tırnak [=Çift Tırnak])
'	(bkz. Kesme İşareti)
?	(bkz. Soru İşareti)
!	(bkz. Ünlem İşareti)
-	(bkz. Kısa Çizgi)
__	(bkz. Uzun Çizgi [Konuşma Çizgisi])
.....	(bkz. Sıra Noktalar)
>	(bkz. Büyüktür İşareti)
<	(bkz. Küçüktür İşareti)
"	(bkz. Denden İşareti)
./	(bkz. Sayfayı Çevirin İşareti)
./.	(bkz. Sayfayı Çevirin İşareti)

Ayrıca, "dipnot işareti (yıldız (*) ya da küçük boy rakam)", "çengel (§=paragraf/bölümce) işareti" ve ma-

tematik vb. disiplinlerden gelen "artı (+)", "eksi (-)", "yüzde (%)", "eşittir (=)" gibi işaretler var.

Bilindiği üzere, nokta ayrıca "çarpı işareti", iki nokta ayrıca "bölü işareti", x harfi yine ayrıca "çarpı işareti", kısa çizgi "eksi/çıkarma/negatif/sıfırın altında işareti" olarak işlev görüyor. Rakamların sağ üst köşesine konan küçük sıfır işareti de "derece" anlamını taşıyor; sıcaklık, enlem/boylam, açı vb. ölçüsünü göstermek üzere...

Genellikle, iki noktalama işaretini bir arada kullanmamak gerekiyor. Örneğin, çift tırnak varsa ayrıca kesme işareti ya da kısa çizgi; nokta varsa ayrıca iki nokta ya da kesme işareti gerekli değil: "Kısmet Büfesi"nden, vb.nden...

NOKTALI VİRGÜL

Noktalı virgül kullanımı açısından sorunlu örnek olarak Dil Derneği yayını *Yazım Kılavuzu*'nun üçüncü baskısını ele alabiliriz. Bu baskı, noktalı virgülden geçilmiyor. Sunuş bölümünün ilk cümlesi şöyle (s. 7): "Atatürk'ün 1932'de kurduğu Türk Dil Kurumu; 1983'te kapatılıncaya dek, Türkçenin özleşmesinde; bilim, teknik ve sanat kavramlarını karşılayacak yolda gelişmesinde, 'yazım birliği'nin sağlanmasında öncülük yapmıştır."

Öznenin karışmaması için noktalı virgül kullanılabilir; art arda sıralanan farklı türden ad kümelerinin kolay ayırt edilmesi için de noktalı virgül kullanılabilir. Ne var ki, noktalı virgül öncelikle bir yancümlenin sonunu imlediğinden, anlamın karışması açısından kaçınılmaz olmadıkça söz konusu amaçlarla kullanılmayıp virgülle yetinilebilir.

Yukarıdaki örnekte yer alan iki noktalı virgül işaretinin ikisi de, yerine virgül kullandığımızda herhangi bir karışıklığın doğmadığı türden.

Yazım Kılavuzu'nun aynı baskısının aynı sayfasından, iki gereksiz noktalı virgül içeren bir cümle daha: "Dil Derneği; Eylül 1989'da ilk, Haziran 1990'da ikinci baskısını yaptığı YAZIM KILAVUZU ile özellikle öğretmen ve öğrenciler başta olmak üzere; düşünen, araştıran, yazan herkese yol gösterici olmuştur." Bu örnekteki noktalı virgüllerin kaldırılması da herhangi bir yitime yol açmıyor.

NOKTALI VİRGÜL MÜ, İKİ NOKTA MI?

Sorunlu örnek: "*Aralarındaki ayrılık; Fransa'da devlet gereğinde din işlerini düzenleyebilir, İngiltere'de ise devlet de din de birbirine karışamaz.*" (Bedia Akarsu, 14.12.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

Bu örnekteki noktalı virgül, ne özneyi ayırt etmeye yarıyor, ne de bir yantümceyi. Kümeleme işlevi de görmüyor. "Aralarındaki ayrılık" sözü, bir tür konu başlığı gibi ardından neyin açıklanacağını belirttiğine göre, noktalı virgül yerine iki nokta kullanılması daha yerinde olurdu.

Son bir nokta: Uzun cümlelerdeki fazla "ve"lerden kurtulmanın iyi bir yolunun da noktalı virgül olduğu akılda tutulmalı.

nominal, nominalizm, nominatif
nomografi
nonfigüratif <nonfigüratiften
normal <normale <normali <normalden, normalaltı
normatif <normatiften
Norveççe, Norveç'e <Norveç'ten, Norveçli <Norveçlilere
nostalji
NOTAM (=Havacılar için uyarım bildirimi) <NOTAM'a <NOTAM'dan
nöbetçi, nöbetşekeri, Nö.Sb. (=Nöbetçi Subayı)
nörolog <nöroloğa <nöroloğu <nörologdan, nöroloji, nöron
nötr, nötrleşmek, nötrleştirmek
nötron
Nuh'tan
nuhuset (İkinci U uzun) <nuhusete <nuhuseti <nuhusetten
numara (=No.)
numen
numune (İkinci U uzun), numunelik

nurani (U, A ve İ uzun)
Nusaybin'e, Nusaybinli <Nusaybinlilere
nutuk <nutka <nutku <nutuktan
Nutuk <Nutuk'a (Okunuşu: "Nutuğa") <Nutuk'u <Nutuk'tan
Atatürk'ün söylevlerinden oluşan kitap.
nüans <nüanstan

nüans farkı
Gereksiz anlamsal yinelemelerin ünlülerinden. "Nüans" sözcüğü "fark" anlamını zaten içerdiği için, yanı sıra "fark" demek gerekmiyor. Birbirinden biraz farklı iki nesne, olgu ya da anlam için, "aralarında küçük bir fark var" demek en iyisi.

nübüvvet <nübüvvete <nübüvveti <nübüvvetten
nüfusbilim, nüfuskâğıdı

nüfuz
"Etki gücü" demek. "Nüfuz etmek" ise "bir şeyin içine geçmek" anlamına geliyor. "Nüfuz" sözcüğü, "nüfus"la karıştırılıyor. "Nüfus", "topluluğu oluşturan bireyler" demek.
Sorunlu örnek: "*Afrika'daki Fransız nüfus bölgeleri* (...)" Burada kastedilen, Afrika'da Fransa'nın etkisi altında bulunan bölgelerse, "nüfus" değil, "nüfuz" demek gerekir.

nükleer, nükleon
nüksetmek
nükte, nükteci, nüktedan (A uzun)
nümayiş <nümayişten, nümayişçi
Nürnberg'den, Nürnbergli (=Nürnberg'li) <Nürnberglilere
nüsha
nütasyon
nüve
nüzul (U uzun, L ince) <nüzule <nüzulü <nüzulden
NYSE (=*New York Stock Exchange* [İng.]; New York Borsası) <NYSE'ye <NYSE'den

O

O, ONA, ONU, ONUN, ONDA, ONDAN (bkz. "Adıl Sorunları")
OAS (=*Organisation of American States* [İng.]; Amerikan Devletleri Örgütü) <OAS'ye <OAS'den
OAU (=*Organisation for African Unity* [İng.]; Afrika Birliği Örgütü) <OAU'ya <OAU'dan
obelisk <obeliske <obeliski <obeliskten
observatuar
obstrüksiyon
obua
obüs <obüsten
ocakçı
odabaşı

odaklanmak
üzerine odaklanmak
Sorunlu örnek: "Şimdi de bütün ilgilerimiz *Türkçenin üzerine odaklandı* sanki." (Gürpınar, s. 17) Öneri: "Şimdi de bütün ilgilerimiz Türkçeye odaklandı sanki."

oditoryum
ODTÜ (=Orta Doğu Teknik Üniversitesi) <ODTÜ'ye <ODTÜ'den
odunkömürü, odunözü
odyometre, odyovizüel
OECD (=*Organization for Economic Cooperation and Development* [İng.]; İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OEEC (=*Organization for European Economic Cooperation* [İng.]; Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü)
OEED (=*Organization for European Economic Development* [İng.]; Avrupa İktisadi Kalkınma Örgütü)
Of'a <Of'tan, Oflu <Oflulara
off the record
İngilizceden geldi. "Yayımlanmamak kaydıyla" demek.
ofisboy
oflaya puflaya
ofris <ofristen
ofsayt <ofsayta <ofsaytı <ofsayttan
oftalmolog <oftalmoloğa <oftalmoloğu, oftalmoloji
oftalmoskop <oftalmoskopa <oftalmoskopu <oftalmoskoptan

oğul <oğula <oğulu, [birinin] oğlu, oğulotu
Oğuzeli'ne <Oğuzeli'nden, Oğuzelili <Oğuzelililere
Oğuz Kağan, Oğuzname
ohm, Georg Simon Ohm
Oidipus [karmaşası]
ojit <ojite <ojiti <ojitten
okaliptüs <okaliptüsten
okapi
okçu, oklukirpi, Okmeydanı'ndan
oksalat <oksalata <oksalatı <oksalattan
oksilit <oksilite <oksiliti <oksilitten
oksiyür
oktant <oktanta <oktantı <oktanttan
Oktay Rifat'tan
oktruva

okumak

Bu fiil, yazılanı okumak ve tahsil yapmak gibi yerleşik anlamlarının yanı sıra, tıpkı İngilizcedeki ("read") gibi, "yorumlamak" anlamını da kazandı.

OKULADLARI

Tıpkı diğer kuruluş adları gibi, büyük harfle başlatmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Haydarpaşa Lisesi'nden mezunum", "Kurtuluş İlköğretim Okulu'na gidiyor", "Hacettepe Üniversitesi'ne başvurdu" vb.

okuldaş <okuldaştan, okulöncesi, okulsonrası

okur/okuyucu

Emre Kongar'a Gürsel Öztürk adlı okurundan gelen öneriye göre, "okuyucu" sözcüğü disk, plak, video vb. görsel ve işitsel kayıtları görmemizi ya da duymamızı sağlayan gereçler için, "okur" sözcüğü ise insanlar için kullanılmalı.

Kongar, "tarayıcı", "yazıcı" gibi akraba sözcükleri de anımsatarak, "okuyucu" sözcüğünün teknik alana uygun düştüğünü belirtiyor. Yerinde bir öneri, yerinde bir yorum. (Kongar, s. 47)

("Okuyucu" sözcüğü eskiden "şarkıcı" anlamında kullanılırdı.)

okuryazar
okuyucu (bkz. "okur")
oküler
Okyanusya Kıtası'ndan
okyılanı
olağandışı, olağanüstü
[-bilme] olanağı (bkz. "-bilmek, 3")

olarak

1. "OLARAK" EKSİKLİĞİ

Türkçede pek çok sıfat aynı zamanda belirteç (zarf) olarak kullanılıyor: "iyi insan" - "iyi konuştu" vb. Ancak, doğrudan belirteç olarak kullanılamayan sıfatları belirteç durumuna getirebilmek için, yerine göre, "-ce" ekini, "olarak" sözcüğünü ya da "bir biçimde/bir şekilde" sözünü eklemek gerekiyor: "akıllıca davrandı", "sürekli [olarak] eleştiriyordu", "ayrıntılı bir biçimde incelenmeli" örneklerindeki gibi.

Sorunlu örnek: "İngilizce'nin Amerika ile *eş zamanlı yükseldiğine* dikkat çeken Hagege, (...)" (Özerkan, s. 145) Öneri: "İngilizcenin Amerika ile eşzamanlı olarak yükseldiğine (...)" Ya da: "İngilizcenin Amerika ile eşzamanlı yükselişine (...)"

2. "OLARAK" FAZLALIĞI

Gereksiz yere "olarak" vb. eklenip belirteç yapılmış sıfatlara da rastlanıyor. Şu iki cümlenin ikisinde de "olarak" fazla: "*Dilin stratejik olarak kullanımı* bazen anket cümlelerinde de karşımıza çıkmaktadır." (Özerkan, s. 4) "(...) *yaklaşık olarak iki yıl üç ay sonra* (...)"

olası

• "Muhtemel" demek. "Olanaklı" (mümkün) anlamında kullananlara da rastlanıyor. "Olanaklı"nın sözlük anlamı "muhtemel" değil, "mümkün".
• "Olası" ve "ihtimal" sözcükleri aynı cümlede kullanıldığında gereksiz bir anlamsal yinelemeye yol açılabiliyor.

Sorunlu örnek: "*Olası bir çatışma ihtimali karşısında* (...)" (CTV televizyonu, 11.9.1998 Gece haberleri) Öneri: "Bir çatışma olasılığı karşısında (...)" Ya da: "Bir çatışma ihtimali karşısında (...)"

olasılık (bkz. "bilmek, 1" ve "'-mesi / -meleri' Eki") <olasılıktan
olaybilim, olaycılık <olaycılığa <olaycılığı <olaycılıktan
oldubitti, oldum bittim, oldum olası
oldukça
"Epeyce", "hayli" demek. Oysa, çeşitli yazarlarca da sık sık belirtildiği üzere, "çok, adamakıllı vb." yerine kullanılıyor. Bunun nedeni, Türkçe'de "çok" anlamını karşılayan sözcüklerin yetersiz kalmasının yanı sıra, bir çeviri yanlışı da olabilir: Popüler İngilizce filmlerin çevirmenleri, "*quite*" sözcüğünü her rastladıkları yerde "oldukça" diye çeviriyorlar.
olefin, oleik [asit], olein
OLEYİS (=Otel, Lokanta, Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası) <OLEYİS'e <OLEYİS'ten
oligoklaz
olijist <olijiste <olijisti <olijistten
olimpiyat [oyunları] <olimpiyata <olimpiyatı <olimpiyattan
olivin
olmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")
Oltu'ya, Oltulu <Oltululara, oltutaşı
oluk <oluğa <oluğu <oluktan
olupbitti, olur olmaz
Olur'a (=Olur ilçesine), Olurlu <Olurlulara
omaca
ombra
omça
omfazit <omfazitten
omlet <omlete <omleti <omletten
ommatidyum
omnibüs <omnibüsten
omurilik <omuriliğe <omuriliği <omurilikten
omuz <omza <omzu, omuz omuza
OMÜ (=Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
onaltılık <onaltılıktan, onayaklılar
Onb. (=Onbaşı) <Onb.ya
onca (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
ONDALIK BASAMAK AYIRICISI (bkz. "Sayıların Yazılması, 1")
ondalıkçı
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (=OMÜ)
ondüle
onejit <onejitten
ongen, onikiparmakbağırsağı, onikitelli
oniks <oniksten
onkoloji
onomatope
oosfer, oosit <oosite <oositi <oositten
op. cit. (=agy; adı geçen yapıt)
opal <opale <opali <opalden
oparasyon değil, operasyon
oparlör değil, hoparlör
OPEC (=*Organization for Petroleum Exporting Countries* [İng.]; Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) <OPEC'ten
operakomik <operakomiğe <operakomiği <operakomikten
operasyon
oportünist <oportünistten, oportünizm
Opr. (=Operatör)
opsiyon
İngilizceden geldi ("optional"). Türkçesi: "isteğe bağlı" ya da "ücrete tabi".
optimetri
Or. (=Ordu)
orakböceği, orakçı
oramiral (=Ora.) <oramirale <oramirali <oramiralden
oran
"Artar / azalır" mı, "yükselir / düşer" mi?
Sorunlu örnek: "Türk halkının, o dönemlerde *okuma yazma oranı yok denecek kadar azken*." (Ali Asker Barut, *Hürriyet Gösteri* dergisi, No. 219, s. 64) Öneri: "(...) yok denecek kadar düşükken."
Sorunlu örnek: "(...) hata yapma *oranının artması* (...)" (Celâl, 1 / s. 5) Öneri: "(...) hata yapma oranının yükselmesi (...)" Ya da: "(...) hata yapma olasılığının artması (...)"
orandışı
orangutan
oratoryo
ordinaryüs (=Ord.) <ordinaryüsten
ordinat <ordinata <ordinatı <ordinattan
ordonat <ordonata <ordonatı <ordonattan
ordovisyen
ordövr
ordu (=Or.), ordu genel karargâhı (=Or. Gn.Kh.)

ordubozan, orduevi, ordugâh <ordugâhtan
Ordu'ya, Ordulu <Ordululara
Orfe (=Orpheus), Orfizm
orfoz
Org. (=Orgeneral) <Org.den
organ nakli, organaktarımı

organizasyon, organize [etmek]

• Fiille ad birbirine karıştırılarak "*işin organizesini yapmak*" vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "İşin organizasyonunu yapmak", "işi organize etmek", "işi düzenlemek".

Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. sözcük çiftleri için de geçerli.

• "*Organize suç örgütü*"

"Organize" sözcüğü, "örgütlenmiş" anlamına geliyor. Dolayısıyla, "organize" olmayan bir örgüt düşünülemeyeceğinden, bu kalıpta gereksiz bir anlamsal yineleme var. "Suç örgütü" sözüyle yetinilmeyip "organize" diye eklemeye neden gerek duyulmuş olabilir? Akla yakın tek açıklama, "organize suç" kavramıyla "suç örgütü" kavramı birleştirilirken dikkatsizlik edilmiş olması.

organizatör
organtin
organze
orgazm
orgeneral (L ince) (=Org.) <orgenerale <orgenerali <orgeneralden
Or.Gn.Kh. (=Ordu Genel Karargâhı)
Orhan Burian
Orhaneli'ne <Orhaneli'nden, Orhanelili <Orhanelililere
Orhangazi'ye (G kalın, ikinci A uzun), Orhangazili <Orhangazililere
orijin, orijinal <orijinale <orijinali <orijinalden, orijinalite
orjinal değil, orijinal (L ince)
orkestra
orkide
orkinos <orkinostan
orkit <orkite <orkiti <orkitten
ORMAN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
ormansarmaşığı, ormantavuğu
ornitolog <ornitoloğa <ornitoloğu, ornitoloji, ornitorenk
orojeni
Ort. (=Ortaklık)
Orta Afrika <Orta Afrika'dan <Orta Afrikalılardan
Orta Asya <Orta Asya'dan <Orta Asyalılardan
ortaağırlık, ortaç <ortaca <ortacı <ortaçtan
ortaçağ <ortaçağdan, ortadamar, ortaderi, ortadirek, ortaelçi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (=ODTÜ)
Ortadoğu'ya, Ortadoğulu <Ortadoğululara

ortak

"Ortak" FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "Psikologların *hepsinin paylaştığı ortak* kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde." (*Radikal* gazetesi, 28.8.1998, s. 10)

"Paylaşmak" fiili "ortak" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "ortak" demek gerekmiyor. Öneri: "Psikologların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde."

Ortak Pazar'dan
ortakçı, ortakkat, ortaklık (=Ort.), ortakyapım
Ortaköy'e, Ortaköylü <Ortaköylülere
ortakulak <ortakulağa <ortakulağı <ortakulaktan
ortakyaşama (=ortakyaşam), ortakyaşar, ortakyönetim

ortalama

"Yaklaşık" ve "aşağı yukarı" ile karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Bilim adamları Gemlik'teki hareketliliğin *ortalama 7 yıl sonraki bir depremin habercisi* olabileceğini belirterek Prof. Işıkara için değişik yorumlar yapıyorlar." (Mustafa Balbay, 21.8.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "(...) yaklaşık yedi yıl sonraki bir depremin (...)"

ortaokul, ortaoyunu, ortaoyunculuğu, ortaöğrenim, ortaöğretim, ortaparmak, ortasıklet, ortayuvar
Ortega y Gasset'ten
Ortodoks <Ortodokslara, Ortodoksluk <Ortodoksluğa <Ortodoksluktan
Dinsel bağlamda değil de "dogmatik" anlamında kullanıldığında büyük harfle başlatmak gerekmiyor.
ortodonti, ortodontist <ortodontistten
ortogenez
ortoklaz
ortopedi, ortopedist <ortopediste <ortopedisti <ortopedistten
ortoz
oruç <oruca <orucu <oruçtan
oryantal (L ince) <oryantale <oryantali <oryantalden, oryantalist <oryantalistten, oryantalizm
OSB (=organize sanayi bölgesi) <OSB'ye <OSB'den
Osm. (=Osmanlıca)
Osmancık'a (Okunuşu: "Osmancığa") <Osmancık'tan, Osmancıklı <Osmancıklılara
Osmaneli'ne <Osmaneli'nden, Osmanelili <Osmanelililere
Osmaniye'ye, Osmaniyeli <Osmaniyelilere
Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Osmanlı'dan, Osmanlıcadan (=Osm.), Osmanlılara
Osmanpaşa'ya, Osmanpaşalı <Osmanpaşalılara
osmiyum
ossaat
osteoloji, osteoplasti, osteoporoz, osteotomi
osurganböceği, osurukağacı
oşinografi
otağ, otakçı, otalamak
otarsi
otarşi
otçu, otçul
otistik <otistikten, otizm
otlakçı, otlakıye (A uzun)
otlubağa
Otlukbeli'nden, Otlukbelili <Otlukbelililere
Oto. (=otomobil)
otobiyografi
otodidakt <otodidakttan, otoerotizm, otogestiyon, otokar, otoklav
otokrasi, otokrat <otokrata <otokratı <otokrattan
otokritik <otokritiğe <otokritiği <otokritikten
otolit <otolite <otoliti <otolitten
otomobil (=Oto.)
otopark <otoparktan, otoplasti, otoray
otoriterizm değil, otoritarizm
otosist <otosistten
otostop <otostopa <otostopu <otostoptan, otostopçu
ototrof <ototroftan, ototrofi, otoyol
Ottawa'ya <Ottawa'lılara
OVA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
Ovacık'a (Okunuşu: "Ovacığa") <Ovacık'tan, Ovacıklı <Ovacıklılara
oval (L ince) <ovale <ovali <ovalden
overnight faizler
Türkçesi: gecelik faizler.
ovmaç <ovmaca <ovmacı <ovmaçtan, ovmak, ovunmak, ovuşturmak
ovogon
ovolit <ovolite <ovoliti <ovalitten
oybirliği, oyçokluğu, oydaş
oymabaskı
oysa (bkz. "ise"), oysaki (bkz. "mademki")
oyunbozan, oyuncakçı
ozalit <ozalite <ozaliti <ozalitten
ozmos <ozmostan
ozokerit <ozokeritten
ozonosfer, ozonölçer

Ö

ö. (=ölüm; ölüm tarihi)
öbek <öbeğe <öbeği <öbekten, öbek öbek
öbürkü, öbürsü
Adıl (zamir) olarak, "öbürü" yerine kullanılır: "Onu değil öbürkünü" örneğindeki gibi. Ancak, konuşma dilinde "öbür" yerine, sıfat olarak da kullanıldığına rastlanıyor: "*Öbürkü gün*" ya da "*öbürsü gün*" gibi.
öç [almak] <öce <öcü <öçten
ödağacı

ödemeli (=C.O.D.; *cash on delivery* [İng.])
Ödemiş'e <Ödemiş'ten, Ödemişli <Ödemişlilere
ödevbilgisi
ödkesesi

ödünç almak, ödünçlemek
Son yıllarda, düpedüz "almak" anlamında kullanılmaya başlandı. İngilizcenin (*to borrow*) etkisi olabilir. Sözgelimi, bir fikrin ya da kavramın filanca yazardan "alınması"ndan değil de, "ödünç alınması"ndan söz edilebiliyor. Oysa Türkçede "ödünç almak" fiili, geri verme koşulunu içerir.

ödyometre
öge değil, öğe
öglena
öğe

öğle / öğlen
Konuşma dilinde, "öğle" (=gün ortası) yerine "öğlen" dendiğine sık sık rastlanıyor. "Öğlen oldu" sözündeki gibi ünlüyle başlayan sözcüklerle bir arada ya da "öğlenci" gibi türevlerde ("öğleci" yerine), "öğlen" biçimi daha işlek bir söyleyiş sayılabilir. Bunun dışında "öğle" denmesi beklenir.

öğlenci, öğlende, öğleüstü, öğleyin
öğmek değil, övmek
öğr. (=öğretmen; öğrenci; öğretim)
öğrencelik
Öğrenci Seçme Sınavı (=ÖSS)
Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (=ÖSYM)
Öğrenci Yerleştirme Sınavı (=ÖYS)
öğrenim (bkz. "eğitim / öğrenim")

öğretim elemanı / öğretim görevlisi / öğretim üyesi
"Öğretim elemanı" kavramı diğer ikisini de kapsadığından, bu üç kavramı birbirine karıştırmaktan korkanlar onu kullanmalı.

öğretimevi, öğretmen (=Öğr.), öğretmenevi

öğün/övün
Övünmek, kendini övmek anlamına geliyor. Öğün ise gün içinde yenen yemek sayısı.

öğüt <öğüde <öğüdü < öğütten
öğütücüdiş <öğütücüdişten
ÖİB (=Özelleştirme İdaresi Başkanlığı) <ÖİB'ye <ÖİB'den
ökçe, ökçeçene
Öklit (=Eukleides) <Öklit'ten
ökseotu
öküzbalığı, öküzburnu, öküzdili, öküzgözü, öküzsoğuğu
ölçübilim
[ne] ölçüde (bkz. "ne kadar")
ölçüt <ölçüte <ölçütü <ölçütten
ölet <ölete <öleti <öletten
öleyazmak
ölm. (=ölümü=ö.)
Ölü Deniz (=Lût Gölü), Ölüdeniz, ölüdoğa
ölüm kalım, ölümsek, ölüm tarihi (=ö. =ölm.)
ölünün körü değil, elinin körü
Ömer Seyfeddin
Ömerli'ye, Ömerlili <Ömerlililere (=Ömerlilere)
ömür <ömre <ömrü
Ön Asya <Ön Asya'dan <Ön Asyalılardan
önad, önalım, önavurt, önbelirti, önbileşen, önbileşim, önbilgi
önbilim (=öncebilim)

önce (Ayrıca bkz. "yıllarca")
• *önce ...-den başlamak*
Sorunlu örnek: "Konumum gereği, *önce kendimden başlasam* iyi olacak." (Yalçın, M. 5 / s. 73) "Başlamak" sözcüğü "önce" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "önce" demek gerekmiyor. Öneri: "Konumum gereği, kendimden başlasam iyi olacak."
Sorunlu örnek: "*Önce büyüklerimizden başlayalım* (...)" (Yalçın, Ş., s. 123) Öneri: "Büyüklerimizden başlayalım (...)

• *önce... -den sonra*
Sorunlu örnek: "*Önce hal hatır sorduktan sonra*, asıl meseleye geldik." Öneri: "Hal hatır sorduktan sonra, asıl meseleye geldik." "Önce"nin vurgulanması durumunda ise: "Önce hal hatır sorup sonra asıl meseleye geldik."

öncül / öncel
"Öncül" (mukaddem, premis), bilimsel çalışmalarda, aranan sonuç için pe-

şinen doğru sayılan önermelere verilen ad. "Öncel" ise "selef" demek: Aynı konumda daha önce bulunmuş olan kimse(ler).

öncalışma, öndamak, öndenetim, öndeyiş <öndeyişten

önek <öneke <öneki <önekten

öneze

önem göstermek

"Önem vermek" ile "özen göstermek" karıştırılıyor olmalı: "Önem göstermek", ikisinin yerine kullanılıyor.

önem teşkil etmek

Yanlışlıkla, "önem taşımak" yerine kullanılıyor.

öngörmek, öngörü

"Kehanet" ya da "öndeyi"yle karıştırılıyor. "Öngörmek" fiilinin, gerektirmek, planlamak gibi anlamları var. "Yasa hükümleri çocukların korunmasını öngörüyor", "eğitime daha çok yatırım yapılması öngörülüyor" örneklerindeki gibi.

öngün, öninceleme, önkol, önkoşul, önoda, önoluş, önoluşum, önseçici, önseçim, önseçmen, önses <önsesten, önsezi, önsoruşturma, önsöz, öntakı, öntasar, öntasım, öntaslak, öntüreme, önuyum

önünde sonunda değil, eninde sonunda

önvarsayım, önvurgu, önyargı, önyüz, önyüzbaşı

örcin

ördekbalığı, ördekbaşı, ördekgagası

ÖREN YERİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")

örenyer

örf <örften, örfi (İ uzun)

örgütçü

Örn. (=örneğin)

örnek (bkz. "güzel")

örskemiği

örümceğimsiler, örümcekkuşu, örümceksiler

ÖSS (=Öğrenci Seçme Sınavı) <ÖSS'ye <ÖSS'den

östaki

ÖSYM (=Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi) <ÖSYM'ye <ÖSYM'den

ÖSYS (=Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı) <ÖSYS'ye <ÖSYS'den

öşür <öşre <öşrü

ötanazi

öteberi

öteki / ötekisi

"Öteki" sözcüğü, sıfat ya da adıl (zamir) olarak işlev görüyor: "Öteki oda", "öteki kitap", "ötekinin söyledikleri" vb. "Ötekisi"ni ise yalnızca adıl olarak kullanabiliyoruz. Örneğin, "öteki kitap" yerine "ötekisi" diyoruz.

ötenazi değil, ötanazi

ötleğen, ötleği

ötürük <ötürüğe <ötürüğü <ötürükten

öveç <övece <öveci <öveçten

övendire

övün (bkz. "öğün/övün")

övünç <övünce <övüncü <övünçten, övmek

ÖYK (=Özelleştirme Yüksek Kurulu) <ÖYK'ya <ÖYK'dan

öyle ki

öylesine

Vurguya bağlı olarak, "önem vermeden" anlamına da geldiğine dikkat edilmeli. "Öylesine bir uğramıştım" örneğindeki gibi. Çokluk belirten kullanımı ise genellikle "ki" bağlacını gerektiriyor. "Öylesine öfkeliydi ki" vb.

ÖYS (=Öğrenci Yerleştirme Sınavı) <ÖYS'ye <ÖYS'den

öz / içerik

Sanat yapıtlarının çözümlenmesinde kavramsal araç işlevi gören bir ikili, öz ve biçim. Bu bağlamdaki "öz" genellikle "içerik" anlamında kullanılıyor; felsefedeki ("töz"le karşıtlaşan) "öz" anlamında değil. Bu ayrımın belirgin olmasını isteyenler "öz" yerine "içerik" demeli.

özalgı, özbağışıklık

Özalp'e (=Özalp ilçesine) <Özalp'ten, Özalpli <Özalplilere

Özbek <Özbeklere, Özbekistan'a, Özbekçe

özbeöz, özbeslenen, özbeslenme, özdenetim, özdengeli, özdevim, özdevinim, özdeyiş <özdeyişten, özdışı

özdirenç <özdirence <özdirenci <özdirençten

özekçi, özekdoku

ÖZEL ADLARIN YAZILMASI
(Ayrıca bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması", "Kişi Adlarının Yazılması", "Küçültme Ekinin Yazılması" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")

Yazarken, ek getirilecek kişi ve yer adlarında değişiklik yapmamak ve aldıkları çekim ekini kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Burak'a", "Zonguldak'a", "Karabük'e", "Irak'a" vb. Seslendirirken, tıpkı ek alan diğer sözcükler gibi, ek alan özel adların da sonundaki sert ünsüz yumuşuyor: "Burağa", "Zonguldağa", "Karabüğe", "Irağa" vb. diye söylemek gerekiyor. Özel adlardan türetilmiş sözcüklerin ise aldıkları ekten kesme işaretiyle ayrılması gerekmiyor: "İstanbulluların", "Türkçeden", "Rizelilere", "Müslümanlığın", "Atatürkçülüğe", "Marksizmden", "Batılılardan" vb.

ÖZEL ADLARDAN TÜREMİŞ AD, FİİL VE SIFATLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.4")

özeleştiri

özen (bkz. "*önem göstermek*")

özenç <özence <özenci <özençten

özenti
"Özenme" sözcüğüyle karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "*Yabancıya özenti* Türkçeyi bozdu." (*Cumhuriyet* gazetesi, 28.11.1998) Öneri: "Yabancıya özenme Türkçeyi bozdu." Ya da: "Yabancı özentisi Türkçeyi bozdu."

özet <özete <özeti <özetten

özgeci, özgecilik <özgeciliğe <özgeciliği <özgecilikten

özgeçmiş (=CV=*curriculum vitae* [Lat.]; tercümeihal)

Resmi başvurular için hazırlanan özgeçmiş yazılarında genellikle aşağıdaki bilgileri alt alta sıralamak ve üçüncü bir kişiden söz eder gibi yazmak gerekiyor. Buradaki bilgilerden bazılarını (örneğin, kadınlar için, "Askerlik Durumu" hanesini) atlamak ya da duruma göre başka bilgiler eklemek gerekebilir.

ÖZGEÇMİŞ
Ad, Soyadı:
Adres:
Telefon:
Doğum Tarihi:
Medeni Durum:
Askerlik Durumu:
Öğrenim Durumu: (Sırasıyla, bitirilmiş lise, yüksek öğretim kurumu, kurs ve stajların önce adı, sonra bitirme tarihi)
Yabancı Diller: (Bildiği yabancı dilin önce adı, sonra konuşma ve yazma olarak derecesi ["çok iyi", "iyi", "orta" ya da "başlangıç düzeyinde"])
İş Deneyimi: (Sonuncudan başlayarak, çalıştığı kurumlar, o kurumdaki sıfatı ve hangi tarihler arasında çalıştığı)
Yayınları: (Varsa, yayımlanma sırasıyla, kitap, makale, çeviri vb.)
İlgi Alanları: (İlgilendiği spor/sanat dalı vb.)
Referanslar: (Hakkında bilgi alınabilecek en az iki kişinin adı, soyadı, telefon numarası ve adresi. Bu kişilerin, özgeçmişi yazılan kişiyle akraba olmaması gerekiyor.)

özgörev, özgüdüm

özgü/özgün
Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Özgün" sözcüğünün, "benzersiz", "taklit olmayan", "asıl" gibi anlamları var. Batı dillerinden gelmiş olan "orijinal" sözcüğüyle eşanlamlı: "Özgün bir yapıt", "özgün bir fikir", "özgün metin" vb. Oysa "özgü" sözcüğü, "has", "mahsus" demek. Dolayısıyla, "kendine özgü" yerine "*kendine özgün*" demek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "*Her sanatçının kendine özgün düşünceleri ve üslubu dışında ortak bir yön aramak gerekirse* (...)" (24.3.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, Kültür sayfası) Öneri: "Her sanatçının kendine özgü düşünceleri ve üslubu dışında ortak bir yön aramak gerekirse (...)"

(Ayrıca bkz. "kendine özgü")

özgürlükçü

özgüven, özışın, özindükleme, özitme, özkedibalığı, özkesit

ÖZNE-YÜKLEM TUTARSIZLIĞI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 3")

ÖZNENİN AYIRT EDİLEBİLMESİ İÇİN KULLANILAN NOKTALI VİRGÜL (bkz. "Noktalı Virgül")
ÖZNENİN AYIRT EDİLEBİLMESİ İÇİN KULLANILAN VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 6")
ÖZNENİN YERİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 2")
özöğrenim, özsaygı, özsever, özsevi, özsöz, özsu
özümlemedokusu
özür<özre<özrü
özveri, özveride bulunmak
özyapı, özyaşam, özyaşamöyküsü, özyönetim

P

p. (=paragraf)
Pablo Picasso
pabuççu, pabuçgaga
PAC (=*Pan-African Congress* [İng.]; Afrika Birliği Kongresi) <PAC'ye <PAC'den
paçagünü
pagoda

paha
Sorunlu örnek: "Oradan vatanına götürdüklerinin *değerine paha biçebilmek olanaksızdır*." (Canetti, s. 156)
"Paha" sözcüğü "değer" anlamını, "biçebilmek" sözcüğündeki "-bilmek" eki de "olanak" anlamını zaten içerdiğinden, bu cümlede iki adet gereksiz anlamsal yineleme var. Öneri: "Oradan vatanına götürdüklerine paha biçmek olanaksızdır."

pahalı (bkz. "*bedeli pahalı*" ve "fiyat, 1")
paket<pakete<paketten
Pakistan'a (İlk A uzun), Pakistanlı <Pakistanlılara
pakt<pakta<paktı<pakttan
palabıyık
palanga
palanka
palas pandıras
palaz, palazlanmak
paleografi, paleontoloji, paleozoik <paleozoikten
palet<palete<paleti<paletten
palisat dokusu
palladyum
palmitat<palmitattan
palmitik, palmitil, palmitin
Palu'ya, Palulu <Palululara
paluze (A ve U uzun)
palyatif
palyoş<palyoştan
pampa
pamukaki (İkinci A uzun), pamukbalığı, pamukçuk, pamukelması
pamuktaş, pamukyağı
panamerikanizm, vb.
pandantif<pandantiften, pandül
panflüt<panflüte<panflütü<panflütten
pandomima
panik olmak, panik yapmak, paniklemek
Argodan sayılabilecek sözler. Olağan kullanım: "paniğe kapılmak".

Panislamizm
Yazım Kılavuzu, siyasal akım adları konusunda tutarlı değil. Bazı akım adlarını ("liberalizm", "sosyalizm", "faşizm", "radikalizm" vb.) küçük harfle başlatırken bazılarını büyük harfle başlatıyor. "Panislamizm" de bunlardan. Kanımca, bir özel addan türetilmiş olmadıkça, siyasal akım adlarının küçük harfle başlatılması yanlış sayılmamalı.

pankart<pankarta<pankartı<pankarttan
pankreas<pankreastan
Panslavizm (Büyük harfle başlatılması konusunda bkz. "Panislamizm")
pantalon değil, pantolon
panteist<panteiste<panteisti<panteisten, panteizm, panteon
pantograf<pantograftan
pantolon
pantomim
pantufla
Panturanizm (Büyük harfle başlatılması konusunda bkz. "Panislamizm")
Pantürkizm (Büyük harfle başlatılması konusunda bkz. "Panislamizm")
panzehir, panzehirotu
Papa XVI. Benedictus
papağanyemi
paparazi<paparaziler

papazbalığı, papazkaçtı, papazyahnisi
papazi (İ uzun)
papyekuşe
papyon
parabellum
parabol <parabole <parabolü <paraboldeN, parabolik
paraboloit <paraboloite <paraboloiti <paraboloitten
paraçol (=paraşol)
paradarlığı
paradigma
Türkçesi: değerler dizisi.
paradoks <paradokstan, paradoksal
parafazi
paragöz
par. (=paragraf)

PARAGRAF
Paragraf için iki biçimden biri seçilebilir: 1) ilk sözcüğün üç, beş ya da yedi harf içerden yazılması, 2) bir satır ara verilmesi. Hem içerlek yazıp hem de bir satır boşluk bırakmak, yazının görünümünde kopukluklar yaratabilir.

PARAGRAF (§) İŞARETİ (bkz. "Çengel İşareti")
Paraguay'a, Paraguaylı <Paraguaylılara
parakete
paralaks <paralakstan
paralel, paralelizm, paralelkenar, paralelyüz
paralojizm
parametre, parametrik, parasempatik
PARANTEZ (bkz. "Ayraç")
parapet <parapete <parapeti <parapetten
paraşişkinliği
paraşol (=paraçol)
paraşüt <paraşüte <paraşütü <paraşütten, paraşütçü
paratoner
parazit <parazite <paraziti <parazitten, parazitoloji
pardesü değil, pardösü
parelel değil, paralel
parfüm, parfümeri
Paris'e <Paris'ten, Parisli <Parislilere
park <parka <parkı <parktan
parkinson [hastalığı] <parkinsonlu
parlementerizm, parlementer, parlemento değil, parlamentarizm, parlamenter, parlamento
parmıcan
parnasçılık, parnasizm, parnasyen
parpullamak
parşömen
partenogenez
partikül
partner
parttaym (=yarımgün)
pasaparola

PASİF (EDİLGEN) ÇATI (bkz. "Çifte Edilgen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları, 4"

Pasinler'e, Pasinlerli <Pasinlerlilere
pasmantarı
paspas <paspastan
pastane
pastav
pastörize [etmek], Louis Pasteur
pastra
paşaağacı, paşaçadırı
patalojik değil, patolojik
patent <patente <patenti <patentten
patinaj
patlangaç <patlangaca <patlangacı <patlangaçtan
patlangıç <patlangıca <patlangıcı <patlangıçtan
Patnos'a <Patnos'tan, Patnoslu <Patnoslulara
patojen, patolog <patoloğa <patoloğu <patalogdan, patoloji
patriarkal, patrikhane
patronaj
paunt (=pound) <paunttan
pavkırmak
pavurya
paye (A uzun)
payidar (A'lar uzun)
payitaht (İlk A uzun) <payitahta <payitahtı <payitahttan

paylaşmak
birlikte paylaşmak, beraber paylaşmak
"Paylaşmak" zaten birlikte yapılan bir iş olduğundan, yanı sıra "birlikte" ya da "beraber" demek gerekmiyor. (Ayrıca bkz. "ortak")

payplayn
İngilizceden (*pipeline*) geldi. "Boru

hattı" ve "boruyolu" gibi eski / yeni Türkçeleri var.

payreks <payreksten
pazarbaşı
Pazar'a, Pazarlı <Pazarlılara
Pazarcık'a (Okunuşu: "Pazarcığa") <Pazarcık'tan, Pazarcıklı <Pazarcıklılara
pazarlıkçı, pazaryeri
Pazaryeri'ne (=Pazaryeri ilçesine), Pazaryerili <Pazaryerililere
pazıbent <pazıbende <pazıbendi <pazıbentten
pazval
pazvant <pazvanta <pazvanttan
PC (=*personal computer* [İng.]; kişisel bilgisayar)
Peçenek <Peçeneklere
peçiç <peçice <peçici <peçiçten
pedagog <pedagoğa <pedagoğu, pedagoji
pederşahi (A ve İ uzun)
pediatr, pediatri
pedolog <pedoloğa <pedoloğu <pedologdan, pedoloji, pedotekni
peganit <peganitten
pegmatit <pegmatite <pegmatiti <pegmatitten
Pehlivanköy'e, Pehlivanköylü <Pehlivanköylülere
pejmürde
pejoratif <pejoratiften
pek çok (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
pek yok gibi (bkz. "gibi, 3")
pekâlâ, pekdoku
pekent <pekende <pekendi <pekentten

PEKİŞTİRMELİ SÖZCÜKLERİN YAZILMASI

Pekiştirmeli sözcüklerin aldığı ek sesleri, sözcüğe bitişik yazmak gerekiyor: "apak", "apaydınlık", "bembeyaz", "çepeçevre", "çırılçıplak", "güpegündüz", "kıpkırmızı", "kupkuru", "mosmor", "sapasağlam", "sapsarı", "simsiyah", "tertemiz", "yemyeşil", "yapayalnız" vb.

pekmeztoprağı
pelesenk <pelesenkten
"Persenk"le karıştırılıyor: "Diline persenk etti" yerine "*diline pelesenk etti*" denmesi gibi. "Pelesenk", bir ağaç türünün adı. "Persenk" ise Farsçada, "gereksiz yere yinelenen söz" anlamına geliyor.
pelesenkağacı
pelür [kâğıdı]
pelüş <pelüşten
pembe, pembeleşmek
PEN (=*International Club of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists* [İng.]; Uluslararası Yazarlar Kulübü) <PEN'e <PEN'den
pencüdü, pencüse, pencüyek <pencüyekten
pençgâh <pençgâhtan
Pendik'e (Okunuşu: "Pendiğe") <Pendik'ten, Pendikli <Pendiklilere
peneplen
penes <penesten
pengö
penguen
penye
perakende, perakendecilik
perdah <perdahtan, perdahlamak
perdeayaklılar
perende [atmak]
perese
perestiş [etmek]

performans <performanstan
Batı dillerinden geldi. Birinci anlamı, "verimli/başarılı etkinlik". Bu anlam için Türkçe karşılık olarak "başarım" önerildi ama, -m ekiyle yapılan çoğu yeni sözcük gibi bu da hayli sorunlu. Performans sözcüğünün, sanat alanında "gösteri", müzikte "çalmak, icra etmek, seslendirmek" gibi anlamları var.

peribacası, perihastalığı, perimasası, peripiramidi
Peride Celâl
perido, peridot, peridotit <peridotite <peridotiti <peridotitten
perikart, peripatetizm
periskop <periskopa <periskopu <periskoptan
periton, peritonit <peritonite <peritoniti <peritonitten
periyot <periyoda <periyodu <periyottan
periyodizasyon, periyotlaştırmak
perki

permanganat <permanganata <permanganatı <permanganattan
permeçe
permiyen
peroksit
peronospora
persenk (bkz. "pelesenk") <persenge <persengi <persenkten
personel
Topluluk adı. Bir işyerinin tüm çalışanlarını gösteriyor: "personel giderleri", "Personel Bölümü", "Personel Müdürü", "personelin sorunları", "kamu personeli", "personelin sayısal artışı" örneklerindeki gibi.
"Personel" kavramını "tek kişi" anlamında kullanmamak gerekiyor. Sorunlu örnek: "*Üç yüz personelin çalıştığı fabrika...*" Öneri "Üç yüz kişinin çalıştığı fabrika..."
perspektif <perspektiften
Perşembe'ye (<Perşembe ilçesine), Perşembeli <Perşembelilere
Pertek'e (Okunuşu: "Perteğe") <Pertek'ten, Pertekli <Perteklilere
pervanebalığı
Pervari'ye, Pervarili <Pervarililere
pervaz
pesimist <pesimiste <pesimisti <pesimistten, pesimizm
pespaye (A uzun)
pespembe
pest [perdeden] <peste <pesti <pestten
pestenkerani (A ve İ uzun)
pesüs <pesüsten
PEŞ PEŞE GELEN AD, FİİL YA DA SIFATLARLA İLGİLİ SORUNLAR (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 4, 5, 7, 8")
peşinat <peşinata <peşinatı <peşinattan, peşinen (İ uzun)
peştahta
peştemal değil, peştamal, peştamalcı, peştamallık <peştamallıktan
Peştu <Peştulara, Peştuca
petekgöz
petrografi
petrol <petrole <petrolü <petrolden
Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (= OPEC; *Organization for Petroleum Exporting Countries* [İng.])
Petrol Ofisi Anonim Şirketi (=POAŞ)
petunya
Peyami Safa (Son A uzun)
peyda [etmek, olmak] (A uzun)
peydahlamak <peydahlamaktan
peyderpey
peygamberağacı, peygamberçiçeği, peygamberdevesi
peyk <peyke <peyki <peykten
peynirağacı, peynirdişi, peynirhane, peynirşekeri, peynirtatlısı
peyrev
peyzaj
pezevenk <pezevenge <pezevengi <pezevenkten
Ph.D. (=*philosophiae doctor* [İng.]; doktorluk derecesi)
Pınarbaşı'na, Pınarbaşılı <Pınarbaşılılara
Pınarhisar'a, Pınarhisarlı <Pınarhisarlılara
pırazvana
pırpıt <pırpıta <pırpıtı <pırpıttan
pıtrak <pıtrağa <pıtrağı <pıtraktan
piano
Bir müzik terimi. Müzik aygıtı adı olan "piyano"yla karıştırılmamalı.
piç <piçe <piçi <piçten
piçuta
pijama
pikaj, pikajcı
pikap <pikaba <pikabı <pikaptan
piket <pikete <piketi <piketten
pilaki (L ince, A uzun)
pilav (L ince)
piliç <pilice <pilici <piliçten
pilot (=Plt.) <pilota <pilotu <pilottan
pilot kabini (=kokpit)
pimpirik değil, pinpirik
pines <pinesten
pinpirik <pinpiriğe <pinpiriği <pinpirikten, pinpiriklenmek
pinpon (=ping-pong)
pipeline (bkz. "payplayn")
Pir Sultan Abdal
piramidal (L ince) <piramidale <piramidali <piramidalden
pirekapan, pireotu
pirekateşin
pirim değil, prim
pirina
pirit <pirite <piriti <piritten

pirogravür, piroksen, pirometre, pirometri, pirosfer (=barisfer)
piruhi
pirüpak (İ uzun)
Pisagor (=Pythagoras)
pisbıyık, pisboğaz, pisi pisine, pissu
pisibalığı, pisipisiotu
piskoposhane
pisuar
pişeğen (=pişek)
Pişekâr (İ ve A uzun, K ince)
piştov
pitoresk <pitoreske <pitoreski <pitoreskten
pitsikato
piyano
piyaz
Piyer Küri (=Pierre Curie), Piyer Loti (=Pierre Loti)
piyes <piyesten
piyon
piyore
piza, pizacı
pizolit <pizolite <pizoliti <pizolitten
PK (=posta kutusu)
pl. (=*plate* [İng.]; lev.; levha; fot.; fotoğraf)
plaçka (L ince), plaçkacı
plajiyoklaz (İlk L ince)
plak (L ince) <plağa <plağı <plaktan, plaka
plaket (L ince) <plâkete <plaketi <plaketten
plan (L ince), plancı
plançete (L ince)
planerit (L ince) <planeritten
planetaryum (L ince)
plankton (L ince)
planör (L ince)
plantasyon (L ince)
planya (L ince)
plase (L ince)
plasenta (L ince)
plasman (L ince), plaster (L ince)
plastron (L ince)
platerina (L ince)
platform (L ince)
platika (L ince)
platin (L ince)
plato (L ince)
Platon (L ince), Platonculuk, Platonizm, platonik
playback değil, pleybek
plazma (L ince)
plebisit <plebisite <plebisiti <plebisitten
pleistosen
plevra
pleybek <pleybekten
pliyosen
plonjon (L ince)
Plt. (=Pilot)
plutokrasi (L ince)
plutonyum (L ince)
plüralist <plüralistten, plüralizm
Plüton
p.m. (=*post meridiem* [Lat.]; öğleden sonra)
POAŞ (=Petrol Ofisi Anonim Şirketi) <POAŞ'a <POAŞ'tan
podüsüet <podüsüete <podüsüeti <podüsüetten
podyum
poğaça
polarimetre, polarimetri, polarite, polarizasyon, polarmak
polariskop <polariskopa <polariskopu <polariskoptan
polaroit <polaroide <polaroidi <polaroitten, polarölçer
Polatlı'ya, Polatlılı <Polatlılılara
poliandri, poliasit <poliasitten, polietilen, polifoni
poliçe
poligam, poligami, poligon
polijini, poliklinik
polip <polipe <polipi <polipten
polisaj
polisevi
politeist <politeistten, politeizm
poliüretan, poliyester
polonyum
polyester değil, poliyester
Pomak <Pomaklara, Pomakça
ponje
ponksiyon
ponza, ponzalamak
popülarite, popüler, popülizm
porfir, porfirit <porfiritten
Porsuk'a (=Porsuk Çayı'na) (Okunuşu: "Porsuğa"), Porsuk'tan
porsukağacı
Port. (=Portekizce) <Port.nin

portakalrengi
portatif <portatiften
porte (bkz. "*mali portre*")
Portekiz'e, Portekizli <Portekizlilere, Portekizce (=Port.)
portföy, portmanto
Porto Riko'ya, Porto Rikolu <Porto Rikolulara
portre (bkz. "*mali portre*")
posbıyık <posbıyığa <posbıyıktan
Posof'a <Posof'tan, Posoflu <Posoflulara
posta kutusu (=PK)
Posta, Telgraf, Telefon İdaresi (=PTT), postane
postiş <postişten
postendüstriyel, postmodern, postmodernizm
postnişin
postrestant <postrestanta <postrestantı <postrestanttan
postskriptum
postulat <postulata <postulatı <postulattan
potlaç <potlaca <potlacı <potlaçtan
potpuri
pound (=paunt)
Pozantı'ya, Pozantılı <Pozantılılara
pozitronyum
pöç <pöce <pöcü <pöçten
pösteki
pötikare
Pötürge'ye, Pötürgeli <Pötürgelilere
PR (=*public relations* [İng.]; halkla ilişkiler) <PR'a <PR'dan ("pîar" biçimindeki İngilizce okunuşuyla yerleşti)
prafa
Prag'a <Prag'lılara, Prag'dan
pragmacılık, pragmatizm
praseodim
pratisyen
prefabrik (=prefabrike), prefabrikasyon, prehistorya, prekambriyen, prekambriyum, prelüd, prematüre
prensip <prensibe <prensibi <prensipten
presbit <presbite <presbiti <presbitten
Presbiteriyen, Presbiteriyenlik <Presbiteriyenlikten
presesyon
prestij
prevantif, prevantoryum, prezervatif <prezervatiften
primadonna
primat <primata <primatı <primattan, primitivizm
prim
printır
İngilizceden geldi. "Yazıcı" demek. Bilgisayar yazıcısı.
print-out
İngilizceden geldi. "Bilgisayar çıktısı" demek. "Çıkış" diyenler de var: "Çıkış alalım" vb.
prizma
prodüktör
profesör (=Prof.), profesyonel
profil
program, programcı, programlamak
proje, projeksiyon, projektör
Prokofyev (=Sergey Sergeyeviç Prokofyev)
proleter
proleterya değil, proletarya
prolog <proloğa <proloğu <prologdan
prometyum
promosyon
propaganda, propagandist <propagandistten
prosedür, proses <prosesten
prosodi
prospektüs <prospektüsten
prostela
protaktinyum
protein
Protestan <Protestanlara, Protestanlık <Protestanlıktan
protesto [etmek]
protez
protojin
protokol (L ince) <protokole <protokolü <protokolden
proton
protoplazma (L ince), prototip <prototipe <prototipi <prototipten, provizyon
provakasyon, değil, provokasyon
provakatör değil, provokatör
prömiyer
Prusya'ya, Prusyalı <Prusyalılara
P.S. (=*post sctiptum* [Lat.]; hâmiş)
psikanalist <psikanalistten, psikanalitik, psikanaliz
psikasteni, psikiyatr, psikiyatri

psikolengüistik (=psikolinguistik) <psikolengüistiğe <psikolengüistiği <psikolengüistikten
psikolog <psikoloğa <psikoloğu <psikologdan

psikoloji
Epeydir, "ruhbilim" anlamının yanı sıra, "ruhsal durum" anlamında da kullanılıyor: "Psikolojisi iyi değil" örneğindeki gibi. Bu kullanım gerçekte argoya özgü. Olağan dilde, "ruhsal durumu iyi değil" vb. demek gerekir. İlle de yabancı sözcük kullanmak isteyenler, "psişik durumu iyi değil" demeli.

psikometri, psikonevroz
psikopat <psikopata <psikopatı <psikopattan
psikopatik, psikopatoloji, psikosomatik
psikoterapi, psikoz, psişik [durum]
ptiyalin
PTT (=Posta, Telgraf, Telefon İdaresi) <PTT'ye <PTT'den
puan (bkz. "yüzde/puan"), puanlamak, puanlı, puantaj, puantiye, puantör

puantiyeli
"Puantiye" sözcüğü zaten "puanlı" anlamına geldiğinden, ikisinden birini kullanmak yeterli: "puantiye" ya da "puanlı".

pudraşeker
pudraşekeri değil, pudraşeker
pudriyer
pufböreği
puhukuşu
pulanya değil, planya
pulkanatlılar, pulluk <pulluğa <pulluğu <pulluktan
puluç <puluca <pulucu <puluçtan
punç <punca <puncu <punçtan
punt <punda <pundu <punttan, punduna getirmek
puro
pusat <pusata <pusatı <pusattan, pusatçı
pusval (L ince) <pusvale <pusvali <pusvalden
Puşkin (=Aleksandr Puşkin)
putperest <putperestten
putrel
Pülümür'e, Pülümürlü <Pülümürlülere
pülverizasyon, pülverizatör
pürçek (=pürçük) <pürçekten, pürçeklenmek
pürdikkat
püriten
pürüzalır
püskülkuyruklular
püskürteç <püskürtece <püskürteci <püskürteçten
Pütürge'ye, Pütürgeli <Pütürgelilere
Pythagoras'tan (=Pisagor)

R

Rab <Rabbe <Rabbi <Rabden
Rabat'a <Rabat'tan, Rabatlı <Rabatlılara
Rabbani (İkinci A ve İ uzun)
Rabbena (Son A uzun)
rabıt <rapta <raptı <rabıttan, rabıta (İlk A uzun)
Râbia Hatun
radar (=Rd.)
radde
radikal (L ince) <radikale <radikali <radikalden, radikalist <radikalistten, radikalizm
radon
radyan, radyasyon, radyatör
Radyo Televizyon Üst Kurulu (=RTÜK)
radyoaktif, radyobiyoloji, radyoelektrik, radyoevi
radyofoni, radyofoto, radyografi, radyogram
radyoizotop <radyoizotopa <radyoizotopu <radyoizotoptan
radyokimya, radyolink <radyolinkten
radyolog <radyoloğa <radyoloğu, radyoloji
radyometre, radyometri, radyoskopi, radyoteknoloji
radyotelefon, radyotelgraf, radyoterapi, radyoterapist
radyum
Rafızi (A ve İ uzun) <Rafızilere, Rafızilik <Rafızilikten
rafinaj, rafineri
rafit <rafite <rafiti <rafitten
rafya
ragbi
rağbet <rağbete <rağbeti <rağbetten

rahim (A ve İ kısa) <rahme <rahmi
"Dölyatağı" demek. Uzun İ'li "rahim" le olan söyleyiş ve anlam farkına dikkat.

rahim (İ uzun)
"Esirgeyen, koruyan" demek. Kısa İ'li "rahim"le karışabilir.
rahip (A uzun) <rahibe <rahibi <rahipten
rahle-i tedris <rahle-i tedristen
rahman (İkinci A uzun), rahmani (İkinci A ve İ uzun)
Rahmaninov (=Sergey Rahmaninov)
rahmet <rahmete <rahmeti <rahmetten
rahne, rahvan
rakam (A'lar kısa)
"Sayı"yla karıştırılıyor. Rakam, "sayı gösteren işaret" demek. Sözgelimi, 111 sayısı üç tane 1 rakamıyla yazılır.
RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELER
(bkz. "Sayıların Yazılması, 6")
RAKAMLA YAZILAN SAYILAR EK ALINCA (bkz. "Sayıların Yazılması, 7")
raket <rakete <raketi <raketten
rakım (A uzun)
rakip <rakibe <rakibi <rakipten
A kısa. Uzatmamak gerekiyor.
rakkam değil, rakam
rakkas <rakkastan, rakkase (İkinci A uzun), raks <rakstan, raksetmek
rami
randevu, randevuevi
randıman
rant <ranta <rantı <ranttan, rantçı

rantiye
"*Rantiyeci*" değil; "rantiye" sözcüğü zaten "rantçı" anlamına geldiğinden, buradaki "-ci" eki gereksiz bir anlamsal yineleme yaratıyor.

raportör
raptetmek, raptiye
rasat <rasata <rasatı <rasattan, rasatçı, rasathane
rast [gelmek], rastlamak, rastlantı, rastlaşmak
rastgele değil, rasgele
raşitik (A ve İ'ler kısa), raşitizm

rating (=reyting)
İngilizcede, "sınıflandırma", "tahmin", "oranlama" gibi anlamları var. Türkçesi: "izlenme oranı". "Reytingi yok" örneğindeki gibi, "tutulmak", "sevilmek" vb. anlamında da kullanılıyor.
Sorunlu örnek: "(...) kimin neyi, niçin ve nasıl ölçtüğü belli olmayan *reytinglere dayalı olarak bir izlenme oranı olayı gündeme gelmekte* (...)" (Kongar, s. 106) Kongar'ın, bu cümledeki "reyting" sözcüğünü tırnak içine alması beklenirdi.

raunt <raunda <raundu <raunttan
ravent <ravende <ravendi <raventten
ravioli [İt.]
rayiç (A uzun) <rayice <rayici <rayiçten
rayiha (İlk A uzun)
razakı
razı [olmak] (A uzun)

RC (=*Red Cross* [İng.]; Kızılhaç) <RC'ye <RC'den

RCD (=*Regional Cooperation for Development* [İng.]; Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği) <RCD'ye <RCD'den

Rd. (=radar) <Rd.dan
reaksiyon, reaktör
realist <realistten, realite, realizm
reasürans <reasüranstan
reaya (A'lar uzun)
rebap (A uzun) <rebaba <rebabı <rebaptan
rebiyülâhır (İ ve A uzun), rebiyüllevvel (İ uzun)
recm, recmetmek
reddetmek, reddedilmek, reddolunmak
reddihâkim, reddimiras
redingot <redingota <redingotu <redingottan
redoks <redokstan
redresör
reeskont <reeskonta <reeskontu <reeskonttan
Refahiye'ye, Refahiyeli <Refahiyelilere
refakat [etmek] (İlk A uzun, K kalın) <refakate <refakati <refakatten, refakatçi
referandum
refika (İ uzun, K kalın)
refleks <refleksten, reflektör
regaip [kandili] (G kalın, A uzun) <regaipten

reglan, regülatör

rehabilitasyon, rehabilite [etmek]
Fiille ad birbirine karıştırılarak "*rehabilitesi için*", vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "(...) rehabilitasyonu için (...)", "(...) rehabilite edilmesi için (...)", "(...) esenliğe kavuşturulması için (...)" ya da: "(...) saygınlığının yeniden sağlanması için (...)"
Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "organizasyon, organize [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. için de geçerli.

rehavet (A uzun) <rehavete <rehaveti <rehavetten

rehin
"Rehine" ile karıştırılarak, "zorla alıkonmuş kişi" anlamında kullanılıyor. "Rehin" sözcüğü bu anlama değil, "ödünç alınan para karşılığında ödeme güvencesi olarak verilen eşya" anlamına geliyor.

reisicumhur, reisülküttab (A uzun)
rejisör
rekabet (K kalın, A uzun) <rekabete <rekabeti <rekabetten
rekât <rekâta <rekâtı <rekâttan
rekortmen
Rembrandt'tan
remil [atmak, dökmek] <remle <remli
rençper
rengârenk
rengeyiği
renkbilim, renkgideren, renkkörlüğü, renkküre, renkölçer
renkseçmezlik <renkseçmezlikten, renksemez, renkser, renkteşlik <renkteşlikten, renkyuvarı
Renoir (=Pierre-Auguste Renoir)
renyum
reomür
reorganizasyon
reosta
repertuvar
requiem
resen (İlk E uzun)
resepsiyon, reseptör
resif <resiften
resim <resme <resmi, resmetmek, resimaltı, resimyazı
resital <resitale <resitali <resitalden
resmi (İ uzun), resmiyet <resmiyete <resmiyeti <resmiyetten (Ayrıca bkz. "Düzeltme İşareti, 6")
RESMİ DİL (bkz. "Bilim Dili / Kesinleyici Dil")
resmigeçit (=resm-i geçit) <resmigeçitten
"Geçit töreni" demek. İ'yi uzatmamak gerekiyor. Vurgu ilk E'de.
resmikabul (=resm-i kabul)
"Kabul töreni" demek. İ'yi uzatmamak gerekiyor. Vurgu ilk E'de.
rest <reste <resti <restten
restorant değil, restoran

restorasyon, restore [etmek]
Fiille ad birbirine karıştırılarak "*restoresi planlandı*", vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "Restorasyonu planlandı." Ya da: "Restore edilmesi planlandı." Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "organizasyon, organize [etmek]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. için de geçerli.

resul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <resule <resulü <resulden, Resulullah
resülmal (L'ler ince, Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <resülmale <resülmali <resülmalden
Reşadiye'ye, Reşadiyeli <Reşadiyelilere
ret <redde <reddi <retten, reddetmek <retçi
retorik <retoriğe <retoriği <retorikten
Reuters [Ajansı]
reva [görmek] (A uzun)
revak (A uzun) <revaktan, revakiye
revnak <revnaka <revnakı <revnaktan

rewrite etmek
Yazılar için, "anlatımını düzeltmek" demek. İngilizceden geldi. Yayıncılıkta bu anlamı karşılamak üzere öteden beri kullanılan sözcük, Fransızcadan bir anlam kaymasıyla gelmiş olan "redaksiyon"du. ("Redaksiyon" sözcüğü Fransızcada düpedüz "yazmak"

anlamına geliyor; "yazılmış olanı düzeltmek" anlamını Türkçeye gelince kazanmış.)

"Düzelti" sözcüğüne de dikkat: Bu sözcük yayıncılıkta daha çok, "dizgi hatalarının düzeltilmesi (tashih)" anlamına geliyor.

Reykjavik'e (Okunuşu: "Reykjaviğe") <Reykjavik'lilere, Reykjavik'ten
reyting (bkz. "*rating*")
rezervasyon, rezerve etmek
rezidans <rezidanstan
rezistans <rezistanstan
RG (=Resmi Gazete) <RG'ye <RG'den
rızk <rızka <rızkı <rızktan
riayet [etmek] (A uzun) <riayete <riayeti <riayetten, riayetkâr
rica [etmek] (A uzun), ricacı
rical (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ricale <ricali <ricalden
ricat <ricata <ricatı <ricattan
rikkat <rikkate <rikkati <rikkatten
Rimski Korsakof'tan
ringa
rint <rinde <rindi <rintten
Rio de Janeiro'ya <Rio de Janeiro'lulara
risale (A uzun)
ritim <ritme <ritmi, ritmik
rivayet [etmek] (A uzun) <rivayete <rivayeti <rivayetten
riya (A uzun)
Riyad'a <Riyad'dan, Riyadlı <Riyadlılara
riyakâr (A'lar uzun, K ince)
riyal (L ince)
riyaset (A uzun) <riyasete <riyaseti <riyasetten
riyaziyat (A 'lar uzun) <riyaziyattan, riyaziyeci
riyolit <riyolite <riyoliti <riyolitten
Rize'ye, Rizeli <Rizelilere
robdöşambr
rodeo
Rodos'a <Rodos'tan, Rodoslu <Rodoslulara
rodyum
roketatar
rol (L ince) <role <rolü <rolden
romanesk <romaneske <romaneski <romaneskten

ROMEN RAKAMLARI

Romen rakamları, yazı/kitap bölümlerinin, kitap/dergi ciltlerinin, kitaplarda giriş sayfalarının, hükümdarların, yüzyılların vb. numaralandırılmasında kullanılıyor.

Ro-Ro (=*rol-on / rol-off* [İng.]; gemiye taşıt bindirme / indirme) <Ro-Ro'ya <Ro-Ro'dan
rot <rota <rotu <rottan
Rousseau (=Jean Jacques Rousseau) (Okunuşu: "Russo")
röfle
rölanti
rölativist, rölativite, rölativizm
röle
rölyef <rölyeften
römork <römorka <römorku <römorktan, römorkör
Rönesans'tan
röntgen, röntgenci
Rönuvar (=Pierre Auguste Renoir)
röportaj, röportajcı
röprodüksiyon, rötar, rötuş <rötuştan, rövanş <rövanştan
RTÜK (=Radyo Televizyon Üst Kurulu) <RTÜK'e <RTÜK'ten
ruam (A uzun)
rubai (A uzun)
rubidyum
Rufai (A ve İ uzun) <Rufailere, Rufailik <Rufailikten
rugan
rugbi değil, ragbi
ruhani (U, A ve İ uzun), ruhaniyet <ruhaniyetten
ruhban (A uzun)
ruhbilim, ruhçözümü, ruhçu, ruhen, ruhgöçü, ruhiçi
ruhi (U ve İ uzun), ruhiyat (U ve a uzun) <ruhiyattan, ruhiyatçı
ruhölçümü, ruhötesi
Ruhülkudüs'ten
ruhsat <ruhsata <ruhsattan, ruhsatiye
ruhsatname (İkinci A uzun)
Rumelihisarı'na, Rumelihisarlı <Rumelihisarlılara
Rumen <Rumenlere, Rumence (=Rum.)
rumi (U ve İ uzun)
Rus <Ruslara, Rusça (=Rus.), russalatası
Russo (=Jean Jacques Rousseau)

rutenyum
rutherfordyum
rutubet (İkinci U uzun) <rutubete <rutubeti <rutubetten
rücu [etmek] (U uzun) <rücuya <rücuyu, rücu hakkı
rüçhan [hakkı]
rükû <rükûa <rükûu
rükün <rükne <rüknü
rüstik <rüstiğe <rüstiği <rüstikten
rüsum (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun), rüsumat (U ve A uzun) <rüsumata <rüsumatı <rüsumattan
rüsup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <rüsuba <rüsubu <rüsuptan
rüşt <rüşte <rüştü <rüştten, rüştiye
rüşvet <rüşvetten, rüşvetçi
rüyet <rüyete <rüyeti <rüyetten
rüzgâr, rüzgârgülü

S

s. (=sayfa)
S. (=Sayı)
saadet (İkinci A uzun) <saadete <saadeti <saadetten
saat (=sa.) <saate <saati <saatten, saatçi
saatler olsun değil, sıhhatler olsun

SAATLERİN YAZILMASI

- Saatleri ve dakikaları, ikişer haneli iki bölüm halinde yazmak gerekiyor. Ayırıcı olarak iki nokta ya da yalnızca nokta kullanılabiliyor: "09:45" ya da "09.45" gibi.
- Saat belirten sayılar ek aldığında, tıpkı diğer sayılar gibi, kesme işaretiyle ayırılması ve ünlü/ünsüz uyumlarının gözetilmesi gerekiyor: "09.45'te", "21.00'de" gibi.
- Resmi olmayan yazılarda saatlerin "beşeçeyrekkala", "tamdörtte" vb. biçiminde yazıldığına da sık sık rastlanıyor.

saba (İkinci A uzun)
Sabahattin Ali (Tüm ünlüleri kısa; Ali'nin A'sını uzatmamak gerekiyor.)
Sabahattin Eyüboğlu değil, Sabahattin Eyuboğlu
sabahçı, sabahleyin
sabanbalığı, sabankemiği, sabankıran, sabanotu
sabır <sabra <sabrı, sabretmek
sabi
sabit <sabite <sabiti <sabitten
sabotaj, sabotajcı, sabote etmek
sabunhane, sabunotu, sabuntaşı
sac <saca <sacı, sacayağı (=sacayak <sacayaktan) <sacayağından
saç <saça <saçı <saçtan, saç baş, saçkıran, saçlı sakallı
saçakbulut, saçakkök
sadakat (İkinci A uzun) <sadakate <sadakati <sadakatten
sadaret (İkinci A uzun) <sadarete <sadareti <sadaretten
sadece (A uzun) (bkz. "yalnızca")
sadet (A kısa)
"Asıl mesele" demek. "Saadet"le karıştırılmamalı. "Sadede gelelim", asıl meseleye gelelim demek.
sadeyağ
sadır (A ve I kısa) <sadra <sadrı, sadra şifa vermek
"Göğüs", "yürek" gibi anlamları var.
sâdır [olmak] (A uzun)
"Ortaya çıkmak" demek.
sadik <sadiğe <sadiği <sadikten, sadist <sadistten, sadizm
sadme
sadrazam (İkinci A uzun)
saf [bağlamak] <saffa <saffı <saftan
"Sıra (sıraya girmek)" demek. Uzun A'lı "saf"la olan söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.
saf (A uzun) <safa <safı <saftan, safdil, safi, safiyet
"Katışıksız, has, temiz yürekli, kolay aldanan" demek. Kısa A'lı "saf"la karıştırmamak gerekiyor.
saf dışı etmek
safahat (Yalnızca son A uzun) <safahata <safahatı <safahattan
Safahat, "safhalar (=aşamalar)" demek. "Zevk düşkünlüğü" anlamına gelen "sefahat"la karıştırılmamalı.
saffet <saffete <saffeti <saffetten
safha
safi (A ve İ uzun)

safiha (İ uzun)
safkan
Safo (=Sappho)
safrakesesi
Safranbolu'ya, Safranbolulu <Safranbolulula ra
sağ olmak, sağ ol[un]
sağ salim
sağanak <sağanağa <sağanağı <sağanaktan
sağbek <sağbeke <sağbeki <sağbekten
sağdıç <sağdıca <sağdıcı <sağdıçtan
sağduyu
sağhaf <sağhaftan
Futbol terimi. "Sahaf"la karıştırılmamalı.
sağıryılan
sağiç <sağiçe <sağiçi <sağiçten
sağlamak
Yalnızca olumlu sonuç veren durumlar için kullanmak gerekiyor. (İroni amacı dışında.) Olumsuz sonuç veren durumlar için, "neden olmak" vb. kullanılabilir.
sağlıcakla
sağlık vermek / salık vermek
"Tavsiyede bulunmak" kastedildiğinde, "*sağlık vermek*" değil, "salık vermek" demek gerekiyor.
sağlıkbilgisi
sağmal
sağtöre
sağu, sağucu
saha (İlk A uzun)
sahabe (İkinci A uzun)
sahabet (İkinci A uzun) <sahabete <sahabeti <sahabetten
sahaf <sahaftan
sahavet (İkinci A uzun) <sahavete <sahaveti <sahavetten
sahi (A uzun), sahici, sahiden
sahife (İ uzun) A'yı uzun İ'yi kısa söylemek gerekiyor.
sahih <sahihten
sahil (A uzun)

sahip (A uzun)
İngilizcedeki "*has*, *have*" yardımcı fiillerinin ille de "sahip" diye çevrilmesi sonucu olmalı, Türkçede fazladan "sahip"lere rastlanıyor.
Sorunlu örnek: "Bu köken, (...) bizim için *çok uzun geçmişe sahip olan bir teori* değildir." (*Evrensel Kültür* dergisi, No. 83, s. 53) Öneri: "(...) çok uzun geçmişi olan bir teori (...)"
Sorunlu örnek: "*Gerekli yeterliliğe sahip olmayan bu maddeler şunlar* (...)" (Yücel Kayıran, *Cumhuriyet Kitap*, No. 336, s. 12) Öneri: "Yetersiz maddeler şunlar (...)"

SAHİPLİKGÖSTEREN EK (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

sahne almak
İngilizceden geldi ("to take the stage"). Sahneye çıkmak demek.
sahtekâr
sahtiyan
saik (A uzun) <saike <saiki <saikten <saikiyle, saika
Saimbeyli'ye (A uzun), Saimbeyli <Saimbeylililere
Saint Vincent ve Grenadinler [ülke adı]
sair (A uzun)
sairfilmenam (A'lar uzun)
Sait Faik'ten (İkinci A uzun)
İlk A'yı uzatmamak, ikincisini ise kısa kesmemek gerekiyor.
sak <sakka <sakkı <saktan
sakamet (K kalın, A uzun) <sakamete <sakameti <sakametten
sakarimetre, sakarimetri, sakarin, sakaroz
Sakarya'ya, Sakaryalı <Sakaryalılara
sakat <sakata <sakatı <sakattan
sakatat (Ünlüyle başlayan ek aldığında son A uzun) <sakatata <sakatatı <sakatattan, sakatatçı
sakıngan
sakıt (A uzun) <sakıta <sakıtı <sakıttan
Sakıt'a <Sakıt'tan
sakızağacı, sakızkabağı
sakil (İ uzun)
saklambaç <saklambaca <saklambacı <saklambaçtan
saksafon değil, saksofon
saksıgüzeli
saksofon
Saksonya'ya, Saksonyalı <Saksonyalılara
Salacak'a (Okunuşu: "Salacağa") <Sala-

cak'tan, Salacaklı <Salacaklılara
salah [bulmak] (L ince, ikinci A uzun) <salahtan
Salâh Birsel
Salaheddin Eyyubi
salahiyet (İkinci A uzun) <salahiyete <salahiyeti <salahiyetten
salamanje
salep (A uzun) <salebe <salebi <salepten, salepçi
salgıbezi
salhane (İkinci A uzun)
salık [vermek] (bkz. "sağlık vermek")
salım/salınım
Gazlar için, "salım" fiilini kullanmak gerekiyor, "sera gazı salımı" örneğindeki gibi. "Salınım" ise, sarkaçların hareketi.
salınımölçer, salıvermek
Salihli'ye, Salihlili <Salihlililere (=Salihlilere)
salim (A uzun), salimen
salip (İ uzun) <salibe <salibi <salipten
salise (A uzun)
salisilat <salisilata <salisilatı <salisilattan
salkımsöğüt <salkımsöğüde <salkımsöğüdü <salkımsöğütten
sallabaş <sallabaştan, sallapati, sallasırt etmek
Salman Rushdie
salmastra
salname (A'lar uzun)
SALT (=*Strategic Arms Limitation Talks* [İng.]; Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri) <SALT'a <SALT'tan
saltçılık
Salzburg'a <Salzburg'lulara, Salzburg'dan
Samandağ'a, Samandağlı <Samandağlılara
samani (İkinci A ve İ uzun)
samankâğıdı, samankapan, samanrengi, samansarısı
Samanuğrusu'ndan, Samanyolu'ndan
samaryum
Sami (A ve İ uzun)
Samipaşazade Sezai
samimi (İ'ler uzun), samimiyet <samimiyetten
Samsat'a <Samsat'tan, Samsatlı <Samsatlılara
Samsun'a, Samsunlu <Samsunlulara
samyeli
San Francisco'ya <San Francisco'lulara
San Marino, San Salvador
SANAT AKIMLARINA VERİLEN ADLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")
sanatçı, sanatkâr, sanatkârane, sanatsever
sanatoryum

sanayi <sanayiye <sanayiyi <sanayinin
Eskiden "sanayi <sanayie <sanayii <sanayiin" biçiminde yazılıyordu: "Sanayie yapılan yatırımlar", "makine sanayii", vb. Arapçadan gelmiş olan bu ek yapısının yavaş yavaş ortadan kalktığı görülüyor. "Sanayi" sözcüğü ve ünlüyle biten diğer Arapça kökenli adlar, ek aldıklarında kaynaştırma ünsüzü de alıyorlar artık.

Bu arada, "sanayi" sözcüğünü tamlamalar dışında iki İ'yle yazmamaya dikkat: "Sanayiideki gelişmeler" değil, "sanayideki gelişmeler".

sancakbeyi
sançmak
sandalye
Sandıklı'ya, Sandıklılı <Sandıklılılara (=Sandıklılara)
sandıkbalığı, sandıkçı
sandviç <sandvice <sandvici <sandviçten, sandviççi
saniye (A uzun) (=sn.)

sanki (...) gibi, sanki (...) -miş gibi, sanki (...) -mişçesine
Bu yapılar, olumsuzlama, yadsıma amacıyla kullanıldığında iyi birer anlatım aracı oluyor. Örnek: "Sanki Sonny, onu yargılama hakkı olan biriymiş gibi." (Gordimer, s. 225) Bu örnekte, söz konusu yapı tek başına olumsuzluk anlatmaya yetiyor: "Sonny, onu yargılama hakkı olan biri" değildir.

Ancak, yerinde kullanıldığında açık bir gereksinmeyi karşılayan bu yapılar, benzetme amacıyla ya da başka olumsuzluk yapılarıyla bir arada kullanılmaya kalkışılınca bu kez "san-

ki" sözcüğü fazla kaçıyor.

Sorunlu örnek: "(...) *sanki* Diyojen'in imbiğinden *damıtılmışçasına* filozof çizgilerin altına, *sanki* yukarıda çaktığı felsefe pırıltısıyla *alay edercesine* (...)" (Mine Saulnier, *Cumhuriyet Kitap*, No. 73, s. 8) Bu tür örneklerdeki "sanki"lerin kaldırılması, anlam yitimine yol açmıyor.

Sorunlu örnek: "Gerçekte 3 ayrı biçimbirimi, öğrenciye *sanki aynı biçimbirimiymiş gibi* sunuluyor." (Sezer, s. 120) Öneri: "Gerçekte üç ayrı biçimbirimi, öğrenciye aynı biçimbirimiymiş gibi sunuluyor."

sansasyonel
Sanskrit <Sanskrite <Sanskriti <Sanskritten
sansüalizm
Santa Domingo'ya <Santa Domingo'lulara
Santiago'ya <Santiago'lulara
santiar, santigram, santigrat <santigrattan, santilitre
santimetre (=cm.)
Santimetre, Gram, Saniye [Sistemi] (=CGS)
santimetreküp (=cc; *cubic centimeter* [İng.])
Santa Domingo'ya, Santa Domingolu <Santa Domingolulara
santimantal (L ince)
santral (L ince) <santrale <santrali <santralden
santralcı
santrfor, santrhaf <santrhaftan, santrfüj, santrifüjör
santrozom
santur, santurcu, santuri (U ve İ uzun)
Sapanca'ya, Sapancalı <Sapancalılara
saparta (=zaparta)
sapasağlam (=sapsağlam)
sapınç <sapınca <sapıncı <sapınçtan
sapotağacı
Sappho (=Safo)
saprofit <saprofite <saprofiti <saprofitten
sapsağlam (=sapasağlam), sapsarı
Saraçhane'ye, Saraçhaneli <Saraçhanelilere
sarahat (İkinci A uzun) <sarahate <sarahati <sarahatten, sarahaten
Saray'a (=Saray ilçesine), Saraylı <Saraylılara
Saraydüzü'ne <Saraydüzü'nden, Saraydüzülü <Saraydüzülülere
Saraykent'e <Saraykent'ten, Saraykentli <Saraykentlilere
Sarayköy'e, Sarayköylü <Sarayköylülere
Sarayönü'ne <Sarayönü'nden, Sarayönülü <Sarayönülülere
sardalye
sardoğan
sarf etmek
sarfınazar [etmek]
sarfiyat (Son A uzun) <sarfiyata <sarfiyatı <sarfiyattan
sarıağız, sarıçalı, sarıçam, sarıgöz, sarıburma
Sarıcakaya'ya, Sarıcakayalılara
Sarıgöl'e, Sarıgöllü <Sarıgöllülere
sarıhani, sarıhumma, sarıkanat, sarıkız, sarısabır, sarısalkım
Sarıkamış'a <Sarıkamış'tan, Sarıkamışlı <Sarıkamışlılara
Sarıkaya'ya, Sarıkayalı <Sarıkayalılara
sarımsak (=sarmısak)
sarımtrak değil, sarımtırak
Sarıoğlan'a, Sarıoğlanlı <Sarıoğlanlılara
Sarıyer'e, Sarıyerli <Sarıyerlilere
Sarız'a, Sarızlı <Sarızlılara

sari (A ve İ kısa)
Hint kadınlarının giydiği bir giysi türünün adı. "Sâri"yle olan yazılış, söyleniş ve anlam farkına dikkat.

sâri
"Bulaşıcı" demek. Kısa A'lı "sari"yle karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.

sarig <sariğe <sariği <sarigden
sarih (İ uzun)
sarkaç <sarkaca <sarkacı <sarkaçtan
sarkıt <sarkıta <sarkıtı <sarkıttan
sarmısak (=sarımsak) <sarmısağa <sarmısağı <sarmısaktan, sarmısakotu
sarnıç <sarnıca <sarnıcı <sarnıçtan
sarp <sarpa <sarpı <sarptan, sarpa sarmak, sarplaşmak
Saruhan'a, Saruhanlı <Saruhanlılara
sat. (=satır)

sataşkan
saten
sath-ı mail (İkinci A uzun)
satıh <satha <sathı <satıhtan, sathi (İ uzun), sathileşmek
satın almak <satınalma [bölümü, görevlisi, sorumlusu, vb.]
satırbaşı
satirik <satiriğe <satiriği <satirikten
Satürn'e
sauna
SAVAŞ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.10")
savaşbilim, savaşçı, savaşkan
Savaştepe'ye, Savaştepeli <Savaştepelilere
savat <savata <savatı <savattan
savsöz, savsözcü
Savur'a, Savurlu <Savurlulara
savurgan
sayaç <sayaca <sayacı <sayaçtan
sayende (A uzun), sayenizde, sayesinde vb.
Olumlu sonuçlar için kullanılmak gerekiyor. "Hastalığı kolay atlattıysam, onun sayesindedir" örneğindeki gibi. "Sayenizde treni kaçırdım" türünden, olumsuz sonuçlardan söz edilen cümleler ise genellikle sitem ya da ironi amacıyla kuruluyor. Sitem ya da ironi yoksa, "sayenizde" değil, "yüzünden" denmeli: "Sizin yüzünüzden treni kaçırdım" vb.

SAYFA NUMARASI (=s.)

1. Sayfa numarası verirken, "sayfa" sözcüğünü "s." biçiminde kısaltmak gerekiyor, "sh.", "sf." ya da "shf." diye değil.
2. SAYFA ARALIĞI (belirli bir sayfadan diğerine kadar olan aralık) belirtilmek istendiğinde, başlangıç sayfasının numarası ile bitiş sayfasının numarasını kısa çizgiyle birleştirmek yeterli: "s. 15-18" örneğindeki gibi. İngilizceden esinlenerek "ss. 15-18" biçiminde gösterenler de var.

SAYFAYI ÇEVİRİN (./ya da ./.) İŞARETİ
Yazılanların bir sonraki sayfada devam ettiğini göstermek için, sayfanın en altına koymak gerekiyor.

sayfiye
SAYGI VE SAN SÖZCÜKLERİ (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
saygıdeğer
saygın
"Saygıyı hak eden, saygı gösterilen" demek. "Köyün en saygın insanıydı" örneğindeki gibi.
"Saygın" sözcüğü, "saygı"yla karıştırılıyor.
Sorunlu örnek: "Ne zaman *saygınlık duyulacak* Doğu'ya, Doğu'da yaşayan insanlarımıza?" (Hikmet Çetinkaya, 22.4.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi). Öneri: "Ne zaman saygı duyulacak (...)"
sayı (bkz. "rakam"), sayıboncuğu

SAYILARIN YAZILMASI

1. Türkçede sayılar yazılırken, binler basamaklarını ayırmak için nokta, ondalık basamaklarını ayırmak için virgül kullanmak gerekiyor: "335.425,25" örneğindeki gibi. İngilizcenin etkisiyle tersini yapanlara rastlanıyor: "335,425.25" gibi.
2. TEKNİK / TİCARİ OLMAYAN YAZILARDA
• KÜÇÜK SAYILARI, başka bir deyişle en çok iki sözcükle yazılabilen sayıları, rakamla değil harfle yazmak gerekiyor: "Ailenin iki çocuğu vardı", "henüz yirmi altı yaşındaydı" örneklerindeki gibi.
• BÜYÜK SAYILAR, TARİH, SAAT, İSTATİSTİK VERİLERİ, PARASAL VERİLER ise rakamla yazılabiliyor. Büyük sayılar rakamla yazılırken fazla sıfırların görüntüsünden kurtulmak için sondaki bin, milyon gibi büyük haneleri harfle yazmak olanaklı: "755 milyon" gibi. Buna karşılık, sayının başındaki büyük haneleri harfle değil rakamla yazmak gerekiyor. Örneğin, "*Bin 545* adet makine parçası" değil, "1545 adet makine parçası".
Sıfırlarla değil de küsuratla biten sayıların da rakam-harf-rakam-harf yinelemesi gibi pürüzlü gösterimler yerine yalnızca rakamla yazılması ye-

rinde olur. Örneğin, *755 milyon 15* değil, 755.000.015.

3. Her zaman rakamla yazılması gerekenler:
   - CADDE, SOKAK, EV, APARTMAN, DAİRE NUMARALARI
   - SAYFA NUMARALARI
   - TARİH ATARKEN GÜN, AY VE YIL GÖSTEREN SAYILAR
   - SAAT BELİRTEN SAYILAR

4. ÇOK HANELİ SAYILAR

   Çok haneli sayı adları harfle yazılırken her rakamın gösterdiği sayıyı ayrı yazmak gerekiyor ("on dokuz", "bin dört yüz doksan üç", yirmi dokuzuncu vb.). Yalnızca, parayla ilgili işlemler (çekler vb.) söz konusu olduğunda bitişik: "Bindörtyüzdoksanüç" vb.

5. KESİN OLMADIĞI BELİRTİLEN SAYILAR rakamla değil harfle yazılmalı: "Yaklaşık 100 kişi" değil, "yaklaşık yüz kişi".

6. RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELER

   Rakamdan sonraki sözcüğü büyük harfle başlatmak gerekmiyor.

7. RAKAMLA YAZILAN SAYILAR EK ALINCA

   Rakamla yazılan sayılar, aldıkları ekten kesme işaretiyle ayrılır: "1923'te", "9'da" gibi. Üç, dört, beş, kırk, altmış ve yetmiş sayılarına dikkat! Bu sayıların adı sert ünsüzle bittiği için, ister harfle ister rakamla yazılsın, aldıkları eklerin de sert ünsüzle başlatılması gerekiyor. Örneğin, "*saat 3'de*", "*1960'da*" değil, "saat 3'te", "1960'ta".

8. SIRA SAYILARI

   Sıra sayılarını rakamla yazmak gerekiyorsa rakamdan hemen sonra nokta konabilir: "1.", "2.", "3." vb. Sıra sayıları ek aldığında ise ekler sayının açık adına bitişik gibi düşünülür: 1'inci, 2'ncinin, 3'üncüden vb.

9. ÜLEŞTİRME SAYILARI

   "İkişer", "dokuzar" gibi üleştirme sayılarını her zaman harfle yazmak gerekiyor. "*2'şer*", "*9'ar*" biçiminde değil.

sayımbilim
sayın (=Sn.)
sayısız (bkz. Çoğul Eki)
SAYIYLA BAŞLAYAN CÜMLELER (bkz. "Sayıların Yazılması, 6")
sayrılarevi
sazende (A uzun)
Sb. (=subay) <Sb.ın
SBF (=Siyasal Bilgiler Fakültesi) <SBF'ye <SBF'den
seans <seanstan
SEATO (=*South East Asia Treaty Organization* [İng.]; Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü) <SEATO'ya <SEATO'dan
sebat (A uzun) <sebata <sebatı <sebattan, sebatkâr
sebayüdü (A uzun)
sebeb-i hikmet değil, sebebü hikmet
sebebiyet [vermek] <sebebiyetten
sebebü hikmet
Seben'e (=Seben ilçesine), Sebenli <Sebenlilere
sebep <sebebe <sebebi <sebepten, sebebiyle, sebepsiz

[bu] sebepten dolayı,
[bu] sebepten ötürü
"Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü "neden" (sebep) anlamını zaten içerdiğinden, ikisi de fazla. "Bu nedenle" ("bu sebeple") ya da "bundan dolayı" ("bundan ötürü") yeterli olabilir.

sebepler yüzünden
"Sebepler" sözcüğü "yüzünden"le belirtilen anlamı zaten içerdiğinden, ikisinin art arda kullanılması gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor.

Sorunlu örnek: "Ancak aşağıda belirteceğimiz *sebepler yüzünden* imlâmız bir türlü yerine oturamamış (...)" (*İmlâ Kılavuzu*, s. VII) Öneri: "Ancak, aşağıda belirteceğimiz sebeplerle, imlâmız bir türlü yerine oturamamış (...)"

sebilhane (A uzun)
seccade (A uzun)
seçim (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
sedefotu
sedimantasyon, sedimantoloji

sedye
sefahat (İlk A uzun) <sefahate <sefahati <sefahatten (bkz. "safahat")
sefalet (A uzun) <sefalete <sefaleti <sefaletten
sefaret (A uzun) <sefaretten, sefarethane
Seferihisar'a, Seferihisarlı <Seferihisarlılara
sefertası
sefih <sefihten
sefir (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <sefire <sefiri, sefire, sefiri kebir
segâh <segâhtan
seğirmek
seğmen (=seymen)
sehiv <sehve <sehvi, sehven
SEİA (=Savunma ve Ekonomik İşbirlîği Antlaşması) <SEİA'ya <SEİA'dan
SEK (=Süt Endüstrisi Kurumu) <SEK'e <SEK'ten
SEKA (=Selüloz ve Kâğıt Sanayii Kurumu) <SEKA'ya <SEKA'dan
sekant <sekanta <sekantı <sekanttan
sekban, sekbanbaşı
Sekendiz
sekizgen, sekizyüzlü
sekmen
sekoya
seksolog <seksoloğa <seksoloğu, seksoloji, seksüel
sekteikalp <sekteikalbe <sekteikalbi <sekteikalpten
Selahattin Hilâv
selahiyet değil, salahiyet <salahiyetten
selamet (A uzun) <selamete <selameti <selametten
selamotu
selamünaleyküm (L'ler ince, ilk A uzun)
Selanik'e (Okunuşu: "Selaniğe") <Selanik'ten, Selanikli <Selaniklilere
selatin (A uzun)
Selçuk Üniversitesi (=SÜ)
Selçuk'a (Okunuşu: "Selçuğa") <Selçuk'tan, Selçuklu <Selçuklulara
Selçuki (İ uzun) <Selçukilere
Selendi'ye, Selendili <Selendililere
selenyum
selfservis
selika (İ uzun)
Selim'e (=Selim ilçesine), Selimli <Selimlilere
selis
seloteyp <seloteybe <seloteybi <seloteypten
selüloit <selüloitten
selüloz
selvi (=servi)

sema (A uzun) <semaya <semayı <semanın
"Gökyüzü" demek. "Mevlevi ayini" anlamına gelen "sema"yla olan çekim farkına dikkat.

sema (A uzun) <semaa <semaı <semaın
Mevlevi dervişlerinin ayini. "İşitme" anlamı da var. "Gökyüzü" anlamına gelen "sema"yla olan çekim farkına dikkat.

semafor
semah <semahtan, semahane (A'lar uzun)
semai (A ve İ uzun)
sembol <sembole <sembolü <sembolden, sembolik, sembolist <sembolisten, sembolizm
Semerkand'a <Semerkand'dan, Semerkandlı <Semerkandlılara
Semirkent'e <Semirkent'ten, Semirkentli <Semirkentlilere
semiyoloji, semiyotik <semiyotiğe <semiyotiği <semiyotikten
semizotu
sempozyum
semptom
semt <semte <semti <semtten
senarist <senariste <senaristi <senaristen
senatoryum değil, sanatoryum
sendrom
Senegal'e, Senegalli <Senegallilere
sene-i kebise (İkinci İ uzun)
senek <seneğe <seneği <senekten
senfoni
senit <senide <senidi <senitten
senkretizm
senkron, senkroni, senkronizasyon, senkronizm
senozoik <senozoiğe <senozoiği <senozoikten
Sensans'a <Sensans'tan (=Charles Camille Saint-Saens)
sensen

sentaks <sentakstan, sentaktik
senyör
sepek <sepeğe <sepeği <sepekten
sepetçi, sepetçisöğüdü, sepetkulpu, sepettopu
sepya
seramikçi
seramoni değil, seremoni
serapa (A'lar uzun)
serasker
serazat (A'lar uzun) <serazattan
serbest <serbeste <serbesti <serbestten, serbesti (İ uzun), serbestlik
serbest vezin <serbest veznin
serçeparmak
serdengeçti, serdümen
sere serpe
seremoni
serenat <serenada <serenadı <serenattan
sergievi
sergüzeşt <sergüzeşte <sergüzeşti <sergüzeştten
serhat <serhadde <serhaddi <serhatten

seri
"Dizi" demek. Fransızcadan gelmiş. Uzun İ'li "seri"yle karıştırılmamalı.
seri (İ uzun), serian
"Hızlı, çabuk" demek. Arapçadan gelmiş. Kısa İ'li "seri"yle karıştırmamak gerekiyor.

serigrafi
Serik'e (Okunuşu: "Seriğe") <Serik'ten, Serikli <Seriklilere
Serinhisar'a, Serinhisarlı <Serinhisarlılara, serinkanlı
serkeş <serkeşten, sermuharrir
sermürettip <sermürettibe <sermürettibi <sermürettipten
serpuş <serpuştan, sersefil
SERT ÜNSÜZLE BİTEN ÖZEL ADLARA EK GETİRİLMESİ (bkz. "Özel Adlara Ek Getirilmesi")
sertdoku
serüven, serüvenci
servet <servete <serveti <servetten
servi (=selvi), servilik <serviliğe <serviliği <servilikten
seryum
serzeniş <serzenişten, serzenişte bulunmak
ses çizgisi, ses kuşağı, ses pisti (bkz. "*soundtrack*")
sesalıcı, sesbilgisi, sesbilim, sesbirim, sesbüyütür, sesçil, sesteş <sesteşten, sesyazar
Seslendirme Sanatçıları Derneği (=SESDER)
setliç <setlice <setlici <setliçten
Seul'e <Seul'lülere, Seul'den
sevap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <sevaba <sevabı <sevaptan
sevinç <sevince <sevinci <sevinçten

seviye
"Artar" mı, "yükselir" mi?
Sorunlu örnek: "Okuyanın kültür seviyesi artar." Öneri: "(...) yükselir."

sevk <sevke <sevki, sevkitabii, sevkiyat (A uzun) <sevkiyattan
Sevr'e, Sevrli <Sevrlilere
seyahat <seyahate <seyahati, seyanatname
Seydişehir'e, Seydişehirli <Seydişehirlilere
seyelan (A uzun)
seyir <seyre <seyri, seyretmek, seyirci
Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi (=SHOD)
seyirmek değil, seğirmek
seyirtmek
Seyitgazi'ye, Seyitgazili <Seyitgazililere
Seylan'a (=Sri Lanka), Seylanlı <Seylanlılara, seylantaşı
seymen (=seğmen)
seyrüsefer
seyyah <seyyahtan
seyyal (A uzun) <seyyale <seyyali <seyyalden
seyyanen (A uzun)
seyyare (A uzun)
sezaryan ya da *sezeryan* değil, sezaryen
sezü
sezyum

sf., shf.
"Sayfa" sözcüğünün kısaltması olarak bunlar değil, "s." kullanılmalı. "Sf." kısaltması, "sıfat" için kullanılabiliyor.

sf. (=sıfat)
sfenks <sfenksten

sıcakkanlı, sıcaklıkölçer

sıcaklık/ısı
Sıcaklık ve ısı, farklı enerji türleri. Sıcaklık dereceyle ölçülüyor, ısı ise kaloriyle. Örneğin, hava için "sıcaklık", kaloriferlerin ürettiği için "ısı" demek gerekiyor.

sıçandişi, sıçankulağı, sıçankuyruğu, sıçanotu, sıçanyolu
sıfat (=sf.) <sıfattan
SIFAT / BELİRTEÇ (ZARF) (bkz. "ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")

SIFAT SORUNLARI (Ayrıca bkz. "Sözdizimi Sorunları, 5")
1. SIFATLARIN YERİ
Sıfat, ilgili sözcüğün hemen önüne yerleştirilir. (Belirtisiz zincirleme tamlamalar dışında.)
Sorunlu örnek: "Kısa süre sonra, ortak pek çok yanımız olduğunu öğreniyoruz. Ama *asıl bizi yaklaştıran* düşünce yakınlığı oluyor." (Cengiz, s. 33) Bu örnekte "asıl" sıfatının "biz"le ilgili olmadığını okumayla eşzamanlı olarak değil, sonradan (bağlamdan) çıkarıyoruz. Öneri: "Ama bizi asıl yaklaştıran..."
2. BELİRTİSİZ ZİNCİRLEME TAMLAMALARDA (bkz. "eski")
3. "Şok haber", "mucize ilaç"...
Çoğu dilcinin hatalı saydığı "şok haber", "mucize ilaç" gibi yeni tamlamalarda, "şok" ve "mucize" sözcükleri sıfat işlevi kazanmak yolunda: "Şok" sözcüğü "şok etkisi yapan" anlamını, "mucize" sözcüğü "mucize yaratan" anlamını kazanıyor.

sığırdili, sığırgözü, sığırkuyruğu, sığırtenyası
sığırtmaç <sığırtmaca <sığırtmacı <sığırtmaçtan
sıhhat <sıhhate <sıhhati <sıhhatten
sıhhatler olsun
sıhriyet <sıhriyete <sıhriyeti <sıhriyetten
sıkboğaz [etmek], sıkça, sıkıdenetim, sıkıdüzen, sıkıyönetim
sıkıt <sıkıta <sıkıtı <sıkıttan
sıklet <sıklete <sıkleti <sıkletten
sıkmaç <sıkmaca <sıkmacı <sıkmaçtan
sınai (A ve İ uzun)
sıncan
Sındırgı'ya, Sındırgılı <Sındırgılılara
sınıklı
sınırdaş <sınırdaştan
sınırlı (bkz. "yalnızca, 3")
sır <sırra <sırrı
"Giz" demek. "Ayna vb. eşyayı kaplayan madde" anlamındaki "sır"la çekim, söyleyiş ve anlam açısından farklı.
sır <sıra <sırı
Ayna vb. eşyayı kaplayan madde. "Giz" anlamındaki "sır"dan, çekim, söyleyiş ve anlam açısından farklı.

SIRA NOKTALAR
Atlanan sözleri belirtmek için beş ya da yedi nokta kullanılabiliyor.

SIRA SAYILARININ YAZILMASI (bkz. "Sayıların Yazılması, 8")
sıracaotu, sıradağ, sıradışı, sıradüzen
sıralaç <sıralaca <sıralacı <sıralaçtan
SIRALI CÜMLELER (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
sıralıoluş
sırat <sırata <sıratı <sırattan
sırılsıklam (=sırsıklam)
sırmakeş <sırmakeşten
Sırbistan'a, Sırp <Sırplara, Sırpça
sırtolmak
sırsıklam (=sırılsıklam)
sırtıkara, sırtüstü
sıtmabilim
sıvacıkuşu
Sıvas değil, Sivas
sıvılaştırılmış doğalgaz (=LNG; *liquefied natural gas* [İng.])
sıvıölçer, sıvıyağ
sıyanet [etmek] (A uzun) <sıyanete <sıyaneti <sıyanetten
sıyga
sızak <sızağa <sızağı <sızaktan
sibak (A uzun) <sibaka <sibakı <sibaktan
sibaku siyak (=siyaku sibak)
siderit <siderite <sideriti <sideritten, sideroz
sidikborusu, sidikkavuğu, sidiktorbası, sidikyolu, sidikzoru
siftah [etmek] <siftahtan

sigaraböceği, sigaraböreği
siğil
siğmek değil, siymek
sihir <sihre <sihri, sihirbaz
Siirt'e <Siirt'ten, Siirtli <Siirtlilere
silahçı, silahendaz (A'lar uzun), silahhane (İkinci A uzun), silahtar
silahşör değil, silahşor
Silifke'ye, Silifkeli <Silifkelilere
silikat <silikata <silikatı <silikattan
silindiraj
silisçil
Silivri'ye, Silivrili <Silivrililere
Silopi'ye, Silopili <Silopililere
silsilename
siluet <siluete <silueti <siluetten
silüryen
Silvan'a, Silvanlı <Silvanlılara
Simav'a, Simavlı <Simavlılara
simitçi
simsariye (A uzun)
simsiyah
sinagog <sinagoğa <sinagoğu <sinagogdan
sinameki (A uzun)
sincabi (A ve son İ uzun), sincap <sincaba <sincabı <sincaptan
Sincan'a (=Sincan ilçesine), Sincanlı <Sincanlılara
Sincanlı'ya (=Sincanlı ilçesine), Sincanlılı <Sincanlılılara
sindirimbilim
sine (İ uzun)
sinekçil, sinekkapan, sinekkaydı, sinekkuşu, sineksıklet
sinekyutan
sinemasever, sinemaskop <sinemaskopa <sinemaskopu <sinemaskoptan
sinematek <sinemateğe <sinemateği <sinematekten, sinematograf <sinematograftan
sinerama
sinerji, sinestezi
singin
sinirbilim, sinirdoku, sinirkanatlılar, sinirotu
Sinolog <Sinoloğa <Sinoloğu, Sinoloji
Sinop'a (Okunuşu: "Sinoba") <Sinop'tan, Sinoplu <Sinoplulara
sintigrafi
sinüzit <sinüzite <sinüziti <sinüzitten
sinüzoidal <sinüzoidale <sinüzoidali <sinüzoidalden, sinüzoit <sinüzoitten
sinyal <sinyale <sinyali <sinyalden, sinyalizasyon
sinyor
sipahi (A uzun)
sipariş (A uzun) <siparişten
siperisaika (İlk A uzun)
sirayet [etmek] (A uzun) <sirayetten
sirk <sirke <sirki <sirkten
sirkat <sirkate <sirkati <sirkatten
sirkengebin (=sirkencebin)
sirkesineği
sirkülasyon, sirküler
siroko
sirrus <sirrustan
sirto
sismik, sismograf <sismograftan
sismolog <sismoloğa <sismoloğu, sismoloji
sistire, sistirelemek
sistit <sistite <sistiti <sistitten
sistol
SİT alanı değil, sit alanı
sitayiş (A uzun) <sitayişten
sitoloji, sitoplazma
sittinsene
Sivas'a <Sivas'tan, Sivaslı <Sivaslılara
Sivaslı'ya (=Sivaslı ilçesine), Sivaslılı <Sivaslılılara
Sivastopol'e <Sivastopol'den, Sivastopollü <Sivastopollülere
Siverek'e (Okunuşu: "Sivereğe") <Siverek'ten, Siverekli <Sivereklilere
sivil haklar
İngilizce "*civil rights*"tan kötü çeviri. Türkçesi: "yurttaşlık hakları".
sivil savaş
İngilizce "*civil war*"dan kötü çeviri. Türkçesi: "iç savaş".
sivil toplum
Türkçede artık yerleşmiş olmakla birlikte, "asker olmayan" türünden yanlış anlamaları önlemek açısından, "yurttaşlar toplumu" demek daha doğru olacaktı. "Sivil toplum örgütleri"ne de "yurttaş örgütleri" denebilir.
sivribiber, sivrifare, sivrikuyruk
Sivrice'ye, Sivriceli <Sivricelilere
Sivrihisar'a, Sivrihisarlı <Sivrihisarlılara
SİYAD (=Sinema Yazarları Derneği) <Sİ-

YAD'a <SİYAD'dan
siyahi (A ve İ uzun)
siyak (A uzun) <siyaka <siyakı <siyaktan
siyaku sibak (A'lar uzun) (=sibaku siyak)
Siyam dili (=Tay dili=Tayca)
siyanojen
siyanür
siyaset (A uzun) <siyasetten, siyasetçi, siyaseten, siyasiyat (A'lar uzun) <siyasiyattan
siyatik <siyatiğe <siyatiği <siyatikten
siyek <siyeğe <siyeği <siyekten
siyenit <siyenite <siyeniti <siyenitten
siyer (İ ve E kısa)
siymek
Siyonist <Siyoniste <Siyonisti <Siyonisten, Siyonizm
sizli bizli
skala değil, ıskala
skandal <skandala <skandalı <skandaldan
skandiyum
skavut <skavuta <skavutu <skavuttan
skeç <skece <skeci <skeçten
skerzo
skink <skinkten
skleroz
skolastik <skolastiğe <skolastiği <skolastikten
Skriyabin (=Aleksandr Nikolayeviç Skriyabin)
Slav <Slavlara, Slavca
slayt <slayttan
slogan
Slovak <Slovaklara, Slovakça, Slovakya'ya
Sloven <Slovenlere, Slovence, Slovenya'ya
smokin
Sn. (=Sayın)
sn. (=saniye)
snop <snoba <snobu <snoptan, snobizm
sodyum
sofi (O ve İ uzun), sofiyane (O ve A uzun)
sofist <sofistten, sofizm
Sofokles (=Sophokles) <Sofokles'ten
sofu, sofuluk <sofuluktan
soğan
soğrumsama
soğukbez, soğukkanlı, soğutkan
soğulcan değil, solucan
soğutmaç <soğutmaca <soğutmacı <soğutmaçtan
sohbet <sohbete <sohbeti <sohbetten
Sok. (=Sokak, Sokağı)
SOKAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
sol
Müzik terimi olarak kullanıldığında L ince.
solaçık <solaçıktan, solanahtarı, solhaf <solhaftan
solaryum
solfej (L ince)
Solhan'a, Solhanlı <Solhanlılara
soliç <soliçe <soliçi <soliçten
solipsizm
Soljenitsin (=Aleksandr Soljenitsin)
solucan, solucanotu
soluğan
solungaç <solungaca <solungacı <solungaçtan
solüsyon
Soma'ya, Somalı <Somalılara
somaki (A uzun)
Somali'ye, Somalili <Somalililere
somata
somurtkan, somurtmak
somya
sonat <sonata <sonatı <sonattan
sonbahar
sondaj, sondalamak
sone
sonek <soneke <soneki <sonekten
sonra (bkz. "önce" ve "yıllarca"), sonraki
sonses, sonsöz, sontakı, sonteşrin, sontüreme
sonu (...) ile biten
İkisinden biri fazla. "Bitmek" kavramı "son" anlamını zaten içeriyor.
Sorunlu örnek: "Davanın *sonu farklı bitti*." (ATV Ana Haber Bülteni, 7.3.2000) Öneri: "Davanın sonu farklıydı." Ya da: "Dava farklı bitti."
sonuç çıkarsamak
"Çıkarsamak" fiili "sonuç" anlamını zaten içerdiğinden, "sonuç çıkarmak" ya da yalnızca "çıkarsamak" demek yerinde olur.
Sorbonne'a <Sorbonne'dan

sorguç <sorguca <sorgucu <sorguçtan
sorgun
Sorgun'a (=Sorgun ilçesine), Sorgunlu <Sorgunlulara
sorit <sorite <soriti <soritten
sorkun
SORU EKİ (bkz. "'Mi' Soru Eki")

SORU İŞARETİ

1. GERÇEKTE SORU SORMAYAN, ama soru sözcüğü ya da soru eki içeren cümlelerin sonuna soru işareti konur mu? Temel önermesi soru sormayan cümle içi cümlelerin sonuna soru işareti koymak gerekmiyor. Örnek: "Neden ben Allahım deyip duran benmerkezciler (...)"

   Bir olasılığın gerçekleşmesi durumuna işaret eden soru ekleri de soru işareti gerektirmeyen türden. Örnek: "Bir kez babaevinden koptunuz mu, hayat karşısında mecburen becerikli olursunuz."

2. SORU SORAN SIRALI YA DA BAĞLI CÜMLELERDEN HEMEN SONRA, cümle içinde soru işareti kullanılması gerekir mi? Hayır; bu durumlarda soru işaretini en sona koymak yetiyor. Örnek: "Erkekler de kadınlar kadar hassas mıdır, yoksa öyle görünmek işlerine mi gelir?"

3. BİR BAŞINA AYRAÇ (PARANTEZ) İÇİNE ALINMIŞ SORU İŞARETİ, yazarın işaretten önceki sözden emin olmadığını ya da o sözü kuşkuyla karşıladığını gösteriyor.

sorunu çözümlemek (bkz. "çözümlemek")
SOS (Okunuşu: "esoes") (=*save our souls* [İng.]=imdat) <SOS'e <SOS'ten
sosyal (L ince) <sosyale <sosyali <sosyalden, sosyalleşmek
sosyal demokratlar
Sosyal Sigortalar Kurumu (=SSK)
sosyoekonomik, sosyokültürel, sosyolenguistik
sosyolog <sosyoloğa <sosyoloğu, sosyoloji
soundtrack
İngilizceden geldi. "Filmin Soundtrack'inde (...)" başlığı altında, filmde müziği yer alan müzisyenlerin listesi veriliyor. Nuri Özbalkan'ın (*İngilizce-Türkçe Teknik Terimler Sözlüğü*, Özbalkan Yay., 8. Baskı, 1988) verdiği karşılıklar: "ses kuşağı", "ses çizgisi", "ses pisti".
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (=SSCB)
soy sop, soyaçekim, soyağacı, soydaş <soydaştan, soykırım
soyad değil, soyadı
Türkçede "*soyad*" diye bir sözcük yok. "Soyadı" var: "Ad, soyadı, doğum tarihi..."
soyka
soyutçuluk <soyutçuluğa <soyutçuluğu <soyutçuluktan
Söğüt'e <Söğüt'ten, Söğütlü <Söğütlülere
Söke'ye, Sökeli <Sökelilere
söve
söylencebilim
söyleyiş (bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")
söz etmek, söz varlığı, sözbilim, sözbirliği, sözbölükleri
sözcük dağarcığı
sözcük hazinesi / sözcük haznesi (bkz. "hazne/hazine")
sözcükbilgisi, sözcükbilim

SÖZDİZİMİ SORUNLARI

Sözdizimi sorunlu olan cümlelere gündelik dilde "düşük cümle" adı veriliyor. Sorun, cümlede eksik, fazla ya da yeri hatalı olan sözcükler ve ekler. Başka bir deyişle, cümlenin öğeleri arasındaki uyumsuzluklar.

1. YÜKLEME YAKINLIK

Türkçe sözdiziminin (cümledeki sözcük ve ek dizilişinin) temel kuralını anımsayalım: Önem verilen, vurgulanmak istenen öğe, yükleme yaklaştırılır. Tersinden söylersek, yükleme yaklaştırılan öğe özel bir önem kazanır. Örneğin, şu iki cümle arasında anlam farkı var: "Bu durum 'yarı aydın'

nitelemesinin kullanılmasına zaman zaman yol açmıştır." "Bu durum zaman zaman 'yarı aydın' nitelemesinin kullanılmasına yol açmıştır."

Sorunlu örnek: "Duruel, Batı kültürünün bir koşullaması olarak gördüğü *benseverlikten insanın vazgeçmesinin güçlüğüne* de işaret ediyor." (Ülker İnce, *Cumhuriyet Kitap*, No. 54, s. 10) Öneri: "Duruel, Batı kültürünün bir koşullaması olarak gördüğü benseverlikten vazgeçmenin güçlüğüne de işaret ediyor."

Sorunlu örnek: "Yahya Kemal, *'Yol Düşüncesi' adlı şiirinde ihtiyarladığının son çıktığı seyahatte farkına vardığını* söyler." (Yalçın, Ş., s. 21) Öneri: "Yahya Kemal, 'Yol Düşüncesi' adlı şiirinde, ihtiyarladığının farkına son çıktığı seyahatte vardığını söyler."

Sorunlu örnek: "1976-1981 yılları arasında kesintilerle süren, belki de *gereğinden çok başka yapıtlara gönderme yaptığından* bir türlü sonu gelmeyen bu yazma edimi sırasında şu notu düşmüşüm:" (Gürsel, s. 8) Acaba, "(...) başka yapıtlara gereğinden çok gönderme yaptığından (...)" mı olacak?

2. ÖZNENİN YERİ

Özne için en sağlam iki yer, cümlenin başı ve sonu. Değilse, anlam karışıklıkları doğabiliyor.

Sorunlu örnek: "*Son romanında, yazar Nadya'nın öyküsünü anlatır.*" (*Cumhuriyet Kitap*, No. 64, s. 4) Bu cümleden, Nadya'nın yazar olup olmadığını net bir biçimde öğrenebiliyor muyuz? Cümlenin yer aldığı metnin bütününe bakılırsa, kastedilen şu: "Yazar, son romanında Nadya'nın öyküsünü anlatır."

Sorunlu örnek: "*Aşağıdaki durumlarda batı kökenli kelimeler, özgün imlâları ile yazılırlar:* (...)" (*İmlâ Kılavuzu*, s. 47) Öneri: "Batı kökenli kelimeler, aşağıdaki durumlarda özgün imlâları ile yazılır."

3. ÖZNE-YÜKLEM TUTARSIZLIĞI

Sorunlu örnek: "*En iyi oynayanlar Kemal'le bendim.*" (Ülkü Tamer, 4.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi)

Bu örnekte yüklemde yalnızca "ben"den, öznede ("en iyi oynayanlar") ise "Kemal'le ben"den söz edilmiş oluyor. Öneri: "En iyi oynayanlar Kemal'le bendik."

Sorunlu örnek: "*Burada asıl endişe verici olan, uzmana yanıldığını anlatabilecek bir televizyon çalışanı da çıkmamıştır.*" (Sezer, s. 116) En sık rastlanan sözdizimi sorunlarından biri bu. Yüklem özneden tümüyle kopmuş durumda. Cümlenin başlangıcındaki "Burada asıl endişe verici olan" sözü yükleme bağlanmıyor. Sonuçta yazarın ne demek istediği anlaşılsa bile, girişi oluşturan bu söz havada kalıyor. Öneri: "Burada asıl endişe verici olan, uzmana yanıldığını anlatabilecek bir televizyon çalışanının da çıkmamış olmasıdır." Ya da: "Burada asıl endişe verici olan, uzmana yanıldığını anlatabilecek bir televizyon çalışanının da çıkmamasıdır."

Sorunlu örnek: "*İşin asıl acı yanı, bu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğu, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunuluyor.*" (Ateş, s. 7) Tıpkı bir önceki örnekte olduğu gibi burada da cümlenin özneyi oluşturan giriş bölümü bir virgülle askıya alınmış ve öylece kalmış. Öneri: "İşin asıl acı yanı şu: Söz konusu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğu, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunuluyor." Ya da: "İşin asıl acı yanı, bu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğunun, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunulması."

Aynı soruna bir örnek daha: "*Psikologların hepsinin paylaştığı ortak kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde.*" (*Radikal* gazetesi, 28.8.1998, s. 10) Öneri: "Psiko-

logların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde."

İki nokta kullanmak istemiyorsak, yukarıda belirtildiği üzere, cümlenin öznesiyle yüklemini uyumlu kılmalıyız: "Psikologların hepsi, Başkan'ın davranışının kişilik bozukluğu sınırları içinde olduğu kanısında."

4. ART ARDA GELEN FİİLLERDE EDİLGEN ÇATI

Sorunlu örnek: "*Çöp tenekesi ve küllüklerde yırtıp atılmış bir müsvedde yoktu.*" (Pamuk, *Kara Kitap*, s. 51)

Türkçenin en zor sorunlarından biri: Art arda gelen fiillerde edilgen anlatıma gerek duyulduğunda, fiillerin ikisi de mi edilgen olacak? Her koşulda mı? Yanıt için her seferinde fiilin öznesiyle nesnesine bakılabilir. Bu örnekte, "yırtmak" ve "atmak" fiillerinin nesnesi aynı: "müsvedde". Öznesi de aynı (yırtıp atan kişi; gizli özne). İşleyişte de bir farklılık yok. Bu durumda iki fiilin çatısı farklı olmamalı. Öneri: "Çöp tenekesi ve küllüklerde yırtılıp atılmış bir müsvedde yoktu."

Sorunlu örnek: "Kaldı ki, *mutlaka olumsuz yüklem kullanılmak isteniyorsa* (...)" (Özerkan, s. 74)

Yine iki fiilin özne ve nesnesi nedir diye bakalım. "Kullanmak" fiiliyle "istemek" fiilinin öznesi aynı (yine gizli bir özne). Buna karşılık, iki fiilin nesnesi aynı değil. "Kullanmak" fiilinin nesnesi, "olumsuz yüklem". "İstemek" fiilinin nesnesi ise "[olumsuz yüklem] kullanmak". Bu durumda bu ikinci nesneyi olduğu gibi, "olumsuz yüklem kullanmak" biçiminde bırakmak yerinde olacak: "Kaldı ki, mutlaka olumsuz yüklem kullanmak isteniyorsa (...)"

Sorunlu örnek: "Banka birleşmeleri tüm hızıyla sürerken *çalışanlar baskı altına alınmaya başladı*". (15.10.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin Ekonomi sayfasından, Japonya'yla ilgili bir haber)

Aynı yöntemi kullanarak bakalım: "Başladı" yükleminin öznesi ne? Cümleye bakılırsa, "çalışanlar". Çalışanlar, baskı altına alınma sürecinin öznesi olabilir mi? Hiç değilse doğrudan öznesi olamazlar diyebiliriz sanırım. "Baskı altına alma" işini yapan her kimse, başlayan da odur. Başka bir deyişle bu iki fiilin öznesi aynı olmalı. Öneri: "Banka birleşmeleri tüm hızıyla sürerken çalışanlar baskı altına alınmaya başlandı."

Sorunlu örnek: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da *görülmemezlikten gelinmektedir*." (Av. Dr. Cengiz Abbasgil, *Cumhuriyet* gazetesi, 6.9.1998)

İki fiilden oluşan bir deyim söz konusu: "görmezden gelmek". Asıl (son) fiilin edilgen yapılması yeterli. Öneri: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da görmezden gelinmektedir."

5. ART ARDA GELEN SIFATLAR

• Art arda kullanılan sıfatlardan, fiilden yapılanı önce gelmeli.

Sorunlu örnek: "Sanatçıdan *ikinci dinleyeceğimiz* parça (...)" Öneri: "Sanatçıdan dinleyeceğimiz ikinci parça (...)"

Sorunlu örnek: "Kartı alıp *öteki seçtiği* kartlarla beraber kırtasiye dükkânından çıktı." (Baydar, s. 122) Öneri: "Kartı alıp, seçtiği öteki kartlarla beraber kırtasiye dükkânından çıktı."

• Aynı adı tamlayan iki sözcük varsa bunlar aynı türden (sıfat ya da ad) olmalı: Sorunlu örnek: "*İdari ve eğitim harcamaları* gözden geçirildi."

Bu cümlede "idari" sözcüğü sıfat, "eğitim" sözcüğü ad. Oysa türdeş olmaları beklenir. Öneri: "İdari harcamalar ve eğitim harcamaları (...)" Ya da: "İdari ve eğitimle ilgili harcamalar (...)"

Sorunlu örnek: "*[Filmin] politik, erotik ve şiddet yanı* biraz törpülenmiş." (2.5.1999 tarihli *Radikal İki*, s. 17). Öneri: "[Filmin] politik, erotik ve şiddetle ilgili yanları biraz törpülenmiş."

• Sıfatların olumluluk/olumsuzluk gibi açılardan mantıksal tutarlılığına da dikkat etmek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "*Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksiz hem de kullanışlı değildir.*" (Çotuksöken, s. 54) Öneri: "Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksiz hem de kullanışsızdır." Ya da: "Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksizdir, hem de kullanışlı değildir."

6. NİTELEYENLE NİTELENENİN KARIŞTIĞI CÜMLELER

Sorunlu örnek: "*Temmuz ayından sonra başlayan faizdeki yükselme eğilimi sürüyor.*" (6.12.1990 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

Temmuz ayından sonra başlayan nedir? Belirli bir faiz mi yoksa yükselme eğilimi mi? Cümlenin yapısına bakılırsa, faizdir. Ancak, haberin bağlamı tersini gösteriyor. Öneri: "Faizde Temmuz ayından sonra başlayan yükselme eğilimi sürüyor."

Uzun sıfatları özneden ayırmak istemeyenler, güncelliği geçince gerçekdışı anlamlar çıkarılabilecek cümleler kuruyor.

Sorunlu örnek: "*Akut lösemi hastalığından tedavi gördüğü sırada ölen SSCB'nin son lideri Mihail Gorbaçov'un eşi Raisa Gorbaçov dün Moskova'da toprağa verildi.*" (24.9.1999 tarihli *Radikal* gazetesi)

Şöyle yazarsak yanlış anlamayı biraz önleyebiliriz: "SSCB'nin son lideri Mihail Gorbaçov'un, akut lösemi hastalığından tedavi gördüğü sırada ölen eşi Raisa Gorbaçov dün Moskova'da toprağa verildi."

7. ART ARDA GELEN ADLARIN TÜRDEŞLİĞİ

Art arda sıralanan adların aynı türden olması beklenir.

Sorunlu örnek: "*Dürüstlük, dakiklik, sorumluluk, dayanışma, yurtseverlik gibi olumlu kişisel özellikler* (...)" Bu örnekte "dayanışma" sözcüğü de bir kişisel özellik mi? Hayır. Dolayısıyla, diğerleriyle aynı türden değil. Öneri: "Dürüstlük, dakiklik, sorumluluk, dayanışmacılık, yurtseverlik gibi olumlu kişisel özellikler (...)"

Sorunlu örnek: "Ünlü sanatçı, 13 ay içerisinde *5 resim sergisi, 4 kitap ve 52 makale yayımladı.*" (8.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) "Yayımlamak" fiili söz konusu olduğunda, resim sergisini kitap ve makalelere eklemek olanaksız. Öneri: "Ünlü sanatçı, 13 ay içerisinde 5 resim sergisi açtı, 4 kitap ve 52 makale yayımladı."

8. ART ARDA GELEN ADLARDA EKLER

Art arda gelen adların arasına başka sözcük giriyorsa, ortak eklerin tümünü her ada ayrı ayrı getirmekte yarar var. Araya başka sözcük girmiyor ve adlar aynı yere bağlanıyorsa eklerin tümünü yalnızca sonuncu adın alması yeterli olabilir. Ancak, aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi art arda gelen adlar cümlenin başındaysa, özne karışıklığı olmaması için tüm adların tüm ekleri alması anlatımı rahatlatabilir:

Sorunlu örnek: "*Politikacılar, diplomatlar ve gazetecilerin dinleyici olarak katıldığı sempozyumda tartışma 5 saat sürdü.*" (Nilgün Cerrahoğlu, *Cumhuriyet Kitap*, No. 73, s. 10) Öneri: "Politikacıların, diplomatların ve gazetecilerin dinleyici olarak katıldığı sempozyumda tartışma beş saat sürdü."

Sorunlu örnek: "*Hızır'ın kimliği, dönemi, olağanüstü kişiliği ve niteliklerini konu alan (..) bu bilgiler çelişkilidir.*" (*AnaBritannica*, C. 11, s. 26) Öneri: "Hızır'ın kimliğini, dönemini, olağanüstü kişiliğini ve niteliklerini konu alan (...) bu bilgiler çelişkilidir."

9. İYELİK EKİ SORUNLARI

• EK (YA DA FİİL) FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "*Bakanın AKM'de yaptığı konuşması* (...)" Öneri: "Bakanın

AKM'de yaptığı konuşma (...)" Ya da: "Bakanın AKM'deki konuşması (...)"

Sorunlu örnek: "Hayatı boyunca *edindiği tesbitlerini, hatıralarını* ekleyerek, anlatımı inandırıcı kılar." (Gülensoy, s. 202) Öneri: "Hayatı boyunca edindiği tesbitleri, hatıraları ekleyerek anlatımı inandırıcı kılar."

Sorunlu örnek: "Belki *'kızılderililik' kavramının bizi kalbimizden vurduğu için.*" (*Joker* dergisi, No. 8, s. 19) Öneri: "Belki 'kızılderililik' kavramı bizi kalbimizden vurduğu için." Ya da: "Belki 'kızılderililik' kavramının bizi kalbimizden vurması nedeniyle."

Sorunlu örnek: "Kimileri de, *belki şiirin sürekli değiştiğinden, belki tanımın yetersiz kalacağından*, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür." (Yusuf Çotuksöken, *Cumhuriyet Kitap*, No. 176, s. 16) Öneri: "Kimileri de, belki şiir sürekli değiştiğinden, belki tanım yetersiz kalacağından, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür." Ya da: "Kimileri de, belki şiirin sürekli değişmesi, belki tanımın yetersiz kalacak olması nedeniyle, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür."

Sorunlu örnek: "Deleuze ve Guattari'nin kapitalizm *üzerine yaptıkları saptamalar* (...)" (*Express* dergisi, No. 18) Öneri: "Deleuze ve Guattari'nin kapitalizm üzerine saptamaları (...)"

• EK EKSİKLİĞİ

Sorunlu örnek: "Seyhan barajında son depremde oluşan *çatlaklar her gün büyümesine rağmen*, hükümet Ankara'yı boşaltma kararını bir türlü alamadı." (Özdeş, s. 116) Öneri: "(...) çatlakların her gün büyümesine rağmen (...)"

Sorunlu örnek: "*Konuşma dili bölgelere göre değişiklik gösterebilmesine rağmen, yazı dili tektir.*" (Özerkan, s. 127) Öneri: "Konuşma dilinin bölgelere göre değişiklik gösterebilmesine rağmen, yazı dili tektir."

Sorunlu örnek: "*Konuşma dili, bölgelere göre değişmesi yanında*, sınıflara ve yaşam biçimlerine göre de yazı dilinden farklılık gösterir." (agy) Öneri: "Konuşma dili, bölgelere göre değişmesinin yanında, sınıflara ve yaşam biçimlerine göre de yazı dilinden farklılık gösterir."

Sorunlu örnek: "Yani *her kitap farklı bir ilke ve ölçüye değil, aynı ölçüye göre değerlendirilmesi gerekir.*" (Kayıran, 2 / s. 16) Öneri: "Yani her kitabın farklı bir ilke ve ölçüye göre değil, aynı ölçüye göre değerlendirilmesi gerekir."

sözel / sözlü

"Sözlü" kavramı, "yazılı"nın karşıtı: "sözlü sınav", "sözlü bildirim", "sözlü anlatım"... "Sözel" ise "söze dayalı" demek. Diyelim, beden dilini ya da görüntü dilini vb. değil de söze dayalı dili kastediyorsak, "sözel dil" deriz. Sözel dil, sözlü de olabilir, yazılı da.

Sorunlu örnek: "*Şiir ve genel olarak sözlü anlatıma dayanan bildiriler* yalnızca kendi iç yapıları açısından değil, aynı zamanda iletişimsel değerleri açısından da çok değişik bakış açısının konusu olmaktadır." (Yalçın, M., 3 / s. 46) Bu örnekte "sözlü anlatım" kavramıyla kastedilen, büyük olasılıkla, "sözel anlatım".

sözgelimi, sözgelişi

sözlü (bkz. "sözel/sözlü")

SÖZLÜ ANLATIMDA SORUNLAR

(Ayrıca bkz. "Vurgu Sorunları")

1. İNCELİKLER

Her tür sözlü anlatımda geçerli olan bazı inceliklerden söz edilebilir. Bunların tümü de, karşıdaki kişiyi ya da kişileri dikkate almakla ilgili.

Birincisi, karşıdaki kişinin rahatça duyabileceği ölçüde yüksek sesle, rahatsız olmayacağı ölçüde de alçak sesle konuşmayı bilmek. Konuşan kişinin sesi rahatça işitilmiyorsa karşısındaki kişi boynunu uzatacak, ikide bir "nasıl, ne dedin(iz)" diye sormak zorunda kalacaktır. Fazla yüksek bir ses de tedirgin edebilir; konuşmaya öfke, heyecan, iddia gibi abartılı kaçabilecek anlamlar katar.

İkinci incelik belirtisi: Karşıdaki kişinin rahatça izlemesini sağlayacak kadar yavaş, sıkılmamasını sağlayacak kadarda hızlı konuşmak. Fazla hızlı konuşan birinin dediklerini izleyip kavramakta güçlük çekeriz. Fazla yavaş konuşulduğunda ise, konuşanın ağzından çıkacak sözü beklerken aklımız başka yere gider, dikkatimiz dağılır.

Bu iki noktada da iyi bir ayar tutturmayı alışkanlık durumuna getirebilmek için, kendimizden pay biçmekle işe başlayabiliriz. Kendimizi, dinleyen kişinin yerine koymaya çalışıp sesimizin tonunu ve konuşma hızımızı ona göre ayarlamak iyi olur: İşitme güçlüğü çeken biriyle konuşurken sesimizin tonunu yükseltmek, bir salondaki topluluğa seslenen bir konuşma yapacaksak, söze başlamadan önce arka sıralardan yeterince işitilip işitilmediğimizi denetlemek gibi.

Bütün bunlardan sonra, konuşmamız sırasında bir yandan da dinleyeni izleyerek işlerin iyi gidip gitmediğini anlayabiliriz. Genellikle, konuşanı dikkatle dinlemekte olan kişinin gözleri parlar ve açık durur. Dikkati dağılmış kişiyse donuk bakar, göz kapakları düşer.

Kuşkusuz, bunları başaracak konuşmacının kendi dikkatinin de yoğunlaşmış olması gerekir. Dikkati dağınık bir kişinin konuşması, ölgün, sönük ve tekdüze olur. Yeterince hazırlıklı değilse, konuyu da dağıtır. Sözünün dinlenmemesini ya da kesilmesini hak etmeye başlar.

Bu nokta, özellikle dinleyen(ler)de öğrenme, ikna olma vb. etkiler yaratmayı amaçlayan konuşmalar için daha da çok önem taşıyor. Böyle konuşmalar ustalıkla yapılmaya çalışılır. Vurgular, tonlamalar, ezgiler, duraklar ayarlanıp jest ve mimiklerle desteklenir. Buradaki tehlike, konuşmanın "teatral", "hamasi" kaçması, kişiyi az çok gülünç duruma düşürmesidir.

Havadan sudan konuşmadığımız sürece, konunun sınırlarını net tutmak, uygun bir plan içinde konuşmak, konuşmanın bütünlüğüne ve iç tutarlılığına dikkat etmek, önceden hazırlanılan türden bir konuşma söz konusuysa yeterli bilgileri toplamış olmak gerekir. Sözcük ya da cümle yinelemekten kaçınmak, fikrin iyi anlaşılması ya da zihinlere yerleşmesi için gerekli görebileceğimiz yinelemeleri her seferinde farklı sözlerle yapmaya çalışmak iyi olur.

2. PÜRÜZLER

Özenli davranmadığımız zaman, konuşmalarımızda kötü alışkanlık durumuna gelebilen pürüzler oluşur: Sık sık "ıı..." sesi çıkarmak, "şey", "yani", "anlıyo musun", "tamam mı" gibi fazladan söz ya da sözcükler kullanmak vb. Bunların yok edilmesi doğallığı da yok eder. Buna karşılık, fazlalığı da bize kulak verilmesini güçleştirebilir; ayıklanmamış pirinçle yapılmış bir pilav kadar can sıkıcı olabiliriz. Üstelik, yerinde kullanıldığı zaman çok iyi birer anlatım olanağı olan "ıı..."ları ve "şey" gibi sözcükleri gözden çıkarmış oluruz. Örneğin, karşımızdaki kişiye hatasını söylemek az çok tatsızlık içerdiğinden, "katılmıyorum" ya da "ne yazık ki hayır" gibi bir olumsuzlama sözünün öncesinde, bu sözü aslında istemeyerek söylediğinizi belirtircesine bir "ıı..." sesi çıkarmak hoş olabilir. Oysa durmadan bu sesi çıkaran kişi, etkisini de harcamış olur.

• SESLENDİRME

İyi bir seslendirmenin temelinde, metne yoğunlaşmak ve anlayarak okumak yatıyor. Aklımız başka yere gidiyorsa ya da metinde anlamadığımız yerler varsa seslendirmekten vazgeçmekte yarar var; çünkü böyle durumlarda söyleyeceğimiz sözün ağzımızdan nasıl çıkacağı hiç belli olmaz.

sözlükbilgisi, sözlükbilim, sözlükçü
sözümona, sözvarlığı
spagetti
spastik <spastikten
spatula değil, ıspatula
spazm

spektroskop <spektroskopa <spektroskopu <spektroskoptan
spektroskopi
spekülasyon, spekülatif, spekülatör
spermatozoit <spermatozoide <spermatozoidi <spermatozoitten
spesiyalite
spiker (İ'yi uzatmamak gerekiyor.)
spiral
spiril, spiritüalizm
SPK (=Sermaye Piyasası Kurulu) <SPK'ya <SPK'dan
sponsor
spontane, spontaneizm
sporkesesi, sporsever, sportmen, sportoto
spot ışık, spot alım <spottan
sprey
Sri Lanka'ya (=Seylan'a) <Sri Lanka'lılara, Sri Lanka'dan

ss.
İngilizceden geldi (*pp.*). Kaynak gösterilirken sayfa sayısının birden fazla olduğunu gösteren kısaltma. Türkçede genellikle tek s'yle yetiniliyor: "s. 33-38" örneğindeki gibi.

SSCB (=Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği)
SSK (=Sosyal Sigortalar Kurumu) <SSK'ya <SSK'dan
St. (=*Saint*; Aziz, Azize)

stabilizasyon, stabilize [etmek]
Fiille ad birbirine karıştırılarak "*yolun stabilizesi*" vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "Yolun stabilizasyonu", "yolun stabilize edilmesi" ya da "yolun düzlenmesi".
Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [etmek]", "organizasyon, organize [etmek]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]" vb. için de geçerli.

stabilizatör
stadyum (=stat)
stafilokok <stafilokoktan
stagnum
staj, stajyer
stalagmit <stalagmitten
stalaktik <stalaktiğe <stalaktiği <stalaktikten
stand-by
İngilizceden geldi. İktisat alanında "destek" yerine kullanılıyor.

standart <standarda <standardı <standarttan, standardizasyon, standartlaştırma
Standartlar için, "artmak (ya da azalmak)" fiilini değil, "yükselmek (ya da düşmek)" fiilini kullanmak gerekiyor. "Yaşam standardının yükselmesi / düşmesi" gibi.

stant [açmak] <stanttan
statolit <statolite <statoliti <statolitten, statosist <statosistten
stator
status quo (=statüko) (bkz. "mevcut, 2")
stearik <stearikten, stearin
sten
Stendhal (=Marie Henri Stendhal)
steno, stenografi, stenotip <stenotipe <stenotipi <stenotipten
step <stebe <stebi <stepten
stepne
steradyon
stereo, stereofoni, stereografi
stereoskop <stereoskopa <stereoskopu <stereoskoptan, stereotipi
steril, sterilizasyon, sterilize etmek
sterlin (=paunt)
sterol (L ince) <sterole <sterolü <sterolden
stetoskop <stetoskoba <stetoskoptan
stilistik <stilistiğe <stilistiği <stilistikten
stoacılık
stok <stoka <stoku <stoktan, stokçuluk
stop <stopa <stopu <stoptan, stopaj
STÖ (=sivil toplum örgütü/örgütleri) <STÖ'ye <STÖ'den
strateji
stratigrafi, stratosfer, stratus <stratustan
Stravinski (=İgor Stravinski)
streç <streçe <streçi <streçten
streptokok <streptokoka <streptokoku <streptokoktan
streptomisin
stress değil, stres <stresten
stretoskop <stretoskoba <stretoskobu <stretoskoptan
striknin
striptiz

stronsiyum
strüktüralist <strüktüralistten, strüktüralizm, strüktürel
stüdyo
sual (L ince) <suale <suali <sualden
sualname (L ince, ikinci A uzun) (=soru kâğıdı)
sualtı, suaskıları, suaygırı, subaldıranı, subilim
suare
subasman
suboyası, suböceği, suböreği, suçiçeği, suçulluğu, suçüstü
subye
suç <suça <suçu <suçtan, suçlu
suç örgütü (bkz. "organizasyon")
Sudan'a, Sudanlı <Sudanlılara
sudantavuğu
suflör
sugeçirmez, suibriği, sukabağı, sukamışı, sukemeri, suketeni
suikast <suikasta <suikastı <suikasttan, suikastçı
Yazım Kılavuzu'nda böyle veriliyorsa da, *yaygın bir biçimde*, <suikaste <suikasti <suikasttendeniliyor.
suiniyet <suiniyete <suiniyeti <suiniyetten
suistimal (L ince) <suistimale (A uzun) <suistimali <suistimalden
sukut (K kalın, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <sukuta <sukutu <sukuttan
"Sükût"la karıştırılıyor. "Sükût" sözcüğü, "susuş, sessizlik" anlamına geliyor. "Sukut" ise "düşme" demek.
sukutu hayal (K kalın, L ince, ikinci U ve ikinci A uzun)
suküre
Sulakyurt'a (Okunuşu: "Sulakyurda") <Sulakyurt'tan, Sulakyurtlu <Sulakyurtlulara
sulamaç <sulamaca <sulamacı <sulamaçtan
sulh (L ince) <sulha <sulhu <sulhtan, sulhçu, sulhperver
sulp <sulbe <sulbü <sulpten
Sultandağı'na <Sultandağı'ndan, Sultandağlı <Sultandağlılara
Sultanhisar'a, Sultanhisarlı <Sultanhisarlılara
sultani (A ve İ uzun)
suluboya, sulusepken
Suluova'ya, Suluovalı <Suluovalılara
sumen
sumercimeği, sumermeri, sumuhallebisi
Sun Yat-Sen
Sungurlu'ya, Sungurlulu <Sungurlulularа (=Sungurlulara)
suni (İ uzun)
"Sünni" ile karıştırmamak gerekiyor. "Suni" sözcüğü, "yapay" anlamına gelir; "Sünni" ise Sünnilik mezhebine mensup kişilere denir.
suntıraç (=suntıraş) <suntıraca <suntıracı <suntıraçtan
suoku, suölçer, suörümceği, supiresi, susamuru
supanglez
supap (=sübap) <supaba <supabı <supaptan
suphanallah (İlk A uzun)
supya
surat
İnsan yüzü anlamına gelmekle birlikte, "suratından düşen bin parça" deyimindeki gibi daha çok olumsuz içerikli olduğuna dikkat edilmeli. Özel bir olumsuzlama kastı olmadıkça "yüz" yada "çehre" yeğlenmeli.
suret (U uzun) <suretten, sureta (U ve A uzun)
suretihaktan [görünmek]
surezenesi
susamhelvası, susamyağı
susarmısağı, susığırı, susineği
suspus
Susurluk'a (Okunuşu: "Susurluğa") <Susurluk'tan, Susurluklu <Susurluklulara
Susuz'a (=Susuz ilçesine), Susuzlu <Susuzlulara
Suşehri'ne <Suşehri'nden, Suşehrili <Suşehrililere
suşeridi, sutaşı, sutavuğu, suterazisi, suteresi, sutopu
sutyen
Suudi Arabistan'a, Suudi Arabistanlı <Suudi Arabistanlılara
Suudlu (=Suudi) <Suudlulardan
suvarmak
suvat <suvata <suvatı <suvattan

suyelvesi, suyılanı, suyosunları, suyuvarı, suyolu, suyolcu
suyuk <suyuğa <suyuğu <suyuktan
suzidil (U uzun), suzidilara (U ve A'lar uzun)
suzinak (U ve A uzun) <suzinaktan
SÜ (=Selçuk Üniversitesi) <SÜ'ye <SÜ'den
sübap(=supap) <sübaba <sübabı <sübaptan
sübek <sübeğe <sübeği <sübekten
sübjektif, sübjektivist <sübjektivistten, sübjektivizm
süblime, süblimleştirme
sübut [bulmak] (U uzun) <sübuta <sübutu <sübuttan
sübvansiyon
sübye
sücut (U uzun) <sücuda <sücudu <sücuttan
südremek
süet <süete <süeti <süetten
süfli (İ uzun)
Süheyl'e
sühulet (U uzun) <sühulete <sühuleti <sühuletten
sühunet (U uzun) <sühunete <sühuneti <sühunetten
süit <süite <süiti <süitten
süje
süklüm püklüm
sükûn, sükûnet <sükûnetten
sükût <sükûta <sükûtu <sükûttan, sükûti (U ve İ uzun)
sükûtu hayal değil, sukutu hayal
sülale (A uzun, L'ler ince)
sülf <sülften, sülfamit <sülfamitten, sülfat <sülfattan, sülfür, sülfürimetre
sülfile değil, sürfile
süline
sülüğen
sümbül
sümen değil, sumen
Sümerolog <Sümeroloğa <Sümeroloğu <Sümerologdan, Sümeroloji
sümmettedarik (A uzun)
sümter
sümükdoku, sümüklüböcek
sündüs <sündüsten
süngerdoku, süngertaşı
sünnet <sünnete <sünneti <sünnetten, sünnetçi
Sünni (bkz. "suni"), Sünnilik
süpermarket <süpermarketten
süpriz değil, sürpriz
süpürgeçalısı, süpürgedarısı, süpürgeotu
sürahi (A uzun)
sürat <sürate <sürati <süratten, süratlenmek
sürç-i lisan (=sürçülisan)

süre

1. *zaman süresi*
   "Süre" sözcüğü, "zaman parçası" anlamına geldiğinden, "zaman" anlamını zaten içeriyor. Dolayısıyla, "*zaman süresi*" sözü de gereksiz anlamsal yinelemelerden. Örneğin, "*bu zaman süresinde* (...)" yerine, "bu süre içinde (...)" demek yerinde olur.
2. "Süre" kavramı, "süreç"le karıştırılıyor. "Süreç", yalnızca bir "zaman parçası" değil, başı sonu belli bir oluşum anlamına gelir. Örneğin, "mayalanma süreci", mayalanma sırasındaki kimyasal vb. tüm olguları kapsar; "mayalanma süresi" ise, yalnızca, mayalanmanın başlangıcıyla bitişi arasındaki saat/dakika sayısını.

süreaşımı, süreç <sürece <süreci <süreçten, süreduran, süredurum, süreğen, süreölçer, süreyazar
sürfile
sürgendoku
sürgit
sürmemantarı
sürmenaj
Sürmence'ye (=Sürmence ilçesine), Sürmenceli <Sürmencelilere
sürnatüralist, sürnatüralizm
sürpriz
sürrealist, sürrealizm, sürşarj
sürur (U uzun)
[bir] sürü (bkz. "bir dizi, bir grup...")
sürüm sürüm [sürünmek]
Süryani (A uzun) <Süryanilere, Süryanice
süspansiyon
süt. (=sütun)
Süt Endüstrisi Kurumu (=SEK)
sütağacı, sütana, sütanne, sütbaba, sütbaşı, sütbeyaz, sütçü, sütdişi, süthane,

sütkardeş, sütkızı, sütkızı
Sütçüler'e (=Sütçüler ilçesine), Sütçülerli <Sütçülerlilere
sütlaç <sütlaca <sütlacı <sütlaçtan
sütleğen
sütliman, sütlüot, sütmine
sütoğul <[birinin] sütoğlu, sütotu, sütölçer, süttozu
sütun (=süt.)
sütyen değil, sutyen
süvari (A uzun)
Süveyş'e <Süveyş'ten, Süveyşli <Süveyşlilere
Süveyş Kanalı'ndan
süyüm
süzek <süzeğe <süzeği <süzekten
süzgeç <süzgece <süzgeci <süzgeçten
süzüm süzüm
sv. (=sub verbo=sub voce; bkz. =bakınız)
svastika
Sydney'e <Sydney'lilere

"-SYON" EKİ

Bu ekle biten sözcükler, Fransızcadan gelmiş adlar. Günümüzde unutuluyor olmalılar ki, "stabilizasyon", "organizasyon", "rehabilitasyon", "konsantrasyon" vb. yerine, aynı kökten gelme fiiller kullanılıyor: "*yolun stabilitesi yapıldı*", "*toplantının organizesi bitti*", "*hastanın rehabilitesi için*", "*konsantrem bozuldu*" vb.

Öneri: "Yolun stabilizasyonu yapıldı", "toplantının organizasyonu bitti", "hastanın rehabilitasyonu için", "konsantrasyonum bozuldu"... Ya da: "Yol düzlendi", "toplantı düzenlendi", "dikkatim dağıldı", "hastanın iyileşmesi için"...

Ş

Şabanözü'ne <Şabanözü'nden, Şabanözülü <Şabanözülülere
şad [etmek, olmak] (A uzun)
Şafii (A ve ikinci İ uzun) <Şafiilere, Şafiilik <Şafiilikten
şaft <şafta <şaftı <şafttan
şaful
şahadet (İkinci A uzun) <şahadete <şahadeti <şahadetten

"Tanıklık" ve "şehitlik" anlamına geliyor. "*Şehadet*" değil; "*şehadet*" diye bir sözcük yok.

şahadetname (İkinci ve üçüncü A'lar uzun), şahadetparmağı
şahane (A'lar uzun)
şahap <şahaba <şahabı <şahaptan
şahdamarı, şaheser (A uzun)
şahım <şahına <şahmı
şahıs <şahsa <şahsı <şahıstan

"Kişi" demek "Şâhıs"la karıştırılmamalı.

ŞAHIS ADLARI (bkz. "Kişi Adları")
şâhıs <şâhısa <şâhısı <şâhıstan

"Yer ölçme işlerinde kullanılan dereceli ve işaretli sırık" demek. (*Türkçe Sözlük*) "Şahıs"la karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.

şahika (İlk A uzun)
şahniş (=şahnişin=şehnişin) <şahnişten
şahsiyat (Son A uzun) <şahsiyata <şahsiyatı <şahsiyattan
şahsiyet <şahsiyete <şahsiyeti <şahsiyetten
şaibe (A uzun)
şairane (A'lar uzun)
şak <şaka <şakı <şaktan, şak şak

Vuruş sesi. "Parçalama" anlamına gelen "şak"la karıştırmamak gerekiyor. Aralarında çekim farkı da var.

şak <şakka <şakkı <şaktan, şakketmek

"Yarılma", "yarmak", "parçalamak" demek. Vuruş sesini anlatan "şak"la aralarında çekim ve anlam farkı var.

şakayık (İkinci A uzun, K'lar kalın)
şakıt <şakıta <şakıtı <şakıttan
şaki (İ uzun)
şakkadak
şakrakkuşu
şakşak <şakşaktan, şakşakçı
şakul (A uzun, L ince) <şakule <şakulü <şakulden
şakuli (A, U ve İ uzun), şakullemek
şali (A ve İ uzun)
şallak mallak
Şalpazarı'na, Şalpazarlı (=Şalpazarılı) <Şalpazarlılara
şamandıra

Şamanizm, Şamanlık <Şamanlığa <Şamanlığı <Şamanlıktan
şambaba, şamfıstığı
şampiyon, şampiyona [düzenlemek]
şampuan
Şanghay'a, Şanghaylı <Şanghaylılara
şanjan (=janjan)
şanjman (=şanzıman)
Şanlıurfa'ya, Şanlıurfalı <Şanlıurfalılara

şans
Son dönemlerde sık sık "olanak" anlamında kullanılıyor. Bunun nedeni olanak sözcüğünün pek sevilmemesi, "imkân" sözcüğünün ise hem eski hem az çok dramatik kaçması olabilir.

şanssız
şantaj, şantajcı
şantiye
şantör, şantöz
şantuk (=şantung) <şantuğa <şantuğu <şantuktan
şanzıman (=şanjman)
şap <şapa <şapı <şaptan, şaphane (İkinci A uzun), şaptaşı
şapırtı
ŞAPKA (^) İŞARETİ (bkz. "Düzeltme İşareti")
şarabi (İkinci A ve İ uzun)
şarampol (L ince) <şarampole <şarampolü <şarampolden
şarapçı, şaraphane (Üçüncü A uzun), şaraprengi
şarj, şarjör
Şarkışla'ya, Şarkışlalı <Şarkışlalılara
şarki (İ uzun), şarkiyat (İkinci A uzun) <şarkiyattan, şarkiyatçı
Şarkikaraağaç'a (Okunuşu: "Şarkikaraağaca") <Şarkikaraağaç'tan, Şarkikaraağaçlı <Şarkikaraağaçlılara
Şarköy'e, Şarköylü <Şarköylülere
şarküteri
şartname
şaryo
şaşaa (İlk A uzun), şaşaalı
şataraban (=şedaraban=şedd-i araban)
şatobriyan (=*chateau-briant* [Fr.])
Şattü'l Arap'a (Okunuşu: "Şattülaraba") <Şattü'l Arap'tan
şavk <şavka <şavkı <şavktan, şavkırmak
Şavşat'a <Şavşat'tan, Şavşatlı <Şavşatlılara
şavul (=şakul=çekül), şavullamak
şayan (A'lar uzun), şayanı hayret
şayet (A uzun)
şayi (A ve İ uzun) <şayie <şayii <şayiden, şayia (İlk A uzun)
şayka
şaz
Şb. (=Şube)
şeamet (A uzun) <şeamete <şeameti <şeametten
şebboy
Şebinkarahisar'a, Şebinkarahisarlılara
şecaat (İlk A uzun) <şecaate <şecaati <şecaatten
şeci (İ uzun)
şedaraban (=şedd-i araban=şataraban)
şeddadi (A ve İ uzun)
şedde, şedit (İ uzun) <şedide <şedidi <şeditten
şefaat (İlk A uzun) <şefaate <şefaati <şefaatten
Şefaatli'ye, Şefaatlili <Şefaatlililere (=Şefaatlilere)
şefkat <şefkatten
şehadet değil, şahadet
şehbender
şehevi (İ uzun)
şehir <şehre <şehri, şehirlerarası
ŞEHİR ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
şehirdışı, şehiriçi
şehla (A uzun)
şehname
şehnişin (=şahniş=şahnişin)
şehremaneti (A uzun), şehremini (İlk İ uzun)
şehvani (A ve İ uzun)
şehzade (A uzun)
şek <şekke <şekki <şekten
şekavet (K kalın, A uzun) <şekavete <şekaveti <şekavetten
şekerciboyası, şekerfasulyesi, şekerkamışı, şekerpancarı, şekerpare (A uzun)
şekil <şekle <şekli, şeklen, şekilbilgisi, şekilbilim, şekildeğişimi, şekildeş, şekilperest <şekilperestten
şekline dönüşmek (bkz. "dönüşmek")
Şekspir (=William Shakespeare)
şekva (A uzun)

şemail (A uzun)
Şemdinli'ye, Şemdinlili <Şemdinlililere (=Şemdinlilere)
Şemseddin Sami
şen şakrak
şenaat (İlk A uzun) <şenaate <şenaati <şenaatten, şeni (İ uzun)
Şenkaya'ya, Şenkayalı <Şenkayalılara
şer <şerre <şerri
şerait (A uzun) <şeraite <şeraiti <şeraitten
şeran (R'den sonra durak var)
şerare (A uzun)
şerbet <şerbete <şerbeti <şerbetten, şerbetçi, şerbetçiotu
şerç <şerce <şerci <şerçten
Şereflikoçhisar'a, Şereflikoçhisarlı <Şereflikoçhisarlılara
şerefyap [olmak] (A uzun)
şerî, şeriat (A uzun) <şeriata <şeriatı <şeriattan, şeriatçı
şerik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <şerike <şeriki <şerikten
şeşbeş, şeşcihar, şeşidü, şeşüse, şeşyek
şeşper
şet <şedde <şeddi <şetten
şetaret (A uzun) <şetarete <şetareti <şetaretten
şetim <şetme <şetmi
şevkat değil, şefkat
Şeyh Galib'den
şeyhülislam
şeytanarabası, şeytanet (A uzun) <şeytanetten, şeytani, şeytankuşu, şeytanmasası, şeytanminaresi, şeytanörümceği, şeytansaçı, şeytanşalgamı, şeytantırnağı
şezlong <şezlonga <şezlongu <şezlongdan

şık <şıka <şıkı <şıktan

"Güzel, zarif, modaya uygun" demek. (*Türkçe Sözlük*) "Seçenek" anlamına gelen "şık"la aralarındaki çekim farkına dikkat.

şık <şıkka <şıkkı <şıktan

"Seçenek" demek. "Güzel, zarif, modaya uygun" anlamındaki "şık"la aynı biçimde çekilmediğine dikkat.

şıpınişi, şıpsevdi
şırlağan, şırlanyağı
Şırnak'a (Okunuşu: "Şırnağa") <Şırnak'tan, Şırnaklı <Şırnaklılara
şıvgın
Şia (İ uzun)
şiar
şifahen (A uzun), şifahi (A ve İ uzun)

şifai/şifahi

"Sözlü" demek istiyorsak, "şifai" değil, "şifahi" diye yazmalıyız. Şifai sözcüğünün "sözlü" kavramıyla ilgisi yok.

şifoniyer
şifre kırıcı
Şii (İ'ler uzun) <Şiilere, Şiilik <Şiiliğe <Şiiliği <Şiilikten
şikâr
şikâyet <şikâyete <şikâyeti <şikâyetten
şikâyetçi, şikâyetname (A'lar uzun)
şikeste (İ ve E'ler kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
Şile'ye, Şileli <Şilelilere, şilebezi
şilep <şilebe <şilebi <şilepten, şilepçilik
şimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <şimale <şimali <şimalden, şimali (A ve İ uzun)
şimendifer
şimiotaksi, şimiotropizm
şimşektaşı
şipşakçı
Şiran'a, Şiranlı <Şiranlılara
şiraze (A uzun)
şirk [koşmak] <şirke <şirki <şirkten, şirket (=Şrt.)
Şirket-i Hayriye'den
şirpençe
şirür ji
Şirvan'a, Şirvanlı <Şirvanlılara
şiryan
şist <şiste <şisti <şistten
Şişhane'ye (A uzun), Şişhaneli <Şişhanelilere
şişkebap (=şişkebabı) <şişkebaptan, şişköfte
Şişli'ye, Şişlili <Şişlililere
şive (İ uzun)
şnitzel
şofben
şoför, şoförlük
şohben değil, şofben

şok baskın (Ayrıca bkz. "Sıfat Sorunları, 3")

"Polis, düzenlediği *şok baskında* (...)" (ATV Ana Haber Bülteni, 13.8. 1999)

"Baskın" denen edim zaten şok yaratıcı nitelikte olduğundan, yanı sıra "şok" demek gerekmiyor. Yukarıdaki örnekte, "Polis, düzenlediği baskında (...)" demek yeterli olur.

şok olmak

Kanımca, "yanlış"tan çok, argo sayılması gereken bir kullanım. Olağan biçimleri: "şoke olmak", "şoka uğramak", "şok geçirmek", "sarsılmak", "neye uğradığını şaşırmak"...

Şostakoviç'ten (=Mihail Aleksandroviç)
şov [yapmak]
şoven, şovenizm
şöför değil, şoför
şömizye
şövale
şövalye
Şrt. (=Şti; Şirket) <Şrt.le
şua (A uzun)
şube (=Şb.)
Şuhut'a <Şuhut'tan, Şuhutlulara
şura
şûra (U ve A uzun), Şûrayıdevlet
şurup <şuruba <şurubu <şuruptan
şuuraltı
şüheda (A uzun)
şükretmek
Şükûfe Nihal (K ve L ince)
şümul (U uzun, L ince) <şümule <şümulü <şümulden, şümullendirmek
şürekâ
şüyu [bulmak] (U uzun) <şüyua <şüyuu

T

t (=ton)
ta ki (A uzun)
taaccüp [etmek] <taaccübe <taaccübü <taaccüpten
taaddüt (Ünlüyle başlayan ek aldığında Ü uzun) <taaddüde <taaddüdü <taaddütten
taaffün [etmek]
taahhüt [etmek] <taahhüde <taahhüdü <taahhütten, taahhütlü, taahhütname
taalluk [etmek] (L'ler ince) <taalluka <taalluku <taalluktan, taallukat
taam [etmek] (İkinci A uzun)
taammüt <taammüde <taammüdü < taammütten, taammüden
taammüm [etmek]
taannüt [etmek] <taannüde <taannüdü <taannütten
taassup <taassuba <taassubu <taassuptan
taayyün [etmek]
taba
tabaat (İkinci A uzun) <tabaata <tabaatı <tabaattan, tabetmek
tababet (İkinci A uzun) <tababete <tababeti <tababetten
tabakçı, tabakhane, tabaklamak
tabasbus [etmek] <tabasbustan

tabi (A uzun)

"Bağlı", "bağımlı" demek ("ücrete tabi" vb.). "Tabii"yle karıştırılıyor. Bu karışıklığı önlemek için olmalı, "tabi" sözcüğündeki A'yı düzeltme işaretiyle yazanlara rastlanıyor (bkz. Kongar, s. 184). "Tabii" sözcüğü "doğallıkla, doğaldır ki" anlamına gelir ve her zaman iki İ'yle yazılır. "Ki" bağlacıyla birlikte kullanıldığında da yazımı değişmez: "*Tabiki*" ya da "*tabi ki*" değil, "tabii ki".

tabiat <tabiata <tabiatı <tabiattan, tabiatbilgisi, tabiatüstü
tabiatiyle değil, tabiatıyla (bkz. "ile, 2")
tabii (bkz. "tabi"), tabii ki
tabiiyet (A uzun) <tabiiyete <tabiiyeti <tabiiyetten, tabiiyetine geçmek
tabip (=Tbp.) <tabibe <tabibi <tabipten, tababet (İkinci A uzun) <tababetten
tabir (A uzun), tabiri caizse, tabirname (A'laruzun)
tabiye (A uzun)
tabla, tablakâr
tabldot <tabldota <tabldotu <tabldottan
tabur (=Tb.)
Tacik (A uzun) <Taciklere, Tacikçe, Tacikistan (İlk A uzun)
tacil [etmek] (A ve İ uzun)
tacir (A uzun)
taciz [etmek] (A uzun)

taç <taca <tacı <taçtan, taçbeyit <taçbeyte <taçbeyti <taçbeyitten, taçyaprağı
tadat [etmek] (A'lar uzun) <tadada <tadadı <tadattan
tadına doyulmaz (bkz. "doyumsuz")
tadil [etmek] (A uzun), tadilat (A'lar ve İ uzun) <tadilattan
TAEK (=Türkiye Atom Enerjisi Kurumu) <TAEK'e <TAEK'ten
tafsil, tafsilat (İ ve son A uzun) <tafsilattan
tagaddi (İ uzun)
tagallüp <tagallübe <tagallübü <tagallüpten
tagayyür [etmek]
tağşiş [etmek] (İ uzun) <tağşişten
tağyir [etmek] (İ uzun)
tahaffuz, tahaffuzhane (Son A uzun)
tahakkuk [etmek] <tahakkuka <tahakkuku <tahakkuktan
tahammülfersa (Son A uzun)
taharet (İkinci A uzun) <taharete <tahareti <taharetten
taharri (İ uzun)
tahassür
tahassüs <tahassüsten
tahattur [etmek]
tahavvül [etmek]
tahayyül [etmek]
tahdit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahdide <tahdidi <tahditten
tahdidat (İ ve son A uzun)
tahfif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahfiften
tahinhelvası, tahinrengi
tahkik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahkike <tahkiki <tahkikten, tahkikat <tahkikattan
tahkim (İ uzun), tahkimat (İ ve son A uzun) <tahkimattan
tahlisiye (İlk İ uzun)
tahmin [etmek], tahminen (İ uzun), tahmini (İ'ler uzun)
tahmisçi
tahnit <tahnite <tahniti <tahnitten
tahra

tahribat (İ ve A uzun) <tahribattan

"Yıkımlar" demek; çoğul içerikli bir sözcük. Dolayısıyla, "*tahribatlar*" biçiminde kullanmamak gerekiyor. Çoğul anlam için "tahribat" (ya da "yıkımlar") yeterli.

tahrif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahrife <tahrifi <tahriften, tahrifat (İ ve son A uzun) <tahrifattan
tahrik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahrike <tahriki <tahrikten, tahrikât <tahrikâttan

tahrip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tahribe <tahribi <tahripten, tahripkâr

Nesneler kendi kendilerini yıkıma uğratmadığından, "*tahrip oldu*" değil, duruma göre, "tahrip edildi", "harap oldu" yada "yıkıldı" demek gerekiyor.

tahrir, tahrirat (İ ve son A uzun) <tahriratan, tahriren
tahriri (İ'ler uzun)
tahsil [etmek], tahsilat (İ ve son A uzun) tahsilattan, tahsildar
tahsis [etmek], tahsisat (İ ve son A uzun) <tahsisattan, tahsisli
taht <tahta <tahtı <tahttan, tahta çıkmak
tahtabiti, tahtakurdu, tahtakurusu, tahtapamuk
tahtaboş <tahtaboştan
tahtelbahir <tahtelbahre <tahtelbahri
tahterevalli
tahtırevan
tahvil [etmek], tahvilat (İ ve son A uzun) <tahvilattan
taife (A uzun)
tak (A uzun) <taka <takı <taktan, takızafer (=zafer takı)
takarrür
takat (İlk A uzun) <takata <takatı <takattan [düşmek]
takaza (=tekaza) [etmek]
takdim-tehir (=takdim ü tehir)
takdir [etmek]

"Damlatma, damıtma" gibi anlamları olan "taktir"le karıştırılmamalı. "*Bu taktirde*" değil, "bu takdirde"; "*taktirini kazanmak*" değil, "takdirini kazanmak".

takdirde (bkz. "eğer")
takdiri ilahi, takdirkâr, takdirname (Son A uzun)
takdis [etmek] <takdisten

takeometre
takım (bkz. "birtakım"), takımada, takımyıldız
takır takır, takır tukur
takim (A ve İ uzun)
takimetre (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
takip [etmek] (A uzun) <takibe <takibi <takipten, takibat (A'lar ve İ uzun) <takibattan
takiye [yapmak]
taklaböceği
taklit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <taklide <taklidi <taklitten, taklitçi
taklip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <taklibe <taklibi <taklipten
TAKMA ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
takrip (İ uzun), takriben, takribi (İ'ler uzun)
Takrir-i Sükûn Kanunu (İlk İ ve U'lar uzun)
taksimat (İ ve son A uzun) <taksimata <taksimatı <taksimattan
taksimetre
taksir (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), taksirat (İ ve son A uzun) <taksirattan
taksit <taksite <taksiti <taksitten
Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.
taktir (bkz. "takdir")
takva (Son A uzun)
takyit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <takyide <takyidi <takyitten
talak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında İkinci A uzun) <talaka <talakı <talaktan, talakı selase (Son iki A uzun)
talakat (Son iki A uzun) <talakata <talakatı <talakattan
Talas'a <Talas'tan, Talaslı <Talaslılara
talaşkebabı
talep [etmek] <talebe <talebi <talepten, talepname
tali (A ve İ uzun)
taliban (İlk A uzun)
talih (A uzun) <talihten
talik (A uzun) <talike <taliki <talikten
talika
talil
talim [etmek] (A uzun), talimat (A'lar uzun) <talimattan, talimatname
talimgâh <talimgâhtan, talimhane (A'lar uzun), talimname (A'lar uzun)
talip [olmak] (A uzun) <talibe <talibi <talipten
talk [pudrası] <talka <talkı <talktan

talkshow
İngilizceden geldi. "Sohbet şovu" demek. Gösteriden çok gösteriş niteliği taşıyan sohbetlere böyle deniyor.

talkım
Çiçeklerin büyümesindeki bir aşamanın adı. "Talkın"la karıştırılıyor.

talkın
"Telkin" demek: "Âleme verir talkını, kendi yutar salkımı" sözündeki gibi. "Talkım"la karıştırılmamalı.

talkşist <talkşiste <talkşisti <talkşistten
tatlıbitkiler
talveg (L ince) <talveğe <talveği <talvegden
talyum (L ince)
tam (bkz. "en")
tamah [etmek] <tamahtan, tamahkâr

tamamıyle ya da *tamamiyle* değil, tamamıyla (bkz. "ile")

tamasalak <tamasalağa <tamasalağı <tamasalaktan
tambur, tambura, tamburacı, tamburi (U ve İ uzun)
tamgün
tamim [etmek] (A uzun)
tambur
tamirat (A'lar ve İ uzun) <tamirata <tamiratı <tamirattan, tamirhane

[-İN] TAMLAMA DURUMU EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")

TAMLAMALAR (bkz. "Belirtisiz Tamlama")

TAMLAMALARDA ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")

tamsayı
tandırkebabı, tandırname (İkinci A uzun)

tane (A uzun)
Fazladan kullanılan sözcüklerden. İnsanlar için kullanılması hakaretten sayılabiliyor. Feyza Hepçilingirler, bu çerçevede, bir TV programının sunucusundan aldığı şu örneği veriyor: "Pek değişmeyen sanatçılardan bir tanesisin" (Hepçilingirler 1999, s. 135). Bu örnekteki "bir tane" sözü, İngilizcedeki "*one*"a yakın duruyor. Öneri: "Pek değişmeyen sanatçılardansın."

tanen (A ve E kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
tanıktepe

tanıştırmak
"*[Birine, birbirine ya da birbirleriyle] tanıştırmak*" değil; "[birine] tanıtmak" ya da "[biriyle] tanıştırmak". (Ayrıca bkz. "İşteş Fiiller")

tanjant <tanjanta <tanjantı <tanjanttan
tank <tanka <tankı <tanktan, tankçı, tanksavar
tannan (İkinci A uzun)

tanrıbilim, tanrıça, tanrıtanımaz, tanrıtanımazlık
"Tanrı" sözcüğü yerine göre özel ad olarak, yerine göre de cins adı olarak kullanılabiliyor. Tektanrılı dinlerin tanrısı anlamında kullanıldığında tıpkı "Allah" gibi özel ad olduğundan, büyük harfle yazılıp aldığı çekim eklerinden ayrılması gerekir. Bunun dışında, genel olarak tanrı olgusundan söz ederken büyük harfle başlatmak ve eklerini ayırmak gerekmez.

Çoktanrılı dinlerin tanrıları söz konusu olduğunda ise, "Yunan tanrıları/tanrıçaları" örneğindeki gibi cins adı olarak kullanıldığında yine küçük harfle, "Tanrıça Afrodit, Tanrı Dionysos, Aşk Tanrısı Eros" gibi unvan niteliğindeki kullanımlarda büyük harfle başlatılması yerinde olur.

tansiyometre, tansiyometri
tantal <tantale <tantali <tantalden
tanyeri
tanzifat (İ ve son A uzun) <tanzifata <tanzifatı <tanzifattan
tanzim [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tanzimat (İ ve son A uzun)
Tanzimat (İ ve son A uzun) <Tanzimat'a <Tanzimat'ı <Tanzimat'tan, Tanzimatçı
TAO (=Türk Anonim Ortaklığı) <TAO'ya <TAO'dan
tapınç <tapınca <tapıncı <tapınçtan
taptaze
tapyoka
tar. (=tarih)
tarafeyn, tarafgir, taraftar

tarafından
Sık sık fazladan kullanılıyor.

Sorunlu örnek: "Tuşların üzerini plastik ile kaplama yöntemi, dokunma duyusunu zayıflattığı için *kullanıcılar tarafından pek rağbet görmüyor*." Öneri: "(...) kullanıcılardan pek rağbet görmüyor."

Kalıplaşma eğilimi gösteren bir söz: "*Sanatçı, izleyiciler tarafından büyük alkış aldı.*" Neden "izleyicilerden" değil? Yön mü bildiriliyor, diyelim "sahne tarafından gelen sesler" örneğindeki gibi? Ya "*okurlar tarafından büyük beğeni kazanan*" türü cümleler? Neden "okurların çok beğendiği" değil? Böyle durumlarda akla gelebilecek tek etken, özenti oluyor.

tarakçı, tarakişi, taraklıkuş, tarakotu
taravet (İkinci A uzun) <taravete <taraveti <taravetten
tarçını (İ uzun)
tardiye
taret <tarete <tareti <taretten
tarhana
tarhun
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (=TARİŞ)
tarihçe, tarihçi, tarihöncesi

TARİHLERİN YAZILMASI

1. AY VE GÜN ADLARINDA BÜYÜK HARF
Ay ve gün adlarını yazarken, tarih belirtiliyorsa büyük harfle, belirtilmiyorsa küçük harfle başlamak gerekiyor: "15 Ocak'ta", "3 Aralık Pazar günü", "1923 Ekim'i", "Yolculuk salıya

kaldı", "Sen de şubatta gidersin" örneklerindeki gibi.

2. Günü gösteren sayı iki basamaklıysa, ayı gösteren sayı da iki basamaklı olmalı.
   Sorunlu örnek: "*03/1/1999*" Öneri: "03/01/1999" ya da "3/1/1999".

3. Tarihlerle birlikte kullanılan "yıl", "tarih", "ay" gibi kavramlara dikkat.
   Sorunlu örnek: "*Mart 1997 yılında* (...)", "*8 Mart 2000 yılında* (...)" (Oral Çalışlar, *Cumhuriyet* gazetesi, 3.5. 2000) Öneri: "1997 Mart ayında (...)" ve "8 Mart 2000 tarihinde (...)"

tarik (İ uzun) <tarika <tarıkı
tarikat (İ uzun) <tarikate <tarikati <tarikatten, tarikatçı
Yalnızca İ uzun. A'ları uzatmamak gerekiyor.
TARİŞ (=Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) <TARİŞ'e <TARİŞ'ten
tariz [etmek] (A uzun), tarizde bulunmak
tarlafaresi, tarlakuşu
tarsi
Tarsus'a <Tarsus'tan, Tarsuslu <Tarsuslulara
Tartum'a, Tartumlu <Tartumlulara
tarumar (A'lar uzun)
tarziye [vermek]
tasallut [etmek] <tasalluta <tasallutu <tasalluttan
tasallüp <tasallübe <tasallübü <tasallüpten
tasavvuf <tasavvuftan, tasavvufi (İ uzun)
tasdik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tasdike <tasdiki <tasdikten, tasdikname (İkinci A uzun)
tasfiye, tasfiyehane
tashih [etmek] <tashihten
taskebabı
tastamam
tasvip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tasvibe <tasvibi <tasvipten
tasvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), tasviri (İ'ler uzun)
TAŞ (=Türk Anonim Şirketi) <TAŞ'ye <TAŞ'den
taşaron değil, taşeron
taşbademi, taşbalığı, taşbaskı, taşbasması
taşbebek <taşbebeğe <taşbebeği <taşbebekten
taşbilim, taşböceği, taşçı, taşiliği
taşeron
taşıt <taşıttan
"*Taşıt aracı*" değil. "Taşıt" sözcüğü "taşıma aracı" anlamına geldiğinden, yanı sıra "araç" demek gerekmez.
Taşkent'e <Taşkent'ten, Taşkentli <Taşkentlilere
taşkırançiçeği, taşkıranotu, taşkömürü
Taşköprü'ye, Taşköprülü <Taşköprülülere
taşküre, taşlevreği, taşocağı, taşpamuğu, taşpudra
Taşlıçay'a, Taşlıçaylı <Taşlıçaylılara
taştahta, taşyağı, taşyuvarı, taşyürekli
Taşova'ya, Taşovalı <Taşovalılara
tat <tada <tadı <tattan
"Lezzet" demek. Topluluk adı olan Tatlarla karıştırılmamalı.
Tat <Tatlara
Bir topluluk adı. Küçük harfle yazılan "tat"la karıştırmamak gerekiyor.
Tatar <Tatarlara, Tatarca, tatarböreği
tatbik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tatbike <tatbiki <tatbikten
uygulamalı tatbik
"Tatbik" sözcüğü de "uygulama" anlamına geldiğinden, ikisi birden söylenince gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor. Sorunlu örnek: "*Bir kaç ay dağlarda kalıp filim için tüm detayları uygulamalı tatbik ediyorlar.*" (*Joker* dergisi, No. 8, s. 19) Öneri: "Birkaç ay dağlarda kalıp film için tüm detayları uyguluyorlar."
tatbikat (İ ve son A uzun, K kalın) <tatbikattan, tatbiki (İ'ler uzun)
tatlısülümen, tatlıyosun
tatminkâr
tatula
Tatvan'a, Tatvanlı <Tatvanlılara
taun (A ve U uzun)
tavaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İkinci A uzun) <tavafa <tavafı <tavaftan
Tavas'a <Tavas'tan, Tavaslı <Tavaslılara

tavassut [etmek] <tavassuta <tavassutu <tavassuttan
tavazzuh [etmek] <tavazzuhtan
tavır <tavra <tavrı
taviz (A uzun), tavizci, tavizkâr
tavsif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tavsiften
tavşanbıyığı, tavşancılotu, tavşancıltaşı, tavşandudağı, tavşankanı, tavşankulağı, tavşanpaçası
Tavşanlı'ya, Tavşanlılı <Tavşanlılılara (=Tavşanlılara)
tavukbalığı, tavukçu, tavukgöğsü, tavukgötü, tavukkarası
tavulga
tavzif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tavziften
tavzih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tavzihten
Tay dili (=Tayca=Siyam dili)
tayfölçer
taygeldi
tayın [bedeli]
tayin (A uzun)
tayip (A ve İ uzun) <tayibe <tayibi <tayipten
Tayland'a <Tayland'dan, Taylandlı <Taylandlılara
Taylorculuk <Taylorculuğa <Taylorculuğu <Taylorculuktan
Tayvan'a, Tayvanlı <Tayvanlılara
tayyare
tazallüm [etmek]
tazammun [etmek]
tazim [etmek] (A uzun), tazimat (A'lar ve İ uzun) <tazimattan
taziye (A uzun), taziyede bulunmak
taziz (A uzun)
tazmin [etmek] (İ uzun), tazminat (İ ve son A uzun) <tazminattan
tazyik (İ uzun) <tazyike <tazyiki <tazyikten
Tb. (=Tabur) <Tb.un
TBB (=Türkiye Barolar Birliği) <TBB'ye <TBB'den
TBMM (=Türkiye Büyük Millet Meclisi) <TBMM'ye <TBMM'den
Tbp. (=Tabip) <Tbp.le
TC (=Türkiye Cumhuriyeti) <TC'ye <TC'den
TCDD (=Türkiye Cumhuriyeti DevletDemiryolları) <TCDD'ye <TCDD'den
TCDKK (=Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri Komutanlığı) <TCDKK'ya <TCDKK'dan
TCHKK (=Türkiye Cumhuriyeti Hava Kuvvetleri Komutanlığı) <TCHKK'ya <TCHKK'dan
TCK (=Türk Ceza Kanunu; Türkiye Cumhuriyeti Karayolları) <TCK'ya <TCK'dan
TCKKK (=Türkiye Cumhuriyeti Kara Kuvvetleri Komutanlığı) <TCKKK'ya <TCKKK'dan
TCMB (=Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) <TCMB'ye <TCMB'den
TCTİ (=Türkiye Cumhuriyeti Tekel İdaresi) <TCTİ'ye <TCTİ'den
TCZB (=Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası) <TCZB'ye <TCZB'den
TDK (=Türk Dil Kurumu) <TDK'ya <TDK'dan
teakup [etmek] (A uzun, K kalın) <teakuba <teakubu <teakuptan
teali (A ve İ uzun)

teamül (A uzun)
"*Yerleşmiş teamül*" biçiminde kullanmamak gerekiyor. "Teamül" sözcüğü "yerleşmiş uygulama tarzı" anlamına geldiğinden, yanı sıra "yerleşmiş" deyince gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor.

teati [etmek] (A ve İ uzun)
teatral <teatrale <teatrali <teatralden
tebaa <tebaaya <tebaayı <tebaadan
tebaasına geçmek değil, tabiiyetine geçmek (A uzun)
tebahhur [etmek]
tebarüz [etmek, ettirmek] (A uzun)
tebcil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tebdil [etmek, gezmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), tebdilihava, tebdilikıyafet, tebdilimekân
tebeddül
tebelleş [etmek, olmak] <tebelleşten
tebellüğ [etmek]
tebellür [etmek]
teberru [etmek] (U uzun) <teberrua <teberruu
tebeyyün [etmek]

tebligat (İ ve A uzun) <tebligattan, tebliğ [etmek]
tebrik [etmek] <tebrike <tebriki <tebrikten
tecahül [etmek] (A uzun), tecahülü arif (A'lar uzun), tecahülü arifane (A'lar uzun)
tecanüs (A uzun) <tecanüsten
tecdit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tecdide <tecdidi <tecditten, teceddüt <teceddütten
tecelli (İ uzun)
tecemmu (U uzun)
tecennün [etmek]
tecezzi [etmek] (İ uzun)
tecil [etmek] (E uzun)
tecimevi, tecimsel
tecvit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tecvite <tecviti <tecvitten
tecviz (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tecziye [etmek]
tecrit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tecride <tecridi <tecritten
teçhiz [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), teçhizat <teçhizattan
TED (=Türk Eğitim Derneği) <TED'e <TED'den
tedafüi (A ve İ uzun)
tedahül (A uzun), tedahülde kalmak
tedai (A ve İ uzun)
tedarik [etmek] (A uzun) <tedarike <tedariki <tedarikten, tedarikte bulunmak
TEDAŞ (=Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi) <TEDAŞ'a <TEDAŞ'tan
tedavül (A uzun)
tedenni [etmek] (İ uzun)
tedhiş (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tedhişten, tedhişçi
tediye [etmek] (İlk E uzun)
tedricen (İ uzun), tedrici (İ'ler uzun), tedriç (İ uzun) <tedriçten
tedris (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tedristen, tedrisat (İ ve A uzun) <tedrisattan
tedvin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tedvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
teeddüp [etmek] <teeddübe <teeddübü <teeddüpten
teenni (İ uzun)
teessüf [etmek] <teessüften
teessür
teessüs <teessüsten
teeyyüt [etmek] <teeyyüde <teeyyüdü <teeyyütten
tefahür (A uzun)
TEFE (=Toptan Eşya Fiyatları Endeksi) <TEFE'ye <TEFE'den
tefehhüm
tefekkür, tefekküre dalmak
Tefenni'ye, Tefennili <Tefennililere
teferruat (A uzun) <teferruata <teferruatı <teferruattan
tefessüh [etmek] <tefessühten
tefhim (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tefrik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tefrike <tefriki <tefrikten, tefrika (İ ve A kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
tefriş [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tefrişten
tefrit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tefrite <tefriti <tefritten
tefsir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
teftiş [etmek] <teftişten
tegafül (G kalın, A uzun)
teganni [etmek]
teğel değil, teyel
teğelti
tehacüm (A uzun)
tehalük [etmek] (A uzun) <tehalüke <tehalükü <tehalükten
tehdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tehdide <tehdidi <tehditkâr
tehevvür [etmek]
teheyyüç <teheyyüce <teheyyücü <teheyyüçten
tehi
tehir [etmek] (E uzun)
tein
teizm
TEK (=Türkiye Elektrik Kurumu) <TEK'e <TEK'ten
tek
: Nitelediği adın hemen öncesinde yer alması beklenirken, sık sık, önceliği

fiil kökenli sözcüklere kaptırıyor.

Sorunlu örnek: "Zaten *tek bildiğim şey*, filozofun dediği gibi, hiçbir şey değilse bile çok az şey bildiğimdir." (Yalçın, Ş., s. 136) Öneri: "Zaten, bildiğim tek şey, (...)"

tek kişilik gösteri

TEK TIRNAK (') İŞARETİ

1. Vurgulanması ya da yadırgandığının belli olması istenen söz(cük)ler, çift tırnak içine alınabileceği gibi, tek tırnak içine de alınabiliyor.
2. Çift tırnak içindeki sözcüklerden bir bölümünü yeniden tırnak içine almak gerektiğinde (sözgelimi, alıntılanan bir sözün kendisi de tırnak içinde sözler ya da sözcükler içeriyorsa) bu kez tek tırnak kullanmak gerekiyor: "Bu bir 'ilk roman'dı" örneğindeki gibi.
3. İKİNCİ TEK TIRNAK İŞARETİ SATIR SONUNA DENK GELİYORSA
   Yine yukarıdaki örneği alalım ve 'ilk roman' sözü satır sonuna denk gelmiş olsun. Bu durumda, tırnak işaretinden sonra kısa çizgi koymadan,
   ..... "Bu bir 'ilk roman'
   dı"..... biçiminde yazmak gerekiyor.

tekabül [etmek] (K kalın, A uzun)
tekâmül
tekanlamlı
tekâsüf [etmek] <tekâsüften
tekaüdiye (K kalın, A uzun), tekaüt <tekaüde <tekaüdü <tekaütten
tekaza (=takaza)
tekbencilik, tekbiçim, tekçi, tekçilik, tekdelikliler, tekdillilik, tekdilcilik, tekdüze, tekerkçi, tekerklik, tekeşli, tekevli, tekheceli
tekebbür
tekeffül [etmek]
tekesakalı
tekevvün
tekfin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tekhücreli

TEKİL Mİ, ÇOĞUL MU? (bkz. "Çoğul Eki Sorunları")

Tekirdağ'a, Tekirdağlı <Tekirdağlılara
tekit [etmek] (Eve İ uzun) <tekide <tekidi <tekitten
tekkaynakçılık
Tekman'a, Tekmanlı <Tekmanlılara
teknetyum
Teknik Üniversite (=TÜ)
teknikçi, teknikokul, tekniköğretim
teknokrat <teknokrata <teknokratı <teknokrattan
tekörnek, tekparça, tekparmaklılar, tekrenkli, tekseslemli
tekrar gözden geçirmek (bkz. "gözden geçirmek")
teksesli
TEKSF (=Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Federasyonu) <TEKSF'ye <TEKSF'den
teksif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teksiften
teksir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tekst <tekste <teksti <teksten
tekstil
tektanrıcı, tektanrıcılık, tektanrılı
tektip <tektipe <tektipi <tektipten
tekvando
tekzip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tekzibe <tekzibi <tekzipten
Tel. (=Tlf.=Telefon)
Tel Aviv'e, Tel Avivli <Tel Avivlilere
telaffuz [etmek] (L ince)
(bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")
telafi [etmek] (A uzun)
telakki [etmek] (İ uzun)
teldolap <teldolaba <teldolabı <teldolaptan
telefat (A uzun) <telefata <telefatı <telefattan
teleferik <teleferiğe <teleferiği <teleferikten
telefonometre, telefotografi, telekız, telekinezi
telekominikasyon değil, telekomünikasyon
teleks <teleksten
telekonferans
telemetre, teleobjektif <teleobjektiften, teleoloji, telepati, teleradyo

teleskop <teleskopa <teleskopu <teleskoptan
Telg. (=Tlg.=Telgraf) <Telg.tan
telgraf <telgraftan, telgrafçı, telgrafçiçeği, telgrafhane
telif [etmek] (E uzun) <teliften
telin [etmek] (E uzun)
telkadayıf (=telkadayıfı), telkadayıftan
telkâri
telkih (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <telkihten
telkin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
telkurdu
telküf <telküften, telküflüce
tellak <tellağa <tellağı <tellaktan
tellal, tellaliye (A uzun)
telliturna
tellür
telmih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <telmihten
telyazı
TEM (=*Trans European Motorway* [İng.]; Avrupa Transit Karayolu) <TEM'e <TEM'den

tema
İzlek demek. "Tema" derken A'yı kısa söylemek gerekiyor. Aksi halde İ durum ekini aldığında ("ağaç teması" gibi örneklerde) "temas"la karışabilir.

temadi (A ve İ uzun)
temas (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <temastan
temaşa [etmek] (A'lar uzun)
temayül (A uzun)
temayüz [etmek] (A uzun)
tembel
tembih [etmek] <tembihten, tembihlemek
temdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <temdide <temdidi <temditten
temenna (=temennah) (A uzun)
temenni [etmek] (İ uzun)
temerrüt [etmek] <temerrüde <temerrüdü <temerrütten, temerrüt faizi
temevvüç <temevvüce <temevvüçten
temeyyüz [etmek]
temin (E ve İ kısa), *temincek*, *teminki* değil, demin, demincek, deminki
temin [etmek] (E uzun), teminat (E, İ ve A uzun) <teminattan
teminat mektubu (A uzun) (=L/C; *letter of credit* [İng.])
temize göndermek
"Yargıtay" kastediliyorsa, "temyize göndermek" demek gerekiyor.
temizkan, temizlikçi
temlik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <temlike <temliki <temlikten
temriye
temsili (Son İ uzun)
temyiz [etmek]
ten/cilt/deri (bkz. "cilt/ten/deri")
tenakus (A uzun) <tenakustan
tenakuz (A uzun), tenakuza düşmek
tenasüh (A uzun) <tenasühten
tenasül (A uzun)
tenasüp (A uzun) <tenasübe <tenasübü <tenasüpten
tenazur (A uzun)
tenbel değil, tembel
tenbih değil, tembih
teneffüs [etmek] <teneffüsten, teneffüshane
tenefüs değil, teneffüs
tenevvü <tenevvüe <tenevvüü
tenevvür [etmek]
tenezzüh <tenezzühten
tenis <tenisten, tenisçi
tenkidi (İ'ler uzun)
"Eleştirel" demek. "Eleştiriyi" anlamındaki "tenkidi"yle söyleyiş farkına dikkat.
tenkil (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tenkisat (A uzun) <tenkisata <tenkisatı <tenkisattan
tenkit [etmek] <tenkide <tenkidi <tenkitten, tenkitçi
tennure (U uzun)
tenor
tenrengi
tensikat (İ ve A uzun) <tensikata <tensikatı <tensikattan
tensip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tensibe <tensibi <tensipten
tentür, tentürdiyot <tentürdiyottan
tenvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-

ğında İ uzun), tenvirat (İ ve A uzun) <tenvirattan
tenzih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tenzil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), tenzilat (İ ve A uzun) <tenzilattan
teokrasi, teokratik
teolog <teoloğa <teoloğu <teologdan, teoloji
teorem
tepecamı, tepedamgası, tepegöz, tepelidalgıç, tepelitavuk
tephir, tephirhane (A uzun)
terakki [etmek], terakkiperver
teraküm [etmek] (A uzun)
terane (A uzun)
teravi (=teravih)
terbiyevi (Son İ uzun)
terbiyum
Tercan'a, Tercanlı <Tercanlılara
tercih (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tercihten, tercihen
terciibent (İlk İ uzun) <terciibende <terciibendi <terciibentten
tercümeihal (A uzun, L ince) <tercümeihale <tercümeihali <tercümeihalden (bkz. "özgeçmiş")
tereddüt [etmek] <tereddüde <tereddüdü <tereddütten
teressüp [etmek] <teressübe <teressübü <teressüpten
terettüp [etmek] <terettübe <terettübü <terettüpten
tereyağı <tereyağına <tereyağını <tereyağından
terfi [etmek] <terfiye <terfiyi <terfinin

terfih [etmek] <terfihten
"Gönendirmek" demek. "Derecesini yükseltmek" anlamına gelen "terfi"yle karıştırılmamalı.

tergal (L ince) <tergale <tergali <tergalden
terhin [etmek]
terhis [etmek] <terhisten
terimbilim
terk [etmek] <terke <terki <terkten
terkibibent (İlk İ uzun) <terkibibende <terkibibendi <terkibibentten
terkin [etmek] (İ uzun)
terkip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <terkibe <terkibi <terkipten
Terme'ye, Termeli <Termelilere
terminal <terminale <terminali <terminalden
termodinamik <termodinamiğe <termodinamiği <termodinamikten
termoelektrik, termofor, termokimya, termometre, termonükleer, termoplast, termosfer, termosifon, termostat
terör, terörist, terörizm
terramisin
tersane (A uzun)
tersevirme, tersyön, tersyüz
terteniz
tertip [etmek] <tertibe <tertibi <tertipten, tertibat, tertipçi
terütaze
terviç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tervice <tervici <terviçten
terzihane
tesadüf (A uzun) <tesadüften, tesadüfen
tesahup [etmek] (A uzun) <tesahuba <tesahubu <tesahuptan
tesanüt (A uzun) <tesanüdü <tesanütten
teshin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
teshir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tesis [etmek] (E uzun) <tesisten, tesisat (İ ve A uzun) <tesisattan, tesisatçı
tesit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teside <tesidi <tesitten

teskere
"Sedye" demek. "Tezkere"yle karıştırmamak gerekiyor. "Tezkere" sözcüğünün anlamı, resmî onay ya da izin. "Askerliğini tamamladı belgesi" anlamına da geliyor.

teskin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
teslimat (İ ve A uzun) <teslimattan, teslimiyet (İlk İ uzun) <teslimiyetten
teslis <teslisten
tespih <tespihten, tespihağacı, tespihböceği
tespit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tespite <tespiti <tes-

pitten
tesri [etmek] (İ uzun) <tesrie <tesrii
testerebalığı
testesteron değil, testosteron
tesviye [etmek], tesviyeci, tesviyeruhu
teşbih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşbihten
teşçi [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşçie <teşçii
teşdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşdide <teşdidi <teşditten
teşevvüş <teşevvüşten
teşhir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), teşhirci
teşhis [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşhisten, teşhis ve intak
teşkil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), teşkilat (İ ve A uzun) <teşkilattan, teşkilatçı
Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (A'lar uzun)
Teşkilat-ı Mahsusa (İlk A ve U uzun)
teşmil [etmek] (İ uzun)
teşri (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşrie <teşrii, teşri kuvveti

teşrif etmek
"Bir yeri" mi, "bir yere" mi?
"Teşrif etmek" fiili "şereflendirmek" anlamına geldiğinden, "bir yeri teşrif etmek" denmesi gerekiyor. "Ahmet Ünlü, salonumuzu teşrif ettiler" örneğindeki gibi. Ancak, bu deyim günümüzde "gelerek şeref vermek" anlamını kazanmışa benzediğinden, "bir yere teşrif etmek" ("Ahmet Ünlü, salonumuza teşrif ettiler") biçimindeki kullanımın artık hatalı sayılmaması gerekebilir.

teşrifat (İ ve A uzun) <teşrifattan, teşrifatçı
teşrih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşrihten, teşrihhane (A uzun)
teşrik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşrike <teşriki <teşrikten

teşrikimesai (İlk İ ve A uzun)
"Birlikte çalışma, işbirliği" demek. "*Teşviki mesai*" ile karıştırılıyor.

teşrinievvel (İlk İ uzun), teşrinisani (İlk İ, A ve son İ uzun)
teşvik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <teşvike <teşviki <teşvikten, teşvikkâr
teşviki mesai değil, teşrikimesai
Teşvik-i Sanayi Kanunu
teşyi [etmek] (İ uzun) <teşyie <teşyii
tetabuk [etmek] (A uzun) <tetabuka <tetabuku <tetabuktan
tetanos <tetanostan
tetebbu [etmek] (U uzun) <tetebbua <tetebbuu
tetkik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tetkike <tetkiki <tetkikten
TEV (=Türk Eğitim Vakfı) <TEV'den
tevahhuş [etmek] <tevahhuştan
tevakki (İ uzun)
tevakkuf [etmek] <tevakkuftan, tevakkuf mahalli
tevali [etmek] (A ve İ uzun)
tevarüs [etmek] (A uzun) <tevarüsten
tevatür (A uzun)
tevazu (A uzun) <tevazuya <tevazuyu <tevazunun
tevcih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tevcihten
tevdi [etmek] <tevdie <tevdii, tevdiat <tevdiattan, tevdiatta bulunmak
teveccüh [etmek, göstermek] <teveccühten
tevehhüm
tevellüt <tevellüde <tevellüdü <tevellütten
teverrüm [etmek]
tevessü [etmek] (Ü uzun) <tevessüe <tevessüü
tevessül [etmek]
tevfikan
tevhit [etmek] (İ uzun) <tevhide <tevhidi <tevhitten
Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Son İ ve ilk A uzun)
tevil [etmek, götürmek] (E ve İ uzun)
tevki (K kalın, İ uzun) <tevkie <tevkii
tevkif [etmek] <tevkiften, tevkifhane (A uzun)
tevkil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tevlit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-

ğında İ uzun) <tevlide <tevlidi <tevlitten
tevliyet <tevliyetten
tevsi [etmek] (İ uzun) <tevsie <tevsii
tevsik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tevsike <tevsiki <tevsikten
tevşih <tevşihten
tevzi [etmek] (İ uzun) <tevzie <tevzii, tevziat <tevziattan
teyakkuz
teyel, teyellemek
teyemmüm
teyit [etmek] (Eve İ uzun) <teyide <teyidi <teyitten
teyp <teybe <teybi <teypten
teyyare değil, tayyare
teyze (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1"), teyzezade (A uzun)
tezahür [etmek] (A uzun), tezahürat (A'lar uzun) <tezahürattan

tezat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <tezata <tezatı <tezattan
"Zıtlık" demek. "Zıt" yerine kullanmamak gerekiyor.
Sorunlu örnek: "*Tezatlığa bakar mısınız?*" (Şebnem İşigüzel, 23.1.2000 tarihli *Radikal İki*) Öneri: "Tezata bakar mısınız?" Ya da: "Zıtlığa bakar mısınız?"

tezekkür
tezellül
tezelzül
tezgâh <tezgâhtan, tezgâhtar
tezhip (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tezhibe <tezhibi <tezhipten
tezkere (bkz. "teskere")
tezkire, Tezkiretü'ş-Şuara
tezkiye
tezvir (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun)
tezyif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tezyiften
tezyin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), tezyinat (İ ve A uzun) <tezyinattan
tezyit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tezyide <tezyidi <tezyitten
TF (=Tıp Fakültesi) <TF'ye <TF'den
TGC (=Türkiye Gazeteciler Cemiyeti) <TGC'ye <TGC'den
TGS (=Türkiye Gazeteciler Sendikası) TGS'ye <TGS'den
Tğm. (=Teğmen) <Tğm.i
THA (=Türk Haberler Ajansı) <THA'ya <THA'dan
THK (=Türk Hava Kurumu; Türk Hukuk Kurumu) <THK'ya <THK'dan
THY (=Türk Hava Yolları) <THY'ye <THY'den <THY'yle
tıp <tıbba <tıbbı <tıptan, tıbben, tıbbi (İ uzun), tıbbiye
tıgala
tığ
tıkaç <tıkaca <tıkacı <tıkaçtan
tıknefes <tıknefesten
tımarhane (İkinci A uzun)
tınaz
tınnet <tınnete <tınneti <tınnetten
tıp doktoru (=M.D.; *doctor of medicine* [İng.])
tıpatıp, tıpı tıpına

tıpkı (Ayrıca bkz. "aynı")
"tıpkı" mı, "tıpkısı" mı?
"Tıpkı" sözcüğü, belirteç (zarf). "Tıpkı sana benziyor" örneğindeki gibi. "Tıpkısı" sözcüğünü ise ad ya da adıl (zamir) olarak kullanabiliyoruz: "Ben de tıpkısını istiyorum" örneğindeki gibi.

tıpkıbasım, tıpkıçekim
TIR (=*transportation internationale routière* [Fr.]; uluslararası karayolu taşımacılığı) <TIR'a <TIR'dan
tırabzan

-tırak
Bu eki "*-trak*" biçiminde değil, I'yla yazmak gerekiyor. Örneğin, "*yeşilimtrak*" değil, "yeşilimtırak".

tıraş <tıraştan, tıraşçı
tırkaz, tırkazlamak

TIRNAK İŞARETİ (Ayrıca bkz. "Alıntıların Yazılması", "Tek Tırnak İşareti" ve "Nokta")
1. "Tırnak işareti" dendiğinde genellikle çift tırnak (" ") anlaşılır. Başkalarından aktarılan sözleri (alıntılar) çift tır-

nak içine almak gerekir. Vurgulanması ya da yadırgandığının belli olması istenen söz(cük)ler de çift tırnak içine alınabilir. (Bazı yazarlar bu amaç için tek tırnak işaretini yeğliyor.)

2. Çift tırnak içindeki sözlerden bir bölümünü yeniden tırnak içine almak gerektiğinde (sözgelimi, alıntılanan bir sözün kendisi de tırnak içinde sözcükler içeriyorsa) bu kez tek tırnak kullanmak gerekiyor. "'Evet' dedi, 'okuduğum ilk romanlardan biridir *Sinekli Bakkal*'" örneğindeki gibi.

3. TIRNAK İÇİNDEKİ SON SÖZCÜK EK ALIYORSA

Bu eki tırnağın dışına yerleştirmek için ayrıca kesme işareti koymak gerekmez: "*Sinekli Bakkal*"'ın değil, "*Sinekli Bakkal*"ın.

Bu durumda "*Sinekli Bakkal*" satır sonuna denk geliyor ve "-ın" ekinin alt satıra yazılması gerekiyorsa, çift tırnaktan sonra kısa çizgi konmayıp,

....."Sinekli Bakkal"
ın.....

biçiminde yazılır.

tırnakçı
TIROS (=*Television and Infra-Red Observation Satellite* [İng.]; Televizyon ve Kızılötesi Gözlem Uydusu) <TIROS'a <TIROS'tan
tırtıkçı
tıynet <tıynete <tıyneti <tıynetten
Tibet'e <Tibet'ten, Tibetli <Tibetlilere, Tibetçe
Ticani (A ve İ uzun) <Ticanilere, Ticanilik
ticarethane (A'lar uzun), ticari
tifdruk <tifdruğa <tifdruğu <tifdruktan
Tiflis'e <Tiflis'ten, Tiflisli <Tiflislilere
tifüs <tifüsten
TİHV (=Türkiye İnsan Hakları Vakfı) <TİHV'ye <TİHV'den
TİKA (=Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı)
tikağacı
tiksinç <tiksince <tiksinci <tiksinçten, tiksinti
tilavet (A uzun) <tilavete <tilaveti <tilavetten
tilkikuyruğu
tilmiz
timbal <timbale <timbali <timbalden
timsal (A uzun, L ince) <timsale <timsali <timsalden
timüs <timüsten
tipografya, tipoloji
tiramola
tirat <tirada <tiradı <tirattan
tirbuşon
TİRE (bkz. "Kısa Çizgi")
Tire'ye, Tireli <Tirelilere
Tirebolu'ya, Tirebolulu <Tirebolululara
tirendaz (İ ve A uzun)
tirfil, tirfillenmek
tirit <tiride <tiridi <tiritten, tiritleşmek
tiriz
tiroit <tiroide <tiroidi <tiroitten
tirokalsitonin, tiroksin
tirpidin (=tirpit=tirpitil)
tiryak <tiryaka <tiryakı <tiryaktan
tiryaki (A ve İ uzun)
TİSK (=Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu) <TİSK'e <TİSK'ten
tişört <tişörte <tişörtü <tişörtten
titanyum
titrembirim
tiyatrosever
TJK (=Türkiye Jokey Kulübü)
TKB (=Türk Kadınlar Birliği; Türkiye Kalkınma Bankası) <TKB'ye <TKB'den
TKF (=Toplu Konut Fonu) <TKF'ye <TKF'den
TKİ (=Toplu Konut İdaresi; Türkiye Kömür İşletmeleri) <TKİ'ye <TKİ'den
TL (=Türk Lirası) <TL'ye <TL'den
Tlf (=Tel.=Telefon) <Tlf.la
Tlg (=Telg.=Telgraf) <Tlg.tan
TM (=Türk Malı)
TMK (=Türk Medeni Kanunu) <TMK'ya <TMK'dan
TMMOB (=Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği) <TMMOB'ye <TMMOB'den
TMO (=Toprak Mahsulleri Ofisi) <TMO'ya <TMO'dan
TOBB (=Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) <TOBB'ye <TOBB'den (=TOBB'a <TOBB'dan)

TODAİE (=Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) <TODAİE'ye <TODAİE'den
Togo'ya <Togo'lulara
toğrul (=çakırdoğan)
tok <toka <toku <toktan
tokaç <tokaca <tokacı <tokaçtan
Tokat'a <Tokat'tan, Tokatlı <Tokatlılara
tokat [atmak] <tokada <tokadı <tokattan
tokgözlü, toksözlü
toksigen, toksik
toksikolog <toksikoloğa <toksikoloğu, toksikoloji
Tokyo'ya, Tokyolu <Tokyolulara
tolerans <toleranstan
Tolstoy (=Lev Nikolayeviç Tolstoy)
tolüen
Tomarza'ya, Tomarzalı <Tomarzalılara
tomografi
ton (=t), tonaj, tonalite, tonilato
tonbalığı
Tonya'ya, Tonyalı <Tonyalılara
top <topa <topu <toptan, topaç <topaca <topacı <topaçtan
topaltı, topatan, topçeker, topçu, tophane
Tophane'ye, Tophaneli <Tophanelilere
toplaç <toplaca <toplacı, toplardamar
topluçalışma, toplugörüşme, topluiğne

topluluk
"Toplum"la karışabiliyor. "Topluluk" sözcüğü, "camia" yada "cemaat" anlamına geliyor: Daha çok bireylerinin özellikleri açısından tanımlanan bir kavram. "Toplum" ise "cemiyet" demek ve bütünün özellikleriyle, bazen de ülke düzeyinde tanımlanıyor: "Modern toplum", "kapitalist toplum", "Türkiye toplumu", vb.

TOPLULUK ANLAMI VERMEYE YÖNELİK ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, II")

toplumbilim, toplumdaş <toplumdaştan, toplumdışı, toplumdilbilim, toplumlararası, toplumölçer
toplusözleşme, toplutaşım, toplutaşıma
topografya, topoloji
toprakaltı, toprakbastı, toprakbilim, toprakboya, toprakrengi
topukdemiri
topyekûn
Torbalı'ya, Torbalılı <Torbalılılara
toreador
torik <toriğe <toriği <torikten
tornavida
torpidobot <torpidobota <torpidobotu <torpidobottan
torpilbalığı
tortop
tortulbilim
Torul'a, Torullu <Torullulara
toryum
tostoparlak
Tosya'ya, Tosyalı <Tosyalılara
totalitarizm
totaliter
totaliterizm değil, totalitarizm
toz duman, tozboya, tozkoparan, tozpembe, tozsabun, tozşeker
töhmet <töhmete <töhmeti <töhmetten
tömbeki
TÖMER (=Türkçe Öğretim Merkezi) <TÖMER'e <TÖMER'den
törebilim, töreci, törecilik <törecilikten, töredışı, töretanımaz
tövbe, tövbekâr
TP (=Türkiye Petrolleri) <TP'ye <TP'den
TR (=Türkiye)
Trablus'a <Trablus'tan, Trabluslu <Trabluslulara
trabzan değil, tırabzan
Trabzon'a, Trabzonlu <Trabzonlulara, trabzonhurması
trafik <trafiğe <trafiği <trafikten
trahom
trajedi (=tragedya), trajik <trajikten, trajikomedi, trajikomik <trajikomikten
-trak değil, -tırak
trake, trakeliler
trakit <trakite <trakiti <trakitten
traktör
trakunya (=çarpanbalığı)
Trakya'ya, Trakyalı <Trakyalılara
trampa
trampet <trampete <trampeti <trampetten, trampetçi
tramplen
tramvay
trança
transandantal, transandantalizm
transatlantik <transatlantiğe <transatlantiği <transatlantikten

transfer
transformasyon, transformatör, transformizm
transistör, transistörlü
transit <transite <transiti <transitten
transkripsiyon, transliterasyon, transplantasyon
tranş <tranştan
trapez
traş değil, tıraş
travers <traversten
travertin
travesti
travma, travmatoloji
tremolit <tremolite <tremoliti <tremolitten
tren, trenyolu
trençkot <trençkota <trençkotu <trençkottan
trend, trendy
İngilizceden geldi. "Moda eğilimler, moda [olan]" anlamında kullanılıyor.
tretuvar
treyler
tribün
trigonometri
trikosefal
triko, trikotaj, trikotajcı
triloji
trilyon
trinketa
tripoli, triportör, triptik <triptikten, trişin, trifon, triyo
trityum
Troçki (=Lev Troçki)
trol (L ince) <trole <trolü <trolden
troleybüs <troleybüsten
trombon
tromp, trompet <trompete <trompeti <trompetten, trompetçi
tropika, tropikal (L ince) <tropikale <tropikali <tropikalden
tropizm
troplar
troposfer
troyka
tröst <tröste <tröstü <tröstten
TRT (=Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) <TRT'ye <TRT'den
trup <trupa <trupu <truptan
Truva <Truvalılar
truvakar
trük <trükten
TS (=Tarama Sözlüğü) <TS'ye <TS'den
TSE (=Türk Standartları Enstitüsü) <TSE'ye <TSE'den
t-shirt
"Tişört"ün İngilizce yazılışı.
TSİ (=Türkiye saati ile)
TSK (=Türk Silahlı Kuvvetleri) <TSK'ya <TSK'dan
TSKB (=Türkiye Sınai Kalkınma Bankası) <TSKB'ye <TSKB'den
TTB (=Türk Tabipleri Birliği) <TTB'ye <TTB'den
TTK (=Türk Tarih Kurumu; Türkiye Taşkömürü Kurumu) TTK'ya <TTK'dan
TTOK (=Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu) <TTOK'ya <TTOK'dan
tualet değil, tuvalet
Tufanbeyli'ye, Tufanbeylili <Tufanbeylililere (=Tufanbeylilere)
tugay (=Tug.) <Tug.ı
tuğamiral, tuğgeneral (=Tuğg.) <Tuğg.i
tuğrakeş <tuğrakeşten
tul (U uzun, L ince) <tule <tulü <tulden, tulani (U, A ve İ uzun, L ince)
tulu (İkinci U uzun, L ince) <tulua <tuluu
tuluat (İkinci U ve A uzun, L ince) <tuluattan, tuluatçı
tulumpeyniri, tulumsular
tulyum
tumbadız
tumşuk (=tomşuk) <tumşuğa <tumşuğu <tumşuktan
Tunceli'ne (=Tunceli'ye) <Tunceli'nden, Tuncelili <Tuncelililere
tunç <tunca <tuncu <tunçtan, tunçlaşmak
tundra
tungsten
Tunguz <Tunguzlara
Tunus'a <Tunus'tan, Tunuslu <Tunuslulara
turaç <turaca <turacı <turaçtan
Turancı (U uzun) <Turancılara, Turancılık <Turancılıktan
Turani (U, A ve İ uzun) (=Turanlı) <Turanilere
turba, turfa, turgor
Turgutlu'ya, Turgutlulu <Turgutlululara (=Turgutlulara)
Turhal'a, Turhallı <Turhallılara

turkuaz (=türkuvaz)
turnaayağı, turnabalığı, turnagagası, turnageçidi
turnusol (L ince) <turnusole <turnusolü <turnusolden
turnuva
turp <turpa <turpu <turptan
turunç <turunca <turuncu <turunçtan
TUS (=Tıpta Uzmanlık Sınavı) <TUS'a <TUS'tan
TUSLOG (=*The United States Logistics Group* [İng.]; Amerika Birleşik Devletleri Lojistik Grubu) <TUSLOG'a <TUSLOG'dan
tutaç <tutaca <tutacı <tutaçtan
Tutak'a (Okunuşu: "Tutağa") <Tutak'tan, Tutaklı <Tutaklılara
tutamaç <tutamaca <tutamacı <tutamaçtan
tutmaç <tutmaca <tutmacı <tutmaçtan
tutsat (=mortgage) <tutsattan
tutturaç <tutturaca <tutturacı <tutturaçtan
tutukevi
tutya
tuval (L ince) <tuvale <tuvali <tuvalden
tuvalet <tuvaletten
tuvana (=tüvana)
tuyug <tuyuğa <tuyuğu <tuyugdan
tuzlubalgam, tuzlukçu, tuzruhu
Tuzluca'ya, Tuzlucalı <Tuzlucalılara
TÜ (=Teknik Üniversite) <TÜ'ye <TÜ'den
tüberkülin, tüberküloz
TÜBİTAK (=Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu) <TÜBİTAK'a (Okunuşu: "Tübitağa") <TÜBİTAK'tan
TÜFE (=Tüketici Fiyatları Endeksi) <TÜFE'ye <TÜFE'den
tüfekçi, tüfekhane
TÜGİAD (=Türkiye Genç İşadamları Derneği) <TÜGİAD'a <TÜGİAD'dan
tükenmezkalem
tükürükotu
tülbent <tülbente <tülbenti <tülbentten, tülbentçi
tülyum
tüm/bütün (bkz. "bütün/tüm")
tüm/hiçbir (bkz. "hiçbir/tüm")
tümamiral (L ince)
TÜMCE İÇİ SORUNLAR (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
tümdengelim, tümevarım, tümgeneral (=Tümg.) <Tümg.i, tümgün
tümleç <tümlece <tümleci <tümleçten
tümtanrıcılık
tüp <tüpe <tüpü <tüpten, tüpbebek, tüpgeçit
TÜPRAŞ (=Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi) <TÜPRAŞ'a <TÜPRAŞ'tan
türbedar (A uzun), türbeeriği
türbin
TÜRDOK (=Türkiye Dokümantasyon Merkezi) <TÜRDOK'a <TÜRDOK'tan

Türk <Türke <Türkü <Türkten <Türklerden
Türk sözcüğü, tıpkı ulus, milliyet ya da kavim belirten diğer sözcükler gibi, cins adı olarak da kullanılabiliyor, özel ad olarak da. Bu iki durumda da büyük harfle başlamak gerekmekle birlikte, belirli bir Türkten söz edilmediği sürece kesme işareti kullanmak gerekmiyor. Belirli bir Türkten söz edildiğinde, örneğin "üst kattaki Türk'ün dediğine göre" sözünde Türk sözcüğü kişi adı niteliğini kazandığından, aldığı çekim eklerinden ayırılması gerekiyor.

Türk Anonim Ortaklığı (=TAO)
Türk Anonim Şirketi (=TAŞ)
Türk Ceza Kanunu (=TCK)
Türk Dil Kurumu (=TDK)
Türk dili
Türk Eğitim Derneği (=TED)
Türk Eğitim Vakfı (=TEV)
Türk Haberler Ajansı (=THA)
Türk Hava Kurumu (=THK)
Türk Hava Yolları (=THY)
Türk Hukuk Kurumu (=THK)
Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (=TİKA)
Türk Kadınlar Birliği (=TKB)
Türk Lirası (=TL)
Türk Malı (=TM)
Türk Medeni Kanunu (=TMK)
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (=TMMOB)
Türk Standartları Enstitüsü (=TSE)

Türk Silahlı Kuvvetleri (=TSK)
Türk Tabipleri Birliği (=TTB)
Türk Tanıtma Vakfı (=TÜTAV)
Türk Tarih Kurumu (=TTK)
Türk Yüksek Mühendisler Birliği (=TYMB)
Türkbilim (=Türkoloji = Türkiyat), Türkbilimci
Türkçecilik <Türkçeciliğe <Türkçeciliği <Türkçecilikten, Türkçeleştirmek, Türkçülük <Türkçülüğe <Türkçülüğü <Türkçülükten
Türkeli'ne <Türkeli'nden, Türkelili <Türkelililere
Türki (İ uzun)
Türkistan'a, Türkistanlı <Türkistanlılara
Türkiyat (A uzun) <Türkiyattan, Türkoloji
Türkiye Barolar Birliği (=TBB)
Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (=TÜBİTAK)
Türkiye Büyük Millet Meclisi (=TBMM)
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)
Türkiye Cumhuriyeti (=TC)
Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (=TCDKK)
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (=TCDD)
Türkiye Cumhuriyeti Hava Kuvvetleri Komutanlığı (=TCHKK)
Türkiye Cumhuriyeti Kara Kuvvetleri Komutanlığı (=TCKKK)
Türkiye Cumhuriyeti Karayolları (=TCK)
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (=TCMB)
Türkiye Cumhuriyeti Tekel İdaresi (=TCTİ)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (=TCZB)
Türkiye Elektrik Kurumu (=TEK)
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (=TGC)
Türkiye Gazeteciler Sendikası (=TGS)
Türkiye İnsan Hakları Vakfı (=TİHV)
Türkiye İşçi Sendikaları Birliği (=TÜRK-İŞ)
Türkiye Jokey Kulübü (=TJK)
Türkiye Kömür İşletmeleri (=TKİ)
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (=TOBB)
Türkiye Petrolleri (=TP)
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (= TRT)
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (=TODAİE)
Türkiye Yayıncılar Birliği (=YAY-BİR)
Türkiye Yazarlar Sendikası (=TYS)
Türkiye Ziraat Odaları Birliği (=TZOB)
Türkiye Zirai Donatım Kurumu (=TZDK)

Türkiyeli [bir yazar], Türkiyelilere
"ABD Irak'a her durumda müdahale edecekti; Türkiye'li ya da Türkiye'siz" gibi ender bazı örneklerde "-li" ekinin çekim eki işlevini üstlendiğine dikkat edilmeli.
"Türkiye'de doğmuş" yada "Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı" anlamına gelen "Türkiyeli" sıfatında ise kesme işareti yok; buradaki bir yapım eki.

Türkmen <Türkmenlere, Türkmence, Türkmenistan
Türktelekom
Türkoğlu'na (=Türkoğlu ilçesine) <Türkoğlu'ndan, Türkoğlulu <Türkoğlululara
Türkolog <Türkoloğa <Türkoloğu, Türkoloji
türkuvaz (= turkuaz)
türüzotu
TÜSİAD (=Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) <TÜSİAD'a <TÜSİAD'dan
TÜTAV (=Türk Tanıtma Vakfı) <TÜTAV'a <TÜTAV'dan
tütünbalığı, tütünrengi
tüvana (=tuvana) (A'lar uzun)
tüvit <tüvide <tüvidi <tüvitten
TÜYAP (=Tüm Fuarcılık Yapım Anonim Şirketi) <TÜYAP'a <TÜYAP'tan
tüysıklet <tüysıkletten
tüzelkişi, tüzelkişilik
tvist <tviste <tvisti <tvistten
TV'ye <TV'den
TYMB (=Türkiye Yüksek Mühendisler Birliği) <TYMB'ye <TYMB'den
TYS (=Türkiye Yazarlar Sendikası) <TYS'ye <TYS'den
TZDK (=Türkiye Zirai Donatım Kurumu) <TZDK'ya <TZDK'dan
TZOB (=Türkiye Ziraat Odaları Birliği) <TZOB'ye <TZOB'den

U

ubudiyet (İkinci U uzun) <ubudiyetten
UCLA (=*University of California at Los Angeles* [İng.]; Kaliforniya Üniversitesi) <UCLA'ya <UCLA'dan
ucu ucuna
ucuz (bkz. "pahalı")
ucube (İkinci U uzun)
uçaksavar (=UÇS), uçandaire, uçantop <uçantoptan, uçarkefal
uçbeyi <uçbeyine <uçbeyini <uçbeyinden, uçkurutan
UÇS (=uçaksavar) <UÇS'ye <UÇS'den
uçtuuçtu, uçuçböceği
Uçuş Bildirim Bölgesi (=FIR)
udi (U ve İ uzun)
UEFA (=*Union of European Football Associations* [İng.]; Avrupa Futbol Takımları Birliği) <UEFA'ya <UEFA'dan
ufak tefek
ufki (İ uzun)
UFO (=*unidentified flying object* [İng.]; ne olduğu saptanamamış uçar cisim) <UFO'lara <UFO'ya <UFO'dan
ufuk <ufka <ufku <ufuktan
ufunet (İkinci U uzun) <ufunete <ufuneti <ufunetten
Uganda'ya, Ugandalı <Ugandalılara
uğurböceği
Uğurludağ'a, Uğurludağlı <Uğurludağlılara
uhdesinde olmak, uhdesinden gelmek, uhdesine almak
UHF (=*ultrahigh frequency* [İng.]; ultra yüksek frekans) <UHF'ye <UHF'den
uhrevi (İ uzun)
uhuvvet <uhuvvete <uhuvvetten
UIA (=*Union Internationale des Architects* [Fr.]; Uluslararası Mimarlar Birliği) <UIA'ya <UIA'dan
UK (=*United Kingdom* [İng.]; Birleşik Krallık)
ukala (İkinci A uzun, L ince)
ukde
uknum (İkinci U uzun)
Ukrayna'ya, Ukraynaca, Ukraynalı <Ukraynalılara
ukubet (İkinci U uzun) <ukubetten
Ula'ya, Ulalı <Ulalılara
ulaç <ulaca <ulacı <ulaçtan
ULAÇLARDAN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 1")
Ulah <Ulahlara, Ulahça
ulak <ulağa <ulağı <ulaktan
ulema (A uzun)
ultimatom değil, ültimatom
Ulubey'e, Ulubeyli <Ulubeylilere
Uluborlu'ya, Uluborlulu <Uluborlululara
ulufe (İkinci U uzun, L ince), ulufeci
Uludere'ye, Uludereli <Uluderelilere
Ulukışla'ya, Ulukışlalı <Ulukışlalılara
ulum (İkinci U uzun, L ince), ulumu diniye
uluorta

ULUS, MİLLİYET YA DA KAVİM BELİRTEN AD, SIFAT VE TAMLAMALAR (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.11")

"Macar besteci" mi, "Macar bestecisi" mi?

İki biçim de kullanılmakla birlikte, ağır basan eğilim "Macar besteci", "Alman ressam", "Rus romancı", "Yunan komedi yazarı" vb. demek gibi görünüyor.

Sorunlu örnek: "*Amerikalı dilbilimcisi* Harris, (...)" (Özerkan, s. 18) Öneri: "Amerikalı dilbilimci Harris".

Türk, Kürt, Arap, Fransız, Çinli, vb. milliyet ya da kavim belirten sıfatları büyük harfle başlatmak gerekiyor. Aldıkları çekim eklerinin kesme işaretiyle ayrılıp ayrılmayacağı ise, belirli (yani özel) bir kimseden söz edilip edilmediğine bağlı. Örneğin, "bizim Japon'un söylediğine göre..." gibi özel ad niteliğini kazanmış kullanımlarda kişi adı kuralları geçerli.

Ulus'a (=Ulus ilçesine) <Ulus'tan, Uluslu <Uluslulara
ulus <ulustan, ulusçu, uluslararası, ulussever
Uluslararası Af Örgütü (=AI; *Amnesty International* [İng.])
Uluslararası Ağırlıklar ve Ölçüler Bürosu (=BIPM; *Bureau International des Poids et Mesures* [Fr.])
Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (=IAAF; *International Amateur*

Athletic Federation [İng.])

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (=ICOMOS; *International Council of Monuments and Sites* [İng.])

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (=IAEA; *International Atomic Energy Agency* [İng.])

Uluslararası Barolar Birliği (=IBA; *International Bars Association* [İng.])

Uluslararası Basın Birliği (=UPI; *United Press International* [İng.])

Uluslararası Basın Enstitüsü (=IPI; *International Press Institute* [İng.])

Uluslararası Çalışma Örgütü (=ILO; *International Labour Organization* [İng.])

Uluslararası Denizcilik Örgütü (=IMO; *International Maritime Organization* [İng.])

Uluslararası Finans Kurumu (=IFC; *International Finance Corporation* [İng.])

Uluslararası Futbol Federasyonu (=FIFA; *Fédération Internationale de Football Association* [Fr.])

Uluslararası Haber Servisi (=INS; *International News Service* [İng.])

Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği (=IPRA; *International Public Relations Association* [İng.])

Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (=IATA; *International Air Transport Association* [İng.])

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (=ICFTU; *International Confederation of Free Trade Unions* [İng.])

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD; *International Bank for Reconstruction and Development* [İng.]; WB; *World Bank* [İng.]; Dünya Bankası)

Uluslararası Kalkınma Örgütü (=AID; *Agency for International Development* [İng.])

Uluslararası Menkul Kıymetler Kodlama Birliği (=ANNA; *Association of National Numbering Agencies* [İng.])

Uluslararası Meteoroloji Birliği (=WMO; *World Meteorological Organisation* [İng.])

Uluslararası Mimarlar Birliği (=UIA; *Union Internationale des Architects* [Fr.])

Uluslararası Mülteci Örgütü (=IRO; *International Refugee Organization* [İng.])

Uluslararası Müzeler Konseyi (=ICOM; *International Council of Museums* [İng.])

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (=INS; *International Olympic Committee* [İng.])

Uluslararası Para Fonu (=IMF; *International Monetary Fund* [İng.])

Uluslararası Posta Birliği (=UPU; *Universal Postal Union* [İng.])

Uluslararası Satranç Federasyonu (=FIDE; *Fédération Internationale des Echecs* [Fr.])

Uluslararası Sesbilgisi Alfabesi (=IPA; *International Phonetic Alphabet* [İng.])

Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (=ICAO; *International Civil Aviation Organization* [İng.])

Uluslararası Standartlar Örgütü (=ISO; *International Organization for Standardization* [İng.])

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (=IFAD; *International Fund for Agricultural Development* [İng.])

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (=ITU; *International Telecommunication Union* [İng.])

Uluslararası Ticaret Odası (=*International Chamber of Commerce* [İng.])

Uluslararası Ticaret Örgütü (=ITO; *International Trade Organization* [İng.])

Uluslararası Tiyatro Enstitüsü (=ITI; *International Theatre Institute* [İng.])

Uluslararası Üniversiteler Birliği (=IAU; *International Association of Universities* [İng.])

Uluslararası Yazarlar Kulübü (=PEN; *International Club of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists* [İng.])

ulvi (L ince, İuzun), ulviyet <ulviyetten

umarsız

"Umursamaz"la karıştırılıyor. "Umarsız", "çaresiz" demek.

umde
umumhane (A uzun), umumi (U ve İ uzun), umumi efkâr, umumiyet <umumiyetten
umursamaz (bkz. "umarsız")
umut [etmek] <umuda <umudu <umuttan
UN (=*United Nations* [İng.]; Birleşmiş Milletler)
UNAC (=*United Nations Aid Children* [İng.]; Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü) <UNAC'ye <UNAC'den
UNCLOS (=*United Nations Conference on the Law of Sea* [İng.]; Birleşmiş-Milletler Deniz Hukuku Konferansı) <UNCLOS'a <UNCLOS'tan
UNCTAD (=*United Nations Conference on Trade and Development* [İng.]; Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı/Örgütü) <UNCTAD'a <UNCTAD'dan
UNDP (=*United Nations Development Programme* [İng.]; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) <UNDP'ye <UNDP'den
UNIDO (=*United Nations Industrial Development Organisation* [İng.]; Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı) <UNIDO'ya <UNIDO'dan
UNESCO (=*United Nations Educational Scientific and Cultural Organization* [İng.]; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) <UNESCO'ya <UNESCO'dan
UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees* [İng.]; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNICEF (=*United Nations International Children's Emergency Fund* [İng.]; Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu) <UNICEF'e <UNICEF'ten
UNSC (=*United Nations Security Council* [İng.]; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) <UNSC'ye <UNSC'den
unutkan, unutmabeni
unvan
UNVANLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1, 2")
UOK (=Uluslararası Olimpiyat Komitesi) <UOK'ya <UOK'dan
UP (=*United Press* [İng.]; Amerikan Haberler Ajansı) <UP'ye <UP'den
UPI (=*United Press International* [İng.]; Uluslararası Basın Birliği) <UPI'ye <UPI'den
Uppsala'ya <Uppsala'lılara
UPU (=*Universal Postal Union* [İng.]; Uluslararası Posta Birliği) <UPU'ya <UPU'dan
urağan
Uranüs <Uranüs'ten
uranyum
Urban <Urbanlara
Urduca
Urla'ya, Urlalı <Urlalılara
Uruguay'a, Uruguaylı <Uruguaylılara
USA (=*United States of America [İng.]; Amerika Birleşik Devletleri; United States Army* [İng.]; ABD Ordusu) <USA'ya <USA'dan
usanç <usanca <usancı <usançtan
usare (A uzun)
usçu, usçuluk <usçuluktan, usdışı, ussal, ussallaştırmak
USIS (=*United States Information Service* [İng.]; Amerikan Haberler Merkezi) <USIS'e <USIS'ten
uskumrusugiller
ustabaşı
ustunç <ustunca <ustuncu <ustunçtan
usturmaça
usturpa
usul (İkinci U uzun, L ince) <usule <usulü <usulden, usulsüz, usulsüzlük <usulsüzlükten
usul usul
Uşak'a (Okunuşu: "Uşağa") <Uşak'tan, Uşaklı <Uşaklılara
uşakkapan
uşkun
uşşak (A uzun) <uşşaka <uşşakı <uşşaktan
utaçıcı (=teşhirci), utaçım, utanç <utanca <utancı <utançtan
utangaç <utangaca <utangacı <utangaçtan
Utarit'ten
UTE (=Uluslararası Tiyatro Enstitüsü) <UTE'ye <UTE'den
uvertür

uyarlaç <uyarlaca <uyarlacı <uyarlaçtan
uydurukçu, uydusavar
uygulamalı tatbik (bkz. "tatbik"), uygulayım, uygulayımbilim
Uygur<Uygurlara, Uygurca
uylukkemiği
uyurgezer, uyuyakalmak
uyuşkan
uyuşturanbalığı
uyuzböceği, uyuzotu, uyuzsineği
Uz. (=uzatmalı; uzman [ask.])
uzadevim, uzaduyum, uzagörüm
Uzakdoğu'ya, Uzakdoğululara
uzaklıkölçer, uzakyazıcı
UZATMA İŞARETİ (bkz. "Düzeltme İşareti")
uzatmalı (=Uz.)
uzayadamı, uzaygemisi
uzbilim, uzgören, uzgörür, uziletişim, uzyazar
uzlaşım, uzlaşma (bkz. "İşteş Fiiller")
uzlet <uzlete <uzleti <uzletten
Uzm. (=uzman) <Uzm.dan

UZUN ÇİZGİ (KONUŞMA ÇİZGİSİ)
Konuşma edimini belirtmek için kullanılır. Alt alta yazılan sıralamaların satır başlarında ya da yan yana yazılan dizeleri ayırmakta kullananlara da rastlanıyor.

UZUN (BİLEŞİK) ÖZEL ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması")
uzun uzadıya
uzun yıllardır, uzun yıllardan beri
"Uzun yıllar", Türkçede yerleşmiş bir söyleyiş. "Uzun yıllar tek başına yaşadı" örneğindeki gibi. Ancak, "*uzun yıllardır*" için aynı şeyi söyleyemeyiz; "yıllardır" sözcüğü, "uzun" anlamını zaten içerdiğinden, "uzun" sözcüğünü eklemek gerekmiyor.
uzun zamandan beri (bkz. "beri")
uzunbacaklılar, uzunçalar, uzundiş <uzundişten, uzuneşek <uzuneşekten, uzunkafalı, uzunkuyruk, uzunlevrek
Uzunköprü'ye, Uzunköprülü <Uzunköprülülere
uzuv <uzva <uzvu, uzvi (İ uzun), uzviyet <uzviyetten

Ü

ücra (A uzun)
ücret (bkz. "fiyat, 2")
üç
"*2003'de*" değil, "2003'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

ÜÇ NOKTA İŞARETİ
1. Sonuna getirildiği sözün ya da örneklerin gerçekte bitmemiş olduğuna, devamını düşünmenin okura bırakıldığına işaret ediyor.
2. Alıntıların başında, ortasında ya da sonunda, alınmak istenmeyen bölümlerin yerine üç nokta konabiliyor. Bu durumda üç noktanın, alıntılanan metne mi yoksa alıntılayan metne mi ait olduğu karışabilecekse, alıntılayana ait olduğunu belirtmek için üç noktayı (...) biçiminde ayraç içine almakta yarar var.
3. Saklı tutulan adlar yerine de üç nokta konabiliyor: "... kentindeki ... otelinde işlenen cinayet" örneğindeki gibi.

üçayak, üçboyutlu, üçdüzlemli, üçetek, üçgül, üçkâğıt, üçkâğıtçı
üçgen, üçleme, üçlü, üçteker, üçüz
Üçvş. (=üstçavuş) <Üçvş.tan
üdeba (A uzun)
üfleç <üflece <üfleci <üfleçten
üful (U uzun, L ince) <üfule <üfulü <üfulden
üfürükçü
üğrüm
ÜLEŞTİRME SAYILARI (bkz. "Sayıların Yazılması, 9")
ülfet <ülfete <ülfeti <ülfetten
ÜLKE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
Ülker'in
ülküdeş <ülküdeşten
ültimatom
ültramodern (=ultramodern), ültrason (=ultrason), ültraviyole
ümera (A uzun)
ümit (İ uzun) <ümide <ümidi <ümitten
ümmet <ümmete <ümmeti <ümmetten, ümmetçi

ümmi (İ uzun)
ümük <ümüğe <ümüğü <ümükten
Üni. (=Üniversite[si])
üniforma
üniversal
üniversite, üniversitelerarası

ÜNLEM İŞARETİ

1. CÜMLE İÇİNDE ÜNLEM
Cümle içinde ünlem işareti, olağanüstü bir duygu iletimi gereksinmesine işaret eder. Olağan cümlede ünlem işareti ve soru işareti nokta değerindedir.
2. BİR BAŞINA AYRAÇ İÇİNE ALINMIŞ ÜNLEM İŞARETİ, yazarın işaretten önceki söze dikkat çektiği ya da o sözle alay ettiği anlamına gelir.

ünsiyet <ünsiyete <ünsiyeti <ünsiyetten
ünüversite değil, üniversite
ünvan değil, unvan
Ünye'ye, Ünyeli <Ünyelilere
ürat <ürada <üradı <ürattan
Ürdün'e, Ürdünlü <Ürdünlülere
üreteç <üretece <üreteci <üreteçten
Ürgüp'e (Okunuşu: "Ürgübe") <Ürgüp'ten, Ürgüplü <Ürgüplülere
ürkünç <ürkünce <ürküncü <ürkünçten
ürolog <üroloğa <üroloğu, üroloji
ürtiker
üryan, üryani (A ve İ uzun)
üs <üsse <üssü <üsten, üslenmek
Üsküdar'a, Üsküdarlı <Üsküdarlılara
Üsküp'e (Okunuşu: "Üsköbe") <Üsküp'ten, Üsküplü <Üsküplülere
üslup (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <üsluba <üslubu <üsluptan, üslupçu
üst baş, üst üste <üstten
üstalize
üstat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <üstada <üstadı <üstattan
üstbaşlık <üstbaşlıktan
üstbitken
üstçavuş <üstçavuştan
üstçene, üstderi, üstdil, üstdudak, üstgeçit, üstsubay
üsteğmen

üstten virgül (bkz. "Kesme İşareti")
Kesme işaretine (') gündelik dilde, özellikle öğrenciler arasında "üstten virgül" dendiğine rastlanıyor. "Kesme işareti" adlandırmasının benimsenmemesinin nedeni, "kısa çizgi" ya da "hece bölme çizgisi" (-) ile karıştırılması olabilir.

üstübeç <üstübece <üstübeçten
üstünkörü
üstünyapı
üstüpü
üstüvane (A uzun), üstüvani (A ve İ uzun)
üstyapı, üstyapısal
üşengeç <üşengece <üşengeci <üşengeçten
üşniye
Ütğm. (=üsteğmen) <Ütğm.in
ütopya, ütopyacı
üvendire
üvey
üvertür değil, uvertür
üvez
üzengikemiği, üzengitaşı
üzerine odaklanmak
(bkz. "odaklanmak")
üzgünbalığı, üzünç <üzünce <üzüncü <üzünçten
üzre (=üzere)

V

vaat <vaade <vaadi <vaatten, vaat etmek (=vadetmek [A uzun]), vaatte bulunmak
vaaz <vaaza <vaazı, vaaz vermek
vabeste (A uzun)
vacip [olmak] (A uzun)
vade (A uzun), vadeli, vadesiz, vadesi gelmek
vaftiz [etmek, edilmek], vaftizhane (Son A uzun)
vagonda teslim satış (=FOW, f.o.w.; *free on waggon* [İng.])
vaha (İlk A uzun)
vahamet (İkinci A uzun) <vahamete <vahameti <vahametten
vahdet <vahdete <vahdeti <vahdetten, vahdet-i vücud
vahi (A ve İ uzun)
vahim (İ uzun)

vahiy <vahye <vahyi <vahiyden
vaiz (A uzun)
vaka (A'lar kısa; uzatmamak gerekiyor), vakanüvis <vakanüvisten, vakayiname (Son A uzun)
vaketa
vakfe, vakfetmek
Vakfıkebir'e, Vakfıkebirli <Vakfıkebirlilere
vakfiye (=vakıfname) (Son A uzun)
vakıa (İlk A uzun)
vakıf <vakfa <vakfı <vakıftan
vaki (A ve İ uzun)
vakit <vakte <vakti <vakitten, vaktaki (İkinci A uzun)
vakum
vakur (U uzun)
Vâlâ Nurettin (U uzun) (=Vâ-Nû)
valf <valftan
vali (A uzun)
valide (A uzun)
vallahi (İkinci A uzun)
vals (L ince) <valse <valsi <valsten
Van Gogh (=Vincent Van Gogh)
Van'a, Vanlı <Vanlılara
vanadyum
Vandal <Vandallara, vandallık
vandalizm
vanilya
vantilatör
vantrilok <vantriloğa <vantriloğu <vantriloktan
vantuz
vapurdumanı
var olmak
vara yoğa, varı yoğu
varagele
vardakosta
vardela
vareste (A uzun)
vargel, vargel tezgâhı
varidat (A'lar uzun) <varidata <varidatı <varidattan
varide (A uzun)

varis (A ve İ kısa) <varisten, varisli

"Toplardamar genişlemesi" anlamına geliyor. "Vâris"le aralarında yazılış, söyleniş ve anlam farkı var.

vâris

"Mirasçı" demek. "Varis"le karışması için A'yı düzeltme işaretiyle yazmak ve uzun söylemek gerekiyor.

varit (A uzun)
variyet (A uzun) <variyetten, variyetli, varlıkbilim
varoluş <varoluştan, varoluşçu, varoluşçuluk <varoluşçuluktan
varsağı
varsayım, varsaymak, varsıl, varsıllaşmak
Varşova'ya, Varşovalı <Varşovalılara
Varto'ya, Vartolu <Vartolulara
varyant <varyanta <varyantı <varyanttan, varyasyon, varyete
varyemez
varyos <varyostan
vasat <vasata <vasattan, vasati (İ uzun)
vasıf <vasfa <vasfı <vasıftan
vasıl [olmak] (A uzun)

vasi (İ uzun), vasilik <vasilikten

Yetimlerin, akılca zayıf olanların ya da ölenlerin malını yönetmeyi üstlenen kişilere "vasi" deniyor. A'yı uzatmadan söylemeye dikkat. A uzatılırsa, "geniş, engin" anlamına gelen "vâsi" ile karışabilir.

vâsi (bkz. "vasi")
vasistas <vasistastan
vasiyet <vasiyete <vasiyeti <vasiyetten, vasiyetname (Son A uzun)
vaşak <vaşağa <vaşağı <vaşaktan
Vaşington <Vaşington'a, Vaşingtonlulara, vaşington portakalı
vat <vatı <vata <vattan <vatlık
vatani (İ uzun), vatanperver, vatansever
Vatikan'a, Vatikanlı <Vatikanlılara
vatoz
vaveyla (A'lar uzun)
vaybabacığımcılık
vazetmek, vazıikanun (A'lar uzun)
vazgeçmek <vazgeçmekten
vazıh (A uzun)
vazıyet [etmek] <vazıyete <vazıyeti <vazıyetten

"El koymak" demek. "Vaziyet"le karıştırılıyor.

vazife (İ uzun), vazifeşinas <vazifeşinastan, vazifeten
vaziyet [almak] <vaziyete <vaziyeti <va-

ziyetten (bkz. "vazıyet")

vb. (=ve benzeri; ve bunun gibi; ve daha başkaları) <vb.ne <vb.ni <vb.nden (Ayrıca bkz. "gibi, 4")

vd. (=ve devamı; ve diğerleri) <vd.na <vd.nı <vd.ndan

ve

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ve" bağlacını, tıpkı "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.
2. CÜMLENİN BAŞINDA "VE" BAĞLACI KULLANILIR MI?
   Kullananların sayısı artıyor. Şiar Yalçın'da bile var (s. 7).
3. "VE" BAĞLACINDAN SONRA YA DA ÖNCE VİRGÜL KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül Sorunları, 7")

ve benzeri (=vb.; ve bunun gibi; ve başkaları)

vede

vebal (A uzun, L ince) <vebale <vebali <vebalden

veca (A uzun) <vecaa <vecaı

vecibe (İ uzun)

vecih <veçhe <veçhi <vecihten, [bu] veçhile

vecit <vecde [gelmek] <vecdi <vecitten

veciz, vecize (İ uzun)

veçhe

veda [etmek] (A uzun) <vedaya <vedayı <vedanın, vedalaşmak

vede değil, ve de

vedia (İ uzun)

vefa (A uzun), vefakâr

vefat [etmek] (A uzun) <vefata <vefatı <vefattan

vehamet değil, vahamet

vehim <vehme <vehmi, vehmetmek

vejetalin, vejetaryen

vekâlet, vekâleten, vekâletname (A'lar uzun)

vekilharç <vekilharca <vekilharcı <vekilharçtan

veladet (A uzun) <veladete <veladeti <veladetten

velayet (A uzun) <velayete <velayeti <velayetten

velespit <velespite <velespiti <velespitten

velfecir (=velfecri)

velhasıl (A uzun), velhasılıkelam

veliaht (A uzun) <veliahta <veliahtı <veliahttan

velinimet (İ'ler uzun) <velinimete <velinimeti <velinimetten

velodrom

velut

Venedik'e (Okunuşu: "Venediğe") <Venedik'ten, Venedikli <Venediklilere

Venezüela'ya, Venezüela'lı <Venezüela'lılara

venüsçarığı

veraset (A uzun) <verasetten, veraset ilamı (A'laruzun)

veri, veriler, veri bankası
"Veri" sözcüğünün İngilizcesi (*data*) çoğul eki almadığından Türkçesinin de almadığını sananlar oluyor. Türkçede, "bilgiler" denebildiği gibi, "veriler" de denebilir.

-vermek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2"), verimkâr

verkaç <verkaca <verkacı <verkaçtan

vermut <vermuta <vermutu <vermuttan

vernik <verniğe <verniği <vernikten, verniklemek

verniye

veronika (=yavşanotu)

vesaik (A uzun) <vesaike <vesaiki <vesaikten

vesaire (A uzun)

vesait (A uzun) <vesaite <vesaiti <vesaitten

vesselam

vestiyer

Vet. (=veteriner) <Vet.in <Vet.den

veteriner doktor (=DVM; *doctor of veterinary medicine* [İng.])

vetire (İ uzun)

veya (A uzun) (bkz. "ya da")

veyahut <veyahutda

vezin <vezne <vezni

Vezirköprü'ye, Vezirköprülü <Vezirköprülülere

vezirparmağı

VHF (=*very high frequency* [İng.]; çok yüksek frekans) <VHF'ye <VHF'den

VIP (=*very important person* [İng.]; çok önemli kişi) <VIP'ten, vip salonu
vır vır
via (=yoluyla [Lat.])
vibrafon
vicahen (A uzun), vicahi (A ve son İ uzun)
vicdan, vicdanen (A uzun)
vidanjör
video, videoteyp <videoteypten
Vietnam'a, Vietnamlı <Vietnamlılara
vigla
vikaye (A uzun, K kalın)
Viking <Vikinglere
vikont <vikonta <vikontu <vikonttan, vikontes
viladi (A ve son İ uzun)
vilayet (A uzun) <vilayete <vilayeti <vilayetten
vinç <vince <vinci <vinçten
viraj
viran (A uzun), virane (A uzun)
Viranşehir'e, Viranşehirli <Viranşehirlilere

VİRGÜL SORUNLARI

Kurallara göre virgül gerektiren yerleri anımsamak için, aşağıda sekizinci maddeye bakın. Diğer maddelerde ise, çeşitli virgüllerin yaratabildiği anlam farklılıkları gösteriliyor. Gerçekten de, bağfiillerden, "gibi" sözcüğünden, "-in" iyelik ekinden, "-ken" ekinden, "nedeniyle" anlamına gelen "-den" ekinden, özneden ve "ve", "ile" vb. bağlaçlardan sonra virgül kullanırken, kural nedir diye değil, kullanmazsam anlam karışıklığı doğuyor mu diye düşünmekte yarar var.

1. BAĞFİİLLERDEN (ULAÇLARDAN) SONRA VİRGÜL

Bağfiillerin ardından virgül konması ya da konmaması, verilmek istenen anlama bağlı; başka bir deyişle, bağfiillerden sonra gelen virgül, anlamı değiştiren virgüllerden.

Sorunlu örnek: "Bir çok şairin silinip gitmesinin nedeni *değişimi kavrayıp, içlerine sindirememeleridir*." (Celâl, 1/s. 7)

Bu cümledeki "kavrayıp" bağfiilinden sonra gelen virgüle bakılırsa, yazar, bazı şairlerin değişimi kavradıklarını, buna karşılık içlerine sindiremedikleri için silinip gittiklerini söylüyor. Virgül olmasaydı, şairlerin değişimi hem kavramadıkları hem de içlerine sindiremedikleri anlaşılırdı ki bağlama bakılırsa yazarın kastı da bu. Öneri: "Birçok şairin silinip gitmesinin nedeni, değişimi kavrayıp içlerine sindirememeleridir."

Sorunlu örnek: "*Şimdi ismini verip, ihbar etmeyeceğim iki mühim gazeteci kardeşle*." (Perihan Mağden, 31.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi) Yazar, söz konusu gazetecilerin ismini veriyor olsaydı, cümledeki virgül yerinde olurdu. Vermediğine göre, virgül gerekmiyor.

Şu örnekte de anlam, "-erek" ekinden sonra virgül konup konmamasına bağlı olarak değişiyor: "Anne, sokağa mantosuz çıkarak bir aile dostlarına giden kızlarının peşine düşmüştü." Bu örneğe göre sokağa mantosuz çıkan, anne midir yoksa kızı mı? "Çıkarak"tan sonra virgül olmadığına göre, kızıdır. Olsaydı, sokağa mantosuz çıkan, anne olacaktı.

Aşağıdaki cümlede ise bu kez bağfiilden sonra virgül kullanmamak uğruna sözdizimi sorununa yol açıldığı görülüyor:

Sorunlu örnek: "Kartı alıp *öteki seçtiği kartlarla beraber* kırtasiye dükkânından çıktı." (Baydar, s. 122) Öneri: "Kartı alıp, seçtiği öteki kartlarla beraber kırtasiye dükkânından çıktı."

Bağfiilden sonraki virgül bazen anlamı değiştirmiyor, yalnızca fazlalık ediyor.

Sorunlu örnek:"Örneğin, Türkçenin sözcük yapma yollarından *'bileşmeyle' oluşturularak, söz varlığımıza kazandırılan, dilimize böyle yerleşmiş, bileşik sözcükleri ayırmak* da söz konusu edilemez." (*Yazım Kılavuzu*, 3. baskı, s. 7) Bu örnekteki dört virgülden ikisi fazla: "Oluşturularak" bağfiilinden sonraki ve "yerleşmiş"ten sonraki.

2. "GİBİ" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA VİRGÜL

"Gibi"den sonra virgül kullanılıp kullanılmayacağı da verilmek istenen anlama bağlı. Bu virgülün anlam üstündeki etkisini gösteren geleneksel örnek: "Çalış baban gibi, eşek olma!" "Çalış, baban gibi eşek olma!"

"Gibi"den sonra gereksiz virgül örneği: "Dil Derneği'nin YAZIM KILAVUZU'nun *ilk iki baskısı gibi, üçüncüsü de* Atatürk'ün kurumunda on bir kez ve milyonlarca basılan *Yazım Kılavuzu*'nu temel almış; (...)" (*Yazım Kılavuzu*, s. 8)

3. "-İN" (TAMLAMA DURUMU / İYELİK) EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Anlam farklılığına yol açabiliyor. Şu iki cümle arasındaki fark gibi: "Konuşanın, babası olduğu sanılabilir." "Konuşanın babası olduğu sanılabilir."

4. "-KEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Gerektiğinde kullanılıyor; anlam farklılığı da yaratabiliyor. Örnek: "1932'de başlayan dil devrimiyle Türkçe karşılıkları bulunan yabancı sözcükler yerini, Türkçelerine bırakırken, bunlardan kaynaklanan yazım sorunu da ortadan kalkmıştır." (*Yazım Kılavuzu*, s. 11) Örnekteki iki virgülden birincisi gereksiz, ikincisi ise cümlenin anlamını değiştiren virgüllerden.

5. "NEDENİYLE" ANLAMINA GELEN "-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Bu virgülün nasıl anlam farklılığı yarattığını gösteren bir örnek: "Yakınları gelmediğinden ölen kurban, teşhis edilemedi." "Yakınları gelmediğinden, ölen kurban teşhis edilemedi."

6. ÖZNENİN AYIRTEDİLEBİLMESİ İÇİN KULLANILAN VİRGÜL

Basit cümleler dışında çoğu kez, anlamın karışmaması için özneden sonra virgül kullanmak gerekiyor.

Sorunlu örnek: "(...) *asıl bizi yaklaştıran düşünce yakınlığı oluyor*." (Cengiz, s. 33) Öneri: "(...) bizi asıl yaklaştıran, düşünce yakınlığı oluyor."

Ancak, cümlenin başındaki sözcüğün özne sanılmaması için, fazladan virgül kullanmamaya dikkat edilmeli.

Sorunlu örnek: "*Çömez, sahne önüne gelir*: *Sırtı, Teiresias'a dönük olarak konuşmaya başlar*." (Büktel, s. 9) "Sırtı"dan sonraki fazla virgül nedeniyle ilk anda anlam kargaşası doğuyor: Konuşmaya başlayan, çömez değil de çömezin sırtı oluyor. O virgül olmasa, "çömez" öznesini rahatlıkla izleyeceğiz.

7. "VE", "İLE" GİBİ BAĞLAÇLARDAN ÖNCE YA DA SONRA VİRGÜL

Yazım Kılavuzu, "'ve, ya, ya da, ile, ki...' bağlaçlarından önce ve sonra virgül iıni kullanılmaz" diyor. *Yazım Kılavuzu*'nda böylece, yazmayı yeni öğrenen çocuklara "ve"nin ve virgülün işlevini öğretmekte kolaylık olsun diye başvurulan bir belirtim, genel kural durumuna getirilmiş oluyor. Böyle bir kural yalnızca en basit cümleler için geçerli olabilir. Cümledeki öğe sayısı arttığında, durum değişebiliyor.

Olağan basit cümlelerde bağlaçtan önce ya da sonra virgüle gerçekten de gerek kalmıyor. Örneğin, "*1, 2, 3, ve 4. sınıfları barındıran bina yetersiz*" cümlesinde, 3'ten sonraki virgül fazla (bu virgül İngilizcede var, Türkçede değil).

Ancak, araya yancümle ya da sözcük grubu girdiğinde, anlamın karışmaması için bağlaçtan önce ya da sonra virgül kullanmak gerekebiliyor. Örnek: "Bu anlayış temelde idealist, ve sistemli olmayan bir biçimde de Hegelcidir."

"Ve" bağlacından sonraki virgül gibi, "ile" bağlacından sonraki virgül de anlamı değiştirebiliyor. Şu iki cümle arasındaki fark gibi: "Ahmet, Lara ile var olmanın anlamını, yaşamın sırrını keşfedecektir." "Ahmet, Lara ile, var olmanın anlamını, yaşamın sırrını keşfedecektir."

8. Virgül gerektiren yerlerden, akılda zor kalanları belirtelim:

• Hitaplardan sonra,

• Sıralı cümlelerden sonra (örnek: "Düşüneyim, karar verince sizi arayım"),

• Arasöz ve aracümlelerden sonra (örnek: "Ona karşı, nasıl anlatayım, hem saygı hem de korku duyuyordum"),

• Alt alta sıralamalardaki her öğenin sonunda (örnek: Okumakta olduğunuz liste).

Alt alta sıralamalarda cümle son öğede bitmiyorsa, son öğenin sonuna nokta ya da virgül koymayıp söze alt satırda devam edilmeli. *Yazım Kılavuzu*'ndaki örnek (s. 56):

"Türkçede önadları;

1. Niteleme,
2. Belirtme olarak ikiye ayırınız."

9. SAYILARIN YAZILMASINDA VİRGÜL (bkz. "Sayıların Yazılması, 1")

virt <virde <virdi <virtten
virtüöz, virtüözlük
visal (A uzun, L ince) <visale <visali <visalden
visamiral
viskoz
vişneçürüğü
vitellüs <vitellüsten
vitir <vitre <vitri
vitray
viyadük <viyadüke <viyadükü <viyadükten
viyaklamak
viyola, viyolonsel
Vize'ye (=Vize ilçesine), Vizeli <Vizelilere
VJ (=videojockey)

vizyon
Batı dillerinden geldi. Türkçesi, yerine göre, "gösterim, ufuk, anlayış, uzak görüş" vb.

vodvil
vokabüler
vokal (L ince) <vokale <vokali <vokalden, vokalist <vokalistten
voleybol <voleybole <voleybolü <voleybolden, voleybolcu
volontarizm, volontarist <volontaristten
volt <volttan, voltaj, voltametre, voltamper, voltmetre, voltölçer
Volter (=Voltaire)
voltram
Volvograd'a <Volvograd'lılara, Volvograd'dan
vombat <vombada <vombadı <vombattan
vonoz
vs. (=ve saire) (A uzun)
vuku [bulmak] (İkinci U uzun) <vukua [gelmek] <vukuu
vukuat <vukuata <vukuatı <vukuattan
vukuf <vukuftan, vukufsuz
vuraç <vuraca <vuracı <vuraçtan, vurdumduymaz

VURGU SORUNLARI

Yazılışları ayrı, anlamları farklı olan bazı sözcüklerin seslendirilmesindeki vurgu farkı, anlamın belirginleşmesini sağlıyor. Özellikle, büyük harfle başlatıldığında belirli bir yerleşim yerinin adına, küçük harfle başlatıldığında ise başka bir ada dönüşen sözcük çiftlerine dikkat edilmeli: ağrı/Ağrı, levent/Levent, ordu/Ordu, kemer/Kemer, uşak/Uşak, hicaz/Hicaz, bodrum/Bodrum, vb. Bu sözcük çiftlerinde vurgu küçük harfli olanlarda ikinci ünlüde, yerleşim yeri adlarında ise ilk ünlüde.

vurkaç
Bir dövüş taktiğinin adı. (Ayrı yazıldığında daha geniş ve gevşek bir anlam kazandığına dikkat edilmeli.)

vurtut <vurtuttan
vuslat <vuslattan
vusul (İkinci U uzun, L ince) <vusule <vusulü <vusulden
vuzuh <vuzuhtan
vücut [bulmak] (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <vücuda <vücudu <vücuttan
vükela
vürut (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <vüruda <vürudu <vüruttan
vüsat <vüsate <vüsati <vüsatten
Vüs'at O. Bener
vüzera

W

w

Bu harfe Türkçe olarak yeni bir ad önerildi ve hayli yaygınlaştı: "çift v". Daha önce, Fransızcadan gelmiş olan "dublve" adı kullanılıyordu. Günümüzde özellikle internette, İngilizceden gelen "dabılyu" adı da kullanılıyor.

W harfi Türkçe alfabede yer almamakla birlikte, Türkçe imlada çeşitli biçimlerde yer alıyor. Birincisi, Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adlardan Türkçede yerleşik bir karşılığı olmayanları kendi dillerindeki gibi yazma kuralı uyarınca: New York, New Orleans, Wisconsin, Mark Twain, vb. İkincisi, Türkçeye giren bazı İngilizce sözcüklerde: *walkman, wc, web, western,* vb. Üçüncüsü, kendine İngilizce ad seçmeyi yeğleyen ticaret ve sanayi kuruluşlarının ürün ya da şirket adlarında.

W harfi ayrıca "volfram"ın ve "vat"ın simgesi olarak kullanılıyor.

walkman (=gezerçalar)

watt değil, vat

WB (=*World Bank* [İng.]; Dünya Bankası; IBRD; *International Bank for Reconstruction and Development* [İng.]; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası) <WB'ye <WB'den

WC (=*water closet* [İng.]; tuvalet) <WC'ye <WC'den

WFC(=*World Food Council* [İng.]; Dünya Gıda Konseyi) <WFC'ye <WFC'den

WFTU (=*World Federation of Trade Unions* [İng.]; Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu) <WFTU'ya <WFTU'dan

WHO (=*World Health Organization* [İng.]; Dünya Sağlık Örgütü) <WHO'ya <WHO'dan

WIPO (=*World Intellectual Property Organisation* [İng.]; Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü) <WIPO'ya <WIPO'dan

WMO (=*World Meteorological Organisation* [İng.]; Uluslararası Meteoroloji Birliği) <WMO'ya <WMO'dan

WTO (=*World Trade Organization* [İng.]; Dünya Ticaret Örgütü) <WTO'ya <WTO'dan (Daha çok "DTÖ" kullanılıyor.)

X

x

Bu harfin Türkçe adı "iks". Türkçe alfabede böyle bir harf bulunmamakla birlikte, tıpkı W harfi gibi bu harf de Türkçe imlada çeşitli biçimlerde yer alıyor. Bilinmeyen adların yerine ve "x ışını" deyiminde bu harfi kullanıyoruz. Tıpta "x oldu" deyimi, "öldü" anlamına geliyor. Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adlardan Türkçede yerleşik bir karşılığı olmayanları kendi dillerindeki gibi yazma kuralı, X harfini de kapsıyor: New Mexico, Delacroix, Dreux, vb.

X harfi ayrıca "ksenon"un simgesi olarak kullanılıyor.

Y

y. (=yaklaşık)

Y / Ğ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

ya

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ve", "de", "ki", "ile", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi "ya" bağlacını da büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. "YA" MI, "YADA" MI?

Bu iki sözcüğün kullanımı, İngilizcenin etkisinde kalabiliyor.

Sorunlu örnek: "Sonuç olarak, *sen ne işe yarıyorsun? Ya da ben? Gont Dağı bir işe yarar mı? Ya da Açık Deniz?*" (LeGuin 1994, s. 22) Öneri: "Sonuç olarak, sen ne işe yarıyorsun? Ya ben? Gont Dağı bir işe yarar mı? Ya Açık Deniz?"

yada

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ya da" bağlacını, tıpkı "ve", "de", "ki", "ile", "ya" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. Çeviri metinlerde, "*Doğru ya da Yanlış?*" gibi tuhaflanlatımlara rastlanmaya başlandı. (Soru işareti olmasa tuhaflık da olmayacak.) Oysa İngilizcedeki "*or*" sözcüğünü ille "ya da" diye çevirmek gerekmez: "*True or False?*" sözünün Türkçesi, "*Doğru ya da Yanlış?*" değil, "Doğru mu, Yanlış mı?" olmalı.

3. Cümlelere "ya da" bağlacıyla başlanabilir mi sorusu, sık sorulan sorulardan. Başlandığına rastlanıyor (örnek için, bkz. *Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı,* Dil Derneği Yay., 1995, s. 25).

ya herrü ya merrü

yabanabat <yabanabattan, yabanarısı, yabanasması, yabandefnesi, yabandomuzu

YABANCI KÖKENLİ CİNS ADLARININ YAZILMASI

Başka dillerden gelen, yazılışı ve okunuşu Türkçeleşmemiş cins adlarını, ayırt edici bir biçimde (tırnak ya da kesme işareti kullanarak) yazmakta yarar var: "rock'ın", "world music'ten", "sound'unu" gibi.

Sorunlu örnek: "(...) *edebiyat masteri* var." (*Radikal Cumartesi*, 31.10.1998, s. 3) Öneri: "(...) edebiyat 'master'ı var." Ya da: "(...) edebiyat mastırı var." Ayrıca bkz. "Kısaltmaların Yazılması, 6".

YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.2")

YABANCI ÖZEL ADLARIN YAZILMASI

1. LATİN ALFABESİNİN KULLANILDIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL ADLAR

Türkçe gibi Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adların yazımını değiştirmemek gerekiyor. Tarihsel olarak belirli bir söyleyişle yerleşmiş bazı özel adlar, bu kuralın dışında: "Napolyon", "Londra", "Münih", "Cenevre", "İsveç", "İsviçre" vb.

2. LATİN ALFABESİNİN KULLANILMADIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL ADLAR

Bu özel adları ise Türkçe okunuşlarına uyarak yazmak gerekiyor: "Çaykovski", "Tsumi", "Kahire", "İbn Haldun" vb. Ancak, sözgelimi "Ibn Khaldom", Londra'daki bir hastanenin adıysa, Türkçede de "Ibn Khaldom" diye yazılmalı; çünkü burada söz konusu olan, Arap tarihçi İbn Haldun'un değil, Londra'daki bir hastanenin adıdır.

3. Göçmen yazarların adı da zorluk yaratabiliyor. Bu konuda, yazarın uyrukluğu temel alınabilir. Sözgelimi Salman Rushdie sonuçta İngiliz olduğundan, adını Türkçe okunuşuna göre değil, İngilizce yazılışına göre yazmak yerinde olur.

4. YABANCI ÖZEL ADLAR YAPIM EKİ ALDIĞINDA (bkz. "Kesme İşareti")

yabanenginarı, yabaneşeği, yabangülü, yabanhavucu, yabaninciri, yabani (İkinci A ve İ uzun), yabaniakdiken, yabaniıspanak, yabanikimyon, yabanilahana, yabanimercanköşk, yabaniyasemin, yabankazı, yabankedisi yabanketeni, yabanmaydonozu, yabanmersini, yabannanesi, yabanördeği, yabanpancarı, yabanpazısı, yabansümbülü, yabanteresi, yabantırak, yabanturpu

yad

"Yabancı" demek. "Yad eller" örneğindeki gibi. "Yâd"la karışabilir.

yâd [etmek], yadigâr (A'lar uzun)

"Yâd" sözcüğü "anmak" anlamına geliyor. Düzeltme işaretiyle yazılmazsa "yad"la karışabilir.

yada değil, ya da (bkz. "ya da")

yağbezi, yağdoku, yağhane, yağlıkçı, yağlıboya, yağölçer, yağtaşı, yağyakıt

yağışölçer, yağmurkuşağı, yağmurkuşu, yağmurölçer

yahni
Yahudice, Yahudi <Yahudilere, Yahudilik <Yahudilikten, yahudibaklası
Yahya Kemal Beyatlı
Yahyalı'ya, Yahyalılı <Yahyalılılara (=Yahyalılara)
yaka paça
Yakacık'a (Okunuşu: "Yakacığa") <Yakacık'tan, Yakacıklı <Yakacıklılara
yakalıkamçılılar
yakıağacı

yakın
"Yakin" biçiminde söylememek gerekiyor. "Yakin" sözcüğünün anlamı çok farklı: "kesin bilgi, kesin bilme". "Yakinen" ise, "yakından" anlamına değil, "kesin olarak" anlamına geliyor.

yakınçağ
Yakındoğu'ya, Yakındoğulu <Yakındoğululara
yakıotu
yakıt <yakıta <yakıtı <yakıttan, yakıtyağ
yakin (İ uzun) (bkz. "yakın"), yakinen
yaklaşık (bkz. "ortalama" ve "olarak, 2")

yaklaşım (Ayrıca bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
yaklaşım tarzı
"Yaklaşım" kavramı zaten "yaklaşma tarzı" anlamına geldiğinden, "*yaklaşım tarzı*" denince ortaya gereksiz bir anlamsal yineleme çıkıyor. "Yaklaşma tarzı" ya da yalnızca "yaklaşım" yeterli olabilir.

yaklaşmak (bkz. "karşı")

yakmaç <yakmaca <yakmacı <yakmaçtan

yakut (A uzun) <yakuta <yakutu <yakuttan
Bir değerli taş türü. Bir topluluğun adı olan, kısa A'lı "Yakut"la karıştırılmamalı.

Yakut<Yakutlara, Yakutça
Kuzeydoğu Sibirya'da yaşayan bir topluluğun mensupları ve dili.

yalabık <yalabığa <yalabığı <yalabıktan
yalamuk <yalamuğa <yalamuğu <yalamuktan

yalan konuşmak
Argodan sayılabilir. Olağan kullanım: "yalan söylemek".

yalan yanlış, yalancıyak, yalancıdolma, yalancısafran
yalapşap
yaldırak <yaldırağa <yaldırağı <yaldıraktan
yalıçapkını
yalınayak, yalınç <yalınca <yalıncı <yalınçtan
yalıngaç <yalıngaca <yalıngacı <yalıngaçtan, yalıngöz, yalınkat, yalınkılıç
yalıyar
yalız
yalnış değil, yanlış
yalnız

yalnızca (=sadece)

1. "Yalnız" mı, "yalnızca" mı?

Eskiden, "sadece" değil, aynı anlamda olmak üzere "sade" denirdi (örnek için bkz. Eyuboğlu, s. 283, 284 vd.). Günümüzde ise "sadece" anlamında "sade" diyene pek rastlanmıyor; "sade" sözcüğü yalnızca "katışıksız" anlamında kullanılır oldu.

Buna karşılık, "yalnızca" yerine "yalnız" demeyi sürdürenler var. Oysa anlam karışıklığı yaratmaya çok elverişli bir kullanım bu.

Sorunlu örnek: "Ama biz *yalnız yaratıcının tasarısına* gönderme yapmayacağız." (Eco 1992, s. 9) Bu örnekte yazarın kastının "yalnız yaratıcının tasarısı" değil de "yalnızca yaratıcının tasarısı" olduğunu ancak paragrafın devamından anlayabiliyoruz.

Sorunlu örnek: "*Memure sözcüğü yalnız, kadınlar için kullanılabileceğinden ayrıca cinsiyet belirtmeye gerek yoktu.*" (Özerkan, s. 47) Bu örnekte ise yazar, karışıklığı önlemek için "yalnızca" demek yerine, yersiz bir virgül kullanmayı seçmiş. Öneri: "Memure sözcüğü yalnızca kadınlar için kullanılabileceğinden, (...)"

Sorunlu örnek: "*O, yalnız milletinin geçmişini değil, geleceğini de yüklenmiştir.*" Öneri: "O, milletinin yal-

nızca geçmişini değil, geleceğini de yüklenmiştir."

2. "Yalnızca" mı, "tek" mi?
Aradaki anlam farkına dikkat edilmeli. Özellikle, İngilizcenin etkisiyle fazladan "bir"lerin arttığını göz önünde tutarak: "Yalnızca bir ad yazabilirsiniz." "Tek bir ad yazabilirsiniz."

3. "Yalnızca" (ya da "sadece") sözcüğü, "ibaret", "sınırlı" gibi sözcüklerle ya da "kalmayıp"la birlikte kullanıldığında ortaya gereksiz anlamsal yinelemeler çıkıyor. Aşağıdaki örneklerin tümünden "yalnızca (sadece)" sözcüğü atılabilir.
Sorunlu örnek: "*Bu durum, elbette sadece sözcüklerle sınırlı kalmamakta*, giderek dilin ve daha da önemlisi anlatımın bütün yapısını derinden etkilemektedir." (Hasan Bülent Kahraman, *Radikal* gazetesi, 30.9.1997)
Sorunlu örnek: "Ancak yabancı kökenli günceller hazinesi *yalnızca bunlarla sınırlı değildir*." (Canetti, s. 76)
Sorunlu örnek: "Dil *yalnızca sözcüklerden ibaret* değildir." (Özerkan, s. 140)

Yalova'ya, Yalovalı <Yalovalılara
yalpık <yalpığa <yalpığı <yalpıktan
yaltak <yaltağa <yaltağı <yaltaktan, yaltakçı
yalvaç <yalvaca <yalvacı <yalvaçtan
Yalvaç'a <Yalvaç'tan, Yalvaçlı <Yalvaçlılara
yalvar yakar
yamaç <yamaca <yamacı <yamaçtan
yamçı
yamru yumru
yamuk yumuk
yan yana, yananlam
yanardağ, yanardöner
yanaşık <yanaşığa <yanaşığı <yanaşıktan
yancümle, yanı sıra, yanıkara
yanıkçı, yanışölçer
yankesici
yankıbilim
yanlış <yanlıştan, yanlışlık (bkz. "'-lik' Eki")
yanlız değil, yalnız
yansıtaç <yansıtaca <yansıtacı <yansıtaçtan
yanşak <yanşağa <yanşağı <yanşaktan
yantümce, yanünsüz, yanyüzergiller
yapadurmak
yapağı
yapayalnız
yapboz
YAPI VE YAPIT ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")
yapıbilgisi, yapıbilim, yapıbirim, yapımevi
yapıncak <yapıncağa <yapıncağı <yapıncaktan
yapış yapış, yapışıkçeneliler, yapışkanotu, yapıtaşı

yapmak

1. YİNELENMESİ GEREKEN FİİLİN YERİNE "YAPMAK" DEME EĞİLİMİ
Sorunlu örnek (ABD yapımı bir TV filminin çevirisinden):
"– *Beni kulüpten attı.*
– *Daha önce yapmalıydı*, geç bile kaldı."
Türkçede "yapmak" fiilinin, İngilizcedekinin tersine, "denden (yerini tutma)" işlevi olmadığından, böyle durumlarda "yapmak" denmeyip fiil yinelenir. Yukarıdaki Hollywood Türkçesinin olağan biçimi şöyle:
"– Beni kulüpten attı.
– Daha önce atmalıydı, geç bile kaldı."
TV filmlerinde sık sık duyduğumuz, "Yapamanı!", "Haydi, yapabilirsin!" gibi sözler de aynı sözcük sözcüğüne çeviri anlayışının ürünü.
İyi çevirilerde de gözden kaçmalar olabiliyor. Örnek:
"– *Bu eleştiriyi basına gönderecek mi?*
– *Yaptı bile.*" (Le Guin 1990, s. 199)
Öneri: "– Bu eleştiriyi basına gönderecek mi?
– Gönderdi bile."
Aynı kaynaktan başka bir örnek:
"*Bir makara sistemi kuramazlar, söz veremezler. Biz yapabiliriz.*" Öneri: "Bir makara sistemi kuramazlar, söz veremezler. Biz verebiliriz."

2. "YAPMAK" FİİLİ FAZLALIKLARI

Yukarıdakine benzeyen bir "yapmak" fiili kullanımının fazlalık oluşturduğu durumlara örnek: "'Cevdet Bey ve Oğulları'nda *kahramanlar, tıpkı babaannemin yaptığı gibi, bir cemaat ruhu ve amaç birliği içinde de olsa modernleşme, Batılılaşma konusunda saf bir şekilde ısrarlı, kararlı ve meraklıdırlar.*" (Orhan Pamuk, 4.4.1999 tarihli *Radikal İki*)

Olağan kullanıma göre bu örnekte "*tıpkı babaannemin yaptığı gibi*" değil, "tıpkı babaannem gibi" denmesi beklenir. Değilse (cümlenin temeline bakarsak): "*... tıpkı babaannemin yaptığı gibi (...) ısrarlı, kararlı ve meraklıdırlar*" yapısı ortaya çıkıyor.

Sorunlu örnek: "Kokoreç seviyorsa *kokoreç makinesi sokar içeri, Sedat Peker'in yaptığı gibi. Yine onun yaptığı gibi aşçısını ve berberini de içeri attırır* ki (...)" (Perihan Mağden, 15.12.1999 tarihli *Radikal*) Öneri: "Kokoreç seviyorsa kokoreç makinesi sokar içeri, Sedat Peker gibi. Yine onun gibi, aşçısını ve berberini de içeri attırır ki (...)"

3. "DURMA YAPMAK", "KONUŞMA YAPMAK", "(KESİN) DÖNÜŞ YAPMAK", "GİRİŞ YAPMAK", "PANİK YAPMAK"...

Bazı yazarlar bu sözlerdeki "yapmak" fiillerinin tümünü yersiz buluyor, bazıları ise "yapmak" fiilinin bu gibi yapılara yer yer bir süreç anlamı kattığını düşünüyor. Kişisel olarak, çoğu örnek için bu ikinci tür yoruma katılıyorum. "Konuşmak"la "konuşma yapmak" arasında anlam farkı var. "Durma yapmayın" diyen trafik görevlisinin kastı, "durmayın"dan çok, "uzun süre kalmayın", "park yapmayın" vb. olmalı.

Daha çok sınırdan geçip gelmek anlamında kullanılan "giriş yapmak" sözü sanki "giriş işlemlerini yapmak"ın kısaltılmışı. Aynı biçimde, yurtdışından "dönmek"le "dönüş yapmak" arasında anlam farkı var. "Yurtdışından dönüş yapmak" sözü, başka ülkelerde ikamet edenler için "Türkiye'ye taşınmak" anlamını kazanmış durumda. Buna karşılık, yurtdışından her dönenin "dönüş yapmış" olmayacağı, sözgelimi, Emre Kongar'ın verdiği örneği alırsak (s. 26), bir Avrupa ziyaretinden dönen Başbakan için "*Başbakan yurtdışından dönüş yaptı*" dememek gerektiği, herhalde tartışılmaz: Başbakan bir başka ülkede ikamet ediyor olamayacağına göre, oradan dönüş de yapamaz; düpedüz döner.

Öte yandan, "yapmak" fiilinin "panik yapmak", "bitiş yapmak" vb. kullanımlarının "yanlış" olmaktan çok, argo düzeyinde olduğu söylenebilir. Olağan biçim, "paniğe kapılmak", "bitmek" ve benzeridir.

yaprakarısı, yaprakbiti, yapraktaş

Yapraklı'ya, Yapraklılı <Yapraklılılara (=Yapraklılara)

yar<yara<yarı
"Uçurum" demek. "Yardımcı" sözcüğünün kısaltması olarak da ("yar." biçiminde) kullanılabiliyor. "Yâr"la aralarında yazılış, söyleyiş, çekim ve anlam farkı var.

yâr<yâre<yâri, yâran
"Sevgili", "yakın kişi" gibi anlamları var. "Yar"la karıştırılmamalı.

yara bandı

yarabbi<yarabbim

Yaradan, Yaradancılık, yaradılış<yaradılıştan

yâran

yaratık<yaratığa<yaratığı<yaratıktan

yaratı, yaratmak, yaratılış<yaratılıştan

yarbay (=Yrb.)

yard. (=yardımcı)

yardakçı

yardımlaşma, yardımlaşmak (bkz. "İşteş Fiiller"), yardımsever

yaren (A uzun), yarenlik [etmek]

yarga

yargıevi

yarı buçuk, yarıaçık, yarıbaşkalaşma

yarıçap<yarıçapa<yarıçapı<yarıçaptan

yarıfinal, yarıgölge, yarıiletken, yarıkapalı, yarısaydam

yarıküre / yarımküre
"Yarımküre" sözcüğü, "yarıküre" anlamına da geliyor. Tanımları şöyle:
yarıküre: "Yer ya da gökküresinin ekvatorla bölünmüş iki yarısından her biri."
yarımküre: "1) İki eşit parçaya bölünmüş bir kürenin her parçası. 2) Yarıküre." (*Türkçe Sözlük*)

yarım buçuk, yarım yamalak, yarımada, yarımasalak, yarımay, yarımgün, yarımkanatlılar
yarımküre (bkz. "yarıküre / yarımküre")
yarıson, yarıyıl
yarışçı
yarkurul
yarlıgamak
yarpuz
YASA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")
yasadışı
yasakçı
yasin
yassıkadayıf, yassısolucanlar, yassısolungaçlılar
yastağaç <yastağaçtan

yaş
Sorunlu örnek: "Yirmi *yaşımdayım*". "*Yaşımdayım*" sözcüğündeki "m" harflerinin ikisi de aynı kişiyi gösterdiğinden, biri gereksiz: "Yirmi yaşındayım" yeterli olur.
Yaşla ilgili sözcükte, yaşından söz edilen kişinin hiç belirtilmemesi de olanaksız. Sorunlu örnek: "*Ayağımdaki yara izi yirmi yaşındayken oluştu.*" Bu örnekte, "kim yirmi yaşındayken" sorusunun yanıtı belirsiz. Öneri: "Ayağımdaki yara izi yirmi yaşımdayken oluştu" ya da: "(...) ben yirmi yaşındayken oluştu".

YAŞ (=Yüksek Askeri Şura) <YAŞ'a <YAŞ'tan
yaşam (bkz. "yaşantı"), yaşambilim, yaşamöyküsü, yaşam standardı (bkz. "standart" ve "yaşantı")

yaşantı
"Yaşam deneyimi" demek. "Hayat" anlamına gelen "yaşam"la karıştırılıyor. "*Yaşantısı hep denizlerde geçti*" değil, "yaşamı (=hayatı) hep denizlerde geçti". Buna karşılık, "deniz yaşantısı bir ömür boyu sürdü" vb. denebilir.

yaşdönümü, yaşı başı, yaşıt <yaşıttan
Yatağan'a, Yatağanlı <Yatağanlılara
yatakhane (Son A uzun)
yatkınlık (bkz. "karşı") <yatkınlıktan
yatuğan (=yatuk)
yavaşça, yavaşçacık
yave (A uzun)
yaver (A uzun)
yavruağzı, yavrukurt <yavrukurda <yavrukurdu <yavrukurttan
yavşak <yavşağa <yavşağı <yavşaktan
yavşanotu
Yavuzeli'ne <Yavuzeli'nden, Yavuzelili <Yavuzelililere
Yay. (=yayınevi; yayımlayan)
YAY-BİR (=Türkiye Yayıncılar Birliği)
yay. haz. (=yayıma hazırlayan)
Yay-Kur (=Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu) <Yay-Kur'a <Yay-Kur'dan
yaya (=yayan)
yayçizer
yayım (=neşir), yayımcı, yayımcılık, yayımlamak
yayına hazırlayan değil, yayıma hazırlayan (=yay. haz.)
yayınbalığı
yayınım, yayındırmak, yayınma, yayıntı, yayınevi (=Yay.)

yayınlamak / yayımlamak
Türkçe Sözlük'te "yayınlamak" diye bir fiil yok. Yalnızca ad biçimi var: "yayın". "Yayın"ın tanımı şöyle: "Basılıp satışa çıkarılan kitap, gazete gibi okunan ya da radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan, duyurulan, iletilen şey, "neşriyat".
Fiil olarak, "yayımlamak", "yayımlanmak" ve "yayımlatmak" verilmiş. Buna karşılık, uygulamada radyo, TV vb. için daha çok "yayınlamak" fiili kullanılıyor.

yaylaçiçeği
Yayladağı'na <Yayladağı'ndan, Yayladağlı <Yayladağlılara
yaylak <yaylağa <yaylağı <yaylaktan,

yaylakıye (İkinci A uzun)
yazarkasa
yazevi
yazgıdaş <yazgıdaştan

YAZI BAŞLIKLARI

Yazı başlıklarında, "ve", "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki dışındaki tüm sözcüklerin büyük harfle başlatılması ve başlığın aldığı ekin, kesme işaretiyle ayırılması gerekiyor.

Yazım Kılavuzu'nda kural böyle olmakla birlikte, son yıllarda bazı yayın organları yazı başlıklarının yalnızca ilk sözcüğünü büyük harfle başlatıyor. Bilinçli bir seçim olduğundan, "yanlış" sayılmamalı.

YAZI DİLİ - KONUŞMA DİLİ (bkz. "Konuşma Dili...")
yazıbilgisi, yazıbilim, yazıhane (İkinci A uzun)

YAZILI ANLATIMDA VURGULAMA SORUNLARI

Türkçenin yazılı anlatımdaki anlamsal vurgulama olanakları son derece incelikli, incelikli olduğu kadar da sorunlu. Dilin (yaşamla atbaşı) kabalaşması oranında yitip gitme eğilimi gösteren bu incelikli olanaklar şöyle sıralanabilir:

Sıfatlar,
Pekiştirmeli sözcükler,
Sözdizimi (yükleme yakınlık),
Adıllar (zamirler),
"Bir" sözcüğü,
Çoğul eki ("-ler/-lar"),
Virgül,
Yinelemeler...

Vurgulama olanaklarıyla ilgili sorunlardan, başta "bir" sözcüğü, çoğul eki ve adıllar konusundaki sorunlar olmak üzere önemli bir bölümü, İngilizce etkisinin bilincinde olunmamasından ileri geliyor olabilir. Elinizdeki kılavuz, yukarıda sıralanan sekiz ayrı vurgulama olanağından ("pekiştirmeli sözcükler" dışındaki) yedisini ayrı ayrı ele alıyor ve kullanımlarındaki sorunları açıklamaya çalışıyor: bkz. "ADIL KULLANIMI", "bir", "ÇOĞUL EKİ SORUNLARI", "VİRGÜL SORUNLARI", "SIFAT SORUNLARI", "SÖZDİZİMİ SORUNLARI". "Anlamsal yineleme sorunları"ndan kasıt ise, vurgulama amacı olsun olmasın, çoğu kez farkında bile olunmadan yol açılan anlamsal yinelemeler. En yaygın, elinizdeki kılavuzda da en çok yer tutan sorunlardan biri.

yazılım (bkz. "'-mesi/-meleri' Eki")

YAZILIŞLARI BİRBİRİNE BENZEYEN SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİLMESİ (bkz. "Kesme İşareti, 7")

yazım (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

yazım biçimi

Yazım (imla) zaten "yazılma biçimini düzenleyen kurallar" anlamına geldiğinden, "yazım biçimi" sözündeki "biçim" sözcüğü gerekli değil.

Sorunlu örnek: "(...) gerekirse *sözcüğün yazım biçiminde* değişiklik yapılmalıdır." (Özerkan, s. 95) Öneri: "(...) gerekirse sözcüğün yazımında değişiklik yapılmalıdır."

"Yazım", imla anlamına gelmek üzere yapılmış bir sözcük. Ne var ki, "bana ait yazı" anlamına da geldiğinden, son derece kullanışsız. Yanı sıra "biçimi" gibi açıklayıcı sözcüklere gerek duyulmasının bir nedeni budur belki; "tarz", "şekil", "biçim" gibi açıklamacı fazlalıklar, bir önceki sözcüğün kullanışsızlığını gösteriyor olabilir.

yazınbilim, yazındışı, yazınsever, yazıp çizmek
yazıt <yazıttan, yazıtbilim
yazlıkçı
-yazmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2")
Yd. (=yedek), Yd.Sb. (=Yedek Subay) <Yd.Sb.ın, yedekçi
YDD (=Yeni Dünya Düzeni) <YDD'ye <YDD'nin
yeddi emin değil, yediemin (Son İ uzun) (=yed-i emin)
Yedigir'e, yediveren

yegâh <yegâhtan
yegân, yegâne
yeğin, yeğinleşmek
yeğlemek, yeğrek
yeğni
yeis <yese [kapılmak] <yesi <yeisten
yekdiğeri (bkz. "*biri yekdiğerinin*"), yeknesak, yekpare, yeksan
yekûn
yeldeğirmeni, yeleç <yelece <yeleci <yeleçten, yelkesen
yelengeç <yelengece <yelengeci <yelengeçten
yelkovankuşu
yellim yelalim, yelölçer, yelyutan
yemeği / yemeyi (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")
yemek <yenen <yenince <yiyin <yiyince <yiyor, yemekhane (A uzun)

yemekçilik <yemekçilikten
"Yemek toptancılığı" demek.

yemişçi, yemişlik <yemişlikten
yemyeşil
yengeç <yengece <yengeci <yengeçten
yeni (bkz. "henüz")
Yeni Delhi'ye, Yeni Delhili <Yeni Delhililere
Yeni Zelanda'ya, Yeni Zelandalı <Yeni Zelandalılara
yenibahar, yeniçağ, yeniçeri, yenidünya, yenigümüş <yenigümüşten
Yenice'ye, Yeniceli <Yenicelilere
yeniçağ <yeniçağdan

yeniden dönmek
"İkinci kez dönmek" demek. İlk kez dönülmesi durumunda da kullananlara rastlanıyor.

yeniden gözden geçirmek (bkz. "gözden geçirmek")

yenilikçi
Yenimahalle'ye, Yenimahalleli <Yenimahallelilere
Yenipazar'a, Yenipazarlı <Yenipazarlılara
yenir yutulur
Yenişehir'e, Yenişehirli <Yenişehirlilere
yeniyetme, yepyeni
yer yurt
YER ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")
yer almak, yeraltı, yerberi, yerbilim, yerçekimi, yerçekirdeği, yeredoğrulum, yerelması, yereşeği, yerfesleğeni, yerfıstığı
yerine (...) ikame etmek (bkz. "ikame etmek")
yerkabuğu, yerkatı, yerküre, yerlahanası, yermantarı
Yerköy'e, Yerköylü <Yerköylülere
yerleşmiş teamül (bkz. "teamül")
yerli yerinde, yerli yersiz
yermerkezli, yermeşesi, yermumu, yerölçüm, yerörümceği, yeröte, yerpalamudu, yerpırasası, yersakızı, yersarmaşığı, yersarsıntısı, yersıçanı, yersolucanı
yersiz yurtsuz, yersizyurtsuzlaştırmak
yerüstü, yeryağı, yeryuvarı, yeryuvarlağı
yestehlemek
yeşilbağa, yeşilbaş <yeşilbaştan
Yeşilhisar'a, Yeşilhisarlı <Yeşilhisarlılara
yeşilimtrak değil, yeşilimtırak
Yeşilova'ya, Yeşilovalı <Yeşilovalılara
Yeşilyurt'a (Okunuşu: "Yeşilyurda") <Yeşilyurt'tan, Yeşilyurtlu <Yeşilyurtlulara

yetenek (Ayrıca bkz. "bilmek, 4")
"Şiire yeteneğim yoktur" mu, "şiir yeteneğim yoktur" mu?
Sorunlu örnek: "Ben şiiri inceliyorum, ama ozan değilim. *Buna yeteneğim* var mıydı, yok muydu (...)" (Yalçın, M., 4 / s. 73) "Yetenek" sözcüğünün olağan kullanımı, adın yalın durumunu gerektiriyor: "Resim yeteneği", "şiir yeteneği" vb. Öneri: "Böyle bir yeteneğim var mıydı (...)"

yeterlik <yeterliğe <yeterliği <yeterlikten, yetersayı
yetik <yetiğe <yetiği <yetikten, yetiklik <yetiklikten
yetimhane (A uzun)

yetmiş
"*1970'de*" değil, "1970'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

yevmiye
yeyince değil, yiyince
YHK (=Yüksek Hakem Kurulu) <YHK'ya <YHK'dan
Yığılca'ya, Yığılcalı <Yığılcalılara
yığınak <yığınağa <yığınağı <yığınaktan
yılanbalığı, yılanbaşı, yılankavi, yılantaşı, yılanyastığı
yılaşırı
yılbaşı
yıldırak <yıldırağa <yıldırağı <yıldıraktan
Yıldırım Bayezid
yıldırımkıran, yıldırımlık <yıldırımlıktan, yıldırımsavar
YILDIZ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.5")
yıldızanasonu, yıldızbilim, yıldızböceği, yıldızçiçeği
Yıldızeli'ne <Yıldızeli'nden, Yıldızelili <Yıldızelililere
yıldızkarayel, yıldızpoyraz, yıldıztaşı, yıldızyağmuru, yıldızyeli
yıldönümü, yılhalkası, yıllar yılı
yılında (bkz. "Tarihlerin Yazılması")

yıllarca

yıllarca önce, yıllarca sonra

"Yıllarca" sözcüğü bir devamlılık anlatıyor. Dolayısıyla, "önce" ile "sonra"nın gerektirdiği noktasallıkla bağdaşmıyor. "Yıllar önce" ya da "yıllar sonra" yeterli olabilir.

Sorunlu örnek: "Nitekim, Yargıtay *yıllarca önce* bir mahallîmahkeme kararını bu yüzden bozmuştu!" (Şiar Yalçın, 12.1.1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesi) Öneri: "Nitekim, Yargıtay yıllar önce bir mahallî mahkeme kararını bu yüzden bozmuştu!"

Sorunlu örnek: "*Yıllarca sonra* bu değerlerden Falih Rıfkı Atay ve Agop Dilaçar'la tanışmak da benim için bir kıvanç ve onur kaynağı olmuştu." (Yalçın, N., s. 39) Öneri: "Yıllar sonra bu değerlerden Falih Rıfkı Atay ve Agop Dilaçar'la tanışmak da benim için bir kıvanç ve onur kaynağı olmuştu."

"Yıllar" sözcüğü gerekli süre uzunluğunu anlatmaya yetiyor; "-ca" ekine gerek kalmıyor. Aynı sorun, "*aylarca önce*", "*haftalarca önce*", "*günlerce önce*" vb. kullanımlar için de geçerli.

yıllardan beri (bkz. "beri")
yıllardır (bkz. "*uzun yıllardır*")
yırtık pırtık, yırtmaç <yırtmaca <yırtmacı <yırtmaçtan
yısa
yiğitbaşı, yiğitçe
yilbik (=sara) <yilbiğe <yilbiği <yilbikten
yinede değil, yine de
yin-yang
yirik <yiriğe <yiriği <yirikten
yivaçar
yiyici
yiyiyor değil, yiyor
Ykr (Yeni Kuruş) <Ykr'a <Ykr'tan
Y.Müh. (=yüksek mühendis) <Y.Müh.in
yoga, yogi
yoğunlaç <yoğunlaca <yoğunlacı <yoğunlaçtan, yoğunlukölçer
yoğurtçiçeği, yoğurtçu, yoğurtotu
yok olmak
YOKLUK BİLDİRİMİNDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.3")
Yokohama'ya, Yokohama'lı <Yokohama'lılara
yoksaymak

yoksun

"Âciz"le karıştırılıyor. Sorunlu örnek: "*Türkçe konuşmaktan yoksun insanlar sunuculuk yapıyor.*" Öneri: "Türkçe konuşmaktan âciz insanlar (...)" Ya da: "Türkçe konuşma yetisinden yoksun insanlar (...)"

yol güzergâhı (bkz. "güzergâh")
Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü (=YSE)
yol yordam, yolağzı
yolak <yolağa <yolağı <yolaktan, yolayrımı
yoldaş <yoldaştan, yoldaşça, yoldüzer, yolgeçen
Yomra'ya, Yomralı <Yomralılara
yontkuşu
yontukdüz
yorgun argın

yortu
Yozgat'a <Yozgat'tan, Yozgatlı <Yozgatlılara
YÖK (=Yükseköğretim Kurulu; Yükseköğretim Kanunu) <YÖK'e <YÖK'ten
YÖN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")
yöndeş

yönelik
"Yönelik" sözcüğü, sıfat olduğundan, adları niteliyor: "eğitime yönelik çabalar" örneğindeki gibi. Belirteç (zarf) olarak kullanılacağında, "yönelik olarak" demek gerekiyor.
Sorunlu örnek: "Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, kuşkulu *kişilere yönelik yapılan kontrol* ve arama çalışmalarının artırılması (...) emrini verdi." (26.10.1996 tarihli *Radikal* gazetesi) Öneri: "(...) kuşkulu kişilere yönelik kontrol ve arama çalışmalarının artırılması (...)"

yönelmek (bkz. "doğru"), yöneltmek (bkz. "karşı")
yönelteç <yöneltece <yönelteci <yönelteçten, yöneltmek
yönetiminde (bkz. "altında")

yönetmelik
"Yönetmenlik"le karıştırılıyor. "Yönetmenlik", "yönetmen olma durumu" anlamına geliyor; başka bir deyişle, "yönetici ya da rejisör olma durumu". "Yönetmenlik kolay iş değildir" örneğindeki gibi. "Yönetmelik" ise "düzenleyici kurallar bütünü" demek: "İşyeri yönetmeliği" vb.

yönetmenlik (bkz. "yönetmelik")
yöneylem, yönseme
YÖNLER (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")
yöntembilim
yörekent <yörekente <yörekenti <yörekentten
Yörük (=Yürük) <Yörüklere
Türkmenlerin göçebe bir kolu. "Hızlı yürüyen" anlamındaki "yörük"le karıştırılmamalı.
yörük (=yürük) (bkz. "Yörük")
yövmiye değil, yevmiye
YPK (=Yüksek Planlama Kurulu) <YPK'ya <YPK'dan
Yrb. (=Yarbay) <Yrb.ın
YSE (=Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü) <YSE'ye <YSE'den
YSK (=Yüksek Seçim Kurulu) <YSK'ya <YSK'dan
yufkaböreği
Yugoslavya'ya, Yugoslavyalı <Yugoslavyalılara
yuğ
yuh <yuhtan, yuha, yuhalamak
yukaç <yukaca <yukacı <yukaçtan
yukarda (=yukarıda), yukarsı (=yukarısı), yukarıya
Yukarı Volta'ya, Yukarı Voltalı <Yukarı Voltalılara
YUKARIDAN VİRGÜL (bkz. "Kesme İşareti")
yumrukoyuncusu, yumrukoyunu, yumruktopu
Yumurtalık'a (Okunuşu: "Yumurtalığa") <Yumurtalık'tan, Yumurtalıklı <Yumurtalıklılara
yumuşakçalar
Yunak'a (Okunuşu: "Yunağa") <Yunak'tan, Yunaklı <Yunaklılara
Yunan (=Yunanlı) <Yunanlara (=Yunanlılara), Yunanca (=Yun.)
yunusbalığı
yurt yuva
yurtdışı, yurtiçi, yurtsever, yurttaş <yurttaştan
yusufçuk <yusufçuğa <yusufçuğu <yusufçuktan
Yusufeli'ne <Yusufeli'nden, Yusufelili <Yusufelililere
yutargöze, yutarhücre
yuvarlakağızlılar, yuvarlaksolucanlar, yuvarölçer
yuvgu, yuvgulamak
yüğrük <yüğrüğe <yüğrüğü <yüğrükten
yükçü
YÜKLEM (bkz. Sözdizimi Sorunları)

YÜKLEMDEÇOĞUL ("-ler/-lar") EKİ
Öznede çoğul eki varsa yüklemde de olmalı mı? "Çocuklar oynuyor" mu, "çocuklar oynuyorlar" mı?
Genel geçer bir kural yok. Çok sayıda durum sayarak kural saptamaya

çalışan dilciler var. Örneğin, Fuat Bozkurt beş, Rasim Şimşek sekiz ayrı özel durum saptayarak bu durumlarda yüklemin tekil olabileceğini yazmışlar (Bozkurt s. 255 ve Şimşek s. 94). Pek akılda tutulabilir gibi değil.

1. Bazı dilciler, ikili bir ayrımla yetinerek, özne insansa yükleme çoğul eki getirmek gerektiğini, insan dışındaki varlıklardan oluşan özneler içinse böyle bir gereklilik olmadığını düşünüyorlar. Öyle görünüyor ki bu görüş bazı insanmerkezci felsefelere dayanıyor.

Kanımca, saygı ya da ironi amacı yoksa ve özne gizli değilse, yükleme çoğul eki getirmek gerekmez. Yükleme eklenen çoğul eki, gerçekte öznenin çoğul olduğunu gösteriyor, yüklemin değil. Dolayısıyla, öznenin çoğul olduğu, özneyi bildiren sözcükteki çoğul ekiyle (ya da çoğulluk belirten bir sıfat ya da adılla) zaten belirtilmişken yüklemde bir kez daha belirtildiğinde, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor.

Sorunlu örnek:"Son yıllarda *çoğu yönetmenimizin içine düştükleri bir çıkmaz var* (...)" (Turgay Fişekçi, *Cumhuriyet* gazetesi, 1.10.1997) Öneri: "Son yıllarda çoğu yönetmenimizin içine düştüğü bir çıkmaz var (...)"

2. İNSAN DIŞINDAKİ VARLIKLARDAN OLUŞAN ÇOĞUL ÖZNELER İÇİN...

Sorunlu örnekler: "*Bu tür adlar Türkler tarafından kullanıldığı zaman Türkçe söylenişlerine göre yazılırlar:* (...)" (*İmlâ Kılavuzu*, 1996, s. 47)

"*Bu sayfalar genellikle birbirlerine oldukça benzer yapılar gösteriyorlar.*" (13.6.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 9. İnternet sayfalarından söz ediliyor.)

"*Çevre ile düşünce arasındaki ilişkiler, asla mekanikleştirilemezler.*" (Aydın Çubukçu, *Evrensel Kültür* dergisi, Temmuz 1999, s. 29)

Yukarıdaki türden cümlelerin yüklemini tekil yapmak gerektiği konusunda dilciler arasında görüş ayrılığı bulunmuyor. Tüm dilciler, öznenin insan dışındaki varlıklardan oluşması durumunda, kişileştirme amacı olmadıkça yükleme çoğul eki getirilmezdiye düşünüyor. Bu nedenle, yukarıdaki cümleler sırasıyla şöyle olmalı: "Bu tür adlar Türkçede, Türkçe söylenişlerine göre yazılır: (...)" "Bu sayfalar genellikle birbirlerine oldukça benzer yapılar gösteriyor." "Çevre ile düşünce arasındaki ilişkiler asla mekanikleştirilemez."

3. ÖZNE GİZLİYSE

Hakkı Devrim'in, 23.7.1999 tarihli *Radikal* gazetesinin "Dil Yâresi" köşesinde hak vererek aktardığına göre Meltem Savcı, çiçekler için söylenmiş "Çok güzeller" sözündeki çoğul ekine, öznenin insan olmaması gerekçesiyle itiraz ediyor.

Meltem Savcı'nın itiraz ettiği cümle "çiçekler çok güzeller" biçimindeyse kendisine sonuna kadar hak verilmeli. Ama cümle "Çok güzeller"den ibaretse Meltem Savcı haklı değil. Çünkü ayrı bir öznenin bulunmadığı cümlelerde öznenin çoğulluğunu belirtmenin tek yolu yükleme çoğul eki getirmek. Gizli öznenin gizlendiği yer, yüklem.

Öznenin yokluğu (gizli özne) durumu, bileşik cümle söz konusuysa aynı cümle içinde de ortaya çıkabiliyor. Sözgelimi, şu bileşik cümleyi ele alalım: "*Annemlerin işi çıkmış, sinemaya gelemiyorlar.*" Böyle değil de, "annemlerin işi çıkmış, sinemaya gelemiyor" dersek, karşımızdaki kişi, sinemaya gelemeyen şu tekil kişi kim diye merak edebilir. Ama cümle basit olsaydı, "annemler gelemiyor" yeterli olurdu. Buna benzer durumlarda her yancümlenin öznesini bir biçimde belirtmek gerekiyor.

4. SES KALABALIĞI (KAKIŞMA) TEHLİKESİ

Buna karşılık, bileşik cümlede aynı özne için birden çok yüklem varsa, art arda gelen yüklemlerin tümüne "-ler/-lar" ekleyince bu kez kakışmalar ola-

biliyor: "*Böyle düşünenler, kafadan atmıyorlar, yaşanmış deneylere bakarak konuşuyorlar.*" (Oral Çalışlar, 5.9.1998 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 4)

Bu gibi durumlarda çoğul ekini yalnızca sonuncu yükleme getirmek yeterli olabilir. Öneri: "Böyle düşünenler kafadan atmıyor, deneyimlerine bakarak konuşuyorlar."

Sorunlu örnek: "*İçlerinde yetenek varsa, şiir okuyorlar, şiirin ne olduğunu öğreniyorlar ve şairliğe yöneliyorlar. Şair olmayı başaramayanlar şiir okuru kalıyorlar.*" (Tuğrul Tanyol, *Papirüs* dergisi, No. 28, s. 14) Öneri: "İçlerinde yetenek varsa, şiir okuyor, şiirin ne olduğunu öğreniyor ve şairliğe yöneliyorlar. Şair olmayı başaramayanlar şiir okuru kalıyor."

5. İNSAN DIŞINDAKİ VARLIKLARIN KİŞİLEŞTİRİLMESİ

İnsan dışındaki varlıklardan oluşan bir öznenin yüklemi çoğul yapılırsa, özne kişileştirilmek istenmiş demektir, diye düşünen dilciler var. Kanımca, biraz zorlama bir yorum. Örnekler de aşağıdaki gibi yanıltıcı olabiliyor:

"Aslında, tıpkı insanlar gibi, kültürler de hep birleşme özlemi içindedirler..." (Memet Fuat, 21.9.1996 tarihli *Cumhuriyet*)

Yüklemdeki çoğul ekini kaldıralım: "Aslında, tıpkı insanlar gibi, kültürler de hep birleşme özlemi içindedir..." Kişileştirmede eksilme olduğu kanısında değilim. Başka bir örnek: "Fidanlar bir tarım uzmanının denetiminde aşılandıktan sonra büyüyüp ağaç oldular." Bu bileşik cümledeki temel cümlenin yüklemine çoğul eki getirilmesi gerçekten yerinde görünüyor. Ancak, kişileştirme nedeniyle değil, öznesi gizli olduğundan.

yüksek mühendis (=Y.Müh.)
Yüksek Öğretim Kurulu (=YÖK)
yükseklikölçer, yüksekokul
Yüksekova'ya, Yüksekovalılara
yükseköğrenim, yükseköğrenimli, yükseköğretim
yükselteç <yükseltece <yükselteci <yükselteçten
yükseltgen
yüksükotu
yülgü
Yürük (=Yörük) <Yürüklere
yürük (=yörük) <yürüğe <yürüğü <yürükten, yürük semai
yürüteç <yürütece <yürüteci <yürüteçten
yüsrü
yy. (=yüzyıl) <yy.a <yy.dan
yüz (bkz. "surat")
yüz göz olmak, yüz yüze
yüzbaşı (=Yzb.)

yüzde/puan
Puan denmesi gereken yerde "yüzde" dememeye dikkat edilmeli. Örneğin, yüzde yirmiden yüzde yirmi beşe çıkan bir değer için "yüzde beş arttı" diyemeyiz; "beş puan arttı" demeniz gerekir. Aradaki fark beş puandır ama, artış yüzdesi farklıdır.

yüzergezer, yüzertop
yüzgeç <yüzgece <yüzgeci <yüzgeçten, yüzgeçayaklılar
yüzgörümlüğü, yüzkarası, yüzölçümü, yüzsuyu
yüznumara
yüzükoyun
yüzükparmağı
Yüzüncü Yıl Üniversitesi (=YYÜ)

yüzünden
Olumlu sonuçlar için "yüzünden" değil, "sayesinde" demek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "*Arkadaşlarım yüzünden işlerimde hep başarılı oldum.*"

Ancak, cümlenin hangi bağlamda kullanıldığına dikkat edilmeli. "Sayesinde", "sayende", "yüzünden" gibi sık sık ironi amacıyla kullanılan sözcükler her zaman hatalı sayılmamalı.

yüzüstü
yüzyıl (=yy.)
YYÜ (=Yüzüncü Yıl Üniversitesi) <YYÜ'ye <YYÜ'den
Yzb. (=Yüzbaşı) <Yzb.yı

Z

zaaf <zaaftan
zaatüre değil, zatürre (A uzun)
zabıt [tutmak] <zapta <zaptı <zabıttan, zabıtname
zabıta (İlk A uzun)
zabit (A uzun) <zabite <zabite <zabitten, zabitan (A'lar uzun)
zaç <zaça <zaçı <zaçtan, zaçyağı
zade (A uzun), zadegân

zade / zede
"Soyundan" anlamını veren "-zade" eki, "zarar gören" anlamını veren "-zede" ekiyle karıştırılıyor. "Kazadan zarar gören" anlamında "kazazede" yerine "*kazazade*", "depremden zarar gören" anlamında "depremzede" yerine "*depremzade*" demek gibi.
"Kazazede", "depremzede" vb. derken E'leri uzatmamaya, "paşazâde" ya da "teyzezâde" derken de, düzeltme işareti bulunan A'yı uzun söylemeye dikkat etmek gerekiyor.

zafer
İki ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
zafiyet (A uzun) <zafiyete <zafiyeti <zafiyetten
Zagreb'e, Zagrebli <Zagreblilere
zağ, zağlamak, zağlı
zağanos <zağanostan
zağara
zahir (A uzun), zahiren, zahiri (A ve son İ uzun)
zahire [ambarı] (A uzun)
zahit (A uzun) <zahide <zahidi <zahitten
zahmet <zahmete <zahmeti <zahmetten
zail [olmak] (A uzun)
Zaire'ye, Zaireli <Zairelilere
zait (A uzun) <zaitten
zaiyat değil, zayiat (A'lar uzun) <zayiattan
zalim (A uzun), zalimane (A'lar uzun)

zaman periyodu
Sorunlu örnek: "*12 yıllık zaman periyodunda* (...)" (Öner Yağcı, *Cumhuriyet Kitap*, 19.5.1997, No. 383, s. 6)
"Periyod" kavramının içeriğinde "zaman" anlamı zaten var; yanı sıra "zaman" demek gerekmiyor. Öneri: "12 yıllık periyodda (...)" Ya da: "On iki yıllık dönemde (...)"
Sorunlu örnek: "*Otuz aylık bir zaman periyodunda* yazdıklarıma (...)" (Celâl, 2/ s. 15) Öneri: "Otuz aylık bir periyodda yazdıklarıma (...)" Ya da: "Otuz aylık bir dönemde yazdıklarıma (...)"

zaman süresi
İngilizceden ("period of time") gelmiş olmalı. Türkçede "süre" sözcüğü "zaman parçası" anlamına geldiğinden "zaman" anlamını zaten içeriyor. Dolayısıyla, "*zaman süresi*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "*Bu zaman süresinde* (...)" değil, "bu süre içinde (...)" ya da "bu zaman zarfında".

zamanaşımı, zamanbilim, zamandaş <zamandaştan, zamandizin, zamane (İkinci A uzun)
zambak <zambağa <zambağı <zambaktan
Zambiya'ya, Zambiyalı <Zambiyalılara
ZAMİRLER (bkz. "Adıl Kullanımı")
zamk <zamka <zamkı <zamktan, zamklamak
zamkinos <zamkinostan
zamme, zammetmek
zan, zannetmek, zanneylemek, zannolunmak
zanaat <zanaata <zanaatı <zanaattan, zanaatçı, zanaatkâr
zangır zangır, zangırdamak
zangoç <zangoca <zangocu <zangoçtan, zangoçluk
zanka
zaparta (=saparta)
zaplamak
zaptetmek, zaptiye, zapturapt <zapturapttan
zar zor
Zara'ya, Zaralı <Zaralılara
zarafet (İkinci A uzun) <zarafete <zarafeti <zarafetten
zarar, zarar ziyan A'lar kısa; uzatmamak gerekiyor.
ZARF (=BELİRTEÇ) KULLANIMI (bkz.

"ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")
zarfçı
zargana
zari zari
zarif <zariften
A ve İ kısa; uzatmamak gerekiyor.
zarkanatlılar
zarp [etmek] <zarba <zarbı <zarptan
zaruret (U uzun) <zaruretten, zaruri (U ve İ uzun)
zat (A uzun) <zata <zatı <zattan
zatülalileri (A'lar ve ilk İ uzun)
zati (A ve İ uzun)
"Kişisel" demek. İ uzatılmazsa, "zaten" anlamına gelen "zati"yle karışabilir.
zati (A uzun)
"Zaten" demek. Uzun İ'li "zati"yle karıştırılmamalı.
zatülcenp (A uzun) <zatülcenpten
Zatülkürsi (A ve İ uzun)
zatürre (A uzun) <zatürreye <zatürreyi <zatürreden
zaviye (A uzun)
zayi [etmek, olmak] (A uzun) <zayie <zayii <zayiat (A'lar uzun) (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.2")
zeamet (A uzun) <zeamete <zeameti <zeametten
zebani (A uzun), zebella
zebercet <zebercetten
Zebur'dan
zefir
zehap (A uzun) <zehaba <zehabı <zehaptan
zehir <zehre <zehri, zehretmek, zehrolmak
Öteden beri kural böyle yazılmasını gerektirmekle birlikte artık yaygın bir biçimde "zehire <zehiri" diye kullanılıyor.
zekâ, zekâvet <zekâvetten
zekât <zekâta <zekâtı <zekâttan
zelil
zem <zemme <zemmi, zemmetmek
zembilotu
zephiye
zerafet değil, zarafet (İkinci A uzun)
zerdeçal
zerdeva
Zerdüşt <Zerdüşt'ten, Zerdüştçülük, Zerdüşti (İ uzun)
zerzavat değil, zerzevat (A uzun) <zerzevata <zerzevatı <zerzevattan, zerzevatçı
zevahir (A uzun), zevahiri kurtarmak
zeval (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <zevale <zevali <zevalden
zevat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <zevata <zevatı <zevattan
zevce, zevç <zevce <zevci <zevçten
zevk (bkz. "beğeni") <zevke <zevki <zevkten
zevküsefa
zeyil <zeyle <zeyli <zeyilden
zeyrek <zeyreğe <zeyreği <zeyrekten
Zeytinburnu'ndan, Zeytinburnulu <Zeytinburnululara
zeytinyağı, zeytuni (U ve İ uzun)
Zeus <Zeus'tan
zf. (=zarf) <zf.tan
zıddiyet <zıddiyetten
zıh <zıhtan, zıhlamak
zıkkım, zıkkımlanmak
zımnen, zımnında, zımni (İ uzun)
zınkadak
zıp zıp, zıpçıktı
zıpka
zıpzıp <zıpzıpa <zıpzıpı <zıpzıptan
zır zır, zırcahil, zırdeli
zırh <zırhtan, zırhlanmak
zırıl zırıl, zırıldamak, zırıltı
zırt fırt
zıt <zıddına <zıddını
"Zıddı" *mı* "zıttı" mı?
Zıt sözcüğünün tamlanan eki almış biçimi ile -di'li geçmiş zaman çekimi birbirine karışabiliyor. "[Bir şeyin] zıddı", "[iki şey birbirine] zıttı" biçiminde yazmak gerekiğine dikkat.
zıtanlam, zıtanlamlı
zıvana
zıya (A uzun) <zıyaa <zıyaı
"Yitme, kaybolma" demek. "Işık" anlamına gelen "ziya" ile karıştırılıyor. ("Ziya"da da A uzun.)
zifaf <zifaftan
zifiri (Son İ uzun)
zifos [atmak] <zifostan
zift <zifte <zifti <ziftten, ziftlenmek

zigot <zigota <zigotu <zigottan
zihaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <zihaftan
zihayat (İ ve son A uzun)
zihin <zihne <zihni, zihinsel, zihnen, zihniyet <zihniyetten
zikir <zikre <zikri, zikretmek
zikzak [yapmak] <zikzağa <zikzağı <zikzaktan, zikzaklı
Zile'ye, Zileli <Zilelilere
zilhicce, zilkade
zillet <zillete <zilleti <zilletten
zillimaşa
zilyet <zilyede <zilyedi <zilyetten, zilyetlik <zilyetlikten
zilzurna
zimamdar (Son A uzun)
Zimbabve'ye, Zimbabveli <Zimbabvelilere
zina (A uzun)
zincifre
ZİNCİRLEME TAMLAMALARDA SÖZDİZİMİ (bkz. "eski")
zindan
zinhar
ziraat <ziraate <ziraati <ziraatten
Ziraat Fakültesi (=ZF)
ziraatçı, zirai (A ve İ uzun), Ziraat Fakültesi (=ZF)
zirkon, zirkonyum
zirzop <zirzopa <zirzopu <zirzoptan
ziya (A uzun) (bkz. "zıya"), ziyadar (A'lar uzun)
ziyade (A uzun), ziyadeleşme, ziyadesiyle
ziyafet (A uzun) <ziyafete <ziyafeti <ziyafetten
ziyan [etmek] (A uzun), ziyan zebil, ziyankâr
ziyaret [etmek] (A uzun), ziyaretçi, ziyaretgâh <ziyaretgâhtan
ziynet <ziynete <ziyneti <ziynetten
zm. (=zamir) <zm.in
Zodyak <Zodyak'tan
Zonguldak'a (Okunuşu: "Zonguldağa") <Zonguldak'tan, Zonguldaklı <Zonguldaklılara
zonk zonk, zonklamak
zoolog <zooloğa <zooloğu <zoologdan, zooloji, zoospor, zootekni
zoraki (A uzun), zoralım, zorbela
zorgu, zorgulu

zorla empoze etmek

"Empoze etmek" fiili, "zorla" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "zorla" demek gerekmez: "Empoze etmek" ya da "dayatmak" denmesi yeterli olur.

zorla tecavüz etmek

Bu söz de gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor: "Tecavüz" fiili "zorla" anlamını zaten içerir; ayrıca "zorla" diye eklemek gerekmez.

zuhurat (İkinci U ve A uzun) <zuhurata <zuhuratı <zuhurattan
zuhuri (İkinci U ve İ uzun)
zula
zulmet <zulmete <zulmeti <zulmetten
zulüm <zulme <zulmü, zulmetmek
zum (=optikkaydırma)
zücaciye (A uzun)
Zühal'e (L ince) <Zühal'den
Zühre'ye
zührevi (İ uzun)
züht <zühte <zühtü <zühtten
zühul (L ince) <zühule <zühulü <zühulden
zükâm
zül [saymak]
zülfaris (=zülfaruz) (A uzun) <zülfaristen
Zülfikâr'dan
zülüf <zülfe <zülfü <zülüften
Zümrüdüanka'dan
zürafa (A'lar uzun)

"Zürefa" ile karıştırılıyor. "Zürefa", "zarifler" demek.

Zürih'e <Zürih'lilere, Zürih'ten
zürra (A uzun)
züyuf (U uzun) <züyuftan

—

İNGİLİZCENİN TUZAKLARINA KARŞI

Aşağıdaki küçük dizin, çeviri yapsın yapmasın, "Hollywood Türkçesi" ya da "dublaj Türkçesi" adı verilen anlatım türünden uzak durmak isteyenlerin işine yarayabilir. Göndermeler, ana dizine.

a, an
İlle de "bir" diye çevirmek gerekmiyor: Bkz. "Belirtisiz Tamlama" ve "bir".

agent (bkz. "ajan")

all
İlle de "tüm" ya da "bütün" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "her" diye çevirmek de gerekebilir. Bkz. "bütün/tüm" ve "her" vd.

anchorman (bkz. "enkırmen")

anti-
Batı dillerinden gelen bu önekin her zaman "karşı" diye Türkçeleştirilemeyeceğine dikkat edilmeli. Yerine göre, "... karşıtı" ya da "... önleyici" olarak çevirmek gerekiyor.

Sözgelimi, "anti-utopia"yı Türk-çeye "karşı ütopya" diye çevirmekte bir sakınca olmuyor, çünkü "karşı ütopya" da bir ütopyadır; yalnızca olumsuz içeriklidir, o kadar. Oysa, "anti-damping" gibi bir örnekte ortalıkta "damping" yani aşırı indirim yoktur artık; tam tersine, her tür aşırı indirimin önlenmesidir söz konusu olan. Mantar önleyici, iltihap önleyici, yaşlanma önleyici, oksit önleyici gibi örnekler de böyle. Türkçeye daha önce yerleşmiş olan "karşı-devrimci" gibi örneklerde kastedilense çoğu durumda karşıt olma durumudur: "devrim karşıtı" vb.

any
Her zaman "herhangi bir" değil. Yerine göre, sıfat olarak "hiç" ya da "her", adıl (zamir) olarak da "biri" ya da "herhangi biri" diye çevirmek gerekebilir. Örneğin, "*I don't believe any of them is useful*" cümlesi, yerine göre, "herhangi birinin işe yarayacağını sanmıyorum" diye değil, "hiçbirinin işe yarayacağını sanmıyorum" diye çevrilebilir. Ayrıca bkz. "herhangi bir".

as
Her zaman "gibi" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "olarak" diye çevrilmesi gerekebilir.

authority
Her zaman "otorite" ya da "yetke" değil. Yerine göre, "idare" ya da "yönetim" diye çevirmek gerekebilir. "Palestine Authority"nin Türkçesi, Filistin Yönetimi.

[to] be sure (bkz. "emin olmak")

call
İngilizcedeki her "call" telefon etmek olmayabilir; Türkçe karşılıklarından biri de "uğramak". Konuşan kişi, duruma göre, akşamüstü telefon ederim diyor da olabilir, akşamüstü uğrarım da.

captain
İlle de "kaptan" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "yüzbaşı" olabilir.

casting
Türkçesi: Oyuncu seçimi.

catering
Türkçesi: Yemek hizmeti, yemek toptancılığı.

Caucasian
İlle de "Kafkasyalı" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "beyaz [ırktan kişi]" olabilir.

challenge
Her zaman "meydan okuma" diye çev-

rilmemeli. Yerine göre, "zor iş" anlamına da gelebilir.

characteristic
"Karakteristik" yerine Türkçesini isteyen, "ayırt edici özellik", "belirleyici özellik", "tipik özellik" ya da "belirgin özellik" diyebilir. Böylelikle, "*karakteristik özellik*" gibi bir anlamsal yinelemeden de kaçınmış olur.

civil rights
Türkçesi "sivil haklar" değil, "yurttaş hakları" ya da "medeni haklar".

civil war
Türkçesi "sivil savaş" değil, "iç savaş".

[to] compare
"To compare to" ile "to compare with" birbirine karıştırılmamalı. Birincisinin Türkçesi "benzetmek", ikincisininki "karşılaştırmak".

configuration (bkz. "konfigürasyon")

[to] control
İlle de "kontrol etmek" ya da "denetlemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "denetim altına almak" ya da "denetim altında tutmak" demek gerekebilir.

copy
Her zaman "kopya" anlamına gelmiyor; yerine göre, "nüsha" anlamında kullanılmış da olabilir.

[to] determine
İlle de "belirlemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "saptamak" demek gerekebilir.

difference
Bu sözcüğü Türkçeye "farklılık" diye çevirebileceğimiz gibi, yerine göre "görüş ayrılığı" diye de çevirebiliriz. Fiil olarak "to differ from" ile "to differ with [someone]" arasındaki farka dikkat edilmeli.

[to] do (bkz. "yapmak")

doping
Türkçesi: uyarıcı

each
"Her bir" değil, "her". "*Each citizen*"ın Türkçesi, "her bir yurttaş" değil, "her yurttaş". "*Each of the citizens*" = "yurttaşlardan her biri". Bkz. "her" vd.

early / late
Her zaman "erken/geç" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "ilk dönem", "son dönem" demek gerekebilir. Bkz. "erken".

effect
Her zaman "etki" değil; yerine göre "sonuç" da olabilir. (Etki: *influence.*)

effective
Türkçesi, "etkin" değil. "Etkin" sözcüğü "faal" anlamına geliyor ve İngilizcedeki karşılığı, "active". "Effective" ise, yerine göre, etkili, geçerli, fiilî ya da efektif diye çevrilebilir.

enjoy
Her zaman "tadını çıkarmak" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "yararlanmak" anlamına da gelebilir.

enough
Her zaman "yeter" ya da "yeterli" değil; bazen, "gayet" anlamına geliyor. Örneğin, "*normal enough*" sözünün Türkçedeki karşılığı, "yeterince normal" değil, "gayet normal" gibi bir söz olmalı (M. Atwood, s. 221).

equally
Her zaman "eşit olarak" diye çevirmek gerekmiyor. Çoğu yerde "aynı derecede" demeyi düşünmekte yarar var.

existential
Her zaman "varoluşsal" değil; yerine göre, "tikel" de olabilir.

extra large (bkz. "*large*")

extremely
"*Extreme*" sözcüğü "aşırı" ya da "uç" diye çevrilebilir. Ancak, "*extremely*" belirteci için, "aşırı derecede" değil, "son derece" ya da "son derecede" demek yerinde olur. Türkçedeki "aşırı" sözcüğü, İngilizcedeki "excessive"in karşılığı.

fan
"Meraklı", "seven" gibi anlamları var.

[to] feel (bkz. "hissetmek")

figure (bkz. "figür")

fitness
Olduğu gibi bırakılmayıp, yerine göre "dinçlik", "dinçleşme", "dinçliğini koruma" diye çevrilebilir. Ayrıca, "zindelik" gibi Farsça kökenli, "forma girmek", "form tutmak" gibi Fransızca kökenli sözcükler de var. Bu durumda "*fitness*"in Türkçeye girmesi ("*fitness center*" vb.), çoğu kez görüldüğü üzere, bir anlatım gereksinmesini değil, özenti etkeninin yüksekliğini gösteriyor.

flash bellek
Türkçesi: Taşınabilir bellek.

for
İlle de "için" diye çevrilmesi gerekmiyor. Bkz. "için".

franchising
Kullanma hakkı demek. Söz konusu olan, şirket adı gibi ayrıcalıkları kullanma hakkının satılması.

free from...
Türkçesi, "*[bir şey]den özgür*" ya da "*[bir şey]den özgürleşmek*" değil, "[bir şey]den arınmış/azade/kurtulmuş".

funny
İngilizcedeki her "funny" sözcüğü Türkçeye "komik" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "garip, tuhaf" anlamına da gelebilir.

Georgia
Her zaman Gürcistan değil; yerine göre, ABD'nin Georgia eyaleti de olabilir.

[to] go
Her zaman "gitmek" değil. Örneğin, telefonda "I must go" diyen, "gitmem gerekiyor" değil, "kapamam gerekiyor" demektedir.

government
Her zaman hükümet değil; yerine göre, "yönetim" diye çevrilmesi gerekebilir.

hardly
"Zorlukla" değil, "şöyle böyle", "hayal meyal [anımsıyorum]" ya da "pek [anımsamıyorum]".

[to] have
İlle de "sahip" diye çevirmek gerekmiyor. "*Have / has*" her zaman "sahip" olunca "*[to] own*"a ne denecek? Bkz. "sahip".

help
Zor durumdaki biri söz konusuysa "yardım edin" diye bağırıyor olabilir ama, belirli durumlarda "imdat" diye bağırdığımız unutulmamalı.

[to] help
İlle de "yardım etmek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "yardımcı olmak", "-e yaramak" anlamları da var.

help yourself
"Kendinize hizmet edin" değil, "buyurun" demek.

hinterland
Türkçesi: artbölge.

humanists
"Hümanistler" değil, "insan bilimleri alanında çalışanlar".

in advance
"Payable in advance"ın Türkçesi, "öncede ödenebilir" değil, "ödemeler peşindir".

insert (bkz. "çekal")

[to] intend
Her zaman "niyet etmek" değil; yerine göre, "kastetmek" de olabilir.

interest
Her zaman "çıkar" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "ilgi" ya da "faiz" anlamına da gelebilir. Deneyimli diplomatlar "alâka" da diyebiliyorlar: "Ülkelerimizin karşılıklı alâkaları" vb.

jogging
Türkçesi, koşma sporu.

just
Her zaman "yalnızca", "sadece" değil; yerine göre, "yeter" vb. de olabilir. Örneğin, film çevirilerinde "sadece sor!" diye çevrilen "just ask"in Türkçesi, "sen iste, yeter", "siz isteyin, yeter" olabilir. "Just go"nun Türkçesi ise, "git diyorum sana", vb. olmalı.

kingdom
Her zaman "kraliyet" ya da "krallık" ol-

mayabilir. Yerine göre, "ülke", "diyar", "dünya" ya da "âlem" de olabileceğine dikkat edilmeli. "Animal kingdom", hayvanlar âlemi demek. Gerçekten kral olmayan biri için "his kingdom" deniyorsa, bunun Türkçesi "[onun] dünyası"dır, krallığı değil.

know-how

Türkçesi, yerine göre, "uygulama becerisi" ya da yalnızca "beceri".

large, extra large, medium, small

İhracatçıların yalnızca İngilizce kullanmalarından olmalı, beden ölçüleri artık bu sözcüklerle belirtiliyor. Türkçesi: büyük boy, büyük beden, battal beden, orta boy, küçük boy" vb. Bu arada, "beden ölçüsü" sözünün yerini de yine İngilizceden gelen ve "sayz" okunup "size" yazılan sözcük aldı.

larger

Türkçesi her zaman "daha geniş" ya da "daha büyük" değil. "Larger than" gibi karşılaştırma yapıları dışında, "daha" diye eklemek gerekmiyor. Doğrudan, "geniş" ya da "büyük" diye çevrilebilir.

late (bkz. "*early*")

[to] leave

Her zaman "ayrılmak" olmayabilir. Yerine göre, düpedüz "gitmek" ya da bırakmak anlamına da gelebilir.

light

Türkçesi: hafif. Ama alışveriş yapanlar bir gün bir besin maddesi için "bunun light'ı var mı" yerine "bunun hafifi var mı" diye sormaya başlarsa, dünya tersine dönmüş olacak.

linguistic

"Linguistic" sözcüğünü ille de "dilbilimsel" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "dilsel" anlamına da gelebilir.

living room

"Yaşama odası" (*Radikal* gazetesi, 28.11.1998) değil, "oturma odası".

mad

Her zaman "çılgın" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "deli" ya da "manyak" denmeli. "Çılgın" Türkçede sempatik bir delilik anlatır. Sevgi uyandırmayan durumlar için kullanılmamalı.

mainstream

Türkçesi, yerine göre, "alışılmış, başlıca, genel eğilim, anayol" vb.

make love

Türkçesi "aşk yapmak" değil, "sevişmek". "Savaşma, seviş" örneğindeki gibi.

make sure (bkz. "emin olmak")

medium (bkz. "large")

member

Her zaman "üye" değil; yerine göre, "mensup" da olabilir.

minute

Sıfat olarak kullanıldığında her zaman "dakik" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "isabetli", "titiz" gibi karşılıkları da düşünmekte yarar var.

moment

İlle de "an" ya da "ân" diye çevirmek gerekmiyor. Felsefi bir metin söz konusuysa, yerine göre "uğrak" ya da "devinirlik" diye de çevrilebilir. Fizik alanında ve teknikte ise Türkçe okunuşuyla "moment" karşılığı yerleşmiş durumda.

mood

Türkçesi, ruh hali. Neşeli, kederli, öfkeli, keyifsiz, karamsar...

nation

Ulus anlamına gelmesinin yanı sıra, yerine göre "ülke" anlamında da kullanılabiliyor.

necessary

Her zaman "gerekli" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "zorunlu" anlamına da gelebilir. "Zorunlu alanlar * ile işaretlenmiştir" örneğindeki gibi.

network

Bilgisayar ağı söz konusuysa, "iletişim ağı" ya da yalnızca "ağ" demek olanaklı. "*Network ağı*" dememeye dikkat (27 Mayıs 1999 tarihli *Radikal* gazetesi).

never (bkz. "asla")

nor (bkz. "ne... nede")

not... but... (bkz. "fakat")

not only... but

"Hem... hem de..." diye çevirmek çoğu zaman en uygunu. Oysa genellikle, "yalnızca (...) değil, ama (...)" biçiminde, çeviri kokulu bir yapıya dönüştürülüyor.

of

İlle de "-nin" diye çevirmek gerekmiyor. "Of", bir yerin yerlisi olmayı ya da kişinin nereli olduğunu anlatmak için kullanılmış da olabilir. Örneğin, "Heraclitus of Ephesus", Efesli Heraklit demek; Efes'in Heraklit'i değil. "A Woman of No Importance" (Önemsiz Bir Kadın) örneğindeki gibi kullanımlar da düşünülmeli.

older

İngilizcedeki her "older" Türkçeye "daha yaşlı" diye çevrilmemeli. Yerine göre "yaşça daha büyük" ya da yalnızca "daha büyük" demek gerekebilir. İngilizcede iki çocuk arasındaki karşılaştırmada da "older" denebiliyor.

once [you have got the car (...)]

"Arabayı bir kez aldıktan sonra (...)" değil (bu söyleyiş, iki kez aldıktan sonra ne yapılacağı sorusunu akla getiriyor), "Bir kez arabayı aldınız mı, (...)"

one

İngilizcede edilgen cümle yapımında kullanılan "*one*" adılını "birisi" diye çevirmek yerinde olmaz. Türkçede edilgen çatı aynı biçimde çatılmıyor çünkü. Bkz. "birisi" ve "tane".

only

"Ancak" anlamına da gelebiliyor. "İyileşme sadece 2016 yılının başında başlayabilir" değil, "İyileşme ancak 2016 yılının başında başlayabilir".

only one

"Yalnızca bir" değil, "tek bir". Değilse, anlam karışıklığı oluşabiliyor. Aradaki farka dikkat edilmeli. Örnek: "*You can write only one name.*" "Yalnızca bir ad yazabilirsiniz." "Tek bir ad yazabilirsiniz."

or (bkz. "ya" ve "ya da")

ordinary

Her "*ordinary*" "sıradan" değil; bazısı da "olağan".

period of time (bkz. "zaman süresi")

peripheral

Çevrebilimle karışmaması için, "çevre(sel)" diye değil, "merkezdışı" diye çevrilmesi yerinde olabilir.

physician

Dikkat: "fizikçi" değil, "tıp doktoru".

pp. (bkz. "*ss.*")

position

Türkçeye "pozisyon" olarak geçmiş olan biçimi, sözcüğün bütün anlamlarını karşılamıyor. Şu olasılıkları da düşünmek gerekir: görüş, konum, tavır, iş, görev, mevki, duruş, hareket.

prime time

Türkçeye olduğu gibi girdi: "Praym-taym" okunuyor. "Yoğun ilgi saati/saatleri" demek.

[to] promise

İlle de "söz vermek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "inan", "inanki" demek gerekebilir. Örneğin, TV filmlerinde "*Senden hoşlanacaklar, söz veriyorum*" diye çevrilen İngilizce sözün Türkçesi, "Senden hoşlanacaklar; inan" olmalı.

public

Her zaman "kamusal" olmayabilir; yerine göre, "tanınmış", "sevilen", "halksal" gibi farklı anlamlarda da kullanılabiliyor. Örneğin, "public support", halk desteği demek. Ancak "public" sözcüğünün de tıpkı Türkçedeki "kamusal" gibi, "resmî (kamu kurumlarına ait)" anlamına da gelebildiği unutulmamalı.

quite

İlle de "oldukça" diye çevirmek gerekmiyor. Çoğu durumda, "gerçekten, büsbütün, tümüyle" diye çevrilebileceğini düşünmekte yarar var.

real

Her zaman "gerçek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "asıl" denebilir. Felsefe ve iktisat terimi olarak ise yine

yerine göre, "hakiki" ile karışmaması için "gerçek" demeyip "reel" demek gerekebiliyor.

reason (bkz. "nedeni olmak")

[to] report to
Her zaman "rapor etmek" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "bildirmek" ya da "[filancaya] bağlı olarak çalışmak" anlamına da gelebilir.

respect
Her zaman "saygı göstermek" değil. Yerine göre (yasalar, kurallar vb. için) "uymak".

[to] see
Her zaman "görmek" değil. Yerine göre, "anlamak".

[to] share
Her zaman "paylaşmak" diye çevrilmemeli; yerine göre, "[... görüşüne] katılmak", "ortak olmak", "iletmek" gibi anlamlara gelebileceği de düşünülmeli.

show room
Türkçesi, sergi salonu.

silicon / silicone (bkz. "silikon")

simply (bkz. "basitçe")

size (bkz. "*large*")

small (bkz. "*large*")

still
Her zaman "hâlâ" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "yine de" anlamına da gelebiliyor.

[to] tell
Her zaman "anlatmak" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "anlamak" anlamına da gelebilir.

time
Her zaman "zaman" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "saat" yada "tarih" anlamına da gelebilir.

too (...) to
Sorunlu örnek: "*Çocuk dediğin rasyonel kararlara ve yargılara varabilmek için henüz çok gençtir.*" (*Brando*, s. 378) Öneri: "Çocuk dediğin henüz rasyonel kararlara ve yargılara varamayacak kadar gençtir." Bkz. "için".

trekking
Türkçesi: doğa yürüyüşü.

typically
İlle de "tipik olarak" ya da "tipik bir biçimde" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "genellikle" demek gerekebilir.

under
İlle de "altında" diye çevirmek gerekmiyor. "Döneminde" yada "koşullarında" demek gerekebilir. "*Under Napoleon*"un Türkçesi "*Napolyon altında*" değil, "Napolyon döneminde"; "*under capitalism*"in Türkçesi "*kapitalizm altında*" değil, "kapitalizm koşullarında".

universal
Her zaman "evrensel" değil; yerine göre "tümel" de olabilir.

veteran
Emektar demek.

want
İlle de "istemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "ihtiyaç duymak", "ihtiyacı olmak", "gerekmek", "gerektirmek" olabilir.

Televizyon kanallarında gösterilen filmlerin çevirilerinde sık sık, "bilmek istemezsin", "bunu duymak istemezsin" vb. sözler işitiliyor. İngilizcesi "*You would not want to know*" vb. olmalı. Türkçesi, "bilmek istemezsin" değil, "bilmen gerekmez" ya da duruma göre, "neyine gerek".

"*Free from want*", "muhtaç durumda olmamak" demek.

yet
Her zaman "henüz" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "fakat", "hâlâ", "yine de" olabilir.

wouldn't
Türkçeye çevirirken, yerine göre, "olsa" gibi dilek-şart kipinde bir fiil eklemek gerekebiliyor. Birisi kötü bir şey yapmışsa ve bir başkası "I wouldn't" diyorsa, bunun Türkçesi "ben yapmazdım" değil, "ben olsam yapmazdım"dır.

KAYNAKÇA

Akatlı, Füsun, "Şubat Mektubu", *Varlık* dergisi, No. 2000/03.

Akbayır, Sıddık, *ÖSS-ÖYS: Türkçe*, Doruk Yay., 1996.

Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK Yay.

Aksoy, Ömer Asım (Yön.), *Dil Yanlışları*, Adam Yay., 1991.

Alpay, Necmiye, *Dilimiz Dillerimiz*, Metis Yay., 2004.

Ana Yazım Kılavuzu, Adam Yay., 1987; 1998.

AnaBritannica Ansiklopedisi, Ana Yay., 1993.

Ateş, Kemal, *Öğretemediğimiz Türkçe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999.

Aybay, Gündüz, Sözcükler Üzerine Alıntısatmalar, Aybay Yay., 1999.

Aysan, Adviye; Tuncay, Selma; Gönülal, İsmet, *Kısa Adlar ve Kısaltmalar Sözlüğü*, Doruk Yay., 1992.

Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, AKDTYKTDK, 1990.

Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu, TDK Yay., 1972.

Bengi, Işın, "Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması", *Dilbilim Araştırmaları* 1993 içinde, Hitit Yay., Ankara, s. 25-50.

Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., 1995.

Çağdaş Türk Dili dergisi, Dil Derneği Yay.

Çobanlı, Cem, *Ulusal ve Uluslararası Kısaltmalar ve Kısaadlar Sözlüğü*, Dharma Yay., 2001.

Çotuksöken, Yusuf, *Türkçede Ekler-Kökler-Gövdeler*, Cem Yay., 1991.

—, *Okul Sözlüğünün Eleştirisi*, İnsancıl Yay., 1996.

—, *Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*", Papatya Yay., 2002.

—, *Üniversite Öğrencileri İçin Uygulamalı Türk Dili*, Papatya Yay.

Derleme Sözlüğü, TDK Yay.

Devellioğlu, Ferit, *Türk Argosu*, Aydın Kit., 7. basım, 1990.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kit., 1993.

Dil Dergisi, AÜ TÖMER Yay.

Dilbilim ve Türkçe, Dil Derneği Yay., 1991.

Ediskun, Haydar, *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kit.

Ergenç, İclâl, *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*, Simurg Yay., 1995.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., 1993.

Erkman-Akerson, Prof. Dr. Fatma, *Dile Genel Bir Bakış*, Multilingual Yay., 2000.

Erkman-Akerson, Prof. Dr. Fatma; Ozil, Şeyda, *Türkçede Niteleme: Sıfat İşlevli Yan Tümceler*, Simurg Yay., 1998.

Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Kanaat Yay., 1981.

Giray, Ülkü, *Güzel Konuşma ve Okuma Kılavuzu*, Bilgi Yay., 1998.

Gülensoy, Tuncer (Prof.Dr.), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, AKDTYK Türk Dil Kurumu Yayınları: 618, Ankara, 1995.

Gündüzalp, Bünyamin - Kızılkaya, Hüseyin, *ÖSS-ÖYS Türkçe, Edebiyat*, İnkılâp Kit., 1988.

Güneyçal, Aydın Sami, *Türkçenin Şikâyeti Var*, Aydın Kit., 2002.

Gürzap, Can, *Konuşan İnsan*, Yapı Kredi Yay., 2000.

Hatiboğlu, Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay.

—, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay.

Hepçilingirler, Feyza, *Türkçe "Off"*, Remzi Kitabevi, Kasım 1997, 3. basım.

—, *Dedim: "AH!"*, Remzi Kitabevi, 1999.

İğci, Nurettin, *Dilin Kemiği*, MEB Yay., 2003.

Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı, Dil Derneği Yay., 1995.

Koç, Nurettin, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kit., 1992.

—, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, 1990.

Kongar, Emre, *Konsantremi Bozma*, Remzi Kitabevi, 1999.

Madenci, Ahmet, *Türküm, Doğruyum; Türkçe Bilmem*, 2002.

Memet Fuat, *Dil Üstüne*, Adam Yay., 2001.

Özel, Sevgi, *Dil Kiri El Kiri*, Bilgi Yay., Haziran 2000.

Özerkan, Şengül A., *TÜRKÇE'yi Nasıl Kullanıyoruz?*, Martı Yay., 1997.

Özleştirme Kılavuzu, TDK Yay., 1978.

Özön, Nijat, *Büyük Yazım Kılavuzu*, Kabalcı Yay., 1999.

—, *Temel Yazım Kılavuzu*, Kabalcı Yay., 1999.

Özsoy, Sumru, "Türkçenin Sözdizimi ve Kuramsal Dilbiliminde Evrensellik Kavramı", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991, s. 45-55.

Püsküllüoğlu, Ali, *Büyük Türkçe Sözlük*, Doğan Kitap.

—, *Yazım Kılavuzu*, Arkadaş Yay., 2001.

Salman, Yurdanur; Varım, Gamze; Keser, Suat, *Ortak Kültür Sözlüğü*, Adam Yay., 2003.

Savaşır, İskender, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yay., Mayıs 2000.

Sözer, Vural, *Çobansalatası*, Barajans Yay., 1997.

Şimşek, Rasim, *Türkçe Sözdizimi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili Bölümü, Trabzon, 1987.

Tarama Sözlüğü, TDK Yay.

Toptaş, Hüseyin, *Yanlışlar, Eleştiriler, Öneriler: 1981-2001 ÖSS, ÖYS.*

Tuğlacı, Pars, *İktisadî ve Hukukî Terimler Sözlüğü*, 2. baskı, Üniversiteliler Kitabevi, İstanbul, 1979.

Türk Dili dergisi.

Türk Gramerinin Sorunları I ve II, AKDTYKTDK Yay., 1995 ve 1999.

Türkçe Sözlük, Dil Derneği Yay., 1998.

Türkçe Sözlük, TDK Yay., Genişletilmiş 7. baskı, 1983.

Türkçenin Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümleri, Dil Derneği Yay., 2002.

"Türkçe'nin Sorunları" Dosyası, *Kuram Kitap* 18 içinde, Kur Yay., Eylül 1998, s. 63-94.

Tüzcet, Yaman, *Ekrandaki Mürkçemiz*, Bilge Karınca Yay., 2002.

Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü, Dil Derneği Yay., 1994.

Vardar, Berke (Yön.), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, ABC Yay., 2. baskı, 1998.

Yalçın, Şiar, *Doğru Türkçe*, Metis Yay., 1998.

"Yazım Birliği İçin Tek Yazım Kılavuzu" başlıklı dosya, *E* dergisinin Aralık 2000, Ocak 2001 ve Şubat 2001 tarihli sayıları (No. 21, 22, 23).

Yazım Kılavuzu, Dil Derneği Yay., 5. baskı, 2002.

Yazım ve Sorunları, Dil Derneği Yay., 2001.

SORUNLU ÖRNEKLERİN ALINDIĞI KAYNAKLAR

Ağaoğlu, Adalet, *Ruh Üşümesi,* İletişim Yay., 4. Basım, 1991.

Ahmad, Aijaz, *Teoride Sınıf, Ulus, Edebiyat,* çev. Ahmet Fethi, İletişim Yay., 1995.

Aksoy, Ömer Asım, *Dil Yanlışları,* Adam Yay., 1991.

Ana Yazım Kılavuzu, Adam Yay., 1987, 1998.

Atayman, Veysel, *Metis Çeviri* dergisi, No. 20-21.

Ateş, Kemal, *Öğretemediğimiz Türkçe,* Cumhuriyet Kitapları, 1999.

Başgöz, İlhan, *Yunus Emre - Şiirlerinden Güldeste,* Cumhuriyet yayını, 1999.

Baydar, Sami, *Defter* dergisi, No. 16.

Bengi, Işın, "TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçıncı Kuvvet?", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.

Benjamin, Walter, *Son Bakışta Aşk,* Metis Yay., 1993.

Bickert, Eliane, Anna Ahmatova: *Çok Sesli Sessizlik,* çev. Sevgi Tamgüç, Broy Yay., 1994.

Boynukara, Hasan (Dr.), *Modern Eleştiri Terimleri,* "Önsöz", Boğaziçi Yay., 1997.

Brando, çev. Gürol Koca, Remzi Kitabevi, 1995.

Budak, Abdülkadir, *Varlık* dergisi, No. 1089, Kitap Eki.

Büktel, Coşkun, *Theope,* Taş Kitaplar, 1993.

Canetti, Elias, *Sözcüklerin Bilinci,* çev. Ahmet Cemal, Payel Yay., 1984.

Celâl, Metin, 1 / *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi,* Papirüs Yay., 1998.

—, 2 / *Varlık* dergisi, Sayı 1085, Kitap Eki.

Cemal Süreya, *Folklor Şiire Düşman,* Can Yay., 1992.

Cengiz, Gülsüm, *Evrensel Kültür* dergisi, No. 81.

Ceyhun, Aysel, "Kuşadası'nda Türkçe", *Türk Dili* dergisi, No. 568.

Çabuklu, Yaşar, *Defter* dergisi, No. 2.

Çotuksöken, Yusuf, *Yaşasın Edebiyat* dergisi, No. 12.

Çubukçu, Aydın, *Evrensel Kültür* dergisi, Temmuz 1999.

Eco, Umberto, *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı,* çev. Kemal Atakay, Afa Yay., 1995.

Eco, Umberto, *Açık Yapıt,* çev. Yakup Şahan, Kabalcı Yay., 1992.

Ege, Fûl, *Promete* dergisi, No. 17-18.

Engin, Aydın, *V Özgürlük* dergisi, 31.7. 1999.

Eroğlu, Ebubekir, *Sezai Karakoç'un Şiiri,* Bürde Yay., Şubat 1981.

Eyuboğlu, Sabahattin, *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler,* Cem Yay., 1997.

Gordimer, Nadine, *Oğlumun Öyküsü,* çev. Seçkin Selvi, Simavi Ya., 1991.

Göğüş, Beşir, *Anlatım Terimleri Sözlüğü,* Ankara, 1998.

Gülensoy, Prof.Dr. Tuncer, "Anlatım ve Çeşitli Anlatım Bozuklukları", *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri* içinde, YÖK Yay., 4. baskı, 1995.

Gürpınar, Melisa, *Varlık* dergisi, Sayı 1091.

Gürsel, Nedim, *Nâzım Hikmet ve Geleneksel Türk Yazını,* Adam Yay., 1992.

Hepçilingirler, Feyza, *Dedim: "AH!",* Remzi Kitabevi, 1999.

—, *Türkçe "Off",* Remzi Kitabevi, Kasım 1997, 3. basım.

—, "İnsana Özen Göstermek", *E* dergisi,

Mart 2000, No. 12.

İmlâ Kılavuzu, AKDTYK Yay., 1996.

İnce, Özdemir, *Şiir ve Gerçeklik*, Broy Yay., 1985.

Joubert, J.L., *Şiir Nedir*, çev. Ece Korkut, Öteki Yay., 1993.

Kahyaoğlu, Orhan, *Jazz* dergisi, No. 15.

Kayıran, Yücel, 1 / *Sombahar* dergisi, No. 20.

—, 2 / *Varlık* dergisi, No. 1084, Kitap Eki.

Kocaman, Ahmet, "Türkçe Çevirilerde Dil Kullanımı Üzerine", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.

Kongar, Emre, *Konsantremi Bozma*, Remzi Kitabevi, 1999.

Köroğlu, Erol, *Varlık* dergisi, No. 1087.

Lafargue, Paul, *Tembellik Hakkı*, çev. Vedat Günyol, Telos Yay., 3. Basım, 1991.

LeGuin, Ursula K., *Karanlığın Sol Eli*, çev. Ümit Altuğ, Ayrıntı Yay., 1993.

—, *Mülksüzler*, çev. Levent Mollamustafaoğlu, Metis Yay., 1990.

—, *Yerdeniz Büyücüsü*, çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1994.

Mağden, Reha, *Yazgıların Tableti*, Avesta Yay., 1999.

Ölmez, Mehmet, *Kebikeç* dergisi, No. 6.

Özdeş, Müfit, *Son Tiryaki*, Metis Yay., 1996.

Özel, Sevgi, "Sorun Türkçe'de mi? Yoksa Türkçe'yi Kullananlarda mı?", "Türkçe'nin Sorunları" Dosyası, *Kuram Kitap* 18 içinde, Kur Yay., Eylül 1998, s. 80-84.

Özerkan, Şengül A., *TÜRKÇE'yi Nasıl Kullanıyoruz?*, Martı Yay., 1997.

Özsoy, Sumru, "Türkçenin Sözdizimi ve Kuramsal Dilbiliminde Evrensellik Kavramı", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991, s. 45-55.

Özünlü, Ünsal, "Deyişbilim ve Yazınsal Değerlerin Bulunması", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991.

Paasilinna, Arto, *Vatanen'in Tavşanı*, çev. Sibel Özbudun, Simavi Yay., 1989.

Pamuk, Orhan, *Kara Kitap*, Can Yay., 1990.

—, *Sessiz Ev*, Can Yay., 6. basım, 1990.

Peker, Yüksel, *Yedi İklim* dergisi, Kasım-Aralık 1993.

Russell, Eric Frank, *Ve Sonra Hiç Kalmadı*, çev. Belma Aksun, Metis Yayınları, 1995.

Sağlam, Mümtaz, *Virgül* dergisi, No. 5.

Said, Edward W., *Kültür ve Emperyalizm*, çev. Necmiye Alpay, Hil Yay., 1998.

Saraç, Tahsin, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Adam Yay., 1985.

Sayın, Zeynep B., *Defter* dergisi, No. 32.

Sezer, Ayhan, "Anadili Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.

Som, Deniz, *Dilimizi Eşekarısı Soktu*, Güncel Yay., 1996.

Soykan, Ömer Naci, *Felsefe ve Dil*, Kabalcı Yay., 1995.

Süskind, Patrick, *Koku*, çev. Tevfik Turan, Can Yay., 5. basım.

Şimşek, Rasim, *Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987.

Tanyol, Tuğrul, *Papirüs* dergisi, No. 28.

Thomson, George, *İlk Filozoflar*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yay., 1988.

Tura, Saffet Murat, *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*, Ayrıntı Yay., 1989.

Yalçın, Mehmet, 1 / *Sombahar* dergisi, No. 5.

—, 2 / *Sombahar* dergisi, No. 6.

—, 3 / *Varlık* dergisi, No. 1090.

—, 4 / *Sombahar* dergisi, No. 12.

—, 5 / *Sombahar* dergisi, No. 2.

Yalçın, Nevzat, *Milliyet Sanat* dergisi, No. 460.

Yalçın, Şiar, *Doğru Türkçe*, Metis Yay., 1998.

Yücel, Tahsin, *Tartışmalar*, 2. baskı, YKY, 1999.

Zülfikar, Hamza (Prof.Dr.), "Doğru Yazalım, Doğru Konuşalım", *Türk Dili* dergisi, Ocak 2000.

metis

Türkçe Sorunları Kılavuzu

Necmiye Alpay

Bu kılavuz Türkçe konuşup yazanların karşılaştığı sorunları ele alıyor: Yazım ve söyleyiş sorunları, yerinde kullanılmayan terim ve kavramlar, cümle yapısı, kısacası anlatım sorunları.

Öğrenci, öğretmen, yazar, çevirmen ve gazeteciler, radyo ve televizyon spiker ve programcıları, editör, sanatçı ve akademisyenler için, aslında Türkçe kullanan herkes için bir başvuru kitabı bu: Dilbilgisi terimlerine yabancı olanların da verilen örnekler sayesinde kolaylıkla yararlanabileceği bir kılavuz.

Bu kılavuzla büyük olasılıkla ayrıca bir yazım kılavuzuna ihtiyacınız olmayacak. Ancak, bu kitabın bir yazım kılavuzu, sözlük ya da ansiklopedi olmadığını, Türkçedeki tüm sözcükleri değil, sadece kullanımı sorunlu görünen sözcük, söz, söyleyiş ve konuları içerdiğini belirtmeliyiz.

"Necmiye Alpay'ın yaptığı şeydeki farklılık, dil eleştirisini, yazın eleştirisinin statüsünden çıkarıp dil eleştirisi statüsüne taşımasıdır. Bence bu önemli ve değerli bir girişimdir; çünkü, böylece dil eleştirisi yazın eleştirisi karşısında bağımsız bir konum kazanmaktadır.

... eleştirmen bir takip insanıdır; problemin nasıl ve neden ortaya çıktığını, kendini nasıl ürettiğini izler. Eleştirmenin nesnesinin bulunduğu zemin, olmakta olanın, oluş halinde olanın zeminidir."

—Yücel Kayıran, "Türkçe Bakım Sanatı", Virgül, Haziran 2002.

Metis Edebiyatdışı | Başvuru
ISBN-13: 978-975-342-292-5

Metis Yayınları
www.metiskitap.com

